

בסייעתא דשמיא

ימי הפורים

בהלכה ובאגדה

אחולק

ל-30 ימי אימרוז פאכט ו-14 ימי אימרוז אגדכ

חיברתיו וערכתיו בחסד ה' עלי

הצעיר באלפי ישראל

דוד שלום נקי ס"ט

שנת: "נתקתב אסתך המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי" (אסתר ט כט)

אדר תשפ"ג לפ"ק

החברות שיצאו לאור בסייעתא דשמיא – בהלכה ובאגדה:

השבת: הלכות שבת המעשיות, בצרוף דברי אגדה להבנת יקרתה וחשיבותה של שבת קודשנו.
סדר היום: השכמת הבוקר, ציצית, תפילין, תפילה ועוד, בצרוף דברי אגדה נעימים ומחזקים עד מאוד.
הסעודה: נטילת ידיים, הפסק באכילה, הנהגות הסעודה, מאה ברכות, ברכת המזון ועוד. ודברי אגדה מרתקים.
כשרות המטבח: בשר בחלב, הכשרת כלים, תולעים, מליחה, פת גויים, טבילת כלים ועוד. ודברי אגדה מרתקים.
הטהרה: הלכות בלשון ברורה, אף למתחילים. שאלות אקטואליות ועוד. **פורמט צבעוני** מרהיב עין.
להיות את: חוברת נרחבת לאשה בנושאים: עוצמת נשים, צניעות, האשה במעגלי החיים ועוד. חובה לכל אשה!
ראש חודש ברכת הלבנה וברכת החמה: ביאורים וחיידושים נפלאים על המאורות ופלאי הבריאה, שובה לב.
כבוד אב ואם: ההלכות המעשיות דבר יום ביומו, עם מדרשי חז"ל וסיפורים מרתקים ומחזקים.
ראש השנה ויום הכיפורים: הלכות ודברי אגדה מחזקים לימים אלו. **כולל סדר הסליחות** והתרת נדרים.
חג הסוכות: ניסי ישראל, המן, הבאר, ענני כבוד, חג הסוכות בירושלים, שמחת בית השואבה, האוספיזין, ועוד.
ימי החנוכה: הלכות חנוכה לפרטיהם, עם סיפור נס חנוכה מדברי חז"ל וממקורות היסטוריים, מרתק במיוחד.
ט"ו בשבט: מהות היום ומנהגיו, שבה ארץ ישראל ופירותיה, ענני ברכות ועוד. **סדר לשלחן ט"ו בשבט צבעוני**.
ימי הפורים: הלכות פורים, וסיפור המגילה בהרחבה על פי מדרשי חז"ל, מרתק במיוחד! **כולל מגילת אסתר**.
חג הפסח: הלכות הפסח, וסיפור יציאת מצרים וקריעת ים סוף, ועוד. **כולל הגדה של פסח** עם פירוש קצר ומתק.
ימי העומר: ספירת העומר, ל"ג בעומר, פסח שני ועוד. עם הרחבה מרתקת על מהות הימים בעבר ובהווה.
חג השבועות: דיני החג ויום טוב, סיפור מרתק של מתן תורה. **מגילת דות** משולבת בסיפורי המגילה. שובה לב.
ארבע התעניות וביין המצרים: פרטי ההלכות, וסיפורי החורבן בהרחבה, הגאולה, ביאת המשיח ועוד. נוגע ללב.
פרקי אבות: עם פירוש מאירת עיניים להבנת פשט המשנה ופירוש שמחת הלב מדרשים, סיפורים וחיזוקים מרתקים.
מצוות הארץ: הלכות שמיטה, חלה, כלאים, ערלה, תרומות ומעשרות, יישוב ארץ ישראל, ודברי אגדה מרתקים.
הרפואה: הלכות שמירת הגוף והנפש, מצוות ביקור חולים, סיעוד הורים זקנים ועוד, ודברי אגדה מרתקים.
ברית מילה: דברי אגדה מרתקים, ופרטי ההלכות ליולדת, לברית, בחירת שם ועוד. עם **סדר הלימוד לברית יצחק**.
בר מצוה: הכנה והדרכה מיוחדת לחתן, ביאורים במצוות ציצית ותפילין, הלכות אקטואליות, עם דיני חינוך קטן.
הנישואין: גיל הנישואין, שידוכים, אירוסין, חופה, כתובה, מהלך השמחה, שבע ברכות, הנהגות הבית ועוד.
האבלות: דיני ימי השבעה, השלושים, השנה ועוד. וכן ענייני ילולי נשמה, דברי נחמה, אגדה וחיזוק מרתקים.
מרחץ הרב עובדיה: הנהגות, מעשים, דרכי לימוד והשקפה על מרחץ רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, מזווית אישית.
תבורך מנשים יעל: קיום לדמותה של הרבנית, מזכה הרבים, אצילת הנפש ורבת האמונה, מרת יעל נקי ע"ה.
השבת | סדר היום – מחולק ללימוד יומי: מארג' חלקים פורמט כיס. בלימוד 3 דקות סיימיים כל ההלכות בשנה.

!צא סט מועדים מהדורת כיס: מארג עשרה חלקים, כל חוברת מחולקת ל-30 ימי לימוד.

מחירי החברות: כל חוברת – 10 ₪. מחיר כל הסדרה [26 חוברות] – 230 ₪ במקום 260 ₪ ש"ח.

הנחת כמות: ברכישת 100 חוברות ומעלה – 9 ₪ לחוברת. ברכישת 1,000 חוברות ומעלה – 8 ₪ לחוברת.

מארג השבת | סדר היום – לימוד יומי ג' חלקים – 12 ₪. מארג מועדים 10 חלקים – 40 ₪.

חוברות מקוצרות [טהרה, שבת, להיות את] – 3 ₪. ברכישה מעל 100 חוברות מקוצרות – 2 ₪ לחוברת.

רשימת נקודות המכירה בערים השונות – בעמוד האחרון

© כל הזכויות שמורות לעמותת אפיקי מים ע.ר. 580540094

ניתן בשמחה לצלם קטעים לצורך לימוד בבתי הספר, שיעורי תורה, עלונים וכדומה. לא למטרות מסחר.

אפיקי מים

היה שגל בהשקיה - קנה אך אל תשמיא! להשתתפות בזיכוי הרבים ובחלוקת חוברות לאחינו בית ישראל
קבלת טופס חיו"ק: 6410995@gmail.com. חשבון בבנק הדואר 8413671 סניף 01 - עמותת אפיקי מים
תרומה באשראי בקהילות - 073-2757000 שלוחה 16563.
ניתן לשלוח מייל לקבלת העלון השבועי "ותתענג בדשן" - משא ומתן הלכתי בדרכו של מרן.

❧ תוכן העניינים ❧

11 ..... **מגילת אסתר**

שער האגדה

20..... מבוא | מגילת אסתר - מגילת ההסתר

36..... הרקע למלכות אחשורוש

סיפור מגילת אסתר, מרתק ומוחשי ביותר

119 ..... פרק א 43

132 ..... פרק ב 59

143 ..... פרק ג 73

153 ..... פרק ד 94

161 ..... פרק ה 106

מאמרים לפורים * זכור את אשר עשה לך עמלק * השמחה - מאין תמצא

162..... * אמונת חכמים * בן תורה מול נשיא ארצות הברית * מילי דבדיחותא

שער ההלכה

230 ..... חודש אדר 182

233 ..... קריאת ארבע פרשיות 183

234 ..... פרשת שקלים 184

237 ..... פרשת זכור 186

239 ..... פרשת פרה 197

241 ..... פרשת החודש 198

244 ..... מחצית השקל 198

252 ..... תענית אסתר 202

255 ..... החייבים והפטורים מהתענית 203

256 ..... קריאת התורה בתענית 204

260 ..... זמני הפורים בערים השונות 206

262 ..... קריאת המגילה 210

271 ..... זמן הקריאה 212

275 ..... ההכנות לקריאה 214

284 ..... ברכות המגילה 222

..... קריאת המגילה 226

לתועלת המעיינים: דברי האגדה שנכתבו בס"ד מלוקטים מדברי חז"ל, ומבוססים בעיקר על: גמרא מגילה, מדרש אסתר רבה (אס"ר), ילקוט שמעוני (ילקו"ש), מפרשי מגילת אסתר, מנות הלוי לרבי שלמה אלקבץ (מ"ה), מעם לועז (מע"ל), תוספות השלם - פירושי בעלי התוספות (ת"ה) ועוד.

ההלכות בחוברת הן לבני ספרד ואשכנז, לבד ממה שצוין במפורש שיש חילוק בין בני אשכנז לספרד. העמודים המסומנים בהלכות ב- (1), הם לפי הספר "חזון עובדיה" - פורים. וכשמסומן (ד), היינו "ילקוט יוסף" פורים מהדורת ה'תשע"ג.

ט"ו בשבט ה'תש"פ

בס"ד

הסכמה

הובא לפני הקונטרס החשוב **"ימי הפורים בהלכה ובאגדה"**, ערוך בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, שאסף וקיבץ כעמיר גורנה, האברך היקר מאוד, שוקד באהלה של תורה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, מרביץ תורה ברבים ומורה הוראה, יראת ה' היא אוצרו, ועליו יציץ נזרו, שמן תורק שמו, טעמו ונימוקו עמו, אשרי יולדתו, צינה וסוחרה אמתו, כבוד שם תפארתו, הרב הגאון רבי **דוד שלום נקי שליט"א**, מתלמידיו המובהקים של **מרן אאמו"ר פוסק הדור רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל**, והולך בדרכו ההלכתית, לא זו מפסקיו ימין או שמאל, בין להקל ובין להחמיר, אשריו ואשרי חלקו.

אני מכיר את הרה"ג המחבר שליט"א עוד למעלה מ-30 שנה, וראינו עליו שיש לו עתיד רבני להפיץ תורה ויראה, אשריו שמזכה את הרבים, תמידין כהלכתן, מזה שנים, להרבות חיילים לתורה, להגדיל תורה ולהאדירה, עליו יאות להמליץ מה שאמרו חז"ל: **"כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו מתקבלים"**.

בחיבוריו היקרים, הוא מסכם בתמצית ובבירור את הדברים באופן נכון, ובשפה ברורה השווה לכל נפש, בבחינת דיברה תורה כלשון בני אדם, זריז ונשכר, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, להבין ולהורות לשעה ולדורות, והביא הלכות מאשר עלה בספרי **"ילקוט יוסף"**, וכן מספריו של מרן אאמו"ר עטרת ראשנו רבן של כל בני הגולה רבנו **עובדיה יוסף זצוק"ל**, זיע"א, והדבר הוא לתועלת מרובה לכל שכבות הציבור, לאברכים ולבעלי הבתים, ולפעלא טבא אמינא, איישר חיליה לאורייתא.

כמו כן צירף ביאור נחמד ומתוק מאוד על כל מגילת **"אסתר"**, ערוך בטוב טעם ודעת, בלשון צחה וברורה השווה לכל נפש, מפי ספרים ומפי סופרים, למשוך לבבות הרכים לתועלת וזיכוי הרבים. וברוך ה', רבים לומדים בביאור זה בשיעורים לציבור, ואף בבתי הספר לתלמידים, ובכך באים ליום הפורים מוכנים וערוכים כראות, ומבינים את המגילה ואת השגחת הבורא יתברך על כל צעד ושעל.

משנה שמחה יש בליבי בשומעי, כי אף אנשים ונשים הרחוקים מתורה ומצוות, קובעים סדר לימוד בחבורות אלו הנכתבות בשפה קלה ונעימה, ואט אט מתקרבים לצור מחצבתם, וכן שיעורים רבים לציבור הרחב קובעים בהן, וזכות הרבים גדולה היא עד מאוד. גם רבים עורכים מבחנים לציבור הרחב ובבתי הספר לתלמידים מתוך החוברות הללו, עם חלוקת מלגות ותעודות הוקרה, ואין ספק שדבר זה מדרבן את הלומדים מאוד מאוד, ונותן להם חשק ורצון להתחזק בלימוד ההלכה למעשה.

וכבר כתב הגאון רבי חיים פלאגי בהקדמה לספרו **"מועד לכל חי"**, משם מר זקנו הגאון הראשון לציון רבי יוסף רפאל חזן בעל שו"ת **"חקרי לב"**, בשבח ספריו של הגאון החיד"א ז"ל, ובעיקר בספריו הקטנים כמו **"מורה באצבע"** וכדומה, שהוא מוסר ודינים שיד כל אדם שווה בו, אחד חכם ואחד תם קוראים בו, ובעלי בתים ישאוהו בחיקם, והיתה עמו וקרא בו בלכתו בדרך, בים וביבשה, שאין בו טורח כלום. והיה משבח בתהילותיו החיבורים הללו יותר ויותר מכל שאר החיבורים הנוראים, יען כי נמצאים בתוכם מוסר מלכים ודינים המדריכים לאדם ליראת ה' ולעובדו בלבב שלם. ע"ש.

מצוה רבה לתמוך ולסייע להוצאת חיבורים אלו, כי זיכוי הרבים גדול הוא, ועיין בהקדמה לשו"ת בייע אומר חלק י' שכתב, **למעלה בקודש הוא "זיכוי הרבים"**, שאין לך מעלה גדולה כמו מי שמזכה את הרבים, שנאמר (דניאל יב ג): **"והמשכלים יזהירו כזוהר הרקיע, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"**, כשם ששבעת כוכבי לכת נראים לנו כניצוצות קטנים, והאמת שהם פי כמה וכמה מיליונים מכל כדור הארץ, כך המזכים את הרבים ערכם גדול אצל השם יתברך. צא ולמד ממה שכתב רבנו בחיי

בספרו חובות הלבבות (שער אהבת ה' פרק י): **ודע, שאפילו החסיד הגדול ביותר, וגדול בתורה, עד שיגיע לתכלית השלמות בתיקון נפשו אצל השם יתברך, ואפילו אם יגיע למדרגת מלאכי השרת במידותיהם הטובות, ובמנהגייהם הנחמדים, ובהשתדלותם העצומה בעבודת הבורא, ובאהבתם הזכה בהשם יתברך, עדין לא יגיע לזכויות מי שמורה ומדריך את בני האדם אל הדרך הטובה והישרה בעבודת השם, ומיישר אורחותיהם, להטותם לעבודת השם, ולקרבתם לצור מחצבתם, ולהחזירם בתשובה שלימה, שזכויותיו של זה נכפלות שבעתיים, בעבור זכויותיהם של אלו שבמשך כל הימים והזמנים, ובזכויות זרעם וזרע זרעם. כן הדבר, אחי, מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד, תהיה זכותו מועטת, אבל מי שמתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי זכויות כל אותם שתקנם. ע"ש.**

ובשו"ת דברי מלכיאל (בהקדמה לחלק א) הביא את דברי המדרש (ויקרא רבה פכ"ב): כל מי שהומה ומהמה אחר המצוות, ומצוה קבועה לדורות אין לו, מה הנאה יש לו, אבל המניח מצוה קבועה לדורות שנקראת בכל עת על שמו, חשוב כאילו עושה אותה בכל שעה, ומתנחם בה במותו, כי מצוה זו תעשה פירות ופירי פירות אף לאחר מותו. ובפרט הזוכה במצות הדפסת חיבורים חדשים בדבר הלכה שהוא עיקר חיזוק תורתנו הקדושה, שעל ידי זה תרבה הדעת בישראל. שאין גבול לעילוי הנשמה שהם גורמים, ומעלים אותה במעלות אין סוף, כי כל הזכויות שיצאו מהלימוד בהם, ומזרעם וזרע זרעם של הלומדים והמתחזקים מהם, באמונה בה', ובשמירת התורה והמצוות, הכל נזקף לזכותו, ומכניסים אותו בשערי גן עדן העליון, אף אם לא זכה בהיותו פה בעולם הזה ללכת בדרכי השם יתברך. עכ"ד.

ומרן אאמ"ר זיע"א בשו"ת יביע אומר (חלק ח יורה דעה סימן לו) כתב, **שלהנצחת שם הוריו עדיף יותר להדפיס ספר הלכה לזכות בו את הרבים. שכל המזכה את הרבים, זכות הרבים תלויה בו, ואין חטא בא על ידו. ושכרו כפול מן השמים. וכתב הרב לב אריה, המחדש חידושי תורה והמדפיסים, שכרם גדול יותר ממקריב קרבנות, שעל ידי שמוציא לאור עולם ספר שיש בו זיכוי הרבים, מתכפרים לו עוונותיו. וכיון שהבן מזכה את אביו, ראוי להדפיס הספר לזכות את הרבים, ויהיה זה לעילוי נשמת ההורים, ויקויים בהם מה שנאמר (תהלים פד ח): "ילכו מחיל אל חיל".**

וכן כתב הגאון רבי חיים פלאגי, שלפי מה שכתב מרן הבית יוסף שכתבת חומשים וש"ס ופירושיהם, גם הם בכלל מצות כתיבת ספר תורה, ושזה יותר מצוה גדולה ממה שיש תורמים לכתוב ספר תורה לקרוא בו ברבים. לפי זה נראה שהוא הדין למי שנותן מעות נדבה להדפיס ספר חדש מתורתם של ראשונים או אחרונים, שזהו בכלל מה שאמרו (כתובות נ ע"א) "צדקתו עמדת לעד", זה הכותב ספרים ומשאילים לאחרים. והוא הדין למי שמדפיס מהונו ספר כתיבת יד בהלכה, אשר חובר על ידי מורה הוראה, ויש בו תועלת לרבים, שזה חשוב יותר מכתבת ספר תורה, שמוציאם לאור עולם, לחלקם ביצק ולהפיצם בישראל, ולמען יעמדו ימים רבים, שבודאי שכרו כפול מן השמים, ואין לך הנצחה לעילוי נשמת ההורים גדולה מזו.

ברכתי להרב המחבר שימשיך לזכות את הרבים, ויפוצו מעיינותיו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, ויעלה מעלה מעלה במעלות התורה והיראה לגאון ולתפארת, והיה שמו כשם הגדולים אשר בארץ לגאון ותפארת, "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו", לאורך ימים ושנות חיים בטוב ובנעימים. "והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו, ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח". אמן.

בברכת התורה בהערכה ובאהבה רבה

יצחק יוסף

הראשון לציון והרב הראשי לישראל

הגאון הרב משה מרדכי קארפ שליט"א

מחבר סדרת הספרים "הלכות חג באג" ועוד

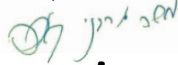
דברי ברכה

הן ידידי היקר הרב הגאון המובהק רבי **דוד שלום נקי שליט"א**, זכה להסתופף בצלו של גאון ישראל ומגדולי מזכי הרבים, ומקימי עולה של תורה, הראשון לציון הגאון רבנו **עובדיה יוסף זצ"ל**, אשר כל רז לא אניס ליה, וזיכה את הרבים באור תורתו ובספריו הרבים ובשיחות חיזוק שהיה מכתת רגליו מעיר לעיר לדרוש לעם שבשדות, וזכה להחזיר עטרה ליושנה ליהדות ספרד, והגאון רבי **דוד שלום נקי שליט"א** אשר הוא מתלמידי, יצק מים אף על ידי בנו הראשון לציון הגאון רבי **יצחק יוסף שליט"א** בעל ה"לקוט יוסף", וזכה לחבר חיבורים רבים "בהלכה ובאגדה" לחיזוק הרבים, והכל בשפה קלה וברורה אך ורק על פי פסקי רבותיו הנ"ל, ושילב בהם הרבה דברי חכמה ומוסר והתעוררות לעבודת השם יתברך, ותהילה להשם יתברך התקבלו החוברות לאלפיהם ורבבותיהם בתפוצות ישראל.

והנני לברכו שימשיך לזכות את הרבים בחיבורים הקדושים של תורה ומוסר, ולהשיב רבים מעוון, עדי נזכה במהרה ל"ומלאה הארץ דעה את ה'".

כעתירת ידידו הדורש שלומו וטובתו

משה מרדכי קארפ

הגאון הרב זמיר כהן שליט"א

י"ר ארגון "הידברות"

מכתב ברכה

הנני בזה בשבח הסדרה הנפלאה שחבורה על ידי ידיד נפשי המאור הגדול, גריס באורייתא תדירא ויראת ה' היא אוצרו, מרביץ תורה ברבים בפה מפיק מרגליות, הרה"ג הרב **דוד שלום נקי שליט"א**, אשר בהן אסף איש טהור וכתב בלשון בהירה את ההלכות העוסקות בחיי היום יום ומועדי ישראל, בדברים שכל יהודי צריך ללמודם היטב, לדעת את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, שהרי "לא עם הארץ חסיד", וללא ידיעת ההלכה אי אפשר לקיים את המצוות כראוי, גם כשהוא ירא שמים החפץ בכל נפשו ומאודו להתקרב לבוראו ולעשות רצונו בלב שלם.

ומה גם שהוסיף הרב שליט"א דברי מוסר ומאמרי ומדרשי חז"ל בדברים המאירים את המצוות ומחזקים ומעוררים להבין את מהות המצוות והחנים, בשפה השווה לכל נפש, וכבר פשטה סדרה זו בכל רחבי העולם היהודי באין ספור עותקים, ורבים מעידים כי היא שעמדה להם לשמור מצוות כראוי לאחר שקבעו לימודם בו בשבתם בביתם ובלכתם בדרך.

אשר על כן מצוה רבה לסייע ולפעול להדפסת והפצת סדרה חשובה זו, למען יגיעו לכל תפוצות ישראל בארץ ובעולם, להגדיל תורה ולהאדירה. ולא נצרכה אלא לברכה להרב המחבר שליט"א שיזכה להמשיך להרביץ תורה ברבים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, ויזכה את הרבים בעוד חיבורים רבים טובים ומועילים, מתוך הרחבת הדעת ושפע רב ברוחניות ובגשמיות.

"והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר יתן פריו בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח", אמן.

דברי פתיחה במעלת מר חמי ר' אברהם מנשה זצ"ל

נפתח בכמה מילים על מר חמי היקר והחשוב רבי אברהם בן רחמה ז"ל למשפחת מנשה, שנפטר לבית עולמו אור ליום חמישי ד' שבט והוא בן 83 בדיוק, [נולד כ' טבת ת"ש ונפטר ד' שבט תשפ"ג]. המנוח עליו השלום היה אפשר לומר עליו את הפסוק (בראשית כד א): "וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַיָּמִים", שזכה לבוא בימים מלאים במטען רוחני גדול, ימים מנוצלים לעבודת השם. היה קשה לראותו באפס מעש, תמיד היה זריז במעשיו, מידת הזריזות היתה טבועה בו, גם בעניינים הרוחניים וגם בעניינים הגשמיים, ממש בבחינת: "קל כנשר, ורץ כצבי, וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים". וכמו שכתב רבנו יעקב בעל הטורים (סימן א): "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו. ואף אם ישיאנו [יפתחו] יצרו הרע בחורף, ויאמר לו, היאך תקום ממיטתך עתה, הלוא הקור גדול? ובקיץ יאמר לו, היאך תקום ממיטתך, ועדיין לא שבעת משנתך? יתגבר עליו לקום שתהא אתה מעורר השחר, ולא יהיה הוא מעירך, כמו שאמר דוד עליו השלום (תהלים נז ט): "עֹרְרָה כְבוֹדֵי עֹרְרָה, הַגְּבַל וְכִנּוֹר אֶעֱרָה שָׁחַר", אני מעיר השחר ואין השחר מעיר אותי, וכל שכן אם ישכים קודם אור הבוקר לקום להתחנן לפני בוראו מה יופיו ומה טובו... ולא ישמע ליצר, אלא יחשוב בליבו, אילו הייתי עובד בעבודת מלך בשר ודם, והיה מצווה אותי להשכים באור הבוקר לעבודתו, היאך הייתי זהיר וזריז לעמוד לעבודתו כאשר ציוני, קל וחומר בן בנו של קל וחומר, שאני קם עתה לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שאהיה זהיר וזריז לעמוד לעבודתו כאשר ציוני. עי"ש. וככה היה המנוח עליו השלום, בבוקר היה קם בשעה מוקדמת עוד לפני עמוד השחר, וקורא תהילים וחק לישראל. ולאחר מכן היה הולך להתפלל שחרית בהנף החמה. וגם כשהיה ישן מאוחר, כגון שחזר מחתונה בעיר אחרת, היה מתגבר ולא מוותר על התפילה בהנף החמה, והיה אומר ליצר הרע, מקסימום אם אני אהיה עייף, אשלים את השינה לאחר התפילה, אבל עכשיו אני קם, ומיד היה מוריד את רגליו על הארץ כדי שיקל עליו להתגבר.

במשך עשרות שנים, היה בא מוקדם לפני הזמן, וקורא בקול רם מתחילת התפילה, פתח אליהו, ותתפלל חנה, קורבנות, פסוקי דזמרה עד "שתבח". ממש היתה הקריאה במתק שפתיים ובקול חנון כבן המתחטא לפני אביו. לאחר התפילה היה חוזר לביתו, והכל בזריזות, אם בשנים שהיה עובד "בזק", היתה מלאכתו באמונה. וכמו שסיפר מישהו שלפני כ-30 שנה הוא ביקש ממר חמי שמאחר והוא עובד בבזק, הוא יכול להביא לו חוט כזה וחוט כזה, כדי שיתקין בבית שלו לטלפון. אך אמר לו חמי בלי להתבלבל, חלילה לי לקחת ממשוה שאינו שלי. תלך ותקנה את החוטים האלו ותתקין, וכי אתה רוצה שאכשל באיסור גזל?!

לפני 26 שנה הוא יצא לפנסיה מוקדמת [בגיל 57]. וכמה ימים קודם לכן, הלך וחקר ודרש איפה יש כולל לבעלי בתים - פנסיונרים שיוכל ללמוד עם גמרות וספרים, ולא רק לשמוע שיעורים על פה. כי הוא מאוד אהב ללמוד תורה, תמיד הוא אמר חבל שהוא לא זכה ללמוד בישיבה, היה כואב לו ומצטער על זה. ומיד יום למחרת שיצא

לפנסייה, הלך להיות "אברך", למד בכולל יום שלם משעה 9 בבוקר עד שעה 5 אחר הצהריים, גמרא והלכה ועוד. אפילו שבגיל כזה קשה להתחיל ללמוד גמרא, אבל הוא התאמץ, וברוך השם עלתה בידו, כי 'בדרך שאדם רוצה לילך, מוליכים אותו' (מכות י"ב, ב), ו'הבא להיטהר - מסייעים בידו' (שבת קד ע"א). הוא למד והשתדל להבין, והבין. עד כדי כך, שפעמים שהרב שלו לא היה מגיע לשיעור, הוא היה מוסר את השיעור בגמרא במקומו. כי הוא אהב באמת ללמוד והלך ללמוד. לכן אינני זוכר שראיתי אותו פעם בשיעורים נרדס, הוא היה יושב קשוב ושותה בצמא את הדברים.

גם בתקופה האחרונה שאשתו [מרת חמותי תליט"א] לא הרגישה טוב, ומאז היתה מעדיפה שלא להישאר לבדה בבית בשעות הבוקר, הוא היה כמובן מרחם עליה ולא יוצא מהבית, אבל היה מנצל את הזמן בלימוד בספרים כפי כוחו: גמרא, תהלים, חק לישראל, חק ליעקב [נביאים וכתובים שמחולקים לשנה], אהבת חיים, חוברות "בהלכה ובאגדה" ועוד. גם היה מכין פרפראות וחידושים על פרשיות השבוע, ובכל שבת לאחר תפילת מנחה, היה מוסר שיעור קבוע במשך שנים בהלכה ובפרשת השבוע.

כמה חסד עשה בגופו, ובעיקר קודם עם בני ביתו, הוא היה המוציא והמביא, הוא היה עושה את הקניות בחפץ לב ובזריזות, עד יומו האחרון ממש כפשוטו. הולך למכולת, כשצריך קניות בשוק, נוסע לשוק "מחנה יהודה", קונה לכבוד שבת וכו'. אני זוכר שפעם הוא הלך לשוק, וכשחזר לבית אמרו לו ששכח משהו חשוב לקנות, אמר אין בעיה, אני אלך עוד פעם, וככה עשה, נסע שוב מביתו שבשכונת שמואל הנביא לשוק מחנה יהודה, קנה וחזר. ופעמים שהיו הרבה דברים לקנות, ולא יכל להביא הכל בבת אחת מחמת הכובד, אז היה הולך לשוק מראש על דעת לקנות ולבוא פעמיים. ובאיזו זריזות היה עושה את זה, נוסע באוטובוס או ברכבת חשמלית, קונה וחוזר לבית, ומיד [לא לאחר שיושב לנוח איזה זמן] שוב נוסע לשוק קונה וחוזר. והכל בשמחה, ולא מרגיש כאילו אולי מנצלים אותו, אלא להיפך זו הזכות שלי לשרת את בני הבית.

כמה "תמימות" היתה בו, ואין כוונתי חלילה לתמימות בלי שכל, כי לכשעצמו הוא היה חכם ומבין ענין טוב, אלא תמימות של אמונה ויראת השם, כמו שנאמר (דברים י"ח יא): "תמים תהיה עם ה' אלהיך", מבחינת מה שאמר דוד המלך (תהלים מא יג): "אֲנִי בְּתָמִי תִמְכָּת בִּי, וְתִצְיַבְנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם". וזה התבטא בהרבה דברים, כמו כל אדם שהרבה דברים קורים לו לפעמים שלא נעשים לפי רוחו, אבל דרכו היתה להתבטל, ממש לבטל את עצמו, לבטל את דעתו, אם אתם רוצים שיהיה ככה, אז אין בעיה שיהיה ככה, 'זורם' ומוותר בענווה נפלאה. אינני זוכר ששמעתי אותו פעם צועק כשעשו או דיברו דברים שלא לפי רצונו, והיה באמת מוותר ומבטל את דעתו. הוא היה טיפוס 'מקבל', כי לגודל הענוה שלו, היה לו קל לבטל את דעתו ולקבל דעתם של אחרים.

היתה לו נקודת מכירה של החוברות "בהלכה ובאגדה" בבית, נקודה מרכזית שכל נקודות המכירה של ירושלים עיר הקודש היו באים לקחת ממנו, ולכן היה צריך שתהיה לו כמות גדולה בבית כדי שיוכל לספק לכולם. והקדיש חלק נכבד מביתו לזה בשמחה

ובחפץ לב, על אף שבאו אנשים לקנות בכל שעות היום, ערב ובוקר וצהריים, לא היה מפריע לו, והיה ממש מרגיש את הזכות הגדולה והענקית שעוד יהודי ועוד יהודיה יזכו ללמוד הלכות ואגדות ויתחזקו להיות עבדי השם נאמנים.

חושבני שדברי הזוהר הקדוש דלהלן הם ממש אמורים עליו (וזהר חדש פרשת נח דף לו ע"א): אמר רבי שמעון, מדת הצדיק, קשה לכעוס ונח לרצות, וזו המידה גדולה מכולם. ובא הכתוב להורות: "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ", נח בדעתו, נח בדיבורו, נח במהלכו. ומי עושה את זה? "אֵישׁ צַדִּיק". וכשמת אומרים עליו: אי עניו, אי חסיד, "תָּמִים הָיָה בְּדוֹרוֹתָיו". ולמה הוא זוכה? "אֵת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ", למעלה על כל המעלות. ע"כ. זה היה המנוח קשה לכעוס ונח לרצות, ממש כפשוטו. וכמה היה נינוח, כמה תענוג היה לדבר אתו, איזו אהבה היה מכניס בדיבור. כשהייתי מתקשר אליו, היה פותח את השיחה, 'אהלך'... במנגינה, ומשוחח באהבה ובידידות.

הגמרא במסכת סנהדרין (פח ע"ב) אומרת, איזהו בן העולם הבא? ענוותן ושפל ברך, שייף עייל שייף נפיק [כפוף נכנס כפוף יוצא], וגריס באורייתא תדירא [ועוסק בתורה תמיד], ולא מחזיק טיבותא לנפשיה [ולא מחזיק טובה לעצמו]. חושבני שלא אטעה לומר שחמי רבי אברהם עליו השלום היה עונה על המעלות האלו, כי באמת היה עניו. בנוהג שבעולם חתן שמתארח אצל חמיו בשבת, או כל אדם שמתארח אצל חברו, הולך אתו לבית הכנסת, ולאחר התפילה הולך החתן אצל חמיו או האורח אצל המארח, כדי לומר לו 'שבת שלום' וללכת עמו לבית. אבל מר חמי בענוה שלו הוא היה בא אצל החתן שלו, ואם יצא שהחתן דיבר עם מישהו והתעכב, אז הוא ימתין בסבלנות, כאילו החתן הוא בעל הבית והחם הוא האורח. גדולה ענוה.

במשך עשרות שנים היה מתפלל קבוע בימי החול בהנף החמה בבית כנסת קבועה, וכן בכל שבת היה מתפלל קבוע בבית הכנסת "אהל רחל" בשכונת "שמואל הנביא" [עוד למעלה מ-40 שנה שמורנו ורבונו הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל היה מתפלל שם בכל שבת. ולא בחינם הרב כיבד אותו בבר מצוה של הבן שלו [לפני 30 שנה], וישב שם שעה שלימה, עד כדי כך!!!]. ממש קיים את דברי הגמרא בברכות (ו ע"ב): כל הקובע מקום לתפילתו, אלוהי אברהם בעזרו. וכשמת, אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו! גם קיים בעצמו "שייף עייל שייף ונפיק" - כפוף נכנס כפוף יוצא, ככה היה רגיל ללכת כשראשו כפוף, ממש כדברי מרן השלחן ערוך (סימן ב סעיף ו) שלא ללכת בקומה זקופה.

והנה בפירוש "תורת חיים" [לגאון רבי אברהם חיים שור, לפני 400 שנה] שואל על הגמרא בסנהדרין הנ"ל, והלוא "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", אם כן מה החידוש, איזהו בן העולם הבא, ענוותן ושפל ברך וכו'? ותירץ שהן אמת שלכל ישראל יש חלק, אבל השאלה מתי החלק הזה מגיע? כי כל אדם יש לו עוונות, ולאחר שנפטר ונידון בחיבוט הקבר ובעונש של גיהנם, המיתה והעונשים מכפרים לו על עוונותיו, ורק לאחר מכן הוא מקבל את חלקו ונעשה בן העולם הבא. השם ירחם ויציל את כל עמו ישראל.

אבל כאן הוא אומר: איזהו בן העולם הבא, דהיינו "כמות שהוא חי", כלומר, מיהו בן העולם הבא, שנכנס מיד לגן עדן בלי חיבוט הקבר ובלי עונשים חלילה. ואפשר שזו גם כן כוונת המאירי (שם) שכתב, "איזהו בן עולם הבא בתכלית השלימות". כלומר, שהוא לא צריך לעבור עוד תיקונים, השם ירחם, כדי להיכנס לגן עדן.

ואמנם יש לעיין בזה מהגמרא בכתובות (קג ע"ב) שביום פטירתו של רבי יהודה הנשיא יצאה בת קול מן השמים ואמרה, כל מי שזכה להיות בהלווייתו של רבי, מזומן הוא לחיי העולם הבא. והקשו התוספות, תימה, והלא בלאו הכי אמרו (סנהדרין צ ע"א): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", אז מה החידוש במי שהיה בפטירתו של רבי? ופירש רבנו מאיר, שכל מקום שאמרו "מזומן" לחיי העולם הבא, היינו בלא דין ובלא יסורים. ע"כ. ומבואר שיש הבדל בין לשון "מזומן" ללשון "חלק", ולשון "מזומן לחיי העולם הבא" הוא המשובח ביותר. ואולי אפשר לומר שגם לשון "בן העולם הבא", הוא דומה קצת ל"מזומן", כיון שהוא כמו 'בן בית' שנכנס לבית אביו אימתי שרוצה, ולא צריך הזמנה מיוחדת. וי"ל. [ועיין לרבי שמואל גרמיון בפירושו אמרי בינה על הגמרא בכתובות (שם), שביאר בדרך הקבלה לידועי חן, שישנן שלש בחינות בדבר: "חלק לעולם הבא", "בן העולם הבא", "מזומן לחיי העולם הבא".]

ואם נתבונן, הרי זה פלא פלאות, כי הרי 'אין צדיק בְּאֶרֶץ, אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחָטָא' (קהלת ז כ), ומי יוכל לומר על עצמו שהוא חף מפשע ונקי מכל עוון ואשמה, ומי יעמוד בסוד השם בעומק הדין למעלה בשמים, השם ירחם ויציל את כל עמו ישראל, ועם כל זה, מי שזכה למעלות הנזכרות של הענוה וכפיפות קומה וכו', לא ידונו אותו בשמים בכלל, הוא נכנס ישר לגן עדן. מבהיל ממש, כמה גדולה וחשובה מידת הענוה.

במדרש קהלת רבה (פרשה יב אות יג) אמרו, בשעה שאדם נפטר מן העולם, הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת, ראו מה הבריות אומרות עליו? כשר היה? ירא שמים היה? פלוני זה מיד מיטתו פורחת באוויר. ע"כ. זכה מר חמי עליו השלום שככה כל הבריות אומרים עליו. ולא רק לאחר פטירתו נזכרו לומר כן, אלא ככה היו הדיבורים עליו גם בחיי חיותו ממש פה בעולם הזה.

השם יתברך יזכנו ללמוד מדרכיו וממעשיו הטובים, מהנהגותיו וממידותיו הטובות, מהענוה וההתבטלות שלו. ויהי רצון שיעמוד בתפילה על רעייתו ועל כל המשפחה ועל כל עם ישראל, שיחיש הקדוש ברוך הוא לגאלנו גאולה שלימה במהרה בימינו, בנחת ובשמחה בחסד וברחמים, ונזכה לראותו בתחיית המתים בקרוב ממש, אמן.

הכותב וחותם חתנו הקטן הצב"י דוד שלום נקי

ג' אדר – יום השלושים לפטירתו

שנת: "הלך בדרך תמים הוא ישרתני" (תהלים קא ו) תשפ"ג לפ"ק

✻ סדר קריאת המגילה ✻

לְשֵׁם יְחִוּד קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא וּשְׂכִינְתֵיהָ, בְּדַחִילוֹ וְרַחִימוֹ, וְרַחִימוֹ וְדַחִילוֹ, לְיַחְדָּא שֵׁם יו"ד ק"י בְּנֵא"ו ק"י בְּיַחְוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הֵנָּה אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקִים מִצְוֹת מִקְרָא מְגִלָּה, כְּמוֹ שֶׁתְּקִנוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבִרְכָּהּ, עִם כָּל הַמִּצְוֹת הַכְּלוּלוֹת בָּהּ, לְתַקֵּן אֶת שְׂרָשָׁה בְּמִקּוֹם עֲלִיוֹן, לְעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלְעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ. וְיֵהִי נָעִם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ.

השליח ציבור אומר: **בְּרִשׁוֹת מוֹרֵי וְרַבּוֹתֵי. הַצִּיבוֹר עוֹנִים: שְׁמִים.**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ,
וְצוּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה.**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לְאַבּוֹתֵינוּ
בְּיָמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה.**

בני ספרד מברכים 'שהחיינו' רק בליל פורים. ובני אשכנז מברכים 'שהחיינו' גם ביום. ויכוין בברכת 'שהחיינו' לפטור את סעודת פורים ומשלוח מנות.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיֵּינוּ וְקִיָּמָנוּ
וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה.**

✻ מגילת אסתר ✻

פרק א

א וַיְהִי בִּימֵי אַחַשְׁוֵרוּשׁ הוּא אַחַשְׁוֵרוּשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדּוֹ וְעַד-כּוֹשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה: ב בְּיָמִים הָהֵם כָּשְׁבַתָּן הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ עַל כֶּסֶף מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה: ג בְּשָׁנַת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֵּה לְכָל-שָׂרָיו וְעַבְדָּיו חִילוֹ פָּרַס וּמְדֵי הַפְּרָתָמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו: ד בְּהִרְאֹתוֹ אֶת-עֶשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֶת-יָקָר תִּפְאָרַת גְּדוּלְתוֹ יָמִים רַבִּים שְׂמוֹנִים וּמֵאֵת יוֹם: ה וּבְמִלּוּאֹתָן הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל-הָעָם הַנִּמְצְאִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה לְמַגְדוֹל וְעַד-קֶטָן מִשְׁתֵּה שְׁבַעַת יָמִים בַּחֲצַר גֶּנֶת בֵּיתֵן הַמֶּלֶךְ: ו חוּרָא כְּרָפֶס וּתְכֵלֶת אַחוּז בַּחֲבִלֵי-בוּץ וְאַרְגָּמָן עַל-גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֶׁשׁ מִטּוֹת זָהָב וְכֶסֶף עַל רִצְפַת בַּהֲטֹ-וּשֵׁשׁ וְדָר וְסַחֲרַת: ז וְהַשְּׂקוֹת בְּכִלֵי זָהָב וּבְכִלִּים מְכֻלִּים שׁוֹנִים וְיִין מַלְכוּת רַב כִּיּוֹד הַמֶּלֶךְ: ח וְהַשְׂתִּיָּה כֹּדֶת אֵין אֲנָס כִּי-כָּן יִסֹּד הַמֶּלֶךְ עַל כָּל-רַב בֵּיתוֹ לְעֲשׂוֹת כְּרָצוֹן אִישׁ- וְאִישׁ: ט גַּם וְשִׁתֵּי

המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: י ביום השביעי כטוב לב-המלך ביון אמר למהומו בזתא חרבונא בגתא ובגתא זתר וכרפס שבעת הסריסים המשרתים את-פני המלך אחשורוש: יא להביא את-ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות להראות העמים והשרים את- יפה כפי-טובת מראה היא: יב ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים ויקצף המלך מאד וחתתו בערה בו: יג ויאמר המלך לחכמים ידעי העתים כי-כו דבר המלך לפני כל-ידעי דת ודיו: יד והקרוב אליו פרשנא שתל אדמתא תרשיש מרס מרסנא ממוכן שבעת שרין פרס ומדי ראי פני המלך הישבים ראשנה במלכות: טו כדת מה-לעשות במלכה ושתי עלו אשר לא-עשתה את-מאמר המלך אחשורוש ביד הסריסים: טז ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים לא על-המלך לבדו עותה ושתי המלכה כי על-פל-השרים ועל-פל-העמים אשר בכל-מדינות המלך אחשורוש: יז כי-יצא דבר-המלכה על-פל-הנשים להבזות בעליהן בעיניהן באמרם המלך אחשורוש אמר להביא את-ושתי המלכה לפני ולא-באה: יח והיום הזה תאמרנה שרות פרס-ומדי אשר שמעו את-דבר המלכה לכל שרי המלך וכדי ביוון וקצף: יט אם-על-המלך טוב יצא דבר-מלכות מלפניו ויקתב בדתי פרס-ומדי ולא יעבור אשר לא-תבוא ושתי לפני המלך אחשורוש ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה: כ ונשמע פתגם המלך אשר-יעשה בכל-מלכותו כי רבה היא וכל-הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד-קטן: כא וייטב הדבר בעיני המלך והשרים ויעש המלך כדבר ממוכן: כב וישלח ספרים אל-פל-מדינות המלך אל-מדינה ומדינה ככתבה ואל-עם ועם כלשונן להיות כל-איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו:

פרק ב

אחר הדברים האלה פשד חמת המלך אחשורוש זכר את-ושתיל ואת אשר-עשתה ואת אשר-נגזר עליה: ב ויאמרו נערי-המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה: ג ויפקד המלך פקידים בכל-מדינות מלכותו ויקבצו את-כל-נערה-בְּתולה טובת מראה אל-שושן הבירה אל-בית הנשים אל-יד הגא סריס המלך שמר הנשים ונתון תמרוקיהן: ד והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתיל וייטב הדבר בעיני המלך ויעש כן: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] ה איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן-שמעי בן-קיש איש ימיני: ו אשר הגלה מירושלים עם-הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך-יהודה אשר הגלה נבוכדנאצר מלך בבל: ז ויהי אמן את-הדסה היא אסתל בת-דדו כי אין לה אב ואם והנערה יפת-תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: ח ויהי בהשמע דבר-המלך ודתו ובהקבץ נערות רבות אל-שושן הבירה אל-יד הגי ותלקח אסתל אל-בית המלך אל-יד הגי שמר הנשים: ט

ותיטב הנערה בעיניו ותשא חסד לפניו ויבהל את-תמרוקיה ואת-מנותה לתת לה ואת שבע הנערות הראיות לתת-לה מבית המלך וישנה ואת-נערותיה לטוב בית הנשים: **י** לא-הגידה אסתר את-עמה ואת-מולדתה כי מרדכי צוה עליה אשר לא-תגיד: **יא** ובכל-יום ויום מרדכי מתהלך לפני חצר בית-הנשים לדעת את-שלום אסתר ומה-יעשה בה: **יב** ובהגיע תר נערה ונערה לבוא אל-המלך אחשוורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חדש כי כן ימלאו ימי מרוקיהו ששה חדשים בשמן המור וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים: **יג** ובזה הנערה באה אל-המלך את כל-אשר תאמר ינתן לה לבוא עמה מבית הנשים עד-בית המלך: **יד** בערב היא באה ובבקר היא שבה אל-בית הנשים שני אל-יד שעשגזו סריס המלך שמר הפילגשים לא-תבוא עוד אל-המלך כי אס-חפץ בה המלך ונקראה בשם: **טו** ובהגיע תר-אסתר בת-אביחיל דד מרדכי אשר לקח-לו לבת לבוא אל-המלך לא בקשה דבר כי אם את-אשר יאמר הגי סריס-המלך שמר הנשים ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל-ראיה: **טז** ותלקח אסתר אל-המלך אחשוורוש אל-בית מלכותו בחדש העשירי הוא-חדש טבת בשנת-שבע למלכותו: **יז** ויאהב המלך את-אסתר מכל-הנשים ותשא-חן וחסד לפניו מכל-הבתולות וישם כתר-מלכות בראשה וימליכה תחת ושתי: **יח** ויעש המלך משתה גדול לכל-שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה ויתן משאת כיד המלך: **יט** ובהקבץ בתולות שנית ומרדכי ישב בשער-המלך: **כ** אין אסתר מגדת מולדתה ואת-עמה כאשר צוה עליה מרדכי ואת-מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר היתה באמנה אתו: **כא** בימים ההם ומרדכי ישב בשער-המלך קצף בגתו ותרוש שני-סריסי המלך משמרי הסף ויבקשו לשלח יד במלך אחשוורוש: **כב** ויודע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי: **כג** ויבקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על-עץ ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך:

פרק ג

א אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את-המון בן-המדתא האגגי וינשאהו וישם את-כסאו מעל כל-השרים אשר אתו: **ב** וכל-עבדי המלך אשר-בשער המלך כרעים ומשתחוים להמן כי-כן צוה-לו המלך ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה: **ג** ויאמרו עבדי המלך אשר-בשער המלך למרדכי מדוע אתה עובר את מצות המלך: **ד** ויהי כאמרו אליו יום ויום ולא שמע אליהם ויגידו להמן לראות היעמדו דברי מרדכי כיהגיד להם אשר-הוא יהודי: **ה** וירא המון כיהגידו מרדכי כרע ומשתחוה לו וימצא המון חמה: **ו** ויבזו בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כיהגידו לו את-עם מרדכי ויבקש המון להשמיד את-כל-היהודים אשר בכל-מלכות אחשוורוש עם מרדכי: **ז** בחדש הראשון הוא-חדש ניסן בשנת שתים עשרה למלך אחשוורוש

הפיל פור' הוא הגורל לפני המון מיום ליום ומחדש לחדש שנים-עשר הוא-חדש אדר: ח ויאמר המן למלך אחשוורוש ישנו עם-אחד מפאר ומפרד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיהם שנות מפלעם ואת-דתי המלך אינם עשים ולמלך אינו-שנה להניחם: ט אם-על-המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כפר-כסף אשקול על-ידל עשי המלאכה להביא אל-גנזי המלך: י ויסר המלך את-טבעתו מעל ידו ויתנה להמן בו-המדתא האגגי צרר היהודים: יא ויאמר המלך להמן הכסף נתנו לך והלם לעשות בו כטוב בעיניך: יב ויקראו ספרי המלך בחדש הראשון בשלושה עשר יום בו ויכתב ככל-אשר-צוה המן אל אחשדרפני-המלך ואל-הפחות אשר על-מדינה ומדינה ואל-שרי עם ולם מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו בשם המלך אחשוורש נכתב ונחתם בטבעת המלך: יג ונשלוח ספרים ביד הרצים אל-כל-מדינות המלך להשמיד להרג ולאבד את-כל-היהודים מנער ועד-זקן טף ונשים ביום אחד בשלושה עשר לחדש שנים-עשר הוא-חדש אדר ושללם לבז: יד פתשגו הכתב להנתן דת בכל-מדינה ומדינה גלוי לכל-העמים להיות עתדים ליום הזה: טו הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה והמלך והמן ישבו לשמות והעיר שושן נבוכה:

פרק ד

א ומרדכי ידע את-כל-אשר נעשה ויקרע מרדכי את-בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק ויעקב גדלה ומרה: ב ויבוא עד לפני שער-המלך כי אין לבוא אל-שער המלך בלבוש שק: ג ובכל-מדינה ומדינה מקום אשר דבר-המלך ודתו מניע אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים: ד ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלת המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את-מרדכי ולהסיר שכו מעליו ולא קבל: ה ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו על-מרדכי לדעת מה-זה ועל-מה-זה: ו ויצא התך אל-מרדכי אל-רחוב העיר אשר לפני שער-המלך: ז ויגדלו מרדכי את כל-אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקול על-גנזי המלך ביהודים לאבדם: ח ואת-פתשגו כתב-הדת אשר-נתן בשושן להשמידם נתן לו להראות את-אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל-המלך להתחנן-לו ולבקש מלפניו על-עמה: ט ויבוא התך ויגד לאסתר את דברי מרדכי: י ותאמר אסתר להתך ותצוהו אל-מרדכי: יא כל-עבדי המלך ועם-מדינות המלך יודעים אשר כל-איש ואשה אשר יבוא-אל-המלך אל-החצר הפנימית אשר לא-יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט-לו המלך את-שרביט הזהב ותיה ואני לא נקראתל לבוא אל-המלך זה שלוש יום: יב ויגידו למרדכי את דברי אסתר: יג ויאמר מרדכי להשיב אל-אסתר אל-תדמי בנפשך להמלט בית-המלך מפל-היהודים: יד כי אם-החפש

תחרישֵׁי בַעַת הַזֹּאת רֹחַ וְהַצִּלָּה יַעֲמוּד לַיהוּדִים מִמְּקוֹם אַחַר וְאֶת יְבִית־אֲבִיד תִּאבְדּוּ וּמִי יוֹדֵעַ אִם־לָעַת כְּזֹאת הִגַּעַת לַמַּלְכוּת: טו וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהַשִּׁיב אֶל־מַרְדֳּכָי: טז לֵךְ כְּנוֹס אֶת־כָּל־הַיהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁוֹן וְצִימוֹ עָלַי וְאֶל־תִּאכְלוּ וְאֶל־תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לִלְיָה וְיוֹם גַּם־אֲנִי וְנִעֲרַתִּי אֲצוּיִם כִּן וּבְכֹן אֲבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא־כֹדֶת וּכְאֲשֶׁר אֲבִדְתִּי אֲבִדְתִּי: יז וַיַּעֲבֵר מַרְדֳּכָי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוְּתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר:

פרק ה

א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וַתַּעֲמֹד בַּחֲצַר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית לְכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ בְּבֵית הַמַּלְכוּת לְכַח פֶּתַח הַבַּיִת: **ב** וַיְהִי כִרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בַּחֲצַר נִשְׂאָה חוֹ בְּעֵינָיו וַיִּשְׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת־שְׂרָבִיט הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט: **ג** וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה־בְּקִשְׁתְּךָ עַד־חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנְתְּנוּ לָךְ: **ד** וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמוֹן הַיּוֹם אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עֲשִׂיתִי לוֹ: **ה** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִהֲרוּ אֶת־הָמוֹן לַעֲשׂוֹת אֶת־דְּבַר אֶסְתֵּר וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמוֹן אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עֲשִׂתָּה אֶסְתֵּר: **ו** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר בְּמִשְׁתָּה הַלַּיִן מַה־שָּׂאלְתְּךָ וַיִּנְתְּנוּ לָךְ וּמַה־בְּקִשְׁתְּךָ עַד־חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַתַּעַשׂ: **ז** וַתַּעַן אֶסְתֵּר וַתֹּאמֶר שְׂאֵלְתִי וּבְקִשְׁתִּי: **ח** אִם־מִצְאָתִי חֹן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב לִתֵּן אֶת־שְׂאֵלְתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת־בְּקִשְׁתִּי יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמוֹן אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לָהֶם וַיִּמְחַר אֶעֱשֶׂה כְּדִבַּר הַמֶּלֶךְ: **ט** וַיֵּצֵא הָמוֹן בַּיּוֹם הַהוּא שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב וְכִרְאוֹת הָמוֹן אֶת־מַרְדֳּכָי בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא־קָם וְלֹא־זָעַ מִמֶּנּוּ וַיִּמְלֵא הָמוֹן עַל־מַרְדֳּכָי חֲמָה: **י** וַיִּתְאַפֵּק הָמוֹן וַיָּבֹא אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּשְׁלַח וַיָּבִיא אֶת־אֲהֻבָיו וְאֶת־זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ: **יא** וַיִּסְפֹּר לָהֶם הָמוֹן אֶת־כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרַב בְּגָיו וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר גִּדְּלוּ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל־הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ: **יב** וַיֹּאמֶר הָמוֹן אֵף לֹא־הִבִּיאָהּ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עֲשִׂתָּה כִּי אִם־אוֹתִי וְגַם־לְמַחֵר אֲנִי קְרוּאֵלָה עִם־הַמֶּלֶךְ: **יג** וְכִלְיָה אֵינְנוּ שׂוֹה לִי בְּכַל־עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת־מַרְדֳּכָי הַיהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ: **יד** וַתֹּאמֶר לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכֹל־אֲהֻבָיו יַעֲשׂוּ־לָךְ גְּבוּהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה וּבִבְקָרָא אָמַר לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת־מַרְדֳּכָי עָלָיו וּבֹא־עִם־הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמִּשְׁתָּה שְׂמֵחַ וַיִּיטֵב הַדְּבַר לְפָנֵי הָמוֹן וַיַּעַשׂ הַעֲצָ:

פרק ו

[הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] **א** בְּלִילָה הַהוּא נִדְּדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לְהַבִּיא אֶת־סִפְרֵי הַזְּכָרוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיְהִיו נִקְרָאִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ: **ב** וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מַרְדֳּכָי עַל־בִּגְתָנָא וְתָרַשׁ שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף אֲשֶׁר בְּקִשּׁוֹ לְשַׁלַּח יָד

במלך אַחַשְׁוֵרֶשׁ: ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִה־נַּעֲשֶׂה יָקָר וַיְגִדּוּלָה לְמַרְדֳּכָי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרָתָיו לֹא־נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר: ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מִי בַחֲצַר וְהֵמָּן בָּא לְחַצֵּר בֵּית־הַמֶּלֶךְ הַחִיצוֹנָה לֵאמֹר לְמֶלֶךְ לְתוֹלוֹת אֶת־מַרְדֳּכָי עַל־הַעַץ אֲשֶׁר־הִכְיוּ לוֹ: ה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הֲנֵה הֵמָּן עֹמֵד בַּחֲצַר וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יְבוֹא: ו וַיְבוֹא הֵמָּן וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מִה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלִבּוֹ לִמִּי יִחַפֵּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמּוֹנִי: ז וַיֹּאמֶר הֵמָּן אֶל־הַמֶּלֶךְ אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ: ח וַיְבִיאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבַשׁ־בוּ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וְאֲשֶׁר נָתַן כְּתָר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ: ט וַנְּתוֹן הַלְּבוּשׁ וְהַסּוּס עַל־יַד־אִישׁ מִשְׁרֵי הַמֶּלֶךְ הַפְּרָתְמִים וְהַלְּבִישׁוּ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ וְהִרְפִּיבֵהוּ עַל־הַסּוּס בְּרָחוּב הָעִיר וְקִרְאוּ לִפְנָיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ: י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהֵמָּן מָה־רַק אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דְּבַרְתָּ וַעֲשֶׂה־כּוֹ לְמַרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֶל־תִּפְלֵ דָּרָר מִכָּל אֲשֶׁר דְּבַרְתָּ: יא וַיִּקַּח הֵמָּן אֶת־הַלְּבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס וַיִּרְפִּיבֵהוּ בְּרָחוּב הָעִיר וַיִּקְרָא לִפְנָיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ: יב וַיֵּשֶׁב מַרְדֳּכָי אֶל־שַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְהֵמָּן נִדְחָף אֶל־בֵּיתוֹ אֲבָל וַחֲפוּי רֹאשׁ: יג וַיִּסְפָּר הֵמָּן לְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וּלְכָל־אֲהָבָיו אֵת כָּל־אֲשֶׁר קָרְאוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ אִם מֵזַע הַיְּהוּדִים מַרְדֳּכָי אֲשֶׁר הַחֲלוּת לְנַפְל לִפְנָיו לֹא־תוּכַל לוֹ כִּי־נִפְּוֹל תִּפּוֹל לִפְנָיו: יד עוֹדֶם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיְבַהֲלוּ לְהַבִּיא אֶת־הֵמָּן אֶל־הַמִּשְׁתָּה אֲשֶׁר־עָשְׂתָה אֶסְתֵּר:

פרק ז

א וַיְבִא הַמֶּלֶךְ וְהֵמָּן לְשִׁתּוֹת עִם־אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה: ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר גַּם בָּיוֹם הַשְּׁנַי בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן מִה־שְּׂאֵלְתָךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתִּנְתְּנוּ לָךְ וּמִה־בִקְשֶׁתְךָ עַד־חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַתַּעַשׂ: ג וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וַתֹּאמֶר אִם־מִצְאָתִי חַן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ וְאִם־עַל־הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנְתְּנֵנִי־לִי נִפְשִׁי בְּשֵׂאֵלְתִי וְעַמִּי בְּבִקְשֶׁתִּי: ד כִּי נִמְכַרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבְּדוֹ וְאֵלּוּ לַעֲבָדִים וּלְשִׁפְחוֹת נִמְכַרְנוּ הַחֲרָשְׁתִּי כִּי אִינוּ הַצָּר שׁוּחַ בְּנִזְק הַמֶּלֶךְ: ה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרֶשׁ וַיֹּאמֶר לְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה מִי הוּא זֶה וְאִי־זֶה הוּא אֲשֶׁר־מְלָאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן: ו וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אִישׁ צָר וְאוֹיֵב הֵמָּן הִרַע הַזֶּה וְהֵמָּן נִבְלַעַת מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה: ז וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶל־גִּנַּת הַבַּיְתָן וְהֵמָּן עֹמֵד לְבָקֵשׁ עַל־נַפְשׁוֹ מֵאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה כִּי רָאָה כִּי־כָלְתָה אֵלָיו הָרַעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ: ח וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבַּיְתָן אֶל־בֵּיתוֹ מִשְׁתֵּה הַיַּיִן וְהֵמָּן נָפַל עַל־הַמַּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲגַם לְכַבּוֹשׁ אֶת־הַמַּלְכָּה עַמִּי בְּבֵית הַדָּבָר יָצָא מִפִּי הַמֶּלֶךְ וּפְגַי הֵמָּן חָפוּי: ט וַיֹּאמֶר חֲרַבּוֹנָה אֶחָד מִן־הַסָּרִיסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ גַּם הִנֵּה־הַעַץ אֲשֶׁר־עָשָׂה הֵמָּן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דְּבַר־טוֹב עַל־הַמֶּלֶךְ עֹמֵד בְּבֵית הֵמָּן גְּבוּהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עָלָיו: י וַיִּתְּלֵ אֶת־הֵמָּן עַל־הַעַץ אֲשֶׁר־הִכְיוּ לְמַרְדֳּכָי וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה:

פרק ח

א ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את-בית המן צרר היהודים ומרדכי בא לפני המלך כי-הגידה אסתר מה הוא-לה: **ב** ויטר המלך את-טבעתו אשר העביר מהמו ויתנה למרדכי ותשם אסתר את-מרדכי על-בית המן: **ג** ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבדד ותתחנן-לו להעביר את-רעת המן האנגלי ואת מחשבתו אשר חשב על-היהודים: **ד** ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב ותקם אסתר ותעמוד לפני המלך: **ה** ותאמר אם-על-המלך טוב ואם-מצאתי חו לפניו וכשר הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את-הספרים מחשבת המן בן-המדתא האנגלי אשר כתב לאבד את-היהודים אשר בכל-מדינות המלך: **ו** כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר-ימצא את-עמי ואיככה אוכל וראיתי באבדן מולדתי: **ז** ויאמר המלך אחשוורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית-המן נתתי לאסתר ואתו תלו על-העץ על אשר-שלח ידו ביהודים: **ח** ואתם כתבו על-היהודים פטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי-כתב אשר-נכתב בשם-המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב: **ט** ויקראו ספרי-המלך בעת-ההיא בחדש השלישי הוא-חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל-אשר-צוה מרדכי אל-היהודים ואל האחשדרפנים ויהפחות ושרי המדינות אשרו מהדו ועד-כוש שבע ועשרים ומאה מדינה מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשנו ואל-היהודים ככתבם וכלשונם: **י** ויכתב בשם המלך אחשוורוש ויחתם בטבעת המלך וישלח ספרים בידי הרצים בסוסים רכבי הרכש האחשתרנים בני הרמכים: **יא** אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל-עיר-ועיר להקהל ולעמד על-נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את-כל-חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבוז: **יב** ביום אחד בכל-מדינות המלך אחשוורוש בשלושה עשר לחדש שנים-עשר הוא-חדש אדר: **יג** פתשגו הכתב להנתן דת בכל-מדינה ומדינה גלוי לכל-העמים ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאיביהם: **יד** הרצים רכבי הרכש האחשתרנים יצאו מבהלים ודחויפים בדבר המלך והדת נתנה בשושן הבירה: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] **טו** ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריד בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה: [הקהל אומרים פסוק הבא בקול רם] **טז** ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר: **יז** ובכל-מדינה ומדינה ובכל-עיר ועיר מקום אשר דבר-המלך ודתו מנע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב ורבים מעמי הארץ מתייחדים כי-נפל פחד-היהודים עליהם:

פרק ט

א ובשנים עשר חדש הוא-חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר-המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו איבי היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר

וְשָׁלוּ הַיְהוּדִים הַמָּחָה בְּשִׁנְאֵיהֶם: **ב** נִקְהְלוּ הַיְהוּדִים בְּעֲרִיָּהֶם בְּכָל־מְדִינֹת הַמְּלָךְ
 אַחֲשֹׁרוּשׁ לְשִׁלַּח לְדָו בַּמִּבְקָשׁ רַעְתָּם וְאִישׁ לֹא־עָמַד לִפְנֵיהֶם כִּי־נִפְל פְּחַדָם
 עַל־כָּל־הָעַמִּים: **ג** וְכָל־שְׂרֵי הַמְּדִינֹת וְהָאֲחֻשְׁדֵּרפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְעָשִׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר
 לְמֶלֶךְ מְנַשְׂאִים אֶת־הַיְהוּדִים כִּי־נִפְל פְּחַד־מְרַדְכִי עֲלֵיהֶם: **ד** כִּי־גָדוֹל מְרַדְכֵל בְּבֵית
 הַמְּלָךְ וְשָׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל־הַמְּדִינֹת כִּי־הָאִישׁ מְרַדְכִי הוֹלֵךְ וְגָדוֹל: **ה** וַיָּכּוּ הַיְהוּדִים
 בְּכָל־אֵיבֵיהֶם מִפְּת־תָּרֵב וְהָרָג וְאֲבָדוֹ וַיַּעֲשׂוּ בְּשִׁנְאֵיהֶם כְּרָצוֹנָם: **ו** וַיְבַשְׂשׁוּן הַבִּירָה
 הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאֲבָד חֲמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ: **ז** וְאֵת־ן פֶּרֶשְׁנֵדְתָא וְאֵת־ן דְּלָפוֹן וְאֵת־ן
 אֶסְפְּתָא: **ח** וְאֵת־ן פּוֹרְתָא וְאֵת־ן אֲדֻלְיָא וְאֵת־ן אֲרִידְתָא: **ט** וְאֵת־ן פֶּרְמִשְׁתָּא וְאֵת־ן
 אֲרִיסִי וְאֵת־ן אֲרָדִי וְאֵת־ן וּזְזֵתָא: **י** עֲשֶׂר־ת בְּנֵי הַמֶּן בְּר־הַמְּדִנָּתָא צָרַר הַיְהוּדִים הָרְגוּ
 וַבְּבָזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: **יא** בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסְפָּר הַהֲרוּגִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה לִפְנֵי
 הַמְּלָךְ: **יב** וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ לְאַסְתֵּר הַמְּלָכָה בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאֲבָד חֲמֵשׁ
 מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת־ן עֲשֶׂר־ת בְּנֵי־הַמֶּן בְּשֶׁאֶר מְדִינֹת הַמְּלָךְ מַה עָשׂוּ וּמַה־שָּׁאַלְתֶּךָ וַיִּנְתֶּן
 לָהּ וּמַה־ בְּקִשְׁתֶּךָ עוֹד וַתַּעֲשׂ: **יג** וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר
 לַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם וְאֵת־ן עֲשֶׂר־ת בְּנֵי־הַמֶּן יִתְּלוּ עַל־הָעֵץ: **יד**
 וַיֹּאמֶר הַמְּלָךְ לְהַעֲשׂוֹת כֹּו וַתִּנְתֶּן דָּת בְּשׁוֹשׁן וְאֵת־ן עֲשֶׂר־ת בְּנֵי־הַמֶּן תִּלּוּ: **טו** וַיִּקְהָלוּ
 הַיְהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוֹשׁן גַּם בַּיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וַיְהִרְגוּ בְּשׁוֹשׁן שְׁלֹשׁ
 מֵאוֹת אִישׁ וַבְּבָזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: **טז** וְשֶׁאֶר הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמְדִינֹת הַמְּלָךְ
 נִקְהְלוּ וְעָמַד עַל־נַפְשָׁם וְזוּחַ מֵאֵיבֵיהֶם וְהָרָג בְּשִׁנְאֵיהֶם חֲמֵשׁ וּשְׁבַעִים אֶלְף
 וַבְּבָזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת־יָדָם: **יז** בַּיּוֹם־שִׁלְשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְזוּחַ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ
 וַעֲשֶׂה אֵת־וּ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה: **יח** וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר־בְּשׁוֹשׁן נִקְהְלוּ בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בּוֹ
 וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ וְזוּחַ בְּחֲמֵשָׁה עָשָׂר בּוֹ וַעֲשֶׂה אֵת־וּ יוֹם מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה: **יט** עַל־כֵּן
 הַיְהוּדִים הַפְּרָזִים הִישָׁבִי'ם בְּעֲרֵי הַפְּרָזוֹת עֲשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר
 שִׁמְחָה וּמְשֻׁתָּה וַיּוֹם טוֹב וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: **כ** וַיִּכְתֹּב מְרַדְכִי אֶת־הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה וַיְשַׁלַּח סְפָרִים אֶל־כָּל־הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל־ מְדִינֹת הַמְּלָךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ
 הַקְּרוּבִים וְהַרְחוּקִים: **כא** לְקַיֵּם עֲלֵיהֶם לַהֲיוֹת עֲשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ
 אֲדָר וְאֵת יוֹם־חֲמֵשָׁה עָשָׂר בּוֹ בְּכָל־שָׁנָה וְשָׁנָה: **כב** כִּימִים אֲשֶׁר־זָחוּ בָהֶם הַיְהוּדִים
 מֵאֵיבֵיהֶם וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפָּד לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה וּמֵאֲבָל לַיּוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם
 יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׁמְחָה וּמְשֻׁלּוֹחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְתָנוּת לְאֵבִיּוֹנִים: **כג** וּקְבַל
 הַיְהוּדִים אֵת אֲשֶׁר־הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מְרַדְכִי אֵלֵיהֶם: **כד** כִּי הָמֶן
 בְּר־הַמְּדִנָּתָא הָאֲגָנִי צָרַר כָּל־הַיְהוּדִים חָשַׁב עַל־הַיְהוּדִים לְאַבְדָם וְהַפִּיל פּוֹר הוּא
 הַגּוֹרֵל לְהַמָּם וְלְאַבְדָם: **כה** וּבְבִאָה לִפְנֵי הַמְּלָךְ אָמַר עַם־הַסְּפָר יִשׁוּב מַחֲשַׁבְתּוֹ
 הָרָעָה אֲשֶׁר־חָשַׁב עַל־הַיְהוּדִים עַל־רֵאשׁוֹ וְתִלּוּ אֵת־ו וְאֵת־בְּנָיו עַל־הָעֵץ: **כו** עַל־כֵּן
 קָרְאוּ לַלַּיִם הָאֵלֶּה פּוֹרִים עַל־שֵׁם הַפּוֹר עַל־כֵּן עַל־כָּל־דְּבָרֵי הָאֲגֵרַת הַזֹּאת
 וּמַה־רָאוּ עַל־כִּכָּה וּמַה הִגִּיעַ אֵלֵיהֶם: **כז** קִיְּמוּ וּקְבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל־זְרָעָם

וְעַל כָּל־הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבֹר לַהֲיֹת עֲשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כְּכַתְּבָם וְכִזְמָנָם בְּכַל־שָׁנָה וְשָׁנָה: **כח** וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכַל־דָּוָר וְדָוָר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיִּמְי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכְרָם לֹא־יִסּוּף מֵאַרְעָם: **כט** וְתַכְתֵּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בַת־אַבְיָחַיִל וּמְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי אֶת־כָּל־תַּקְוָה לְקַזֵּם אֶת אַגְרַת הַפּוּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית: **ל** וַיִּשְׁלַח סַפְרָיִם אֶל־כָּל־הַיְּהוּדִים אֶל־שִׁבְעַת עָשָׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מַלְכוּת אַחַשְׁוֵרוּשׁ דְּבַרֵי שְׁלוֹם וְאַמּוּת: **לא** לְקַזֵּם אֶת־יַמֵּי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קִזְּם עֲלֵיהֶם מְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־זַרְעָם דְּבַרֵי הַצְּמוּת וְזַעֲקָתָם: **לב** וּמֵאַמֵּר אֶסְתֵּר קִלֵּם דְּבַרֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר:

פרק י

א וַיִּשְׂם הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ מִס עַל־הָאָרֶץ וַאֲיֵי הַיָּם: **ב** וְכָל־מַעֲשֵׂה תַקְפּוֹ וַיַּגְבִּירוֹתוֹ וּפְרָשֵׁת גְּדֻלַּת מְרַדְכֵי אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ הַלּוֹא־הֵם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבַרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מְדֵי וּפָרַס: [הַקַּהֲל אֹמְרִים פֶּסוּק הַבֵּא בְּקוֹל רַם] **ג** כִּי מְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי מִשָּׁנָה לְמַלְךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ וְגָדוֹל לַיְּהוּדִים וְרָצוּי לְרַב אֲחִיו דָּרַשׁ טוֹב לַעֲמוֹ וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל־זְרָעוֹ:

אחר קריאת המגילה, גוללה, ואחר כך מברך:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל הָרַב אֶת רִיבֵנוּ,
וְהִדּוֹן אֶת דִּינֵנוּ, וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמָתֵנוּ, וְהַמְּשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל
אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ, וְהַנּוֹפֵר לָנוּ מִצָּרֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָהוָה, הַנּוֹפֵר
לַעֲמוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ.**

**אָרוּר הַמֶּן. בְּרוּךְ מְרַדְכֵי. אָרוּרָה זָרַשׁ. בְּרוּכָה אֶסְתֵּר. אָרוּרִים
הַרְשָׁעִים שׁוֹנְאֵי ה'.** בְּרוּכִים הַצְּדִיקִים הַמְּאַמְיָנִים בְּה'. וְגַם חֲרִבּוֹנָה
זָכוֹר לְטוֹב. וְכוּפְלִים קִטֵּעַ זֶה ג' פַּעֲמִים.

ואומרים "ואתה קדוש", והחזן אומר קדיש תתקבל, וגומרים התפילה, והולכים לבתיהם, בשמחה וחדוה, באהבה ואחוה שלום וריעות, לחיים טובים ולשלום.

❁ מבוא ❁

👉 מגילת אסתר – מגילת ההסתר

1 תשמעו הפתעה מרגשת. מן המוזיאון ההיסטורי של פרס, הובאו לידינו כמה גזירי עיתון "שושן ניוז" מלפני כ- 2,400 שנה! אחזנו בהם בהתרגשות, וכמובן בעדינות, שלא יתפוררו הדפים, והתחלנו לקרוא בשקיקה. מעניין מה התרחש שם באותה תקופה עתיקה...

שנת ג'שצ"ג. שנת שתיים למלך אחשוורוש ירום הודו. **שושן ניוז**

פרוייקט "כסא מלך" יוצא לדרך! בימים אלו יוצא לדרך הפרוייקט "כסא מלך". מקופת האוצר החלו לתזרם את התקציבים הראשונים לקידום הפרוייקט. הוזכה במכרז להקמת הכסא הוא בית החרושת "אומן" מן העיר שושן. מלשכתו של דובר המלך נמסר, כי המלך רואה בפרוייקט ייחודי זה, חשיבות רבה למען האדרתה של הממלכה הפרסית. הכסא הייחודי יסמל את ייחודיותה ועוצמתה של הממלכה. בעיר שושן נערכים לקראת הגעתם וקליטתם של משלוחי חומרי הגלם. המערך כולל אבטחת חומרים יקרים כמטילי זהב, אבני חן ויהלומים נדירים. מנהלי בית החרושת "אומן" מוסרים כי הם יעשו כל שביכולתם, להוציא תחת ידיהם כסא מושלם, כראוי למלך אחשוורוש ירום הודו.

כמה חודשים לאחר מכן:

שנת ג'שצ"ד. שנת שלוש למלך אחשוורוש ירום הודו. **שושן ניוז**

סופית: התקבלה ההחלטה להעביר את הפרלמנט לשושן. לאחר דיונים ממושכים התקבלה סופית ההחלטה להעביר את הפרלמנט אל העיר שושן. כתבנו מוסר, כי ההחלטה נפלה לאחר שבשבוע שעבר שוב כשל ניסיון להעביר את כסא המלך החדש אל עיר הבירה. מנהלי בית החרושת "אומן" חיוו דעתם, שניסיונות נוספים עלולים לפגוע במנגנונים הרגישים ובגילופיו העדינים של הכסא, והפרוייקט המורכב עלול לרדת לשמיון. בפרלמנט עלתה הצעה להעביר את הבירה אל שושן ובכך לפתור את בעיית הכסא. בכירים בממשלה אמרו, כי המעבר יתרום אף להתחדשותה של הממלכה ויעניק לה תנופה חדשה. ההחלטה אושרה, ובימים הקרובים יוציא הפרלמנט מכרז להקמת קרית הממשלה בבירה החדשה.

כעבור חצי שנה:

א' תשרי שנת ג'שצ"ה. שנת ארבע למלך אחשוורוש ירום הודו. **שושן ניוז**

סיום אירועי משתה אחשוורוש. בשבוע זה מגיעים לסיזום חגיגות המשתה של המלך אחשוורוש ירום הודו. כתבנו בבירה מסכם את האירוע: במהלך עשת החודשים החולפים הגיעו אל הבירה אלפי נציגים ושגרירים מכל מדינות החסות של הממשלה הפרסית, לחגוג עם המלך

בקריית המלוכה החדשה של העיר שושן. הבאים זכו לאירוח יוקרתי ומפואר מיוחד מסוגו. משתתפי האירוע מסרו, כי המלך ירום הודו גילה פתיחות וידידותיות יוצאים מן הכלל, והציג בפני הבאים את אוצרות העתק של הממלכה. עוד אמרו, כי הם גאים במלכם האדיר והעשיר, שיודע אף לגלות ליברליות כלפי בני עמו. לקראת סיום האירועים, יצא המלך בהכרזה חגיגית, לערוך שבוע חגיגות נוסף, לתושבי שושן בלבד, אליו יוזמנו כל תושבי העיר מקטן ועד גדול. מוועד הקהילה היהודית נמסר, כי הם נערכים בהתרגשות לקראת המעמד.

לאחר שבוע וחצי:

שנת ג'שצ"ה. שנת ארבע למלך אחשוורוש ירום הודו

שושן ניוז

סערה בעיר הבירה: המלכה ושתי הוצאה להורג. על פי פקודתו של המלך, הוצאה אתמול להורג המלכה ושתי. עדי ראייה שנוכחו במקום מספרים, כי המלכה הגאה סירבה לציית להוראתו של המלך, ואף השמיעה דברי השפלה וביזוי כלפיו. ההחלטה להוציאה להורג נפלה לאחר שנועד המלך עם יועציו האישיים. המן, אחד מן היועצים, ציין כי הפגיעה בכבודו של המלך היא פגיעה בכבוד הממלכה כולה, וכי יש למצות במלכה את כל חומר הדין. בעקבות האירוע, אושרה בפרלמנט הצעת חוק, לפיה על כל אשה לציית לבעלה ולדבר בשפתו. בימים הקרובים יופץ כתב החוק בכל רחבי הממלכה.

הגיליון הבא הביא אותנו ארבע שנים קדימה:

שנת ג'שצ"ט. שנת שמונה למלך אחשוורוש ירום הודו

שושן ניוז

התרגשות בשושן לרגל הכתרת המלכה החדשה איסתהר. אמש נחגג בארמון המלך טקס הכתרת המלכה החדשה וחגיגת הנישואין. לרגל השמחה שלח המלך לתושבים חבילות שי מהודרות, ואף הכריז על הנחות בארנונה. בראיון מיוחד שהעניק הגי שומר הנשים לכתבי "שושן ניוז", הוא אומר, כי עם מוצאה של המלכה הנבחרת אינו ברור עדיין, אולם נראה כי מדובר במוצא פרסי. "אני שמח", כך אמר, "כי בזאת הגיעו לסיומן ארבע שנות עבודה מאומצת של חיפוש מלכה חדשה. הגיוס הבינלאומי של הנערות מכל רחבי העולם, דרש משאבים רבים. כאחראי על מערך קליטתן ואחזקתן של הנערות, אני שמח שהמבצע הסתיים בהצלחה, והמלך קיבל מלכה אצילית וראויה לשמה".

שנת ג'שצ"ס. שנת שמונה למלך אחשוורוש ירום הודו

שושן ניוז

סוכל ניסיון התנקשות בחיי המלך. מדובר בשניים משומרי המלך, בגתן ותרש, אשר ניסו להרעיל את מי השתיה של המלך. ברגע האחרון התגלתה המזימה, הודות לערותה של המלכה, אשר קיבלה מידע חשאי ממקור מוסמך, ומיהרה להעביר את המידע אל המלך. שני הבוגדים הוצאו למוות בתלייה.

המשכנו לרפרף על פני גיליונות נוספים. הצלחנו לקלוט עוד אי אלו מאורעות מסעירים, מלחמות וכיבושים, מזימות ותככים, פרשנויות ודיווחים. התחלנו מעט להתעייף, הכתב קצת מחוק והדפים מתפוררים. הנחנו לרגע את הדפים מידינו, ונאנחנו בחיך... אהה... איך אמר שלמה המלך? "מה שְׁהִיָּה הוא שְׁיִהְיָה, ומה שְׁנַעֲשֶׂה הוא שְׁיַעֲשֶׂה, וְאִין כֹּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ!" זה עולה, ההוא יורד, זה קם, ההוא נופל. תככים ומשחקי כבוד. המשחק נשאר תמיד אותו משחק, רק בשינוי שחקנים ותפאורה... ובכל זאת, נטלנו לידינו גליונות נוספים.

הגליון הבא הביא אותנו 5 שנים קדימה.

חודש שבט שנת ג'ח"ד. שנת שלוש עשר למלך אחשוורוש ירום הודו **שושן ניז** חודש שבט שנת ג'ח"ד. שנת שלוש עשר למלך אחשוורוש ירום הודו

המן בן המדתא קיבל את משרת המשנה למלך. מלשכתו של המלך נמסר, כי המלך רואה בהמן את הדמות הנכונה להנהגת הממלכה, וכי הוא ראוי לתפקידו הודות לכישוריו המיוחדים ואומץ ליבו. על פי צו מיוחד, נדרשים כל האזרחים ללא יוצא מן הכלל להשתחוות לפניו בעת שהוא עובר לפניהם.

בצד גליון זה, קלטו עינינו כתבה באותיות קטנות:

היהודים מעוררים פרובוקציות. מנהיג היהודים מרדכי נצפה על ידי כתבינו, כשהוא אינו מציית לצו המלכותי, ואינו כורע ומשתחוה להמן. מן הוועד היהודי נמסר כי הם מביעים דאגה רבה לנוכח התנהגותו הפרובוקטיבית של מנהיגם. "עשינו כל מאמץ", כך אמרו, "להניאו מהתנהגותו. אך הוא עומד בשלו. אנו חוששים מאוד מן ההשלכות".

י"ג לחודש ניסן שנת ג'ח"ד. שנת שלוש עשר למלך אחשוורוש ירום הודו **שושן ניז** י"ג לחודש ניסן שנת ג'ח"ד. שנת שלוש עשר למלך אחשוורוש ירום הודו

חשיפה! המגזר היהודי מהווה סכנה לאוכלוסייה. בימים האחרונים הגיש המן לפני המלך עבודת מחקר מקיפה ויסודית בנושא המגזר היהודי. מדובר במחקר מקיף, הסוקר את המגזר מן ההיבט ההיסטורי, הלאומי, החברתי והכלכלי. מן הנתונים עולה כי מדובר בעם בעל רקע לאומי כוחני, בעל שאיפות להקמת ממלכה עצמאית מתנשאת. תוך חקירה מדוקדקת אחר טקסיהם השונים וימי חגיגה, נתגלה כי הם מביעים שוב ושוב את שאיפתם וחזונם להתנשא על כל העמים ולכונן את ממלכתם. מעקב יסודי אחר אורח חייהם חושף אורח חיים בובזן ופריזיטי. השתממות משירות צבאי. השתממות מתשלומי מס. חיים על חשבון משלם המיסים, ומדרדרים את הכלכלה לשפל. מתוך דאגה לשלומם של האזרחים, מוביל המן, בהסכמתו של המלך אחשוורוש ירום הודו, את תוכנית "הפתרון הסופי". על פי צו חתום שיצא מלשכת המלך, על כל אזרחי המדינה להיערך לקראת מועד ביצוע התוכנית, בעוד אחד עשר חודשים, ביום שלוש עשר לחודש אדר, ולהביא לחיסולו המוחלט של העם. אגרות הצו החתומות עושות בימים אלו את דרכן אל כל מדינות החסות של הממלכה. ←

פרשנו המדיני מוסר, כי התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי מנהיג היהודים, היא שנתנה את התנופה לקידום התוכנית ולהבאתה לשלבי גמר.

[ליד הכתבה צוירה קריקטורה אנטישמית, שבה נראה קהל צפוף של אנשים, נשים, ילדים, ותינוקות תמימים. במרכז נראה אף ארמונו של אחשוורוש. ומעל כולם מרחף נשר גדול ומפחיד הנועץ את ציפורניו בעם. על הנשר נכתב: "היהודים".]

בגליון של יום המחרת מצאנו ידיעה קטנה:

על פי דיווח שהתקבל ממטה המשטרה בשושן, עולה, כי ביממה האחרונה נרשמו עשרות התפרעויות רחוב, הפרות סדר ומקרי שוד. התלונות הגיעו ברובן מן המגור היהודי, אשר הותקף בידי אזרחים. המשטרה לא נקמה בפעולה. ממטה המשטרה סירבו לתת תגובה.

שוב הנחנו את הדפים מידינו, הפעם באנחת צער. כן, האנטישמיות לא התחילה מהיום. זאת אנו כבר יודעים, אבל עכשיו קיבלנו לכך המחשה מוחשית וכואבת. אז הנה, לפנינו עוד עלילה אנטישמית, הסוחפת עימה את ההמון הגויי. אחת מני רבות בהיסטוריה היהודית. ננסה לקרוא בגליונות הבאים מה קרה בהמשך.

הגליון הבא גרם לנו הפתעה והתרגשות.

שושן ניז

 יום י"ז לחודש ניסן שנת ג'ח"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש ירום הודו

תדהמה: המשנה הוצא להורג בתלייה. אתמול הוצא להורג בתליית ראווה המשנה למלך - המן בן המדתא. הדבר התרחש זמן קצר לאחר סיומה של תהלוכת ענק, בה הוביל המשנה את מרדכי היהודי ברחובות העיר שושן.

תושב העיר, מר פזמתא, הגר בקרבת ארמונו של המשנה, מתאר את המאורעות: "אירועי האתמול הכו אותנו בתדהמה עמוקה. בשעות הבוקר התעוררתי למשמע קולות חצוצרה. יצאתי מיד החוצה, והנה לנגד עיני חולפת תהלוכת ענק, בהשתתפות אלפי נערים מלהקת המלך, כשבראשם הולך המשנה ומרכיב סוס אביר. מיד זיהיתי כי זהו סוסו האביר של המלך, אשר עליו רכב ביום הכתרתו. מפי כולם, בניצוחו של המן, נשמעה קריאה קצובה: "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". הסתקרנתי לדעת מי הוא האיש, אימצתי את עיני והנה אני מזהה את מרדכי היהודי לבוש בבגדי המלך. היה לי קשה מאוד לזהותו, אחר שרק אתמול ראיתיו לבוש בבגדים קרועים ומאובקים. לאחר שחלפה התהלוכה נכנסתי לביתי כשאני מנסה לחשוב מה עומד מאחורי כל זה. לא חלפה לה שעה, ופתאום אני שומע קולות חצוצרה נוספים, מכיוון ביתו של המן. יצאתי מיד אל המקום, ולתדהמתי אני רואה איך מובילים את המן אל עמוד תלייה גבוה הניצב בחצר ביתו. עד עכשיו אינני מצליח להבין מתי הספיקו להתקין עמוד תלייה כה גבוה שלא ראיתי מימי, משהו כמו 20-30 מטרים. למעשה ניתן לראותו בכל רחבי העיר שושן".

כתבינו ופרשנינו מנסים להתחקות אחר נסיבות האירועים. מקורביו של המלך מספרים, כי לפני מאורעות האתמול, פקד את המלך לילה קשה במיוחד, במהלכו נתקף בהתקפי בעתה מלווים

כנאבים. לפנות בוקר כאשר הופיע המשנה בדרכו ללשכתו, נפפל אליו המלך באופן בלתי מוסבר ואילץ אותו להוביל תהלוכה לכבודו של מרדכי בעבור חוב ישן שיש לו כלפיו.

פרשנו המדיני מוסר, כי מי שעומדת מאחורי המאורעות המהפכניים היא המלכה איסתר, אשר חשפה אתמול את מוצאה היהודי. בצעד אמיץ סיכנה את חייה וניגשה אל המלך, ומאו התחילה להפעיל את כל כובד משקלה. ביומיים האחרונים קיימה עם המלך פגישות אישיות ושוחחה עימו ארוכות. היא זימנה אל הפגישות אף את המן, ובנוכחותו הצביעה על אי אלו תככים ומזימות שנרקמו בתוכניתיו. מתוך לחץ שהופעל עליו, פקד המלך להוציא להורג את המשנה.

ממטה הפיקוד של תנועת הג'יהאד העמלקי, בראשותו של המן, נמסר כי הם מבכים את אובדנו המראגי של מנהיגם, אך יחד עם זאת יעשו כל מאמץ להמשיך להוביל את תוכניתו לחיסול היהודים. עוד הוסיפו, כי החוק עומד לצידם, וכי היום שנקבע כמועד חיסולו של העם אינו ניתן לביטול.

איזו הקלה. אלו התפתחויות מפתיעות. כמה טוב שהמלכה גילתה אבירות ואומץ לב, ונחלצה להגן על עמה. אבל אנו עדיין במתח. הצו נגד היהודים עדיין בתוקפו. מה יהיה הלאה? האם תצליח המלכה להוביל מהלכים נוספים לטובת בני עמה? הידיעות הבאות השיבו את נפשנו:

 שושן ניז
חודש ניסן שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשורוש ירום הודו

מרדכי היהודי התמנה למשנה למלך. בטקס שנערך בארמון, מינה המלך למשנה את מרדכי היהודי, ומסר לידיו את הטבעת המלכותית. המינוי ניתן על פי בקשתה של המלכה. למערכת העיתון נודע, כי מרדכי היהודי הינו דורה של המלכה, וכי אימץ אותה כבת לאחר שהתייתמה מהוריה. כעת פועלת המלכה בכל האמצעים העומדים לרשותה למען קידומו. מלשכתו של דובר המלך נמסר, כי המלך רואה במינוי החדש צעד חשוב לקידום השלום בממלכה ולאיחוי הקרע בין המגזרים השונים. בהזדמנות זו ביקש המלך להוקיע את המשנה המודח, המן, אשר השתמש בתפקידו כקרדום לחפור בו ולקדם אינטרסים שפלים ואפלים. הוצאתו להורג היתה צעד מתבקש אחר שהורשע בהוצאת דיבה, בתככים, ובתוכניות מרד.

באותו עיתון עצמו עוד ידיעה קטנה:

על פי דיווח שהתקבל ממטה המשטרה בשושן, עולה כי מהומות הימים האחרונים פסקו כליל, וכי לא נרשמה כל הפרת סדר.

ימים ספורים לאחר מכן:

בלעדי: גורמים בכירים בארמון מסרו לכתבינו, כי המלכה איסתר והמשנה מרדכי באים בימים אלו במגעים עם המלך לביטול צו ההריגה נגד היהודים. פרשנו המשפטי מוסר, כי החוק עומד בדרכם, ומונע מהם את ביטולו של הצו. החוק קובע, כי צו החתום בחותמו של המלך אינו ניתן לביטול בשום דרך.

כ"ד לחודש סיון שנת ג'ת"ד. שנת שלושה עשר למלך אחשוורוש ירום הודו **שושן ניז**

צו הגנה עבור המגזר היהודי. צו חדש, בעניינו של המגזר היהודי, יצא אתמול מלשכתו של המשנה. על פי הצו החדש רשאים היהודים להתגונן ולהשיב מלחמה מול כל נסיון של פגיעה בחייהם. אגרות הצו החתומות עושות בימים אלו את דרכן אל כל מדינות החסות של הממלכה.

פרשנו המשפטי מוסר, כי נוסח צו ההגנה אושר על ידי בית המשפט העליון, אחר שלא נמצאה בו כל סתירה לצו שהוצא על ידי המן. נמצא כי לפי החוק, ביום י"ג לחודש אדר, רשאים האזרחים להרוג ביהודים, ואולם מנגד רשאים אף היהודים להתגונן ולהשיב מלחמה. עוד מציין פרשנו, כי בכך מיצה המשנה את מירב יכולתו לשמירה על חיי היהודים, בהתאם לתנאי החוק העומדים לרשותו.

לכתבו נודע, כי המשנה אף פנה אל ראשי הרשויות בבקשה לתמוך ביהודים ולבלום כל ניסיון של פגיעה בנפש וברכוש.

בנאום מיוחד, שמסר המלך לאומה, אמר, כי הוא רואה את השלום בממלכה כערך עליון, וכי יש לצאת למלחמת חורמה נגד מפירי השלום. ועל כן הוא פונה בבקשה לכל אזרחי הממלכה, ראשיה ומנהיגיה, לפעול ככל יכולתם למען הגנתם של היהודים, שהינם אזרחים חפים מפשע. עוד הוסיף, כי המאבק המתעתד להיערך בעוד כשמונה חודשים, אינו מאבקם הפרטי של היהודים. זהו מאבקה של הממלכה כולה למען השלום.

אוי, אנחנו כבר במתח - מה יהיה הסוף? עברנו על עוד הרבה גליונות, שבהם הצלחנו לקלוט בלי סוף ברברת של פרשנויות ופְּפִי, מעקב אחר פעילות מטה הג'יהאד, ומעקב אחר היערכות היהודים למלחמה. רפרפנו ודילגנו הלאה - עד שהגענו אל העיקר: היום שאחרי המאבק. הנה הוא לפניכם:

מ"ו לחודש אדר שנת ג'ת"ה. שנת ארבעה עשר למלך אחשוורוש ירום הודו **שושן ניז**

800 הרוגים בשושן, מתוכם עשרה תלויים, ועוד עשרות אלפי הרוגים ברחבי הממלכה. בקרב האוכלוסייה היהודית אין נפגעים. אלו הן תוצאות המאבק, כפי שפורסמו על ידי ערוץ התקשורת די. בי. אי.

כתבינו מוסרים כי נפגעי המלחמה הינם אנשי הג'יהאד העמלקי, אשר יצאו בהתקפה פרועה נגד היהודים. בפקודתו של המלך הוצאו עשרת ראשי התנועה להורג בתלייה. המלך אחשוורוש מבקש לשבח את ראשי הרשויות, אנשי המשטרה וכוחות הביטחון, אשר פעלו בנחישות ונרתמו להגיש סיוע ליהודים. עוד הוסיף ואמר, כי הוא רואה את עצמו אחראי לשלומם של כל אזרחי הממלכה, ללא הבדלי דת וגזע, וכי ימשיך להוביל מהלכים למיגור האלימות והגזענות.

רצועם של הנהרגים הולאם, והועבר לקופת האוצר.

זהו זה, סיימנו לקרוא. ברוך ה'. טוב שזה הסתיים כך. טוב שאסתר המלכה נכנסה לתמונה והובילה מהפך כה מוצלח. טוב שהצליחה להפוך את ליבו של המלך. טוב שהכניסה אף את מרדכי לתפקיד מפתח. טוב שהצליחו יחד לשנות את דעת הקהל העולמית לטובת היהודים, ובכך בלמו את ההרג ואף זכו לקבלת סיוע לאומי נגד הג'האד העמלקי. טוב שהצליחו להשתלט על הפורעים ולתלות את מנהיגיהם. **סוף טוב הכל טוב.**

רגע, רגע. אנו נזכרים פתאום. הסיפורים הללו מוכרים לנו מאוד! אה... כן, בודאי - ממגילת אסתר. אנו חוגגים לזכרם בכל שנה את ימי הפורים. איך אפשר לשכוח? - "ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"...

אבל, כשאנו חושבים על כך, ומעלעלים שוב בין דפי העיתון, אנו לא מצליחים להבין כמה דברים:

א. מה עושים במגילה כל הסיפורים של הגיליונות הראשונים, מלפני חמש שנים, ומלפני תשע שנים, אודות הכסא וקרית הממשלה בשושן, משתאות הראווה של המלך, הוצאת המלכה להורג, נסיון ההתנקשות במלך ועוד. מה הקשר שלהם לכל הסיפור? הרי עיקר הסיפור הוא - ההתרחשויות האחרונות, מעת עלייתו של המן: הצרה שפקדה את היהודים והתפתחות תהליך המהפך?!

ב. קשה לנו מאוד להבין, מה עומד מאחורי התנהגותו של מרדכי, שלא לכרוע ולהשתחוות להמן. איפה האחריות שלו, בתור המנהיג של היהודים? האם בגלל שיקולים אישיים של כבוד ומעמד, הוא מכניס את כל בני עמו לסכנה?

ג. אנו עוברים שוב על כל הכתבות, ולא מצליחים לגלות בהן שום מסר מיוחד, שצריך לזכור אותו לדורי דורות. לא איזה נס יוצא מן הכלל, לא שינוי סדרי עולם. לא קריעת ים, ולא עמודי אש וענן. סיפור מסעיר אומנם, רב תהפוכות, אך לגמרי טבעי ונורמלי. עלילה אנטישמית סוחפת שהופרה על ידי שתדלנים יהודיים בעלי השפעה. נו נו, ההיסטוריה היהודית מכירה את זה, מלומדת בכך. אם על כל 'המן' שנתלה היינו עושים חג, היה לנו כל יום פורים... מה כאן המסר המיוחד לדורי דורות?

אמר רב שמואל, ביקשה אסתר מחכמי ישראל שיקבעוה לדורות בכתבי הקודש ומגילה ז' ע"א. מדוע הסכימו לה? להכניס את המגילה לתוך כ"ד ספרי הקודש, אל התנ"ך ספר הספרים, ספר היסוד של עם ישראל. מדוע ולמה?

ד. אם כבר הוכנסה המגילה לכתבי הקודש, מן הסתם יש להדגיש בה את המסר האלוקי שבכל העניין. להחדיר מסרים כמו: "לב מלכים ושרים ביד ה'". "ה' משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום". "מלחמה לה' בעמלק מדור דור". "הנה לא

ינום ולא יישן שומר ישראל". "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה", ועוד ועוד. כמו כל כתבי הקודש, שמהם אנו שואבים דברי אלוקים חיים: מוסר, הכוונה, אורחות חיים, ידיעת ה', הכרת גדלותו ורוממותו, אהבת ה' לישראל ועוד.

והנה אנו מעיינים במגילה, ואיננו מצליחים למצוא בה שום מסר כתוב. להפתעתנו, אנו אף נוכחים לדעת, כי בכל המגילה כולה, **לא מוזכר כלל שם ה'**, אפילו פעם אחת! הפלא ופלא.

ובכן, אנו רוצים לנסות להבין!

השגחה סמויה

מעשה בן מלך, אשר אביו אהבו אהבה עזה. גידלו בעושר ובתפנוקים, והרעיף עליו כל טוב. הבן פרח ועלה, רכש השכלה גבוהה, התלמד בינוני מלכות, וגדל לתפארה לשמחת לבו של האב. אך לימים, התחיל הבן לסטות מן הדרך ולאבד את הרסן. השליך מעליו את גינוני המלכות, והשחית את מעשיו. ניסה האב לקרבו, לשדלו בדברים שייטיב מעשיו, ניסה אף להוכיחו בדברים קשים, אך כל דבריו נפלו על אוזניים אטומות. הבן המשיך בדרכו הקלוקלת.

הבין המלך בדעתו, כי כל עוד שרוי הבן בארמון, מוקף בעושר ובתפנוקים, לא יחדרו לליבו שום דברי תוכחה ומוסר. הכל ימשיך לחלוף לו ליד האוזניים מבלי להפנים דבר. לכן, לטובת הבן, החליט המלך לנקוט בצעד קשה. הוא ציוה למשרתיו שיקחו את הבן, ישליכו אותו מן הארמון, ויעזבוהו בדד לנפשו, להתמודד לבדו בעולם הגדול!

ואולם כל זה היה למראית העין בלבד, כדי לייסר את הבן ולעורר בליבו געגועים וחרטה. אך לאמיתו של דבר, האב לרגע לא שכח ולא זנח את בנו האהוב. להיפך, כעת, כשהוא משוטט בדד לנפשו, פקח עליו המלך עין בכפל כפליים. מבלי שירגיש, שלח אחריו משלחת של ליווי צמוד וחשאי, שעקבו אחריו לכל אשר פנה. בכל עת ובכל שעה התעדכן המלך בכל מה שקורה עם בנו.

והנה קרה, שהבן נקלע לתוך יער סבוך, שורץ חיות טורפות, ולא ידע כיצד לצאת. חסר אונים רץ אנה ואנה כשהוא מבוהל ומפוחד. רצה המלך לשלוח את חייליו שילכדו את החיות, ויחלצו את הבן מן היער, אולם ידע, שאם הבן יראה את פלוגת המלך, הוא יבין שהמלך שומר ומגונן עליו, ושוב תחזור לליבו תחושת הביטחון והשאננות. העניין יאבד את מטרתו. לכן התחכם המלך לבקש מחייליו להידמות כקבוצת עוברי אורח אשר "רק במקרה" עברו במקום והצילוהו.

הדבר חזר על עצמו בסיטואציות שונות. לכל אשר פנה הבן, עקבה אחריו משלחת המלך, ותמיד דאגו להצילו בצורה מוסווית: כאשר הגיע למצב שלא היה לו מה לאכול, נדמה לו אחד המשרתים כסוחר המחפש פועל עבודה, העסיקו ושילם את שכרו. כאשר קרה שנפצע, נשלח אליו משרת אחר, הנראה כהֶלֶךְ שעבר בדיוק במקום, ו"ממש במקרה" היה אף מצויד בתיק עזרה ראשונה, ומיד הגיש לו סיוע. וכן הלאה.

עוד יבוא יום, ידע המלך, שהבן ימלא את סאת תלאותיו. הגעגועים המכרסמים בליבו ימסו את לב האבן, יולידו חרטה כנה ותשוקה לחזור לאבא. הוא עוד ישיב אותו לארמון באהבה כפולה ומכופלת. אך בינתיים - לא! זה מוקדם מדי. הוא איננו נראה אליו, איננו מגלה שום סימני קירבה וגעגוע. רק משגיח עליו בסתר, בעקיפין.

(ע"פ יוסף לקח)

משל זה, משקף שתי תקופות בחיי עם ישראל.

תקופה אחת - אור, ותקופה שניה - חושך. (עפ"י מעיין המועד פורים, לקחי המגילה)

התקופה האחת - כ-1,000 שנה ראשונות של עם ישראל, "בארמון של אבא". מראשית התהוותו של עם ישראל, עטף אותנו הקב"ה בניסים גלויים ובהשגחה ישירה ומוחשית. עשר מכות במצרים, קריעת ים סוף, 40 שנה במדבר - מוקפים בענני כבוד, אוכלים לחם מן השמים ושותים מים מן הסלע. כיבוש הארץ באותות ובמופתים. שפע נבואי עצום - 1,200,000 נביאים עמדו להם לישראל. אדם איבד חפץ - פנה אל הנביא, שיאמר לו היכן הוא. אדם חלה - פנה אל הנביא שיאמר לו במה חטא וכיצד ישוב ויירפא.

ובבית המקדש - גילוי שכונה מיוחד במינו. אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, היו גוללים להם את הפרוכת ומראים להם את הכרובים, שפניהם זה לזה, ואומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום!" כמו כן, היו מגביהים לפניהם את השולחן, ומראים להם את "לחם הפנים" המונח עליו. לחם זה היה נותר חם וטרי תמיד - מעת אפייתו ביום שישי עד הוצאתו בשבת הבאה מהשולחן, במשך שמונה ימים! והיו אומרים להם: "ראו חיבתכם לפני המקום - סילוקו [טרי בהוצאתו מהשולחן] כסידורו [כשעת הנחתו בשולחן]!" [וימא נד ע"א. חגיגה כו ע"ב]. שפע רוחני וגשמי סבב את ישראל.

ואולם לדאבון הלב, העם התחיל להשחית את מעשיו. השפע הגדול הביא רבים לסור מן הדרך הישרה. נביאים רבים שלח ה' להשיב את העם למוטב, אולם דבריהם נפלו על לבבות אטומים.

ואז התחילה תקופה חדשה בתולדות עם ישראל. תקופה קשה, ארוכה וכואבת - של גלות, של ריחוק מהארמון, של הסתרת פנים. כמו שנאמר בתורה (דברים לב):

"ימצאֶהוּ בְּאֶרֶץ מִדְבָּר... יִסְבְּבֶנְהוּ יְבוֹנְנֶהוּ יִצְרְנֶהוּ פְּאִישׁוֹן עֵינָיו. כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוֹ, עַל גּוֹזְלָיו יִרְחַף, יִפְרֹשׁ כַּנְּפָיו, יִקְחֶהוּ יִשְׂאֶהוּ עַל אֲבָרְתּוֹ... יִרְכְּבֶהוּ עַל בְּמֹתַי אֶרֶץ, וַיֹּאכַל תְּנוּבַת שָׂדֵי, וַיִּנְקֶהוּ דְבֶשׁ מִסְלַע, וְשָׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר... וַיִּשְׁמֶן יִשְׂרוֹן וַיִּבְעֵט, שְׁמֹנֶת עֲבִיט פְּשִׁית, וַיִּטֵּשׂ אֶלּוּהַ עֵשָׂהוּ, וַיִּנְבֵּל צוּר יִשְׁעָתּוֹ. וַיִּקְנָאֶהוּ בְּזָרִים בְּתוֹעֵבַת יִכְעִיסָהוּ... וַיִּרְא ה' וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בְּנָיו וּבְנֵיתּוֹ. וַיֹּאמֶר אֶסְתִּירָה פְּנֵי מַהֵם, אֶרְאֶה מַה אַחֲרֵיתֶם..."

הגלות, הריחוק, הסתרת הפנים - יחרצו בנפש האומה חריץ עמוק. מתוך הירידה והשפל - יתעוררו עגועים וכיסופים חבויים אל ה' יתברך. "צמאה נפשי לאלוקים לאל חי, מתי אבוא ואראה פני אלוקים!". ואבא עוד יחזיר אותנו לארמון - בקרבה מחודשת, באהבה כפולה ומכופלת. נזכה להתרפק על ה' ביתר קירבה ואהבה. "בְּשִׁצְף קִצְף הִסְתַּרְתִּי פְּנֵי רַגַע מִמֶּךָ, וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ, אָמַר גְּאֻלְךָ ה'" (ישעיה נד ח).

אבל בינתיים - ריחוק, גלות. "אֶסְתִּירָה פְּנֵי מַהֵם".

אולם הסתרת פנים זו - הינה רק למראית העין. היא איננה נטישה חס ושלום. "כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ, וַיִּנְחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב" (תהילים צד יד). הקב"ה משגיח גם בגלות - אך בצורה מוסתרת ומוסווית, בבחינת: "הֲיֵהָ זֶה עוֹמֵד אַחַר כְּתָלָנוּ, מְשֻׁגָּח מִן הַחֲלָנוֹת, מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים". (שיר השירים ב ט)

אומנם, כבר אין ניסים גלויים, אין גילוי שכינה, אין לראות עין בעין את הקב"ה. אולם הקב"ה "משגיח מן החלונות" - עוטף את השגחתו בכל מיני "מקרים" ומאורעות "טבעיים". ובמצב זה, בעין שטחית ורדודה, לא ניתן לראות כלל את השגחת ה'. הכל נראה כמאורעות טבעיים והתרחשויות מקריות. רק עין עמוקה ובוחנת - יודעת להבחין ביד ה' המושכת בחוטים מלמעלה, ומניעה את כל הבובות כרצונה, מתוך השגחה מכוונת על ישראל.

אסתר - סוף כל הניסים

מתי התחילה תקופה זו, של הסתרת פנים? אומרת הגמרא (וימא כט ע"א): "אסתר - סוף כל הניסים". דהיינו, סוף כל הניסים הגלויים, ומעתה יבואו ניסים מכוסים בדרך הטבע. (ואוצר ערכי התורה 343) [הגם שלאחר מכן נבנה שוב בית המקדש, כבר לא היו בו כל אותם ניסים וגילויי שכינה נפלאים שהיו בבית המקדש הראשון].

זהו שאמרו חז"ל (חולין קלט ע"ב): מהו הרמז בתורה למגילת אסתר? שנאמר (דברים לא יח): "וְאֶנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פְּנֵי בְיֹם הַהוּא". כאן התחילה הסתרת הפנים. תקופה של חושך, טשטוש וריחוק. כעת זוהי ההנהגה עם העם הנבחר.

איך ללמוד היסטוריה

בחושך - כדי ללכת מבלי לטעות, יש צורך בפנס.

בחשכת הגלות - כדי לראות את יד ה', יש צורך בהכוונה ובהדרכה שתאיר את עינינו לראות אותה.

ומגילת אסתר, "סוף כל הניסים" - היא ששופכת אור על מאורעות הגלות. כשאנו מתבוננים בה, ויודעים לקחת את המסרים הנכונים המסתתרים בה, זה נותן לנו אור על כל מאורעות החיים שלנו.

מגילת אסתר באה ללמד אותנו איך ללמוד היסטוריה. איך לקרוא נכון את מפת המאורעות! לא דרך משקפיה של דעת קהל המונית, לא דרך דבריהם של פרשנים וכתבים בעיתון, ולא דרך אמירותיהם של פוליטיקאים שנונים.

נתבונן שוב במאורעות המגילה.

מדובר בתקופה של 9 שנים. ומדובר באימפריה אדירה, מעצמת על, החולשת על 127 מדינות.

ומה מתרחש במעצמת על שכזו במשך 9 שנים? אוהו... הרבה מאוד דברים. כל כך הרבה דברים, עד שמאורעות ההיום משכיחות לגמרי את מאורעות האתמול.

כן, גליונות "שושן ניוז" שהובאו כאן, הם חלק מזערי ביותר מול ים הגליונות והכתבות שהצטברו במוזיאון ההיסטורי של פרס, מאותן 9 שנים סוערות, בתקופת הזוהר של פרס...

בממלכה הפרסית קרו בודאי הרבה מאוד דברים: כיבושים, מלחמות, הסכמים, חתימות, סכסוכים, תסיסות, מינויים, הדחות, מגעים, פגישות, נאומים, חינגאות, תהליכים, תהפוכות...

רק בסופה של אותה תקופה, קרה מה שקרה עם היהודים: המן, שר בכיר בממשלה, קיבל קידום - לדרגת משנה למלך. המשנה החדש, שהיה אנטישמי מאוד, הצליח להטות את לב המלך לתת יד להשמדת היהודים. מה שנתן לו את הדחיפה לכך, היתה התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי, מנהיג היהודים, שפגע קשות בכבודו. אולם אז התערבה המלכה - בצעד אמיץ סיכנה את חייה, והצליחה לקנות את לב המלך במשתה היין. היא עוררה בלב המלך קנאה וכעס על המשנה, עד שהמלך ציוה לתלותו. היא אף דאגה לקידומו של מרדכי דודה. ולבסוף ביקשה עתירה על בני עמה.

זוהי, בעין רגילה, תמצית הסיפור. זו ההתחלה, וזה הסוף.

מי העלה בדעתו שיש לסיפור הזה איזה קשר עם מאורעות נשכחים, מלפני 9 שנים? אף אחד! גם אנו וגם טובים מאיתנו לא היינו חושבים על כך. אבל מרדכי ואסתר,

ברוח הקודש ששרתה עליהם, ידעו להצביע על ההתחלה האמיתית של הסיפור, ועל הנקודות המשמעותיות באמת - בהתפתחותו. מתוך אלפי המאורעות שהתרחשו בשנים האחרונות, ידעו לומר שהתחלתו של הסיפור חבוי דווקא באותן חניגאות שכוחות, שערך אחשוורוש בתחילת מלכותו, לפני 9 שנים. והמשכו - במאורעות המסוימים שהוזכרו במגילה. (עפ"י שיחות ומאמרים לרב דסלר זצ"ל, עמ' לו)

בכך לימדו אותנו שתי נקודות חשובות:

א. כמה שונה התפיסה שלנו - מן התפיסה האמיתית של דעת תורה!

כולם חושבים שהסיפור מתחיל עם עלייתו של המשנה האנטישמי. סבורים כי התנהגותו של מרדכי היא שהחריפה את המצב והביאה לקידום תוכנית ההשמדה. בודאי, הרי כך היה כתוב בעיתון. כך אמרו הפרשנים. כך הוכיחה המציאות בשטח. ואיך התפתחה ההצלה? אין ספק שהגיבורה הראשית היא אסתר. היא שהובילה את כל המהפך. איך אומר הפתגם? "מלך חזק - יין חזק ממנו. יין חזק - אשה חזקה ממנו". לאסתר היתה השפעה חזקה על אחשוורוש, והיא הצליחה להפוך את ליבו. מה השאלה בכלל? אלו הן העובדות, ועם עובדות, כידוע, אין מתווכחים.

אבל המגילה מגלה לנו - שלא! מרדכי ברוח הקודש ידע שהמהלך האמיתי שונה הוא לגמרי! כאשר גזירה כה קשה ניתכת על העם - יש לכך סיבה. ואם לא נתייחס לסיבה, אז כל ההשתדלויות שבעולם לא יעלו ולא יורידו כלום. גם אם יש בארמון מלכה יהודיה בעלת השפעה חזקה, היא לא תצליח לשנות דבר.

כן, הסיבה האמיתית לגזירת ההשמדה נעוצה באותן 'חניגאות שכוחות' שערך המלך בתחילת שלטונו. שם התחיל החטא. העם לא שעה לאזהרת מרדכי, והשתתף במשתה. התעורר קטרונג נורא, ונגזרה עליהם כלית. מרדכי הוביל את העם למהלך של תשובה, ואסתר יעצה צום שלושה ימים, לילה ויום. בכח התשובה הצליחה אסתר במשימתה ופעלה לביטול הגזירה במרום - וממילא לביטולה כאן - בארץ. **לא המן גוזר - אלא החטא גוזר. ולא אחשוורוש מבטל - אלא התשובה מבטלת.**

וזהו מסר לדורות, לכלל ולפרט. לא להסתכל על מאורעות במבט שטחי רדוד של עיתונאים, פרשנים ודעת קהל, אלא במשקפיים אמיתיות של דעת תורה.

"על מה אָבְדָה הָאָרֶץ? ... על עֲזָבָם אֶת תּוֹרָתִי, אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֵיהֶם, וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וְלֹא הִלְכוּ בָהּ. וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי שְׂרִירוֹת לְבָם" (ירמיהו ט יא-יג). לא פרופסורים למדעי המזרח התיכון ילמדו אותנו על מה אבדה הארץ. על מה הבעיות הביטחוניות והאינתיפאדה.

ולא אמריקה תפתור לנו את הבעיות. לא תהליכי השלום. לא הימין ולא השמאל. כל אלה בבחינת "עֵתָה הִנֵּה בְּטַחְתָּ לְךָ עַל מְשֻׁעָנֵת הַקְּנֶה הַרְצוּץ הַזֶּה..." (מלכים ב יח כא). השיבה אל מסורת האבות, עזיבת החטא, הדבקות בתורה ובמצוות, הם שיתנו לנו את זכות הקיום והבטחון בארץ ישראל.

כך בחיי הכלל - וכך גם בחיי הפרט. רבותינו למדונו שכאשר פוקדים את האדם יסורים וצרות, או אפילו עוגמות נפש קטנות, עליו לפשפש במעשיו, כי "אין יסורים בלא חטא". בגמרא (ברכות ה"א) מסופר על רב הונא, שהחמיצו לו ארבע מאות חביות יין והצטער מאוד. נכנסו חבריו החכמים לבקרו, ואמרו לו שיבדוק במעשיו, אולי נהג באיזה ענין שלא כהוגן. אמר להם: וכי אני חשוד בעיניכם?! אמרו לו: וכי הקב"ה חשוד בעיניך שמעניש סתם בלא סיבה?! אמר להם: אדרבה, אם יש מי ששמע עלי דבר שלא כהוגן, שיודיע לי ואתקן. אמרו לו: שמענו שכבודו לא נותן את כל החלק המגיע לפועל בשדה. אמר להם: הרי הוא גונב לעצמו הרבה, ובקושי משאיר לי, לכן אני מפחית משכרו. אמרו לו: בכל זאת נחשב לך שגם אתה גונב ממנו. אלא תתן לו אתה את החלק המגיע לו, ואם תרצה תתבע אותו אחר כך על גניבתו. אמר להם רב הונא: אני מקבל עלי את דבריכם וחוזר בי. עשה הקב"ה נס ונהפך החומץ חזרה ליין. ויש אומרים שהתייקר החומץ ועלה לדמי מחירו של היין, כך שלא הפסיד רב הונא כלום.

ב. בואו ונראה את יד ה'!

נקודה שניה של לימוד. בהתפתחות ההצלה, אנו רואים לנגד עינינו את שתדלנותה של המלכה שנשאה פרי והביאה למהפך. כל העיתונים דיברו, כל המדינה סערה. אבל - אומרת לנו המגילה - תלמדו לפתוח חזק את העיניים. להכיר את המושך בחוטים.

האם ניסיתם לחשוב, איך בכלל הגיעה המלכה היהודיה אל הארמון?

איך יתכן שמלך אנטישמי יקח לו אשה יהודיה? טוב, תגידו, הרי כל השנים הוא לא ידע שהיא יהודיה. הוא בכלל לא ידע מה מוצאה. אבל, זה נתפס לכם? מלך גאה של אימפריה אדירה, לוקח לו אסופית חסרת זהות, במקום לקחת נסיכה מיוחסת? תגידו את האמת, נכון שלא ניסיתם לחשוב על זה? אז בואו ונראה את יד ה' שהביאה לכך. נזכר ביחד במה שקרה לפני 9 שנים. אתם זוכרים איך ושתי, המלכה הגאה והמיוחסת, פגעה בכבודו של המלך? אתם זוכרים איך היא לעגה לו על ייחוסו העלוב? בזמנו לא ייחסנו חשיבות למאורע הזה, אולי רק צחקנו בלבנו והמשכנו הלאה. אבל עכשיו אנו נוכחים לראות שלמאורע הזה היתה השלכה משמעותית מאוד עבורנו - זה מה שהביא את המלך לרצות דווקא במלכה מחוסרת ייחוס.

אבל בכל זאת, איך הגיעה דווקא אסתר - יהודיה כשרה וצנועה, להינשא למלך גוי עריץ ורשע זה? האמת, גם על זה לא יותר מדי חשבנו. כבר התרגלנו לכך. 5 שנים שהיא על הכסא. אז בבקשה, תזכרו. זוכרים את שיטת החיפוש המקורית של אחשוורוש למציאת מלכה חדשה? זוכרים את גיוס הנערות הבינלאומי? זוכרים איך חטפו נערות בכה מבית הוריהן? כן, בטח שזוכרים. בזמנו לא הצלחתם להבין את המלך הטיפש הזה שמוריד את כבודו ומחפש לו אשה בצורה כזו מגוחכת. אבל עכשיו אתם יכולים להבין. לב מלכים ושרים ביד ה'. שיטת החיפוש הזו נועדה בדיוק בשביל ש"תִּלְקַח אֶסְתֵּר" - בעל כורחה. כך הוביל ה', במהלך 'טבעי' ו'פשוט' - את הבלתי ייאמן! שעל כסא המלכות בביתו של אחשוורוש העריץ - תשב המלכה הצדקת אסתר.

נמשיך. איך זה שפתאום, שלושה ימים לאחר חתימת תוכנית "הפתרון הסופי" להשמדת היהודים, קם אחשוורוש בבוקר, ומחליט לתת למרדכי, מנהיג היהודים, כבוד מלכים?! האמת היא - שגם אנחנו לא ממש הצלחנו להבין. בעיתונות דיברו על כך שפקד את המלך ליל בלהות, והוא נזכר פתאום באיזה חוב ישן. לא התעמקנו בזה יותר מדי, בפרט שלאחר מכן, בהמשך היום, אירעו מאורעות כל כך מסעירים, שלא התעכבנו לחשוב על זה. ובכן, רבותי! דווקא כדאי שתתעכבו. שתתעמקו קצת. דעו לכם כי כבר לפני כמה שנים הכין ה' את הרקע לכך! אתם זוכרים את המקרה של שני שומרי המלך שזממו להתנקש בחיי המלך, ולבסוף תלו אותם? כן, נזכרתם, דיווחו על כך בחדשות. בזמנו, אולי רק אמרתם לעצמכם, ככה בשקט שאף אחד לא ישמע, חבל שהם לא הצליחו... מה שלא דווח בחדשות הוא, שמרדכי הוא זה שסיכל את דבר המזימה. הוא לא קיבל על כך שום פרסום ותהילה. שום אות הצטיינות או תעודת הוקרה. ולמה? כי הקב"ה שמר לו את התהילה לזמן הנכון, כשהיהודים יזדקקו לה באמת.

הלאה. האם ניסיתם לחשוב, איך הצליחה אסתר פתאום, ברגע אחד - להבעיר את חמתו של המלך על המן? האם יתכן שלפתע פתאום, עם גילוי מוצאה היהודי, הפך המשנה הדגול והנערץ בבת אחת ל"איש צר ואויב" הראוי לתלייה מיידית? ובכן, גם לכך יש תשובה, הנעוצה במאורעות והתרחשויות שאירעו שנים רבות אחורה. כבר מזמן דאג הקב"ה להכין תחת המן את חבית אבק השריפה. דבריה של אסתר היו רק הגפרור שהצית אותה. זרעי השנאה הראשונים בלב המלך על המן, נזרעו כבר לפני 9 שנים, בעת שהוא יעץ להוציא להורג את המלכה ושתי. [והשנאה הזאת התלבתה במהלך הזמן, כפי שעולה מסיפור המגילה להלן].

עוד דבר. שימו לב לתהליך נפילתו של המן. זו לא סתם נפילה. אם תתבוננו היטב, תראו, שיש כאן אלמנט מיוחד - למעשה הוא זה שהכין לעצמו את כל שלבי הנפילה שלו! הנה: הוא יעץ להרוג את ושתי, במטרה נסתרת כדי שבתו תיבחר למלכה, אבל למעשה הוא פינה את הכסא דווקא למלכה יהודיה שהביאה למפלתו! הוא ביקש לטשטש את מעורבותו של מרדכי בסיכול מזימת בגתן ותרש, ובכך למנוע ממנו כבוד ותהילה, אבל בכך הוא שמר לו את התהילה לזמן אחר, והמיט על עצמו חרפה. הוא ביקש לעצמו כבוד מלכים הכולל סוס מלכות ובגדי מלכות, וכל מה שביקש לא ביקש אלא עבור מרדכי. הוא הכין עץ למרדכי, ונתלה עליו בעצמו. הוא דאג שהעץ יהיה מספיק גבוה, כך שייראה מארמון המלך, כדי שיוכל להצביע עליו ולדרוש את תלייתו המיידית של מרדכי, וזה בדיוק מה שאיפשר לחרבונה להצביע על העץ ולבקש תלייתו המיידית של המן. הוא רצה להשמיד ולהרוג את היהודים, ולבסוף ביום הזה התחולל הרג קשה דווקא בעם שלו. הכל חזר אליו כבומרנג. זה לא סתם צירוף של שרשרת נפילות. אז כשבן אדם עומד וזורק אבנים, וכולן חוזרות חזרה עליו, ובעוצמה רבה, צריך להבין שיש מישהו שעומד מנגד ומחזיר אותן כלפיו:

בקיצור, שום דבר לא במקרה, שום דבר לא 'סתם כך'. תפתחו את העיניים חזק חזק ותנסו לראות ולהבין מיהו המושך בחוטים, שמסדר את הכל מראש בצורה הטובה

ביותר, שהכל יפעל כמו שצריך, ממש כמו מכונה מתוכננת מראש.

אז נכון שכשאתה חי את המציאות בשטח, אתה לא מבחין בשום נס מיוחד. לא עמודי אש ועשן, ולא קריעת ים או עצירת השמש. הכל זורם טבעי ונורמלי לחלוטין. כולם מסביב מדברים על ההתפתחויות בצורה עניינית וריאלית. התקשורת מציעה פרשנות הגיונית ומפוכחת.

אבל, אדוני, תפתח את העיניים. תראה את הרצף, את ההשתלשלות. תבחין איך הדברים שלובים זה בזה. אל תקבל שום דבר כמובן מאליו. תתבונן ותראה את יד ה' המסובבת את כל העניינים.

ולא רק בימי מרדכי ואסתר, אלא מכאן והלאה - בכל הדורות. אומנם בחשכת הגלות לא תוכל לראות את ה' בגלוי, עין בעין. ישנה הסתרת פנים. אבל תנסה להבחין ולראות כיצד הוא "משגיח מן החלונות, מציץ מן החרכים". תנסה להבחין בו. תנסה לראות איך הוא זה שמסובב לך את כל המאורעות.

פרשנים יפרשנו, פוליטיקאים יקיימו דיונים, חברי כנסת ינקטו צעדים, ראשי ממשלות יחתמו הסכמים... וכולם כולם בובות ביד הקב"ה. סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, אשר מסבב הכל למען בניו אהוביו.

"לְדַר וְדָר נִוְדָה לָךְ וַיִּסְפָּר תְּהַלְתָּךְ, עַל חַיִּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדְךָ, וְעַל נַשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נְסִיךְ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת... הַטּוֹב, כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ. הַמְּרַחֵם, כִּי לֹא תָמוּ חֲסָדֶיךָ, כִּי מַעֲוֹלָם קִוְּינוּ לָךְ."

המהרה"ל: וזה טעם שבמגילה לא נמצא שם קדוש [שם ה']², כי אינו נראה בהנהגה הזאת הטבעית, שימו הגדול שמחדש ניסים. רק ברמז בלבד נזכר.

תורה תמימה: בזה חלוק נס פורים מנסי שאר המועדים, יציאת מצרים, מתן תורה וענני כבוד בסוכות, שבעוד שהם היו ניסים גלויים שאין להסתפק בהם, הנה נס פורים, אף על פי שהכל היה מאת ה', אף על פי כן היה כל ענינו בדרך הטבע, באופן שמי שלבו חלק מאמונת ה', יכול לפרש הכל בדרך הטבע. וזהו שאמר אם גם ניסים גלויים כמו בכל המועדים יפסקו, אבל ניסים הכמוסים בדרכי הטבע לעולם לא יבטלו, וכפי שיראה בכל דור ודור המסתכל בהליכות עולם בכלל ובחיי ישראל בפרט.³ (אסתר ט בח)

הרמב"ן: "ומן הניסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבנו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, ואין בהם טבע ומנהגו של עולם". (שמות יג טז)

מאחורי גלגולי המגילה...

המגילה - כשמה כן היא - מגולגלת. היא אינה כספר פתוח, שבו הכל גלוי ומפורש. המגילה מגולגלת וטומנת בחובה הרבה דברים נסתרים...

בסיפור המגילה המובא לפנינו בחוברת זו, המבוסס על דבריהם של חז"ל והמפרשים, ננסה לחשוף מעט מן הדברים הנסתרים, המרתקים והמפתיעים - המסתתרים מאחורי גלגוליה של המגילה.

ננסה להבין ולקלוט, מהו התהליך הפנימי שמתרחש כאן, החל ממשתה אחשורוש - ועד לעלייתו המטאורית של המן, ונפילתו הדרמטית.

נתוודע לעובדות נסתרות, ולסיבות אמיתיות, השונות מן המבט הרגיל. הקשרים וניתוחים שונים בתכלית מכל מה שאולי חשבנו...

אז מה באמת עמד מאחורי התנהגותו הפרובוקטיבית של מרדכי? האם היא זו שאכן קידמה את תוכנית ההשמדה? מה באמת קרה למלך באותו ליל בלהות? כיצד הצליחה אסתר בדבריה להפוך את ליבו של המלך? מה הדבר שגרם למלך לפתע פתאום לרתוח על המן, משנהו הדגול ואיש סודו?

על כל זאת, ועוד ועוד ועוד, בסיפור המגילה שלפנינו...

ואחר כל זאת, עלינו לדעת, כי לא השגנו אפילו טיפה מן הים. כי לא נוכל להשיג עומק ורוחב דעתם של חכמינו ז"ל, אשר כל מילה בדבריהם שקולה. ואסתר ברוח הקודש נכתבה, וניתן ללמוד ולדקדק בכל מילה ומילה. וכפי שכותב התורה תמימה (אסתר ט הערה נה): מלמד למגילת אסתר, שהיא כאמיתה של תורה, מה תורה ניתנה להידרש, אף היא נתנה להידרש (ירושלמי מגילה פ"א ה"א), רצונו לומר שלא נדונה כסיפור דברים בעלמא, אלא דרוש לדקדק בה כמו בדברי התורה. ע"כ. וכל מילה צופנת לקחים וסודות עמוקים, וכמו שביאר הגר"א כל מגילת אסתר על פי הסוד, להבינו ממנה צפונות על חיי האדם והאומה הישראלית. וכתב "אור המאיר" (ורובא במעיין המיעד עמ' ה) "כי כמו שתורתנו הקדושה היא נצחית, וישנה בכל אדם ובכל זמן, ופרטי המעשיות הכתובים בה, מעשיו ולבן ובלעם ובלק וכדומה, בחינתם נמצאת בכל אדם - כך גם בנביאים, המעשים הכתובים מצויים בכל אדם. וגם אחשורוש והמן יש להם אחיזה במלוא קומת האדם. ואסתר כתבה את המגילה ברוח הקודש, שיוכלו הדורות הבאים אחריה עד ביאת הגואל למצוא מרגוע לנפשם בסיפור המעשים הכתובים בה, ענייני עבודת ה' בכל עת ובכל זמן, כפי הצורך והשעה באותו דור. וזה שביקשה: קיבעוני לדורות. כשם שמאורעות המגילה הביאו לתשובה שלימה באותו הדור, כך יביאו לקחיה כל אדם בכל דור לתשובה שלימה". ויהי רצון שנוצה להפיק מכל מילות המגילה, כפי מירב כוחנו והשגתנו, תועלת והדרכה לעבודת ה' אמיתית וטהורה.

שער האגדה

הרקע למלכות אחשורוש

12 יסופר

זא סופה של מלכות בבל. מי זשה משבון ומצוד המלכה.
 מצוד זרע בלשאר משה והילוף. ומה של קרה לרע או בלה.
 איך אפרד הוא (פ) וקיס. והשטון זכר מלכות מצי וקיס.
 מה (נ) זרע הפריס בל (מג). ומי אבסוף הזכיר זל בנייג בוי המלכה.
 מי המלך זל כל זה בשלה. ואיך זא ארזיא 13 הקפאה.

גלות בבל

סיפור המגילה מתרחש בתקופה סוערת בתולדות עמנו. העולם עובר אירועים מסעירים - מאבק ממושך ניטש בין מעצמות העל, על השלטון בכיפה, ומביא עימו גל של מלחמות, כיבושים, וחילופי שלטונות. במבט ישר ואמיתי, ניתן לראות כיצד כל המהלכים העולמיים סובבים סביב נקודה אחת, כולם מכוונים ביד ה' בדקדוק מיוחד - למען הנהגתם של עם ישראל.

היתה זו התקופה שבין חורבן בית המקדש הראשון [שנת ג' של"ח לבריאת העולם] - לבניינו של בית המקדש השני [ג'ת"ח].

כידוע, בית המקדש הראשון נבנה על ידי שלמה המלך ע"ה, ונשאר קיים ארבע מאות ועשר שנים. ועונותינו גרמו שהחריב הקב"ה את בית המקדש, על ידי מלכות בבל הרשעה, כשבראשה עמד המלך העריץ נבוכדנצר.

נבוכדנצר עלה לשלטון בשנת ג'שי"ט [3,319], ושנה לאחר מכן - עלה לארץ ישראל והכניע את המלך יהויקים. כעבור 18 שנים נוספות, גרמו עונותינו והוא החריב את בית המקדש, כשהוא לוקח עימו בשבי את המלך צדקיהו ועוד עם רב, וגם את כלי המקדש הקדושים והיקרים - בזו והביא עימו לבבל.

כבר בשנות שלטונו הראשונות, השתלט נבוכדנצר בעריצות וביד רמה על עמים ומדינות רבות, והפך את בבל למעצמת על אדירה, אשר שמה נישא ברטט ובחלחלה בעולם כולו. מי יכול היה להאמין, שאימפריה חזקה ואדירה זו, תיפול אי פעם?! אלא שדווקא עם ישראל, ידעו בוודאות גמורה, כי בעתיד הלא מאוד רחוק, בעוד שבעים שנה - בבל המעצמה האדירה - נפול תיפול, שכך ניבא ירמיהו הנביא ואמר:

"והיתה כל הארץ הזאת לחרבה לשמה, ועבדו הגוים האלה את מלך בבל שבעים שנה: והיה כמלאות שבעים שנה אפקד על מלך בבל ועל הגוי ההוא נאם ה' את עונם ועל ארץ כשדים, ושמתי אתו לשממות עולם...". (ירמיה כה)

ועוד נאמר: "כי כה אמר ה', פי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם, והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה". (ירמיה כט י)

גם מלכי בבל שמעו על נבואה זו, וחששו מאוד לעתיד ממלכתם. הם ציפו בחשש לראות האם וכיצד תתקיים נבואה זו, וניסו לקוות בכל ליבם שהנבואה לא תתממש.

חלפו עברו שנים, בהן מלך נבוכדנצר ביד רמה במשך 45 שנה, אחריו מלך בנו אָוִיל מְרוּדָךְ 23 שנה, ולאחריו מלך בנו בלשצאר. כעבור שנתיים למלכותו של בלשצאר, נערכה מלחמה קשה בין מלכות בבל למלכות מדי ופרס, ובראש מלכות מדי ופרס עמדו דריוש וחתנו כורש. בלשצאר היה מלא חששות במלחמה זו, כי הנה לפי החשבון, בדיוק כעת מלאו לבבל שבעים שנה!

אלא שחששותיו הלכו ונמוגו - ההצלחה האירה לו פנים, והוא הצליח לדכא ביד רמה את חילות פרס ומדי! דווקא ביום בו מלאו לבבל שבעים שנה, נחל בלשצאר ניצחון מזהיר במלחמתו נגד דריוש! שיכור ניצחון התהלך בלשצאר וחשב לעצמו: הלוא בדיוק ביום זה, לפי נבואתו של ירמיהו, היתה ממלכתי צריכה ליפול, והנה קרה ההיפך הגמור - דווקא ביום זה ניצחתי! אין זאת אלא שמזלנו עדיין בתקפו, ונבואת ירמיה לא התממשה ואף לא תתממש, כי עבודת האלילים שלנו ניצחה את אלוהי ישראל, חס ושלום.

משתה בלשצאר

לאור המסקנה הזאת, החליט בלשצאר לעשות משתה של שמחה והוללות לעבודה זרה, יחד עם כל שרי הצבא שהביאו לניצחון הגדול במלחמה. במשתה זה ציזה בלשצאר להביא את כלי המקדש ולהשתמש בהם, להראות שתש כוחו של האלוה ח"ו, ואין לחוש לקדושת כלי קדשו. ואכן הובאו אל המשתה כל כלי הזהב והכסף אשר הוציאה נבוכדנצר מן ההיכל אשר במקדש ה' בירושלים, ושתו בהם המלך ושריו ונשיו ופלגשיו, התהוללו והשתכרו, שבחו והיללו לעבודה זרה, אשר התגברה כביכול על אלוהי ישראל.

יד מן השמים

עוד הם יושבים ומתהוללים במסיבתם, והנה קרה דבר מופלא ונורא: מן השמים יצאו אצבעות של יד אדם, וכתבו מספר מילים על הקיר שבארמון המלך. המלך בלשצאר - נבהל עד מאוד, פניו חוורו, מחשבותיו התבלבלו, ושיניו נקשו זו לזו באימה ופחד. מיד קרא הוא בקול גדול לכל חכמיו ויועציו ואמר להם: מי שיקרא כתב זה ויגיד את פתרונו, אלביש אותו בגד ארגמן, ורביד הזהב אתן על צווארו,

ובשליש המלכות ימשול! נכנסו כל חכמי בבל ולא ידעו לקרוא את הכתב ולא להגיד את הפתרון. ראה בלשצאר שאין שום תקוה שידע את הדבר, ובהלתו הלכה וגדלה.

או אז נכנסה המלכה - אשת נבוכדנצר, סבתו של בלשצאר - ואמרה למלך: אדוני המלך, אל תיבהל, יש איש אחד במלכותך, אשר רוח ה' בקרבו, וחכמתו כחכמת המלאכים. ונבוכדנצר עצמו העריך מאוד את חכמתו, ומינה אותו לשר וראש על כל יועציו וחכמיו. שמו הוא דניאל, והוא בודאי יוכל לפתור את חידתך. הובא דניאל לפני המלך, אמר לו המלך: אתה הוא דניאל אשר שמעתי שמעך הטוב, אשר יש בך חכמה יתירה ורוח אלוקים, אנא פתור לי את חידתי, ואכבד אותך בכבוד גדול, בשליש מלכותי תמלוך, ובגדי ארגמן תלבש.

פתרון החידה

אמר לו דניאל: את מתנותיך תן לאחרים, לא איש מתנות אנכי, אך דע לך כי פתרון חידתך כך הוא: האלוקים נתן גדולה וחוזק רב לאבי אביך נבוכדנצר, עד אשר כל העמים פחדו וחרדו למוצא פיו. ברצונו השפיל וברצונו רומם, ברצונו המית וברצונו החיה. והנה רם לבבו על הקב"ה והיה מרשיע דרכיו מאוד, ולכן החליט ה' להשפילו על ידי שהוריד אותו מגדולתו והפך אותו לחיית הארץ במשך שבע שנים וכפי שמסופר באריכות בספר דניאל פרק ד'. והנה אתה ידעת את כל זאת, ובכל זאת לא לקחת מוסר והתגאית על הקב"ה, והוצאת את כלי בית המקדש והתהוללת עימהם. לכן מן השמים יצאה כמין פיסת יד שכתבה על כותל ביתך כך: "מְנַא מְנַא תְּקַל וּפְרָסִין", ואבאר לך את פירוש המילים: מְנַא - מנה [סְפַר] ה' את ימי מלכות בבל, וראה שהושלמו ותמו שנותיה. תְּקַל - שקל ה' את מעשיך, ונמצאת חסר מכל צדקה ומעשים טובים. וּפְרָסִין - פעמיים 'פרס', היינו ש'פָּרַס' [חָתַד] ה' את מלכותך, ונתן אותה למלכות 'פרס' ומדי. (כמבואר בספר דניאל פרק ה')

סופו של בלשצאר

נבהל בלשצאר מאוד מדברי דניאל, והבין כי הלילה הזה עלול הוא ליפול בידי כורש ודריוש. כצעד הגנה ראשון, הוא החליט לבצר היטב את ארמונו בשמירה הדוקה, ואף הכריז, כי כל מי שיכנס הלילה הזה לארמון יומת מיד, אפילו אם יאמר שהוא המלך. והנה במשך הלילה נתקף בלשצאר בקלקול מעיים, והוצרך בדחיפות לצאת לנקביו, אלא שאין דרך המלכים להתפנות בתוך הטרקלין כי אם בחוץ, ולכן מיהר לצאת מארמונו. בצורה פלאית וניסית, שומרי הארמון לא שמו לב ליציאתו, אך כאשר רצה לחזור, הרגישו בו ותפסוהו כדי להורגו. התחיל בלשצאר לצעוק: אני המלך, אני המלך. אך לפי פקודתו, אף אחד לא שעה לדבריו והרגוהו מיד. כן יאבדו כל אויבך ה'. (שיר השירים רבה פ"א)

אחד מעבדי המלך שראה כי מת המלך, הבין שבודאי יתקיימו דברי דניאל, ומלכי מדי ופרס - כורש ודריוש, יעלו לגדולה. כדי להינצל מהם החליט ללכת אליהם

בעצמו ולספר להם כי מת בלשצאר. מיד כשומעם את הדברים הללו, באו כורש ודריוש אל הארמון, וציוו את חייליהם להרוג את כולם, כולל כל בני משפחתו של בלשצאר. (ויספרו)

נאמן בבריתו וקיים במאמרו

כך הגיע סופה של מלכות בבל הרשעה, בדיוק במלאת לה שבעים שנה, כדבר ה' ביד ירמיה הנביא: "וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם ה'..."

ואולם - האם בשנה זו אף הגיע הזמן שבו יִפְקְדוּ עִם יִשְׂרָאֵל, יעלו לירושלים ויבנו את בית המקדש? הלא כאמור התנבא ירמיהו אף: "כִּי לְפִי מְלֵאת לְבַבְךָ שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד אֶתְכֶם, וְהִקְמֵתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבַרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה". (ירמיה כט ז')

שאלה זו העסיקה רבים. כאשר נוכחו לראות כי בשנה זו לא חזרו ישראל לאדמתם, ולא החל בית המקדש להיבנות, עורר הדבר תמיהה ומבוכה רבה בקרב רבים. היו שניסו להבין את דברי הנבואה ולערוך חשבונות כיצד ומתי היא תתממש [וכפי שאומר הנביא דניאל (דניאל ט ב): "אני דניאל בינתי בספרים, מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא..."]. אך היו רשעים שרצו להבין מכך, שהקב"ה חלילה עזב את ישראל ואינו חפץ יותר להחזירם לממלכתם ולתפארתם.

אך כמובן שהקב"ה "נאמן בבריתו וקיים במאמרו", וכל דברי הנבואה התקיימו בדיוק נמרץ. אלא שהמילים "כִּי לְפִי מְלֵאת לְבַבְךָ שְׁבַעִים שָׁנָה", אינן מתייחסות למלכות בבל, כי אם לגלות בבל [התקופה שבה גלו ישראל מעל אדמתם על ידי מלכות בבל הרשעה]. ויוצא שלמעשה, חשבון השבעים שנה התייחס לשלושה מהלכים באופן נפרד: א. למלכות בבל. ב. לגלות בבל. ג. לחורבן בית המקדש.

א. **מלכות בבל** נפלה כעבור שבעים שנה מאז עלייתה, כמסופר לעיל, ובכך התקיימה הנבואה: "וְהָיָה כְּמִלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם ה'..." (ירמיה פרק כה)

ב. **גלות בבל** נמשכה שבעים שנה [מגלות יהויקים ועד הכרזת כורש שאפשר לעלות לירושלים ולבנות את בית המקדש, כמסופר להלן], ובכך התקיימה הנבואה: "כִּי לְפִי מְלֵאת לְבַבְךָ שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקָד אֶתְכֶם, וְהִקְמֵתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבַרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה". (ירמיה כט ז')

ג. **בית המקדש** בפועל נבנה רק כעבור שבעים שנה מאז שנחרב, וכך התקיים הפסוק: "כְּמִלְאוֹת לְחַרְבוֹת יְרוּשָׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה". (דניאל ט ב)

ועתה נשוב ונראה, איך וכיצד התגלגלו הדברים...

תולדות ושתי

לבלשצאר היתה בת בגיל שתים עשרה, ששמה ושתי. באותו ליל בלהות שבו מת אביה, היתה ושתי ישנה במיטתה, ולפתע התעוררה בבהלה לשמע קולות וצעקות נוראיות. מיד רצה בבהלה אל כסאו של אביה, אך על הכסא כבר היה יושב דריוש המלך הפרסי. היא נפלה לרגליו, כי סבורה היתה שהוא בלשצאר אביה, כיון שהיה חושך. כשראה אותה דריוש ריחם עליה, וציוה שלא להורגה. הוא הביא אותה עימו לפרס, וכעבור שש שנים נישאה למלך אחשורוש. (ילקוט שמעוני אסתר א תרמט)

נדרו של דריוש

כשראה דריוש את הנס הגדול שנעשה עמו, שנהרג בלשצאר על ידי שריו ועבדיו בפקודתו, חשב בליבו: אין ספק בדבר, כי בלשצאר נהרג על עוון ביזוי וחילול כלי בית המקדש. ובאותה שעה נדר נדר, שמיד כשישב על כסא המלכות, יצווה לבנות את בית המקדש ולהחזיר לשם את כלי המקדש!

אך לא כמחשבותי מחשבותיכם, אמר ה'. בשעה זו טרם הגיע הזמן הקצוב מאת ה' שיחזרו ישראל לאדמתם, שכן נבוכדנצר כבש את ישראל רק בשנה השניה למלכותו, ולכך סיבב הקב"ה כי לעת עתה ישכח דריוש את נדרו.

ברוך שומר הבטחתו

עברה חלפה שנה. הקב"ה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, נאמן בבריתו וקיים במאמרו, חישב את הקץ, שאכן בדיוק בשנה זו הושלמו שבעים שנה לשעבוד ישראל על ידי בבל, וכעת עם ישראל צריכים לחזור לירושלים. אלא שמאידך, עדיין לא תמו שבעים שנה מאז שנחרב בית המקדש, כי כאמור, בית המקדש נחרב שמונה עשרה שנה לאחר הכיבוש - בזמן גלות המלך צדקיהו. ולכן סיבב הקב"ה את הענין בצורה כזאת שבשנה זו אכן יחזרו עם ישראל לירושלים ויבנו את היסודות של בית המקדש, אך לא ימשיכו בבנייתו, אלא רק כעבור עוד שמונה עשרה שנה נוספות, אז יוקם בית המקדש על מכונו, וכך יתקיימו בדיוק שבעים שנות גלות, ושבעים שנות חורבן בית המקדש. (מגילה יא ע"ב, דניאל ט ובמפרשים. רש"י עזרא א. א. סדר הדורות הקצר עמוד 48)

נמשיך ונתבונן כיצד זה התרחש.

הכרזת כורש

למלך דריוש היה יועץ יהודי חכם, ששמו זרובבל בן שאלתיאל, והמלך אהב אותו אהבה גדולה, כי היה נהנה מאוד מחכמתו ותבונתו. פעם אחת בשעת רצון, כשטוב לב המלך עליו, אמר לזרובבל אהובי: "בקש ממני כל דבר אשר תחפוץ, ואמלא בקשתך!", ענה לו זרובבל: "יזכור אדוני המלך את הנדר אשר נדרת לה' אלוקי השמים, אתה וכורש המלך רעד, לבנות את ביתו ולהשיב את כלי מקדשו אל מקומם, ולשחרר את גלות עם ה' ולשלחם לשלום לעבוד את ה' בבית מקדשו אשר

נקרא שמו עליו, למען יתפללו אל אלוקי השמים בעד המלך ובעד מלכותו, כי אין לאחור הנדר לאלוקי השמים!"

שמע זאת דריוש ולקח את הדברים לליבו. הוא קרא לכורש חתנו, המליך אותו תחתיו בחייו, ואף בקש ממנו להיות אחראי על בניית בית המקדש. (ויסיון)

ואכן בשנה הראשונה למלכותו, הוציא כורש כרוז, בכתב ובעל פה, לכל יהודי ממלכתו, שיקומו ויעלו לירושלים לבנות את בית המקדש. הוא אף הודיע בכרוז, כי יהודי אשר אין לו די כסף כדי לעלות לירושלים, אנשי מקומו מתבקשים לנדב לו כסף ורכוש, כדי שיוכל לעלות ולסייע בהקמת בית ה'. כמו שנאמר בתחילת ספר עזרא:

"וּבְשָׁנָה אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס לְכָלֹת דָּבַר ה' מִפִּי יְרֵמְיָה, הַעִיר ה' אֶת רוּחַ כָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וַיַּעֲבֵר קוֹל בְּכָל מַלְכוּתוֹ וְגַם בְּמַכְתָּב לְאֹמֹר: כֹּה אָמַר כָּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס כָּל מַמְלָכוֹת הָאָרֶץ יָתֵן לִי ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְהוּא יִפְקֹד עָלַי לְבָנוֹת לוֹ בֵּית בִּירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה: מִי בְכֶם מִכָּל עַמּוֹ? הִי אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיִּבֶן אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם: וְכָל הַנְּשָׂאָר מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הוּא גָר שָׁם יִנְשְׂאוּהוּ אֲנָשֵׁי מִקִּמּוֹ בְּכֶסֶף וּבְזָהָב וּבְרֹכוֹשׁ וּבְבַהֲמָה עִם הַנְּדָבָה לְבֵית הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם."

אכן בשנה זו עלו לירושלים 42,360 יהודים, מלבד הנשים והטף, ולקחו עימם את רכושם, יחד עם רכוש נוסף שנידבו להם אנשי מקומם, כדי להתחיל בבניית בית המקדש. המלך כורש בעצמו הוציא אף הוא את כלי בית המקדש אשר לקח נבוכדנצר, 5,400 כלים במספר, והביאם לדניאל שיקחם עימו לירושלים. כמו כן הבטיח שהוא ישלם את שכר הפועלים.

שמחה והודיה בירושלים

בחודש תשרי של אותה שנה היתה שמחה גדולה בירושלים. ראשי העם, ישוע בן יוצדק וזרובבל בן שאלתיאל, בנו מזבח לה', עוד טרם שנבנה בית המקדש עצמו, וכך חגגו את חג הסוכות כמשפטו, עם מספר קרבנות הפרים והכבשים המיוחדים לו. מאותו היום והלאה, המשִׁיכו בהקרבת הקרבנות דבר יום ביומו. בד בבד היו עושים מאמצים רבים והכנות מרובות, כדי להתחיל לבנות את בית המקדש. הם שכרו בעלי מלאכה שונים: חוצבים, תְּרָשִׁים, והביאו ארזים מן הלבנון. לאחר כחצי שנה בחודש אייר רצו להעמיד את היסודות לבנין בית המקדש. מעמד גדול היה זה, הלויים עמדו בדוכנם, ניגנו ושוררו את שירי דוד המלך ע"ה, וכל העם הריעו תרועה גדולה בהלל ובהודיה לה' יתברך, עת יוסד יסוד בית המקדש. קולות התרועה והשמחה, התערבו בקולות הבכי של הזקנים, אשר ראו וזכרו את בית המקדש הראשון בתפארתו. כמו שנאמר (ועזרא ג יא): "וַאִין הָעָם מְפִירִים קוֹל תְּרוּעַת הַשְּׂמָחָה, לְקוֹל בְּכֵי הָעָם, כִּי הָעָם מְרִיעִים תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְהַקוֹל נִשְׁמַע עַד לְמַרְחֹק."

השבתת הבניה

אלא שכפי שאמרנו, טרם הגיע העת לבנות את בית המקדש, שהרי לא הושלמו עדיין שבעים שנה לחורבנו. והקב"ה גלגל את הדברים באופן שונה:

"וַיִּשְׁמְעוּ צָרִי יְהוּדָה וּבְנֵימָן כִּי בָנִי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכַל לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּגְשׂוּ אֶל זְרַבְבֶּל וְאֶל רְאִשֵׁי הָאֲבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנָה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיכֶם... וַיְהִי עִם הָאָרֶץ מֵרָפִים יָדַי עִם יְהוּדָה וּמִבְּהַלִּים אוֹתָם לְבָנוֹת: וְסִכָּרִים עָלֵיהֶם יוֹעֲצִים לְהַפֵּר עֲצָתָם כֹּל יָמֵי כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וְעַד מְלָכוֹת דָּרְיוֹשׁ [דריוש השני בנו של אחשורוש] מֶלֶךְ פָּרַס: וּבְמַלְכוּת אַחְשׁוּרֹשׁ בְּתַחֲלַת מְלָכוֹתָו כָּתְבוּ שְׁטֵנָה עַל יֶשְׁבֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם".

(עזרא פרק ד פסוקים א-ו)

הגויים אשר ישבו סביבות ירושלים, צרה היתה עיניהם בבניית בית המקדש, ומצאו כל מיני תחבולות להשבית את מלאכת הבנייה. וכך הושבתה הבנייה כל ימי מלכות כורש.

אגרת שטנה לאחשורוש

באחת ממלחמותיו של כורש, הוא נהרג בקרב, ואת המלוכה תפס במקומו אחשורוש. רצו צוררי ישראל לנצל הזדמנות זו כדי להשבית את בניית בית המקדש באופן רשמי. ועל כן כתבו אל אחשורוש, בעצת המן, אגרת שטנה על יהודה וירושלים. אחד מכותבי האגרת היה שְׁמֵשִׁי הַסּוּפֵר - בנו של המן הרשע. (עזרא ד כד וברש"י)

וכך היה תוכן האגרת: "דבר ידוע יהיה למלך, כי היהודים שעלו מפרס ובאו לירושלים - עיר מורדת וחוטאת הם בונים! אם העיר הזאת תִּבְנֶה והחומות יהיו מיוסדות, הרי שיושבי יהודה, לא יתנו עוד מס. ומשום שאיננו רוצים לראות את בזיון המלך, על זאת שלחנו והודענו למלך שתבקש ותדרוש בספר הזכרונות של אבותיך המלכים הראשונים, ותמצא כי העיר הזאת היתה מאז ומתמיד עיר מורדת ומזקת את המלכים והמדינות, ומרד היו עושים יושביה בתוכה. שישראל מורדים הם תמיד במלכי האומות מימות העולם מימים קדמונים, ועל כך נחרבה העיר הזאת. מודיעים אנחנו למלך, אשר אם העיר הזאת תבנה, וחומותיה יהיו מיוסדים, הרי שלא יהיה לך חלק בארץ ישראל, ועם ישראל יהיו מורדים בך, ויקחו הכל מידך".

(כמסופר בעזרא פרק ד)

אכן פתח אחשורוש את ספר הזכרונות, ומצא כי העיר ירושלים הינה עיר חזקה, מתנשאת ומתרוממת, ואנשיה סרבנים ומרדנים, ומלכים חזקים היו לה, אשר הגויים באזור, היו מעלים אליהם מיסים.

גם ושתי אשת אחשורוש, נינתו של נבוכדנצר, קִנְיָה את קנאת אבותיה ואמרה לבעלה המלך כדברים האלה: "בית שהרסו אבותי, ולא נחה דעתם עד שראו אותו

הרוס, אתה רוצה להסכים לבנייתו?! (מעם לועז עמוד ו)

לאור הדברים, שלח אחשורוש מיד אגרת תשובה לצוררי עם ישראל, שיבטלו את העם ממלאכתם, וכך הושבתה סופית ורשמית מלאכת בניית בית המקדש. אחשורוש לא הסתפק בזאת, אלא אף לקח את כלי בית המקדש מידי היהודים ונתנם בארמונו. והבנייה התחדשה לאחר מכן על ידי בנו של אחשורוש דריוש השני, שהיה בנה של אסתר המלכה, בשנה השנית למלכותו, כאשר תמו 70 שנה מחורבן בית המקדש. (עזרא ד. מע"ל ה)

"יחוסו" של אחשורוש

מי היה אחשורוש? יש אומרים, שהיה זה בנו של כורש מלך פרס. אך הדעה הרווחת היא שאחשורוש לא היה כלל וכלל מזרע המלוכה, אלא שימש בעבר כשומר הסוסים של בלשצאר. ואולם על ידי הכסף הרב שהיה לו, הוא הצליח במשך השנים לטפס בדרג המדיני של מלכות פרס, עד אשר תפס את השלטון בכוחות עצמו. אך מכיון שלא היה מזרע המלוכה, לא היתה מלכותו מספיק יציבה, ורק בשנה השלישית למולכו התיישב די הצורך במלכותו. [זוהו שפותחת המגילה: "בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה. בשנת שלוש למלכו עשה משתה..." - ושואלת הגמרא: מהו "כשבת המלך..", שמתבאר שעכשיו ישב, והלוא נאמר "בשנת שלוש למולכו"? אלא שבאמת רק בשנה השלישית נתיישב במלכותו די הצורך.] (מגילה יא ע"א. רש"י אסתר א א)

❦ סיפור מגילת אסתר ❦

❧ פרק א ❧

יז יס"ז

לא משנה באוונן. אשר זיך אשויז לטק שיקול צונן.
 מי ומי יז נוכחו. מה שם אכלו ולא מה צרכו.
 זיוס האמיון מה זיקש אשויז. למי צלח צב זקן קין לא האש.
 אלו יודציוס האלך נצקק. ואיזה חוק אצט בפיס נאקק.

אחשורוש שונא ישראל

"וְיְהִי בַיָּמִי אַחְשֻׁרוּשׁ הוּא אַחְשֻׁרוּשׁ הַמֶּלֶךְ מֵהַדּוֹן וְעַד כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמָאָה מְדִינָה".

אחשורוש היה מלך רשע ועריץ, ולא נפל ברשעותו מהמון הרשע (אסתר רבה ז כ.). אלא שהמגילה עצמה לא מתארת את רשעותו, כיון שהמגילה נכתבה עוד בימיו, על ידי מרדכי ואסתר, ומפני שלום המלכות לא רצו לכתוב בפירוש דברי גנאי על אחשורוש, וכתבו זאת רק ברמזים (מערכי לב).

משל למה הדבר דומה? לאריה שראה מרחוק עדר כבשים, וחשקה נפשו לערוך לו

מבשרם סעודה דשנה ומטעמים כאשר אהב... אלא שהיתה לו בעיה: לצד הכבשים הלך רועה מזוין בכלי זין, והאריה חשש ממנו. מה עשה? טרף כלב אחד שנקרה בדרכו, הפשיט את עורו מעליו, לבש את עור הכלב, וכך כשהוא מחופש לכלב התחיל להתקרב אל העדר - הנה כעת לא יחשוש ממנו הרועה, ולא ידע להזהר ממנו! בא אחד ולחש לאוזנו של הרועה: "דע לך, כי כלב זה אינו אלא אריה...!".

כך לוחשת לנו המגילה כבר בהתחלה: "ויהי בימי אחשורוש - הוא אחשורוש!" דעו לכם, אומנם הוא מְחַפֵּשׂ יפה, הוא עורך משתה בנדיבות לב, מגלה פתיחות וליברליות, הכל כרצון איש ואיש, עם שוויון זכויות מוחלט ויחס נפלא כלפי היהודים. אבל אל תאמינו לכל זה, הכל רק תחפושת, דעו לכם כי במהותו שונא יהודים גדול הוא, וגם הארת הפנים שלו כלפי היהודים היא מוטעית, מתוך כוונה ורצון להפיל אותם בפת. "אחשורוש - הוא אחשורוש!" - מתחילתו ועד סופו, כשם שבסוף צרר את היהודים, כך כבר מתחילה שונא יהודים הוא. (מגילה יא ע"א. מע"ל יב)

גם בשמו - "אחשורוש", רמוזה רשעתו: אמר רבי יהושע בן קרחה, אחשורוש - שהשחיר את פניהם של ישראל כשולי קדירה, דהיינו שנשתנו פניהם מרוב צער. ורבי ברכיה אמר, שהכחיש [החליש] את ראשם של ישראל בצום ותעניות. רבי לוי אמר, שהשקה אותם רוש ולענה [מיני עשבים מרים]. רבי תחליפא אמר: שהיה אחיו של 'ראש' - אחיו של נבוכדנצר ברשעותו [כי נבוכדנצר החריב את בית המקדש הראשון, ואחשורוש השבית את מלאכת הבניה של בית המקדש השני, ונאמר: "גם מִתְרַפָּה בְּמִלְאֲכָתּוֹ - אֵחָּהּ הוּא לְבַעַל מְשֻׁחִיתוֹ!"]. וחכמים אמרו: אחשורוש - שכל מי שזוכרו חש בראשו [כואב לו הראש]. ועוד אמרו: אחשורוש - שנעשו כולם רשים ודלים בימיו, מפני שהיה מרושש את אזרחיו במיסים כבדים. (אסתר רבה א א. מגילה יא ע"א)

הכסא המלכותי

"בְּיָמֵינוּ הָיָה הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׁוֹשַׁן הַבִּיָּרָה".

אחשורוש זה, דווקא מפני שלא היה מזרע המלוכה, איווה והשתוקק להפגין גדולה מיוחדת!

הוא שמע על כסא המלוכה המיוחד בימינו אשר היה לשלמה המלך - והחליט כי כסא כה מרשים ונורא-הוד, ודאי יקנה לו מעמד מיוחד, שם ותהילה.

מה היה כסאו המיוחד של שלמה המלך? היה זה כסא אשר לא היה דומה לו בעולם כולו. מעשה אומנות מיוחד, אשר הגה שלמה בחכמתו. הוא כונן אותו מזהב אופיר ואבני שוהם ואודם ונופך [מיני אבנים טובות], ולא נעשה כמוהו מעולם לשום מלך. שבע מדרגות של זהב היו לו, וכל מדרגה היתה משובצת באבני חן נפלאות. בשני צדי הכסא עמדו עצי גפנים מזהב, ועל ראש הכסא היתה מנורת זהב. כאשר היה המלך עולה לכסא, היה מתחיל לפעול מנגנון מיוחד בימינו: אריה מזהב היה

פושט ידו מימין, ונשר פושט ידו משמאל, ושניהם תומכים במלך ומעלים אותו. ריחות ערבים של מיני בשמים, אשר היו נתונים בתוך אריות זהב חלולים, היו מתפזרים על המלך. וכשהיה מגיע לראש הכסא, היו הנשרים פורשים כנפיהם מעל ראשו, ויונה של זהב יורדת מן העמוד ופותחת את הארון ולוקחת את ספר התורה ונותנת לתוך ידו של המלך. ואריה היה מושיט את ידו ונותן הכתר בראשו של המלך. כאשר היו עדים באים להעיד בפניו, היו האריות נוהמים, והנשרים פורחים, והטווסים רצים - זאת כדי לחטוף לבם של העדים בשביל שיעידו עדות אמת. ויע"ע בפירוש מגילת אסתר לרמב"ם)

לאחר ימיו של שלמה המלך, באחת המלחמות בין ירושלים למצרים, נלקח כסא זה בשבי למצרים על ידי המלך פרעה. כאשר ניסה פרעה לעלות ולשבת עליו, הכה אותו אריה הזהב על ירכו, ונעשה נכה כל ימיו. מאז הוא כונה 'פרעה נכה'. אחריו, ניסה לשבת עליו נבוכדנצר, אשר הגלה את הכסא לבבל, אך אף הוא לא ידע את טיבו של המנגנון, ובעלותו על הכסא יצא תנין של כסף והפיל אותו ארצה, וסבל נבוכדנצר ממכה זו עד יום מותו. מאז לא העיז עוד איש לנסות לעלות על הכסא, ואף מלכי פרס ומדי אשר הגלו את הכסא לארצם, לא ישבו עליו כלל, לקיים מה שאמרו (מסכת סופרים פי"ג הי"א): "על כסאו לא ישב זר".

אולם אחשוורוש - לא רצה לוותר. בכל מחיר רצה לשבת על כסא כזה. הוא החליט, כי אם אין באפשרותו לשבת על כסא זה ממש, הוא יעשה לפחות כסא כדוגמתו. אך - מאין יימצאו צורפים ואומנים כה מוכשרים? הלוא זוהי מלאכת מחשבת מסובכת ומורכבת, הדורשת ידע ותכנון רב!

אחשוורוש ידע את התשובה! במדינתו ישנה עיר, לא מפורסמת במיוחד, ששמה שושן. רוב תושביה הינם יהודים. אין ספק, כי עיר זו היא הכתובת הנכונה ביותר עבור המלאכה המורכבת! היהודים ידועים תמיד כמובילים בענף הצורפות, בזכות חכמתם ואמינותם. אולי אף ירשו מאבותיהם כמה סודות מקצועיים הקשורים לבניית הכסא. "הראש היהודי" ודאי יגלה תושייה ויצירתיות. כן, דווקא בשושן תיעשה המלאכה!

בשושן נבנית קרית המלוכה - ובקרב היהודים ציפייה זרוכה

אכן, המלאכה המורכבת התחילה - בשושן. העיר השקטה התחילה לרחוש פעילות שוקקת. מרכבות עמוסות ציוד וחומרי גלם יקרים, עשו אליה את דרכם, ואומנים חרוצים שקדו על מלאכתם. אט אט הושלמה המלאכה, וכעת לא נותר אלא להעביר את הכסא לעיר הבירה.

ואולם - כאן התגלתה בעיה בלתי צפויה! הכסא הגדול והמורכב - לא ניתן להעברה. פירוקו וטלטולו ממקום למקום - עלולים להרסו. מה אפשר לעשות?

בשום פנים ואופן לא רצה אחשוורוש לוותר על הכסא הייחודי. ועל כן החליט, שאם

הכסא איננו יכול להגיע אל הארמון - יגיע הארמון אל הכסא! על כן ציוה לבנות ארמון חדש במקום שבו נמצא הכסא, והעתיק את עיר הבירה לשושן.

”לב מלכים ושרים ביד ה'” - כל זאת סיבב הקב”ה כדי להקדים רפואה למכה, שהרי: ”איש יהודי היה בשושן הבירה, ושמו מרדכי...” - ועל ידו רצה ה' יתברך לסובב את נס הצלתם של עם ישראל. (הגר”א אסתר ב ה)

אכן קריית המלוכה הלכה ונבנתה בשושן. העיר, שרוב אוכלוסייתה יהודים, הפכה להיות עיר הבירה. היהודים קיבלו את בואו של המלך הטרי ברגשות מעורבים ובציפייה דרוכה, כשהם מקווים ליחסים תקינים וטובים עם המלך החדש. (אבן עזרא א ב. ילקוט אסתר א תתרמו. לקח טוב א ב. הגר”א. מנות הלוי כח ע”א. מע”ל טו)

משתה אחשורוש

בְּשַׁנַּת שְׁלוֹשׁ לְמַלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֵּה לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו חֵיל פָּרַס וּמְדֵי הַפְּרָתָמִים וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת לְפָנָיו.”

בשנה השלישית למלכותו [שנת ג' שצ"ה] עורך אחשורוש משתה מיוחד מסוגו, במשך כששה חודשים תמימים, שבהם מגיעים אל הארמון המלכותי המוני שרים ונתינים מכל 127 מדינות מלכותו, וזוכים לאירוח מפואר ומלכותי שאין כדוגמתו.

למעשה, בכל שנה היה אחשורוש עורך משתה גדול ביום שבו עלה לשלטון, ואולם בשנה זו - הפריז ביותר בעריכת משתה ארוך, מפואר וראוותני במיוחד. מה הביא אותו לכך? שתי סיבות עיקריות היו לו, האחת - אישית, והשניה - מדינית.

הסיבה האישית היא - חגיגת הנישואין. בשנה זו נשא אחשורוש את ושתי לאשה, שהרי כאמור, בעת כיבוש בבל על ידי דריוש, היתה ושתי עדיין ילדה קטנה כבת 12, והיה על אחשורוש להמתין עד שתגדל ותוכל להינשא לו.

ומבחינה מדינית, בשנה זו חלה הכרעה משמעותית מאוד בביסוס שלטונו של אחשורוש, שכן עד עכשיו היו כמה מדינות שניסו למרוד בו, וכעת בשנה זו שלחו הם צי של אוניות מלחמה כנגדו, ובקרב שנערך ביניהם לבין חיל הים הפרסי - נחל אחשורוש ניצחון גדול. כעת חש אחשורוש שמלכותו יציבה ומבוססת דיה, וחפץ היה להפגין את שלטונו קבל עם ועולם. (ילקוט שמעוני אסתר א תתרמו. מע”ל טז)

המה בקשו חשבונות רבים

ואולם חכמינו ז”ל מגלים, כי לאמתו של דבר, לא רק הניצחון בקרב הוא שהביא את אחשורוש להאמין שדווקא כעת, יותר מבעבר, מלכותו מבוססת ואיתנה, אלא היתה לו לאחשורוש סיבה נוספת משלו, סיבה חזקה ומשמעותית ביותר, שגרמה לו

כעת לחוש תחושת גאווה ובטחון בשלטונו האדיר.

לנגד עיניו של אחשורוש עמדה כל העת נבואתו של ירמיה הנביא, ורבות העסיקה את מחשבתו. הלוא כך התנבא ירמיה: "כִּי כֹה אָמַר ה', כִּי לִפְנֵי מְלֶאכֶת לְבַבְּל שְׁבַעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם, וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרֵי הַטּוֹב לְהָשִׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה".

(ירמיה כ"ז)

הרהר אחשורוש: 'אם אכן תתקיים נבואה זו, ויעלו כל היהודים לארצם, יבססו את מלכותם מחדש, ויבנו את בית המקדש - אין ספק שהדבר עלול לפגוע ולערער את מלכותי באופן משמעותי! ואולם, מתי וכיצד אמורה הנבואה להתקיים?! הלוא בלשצאר מלך בבל עשה חשבון מדויק מתי מלאו לבבל שבעים שנה, וכשראה שבית המקדש לא נבנה, ערך משתה לאליליו והוציא את כלי המקדש לראווה. אך הוא נענש על כך מיידית! אין זאת אלא שהוא טעה בחישובו, ושמחתו היתה מוקדמת מידי! מה היא אפוא טעותו של בלשצאר? היכן שגה בחשבון?' כך חכך אחשורוש בדעתו.

והנה עלתה 'הברקה נפלאה' במוחו: 'אהה... הלוא כתוב בנבואת ירמיהו: "לְפִי מְלֶאכֶת לְבַבְּל", ובלשצאר חשב כי הכוונה למלכות בבל, ולכן מנה שבעים שנה מעת עלותו של נבוכדנצר לשלטון. אבל טעות היא בידו! שהרי "לפי מלאת לבבל" הכוונה לגלות בבל, כלומר יש למנות את השנים מעת שגלו ישראל לבבל!'

לאור מסקנה זו, לא נותר לו לאחשורוש אלא לערוך חשבון 'פשוט': הנה, לאחר שבע שנים שמלך נבוכדנצר, הוא הגלה לבבל את המלך יהויכין, ועמו עוד 10,000 איש מעם ישראל [זוהי גלות "החרש והמסגר" שבה גלו רבים רבים מגדולי ישראל, ובתוכם יחזקאל הנביא, מרדכי היהודי, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה ועוד], ואם כן יש למנות את מנין השבעים שנה - משנה זו! לכן עלי להוסיף על חשבוננו של בלשצאר עוד שבע שנים. הנה - דריוש וכוורש, אשר עלו לשלטון לאחר נפילת בלשצאר, מלכו יחד 5 שנים. ואני - מולך כבר שנתיים תמימות. ואם כן כעת, בשנה השלישית למלכותי, כבר חלף זמן הנבואה מלהתקיים, שהרי כבר חלפו שבעים שנה מגלות בבל ועדיין לא נגאלו ישראל!'

כשראה אחשורוש שחלף הזמן שבית המקדש צריך להיבנות [לפי חישובו] ועדיין לא נבנה, התגאה בלבבו ואמר: "כיון שעברו שבעים שנה ולא נבנה בית המקדש, שוב לא יבנה יותר!".

[ואולם אף הוא טעה בחשבון, ועוד רבים אשר ניסו לחשב, טעו. ובסופו של דבר החשבון היה כך: כעבור שבעים שנה מאז שכבש נבוכדנצר מלך בבל את ירושלים, אכן נפקדו עם ישראל בכך שעלו רבים לירושלים בעקבות "הכרזת כורש", כמובא לעיל. ואולם הפקידה הגדולה יותר, שבה אף נבנה בית המקדש, היתה רק לאחר שתמו שבעים שנה מעת חורבן בית המקדש וגלות צדקיהו, דהיינו כעבור שמונה עשרה שנים נוספות, בימי דריוש השני בנה של אסתר המלכה, וכפי שבארנו לעיל.

[ועיין מגילה י"א ע"ב והלאה וברש"י]

אחשורוש מחלל את כלי המקדש

כעת, כשכבר 'סר האיום' מנבואת ירמיה הנביא, חש אחשורוש כי מלכותו מבוססת וחזקה. תחושת גאווה וּשְׂרָרָה מילאו את ליבו, בפרט לאור העובדה שהוא זה שעלה בידו לפני כשנתיים לבטל את מלאכת בניית בית המקדש!

בגאותו, החליט לערוך משתה והילולה, ולהוציא לראווה את כלי בית המקדש אשר לקח מירושלים, כאות ניצחון וכהכרזה פומבית שהכלים עכשיו כבר ברשותו, ולא יחזרו עוד לפאר ולשמש בבית המקדש. עוד הגדיל לעשות והעיז בחוצפתו ללבוש את בגדי הכהן הגדול! (מגילה יב ע"א ועיין רש"י והמהות הב"ח)

בשעה שלקח אחשורוש את כלי בית המקדש להשתמש בהם בסעודתו, חרדו מלאכי השרת, ואמרו: "רבנו של עולם, בית המקדש חרב, ורשע זה יושב ועושה חינגאות?!"

יצאה בת קול מן השמים ואמרה כלפי אחשורוש: "כלום אין אתה יודע שבלשצאר ואנשיו שקדמו לך, נאבדו מן העולם בעוון זה שהשתמשו בכלי המקדש, ואתה חוזר ועושה דבר זה?!"

ואכן ראוי היה אחשורוש להיאבד מן העולם, כדרך שאבד בלשצאר, אלא שרצה הקב"ה להשאירו בחיים, כדי שיקח את אסתר שתלד את דריוש, אשר יחזור ויבנה את בית המקדש. ומכל מקום היה עונשו שנעכרה שמחתו בגלל הריגת ושתאי. (מגילה יב ע"א. אסתר רבה א. ילקוט שמעוני אסתר תתרמח. מע"ל כט)

מצעד ראוה

"בְּהִרְאֵתוֹ אֶת עֵשֶׂר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ וְאֵת יֶקֶר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלְתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמָאתַיִם... חוֹר כְּרִפְס וּתְכֵלֶת, אַחוּז בְּחַבְלֵי בּוץ וְאַרְגָּמָן, עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ, מִטּוֹת זָהָב וְכֶסֶף, עַל רִצְפַת בְּהַט וְשֵׁשׁ וְדָר וְסַחֲרֵת: וְהַשְׁקוֹת בְּכֵלֵי זָהָב וְכֵלִים מְכֻלִּים שׁוֹנִים, וַיֵּין מַלְכוּת רַב בְּיַד הַמֶּלֶךְ".

במשתה הפאר שערך אחשורוש, נהג הוא בראוותנות ובפזרנות באופן מופרז ביותר. רצה הוא להבליט ככל היותר את גודל עושרו העצום, כדי שכל תושבי ושרי ממלכתו ידעו ויבינו, באיזה מלך אדיר ועצום הם זכו, אשר עושרו האגדי עולה על כל המלכים שלפניו, והוא אף נדיב וטוב עין מאין כמוהו!...

ובאמת, מנין היה לו לאחשורוש עושר כה רב?

מספר המדרש, כי נבוכדנצר הרשע, במסעות כיבושיו בעולם כולו, בזז וצבר לעצמו עושר עצום ורב. אך מכיון שהיה צר עין בממונו, כאשר הגיעה שעתו למות, אמר: האם אניח את כל הממון הזה לבני אויל מרווד, שיתכבד בממוני? לא ולא! ועל כן

ציוה לעשות לו אוניות גדולות מנחושת, ומילא אותם כסף וזהב, וחפר והטמינם בנהר פרת. אוצר גדול זה מצא כורש, ואחר כך התגלגל לידיו של אחשורוש. (ילקוט שמעוני אסתר א תרמו. אסתר רבה ב א)

אחשורוש ברוב "ענוותנותו" המופלגת, לא שמר את העושר רק לעצמו, אלא ניסה בכל דרך להפגין ולהראות לכל אזרחיו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו... לא לחינם אמרו חז"ל: "עשרה קבין של גסות הרוח ירדו לעולם, ותשעה נטלה עולם" (קידושין מט ע"ב). [שושן היא עיר הבירה של עילם, כמו שנאמר (דניאל ח): "בשושן הבירה אשר בעילם המדינה" (תורה תמימה אסתר א הערה מה)].

מאה ושמונים יום ארך "מצעד הראווה", כשאחשורוש בוחר דווקא את ימי הקיץ הארוכים [החל מחודש ניסן], כדי שיהיה לו די זמן להפגין את עושרו ולהראות את אוצרותיו. במשך הימים הללו מגיעות משלחות ממדינות וממחוזות שונות ברחבי הממלכה, ואחשורוש לא נלאה - בכל יום היה מוציא כמה מאוצרותיו, וחושף אותם לראווה לעין כל.

יחד עם זאת אף הפגין פתיחות ודאג להציג בפני אזרחיו הוצאות כספיות שונות היוצאות מקופת האוצר של המדינה, שתהיה להם הרגשה טובה, שידעו לאן התקציבים הולכים. [לא סתם הוא לוקח מיסים כה גבוהים... (תורה תמימה)]

הסעודה

רמת האירוח לה זכו הקרואים - היתה אגדית ממש! ולא הלכה ופחתה ככל שחלפו הימים, אלא יום אחרון - כיום ראשון! בכל יום ויום הוגשו לפני המסובים מעדני מלכים, מינים ממינים שונים. אין תבשיל של יום אחד דומה לתבשיל של יום האתמול, בכל יום תבשילים חדשים.

יין נשפך כמים. כל אחד ואחד - קבל יין לפי טעמו האישי, לפי הרגליו ורצונותיו. ולא עוד, אלא שאף כיבדו כל אדם לפי גילו, והביאו לפני כל אחד ואחד יין ישן נושן שִׁצֵר כמה שנים לפני שהוא נולד: לאדם בן ארבעים - נתנו יין בן חמישים, לאדם בן חמישים - נתנו יין בן שישים, וכך הלאה.

וכלי הסעודה והשתיה - אלו כלים הם היו? לא יאומן... כלים חד פעמיים! אך אין הכוונה לכוסות קרטון או פלסטיק... היו אלה כוסות זהב וכסף יקרים ביותר, בדוגמאות ועיצובים שונים ומגוונים, אלא שבכל זאת לא השתמשו בהם יותר מפעם אחת! בכל יום היו מביאים כלים חדשים, וכל מי שרוצה, יכול היה לקחת את הכלים ה'משומשים' לעצמו, שהרי אין זה נאה למלך כה עשיר להדיח ולהשתמש באותם כלים פעם נוספת...

בכך רצה אחשורוש להתרברב בזהבו הרב, שעולה כביכול אפילו על עושרו של

שלמה המלך [שבימיו נאמר: "כֶּסֶף לֹא נִחְשָׁב בְּיָמַי שְׁלֹמֹה לְמֵאוּמָה"], אך מה מאוד נכזב, כאשר בהביאו לסעודה אף את כלי בית המקדש, אשר יוצרו על ידי שלמה המלך, מיד הבחינו כולם בהבדל הגדול שבין הכלים - הללו האחרונים הבהיקו בזוהר נפלא, עד שכלי הזהב של אחשורוש נדמו לעומתם כמו כלי עופרת עלובים. זאת משום ששלמה המלך ע"ה היה מייצר את הכלים מ"זהב מזוקק", דהיינו שהיה לוקח אלף ככרות זהב ומזקקם ומוציא מהם ככר אחד, זך ונקי (ירושלמי שקלים פ"ו ה"ב). לעומתו אחשורוש השאיר את הזהב כמו שהוא כדי שייראה מרובה יותר... "גִּזְאוֹת אָדָם - תִּנְשְׁפִילְנָנוּ...!" (מגילה יב ע"א. אסתר רבה ב אותיות א, ג, יא. ילקוט שמעוני אסתר תתמ"ח)

כבודה של אכסניה...

מלבד הסעודה המלכותית, דאג אחשורוש לאורחיו אף לאכסניה נאה... מיטות יקרות העשויות מזהב ומכסף הוצעו לפני האורחים להסב עליהם בנחת. וכדי שתהיה לאורחים גם פרטיות להסב כל אחד ואחד עם אשתו וילדיו - נפרסו ברחבי הארמון וילונות רבים, עשויים יריעות יקרות של חור כרפס ותכלת, תלויים על חבלים השזורים בבוץ וארגמן, הקשורים לעמודי שיש ולגלילי כסף.

אבן יקרה ונדירה ביותר - "דרה" שמה, נתלתה ממעל, והיתה מאירה למסובים באור יקרות, כשמשם בצהריים.

גולת הכותרת של האירוח המלכותי המפואר היתה דווקא ... הרצפה! הרצפה היתה עשויה מלאכת מחשבת של אבני חן, מרגליות ויהלומים יקרים, משובצים ויוצרים דוגמאות מרהיבות עין! אוצר עצום שכזה - היה נתון ברצפה, עליו דרכו! ברברבנותו רצה אחשורוש להוכיח לכולם, שאף אוצרות שכאלה אינם נחשבים בעיניו מאומה... (אסתר א ו ובמפרשים. מגילה יב ע"א)

פטור מס

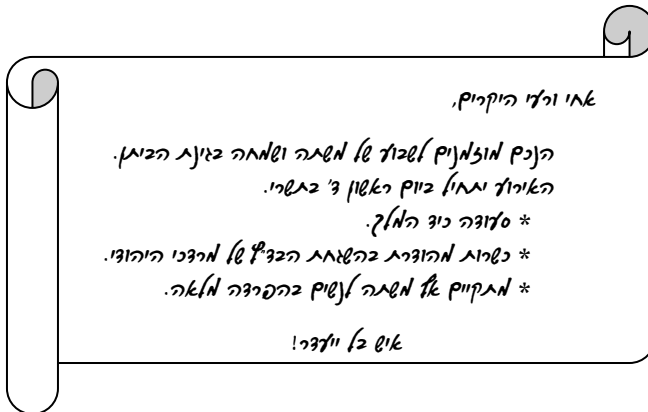
כמחווה נדיבות, הכריז אחשורוש בימי המשתה, אף על פטור מתשלומי מכס לכל הסוחרים. (מגילה יב ע"א)

המשתה בשושן

לאחר המשתה הגדול שערך אחשורוש לכל שריו ועבדיו אשר בכל מדינות מלכותו במשך מאה ושמונים יום, תכנן אחשורוש לערוך משתה נוסף, מיוחד לכל בני העיר שושן, למשך שבעה ימים, אליו הוזמנו בהזמנה מיוחדת ברוב כבוד - כל יהודי העיר שושן [אשר היו למעשה את אוכלוסייתה העיקרית של העיר שושן ואבו עזרא].

משתה זה התענד להיערך החל מיום ד' בתשרי. [כאמור, המשתה הכללי התחיל בא' בניסן, ונמשך 180 יום. ומתוך ששה חודשים אלו, ישנם שלושה חודשים מלאים של 30 יום, ושלושה חודשים חסרים של 29 יום, ואם כן יוצא שהמשתה הסתיים בג' בתשרי ויערות דבש ח"ב עמוד טו].

הזמנות כבוד נשלחו אל היהודים.

אותות התרגשות ותכונה ניכרו בקרב יהודי שושן לשמע ההזמנה המלכותית. הלוא אין זה עניין של מה בכך! - משמעות ההזמנה היא, שאחשורוש, המלך הטרי, מעוניין בקשרי ידידות עם היהודים. רוח של פתיחות וגישה מנשבת בארמון המלוכה. מועד הקהילה היהודית נמסר כי יש לקבל את מגמת ההתקרבות בידיים מושטות, וכי יש לעשות כל מאמץ כדי להוביל ולקדם את המהלך, ולפתח מערכת יחסים נאותה וידידותית עם הממשל הפרסי.

שמועות מבוססות, מאת גורמים בכירים בארמון המלוכה, אישרו כי אכן נערך לכבוד היהודים מערך מיוחד של אוכל כשר למהדרין, בהשגחתו של מרדכי הצדיק! אפילו יין מיוחד, שיוצר על ידי יהודים בלבד, וחתום חותם בתוך חותם, יובא לפני היהודים, כך שאין שום חשש של יין נסד! (ילקוט שמעוני תתרמח. אסתר רבה ב יג. מע"ל לא)

הפסק ההלכתי

ההתרגשות בקרב יהודי שושן גאתה. התכונה ניכרה היטב. כמה מחברי הקהילה הציעו, שלפני צעד כה משמעותי וגורלי, כדאי לגשת ולקבל ברכה והסכמה מגדולי הדור. ואכן משלחת מכובדת מאת ועד הקהילה ניגשה לפני מרדכי היהודי. הם שטחו לפניו את ההתפתחויות האחרונות, פרסו את הפרשנויות הברורות, וציפו לקבל דברי הדרכה וברכה לקראת הליכתם אל המשתה המלכותי. אלא שכאן, נעצרו בתדהמה לשמע הוראתו הפסקנית של מרדכי: "אין ללכת אל המשתה!".

חברי המשלחת היו בטוחים כי מרדכי לא הבין אל נכון את דבריהם, הם חזרו שוב על פרטי הדברים ומשמעותם, הדגישו את ההשלכות החיוביות שיתפתחו מהשתתפותם במשתה, אל מול ההשלכות החמורות העוללות חלילה להתפתח מאי היענות להזמנה המלכותית. ציינו אף את העובדה שאין חשש של מאכלות אסורות. אך הפסק הנחרץ

לא השתנה: "אין ללכת אל המשתה!". [ומה שהשיח מרדכי על כשרות המאכלים, היה זה כדי להציל מה שניתן, ביודעו כי רבים לא יעמדו בניסיון וישתתפו במשתה. אך לא היה בכך אישור והסכמה להשתתפותם (מהרש"א מגילה יב ע"א)]

היהודים עוברים על דברי מרדכי

המשלחת יצאה מביתו של מרדכי נסערת. הדעות היו חלוקות לכאן ולכאן. היו שסברו: פסק זה פסק. עלינו לציית להוראתו של גדול הדור, גם אם היא אינה נראית בעינינו. אך אחרים טענו לעומתם: מדוע שנביא על עצמנו צרות?! הלא אין כל הגיון בפסק הדין של מרדכי? ובכלל - מה הרבנים להכניס את ראשם ולהחליט בסוגיות מדיניות?! הרבנים כוחם יפה בפסיקה לעניינים הלכתיים נטו, אך בענייני פוליטיקה - אין להם הבנה מספיק רחבה. מסוגרים ומצומצמים הם בין כותלי בית המדרש, ואינם מעורבים בהליכים המדיניים. אין ספק, כי לטובת העניין, עלינו להיות מציאותיים, ולנהוג לפי השכל הישר, המחייב להיענות להזמנת המלך!

אכן, מעטים היו היהודים אשר צייתו להוראתו של מרדכי, וכדי שלא ייראה שהם מזלזלים בכבוד המלוכה, הקדימו ויצאו מן העיר שושן בטרם החל המשתה. אולם רוב יהודי שושן, 18,544 במספר, העדיפו לנהוג לפי "השכל הישר" ולפי ראייתם ה"מפוכחת", והלכו להשתתף במשתה אחשוורוש. (אסתר רבה ז יג. ילקוט שמעוני אסתר תתנ"ג, תתרט"ו. אל המקורות ח"א עמ' 84)

טעו הם במה שצייתה התורה: "ועשית ככל אשר יורוך, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" - שאפילו יגידו לך על ימין שהוא שמאל, ועל שמאל שהוא ימין, יש לשמוע לדברי החכמים. כי לימוד התורה נותן לחכמי ישראל מבט מעמיק, אמיתי וישר על כל מאורעות החיים, ולכן אף אם יגידו לך על ימין שהוא שמאל, עליך לדעת שרק בעיניך אתה חושב שזה ימין, בעוד שלאמתו של דבר, אכן הוא שמאל!

ואכן יהודי שושן לא ידעו את מה שידע וצפה מרדכי הצדיק...

חֶסֶד לְאֵמִים - חֶטְאֵת:

מה באמת הסתתר מאחורי הזמנתו הנדיבה של אחשוורוש ויחסו הנלבב כלפי היהודים?! הלא כבר אמרנו: "אחשוורוש - הוא אחשוורוש" - מתחילתו ועד סופו, כשם שלבסוף צרר ושנא את היהודים, כך כבר מתחילה צרר ושנא...

אכן, בל נטעה, יחסו הנפלא של אחשוורוש ליהודים - נבע דווקא מתוך רשעות וכוונה להרע. הלא אחשוורוש תמיד ראה ביהודים - איום על ממלכתו. זכר את עברם המפואר, וידע את תקוותם וציפיותם לעתיד, לכוון מחדש את ממלכתם בירושלים. נכון, כעת כבר ניתן לומר שסר האיום, זמן הנבואה חלף, והנבואה לא התקיימה, וזו סיבה אמיתית למסיבה. אך שמא עוד יש להם תקוה?!

למה הדבר דומה?

לחולה שבא אל הרופא. בדק אותו הרופא, אבחן את מחלתו, ונתן לו הוראות מפורטות: אלו תרופות לקחת, אלו פעילויות לעשות, ומאלו מאכלים עליו להימנע. הוסיף ואמר, כי לפי הערכתו, בעוד כחודש ימים בעזרת ה' יבריא. שמח החולה לשמע הדברים, וציפה שתחלוף המחלה, אלא שאת ההוראות לא הקפיד לקיים. כעבור חודש, החמיר מצבו, פנה בתלונה אל הרופא ואמר: הלא אמרת לי שאבריא, ומדוע המחלה רק הולכת ומחמירה? ענה לו הרופא: לא עלי תלונתך, כי אם עליך: מדוע לא ציית להוראות? אם תשוב ותיצית להוראות - יש לך סיכוי להירפא.

כך, הרהר אחשוורוש, עם ישראל - לא נגאלו בעת שהובטחו [לפי חשבוננו המוטעה!], אך אולי היה זה רק מפני שלא היו ראויים לכך במעשיהם. אם ישובו ויהיו ראויים - אולי אכן יפקוד אותם אלוקיהם ויגאלם? ומלכותי - מה תהא עליה?!

מתוך מחשבה כזאת, ניסה אחשוורוש למצוא דרכים, כיצד להחטיא את עם ישראל ככל היותר ולהרחיקם מדרך הישר. יעץ לו המן: אלוהיהם של אלו שונא זמה. הכשילם ועשה להם משתה של הוללות ופריצות, וגזור עליהם שיבואו ויאכלו וישתו, והם מתוך שכרון חושים כבר יעשו כרצונם...

ליברליזם וחופש דת

ואכן המשתה נערך באופן מתוחכם וערמומי, כך שהיהודים לא ירגישו שיש כאן כוונה להחטיאם ולהכשילם. האוכל כאמור היה כשר בתכלית. אפילו יין כשר ללא חשש יין נסך ניתן היה לקבל [היה זה יין שהובא אל המלך מאת היהודים כתשלום מס, כי היה נהוג שמשלמים מיסים למלך על ידי סחורות שונות. יין זה, שיוצר כמובן על ידי יהודים בלבד, נשמר כשהוא חתום חותם בתוך חותם, וכך לא היה בו שום חשש מגע נוכרי (מע"ל לא)]. בנוסף לכך, כל המעוניין קיבל מחיצה נפרדת לו ולמשפחתו, כך שניתן היה לשמור אף על גדרי צניעות נאותים. (מע"ל כה. מהר"מ אלשיך)

אך מנגד, בכוונה תחילה, הושם דגש חזק על אווירה קלילה ונינוחה, ללא מתח של מורא מלכות. ניתן לראות זאת מהעובדה הבאה: מנהג קשה היה נוהג במדינת פרס - בסעודות מלכותיות היו מביאים לשולחן כוס גדול מאוד של יין, ומגישים אותו לפני אחד המסובים, ומי שהיה הכוס נופל בחלקו, היה חייב לשתות את כולו, אפילו הוא מת, אפילו הוא משתגע. [שרי המשקים הפרסיים היו מתעשרים מתפקיד זה, שכן רבים מן המסובים היו נותנים להם בחשאי שוחד רב, כדי שלא יגישו לפניהם כוס זו]. אולם אחשוורוש - נמנע מלהביא כוס זו אל המשתה, כדי שלא ליצור אווירת מתח וכפייה. (ילקו"ש תתרמח)

כמו כן הובא לפני כל אחד יין של מדינתו, שירגיש בנוח לשתותו. מי שרגיל לאכול תחילה ואחר כך לשתות - הגישו לפניו אוכל ואחר כך שתיה. ומי שרגיל לשתות ואחר כך לאכול - הביאו לו שתיה ואחר כך אוכל. כוהני דת הכותים, המקפידים

שלא לשתות יין השמור בנאדות, הביאו להם יין השמור בכדי חרס. (אסתר רבה ב יג)

המטרה היתה, לתת ככל היותר הרגשה חופשית של פורקן. כי כאשר יש מורא של מלכות, אין היצר מסית כל כך לחטוא, מה שאין כן באווירה פתוחה ונוחה - בה יכול היצר להדיח את האדם בקלות רבה ולהביא אותו לידי פריקת יצרים. (יערות דבש ח"ב דף י"ב)

הגדיל אחשוורוש לערוך ליהודים סעודה מיוחדת כפי הנהוג בארץ ישראל, עם מאכלים המיוחדים לארץ ישראל וסדרי סעודה הנהוגים בה, כדי לשמח ולהרחיב את לבבם, כשהמטרה - כאמור, להביאם ולגררם לידי פורקן וחטא. (אסתר רבה ב א. תורה תמימה אסתר א מז)

כאשר הובאו כלי בית המקדש לסעודה - ראה אחשוורוש שהדבר מפריע ליהודים, ומתוך 'התחשבות ברגשותיהם', ציוה למשרתיו לתת להם מקום נפרד למסיבה, שלא יחושו חלילה איזו תחושת אי נוחות... (ילקו"ש אסתר תתרמו)

משתה ושתי

גַּם וְשֵׁתִי הַמֶּלֶכָה עֲשֵׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמְּלָכֹת אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ אַחֲשֻׁרוֹשׁ:

אף חלקן של הנשים לא קופח במשתה המלכותי. הלוא מראש כתבו בהזמנות המלכותיות שההזמנה היא זוגית. אל דאגה, אכן יש מחיצה. מקום נפרד הוקצה למשתה הנשים - בבית המלכות הסמוך, בניצוחה של ושתי המלכה, אשר פקחה עין והשגיחה שגם הנשים תרגשנה בנח ככל היותר...

כמובן שהכל תוכנן מראש, כדי להכשיל אף את הנשים.

קלקול וירידה

האווירה הנעימה עשתה את שלה, היין שנמוג בשפע אף הוא מילא את תפקידו... המזימה המרושעת, לדאבון הלב, הצליחה.

אמר רבי ישמעאל: שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה ואכלו ושנו ונשתכרו ונתקלקלו. מיד עמד השטן והלשין עליהם לפני הקב"ה ואמר לפניו: "רבונו של עולם, עד מתי תדבק באומה זו, שהם מפרישים לבבם ואמונתם ממך!! אם רצונך, אבד אומה זו מן העולם, כי אינם באים בתשובה לפניך!". (אסתר רבה ז יג)

האמת הכואבת

היהודים החוגגים במשתה - כלל לא העלו בדעתם מהן ההשלכות הכל כך חמורות שהתפתחו עקב השתתפותם במשתה. בסך הכללי נראה היה שהכל הלך חלק, פחות או יותר... 'מביני דבר' ידעו לספר על הצלחה גורפת, על קירוב לבבות חסר תקדים... חברי הוועד היו מרוצים...

אבל מרדכי הצדיק... הוא - אשר אסר ומחה, התריע והזהיר - הוא אשר ידע כעת את האמת הכואבת. גזירה קשה מרחפת על העם, מידת הדין מתוחה ומקטרגת.

לא עת לחשות. מיד ביום הראשון למשתה, שהיה יום ראשון בשבוע, כינס מרדכי את חכמי הסנהדרין, וערך עימהם תפילות ותעניות למען תתבטל הגזירה מעל עם ישראל. מיום ראשון ועד יום שישי התענו והתפללו, וניסו לעורר זכות ורחמים על עם ישראל, אך מידת הדין המשיכה לקטרג.

עד שהגיע היום השביעי למשתה. היה זה י' בתשרי - יום הכיפורים שחל בשבת. ביום זה כמובן נמנעו היהודים מלהשתתף במשתה, כי קדוש היום לאדוננו, ואז מצאה מידת הרחמים פתח ללמד זכות וסנגוריה על עם ישראל. הגם שעדיין לא התבטלה הגזירה, מכל מקום זימן ה' יתברך ביום זה רפואה למכתם, על ידי מעשה וּשְׂתִי. (ויע' מע"ל כג, מא)

מעשה ושתי

"ביום השביעי פטוב לב המלך בין אמר למהומן ... להביא את ושתי המלכה לפני המלך בקתר מלכות להראות העמים והשרים את יפיה כי טובת מראה היא"

חז"ל מספרים כי כאשר היו המלך ושריו מסובים אל השולחן, התחילו לפטפט פטפוטי הבל ותפלות, בדברים המעסיקים את ראשם. הפרסיים אומרים הפרסיות יפות, המדיים אומרים המדיות יפות, וכך כל אחד ואחד משבח את יופי נשות מדינתו. אמר להם אחשורוש: כלי שאני משתמש בו - אינו פרסי ואינו מדי אלא בבלי, שהרי ושתי המלכה היא בתו של בלשצאר שהיה מבבל. ומיד ציוה להביא אותה לפניו בחוסר צניעות, להראות לכולם את יופיה. (מגילה יב ע"ב)

היה זה מתוכנן מראש בעצה אחת עם ושתי, כדי להשרות אווירה של פריצות והפקרות, וכך אחרים יסחפו עימהם, ויגררו גם את היהודים. ובזה יובטחו שלא יבנה בית המקדש ולא יצאו מן הגולה. (מע"ל מג)

סירובה של ושתי

"ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים"

ושתי פרוצה היתה, ובודאי היתה חפצה להראות את יופיה, ובכך אף להחטיא את ישראל, אלא שהעניש אותה הקב"ה שבאותו רגע פרחה בגופה צרעת, ובא המלאך גבריאל והצמיח לה זנב, ולכן מאנה לבוא מחמת הבושה.

אך ברוב גאוותה היא נימקה את סירובה להגיע באמצעות תשובה מחוצפת. וכך שלחה לומר לאחשורוש: הלוא אני ושתי - מזרעו של המלך נבוכדנצר, שהיה מלך אדיר המולך ביד רמה על כל העולם, ואתה לא היית ראוי להיות אפילו כשוטר הרץ

לפני מרכבתו! ואבא שלי, המלך בשלצאר, היה מלך נבון ומיושב - במשתאות שהיה עורך, היה שותה הרבה יין, כנגד אלף איש, אך היה נשאר צלול ומיושב בדעתו, ואילו אתה רק שתית מעט יין, וכבר אתה מדבר דברי שטות והבל ומתנהג כאחד הפוחזים. אילו היה אבא שלי עדיין בחיים - בודאי שלא הייתי נישאת לך, הלוא אתה היית בסך הכל שומר הסוסים של אבא שלי!... (מגילה יב ע"ב. ילקוט שמעוני תתרב)

"וַיִּקְצַף הַמֶּלֶךְ מְאֹד, וְחָמְתוֹ בְּעֵרָה בּוֹ". אחשוורוש לא ידע את נפשו מרוב כעס. לא רק שהיא מסרבת לפקודתו, לא רק שהיא מקלקלת לו את התוכניות שתכננו יחד, אלא אף מבזה ומשפילה אותו כך, בדברי חוצפה כה נועזים, ומעמידה אותו כאיזה נער פוחז וריק.

אכן ביזיון מחפיר זה נשלח לו משמים כעונש על כך שניסה להוריד מכבוד בית המקדש וזלזל בכלי הקודש היקרים. (מע"ל מד)

4 אחשוורוש מבקש עצה מחכמי ישראל

אחשוורוש היה נתון בדילמה קשה: מצד אחד - אין ספק שושתי עברה כל גבול בדבריה המוחוצפים. אם לא יגיב בכל חומרת הדין - יפגע הדבר בסמכותו ובמעמדו בעיני שריו ועבדיו, ואף בעיני העם כולו. אבל מצד שני - הן זה עתה נשא אותה לאשה, והוא כה חפץ בה, ואינו מעוניין להחליפה באחרת.

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְחַכְמָיִם יְדְעֵי הָעֵתִים". החליט המלך להתייעץ עם חכמי ישראל [המכונים "יודעי העיתים" על שם חכמתם לעבר שנים ולקבוע חודשים], אולי הם בתבונתם ובחכמתם המיוחדת, יוכלו למצוא לו מוצא מן הסבך שאליו נקלע. ואולם חכמי ישראל לא רצו לענות לו, כי ידעו שכל תשובה שיענו תכניס אותם למלכודת: אם יגידו לו לפטור את ושתי מן העונש - אחשוורוש יפרש זאת כזלזול בכבוד המלכות, עיתונאים ופרשנים פוליטיים יתחילו לחגוג, ויערכו לינץ' תקשורתי נגד החרדים [סליחה, נגד היהודים]. אבל מצד שני - אם יחייבו אותה בעונש מוות כדין המורד במלכות - מי יודע לאן זה יוביל? אם אכן יהרגה מיד, לאחר זמן יתפכח אחשוורוש ויתחרט ויצטער על כך, וכל רגשות השנאה והנקמה שלו יהיו מופנות כלפי היהודים. ואם לא יהרגה מיד - הלוא כבר אומר הפתגם "מלך חזק - יין חזק ממנו. יין חזק - אשה חזקה ממנו". ודאי תנסה ושתי המלכה לפייס את המלך ולבקש חנינה, והוא ברוב חשקו בה, ייעתר לבקשתה. ואז - אבוי, איזו נקמה היא תרצה לעשות בהם על שהעיזו לגזור עליה גזר דין מוות...

התחכמו חכמי ישראל להתחמק מתשובה, ואמרו לאחשוורוש: אדוננו המלך, מיום שנחרב בית המקדש וגלינו מארצנו, וטולטלנו ממקום למקום - ניטלה עצה מאיתנו, ואין אנו יודעים לדון דיני נפשות, מחמת טרדת הגלות. תלך אל עמון ומואב, אשר יושבים שקטים ושאננים בארצם, אינם מיטלטלים ממקום למקום, ודומים הם ליין ישן השוקט על שמריו שהוא צלול. הם בודאי יוכלו לתת לך עצה נכונה וטובה. (מגילה יב ע"ב)

הדיוט קופץ בראש

כשראה אחשורוש שחכמי ישראל אינם יכולים לענות לו, החליט להתייעץ עם שבעת שריו ויועציו - "כְּרֶשְׁנָא, שְׁתֵּר, אֲדַמְתָּא, תְּרִשִׁישׁ, מְרִס, מְרִסְנָא, מְמוּכָן - שְׁבַעַת שְׂרֵי פְרִס וּמְדִי".

ממוכן, הוא המן [המוכן לפורענות], היה הפחות מכולם. אך שיגעונות גדלות מילאו את לבבו. בחושי הפוליטיים הרית, שיתכן כי טמונה כאן הזדמנות פז עבורו להתקדם. הוא חשב בליבו: 'אם ושתי תצא להורג - אוכל להציע לאחשורוש את בתי המהוללה לאשה. מלבד הכבוד הגדול שיהיה לי בכך - הלוא תמיד טוב להיות קרוב יותר לצלחת, ומי יודע אידך יתקדמו הדברים הלאה, אולי ברבות הימים אף אצליח לרשת את הכסא'...

כדי שהזדמנות מצוינת זו לא תחמוק מתחת ידיו, החליט המן לחטוף לעצמו את רשות הדיבור לפני כולם. הוא עטה על פניו ארשת של אכפתיות ונאמנות, ופתח את נאומו בפאתוס:

אדוני המלך, אין ספק שנעשה כאן מעשה מחפיר. כולנו כואבים את כאבו של המלך! כבודו של המלך הוא כבודנו, ואף כבוד הממלכה כולה! אני רוצה להבהיר את משמעות הדברים שקרו כאן. דברי החוצפה שיצאו מפיה של ושתי - אינם סתם פליטת פה. אין זו תקרית שולית שניתן להעביר אותה על סדר היום. יש כאן בעיה יסודית ועמוקה. יושבת כאן על כסא המלכות מלכה גאה, בת לעם שהיה אויב לנו. היא אף אינה מנסה לטשטש את מוצאה ולהתמזג בעמנו, אלא מדברת בשפת מדינתה ומתהללת בייחוסה. אין ספק שמגמתה לחתור תחת המלך ולהביא להרס מוחלט של הממלכה!

כבוד אדוני המלך! כבוד השרים החשובים! עלינו להיות גאים ואמיצים! אין להסתפק בהתראה בלבד או בעונש חלקי. עלינו למצות את כל חומרת הדין! יש להוציא אותה להורג כאן ועכשיו, לעיני כולם, למען יראו וייראו. אין לתת לה חנינה.

ובזאת פונה אני אל אדוני המלך, שאף יואיל לחקוק חוק, לפיו על כל אשה ואשה, בכל רחבי הממלכה, לציית לבעלה ולדבר בשפתו - **לְהִיּוֹת כָּל אִישׁ שֶׁרֵר בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן עַמּוֹ**, למען תיכון בידינו ממלכה מתוקנת וישרה!

ושתי מוצאת להורג

הדברים המשכנעים התקבלו על ליבו של המלך, מה גם שהיה עדיין מטושטש מן היין.

מיד צויה לשלוח אגרות לכל העמים, וכתב בהן: אשה זו שהיא המלכה ובת מלכים מיוחסת, יוצאת להורג על כך שלא שמעה בקול המלך, וניסתה להשתרר עליו. ועל כן

החוק קובע, מהיום הזה והלאה, כי כל אשה צריכה לשמוע בקול בעלה, לדבר בשפת מדינתו ולקבל עליה את מרותו!

ואכן, במעמד רב רושם, הוצאה ושתי להורג - בשריפה.

היא נשרפה ביום השבת - כעונש משמים על כך שהיתה נוהגת לצער ולבייש את בנות ישראל, ולהעבידן דווקא בשבת, בצורה מביישת (מגילה יב ע"ב, פרקי דרבי אליעזר מח). במותה התקיימו דברי הנבואה אודות מלכות בבל: "וְקָמְתִי עֲלֵיהֶם נְאֻם ה' צָבָאוֹת, וְהִכְרַתִּי לְבָבֶל שֵׁם וְשָׂאָר וְנִין וְנָכַד" (ישעיה יד כב). כן יאבדו כל אויביך ה'.

פדות שלח לעמו

מאורע מסעיר זה לבטח הכה גלים בעולם כולו. כולם דיברו ודשו בפרשיה המסעירה. מה בדיוק היה ואיך היה, מה היא אמרה ואיך הוא הגיב, כן מוצדק או לא מוצדק, מי יעץ ומדוע יעץ, כיצד יתגלגלו העניינים הלאה, ומי תהיה המלכה הבאה...

אבל שום פרשן פוליטי לא ידע את האמת שעומדת מאחורי הדברים. למעשה, במאורע זה, הטמין הקב"ה כמה זרעים ראשונים להצלתם העתידית המופלאה של היהודים:

👉 בראש ובראשונה, כעת התפנה כסא המלכות עבור אסתר, שבאמצעותה יגלגל הקב"ה את נס ההצלה.

👉 הנה, לאחר שהתנכח אחשורוש מיינו, הוא הצטער מאוד מאוד על הריגת ושתי. הצער והכאב הפכו עם הזמן לתחושת כעס ושנאה, אשר הלכה והתפתחה בליבו של אחשורוש כלפי המן יועצו. אומנם בהמשך הדרך הוא העלה את המן לגדולה - אך היה זה מתוך אינטרסים ושיקולים שונים. אולם בליבו נטר לו שנאה, והיתה זו הכנת הקרקע להוצאתו להורג. [ולכן ממוכן שהוא המן, נכתב שמו במגילה כך: "מומכן" - "מום כאן", שהחל ממעשה זה שמר לו אחשורוש טינה חזקה.]

- "הוא שהרג את אשתו [ושתי] מפני אהובו [המן], הוא שהרג לבסוף את אהובו [המן] מפני אשתו [אסתר]".

👉 יתירה מזו: המן כעת הכין לעצמו את הפח שאליו הוא יפול! באומרו "אם על המלך טוב, יצא דבר מלכות מלפניו, ויפתב בְּדַתִּי פָּרֶס וּמְדִי וְלֹא יַעֲבֹר" - בזאת הגיש המן הצעת חוק חדשה במלכות פרס, לפיה תינתן למלך סמכות עליונה ובלעדית לחרוץ משפט בדיני נפשות, מבלי להתייעץ עם השרים והשופטים. והצעת החוק הזו אכן אושרה! ובקדרה שבישל בה נתבשל: כאשר בהמשך קצף עליו המלך ורצה להורגו, מיד יכול היה להצביע על העץ ולצוות: "תלוהו עליו". אילו לא נחקק חוק זה,

היה צריך המלך לכנס ועדת יועצים ולהגיש תביעה בבית המשפט העליון, והמן הדיפלומט כבר היה יודע איך לצאת מזה. הוא היה משתמש בקשריו הרבים, מוחק ראיות מפלילות מפה ומשם, מעביר כמה מעטפות מתחת לשולחן, דואג לגייס איזה עד מדינה מפוקפק, והבג"ץ כבר היה מוצא את הדרך להוציא אותו זכאי... (רבי שמואל די אוזידא בפירוש למגילה עמוד נו)

אִיגְרוֹתָיו שֶׁל אַחְשׁוּרוֹשׁ, הַתְּקַבְּלוּ בַקֶּרֶב הָאֲזַרְחִים - תחילה בניחוד מה: איזה מלך כסיל, הלוא מי אינו יודע כי כל אדם שורר בביתו! אפילו קרח או מוכה שחין - בביתו הוא מלך. [טוב, אז עדיין לא קמו ארגונים למען זכויות האישה (ששכחו קצת גם את זכויות הגבר. טוב, לא משנה)]. זה המסר החשוב שהמלך רוצה להעביר באיגרותיו המלכותיות!?

הגיחוך התחלף בלעג של ממש, כאשר כעבור תקופה קצרה פשטה השמועה כי המלך שרוי בצער רב על אובדן המלכה. איזה מלך הפכפך! אם הוא כל כך אוהב אותה - מדוע הסכים להוציאה להורג!?

כך קיבלו איגרותיו של אחשורוש התייחסות ורושם של הפכפכיות. והיה זה הנס של היהודים! כעבור שנים, כאשר קיבלו אזרחי המדינה אגרות נוספות - "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים... ביום שלושה עשר לחודש אדר..." - שונאי ישראל חגגו. היה קשה להם להתמין למועד הנקוב, שיחול בעוד כמעט שנה. הם רצו והשתוקקו לבצע את הכתוב - מיד ועכשיו. ואז חלילה לא היה נשאר מ[שונאיהם של] ישראל שריד ופליט. אלא שדבר אחד מנע מהם לעשות זאת - זכרון של האגרות הראשונות שנשלחו לפני כמה שנים. היטב זכרו כי המלך התחרט לבסוף על מה שגזר על ושת. ואם כן אולי גם עכשיו הוא עתיד להתחרט, ואז הוא ידרוש את דמם של היהודים. כך נאלצו שונאי ישראל לחכות בסבלנות, עד היום המיועד, אשר התהפך לבסוף לששון ולשמחה. (מגילה יב ע"ב)

פרק ב

יז יס"א

אִיךְ חִפְּשׂוּ אֶת־כַּף אֲבִיבָה. אִיךְ זָרְכוּ זֵיוֹס בִּינְאֵאוֹתֵי אֶלְמֵן הַמְּשִׁימָה הַקְּשָׁה.
 מַה הֵימָה הַפְּרִיזְיוֹנִיָּה וְהֵי הַגְּהֵאִיךְ. כִּי אִין זֶה פֶּשֶׁט מְלִכָּה אֶלְמֵאִיךְ.
 וְהִי אֲבִיבָה אֵל הַמְּפִקִיז [כִּסְיָה]. מְצוּד יֵשׁ הַנְּחָה בְּאִינְוָה וְזֵלַם הַכִּסְיָה.
 מַה בְּצִוּוֹן הַרְיֹז אֵל בִּזְמַן וְגַרְשׁ. וְהִי זֵילָה אֵל מְצִוּוֹתֵי אֶרֶץ.

אחר הדברים האלה כשד חמת המלך אחשורוש זכר את ושת ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה: ויאמרו נערי המלך משרתיו יבקשו למלך נערות בתולות טובות מראה: ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו ויקבצו את כל נערה בתולה טובת מראה אל שושן

הבירה אל בית הנשים אל יד הגא סריס המלך שמר הנשים ונתון תמרקיהן: והנערה אשר תיטב בעיני המלך תמלך תחת ושתי וייטב הדבר בעיני המלך ויעש בן:

לאחר שהתפכח אחשוורוש מיינו, ואף כעסו פג, הוא הצטער צער רב על הריגתה של ושתי. תמונתה היתה מצויירת לפניו מעל מיטתו, ובכל פעם שהיה מסתכל בה, היה מתמלא צער וחרטה על כך שהוציא אותה להורג.

ראו נערי המלך את צערו, והבינו כי עליהם לדאוג בהקדם למלכה חדשה. הם דיברו על ליבו, כי אין זה טוב עבורו לחפש כעת בת מלכים מיוחסת, שלא יחזור הסיפור על עצמו. עליו לחפש נערה נאה וטובה, מבלי לבדוק כלל מהו ייחוסה. ולשם כך, יעצו לו להפקיד פקידים בכל מדינה ומדינה ממדינות מלכותו, אשר הם יאספו ויביאו לשושן "כל נערה בתולה טובת מראה", ומתוכן יבחר לו המלך את אשר תשא חן בעיניו.

ואכן יצאו פקידי המלך והתחילו לקבץ אל שושן הבירה נערות רבות. שני כרוזים יצאו מטעם המלך, לזרז את הנערות להתקבץ - הראשון בלשון עריבה, בדברי פיוס וריצויו, שכל נערה אשר תיטב בעיני המלך, תהיה מלכה חשובה ותזכה ביקר וגדולה. ואכן נערות רבות מיהרו לקשט את עצמן ולצאת אל הפקידים למצוא חן בעיניהם. ואולם היו הורים רבים שלא רצו לשלוח את בנותיהם למלך אחשוורוש ההפכפך, אשר אף נהג באכזריות נוראה כלפי אשתו ושתי, לכן יצא כרוז נוסף, אשר בו הוכרז בתקיפות, כי נערה אשר תחביא את עצמה מפני הפקידים, תתחייב במיתה. והפקידים אכן עברו בין הבתים, הוציאו בכוח נערות מביתן, והובילו אותן כשבויות מלחמה...
(מלבי"ם ב ח)

אִיזו בּוּשָׁה לֵאחֲשׁוּרוּשׁ לִבְחֹר לַעֲצֵמוּ מַלְכָּה בְּצוּרָה כִּזְאֵת! לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאֲמֻצְעָי כַּפִּיָּה וּלְחַטּוֹף נְעוּרוֹת מִבֵּיתוֹ... בּוּשָׁה. וְהוּא אֶפִּילוֹ לֹא בּוֹדֵק אֶת מִי הוּא לּוֹקֵחַ! וְכִי אִיזָה מֶלֶךְ הִיָּה מִסְכִּים לְקַחַת לוֹ לְמַלְכָּה אֲסוּפִית מֵהַשּׁוּק, נָאָה וְטוֹבָה כְּכֹל שֶׁתִּהְיֶה?! אֵינִי זֹאת אֲלֵא עֵצַת ה' כְּדֵי שֶׁתִּבְחַר אֶסְתֵּר, וְאֵף יִתְאַפְּשֶׁר לָהּ לְהִסְתִּיר אֶת זְהוּתָהּ הַיְהוּדִית.

כל הנערות שהובאו לשושן, רוכזו ב"בית הנשים", כשעליהן מופקד הגי. בין הנערות נדחפה בתו של המן, כמובן. אבל משמים גרמו שקבלה מחלת מעיים מבישה והיה נודף ממנה ריח רע, ולכן שלח אותה הגי בבזיון גדול לביתה... (מע"ל סח, קסג)

מרדכי היהודי

אִישׁ יְהוּדִי הָיָה בְּשׁוֹשַׁן הַבֵּירָה וּשְׁמוֹ מֵרְדֵּכִי בֶן יֵאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶן קִישׁ אִישׁ יְמִינִי: אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם עִם הַגְּלָה אֲשֶׁר הִגְלָתָה עִם יְכָנְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֲשֶׁר הִגְלָה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל.

מרדכי היהודי, היה משריו החשובים של אחשורוש. בהיותו בירושלים היה מחשובי הסנהדרין [בית הדין הגדול של ישראל], וככל חכמי הסנהדרין, היה יודע את כל השבעים שפות. הוא הוגלה בחורבן בית המקדש על ידי נבוכדנצאר מלך בבל, ונשאר שם עד שבאו כורש ודריוש וכבשו את בבל. כשחזר כורש לארצו פרס, עלו עמו הנביא דניאל ופמלייתו יחד עם חברי הסנהדרין ואף מרדכי הצדיק עימם, והתיישבו בשושן.

עניו וצנוע היה מרדכי, והיה המדריך של עם ישראל בגלותם. מעלותיו ופעולותיו למען אחיו היהודים רמוזים בשמו - "מֶרְדֵּכִי בֶן יֵאִיר בֶּן שִׁמְעִי בֶן קִישׁ": בן יאיר - בן שהאיר את עיניהם של ישראל בתפילתו. בן שמעי - בן ששמע אל את תפילתו. בן קיש - שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו. [שאם כוונת המגילה במילים אלו היתה רק להראות את הייחוס שלו, היה צריך להמשיך ולייחסו עד בנימין. משמע שיש כאן משמעות נוספת מעבר לייחוס. (מגילה יב ע"ב). ואומר המדרש שמואל, שאכן "יאיר", "שמעי" ו"קיש" (אביו של שאול) היו אבותיו, אך לא ברצף, אלא היו דורות נוספים ביניהם, והזכרו רק אלו שנצרכו ללמד על מעלתו].

אסתר - הדסה

"וַיְהִי אִמֶּן אֶת הַדְּסָה הַיְהוּדָה הַיְהוּדָה בַּת דָּדוֹ כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְהַנְּעִרָה יַפֶּת תֹּאֵר וְטוֹבַת מְרָאָה וּבְמֹת אֲבִיהָ וְאִמָּה לְקַחָה מֶרְדֵּכִי לֹו לְבַת".

יתומה היתה אסתר מיד בהיוולדה: כשהתעברה אמה של אסתר - מת אביה, ומיד כשנולדה - מתה אמה (מגילה יג ע"א). וזהו שאמרה אסתר במזמור "אילת השחר" שבתהילים: "עליך השלכתי מרחם, מבטן אמי אלי אתה!". ואסף אותה מרדכי דודה אל ביתו וגידל אותה ברחמים ובחמלה, האכיל והלביש, ממש כמו אם המטפלת בתינוקה, בחום לב ובאהבת נפש, עם חינוך טהור ואיתן לתורה ולמצוות. [וזה מראה על גדלותו וענוותנותו הרבה, שעשה כן על אף שהיה מראשי הסנהדרין ומקורב למלכות].

שמה המקורי של אסתר היה "הדסה" - מלשון "הדס", שמטבעה היתה ירקרקות כמו ההדס, ולא היתה כל כך יפה, אלא שחוט של חן וחסד נתן עליה הקב"ה, ומכך נהיתה יפת תואר וטובת מראה. ועוד טעם שנמשלה להדס, כמו הצדיקים שנמשלו להדס, אשר הוא רענן ורטוב, הן בימות החמה והן בימות הגשמים, כך אסתר תמיד היתה עומדת בצדקותה, בכל המצבים, הן בהיותה בבית מרדכי, והן בהיותה בבית אחשורוש.

ועוד אמרו שכשם שההדס נראה מבחוץ כחסר ריח, שאין ריחו נודף, אלא רק כשממשמים בו מרגישים בריחו, כך אסתר, כלפי חוץ היה נראה שהיא התרחקה חלילה לגמרי מן היהדות: נישאה למלך גוי! ומי יודע אף אלו מאכלים היא אוכלת שם בארמון המלכות! ומסתמא גם אינה יכולה לשמור שם את השבת. אם לא די בזה - היא עורכת בהמשך סעודות ומשתאות למלך ולהמן צורר היהודים, דווקא בשעה שהיהודים נתונים בצרה! אין זאת אלא שחיי המלוכה השכיחו ממנה כליל את

מוצאה היהודי ואת דרך התורה... כך היה נראה כלפי חוץ. אך כשמסתכלים אנו יפה ומפשפשים במעשיה של אסתר, רואים אנו כי כל מה שעשתה, יפה עשתה. וה' יתברך, בוחן לבות וכליות, ידע כי כל מעשיה היו לשם שמים. היא נישאה למלך גוי בעל כורחה, אך ידעה שיש לה בכך שליחות, וכל מגמתה היתה להציל את עם ישראל. ובארמון המלוכה - עשתה תחבולות שונות, כדי לשמור את כל המצוות כדת וכהלכה! היא לא טעמה כלל מכל המאכלים שהגישו לה בבית המלך, אלא אכלה אך ורק מיני ירקות וקטניות, בטענה שהיא צמחונית. גם בשמירת השבת נזהרה עד מאוד, על ידי שמינתה לעצמה שבע שפחות, שכל אחת מהן היתה מגיעה ביום מסוים בשבוע, ולכל אחת קראה שם המזכיר את היום בשבוע, למשל: לראשונה קראה "הלותא" [מלשון אור יהל, שביום הראשון ברא ה' את האור], לשניה קראה "רקועתא" [מלשון רקיע] וכדומה, ולשביעית קראה על שם השבת. לאסתר היתה מכך תועלת כפולה: ששם השפחה הזכיר לה כי היום שבת, וגם כי אותה שפחה לא הרגישה בשום שינוי במעשיה של אסתר מיתר ימות השבוע, כי היתה מגיעה רק בשבתות, והיתה חושבת שכך מנהגה בכל יום ויום, שלא לעשות מלאכה. גם המשתה אשר ערכה אסתר לאחשורוש והמן היה לשם שמים, כפי שנראה בהמשך. (תוספות השלם ע"ב בשם תרגום)

נאה ויאה היה לה השם "הדסה". אלא שמרדכי הצדיק צפה ברוח הקודש שהיא תינשא לאחשורוש, ומכך תצמח תשועה לעם ישראל. ומכיון שהשם "הדסה" הינו שם יהודי, ומרדכי רצה לטובת הענין להסתיר את מוצאה ועמה, לכן עמד והסתיר את שמה האמיתי וקרא את שמה "אסתר", מלשון הסתרה [וכן בלשון ארמית ההדס נקרא "אסא"]. באותם ימים השם 'אסתר' [אסתהר] היה מקובל אצל הגויים במדי ופרס, ומשמעותו - כוכב נוגה.

לקיחת אסתר

"וַיְהִי בַּהֲשָׁמַע דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ וּבְהַקְבֵץ נְעוּת רַבּוֹת אֶל שׁוֹשַׁן הַבִּירָה אֶל יַד הַגִּי וְתַלְקַח אֶסְתֵּר אֶל בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הַגִּי שְׁמֵר הַנְּשִׁים."

כאשר יצאו כרוזי המלך, מיהרה אסתר, מתוך צניעותה וצדקותה, להחביא את עצמה. אף מרדכי עזר לה בכך. ואכן במשך שלוש שנים הצליחה אסתר להסתתר מידם של פקידי המלך. ואולם כעבור שלוש שנים השיגה אותה יד הפקידים, והיא נלקחה בעל כורחה אל בית הנשים. מרדכי, אשר עד עתה ניסה ככל יכולתו למנוע את לקיחתה, הבין כעת ברוח קודשו, כי מאת ה' היתה זאת, ובודאי לא לחינם אירע כן לצדקת זו, שתילקח למלך גוי. אין זאת אלא שרוצה הקב"ה ליאמן תשועה לעם ישראל על ידה. ומי כמוהו יודע כמה יהיו זקוקים ישראל לישועה בקרוב! [בגלל הקטרוג על השתתפותם במשתה אחשורוש], לכן שמר מרדכי את הדברים בליבו וציפה לראות כיצד יפול דבר. (הגר"א, רש"י)

טרם נלקחה, ציוה ואמר לה, שתזהר לא לספר לאף אחד על מוצאה היהודי ועל ייחוסה המשפחתי, מכמה שיקולים:

- ❖ כדי שלא ידעו על ייחוסה המלכותי, שהיא מזרעו של שאול המלך, שדבר זה יכול לגרום למלך לרצות בה יותר. אבל אם יחשבו אותה לאיזו אסופית מחוסרת בית, שאסף אותה מרדכי לביתו מרחמנותו - אולי יש תקוה שהיא לא תילקח כלל אל אחשוורוש. (רש"י)
- ❖ כדי שאם אכן בסופו של דבר היא תיאלץ להילקח לארמון, תוכל לפחות לשמור את תורת ה' בסתר, שלא תאכל נבילות, ותשמור השבתות, ולא ירגישו בכך המשרתים. (אבן עזרא)
- ❖ במידה שהיא אכן תזדקק בבוא הזמן לעמוד לימין היהודים ולהצילם, טוב יותר שהמלך לא ידע את זהותה היהודית, וכך לא יפגע כושר ההצלה שלה.

הנוהל בבית הנשים

הובאה אסתר אל "בית הנשים", שבו שהו הנערות שהתאספו מכל רחבי הממלכה. כיאה למלך עשיר כאחשוורוש, היה בית הנשים - בית מלון מפואר ומרווח, מאובזר ומפנק. כל נערה קיבלה חדר ומשרתת צמודה, ארוחות כיד המלך, בגדים, תכשיטים ותפנוקים, ובנוסף - טיפולי יופי וקוסמטיקה המתקדמים ביותר, לפי מיטב המסורת הפרסית! "שֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּשֵׁמֶן הַמֶּרֶ" - בחודשי החורף סכו בשמנים המחממים את הגוף, "וְשֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּבִשְׂמַיִם וּבְתַמְרוּקֵי הַנְּשִׁים" - בחודשי הקיץ התרעננו בבשמים ובתכשירים המסירים זיעה ומשרים רעננות.

שנים עשר חודשים שהתה כל נערה בבית הנשים, עד אשר הובאה אל המלך! היה זה כדי לבחון את בריאותן של הנערות, אם הן אכן בריאות ונאות במשך כל ימות השנה - ללא מחלות חורף, וללא תופעות קיץ, ללא אלרגיה באביב, וללא יובש בסתיו...

כאשר הושלמו שנים עשר חודש - הגיע תור הנערה לבוא אל המלך. בשלב זה היא זכתה ליחס מועדף - "כָּל אִשֶּׁר תֹּאמַר יִנָּתֵן לָהּ!" - נתנו לה מתנות כאוות נפשה, תפנוקים שונים, וכן מיני זמר ומוסיקה טובה הערבה עליה... זאת כדי לרצותה שתבוא אל המלך בלב שלם ובנפש חפצה.

כל ההצגה הנפלאה הזאת הסתיימה ביום שלמחרת. כאשר חזרה הנערה מבית המלך - לא חזרה עוד אל בית הנשים, אלא כעת הפנו אותה אל "בית הפילגשים", עליו היה מופקד 'שעשגז'. כעת היא יכולה רק לייחל שאולי ירצה בה המלך שוב - "לֹא תָבוֹא עוֹד אֶל הַמֶּלֶךְ כִּי אִם חָפֵץ בָּהּ הַמֶּלֶךְ וְנִקְרְאָה בְּשֵׁם". ומאידך היא הוגבלה שלא להינשא לעולם לאדם אחר, שאין זה מכבודו של המלך. (רש"י ומלבי"ם ומפרשים שם)

שרוי בלא אשה...

כך חולפות שלוש שנים. משלחות של נערות ממשיכות להגיע מכל רחבי הממלכה, בית הנשים פועל בתפעול מלא, עוד ועוד נערות נשלחות אל המלך, ומשם אל בית

הפילגשים [שכבר נמצא בתפוסה מלאה...] - אך מכל הנערות עדיין לא בחר לו המלך את האחת והיחידה שתהיה אשתו!

מבחינה חיצונית - מאף אחת הוא לא התרשם מי יודע מה... עדיין היתה תלויה על קיר חדרו תמונתה של ושת, זיכרונה לא לברכה, וכל אחת שנכנסה - הוא היה משווה ביניהן - ומחליט ש"זה לא זה"... (ספרי דאגדתא על אסתר, מדרש אבא גוריון פרשה ב)

וחוץ מהיופי - הוא חיפש גם אופי! הרי כבר נכוה ברותחין מהתנהגותה הקלוקלת של אשתו הראשונה, ולא חפץ ליפול בפח פעם נוספת! הוא חפש אשה נאה ונעימת הליכות, ואף אחת מכל הנשים שהיו אצלו לא התיישבה כראוי על לבבו...! אומנם היו נשים שקצת נראו לו מתאימות, אבל הוא לא מיהר להחליט! הוא ביקש שירשמו את שמן, ורק אם לא ימצא אשה אחרת טובה מהן - ינסה לבחור לו אחת מתוכן... (אבן עזרא ועיד)

אסתר בבית הנשים

והנה כעבור שלוש שנים מגיעה אל בית הנשים - אסתר. מיד כאשר רואה אותה הגי, הוא מחליט בלבבו - שהנה הנה זוהי המלכה המיוחלת! כה מצאה היא חן בעיניו, עד שהוא משוכנע לגמרי שהיא זו שתיבחר!

היה זה חן מיוחד ששפך עליה הקב"ה, למרות שלא היתה נאה מצד עצמה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה יג ע"א): "אסתר - ירקרוקת היתה". היא אף לא התאפרה ולא התקשטה כיתר הנערות, אלא באה בפנים נפולות בלי חשק ורצון. אך - "חן וְכבוד יָתַן ה'!" (תהלים פד יב), "חוט של חסד משוך עליה", וכך היתה נושאת חן בעיני כל רואיה.

"וַיִּטֵּב הַנְּעִרָה בְּעֵינָיו וַתֵּשֶׂא חֶסֶד לְפָנָיו, וַיְבַהֵל אֶת תַּמְרוּקִיָּה וְאֶת מְנוּחָה לְתֵת לָהּ". מיד הוא מעמיד לרשותה את מיטב שירותי ותפנוקי בית הנשים, ודואג שהיא תתחיל מיידית בטיפולי השמנים והבשמים כנהוג, כדי לזרז את מועד בואה אל המלך. **"וְאֶת שִׁבְעַת הַנְּעִרֹת הָרְאִיּוֹת לְתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ"** - הוא לא נותן לה סתם משרתת רגילה מהצוות של בית הנשים, אלא ממחר להביא לה מבית המלך את שבע הנערות שתפקידן לשרת את המלכה. הן היו מובטלות תקופה לא קצרה - עכשיו הגיע הזמן שהן תחזורנה לתפקידן! עד כדי כך היה הגי בטוח בבחירתה של אסתר למלכה: **"וַיִּשְׁנֶה וְאֶת נְעֻרֹתֶיהָ לְטוֹב"** - כמובן שכמלכה לעתיד, הוא העניק לה ולנערותיה תנאים מועדפים - חדרים הכי טובים, אוכל הכי משובח. (מלבי"ם, הגר"א)

אבל אסתר לא שתה ליבה לכל זאת. צנועה היתה ובצניעותה נשארה, לא התרשמה מרושם חיצוני, מאסה בכל סממן של ראוותנות. **"לֹא בִקְשָׁה דְבָר, כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמַר הַגִּי סָרִיס הַמֶּלֶךְ שְׁמֵר הַנָּשִׁים"** - עשתה רק מה שהתבקשה והיתה מוכרחה. אפילו באוכל המשובח לא נגעה, אלא אכלה רק קטניות וירקות, כדי שלא להיכשל במאכלים אסורים.

מרדכי דאג מאוד לשלומה של אסתר. הוא ידע את גודל צניעותה וצדקותה, וחשש מאוד שהיא תחלה מרוב צער על שנלקחה אל המלך. הוא אף חשש שמא התנהגותה המסויגת והמצטנעת תכעיס את הממונים עליה, עד שירצו חלילה להורגה. לכן - **"וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מְרַדְּכִי מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי הַצָּר בֵּית הַנְּשִׁים, לְדַעַת אֶת שְׁלוֹם אֶסְתֵּר** [אם היא זקוקה לרופאים] **וּמֵה יַעֲשֶׂה בָּהּ** [שלא יהרגוה]". (הגר"א, אבן עזרא)

אסתר נבחרת למלכה

"וַתִּלְקַח אֶסְתֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ אֶל בֵּית מַלְכוּתוֹ בְּחֹדֶשׁ הָעֵשְׂרִי הוּא חֹדֶשׁ טִבֵּת בְּשָׁנַת שִׁבְעַת לְמַלְכוּתוֹ".

כעבור שנה, מגיע הזמן שעליה להיכנס אל המלך. אנשי הצוות התווכחו ביניהם בידי מי תיפול הזכות להביאה, ואף הציעו לשלם על כך כסף רב. אחד אמר אני אתן מאה דינרים, והשני הציע מאתיים... (אסתר"ר י ט) אולם כל הכבוד והגדולה הללו, וכל הפאר והיקר שליוו אותה במשך כל השנה האחרונה - לא הטו כלל את לבבה. היא פסעה אל המלך בצעדים כבדים, בעל כורחה, בפנים נפולות ועצובות.

אך ראה זה פלא -

"וַיֵּאָהֵב הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר מִכָּל הַנְּשִׁים וַתֵּשֶׂא חֵן וְחֹסֶד לִפְנֵי מֶלֶךְ הַבְּתוּלוֹת וַיִּשֶׂם כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֵאשִׁיהָ וַיְמַלִּיכָהּ תַּחַת וְשֵׁתִי". מיד כשרואה אותה אחשוורוש הוא מחליט שזהו. הוא מצא את מה שחיפש. אין צורך להמתין ולא לבדוק - בטוח שהיא האשה הכי טובה ונאה בעולם!

הוא עצמו לוקח את כתר המלכות ושם בראשה - ממליך אותה מיידית למלכה. ללא היסוס - הוא אף מסלק מן הקיר את תמונתה של ושת, ומזמין תמונה חדשה - של אסתר...

להגי שומר הנשים הוא נותן פקודה חד משמעית: לפזר ולפרק את בית הנשים! אם מגיעה משלחת חדשה - בבקשה: אחורה פנה קדימה צעד, אין צורך. גם את הנערות שכבר נמצאות - בבקשה להחזיר הביתה. אין יותר משלחות, אין יותר נערות. יש רק אחת ויחידה שבה הוא חפץ, האחרות כבר לא מעניינות אותו!

משתה אסתר

"וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ מִשְׁתֵּה גָדוֹל לְכָל שָׂרָיו וְעַבְדָּיו אֶת מִשְׁתֵּה אֶסְתֵּר, וְהִנְחָה לְמַדְיֵנוֹת עֲשֵׂה, וַיִּתֵּן מִשְׂאֵת פִּיז הַמֶּלֶךְ". לרגל הכתרת המלכה החדשה - הוא עורך משתה גדול. שמחה רבה ומיוחדת היתה לו במשתה זה, הרבה יותר מן השמחה שהיתה לו במשתה הקודם, שנערך לפני ארבע שנים. אבל הפעם הוא מחליט לא לעשות משתה ראוותני מידי - עדיין יש לו טעם מר בפה מן המשתה הקודם. הפעם הוא מחליט לערוך

משתה בפורים מצומצם יותר - לכל שריו ועבדיו. אולם גם את האזרחים הוא לא מקפח, ומשתף אותם בשמחתו בצורה מיוחדת: הוא שולח להם חבילות שי מהודרות ומלכותיות, וכן נותן להם לאותה שנה הנחות משמעותיות במיסים ובארנונה.

5 זהות מטושטשת

אבל רק דבר אחד הפריע לאחשוורוש: הוא לא ידע מהו מוצאה של אסתר. כמה שניסה להפציר בה ולשדל אותה, היא היתה מתחמקת ממנו בתשובות שונות. פעם אחת אמרה לו בהתנחנות, שמה איכפת לו מי היו אבותיה, העיקר שישתכל עליה כמה היא טובה ונחמדה... ופעם אחת טענה שהיא יתומה מקטנות, ואינה מכירה כלל את אביה ואת אמה. והוא כבר לא יודע מה לחשוב, אם להאמין לה או לא. אולי באמת היא לא יודעת את מוצאה? ואולי היא מתביישת במשפחה שלה, מפני שבאה ממשפחה נחותה, ולכן היא מנסה להסתיר זאת?

אכן בעזר ה', הצליחו מרדכי ואסתר להסתיר ולטשטש את מוצאה של אסתר. היו שלא ידעו כלל מאין הגיעה אסתר, כי מרדכי השתדל להבליע אותה בין הנערות. והיו שידעו שאסתר גדלה בביתו של מרדכי, אך לא ידעו שהיא בת דודו, אלא חשבו שהיא אסופית שלקחה מרדכי מרוב רחמנותו. גם מי שטען [ובהגיון רב!] שאסתר יהודיה - דבריו התקבלו בחוסר אמון, שכן מרוב שנשאה חן בעיני כולם, "כל אחד ואחד - נדמתה לו כאומתו" (מגילה י"ג ע"א). הסינים התרברבו שאִיסְטִירָא היא סינית, המצריים דווקא ידעו לספר כי אִיסְטִירָא היא מצרית, ואילו הפרסים טענו בלהט שאִיסְטִירָא היא כמובן פרסית. אז איך אפשר להאמין ליהודים שכמובן טוענים שאסתר יהודיה!!

"אין אסתר מגדת..."

אחשוורוש לא השלים עם זה כל כך בקלות. בכל ליבו השתוקק לגלות את זהותה של אסתר, אשתו היקרה והאצילית. פעולות רבות עשה כדי לגלות זאת: כדי שלא תחשוש שמא יחליף אותה באחרת מפני מוצאה הבזוי - הקפיד כאמור לפזר ולשלוח את כל הנערות שבבית הנשים, להראות לה שהוא רוצה אותה בכל מצב, גם אם היא ממשפחה בזויה. גם המשתה הגדול שערך לכבודה - נערך מתוך מגמה שהיא תפתח ותגלה את זהותה. מן הסתם - בתוך כל הכבוד הגדול שיקיף אותה - לא יהיה לה נעים להישאר איזו אסופית חסרת זהות. אז היא לפחות תגלה באופן חלקי מאיזה עם היא. מה גם שיגיעו אל המשתה שרים, שגרירים ומשלחות מכל 127 מדינות, ובודאי כשתראה את הנציגים של העם שלה היא לא תישאר אדישה, אלא תכבד אותם ותסביר להם פנים.

הוא אף פתח לכבודה את אוצרותיו, והתחיל לחלק מתנות יקרות ערך לאזרחיו. מסתמא כשתראה שהוא משחרר מתנות כה רבות ויקרות, היא תעשה לו איזה רמז - לאיזה מדינות כדאי לְמַעַן את החבילות, כדי שהמשפחה שלה תקבל חלק יפה. (מלבי"ם)

אבל שום דבר לא עזר!

– "אין אֶסְתֵּר מִגִּדַּת מוֹלַדְתָּהּ וְאֵת עִמָּה, כְּאֲשֶׁר צָוָה עָלֶיהָ מְרַדְּכִי. וְאֵת מֵאֲמֵר מְרַדְּכִי אֶסְתֵּר עָשָׂה כְּאֲשֶׁר הִיְתָה בְּאִמְנָה אֶתּוֹ".

הכבוד, העושר, הפיתויים - שום דבר לא מזיז אותה. היא נשארת בצניעותה, בענוותנותה, נאמנת לדבריו של מרדכי הצדיק, ותופסת בפלך השתיקה.

אומרים חז"ל, כי את תכונת הצניעות והשתיקה [היפך הגילוי, ההבלטה וההחצנה] - היא ינקה משורשים עמוקים: מרחל אמנו ומשאל המלך. "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל [שמסרה לאחותה את הסימנים ושקפה ולא ביישה את אחותה] - זכתה ויצא ממנה שאול. ובשכר צניעות שהיה בו בשאל [אשר בהוראת שמואל - "אֵת דָּבָר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד"] - זכה ויצאה ממנו אסתר". (מגילה יג ע"ב)

מעשה בגתן ותרש פ

אמר רבי יוחנן: הקציף הקב"ה עבדים על אדוניהם - לעשות נס לצדיק!

(מגילה יג ע"ב)

תסיסה!

"בַּיָּמִים הָהֵם וּמְרַדְּכִי יָשָׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ קֶצֶף בְּגָתָן וְתֵרֶשׁ שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמְרֵי הַסֵּף וַיִּבְקְשׂוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרֶשׁ".

הנה נראה, כי החיים בשושן שבו למסלולם הרגיל. אחשוורוש כבר מצא בשעה טובה את המלכה המיוחלת, נערכה אף חגיגת נישואין 'צנועה', ומה שחשוב - יש הנחות טובות בארנונה ובתשלומי המס, ואפילו מתנות יפות. הכל טוב ויפה.

אבל מתחת לפני השטח רחשה התסיסה!

ראשית - איך יתכן שאחשוורוש מפזר כך את הנערות אשר בבית הנשים ומחזיר אותן לארצן כלעומת שבאו! אין זו רק פגיעה אישית בנערות, שלא זכו לשום יחס מן המלך, אלא מעבר לכך, יש כאן פגיעה בכבוד המדינות שמהן הגיעו. הלוא כל מדינה שלחה את מיטב נערותיה, יחד עם משלחת מכובדת של נציגים ושגרירים, וכל הענין הזה של בחירת המלכה - כבר הפך למין תחרות בינלאומית: מי תהיה המדינה שממנה תיבחר המלכה.

אז נכון שאסתר מצאה חן בעיני אחשוורוש, אבל יש כאן נהלים ברורים: הרי כל נערה שמוצאת חן בעיני המלך, צריכה ללכת לבית הפילגשים, ורק אם יתברר שמבין כל הנערות אין טובה ממנה - אז תיבחר היא למלכה. אז מדוע המלך משנה לפתע

את הנהלים! מדוע הוא לא מוכן לתת ליתר הנערות שבבית הנשים שום צ'אנס?! כך הוא שולח את המשלחות המכובדות בבושת פנים בחזרה לארצו?

שלא לדבר על כל ההוצאות הרבות שהשקיע בנערות [מכספי המיסים שהוא סוחט מאיתנו, כמובן, אלא מה?!!] - שירדו עכשיו לטמיון!

המן מחפש שותפים

יותר מכולם - כעס המן. עדיין עומד בפיו טעם האכזבה, ההחמצה, והתסכול הנורא, שאחזוהו כאשר נשלחה בתו בביזיון הביתה על ידי הגי. כל עוד לא נבחרה מלכה אחרת, היתה לו עוד איזו אפשרות להשתעשע בספק, שאולי הוא יצליח למצוא איזו תרופה או איזה תכשיר פלא - להסיר את הריח הנורא הנודף מבתו, ולהביאה שוב אל בית הנשים. אבל עכשיו כבר אפסה כל תקוה - המלך בחר באסתר, ועל המקום נעל את הרשימה, ואינו מוכן לשמוע שום הצעה אחרת. אבל מה שהכי הכי מרגיז הוא - שכמעט בטוח שאסתר הזאת היא יהודיה! כמעט לא יתכן אחרת: הרי היא נלקחה מבית מרדכי. וחץ מזה - איזו אשה יכולה ככה לעמוד על שלה, בכזו עקשנות, ואפילו להעמיד את חייה ואת מעמדה בסכנה, כדי לא לגלות את מוצאה?! זה יכול להיות רק אצל היהודים העקשנים, שחוקי הדת שלהם עומדים אצלם מעל הכל! אז נכון שזיאתא הבן החמוד שלו מריע כל היום לכבוד המלכה הפרסיה אסתרה, וחבריו הסינים מתגאים במלכה הסינית איסטירנה... אבל אותו אף אחד לא יוכל לבלבל - יש לו הרגשה חזקה שאסתר היא יהודיה! 'אי...אי...' חשב המן בליבו, 'יש לי חשק להרוג את המלך והמלכה הזאת גם יחד!...

'אבל איך עושים את זה? איך שופכים את הדם ונזהרים לא להתלכלך ממנו? לא, העבודה הזו מידי מסוכנת בשבילי, צריך למצוא מישהו שיעשה במקומי את העבודה!'. אכן, לא רחוק היום בו הצליח המן למצוא את האנשים המתאימים...

תהפוכות בממשלה

שרי הממשלה גם הם רתחו מזעם. המלך אחשוורוש השתגע! מרוב אהבתו לאסתר, הוא מתחיל להיכנס לפחדים! הוא מפחד שמא יסיתו אותו השרים להרוג חלילה את אסתר, כמו שהסיתו אותו להרוג את ושתי. ולכן הוא מחולל תהפוכות בממשלה, ועורך חילופי תפקידים בצורה בוטה. את השרים הכי חשובים שלו - הוא משפיל, ונותן להם תפקידים פחותים ובזויים, למען יראו וייראו - ששום שר ושום מינוי אינו חשוב בעיניו - לנגד המלכה היקירה!...

ואת מי הוא מעלה לגדולה?! לא להאמין... את מרדכי היהודי!

אכן מרדכי היהודי הפך כעת ליועצו של המלך, על פי עצתה של אסתר המלכה, אשר אמרה לפני המלך: "אדוני המלך, בעלי היקר! הלוא תראה כי כל הצרה שבאה עליך בהריגת ושתי היתה על פי עצתם הנמהרת של יועציך הפוחזים. לעומת זאת,

המלכים שקדמו לך, היו מתונים ושקולים, מפני שהיו להם יועצים מיוחדים במינם. יועצים אלו הם חכמי ישראל, אשר רוח אלוקים בקרבם, ואף בקיאים הם בגינוני ובטכסיסי המלכות. הנה קח לדוגמה את המלך העריץ נבוכדנצאר - היודע אתה מי היה היועץ האישי שלו? דניאל! נבוכדנצאר הושיב את דניאל על פתחו, והיה נועץ בו בכל ענייניו. גם נכדו, המלך בלשצאר, התייעץ עם דניאל. ומי היה יועצו של המלך הפרסי כורש? זרובבל בן שאלתיאל! כורש היה ממש מתענג על חכמתו, אשר עלתה על חכמת כל השרים, והיה מתייעץ בו רבות. לכן ראוי גם לך, כמלך כה אדיר וגדול, לקחת לך יועץ יהודי, אשר יתן לך עצות נבונות ושקולות בכל ענייני המלכות, היאך לכונן את מלכותך ביד רמה ובדרך ישרה, ותמצא חן ושכל טוב בעיני הכל".

דברי החן הללו התקבלו על ליבו של אחשוורוש, ואכן על פי עצתה הוא לקח את מרדכי היהודי והושיב אותו כיועץ בשער המלך. (ילקוט שמעוני אסתר ב תתנ"ג. מע"ל פט)

עבור השרים הפגועים - היה זה כזריית מלח על פצע פתוח! הם לא יכלו לסבול זאת. ובמיוחד שמרדכי היהודי הגאה - דן דיני ממונות לפי דין ישראל! יהודים רבים מגיעים אל פתחו כדי לשאול שאלות הלכתיות. מה המלך רוצה לפתוח כאן - שיביה?!... האווירה בארמון נעשתה מתוחה וממורמרת.

אבל אף אחד לא העיז לדבר!

אוי ואבוי למי שיעז לפצות את פיו נגד המלך, או להעיר איזו הערת ביקורת! מי יודע מה המלך המשוגע הזה מסוגל לעשות לו! אי אפשר אפילו לפרוק את המועקה הכבדה באוזני חבר לצרה - לך תדע אם הוא לא יחליט פתאום להלשין עליך למלך, כדי למצוא חן בעיניו. כולם תוססים, כולם רותחים, אך אף אחד אינו מעיז לדבר.

בגתן ותרש

אבל היו שניים - שדי, כבר התפוצצו מרוב כעס. היו אלה שני שומרי השער, בגתן ותרש. היה להם עבר מפואר, מְשֻׁרוֹת מעולות. הם היו בעבר מקורבים אל המלך בלשצאר, אך גם בממשלתו של אחשוורוש הם קיבלו משרות מצוינות: 'בגתן' - הוא "בגתא", היה בעבר ממשרתיו האישיים של המלך - הוא זה שנמנה על המשלחת החשובה, שהתבקשה להביא את ושתי המלכה לפני המלך, [כעת השתנה שמו לבגתן - כמו 'בזתן' (האותיות ג' וז' בלשון הקודש לעיתים מתחלפות) - שראוי הוא להתבזות]. ו'תרש' הוא "שתר", היה משבעת היועצים הבכירים של המלך. והנה עתה הורדו שניהם מגדולתם, ועליהם לעמוד על המשמר בשער כשוערים זוטרים! התפקיד ה"נכבד" הזה מחייב אותם לעמוד דום במשך כל המשמרת, ומידי פעם להגיש משקאות לפני המלך.

הרגליים כואבות, העלבון צורב - ועיניהם כלות בראותם את מרדכי היהודי יושב לו בנחת בשער המלך, בתפקיד בכיר ומכובד!

ואז עלה הרעיון הנועז!

חורשים מזימות

בעצם הם לא העיזו לחשוב על זה לבד. היה זה המן הערמומי והמתוחבל, שראה בבגתן ותרש את האנשים המתאימים לביצוע מזימתו השפלה. אין יותר מתאימים מהם: ממורמרים, מתוסכלים, ומה שחשוב לא פחות - יש להם גישה זמינה אל המלך.

אבל המן היה זהיר. הוא לא ילכלך את צווארוננו הלבן. הוא ידע שבגתן ותרש בעצם יכולים לעשות את העבודה היטב גם בלעדיו, מה שחסר זה רק לתווך קצת ביניהם ו'להדליק' אותם. וזה מה שהוא עשה - הניח גפרור בוער על חבית הנפט ומיהר להתרחק לפני פרוץ הדליקה...

כמה רמזים וקריצות בעיניים, עד שהמן נתן להם להבין שהם בעצם 'משדרים על אותו גל'. כעת התחילו בגתן ותרש לדבר ביניהם ישירות וגלויות: זהו זה. צריך לשים קץ לשיגעונות של המלך הזה. הגיע הזמן שאנו נקום ונעשה את מה שכולם מפחדים לעשות: לחולל כאן מהפכה! להרוג את המלך אחשורוש ההפכףך, ולהשיב את הסדר על כנו.

אין מה לדאוג: לאחר שנצליח להרוג את המלך, אף אחד לא יתבע אותנו על כך. להיפך, כולם ישמחו, ועוד יבואו ויוקירו אותנו על כך! שהרי חוץ מאתנו, עוד שרים רבים בממשלה היו קרובים וידידים למלך בלשצאר. כולם כואבים כמונו את המהלכים האחרונים של הריגת ושתי ולקיחת אסתר. גם השרים המדיים והפרסיים אינם אוהדים את המלך, במיוחד לאחר פיזור הנערות, כך שאין לנו ממי לפחד.

אבל איך עושים את זה? זה באמת קצת מורכב. הדרך האפשרית ביותר עבורנו להרוג את המלך היא על ידי שנכניס ארס של נחש לתוך המשקה של המלך, וכך נרעיל אותו. אבל זה לא פשוט, כי חליבת הארס מן הנחש והכנתו והבאתו אורכת שעות ארוכות, ואילו אנחנו עובדים במשמרות יום ולילה - כל אחד 6 שעות ביום ו-6 שעות בלילה. לא נוכל בזמן החופשי להספיק להכין את הארס. אם כן הטוב ביותר, שאחד מאתנו ישמור שתי משמרות רצופות, ובזמן הזה ילך השני להכין את הארס.

אכן נודע הדבר

"וַיִּנְדַע הַדָּבָר לְמַרְדֳּכָי, וַיַּגֵּד לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכָי". טורסיים היו בגתן ותרש, ואת דברי מזימתם דיברו בשפה הטורסית, שאינה מקובלת בפרס. הם לא חששו לדבר ליד מרדכי, בחושבם כי הוא אינו מבין את שפתם. אך הם לא ידעו שמרדכי היהודי, כמו יתר חברי הסנהדרין, היה בקי בשבעים לשונות, ומבין יפה

יפה את שפתם. [מרדכי היה מצטיין בזה במיוחד, ובספר עזרא (ב) נקרא שמו "בלשן", שהיה בולל הלשונית ודורשן - דקדקן].

כשמע זאת מרדכי, הבין כי טמונה כאן סכנה - לא רק לחייו של אחשוורוש, אלא אף ליהודים. אם ימות המלך - תתחולל מהפכה, ומהפכות תמיד מסוכנות הן ליהודים [ההיסטוריה הוכיחה זאת רבות, לצערנו הרב]. היהודים הם שתמיד ימצאו האשמים, ובפרט לאור העובדה שבדיוק לאחרונה נתמנה מרדכי ליועץ בכיר למלך! הלוא זה יהיה ברור כשמש שהוא זה שעמד מאחורי הדברים. ומי יודע - אולי אף יגלו את זהותה היהודית של אסתר, ואז העלילה כבר תהיה מושלמת: לאף אחד לא יהיה ספק בדבר, שההתנקשות לחיי המלך נעשתה מתוך שיתוף פעולה מלא של המלכה הבוגדת. עובדה: בימיה של וסתי - מי העז לשלוח יד במלך!?

הבין מרדכי, שאם משמים דאגו ליידע אותו על ההתנקשות המתוכננת, אות היא שעליו לפעול למען סיכולה, וליידע על כך את המלך. הוא העדיף לעשות זאת על ידי אסתר, כדי להיטיב לה, שתמצא חן בעיני המלך. אבל אסתר - רצתה להיטיב למרדכי, ולכן אמרה את הדברים למלך בשם מרדכי.

🔗 "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם!" - על ידי שאסתר אמרה את הדברים בשם מרדכי, נכתב מרדכי לטובה בספר דברי הימים אשר למלך, ולעת פקודה - התגלגל מכך רווח והצלה לעם ישראל. (מגילה טו ע"א)

המזימה מתגלית

"וַיִּבְקֶשׁ הַדָּבָר וַיִּמְצָא" - מיד בקש המלך לחקור את הענין. כהוכחה ראשונה מצאו שאחד מן השניים אכן 'התנדב' לפתע למשמרת שאינה שלו... זה כבר התחיל לאמת את הדברים. אך כמובן לא הסתפקו בכך. ציוו משרתי המלך מבגתן ותרש - להגיש את ספל השתיה לפני המלך. הללו - שכבר חשו בתכונה חשודה, ניסו להוציא את הארס מבעוד מועד, אבל בהיכנסם לפני המלך נחרדו להיווכח כי משום מה הארס מוטל עדיין בתוך הכלי! אכן באורח נס המציא הקב"ה את הארס לתוך הספל, למען מרדכי, שלא יואשם בהוצאת דיבה. (ילקוט שמעוני אסתר ב תתרג)

בגתן ותרש נלחצו, וניסו נואשות להציל את עצמם. אמרו למלך: אדוננו המלך, הצלחנו להשיג היום למלך מי מעיין זכים וצלולים במיוחד. לכן הבאנו אותם בכלי של זהב, המשמח את הלב [לאמתו של דבר כלי הזהב נועד כדי להסוות את הארס שלא יבלוט]. אבל לחרדתם ציווה המלך: "שיפכו מיד את המים על הרצפה!"

"חבל מאוד, אדוננו המלך", ניסו נואשות בשנית. "מים כה זכים וצלולים - אינם מזדמנים לנו בכל יום. חבל על כל טיפה!". המלך גיחך: "אדרבה ואדרבה, כיון שהמים כה צלולים - נעים לי לראות את זרם המים הניגר ארצה..."

ראו השניים כי כלתה אליהם הרעה, וניסו לשפוך את המים בחוזקה, כדי שהארס יימחה בזרם, אבל הדבר לא הועיל. בתוך שלולית המים - התגלה ארס! וכדי לאמת יותר את הדבר, הביאו צבי שישתה מן המים [שדרך מלכים ועשירים לגדל בביתם צבי מחמד], ואכן הוא נפל תחתיו ומת (סנסן לייאר יג).

פניהם של בגתן ותרש חפו. הם ניסו להצטדק, לומר שלא ידם היתה במעל. אבל כל טענותיהם נסתמו - כאשר לפתע מצאו עבדי המלך באמתחתם - סכינים מושחזים...

סוף גנב לתליה

אחשוורוש נרעש. נעשה כאן נסיון התנקשות חמור ומסוכן! אלמלא אסתר אשתי היקרה, שהיתה ערנית וחשה להציל את חיי - מי יודע מה היה קורה?! הלוא המזימה תוכננה היטב לפרטי פרטים! אי... אי... מי היה מאמין שדווקא השרים הותיקים הללו - חרשו עלי מזימות כה מרושעות. עלי להגיב לכך בחומרה רבה!

"וַיִּתְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל עֵץ". אכן, על פי פקודת אחשוורוש, ניטע בחצר הארמון עץ גבוה, עליו נתלו השרים הסוררים. למען יראו וייראו!

ואסתר היקרה - עלי להשיב לה כגמולה הטוב! אך מה אוכל להעניק לה? הלוא היא המלכה, ואינה חסרה דבר. לפחות אביע את הערכתי בכך שאגדל את השושבין הראשי של הנישואין - הלוא הוא המן, שנתן לי עצה להרוג את ושתי ולחפש מלכה אחרת.

"וַיִּכְתֹּב בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לַפְּנֵי הַמֶּלֶךְ". דווקא מרדכי, הגיבור הראשי של הסיפור, לא זוכה להוקרה מיוחדת. אחשוורוש מסתפק בכך שיכתבו את פעולתו בספר הזיכרונות שלו. בינו לבין עצמו חשב אחשוורוש, שמרדכי באמת לא ראוי להוקרה, כי היה עליו לספר את הדברים בעצמו למלך. מדוע הוא לקח סיכון וגילה זאת רק לאסתר? אולי אסתר לא היתה מגלה מספיק נאמנות, ולא היתה מגלה את הסוד למלך? לכן עכשיו ההוקרה ראויה דווקא לאסתר שגילתה נאמנות, ולא למרדכי שהתיר בהצלת המלך! ומה גם שאם ארצה להשיב למרדכי טובה - הוא יתחיל להפציר בי לבנות את בית המקדש. ואני לא מעוניין בכך!

בלי הרבה הגיון ובלי הרבה קשר - מחליט אחשוורוש לתגמל דווקא את המן. הוא לא עושה זאת בלב שלם, כבר מזמן אין לו סימפטיה כלפיו. אך ה' שם זאת בלבו, בבחינת "יכין רשע וילבש צדיק" - המן כעת יעלה לגדולה, יצבור עושר ונכסים ומעמד - ולבסוף יבוא מרדכי וירש את הכל [כמו שכתוב בהמשך: "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן"], וינצל את מעמדו הרם כדי להביא לבנין בית המקדש.

זאת ועוד - התגמול למרדכי יִשְׁמַר לו ליום שבו הוא יזדקק לו. מרדכי אפילו לא

ידע ששמו נכתב בספר הזיכרונות. לימים, יעלה זיכרונו לטובה אצל המלך - "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי" - יהיה זה עבור מרדכי כמציאה של דבר שהוא לא ידע כלל על קיומו. מציאה שתגיע בדיוק ברגע הנכון.

ומעשה בגתן ותרש עפ"י מגילה יג ומהרש"א שם. פרקי דרבי אליעזר נ. מדרש לקח טוב ג. ב. מפרשים: רשב"ם, אלשיך, מלבי"ם. רווח והצלה ברידיא עמ' 30. מעם לועז צג. תוספות השלם

פרק ג

12 יסופר

איך זלה המן אצולה. ולא איזה כסא הוא ישב בישיבת המלכה.
 מי השמחה לפניו ומי שאר זקוף. ואיך טפס על ראשו בלחץ שקוף.
 כיצד הפיל זולתו ורקס או גוננו. ודעה אלמך טיפס מוח רציני.
 כיצד זייס כספים בצורה למטמלמל. וקיבל מן המלך הסכמה ואומלל.
 איך צא ארבעה מתיחה ונימבב. והלזי שושן [בזכה ונואבב.

גדולת המן

"אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתה האגגי וינשאהו, וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו".

במהלך חמש השנים הבאות, מתחיל אחשוורוש להעלות את המן לגדולה. הוא נזהר לא להעלות אותו בבת אחת, אלא דרגה אחר דרגה. ככה בשקט, שלא תעלה קנאת השרים עליו.

והנה מגלה המן כישרונות חבויים: הוא מתגלה כמגיד עתידות מוכשר במיוחד. עורך גורלות, ומגלה נסתרות על ידי קוביות, קלפים ומטבעות... זה הולך לו כל כך טוב, עד שהוא הופך לאליל ההמון. מטבע מיוחדת נחקקת על שמו, והוא מכריז על עצמו כאלוה.

אחשוורוש מתרשם עמוקות מחכמתו ומעמדו של המן, ואף מעושרו הרב [אותו השיג מאוצרות מלכי יהודה ומאוצרות בית המקדש] ומחליט לגדלו ולהקפיץ אותו לדרגת המשנה למלך! אבל לא סתם משנה! אחשוורוש ממש יוצא מגדרו כדי לכבד ולייקר את המן. הוא נותן לו במתנה את מרכבת המשנה שלו, ומוציא כרוז שכולם צריכים לכרוע ולהשתחוות לו.

בישיבת הממשלה - הוא דואג לו למקום מכובד במיוחד. עד כה היה נהוג, שכסאות השרים מסודרים לפי סדר חשיבותם: כל הגדול יותר - קרוב יותר אל המלך, והמשנה למלך יושב בסמוך למלך. אבל אחשוורוש החליט שעבור המן זה ממש

עלבון! מה, המן ירום הודו ישב על כסא רגיל כמו של כולם?! כמו שר בין השרים?! לא בא בחשבון! יש לעשות לו כסא מיוחד, מוגבה כמה וכמה מטרים על ידי בימה מיוחדת, שכולם יסתכלו עליו ככה מלמטה למעלה... (ילקוט שמעוני אסתר תתנג. פרדר"א נ. אלשיך. מע"ל. תוספות השלם)

יש תרופה!

הנה כעת עולה המן לגדולה, ומכאן בעצם מתחילים כל הצרות! אבל, רק רגע, אל דאגה...

רופא מסור הולך להקיז דם לחולה לצורך רפואתו. הוא איננו מתחיל מיד. מכין הוא תחילה על שידת הטיפולים חומר חיטוי, תחבושת לעצירת הדם, גם כוס משקה משיב נפש, ומשכך כאבים למקרה הצורך... הן לא משנאה חלילה הוא פוצע אותו, רק מתוך דאגה לבריאותו!

"כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך, כי אני ה' רופאך" - אומר הקב"ה: בני היקרים, היסורים והצרות שאני נותן לכם, אינם כמו המכות שנתתי על מצרים, כדי להענישם ולהתנקם בהם. אלא "אני ה' רופאך", אני דואג לשלומכם, רוצה בטובתכם. לכן -

"אין הקב"ה מכה את ישראל, אלא אם כן בורא להם רפואה תחילה!" (מגילה יג ע"ב) גם כאן הקדים הקב"ה את הרפואה למכה: "אחר הדברים האלה גדל המלך אֶחָשֶׁרוֹשׁ אֶת הַמֶּן" - גדולת המן הגיעה רק לאחר שהכין ה' את הרפואה על ידי שאסתר נבחרה למלכה, ומרדכי אף הוא נזכר לטובה בכך שהציל את המלך ממוות. (מלבי"ם)

הושמן אחר שהושחזה סכינו...

הנה המן זוכה בכבוד מלכים שאין כמוהו! מדוע זה מגיע לו, לרשע הזה?!

אמר רבי לוי: משל למה הדבר דומה? לנער משרת שקילל את בנו של המלך. אמר המלך: אם אהרוג אותו, מי ישמע על הריגתו של נער פשוט? מה עשה, בתחילה מינה אותו לקצין, ולאחר מכן עשאו למושל חשוב, ואחר כך דן אותו והתיו ראשו בחרב, כדי שידעו הכל מה עונשו של המקלל את בן המלך. כך אמר הקדוש ברוך הוא: אילו נהרג המן כאשר יעץ לבטל את בנין בית המקדש - מי היה מכיר באיש הפחות הזה? לכך סיבב הקב"ה שיגדלוהו המלך, כדי שידעו הכל וירגישו בעונשו של המיצר לישראל. (ילקוט שמעוני תתנג)

ועוד משל לאדם שהיו לו: סייחה, חמורה וחזירה. והיה נותן לחמורה ולסייחה מאכל במידה, לפי הצורך בלבד, ואילו לחזירה היה נותן אוכל רב ככל שחפצה, ללא מידה.

פנתה הסייחה לאמה החמורה ושאלה: "אמא, מדוע דווקא לנו, שעושים מלאכת בעל הבית - נותן בעל הבית אוכל במידה, ואילו לחזירה שאינה עושה כלום - נותן שלא במידה?!" השיבה החמורה: "בוא יום ותביני..." ואכן בבוא היום, ערך בעל הבית חגיגה, ולקח את החזירה ונחרה... (שם)

אף המן - כל עלייתו היתה כדי שבבוא היום תהיה מפלתו מוחצת יותר! ועליו נאמר (ועובדיה א ד): "אם תנבִּיָה פְּנֶשֶׁר, וְאִם בֵּין כּוֹכְבִים שִׁים קִנְדָּ - מִשָּׁם אֹרִידֶךָ נְאֻם ה'!" [ורמוז למפלתו: טעמי המקרא של המילים 'המן בן המדתא' הן 'דרגא תביר', לרמוז שאף על פי שהעלהו אחשוורוש ל"דרגה" רמה - לבסוף "תביר", נשברה גדולתו].

"אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש את המן" - מתי הושמן? רק אחר שהושחה סכינו... (אלשיך).

והנה כל גדולתו המיוחדת [שנעשה משנה למלך, וכולם משתחווים לו וכו' וכו'] - **לא ארכה אלא 70 יום בלבד!** (מנות הלוי קסח ע"א בשם שערי בינה)

ונפלא לראות, כיצד מרגע שהוא מתחיל להתנכל בגלוי לעם ישראל - מתחילים העניינים להתגלגל במהירות מסחררת, ותוך שלושה ימים בלבד המן מוביל את עצמו אל חבל התליה! המפליא מכל, שהוא עצמו כורה לעצמו את כל אותם הבורות שאליהם הוא נופל בדרך!

6

מרדכי אינו משתחוה להמן

"וְכָל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ כֹּרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְהֶמָּן, כִּי כֵן צִוָּה לוֹ הַמֶּלֶךְ". לכל אשר פונה המן - כולם כורעים ומשתחווים לפניו. אפילו בשער המלך - מקום אשר בו אין מן הראוי לחלוק כבוד לאיש מלבד המלך, גם שם משתחווים לו, על פי צו מיוחד שהוציא המלך לכבודו של המן. גם היהודים השתחוו להמן, מפני השלום. (מע"ל)

"וּמְרַדְּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה!" רק מרדכי היה עומד בקומה זקופה ולא משתחוה. הוא לא ניסה כלל להסתיר זאת, ולהראות את עצמו כאילו אינו רואה את המן עובר, אלא להיפך - דווקא כשהיה המן עובר, היה מרדכי עומד למולו בראש מורם ובעיניים פקוחות לרווחה, להראות לכולם שאינו משתחוה.

בכך רצה מרדכי לכפר על ישראל שהשתחו בעבר לצלמו של נבוכדנצר. הוא אף ידע כי עתיד זרעו של עשו [המן] ליפול על ידי בניה של רחל [מרדכי], והיה ליבו סמוך ובטוח שהדבר אכן יתרחש, ולא רצה להראות שום סימן של כניעה והתרפסות לפני רשע זה.

אך היהודים בראותם זאת, חששו מאוד מתגובתו של המן, וניסו לשדל את מרדכי להשתחוות לפניו, או לפחות להתרחק ממנו. אמרו לו: הלוא אף יעקב אבינו ובניו - השתחוו לפני עשו, ומדוע אתה אינך משתחוה? אמר להם: אני באתי מזרעו של

בנימין, אשר לא השתחוה מעודו לאדם רשע! אכן באותה שעה שהשתחוו יעקב ובניו לעשו, עדיין לא נולד בנימין. ודווקא לזרעו של בנימין אשר לא השתחוה - הועיד ה' יתברך למחות את זרעו של עמלק. [ונרחיב בזה עוד להלן].

המן - עבד למרדכי

המן ראה את מרדכי, אך חשק שפתיים והעלים עין. בינו לבין עצמו ידע שלא כדאי לו להתחיל לפתוח כאן תיקים, כי אז יצטרכו לנבור בעבר המאוד לא מפואר שלו, שאותו הוא כה מתאמץ לטשטש ולהשכיח. וזאת עלינו לדעת, כי בעבר היה המן - בלן וספר, במשך 22 שנה! לאט לאט הוא הצליח להתקדם, ולקבל משרה אצל המלך. אבל גם זה לא הלך בקלות - לא מיד התמנה לאחד מהיועצים הבכירים. בהתחלה הוא עבד קשה מאוד בצבא של אחשוורוש, עד שהצליח לקבל תפקיד של מפקד פלוגה. ובתקופה זו אירעה לו תקרית לא נעימה עם מרדכי.

באחד הימים פרץ מרד באחת ממדינות מלכותו של אחשוורוש. מיהר המלך לגייס כוחות צבאיים שילכו לדכא את המרד. שתי פלוגות נשלחו: פלוגתו של המן, ופלוגתו של מרדכי, אשר היה אף הוא שר צבא. לקחו עימם מרדכי והמן צידה לדרך כאשר יוכלו לשאת, ארגנו כל אחד את צבאו, ויצאו אל המלחמה. על פי החלטת שרי הצבא, הקיפו החיילים את העיר במצור עד שתיכנע, ובינתיים חנו סביבות העיר ימים רבים. חיילי מחנה המן, שהיו גרגרנים, אכלו כמויות גדולות של אוכל, והמן לא עצר בעדם, עד שכעבור כמה ימים נגמרה להם כל הצידה. לעומת זאת החיילים במחנה מרדכי, היו מקבלים את ארוחותיהם במידה קצובה, כי אמר להם מרדכי: אנו נתונים עכשיו במלחמה, ואין אנו יכולים לדעת מתי תגיע אספקת המזון הבאה, ולכן עלינו להצטמצם. כאשר תם האוכל במחנה המן, ניגשו כולם אל המן ודרשו ממנו מזון. אמר להם המן, מאיפה אביא לכם אוכל, הרי אתם זללתם את הכל, מה אתם רוצים ממני? כעסו עליו החיילים ואיימו עליו שאם לא ידאג להם מיידית למזון, יהרגוהו. בצר לו להמן, הלך אצל מרדכי ושטח לפניו את צרתו, בהתחננו אליו כי יביא לו מעט מזון לחייליו, כדי שלא יהרגוהו. אמר לו מרדכי: איך אתן לך מהמזון של חיילי, והרי איני יודע מתי תגיע אספקת המזון הנוספת? נפל המן לרגלי מרדכי, והתחנן על נפשו בבכי מר: עבדך אני, אנא אל תתנני למות על ידי חיילי. אמר מרדכי: אם כן מכור עצמך לעבד אלי. ענהו המן, אני מוכן. אך לא מצאו קלף או נייר לכתוב עליו את שטר המכירה, לכן כתבו בכתובת קעקע על ירכו של המן בזו הלשון: "אני המן האגגי עבדו של מרדכי היהודי, נמכרתי לו לעבד בעבור ככרות לחם שסיפק לי".

עכשיו, כשהיה עובר המן על יד שער המלך, ורואה את מרדכי שלא כורע ולא משתחוה לו, היה זועם על כך, אבל מרדכי היה טופח על ירכו, לאמור: 'ראה וזכור מה כתוב על ירכך, ואיך ישתחוה האדון אל עבדו?!' לפיכך, כדי שלא יוודע קלונו ברבים, העדיף המן להתעלם ממרדכי. (אגדת אסתר. ועיין מגילה טו סוף ע"א וברש"י)

אין שלום:

"וַיְהִי כְּאֶמְרָם אֵלָיו יוֹם וַיּוֹם וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם, וַיִּגִּידוּ לְהֶמָּן... וַיֵּרָא הֶמָּן כִּי אֵין מְרַדְּכֵי כְרַע וּמִשְׁתַּחֲוֶה לּוֹ, וַיִּמְלֵא הֶמָּן חֲמָה". עבדי המלך לא השלימו עם זה. מדוע כולם צריכים לכרוע ולהשתחוות, ורק מרדכי לא משתחוה? כנראה שהמן לא שם לב לכך, עלינו ליידיע אותו! ואכן הלכו ואמרו להמן כי מרדכי לא משתחוה לו. המן "הופתע" והעמיד פנים: ברצינות? מה פתאום, לא יכול להיות!

כעת כבר לא היה לו מנוס מלעמוד פנים מול פנים לפני מרדכי. הוא ניסה לנצל את טוב ליבו וענוותנותו של מרדכי, אשר תמיד היה משיב שלום לכל אדם, אפילו לפחות שביהודים, ומרכין את ראשו לפניהם בענווה. יגש הוא אפוא אליו בברכת שלום, ובודאי יזכה ממנו לפחות לניד ראש קל, שיכול להתפרש כהשתחוויה. ניגש המן אל מרדכי ואמר לו: "שלום עליך!", אך מרדכי זקף את קומתו והשיב לו בעזות: "אין שלום - אמר ה' לרשעים!".

כאן בערה בו חמתו של המן להשחית! הוא היה כל כך רוצה להלשין עליו למלך, להורגו בגין הפרת פקודה, או לפחות לבקש מן המלך לבטל את כתב העבדות תמורת סכום כסף. אבל הכבוד העצמי שלו לא נתן לו, שיתחילו לבחוש בתבשילו הקודח... (וילקוט תתנ"ד. מדרש פנים אחרים פ"ג. מע"ל. תוספות השלם)

ויבקש המן להשמיד...

"וַיִּבֶזַע בְּעֵינָיו לְשַׁלַּח יָד בְּמְרַדְּכֵי לְבָדוֹ, כִּי הִגִּידוּ לוֹ אֶת עִם מְרַדְּכֵי, וַיִּבְקֶשׂ הֶמָּן לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְלָכוֹת אַחַשְׁרוּשׁ עִם מְרַדְּכֵי".

גאוות לבו של המן הרשע לא נתנה לו מנוח. אם אינו יכול להפליל את מרדכי ולהגיש נגדו כתב אישום ישיר וגלוי - הוא עוד יתנקם בו בצורה אחרת. ולא רק בו, אלא בכל העם שלו! עליו למצוא דרך כיצד להטות את ליבו של אחשוורוש, שיסכים להוציא גזירה על היהודים כולם!

🕒 משל לעוף אחד שבנה קן על שפת הים, והנה עלה הים והציף את הקן. כעס העוף מאוד על הים, מה עשה? מילא פיו מים מן הים ושם בחול, ושוב מילא פיו מים ושם בחול, וכך חזר ועשה שוב ושוב. שאל אותו חברו: מה אתה עושה ומתייגע? אמר לו: איני זז מכאן, עד שאעשה את כל הים הזה חול, ואת החול אהפוך לימים...

כך - "ויבקש המן להשמיד את כל היהודים". אמר הקב"ה: רשע בן רשע, בן בנו של עשו הרשע, אני בקשתי ולא יכולתי, שנאמר (ותהלים קו כג): "וַיֵּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם - לֹאִי מִשְׁהָ בְּחִירוֹ עֵמֶד בְּפֶרֶץ לְפָנָיו" [אפילו הקב"ה כביכול לא הצליח להשמיד את עם ישראל, מתוקף הבטחתו לאבות האומה], ואתה מבקש... חייך, ראשך תחת ראשם, אתה תהיה כפרה עליהם. (אסתר רבה ז י)

ולמה הדבר דומה? לאבן, וקדרת חרס. אם תיפול האבן על הקדרה, אוי לקדרה, ואם תפול הקדרה על האבן, גם כן אוי לקדרה. כך - עם ישראל נמשלו לאבן נכמו שנאמר: "כי מראש צורים אראנו", ואומות העולם נמשלו כחרס הנשבר. כשעם ישראל נלחמים באומות - אוי לאומות, וכשהאומות מנסים להרע לישראל, גם כן אוי לאומות.

המון עורך גורלות

"בחדש הראשון הוא חדש ניסן בשנת שתיים עשרה למלך אחשורוש, הפיל פור הוא הגורל לפני המון". המון מחשב היטב את צעדיו. לפני שיגש אל אחשורוש להסיתו נגד היהודים, עליו לחשב ולבדוק מהו הזמן הטוב והמסוגל ביותר להוציא לפועל את מזימתו. כמכשף וקוסם מדופלם, היה המון שוקל את צעדיו על פי גורלות וקסמים.

ובכן, הוא ניגש למלאכה. הוא לקח 3 קוביות משחק, המשמשות אותו לקסמיו, הטיל אותן, והנה עלו לפניו המספרים: 1, 3, 3. המון חייך בהנאה: הלוא אלו הן אותיות "א-ג-ג"! יש להסיק מכך שידי על העליונה, שהרי אני מזרעו של אגג מלך עמלק. שמחתו גדלה יותר, כאשר הפך את הקוביות לראות מהם המספרים שיצאו למטה, ולנגד עיניו נגלו המספרים: 6, 4, 4 - "ד-ו-ד"! הן זאת אלא שמזלו של דוד למטה ומזלו של אגג למעלה. אבל הוא לא ידע, כי בכך שהפך את הקוביות לראות את המספרים שלמטה, הפך הוא במו ידיו גם את גורלו, ונעשה דוד למעלה ואגג למטה...

(מדרש תלפיות ענף אחשורוש)

המון אף ראה בגורל, שבקרוב בקרוב תהיה לו עלייה גדולה. מרוב שמחה הוא לא הבחין בדיוק באיזו עלייה מדובר. הוא אכן יעלה מעלה מעלה... על עץ גבוה גבוה חמישים אמה. בקרוב ממש...

כעת נותר לו להמון, רק לבדוק מתי הוא הזמן המתאים לבצע את מזימתו...

ובכן, התחיל המון להעביר בגורל את חודשי השנה בזה אחר זה, כדי לדעת מהו המזל המתאים שבו יסייעו לו הכוכבים מן השמים: העביר בגורל את החודש הנוכחי - חודש **ניסן**, ולא עלה בידו. הבין המון שזכות חג הפסח שחוגגים עם ישראל בחודש זה עומדת להם ולא יוכל להפילם. העביר בגורל את חודש **אייר** - ואף הוא לא עלה בידו, משום זכות פסח שני. העביר את חודש **סיון** - ולא עלה בידו, משום זכות קבלת התורה. העביר את החודשים **תמוז** ו**אב** - ולא עלה בידו, מפני שבחודשים אלו ארעו פורענויות קשות לעם ישראל, ו"לא תקום פעמיים צרה". העביר בגורל את חודש **אלול** - ולא עלה בידו, כי זהו חודש של תשובה וכפרה לעם ישראל. העביר את **תשרי** - ולא עלה בידו, מפני זכויות החגים. העביר את חודש **חשוון** - ולא עלה בידו, מפני שבו ירד המבול וניצלו נח ובניו. העביר את חודש **כסלו** - ולא עלה בידו, שבו הונחו יסודות בית המקדש. העביר את חודש **טבת** - ולא עלה בידו, כי ארעה בו כבר פורענות קשה, שצר נבוכדנצר על ירושלים, העביר את חודש **שבט** - ולא עלה בידו, שבו ראש השנה לאילנות, שמהם מביאים ישראל ביכורים. (מדרש פנים אחרים פ"ג. מע"ל קיא)

הוא כבר היה מודאג, מכך שלא עלה בידו שום חודש, בגלל החגים הרבים והאירועים של ישראל, אבל מה מאוד שמח בראותו שהחודש האחרון, חודש אדר, דווקא הצליח לעלות בגורל. אכן, בחודש זה אין לעם ישראל שום חג ושום זכות...! [רשע מרושע, אתה מטיל עין הרע בחגים של ישראל. עוד תראה... בזכותך יתווסף להם עוד חג. חה, חה, חה...]

המן שמח שמחה גדולה. אכן אין מתאים יותר מאשר חודש אדר, שמזלו - מזל דגים. האח... תפוסים הם בידי כמו דגים במצולה! אבלע אותם כמו דגים חיים... [רשע, הם אינם בידך, אלא אתה בידיהם. הלוא גם הדגים - פעמים שבולעים אותם ופעמים שהם בולעים את האחרים. על האפשרות הזאת לא חשבת, נכון?...]

עוד המשיך המן לחשוב בלבו: הוכחה לכך שבחודש זה מזלם של ישראל בירידה - הנה בחודש זה, בשבעה לחודש, נפטר משה רבם! אכן תאריך פטירתו של משה רבנו היה מפורסם בעולם, היה זה יום של אבל. אבל מה שלא היה מפורסם הוא תאריך הולדתו, מפני שמושה הוטמן שלושה חודשים בתיבה, ואף אחד לא ידע מתי נולד. ומתי באמת נולד משה? אכן, בשבעה באדר. אבל את זאת המן לא ידע...

🔔 "וַיִּפֹּל פּוֹר וַיִּדּוּ בְּגוֹרֵל הַדָּהָה. וַיֵּרָא כִּי בְּאֶדָר מִת אַבִּי הַתְּעוּדָה. וְלֹא זָכַר כִּי הִיא עֵת הַלֵּיָדָה. חֲבִלֵי יוֹלָדָה יָבֵאוּ לוֹ." (מתוך הפיוט "מי כמוד" לריה"ל)

כעת נותר לו רק להעלות בגורל את היום בחודש. הנה עלה - י"ג באדר! נפלא. המן היה בקי היטב בהיסטוריה של ישראל. ביום זה בדיוק היתה במצרים מכת חושך, ובעם ישראל פרצה מגיפה קשה - שמונים אחוז מתוכם מתו! [כמבואר בחוברת המרתקת "חג הפסח בהלכה ובאגדה"] סימן שזה יום של ירידה לישראל!

אומנם קצת חבל, שזה יוצא בעוד כל כך הרבה זמן - כמעט שנה! ממש קשה לו לחכות. אבל לא נורא, הכל לטובה. הלוא אגרות השמד צריכות להגיע ל-127 מדינות, מהודו ועד כוש. זה לוקח זמן, לא כדאי לעשות זאת בחיפזון. עלינו לוודא שהן תגענה לכל מחוז ולכל פינה! חבל שאיזה כפר נידח יפספסו את היום הנפלא הזה, רק בגלל איזה עיכוב טכני. אז שווה לחכות עוד כמה חודשים, העיקר שיהיה באמת "פתרון סופי", כמו שאומרים.

ובכל מקרה, בינתיים הוא כבר יכול להתחיל לחגוג. הוא כמובן לא ישמור ליהודים את ההפתעה בסוד, מה פתאום? הוא ידאג לפרסם אותה כמה שיותר, כדי "להומם ולאבדם", שיהיו המומים ומבולבלים, שימותו מפחד ומטרופ הדעת. גם הגויים כבר יתחילו להטעים אותם מנחת זרועם. בקיצור, אל דאגה, במשך השנה הזאת הוא יספיק לעשות ליהודים קצת שמח לפני מותם. [רשע, מאת ה' היה העיכוב הזה, כדי שייספיקו ישראל לעשות תשובה ולבטל את הגזירה...!]

עלינו להבין, כי הגורלות של המן לא היו סתם מעשה משחק, אלא יש בהם צד של אמת. אבל "ישראל - מעל המזל", שבשעה שישראל עושים תשובה, הם יכולים להפך את הגורל, כך שהוא יפעל לטובתם.

ואכן בשעה שהפיל המן גורלות, יצאה בת קול ואמרה: "אל תיראי עדת ישראל!", שאם תחזרו בתשובה ישתנה הגורל, שכל מה שרואה המן בגורל לרעתכם - יהיה לרעתו.

וזה שכתוב: "הפיל פור - הוא [המן] הגורל" - אמר רבי חמא בר חנינא: "אתה הוא גורלן של בניו", דהיינו הגורל שאתה מטיל על בני - הוא הגורל על עצמך.

אמר הקב"ה: רשע, הגורל שלי קדם לגורל שלך. אני כבר הפלתי גורלות, כמו שנאמר: "גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". בגורל שלי - מכל שבעים האומות, נפל חלקי בישראל. והגורל שלך הוא הגורל לעזאזל, שהולך לכפרה על עם ישראל, כמו שנאמר: "ונשא השעיר עליו את כל עוונותם". (ותוספות השלם עמ' 64. מדרש רבה ז יד. ילקו"ש תתנד)

המן מסית את אחשורוש

מבחינתו של המן התאריך כבר סגור, מה שנשאר זה רק לשכנע את אחשורוש להסכים למזימה. הוא חשב שזה ילך די בקלות, שהרי אחשורוש אינו חבר כל כך טוב של היהודים, אבל בפועל - זה לא היה פשוט, אחשורוש חשש והיסס מאוד. הוא היה בקי בהיסטוריה, וידע מה עלה בגורלם של צוררי ישראל לדורותיהם. הוא פחד להצטרף לשורותיהם.

אבל המן לא ויתר, הוא היה נחוש בדעתו, ופתח במסע שכנוע. הוא הבין שקודם כל עליו 'לחמם' יותר את אחשורוש נגד היהודים, לערוך לו שטיפת מח טובה, ואז ההמשך יהיה קל יותר.

ואכן המן גילה בכך מומחיות רבה! "אמר רבה: אין מי שיודע לספר לשון הרע כמו המן!". השכם והערב היה מגיע לפני אחשורוש, מסית אותו ומרעיל את מוחו בדברי בלע על היהודים.

"יִשְׁנֹנוּ עִם אֶחָד מִפְּגָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָ, וְדַתֵּיהֶם שְׁנוֹת מִפְּל עִם, וְאֵת דַּתִּי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עוֹשִׂים, וְלִמְלֶכְךָ אֵין שׁוֹה לְהַנִּיחֵם".

דת משונה יש להם, אדוני המלך. ולא רק משונה - אלא גם מרדנית ומסוכנת! אולי אתה רואה אותם שקטים ותמימים, אבל הכל רק הצגה זמנית, מפני שאין להם עכשיו אפשרות להרים ראש, אבל דע לך שלאמתו של דבר הם מחפשים בכל נפשם את ההזדמנות לבעוט ולהתנקם בנו, ולכונן ממלכה עצמאית משלהם. הנה, בכל יום

הם מתפללים: "לעשות נקמה בגויים", מחפשים היאך להפיל אותנו. גם הם אומרים: "שובר אויבים ומכניע זדים", איך הם לא מתביישים לקרוא לנו "זדים"? מה עשינו להם, אדוני המלך?! קיפחנו אותם במשהו? עוללנו להם משהו? שום דבר, יש להם שנאה עיוורת כלפינו! גם הם אומרים לאלוקים שלהם: "מלך אוהב צדקה ומשפט" - מחכים מתי יעשה בנו האלוקים שלהם דין ומשפט.

גם החגים שלהם - כולם טובבים סביב התקווה שלהם למרוד בנו ולכונן את מלכותם מחדש. בפסח הם מבערים חמץ ואומרים "כך יבוערו האומות", בשבועות הם קוטפים פרחי שושנים ותפוחים, משליכים אותם בבית הכנסת, ומלקטים אותם חזרה ואומרים "כך ילוקטו ויקובצו כל בני עמנו מבין האומות". בראש השנה הם תוקעים בשופר ואומרים: "כך תיפח רוחם של שונאינו". ביום כיפור הם עושים כפרות ושוחטים תרנגולות ואומרים "כך ישחטו האומות". בסוכות מנענעים לולבים ואומרים: "כך ינוענעו האומות". כל חפצם ומגמתם, כל תקוותם ותפילתם - לבער אותנו מן העולם. איך אפשר לסבול אותם ולהניח להם, איך?!

והם לא רק שונאים אותנו, אלא ממש לועגים לנו, מבזים אותנו! הנה תראה: יהודי שותה כוס יין - אם יפול לו לפתע זבוב לתוך הכוס, מה הוא יעשה? יוציא את הזבוב וישתה את היין. אבל, תקשיב היטב: אם אתה, אדוני המלך, תיגע מעט בכוס היין שלו - מה הוא יעשה? מיד הוא ישפוך את כל היין, וישטוף את הכוס שלוש פעמים! הרי שאתה מאוס עליהם יותר מן הזבוב! (מגילה יג ע"ב. תוספות עבודה זרה לג ע"ב)

חוץ מזה, אדוני המלך, הדת המשונה שלהם גורמת לפיחות כלכלי! למה? כי אין להם מוסר עבודה נורמאלי! כל שבוע באופן קבוע הם עושים יום של שביתה, סוגרים את כל החנויות, את כל העסקים, לא מעניין אותם כלום. אפילו יגיע איזה גוי מסכן לפרוע את חובו ולפדות את המשכונות שלו, הם לא יתחשבו בו, יגידו לו "שבת היום", "חג היום", וישאירו את המשכון אצלם. ולא רק שהם לא עובדים ולא מרוויחים כסף ביום הזה - אלא שהם מבזבזים את כל הכסף שכבר הצליחו להרוויח במשך השבוע! אוכלים בשפע בשר ומעדני מלכים, שותים יין, משתכרים. רגרגנים שכמותם.

אני אומר לך, אדוני המלך, לא משתלם לך להחזיק את הפריזיטים האלו! "לְמַלְךְ אֵין שׁוֹהַ לְהַנִּיחֵם". גם מן המיסים שנראה לך שאתה מרוויח מהם - הם יודעים להתחמק יפה מאוד. רק מגיע גובה המיסים - ישר: "שבת היום", "חג היום".

ומה שהכי מקומם - שהם מצליחים עם הטענות השחוקות שלהם - גם להשתמט מן הצבא! כל צו גיוס שמגיע - "מצטערים. שבת היום, חג היום". בטח, למה להם לתרום ולהקריב מעצמם למען המדינה? לא יותר נוח לשבת בכוללים ובישיבות ולחמם את הכיסאות...?!

אמר הקב"ה: "רשע, אתה מלעיג על מועדי בניי! חייך שבגנותך אני מוסיף להם מועד נוסף, שאפילו כל ימים טובים בטלים - זה לא יהיה בטל". (אסתר רבה ז יד)

אמר רבי לוי: על מה שהיה המן מקטרג מלמטה על ישראל, היה המלאך מיכאל מלמד עליהם סנווריה מלמעלה. אמר לפניו: ריבוננו של עולם, אין בניך מתקטרגים לא על שעבדו עבודה זרה, ולא על ששפכו דמים, אלא על שהם משמרים את דתך. אמר לו הקב"ה: לא עזבתי ולא אעזוב! שנאמר: "כי לא יטוש ה' עמו". (ילקוט"ש אסתר ג תתנד)

ההיסטוריה מספרת

המן המשיך להסית: אדוני המלך, תתבונן קצת על ההיסטוריה שלהם, ותווכח לראות עד כמה הם כפויי טובה. הנה תראה מה קרה לפרעה מלך מצרים: כאשר ירדו ישראל למצרים, קיבל אותם פרעה בסבר פנים יפות, הושיב אותם במיטב הארץ, זן אותם בשנות הרעב ונתן להם כל טוב שבארצו. במקום להגיד יפה תודה - הם החליטו לנצל אותו עד הסוף, ועשו לו כזה תרגיל: באו בהתחלה בבקשה 'צנועה': אנחנו רוצים ללכת לזבוח לאלוקינו למשך שלושה ימים, אחר כך נחזור. אולי אתה מסכים בבקשה להשאיל לנו כלי כסף וכלי זהב ובגדים יפים, כדי שנוכל לחגוג כראוי? והמצרים התמימים ברוב טובם אכן השאלו להם בנדיבות כסף וזהב ובגדים, והטעינו לכל אחד מישראל עשרות חמורים מלאים בכל טוב מצרים. אבל מה הנצלנים האלו עשו בסוף? ברחו, כמובן, יחד עם כל הרכוש, הלכו ולא חזרו!

וכך, כשהם מצוידים בכל טוב, הם פנו לעבר מסע הכיבוש האכזרי שלהם. סבא שלי עמלק - לא היה יכול לסבול את העוול הזה שנעשה למצרים, וניסה להילחם בהם בדרך, אבל הם הצליחו להתגבר עליו. אל תשאל אותי איך, אדוני המלך, אני באמת לא יודע. אולי הם עשו עליו כשפים. אחר כך הם המשיכו לארץ כנען והדפו באכזריות ובעריצות 31 מדינות ששכנו בה. ככה בלי רחמים, הרגו וגרשו אזרחים תמימים מבתיהם, אנשים נשים וטף, וחילקו ביניהם את ארצם.

לאחר שהתיישבו והתאזרחו בארץ כנען - העמידו להם מלכים עריצים וקשים. הראשון שבהם היה שאול. הוא המיט שואה של ממש על העם שלי - עמלק! ביום אחד הוא הרג מאה אלף פרשים, וכן השמיד את העם מקטן ועד גדול, מבלי לחוס ומבלי לחמול, לא על איש ולא על אשה, וגם לא על עולל ויונק! ומה עשו למלך אגג סבא שלי, אתה יודע? בא הנביא שלהם שמואל, ושיסע את גופו באכזריות, ונתן את בשרו למאכל לעוף השמים! לאחר מכן עלה לשלטון המלך דוד, וגם הוא ערך מלחמות עקובות מדם בעמים השוכנים באזור. אחריו עלה מלך נוסף - שלמה, והוא הקים להם מרכז דתי לאומי, שהם קוראים לו "בית המקדש". אוי, כמה צרות המרכז הזה גרם לנו! שם יושבים המנהיגים שלהם ומסיתים אותם נגדנו, שם מתאספים כל הגברים 3 פעמים בשנה, עורכים אסיפות לאומיות, וזובחים ומקריבים קורבנות לאלוקיהם. המרכז הזה הוא ממש איום רציני לשלומנו של העולם כולו!

המזל שלנו הוא שהיהודים המושחתים הללו הרגילו גם את האלוקים שלהם, עד שתשש כוחו [עפר לפיו], ובא נבוכדנצר ושרף את הבית שלהם, ופירק את מלכותם, והגלה אותם מארצם. אבל דע לך, אדוני המלך, שעדיין סכנת קיומם מרחפת על העולם! כל עוד שלא הושמדו סופית, מעיב צל כבד של סכנה איומה לאנושות כולה. כמו שאמרתי לך, יש להם חזון ותקווה להשתקם ולכונן מחדש את ממלכתם העריצה, הם רק מחכים להזדמנות המתאימה.

הפתרון הסופי

"אם על המלך טוב יפתב לאבדם, ועשרת אלפים כבר כסף אשקול על ידי עשי המלאכה להביא אל גנזי המלך".

אדוני המלך, כשר וכמשנה במלכותך הרוממה, חש אני אחריות כבדה. לנגד עיני עומדת טובתו האישית של המלך, טובת הממלכה כולה, וטובת אזרחים חפים מפשע - טובתם הביטחונית וטובתם הכלכלית.

כפי שהסברתי, היהודים מהווים מפגע מסוכן לאנושות. אני חש צורך לקחת לידי את האחריות ואת היוזמה, להרים את הכפפה, לאזור אומץ, להישיר מבט ולהגיד: הבה נמצא פתרון סופי לבעיית היהודים! הבה נסיר את הצל הקודר המעיב על האנושות!

איננו יכולים להסתפק בפתרונות חלקיים בלבד. עלינו ללמוד מן ההיסטוריה: כשרצה פרעה לאבד את ישראל, שם את ידו רק על הזכרים ולא על הנקבות, ולא הבין כי הבנות נישאות לאחרים, והן פרות ורבות, ומהן יכולה האומה לצמוח מחדש (מדרש תהילים ב). אנחנו לא נחזור על הטעות הזאת, אלא נאבד גברים ונשים כאחד. אף לא נוכל להרשות לעצמנו לחוס על עוללים ויונקים, שהרי "גדיים יעשו תיישים". עלינו לפתור את הבעיה מן השורש, דהיינו: להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד!

אחשורוש מהסס

אחשורוש שמע את הדברים בשימת לב. אי... כמה שהוא מזדהה עם הדברים! הלוא אף הוא חש שקיומם של היהודים מעיב עליו כצל קודר. מי יודע אם לא יצליחו אכן לממש את חזונם, ולכונן לעצמם ממלכה עצמאית ומתנשאת!! וחוף מזה, רובץ על ליבו סוד מעיק וכבד: פעם שאל את החוזים בכוכבים, מי ישב על כיסאו וימלוך אחריי, והם ענו לו כי תחתיו ימלוך יהודי! ומאז איננו מוצא מרגוע לנפשו, מי יודע איזה פח עתידים לטמון לו היהודים... [הוא לא ידע כי אסתר אשתו יהודיה היא, והיהודי אשר יירש את כסאו - יהיה בנם דריוש]. [וערות דבש]

לכן מבחינתו הוא היה רוצה לאשר מיד את התוכנית של המן. אבל היו לו כמה חששות.

"תראה", הוא אמר להמו, "מה שאתה מציע אינו פשוט בכלל. תאר לעצמך מה עלול לקרות אם נקום לפתע יום אחד ונתחיל להרוג עם שלם. ראשית - יש כאן נזק מדיני, במחיקת עם שלם מן המפה, הדבר יוצר מין 'קרחת' וחסר בממלכה. שנית - הדבר יעורר עלינו את דעת הקהל העולמית! יצא לנו שם של מלכות עריצה ואכזרית, תהיה תסיסה בקרב האזרחים, ומי יודע לאן זה יוביל. ואל תשכח המן, שמן הסתם יש ליהודים ידידים וקרובים שיתנגדו להריגתם, ויכולה להתפתח מלחמת אזרחים קשה. אני כבר לא מדבר על הנזק הכלכלי שיגרם בעקבות השבתתם הפתאומית של חנויות, מפעלים ובתי חרושת שונים. ומה עם המיסים שנפסיד מכך".

אין בעיות!

"אדוני המלך", השיב המן, "אני כבר חשבתי על כל הבעיות שהזכרת, אך תתבונן ותראה שאין מקום לדאגות. קודם כל, הנזק המדיני שדיברת עליו, במחיקת עם שלם מן המפה - אינו קיים כלל, כיון שהעם הזה הוא "מפְזָר" - איננו מרוכז במקום אחד, כך שהחיסרון שלהם לא יהיה ניכר. דבר שני, העם הזה "מפְרָד" - הוא לא מעורה כלל וכלל ביתר העמים, הוא נפרד ונבדל מהם, כי החוקים הגזעניים שלהם לא מתירים להם להתחתן איתנו, כך שאין מה לחשוש ממלחמת אזרחים או מהתקוממות של קרובים שיתבעו את דמם. ודעת הקהל העולמית? אל תדאג, כשמדובר ביהודים - בקלות נצליח להשתיק אותה. נצא במסע הסברה נחמד, וזה כבר יספיק. אתה תראה: יהודים יובלו להריגה - והעולם ישתוק!

ובקשר להיבט הכלכלי. קודם כל כבר הקדמתי והסברתי לך, שברמה העקרונית, היהודים אינם תורמים כלל לכלכלה, להיפך: הם פרזיטים ובטלנים, חסרי מוסר עבודה, מרמים במסחרם ומייקרים את השער. גם מהמיסים והארנונה הם מתחמקים, אתה יכול לפתוח את הפנקסים ולבדוק. בטווח ארוך ורחב, השמדתם תוביל לצמיחה במשק, ואף תפנה מקומות עבודה לאלפי מובטלים בני עמנו.

אומנם יתכן שבטווח הקרוב והמידי אכן ייוצר חסר מסוים בקופת המדינה. גם על זה חשבתי, ואני לוקח את מלוא האחריות גם לכך. ובכן - "עֲשֵׂרֵת אֲלָפִים כֶּסֶף כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, לְהַבִּיא אֶל גְּנֹזֵי הַמְּלָךְ". אני אדאג לגייס לקופת המדינה סכום כסף רציני, ככיסוי וככופר נפש עבור כל היהודים.

דרך אגב אני רוצה לגלות לך מאין אני מגייס את הכסף. הרי אמרתי לך שהיהודים מרמים במסחר, מפקיעים את השערים, וגורמים נזק למשק הפרסי. לבעלי המקצוע ["עושי המלאכה"] הפרסיים זה כבר נמאס, היהודים הללו ממש כורתים את לחמם מפיהם, משיגים את גבולם, ואינם נותנים להם להרים ראש. לכך עלה בדעתי לפנות אליהם בהצעה לתת סכום כסף חד פעמי, כדי להתפטר אחת ולתמיד מן היהודים שנואי נפשם. אתה צריך לראות את ההיענות שלהם! לא שאני צריך דווקא את הכסף שלהם, תאמין לי שבשבילי עשרת אלפים ככר כסף זה שטויות, מהגרזטאות

של הבית שלי אני יכול להביא את זה. אבל אני רק רוצה שתבין לאן נושבות הרוחות. לכולם כבר נמאס מהם, הם כמו קוצים בעיניים. [בעלי המלאכה אכן פתחו את כיסם ותרמו בעין יפה, אך זאת דווקא מפני שהיהודים בפקחותם היו משווקים תוצרת מעולה יותר במחירים אטרקטיביים, עד שהסוחרים הגויים לא יכלו לעמוד בתחרות מולם, ורצו להתפטר מהם.]
(זרע ברד פרשת פקודי ח"א)

לסיכומו של דבר, פונה אני אליך אדוני המלך ואומר: תעלה על הגל! לא נדרש ממך בעצם לעשות שום דבר, כי כפי שראית אני לוקח על עצמי את מלוא האחריות על הפרויקט הזה, חושב על כל הפרטים, ומקדם כל בעיה אפשרית. מה שנותר לך אדוני המלך - זה רק לחתום, רק לאשר את התוכנית. משיכת קולמוס אחת - ועשרת אלפים ככר זורמים אל קופת המדינה, ותשקוט הארץ, ותשכון ממלכתנו לבטח, ואין מחריד.

7

התייעצות עם חכמי גויים

אחשוורוש עדיין מהסס. נכון שהמון כבר מסדר את העניינים ולוקח את האחריות על עצמו. ובכל זאת - סוף סוף הלוא העם הזה מופקד כרגע בידי, ואם אסכים למכור אותם לידי של המון, עדיין הקולר תלוי גם על צווארי, עדיין יש לי מה לפחד מהאלוקים שלהם, שמא יתנקם גם בי.

הוא פונה להמן ואומר לו: "תאמין לי, שהייתי רוצה להסכים ולחתום לך. אבל אני ירא שמא יעשה לי אלוהיהם כמו שעשה לקודמי - לפרעה, לסיסרא ולסנחריב. אתה יודע מה? הייתי רוצה לשאול את החכמים והיועצים שלי מה דעתם בענין".

כאשר שמעו היועצים על תוכניתו של המון, הביעו כולם פה אחד את דעתם הנחרצת: לא שייך, לא בא בחשבון. היהודים הם עמו של האלוקים, אשר נפש כל חי בידו - להגביה ולהשפיל, להמית ולהחיות. מי שמנסה לגעת בהם לרעה - נענש על כך בחומרה, וההיסטוריה כבר הוכיחה זאת!

השיב להם המון: כל זה היה טוב ונכון עד לאחרונה. אבל מאז שהיהודים התחילו להרגיז ולהכעיס אותנו, תשש כוחו והכל השתנה. הנה ראו היאך הצליח נבוכדנצאר להחריב את ביתו ולשרוף את היכלו, הוא אף ערך טבח בעמו, ואת הנותרים הגלה ופיזר בין האומות. והיכן כוחו וגבורתו? כפי שאמרתי, תשש כוחו, הוא התעייף והזקין.

המהומים של הסכמה נשמעו מכל עבר. כן, הדברים בהחלט משכנעים ומתקבלים על הדעת. אכן, ניתן להוציא לפועל את התוכנית של המון. (אסתר רבה ז יג)

וַיִּבְעֵנוּ יַדְבָּרוּ עִתְקָה, יִתְאַמְרוּ כָּל פְּעֻלֵי אָנוֹן... וַיֵּאמְרוּ לֹא יִדְאָה יְהוָה, וְלֹא יִבְיִן אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. בִּינֵנוּ בַעֲרִים בְּעָם, וְכִסְלִים מִתִּי תִשְׁפִּילֵנוּ!... כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ, וְיִנְחַלְתּוּ לֹא יַעֲזֹב. (תהילים צד)

שקלים כנגד שקלים

הוסיף המן ואמר למלך: תראה, אם אתה בכל זאת מהסס, אני רוצה לומר לך שאתה יכול להסיר כל דאגה מליבך, כי למעשה אני משלם לך כל כופר פדיון נפשם, כך שכל האחריות היא עלי.

הרי כבר אמרתי לך שאשקול אל גנזי המלך 10,000 ככר כסף. האם אתה חושב שזהו סכום מקרי? בכלל לא! אצלי הכל מחושב ומדוקדק. הקשב היטב: כאשר בית המקדש של היהודים היה קיים, הם היו תורמים בכל שנה "מחצית השקל", ומכסף זה היו מביאים את כל קורבנות הציבור - תמידים ומוספים, וכן את הקטורת ולחם הפנים, עומר ופרה אדומה, שעיר המשתלח ולשון זהורית שקושרים בראשו, ועוד דברים נוספים, כך שרוב טוב לבית ישראל הגיע משקלים הללו, ובגינם היה אלוקיהם רצוי להם.

הרי שכל זכותם של ישראל רק בזכות השקלים הללו, לכן רוצה אני כעת לשלם לך פדיון נפשם כנגד כל השקלים הללו שהביאו. אומנם אינני יודע מהו מספרם של היהודים כרגע, אבל אעשה את החשבון לפי המספר שהם מנו בצאתם ממצרים - 600,000 גברים. אתן כנגד כל אחד מהם את כל חצאי השקלים שהביא במשך ימי חייו, והרי לך בדיוק עשרת אלפים ככר כסף! (לחשבון המלא - עיין להלן בשער ההלכה עמוד 199. ועיין עוד חזון עובדיה פורים עמוד רפח)

אני יכול אף ליעץ לך עצה טובה: אם תרצה, תוכל להקדיש את כל הכסף הזה לצדקה! זכות הצדקה ודאי תגן עלינו ותעמוד לימיננו להצליח במעשינו, ותגבור על זכותם של ישראל! כדאיים הם השקלים שלנו שיבטלו את השקלים שלהם. זוהי אף העצה שנתן הנביא של היהודים למלך נבוכדנצר: **"[חֲטָאָךְ בְּצַדְקָה פָּרַק] "** [חטאיך - בצדקה יכופרו] [וניהאל ד כד]. (אהבת דוד להחיד"א דרוש א לשבת זכור דף יא ע"ד)

לא כמחשבותיכם מחשבותי, אמר ה'. אצל הקב"ה, אשר העבר ההווה והעתיד פרוסים לפניו, היה החישוב הפוך. אמר ריש לקיש: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקליו, שזכות השקלים שלהם תעמוד להם להינצל משקליו של המן הרשע. (מגילה יג ע"ב)

על כך דרשו את הפסוק (ש"ה"ש ח ז): **"אם יתן איש את פל הון ביתו באהבה - בוז יבוזו לו"** זה המן שנתן עשרת אלפים ככר כסף כדי לנסות לכבות את האהבה שאוהב ה' יתברך את עמו ישראל. בוז יבוזו לו, שזכות השקלים של ישראל כבר קדמה. (מע"ל)

ועל עמי ידו גורל

אחשורוש היה נתון בדילמה קשה. אין ספק שהוא רוצה להתפטר מן היהודים, אבל

מפחיד אותו להתעסק איתם! עם כל ההסברים היפים של המן על כך שהאלוקים עזב אותם, הוא עדיין חושש, אינו מעיז לשחק באש. אבל מה שכן משכנע אותו - זה שהמן מציע לקחת את כל האחריות ואת כל הסיכון לידי. הוא מוכן לקנות מידי את כל היהודים, ולשחרר אותו מכל אחריות. אם כן יש כאן הזדמנות פז של ממש! השאלה היא אם זה באמת 'תופס', האם באמת הוא יכול למכור לו אותם ולהתנער בכך מכל אחריות?

אחשוּרוש התחבט רבות בשאלה זו. והנה, שנאתו הבערת כלפי היהודים הולידה בליבו רעיון. "תשמעו", הוא אמר להמן, "כמו שאמרת לי, היהודים הם פיקדון בידי, זה לא פשוט בשבילי למכור לך אותם. אבל בשביל הכבוד שלך, ובשביל שאני מעריך אותך בתור קוסם הבקי לערוך גורלות נכונים ואמיתיים - אני מוכן שנערוך בינינו גורל: אם יעלו היהודים בידך והכסף בידי, סימן שכדבריד, ואני מוכר לך אותם. אך אם יעלו העם בידי והכסף בידך, סימן שאינני יכול למכור לך אותם".

הסכים המן להצעה, ומיד ערכו ביניהם גורלות. ורוח הקודש צווחת ואומרת: "ועל עמי ידו גורל"... גרמו העוונות, ועלה העם בידי של המן, והכסף בידי של אחשוּרוש. (ילק"ש אסתר תתנד. מנות הלוי)

בעל התל ובעל הבור

שמח המן שמחה גדולה בכך שהעם נפל בחלקו. שמח גם אחשוּרוש שהנה נקרתה לפניו הזדמנות פז להתפטר מן העם בצורה טובה מבלי שידו תהיה בהם.

משל למה הדבר דומה? לשני בני אדם שהיו להם שדות, אך לשניהם היתה בעיה: האחד - באמצע שדהו היה עומד תל גדול של עפר, ולא מצא מקום היכן לפנות אותו. וכשהיה עורך ומשקה את שדהו, היה טורח לעלות ולרדת מן התל אל השדה. לעומת זאת, לשני היתה בעיה אחרת - היה לו בור באמצע השדה, ולא מצא עפר למלאות אותו. וגם לו היה הבור מפריע מאוד בעת עבודתו בשדה. יום אחד עבר בעל התל ליד שדהו של בעל הבור, וחשב לעצמו: מי יתן והיה לי בור כזה, מוכן אני לקנותו אפילו בדמים מרובים, כדי להתפטר מתל העפר שבשדה שלי. עמיתו בעל הבור, אף הוא עבר יום אחד ליד שדהו של בעל התל וחשב לעצמו: הלוואי שהיה לי תל כזה, והייתי מכסה בו את הבור, מוכן אני לשלם כסף רב עבור תל כזה. לימים נפגשו זה עם זה, אמר בעל הבור לבעל התל: אנא מכור לי את התל שברשותך, ואשלם לך כסף טוב. אמר לו: טול אותו בחינם, והלוואי שטיטול אותו כמה שיותר מהר!

כך - המן ואחשוּרוש, שניהם שמחו שמחה גדולה בעסק שעשו במכירת היהודים. אחשוּרוש שמח להתפטר מהם, ואילו המן שמח שהם נפלו לידי ויכול הוא כעת לכלות בהם את שנאתו היוקדת. (מגילה יד ע"א)

אולם אחשוורוש הבחין על פניו של המן, כי עינו צרה על הכסף שהוא צריך עכשיו להוציא מרשותו. חשש אחשוורוש, שמא התחרט המן על הסכום הגבוה בו נקב, ואולי הוא ירצה חלילה לחזור בו כליל מן העסקה. לפיכך מיהר ואמר לו: "הכסף נתון לך!", אל תדאג, אתה יכול כבר לראות את הענין מסודר, כאילו כבר קיבלתי ממך את כל הכסף, ועכשיו אני נותן לך אותו במתנה גמורה. בכבוד רב, אתה יכול לעשות בכסף כטוב בעיניך. אולי באמת תתן אותו לצדקה כמו שאמרת, כדי שהזכות הזאת תגן בעדך ותצליח במעשיך. בכל מקרה תזכור, שאני כבר לא צד בענין. תסגור אתה לבד את החשבוניות שלך עם האלוקים. (וילקו"ש. מנות הלוי דף קכג ע"ב - קכד ע"א. טעמא דקרא להגר"ח קנייבסקי עמ' קמה)

המן אכן לקח את הכסף, וחילקו לצדקה לעניי ישראל, להצלחתו של 'המן בן אמתלאי בת עורבתי'... מתוך תקווה שזכות הצדקה של עשרת אלפים ככר כסף תגבור על זכות השקלים שתרמו ישראל לעבודת הקורבנות. (אהבת דוד להחיד"א ע"ד בשם יערות דבש. בבא בתרא צא ע"א)

הסרת הטבעת

אחשוורוש לא מסתפק בזאת. הוא יוצא מגדרו ומעניק להמן כפיקדון - את הטבעת היקרה עם חותם המלך! הוא אינו מסתפק בכך שהוא עצמו יחתום על האגרות, אלא מפקיד בידי המן את הטבעת המלכותית, עם כל הסמכויות שהיא נושאת. זהו צעד חסר תקדים, שאותו עושה אחשוורוש כדי שלא יבוא לידי חרטה על העסק שעשה.

השנאה מקלקלת את השורה! מנהגו של עולם, הקונה נותן למוכר ערבון או סכום על החשבון, כדי להבטיח שהקונה לא יחזור בו מן הקניה. אבל כאן להיפך, אחשוורוש המוכר נותן ערבון, כדי להבטיח שהוא עצמו לא יתחרט על המכירה! שהרי הוא הסכים לה רק לאחר שכנועים רבים והפצרות חוזרות ונשנות מצד המן. (וילקו"ש. מנות הלוי קכג ע"ב)

"וַיִּסֶר הַמֶּלֶךְ אֶת טִבְעוֹ מֵעַל יָדוֹ" - אחשוורוש אף רצה לנטרל את עצמו מכל אחריות. הוא לא רצה לחתום על האגרות בעצמו, אלא מסר את כל הסמכות בידי המן, בבחינת: "אֵל תְּהִי יָדִי בּוֹ, וְתִהְיֶה בּוֹ יַד פְּלִשְׁתִּים" [המן]. אני כבר לא צד בענין. "וַיִּתְּנָה לְהֶמָּן בֶּן הַמֵּדְיָא הָאֲגָגִי צֶרֶר הַיְהוּדִים" - הוא הפקיד את העבודה "בידיים טובות", בידי מי שהוא מכיר אותו כצורר יהודים מלידה, מבטן ומהריון, הוא כבר יעשה את העבודה במקומו על הצד הטוב ביותר! (מנות הלוי. ודייק כן מאריכות הלשון, שהרי די היה לו לומר: ויתן המלך להמן את טבעתו)

אמר רבי אבא בר כהנא: "גדולה הסרת הטבעת, יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שהתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב - ואילו הסרת הטבעת החזירתם למוטב". (מגילה יד ע"א)

שליחת אגרות השמד

מרגע שמקבל המן את הטבעת לידו, ביום י"ג בניסן, הוא מתחיל לפעול במהירות. נכון אומנם שהגזירה מתוכננת רק לי"ג באדר, בעוד אחד עשר חודשים, אבל המהירות כאן יפה. הוא יודע היטב שלא בלב קל הסכים אחשוורוש לתוכנית, קדמו לכך חששות כבדים והתלבטויות ארוכות, ימים ולילות היה עליו להפציר בו. ואם כן, לא יפלא אם לפתע יתחרט אחשוורוש ויחזור בו מדבריו. לכן עליו לפעול במהירות, לא להשאיר את התוכנית בין שניהם בלבד, אלא לפרסם אותה כמה שיותר, וכך תהיה זו בושה למלך לחזור בו. (מנות הלוי)

עוד חשב המן בדעתו, כי דווקא ביום זה - יום י"ג בניסן, תאיר לו ההצלחה פנים, כי ביום זה אין לישראל זכויות כלל. שהרי מיום א' בניסן ועד יום י"ב בניסן - יש לישראל זכויות של הנשיאים שהיו מקריבים קרבנות בימים אלו. ובי"ד בניסן יש לעם ישראל זכות של קרבן פסח, ומט"ו מתחיל חג הפסח. אבל בי"ג בניסן אין שום זכות על עם ישראל, והוא יוכל להתחיל לגבור עליהם. לכן אין לו לדחות את כתיבת האגרות כלל וכלל. מה גם שזה יהיה מאוד נחמד לבשר ליהודים את הבשורה המיוחדת לפני פרוס חג הפסח, להשבית להם קצת את שמחת החג. (תוספות השלם עמוד עא. טעמא דקרא עמוד קמו)

"וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמִּלֵּךְ בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר יוֹם בּוֹ, וַיִּכְתֹּב כָּל אֶשֶׁר צִוָּה הַמֶּן אֶל אַחֲשֻׁרְפָּנֵי הַמִּלֵּךְ וְאֶל הַפְּחוֹת אֲשֶׁר עַל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְאֶל שְׂרֵי עַם וְעַם, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם כְּלִשׁוֹנוֹ, בְּשֵׁם הַמִּלֵּךְ אַחֲשֻׁרֶשׁ, נִכְתָּב וְנִחְתָּם בְּטַבְעַת הַמִּלֵּךְ."

בזריזות רבה מגייס המן צוות של סופרים ומתורגמנים, אשר כותבים אגרות בשפות שונות לכל 127 מדינות המלך. עוד באותו יום אף מתגייסים הרצים והשליחים להפיץ את האגרות.

וַיִּנְשְׁלוּחַ סִפְרֵים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמִּלֵּךְ, לְהַשְׁמִיד לְהָרַג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים, מִנְעַר וְעַד זָקוֹ, טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד, בְּשְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אָדָר, וּשְׁלָלָם לְבוּז׃

כותב הרב שלמה אלקבץ: אחינו בני ישראל, שמעו אהבת ה' אותנו גם בעת חרון אפו עלינו. כי בפסוק המר הזה, נכתבו כל אותיות האל"ף בי"ת הפשוטות והכפולות. וכל זה להורות כי **אותיות התורה עומדות להגן בעדנו**. [וביען בעת ההיא נמצאו מעם בני ישראל פושעים ומורדים בדבר זנות יין ותירוש בסעודת אחשוורוש, על כן נגרעה אות צדי"ק פשוטה (סופית)]. וזה שאומר המדרש: אמר הקדוש ברוך הוא לשטן, הבא לי מגילה ואכתוב עליהם כליה, באותה שעה הלך השטן הביא לו מגילה וכתב עליה. **מיד יצאה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקדוש ברוך הוא... וסנגרה על ישראל**. (מנות

רעש תקשורתי

"פְּתִישְׁנֵן הַתְּבָב לְהַנְתֵּן דֵּת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, גְּלוּי לְכָל הָעַמִּים לְהִיּוֹת עֲתִידִים לְיוֹם הַזֶּה".
המן דואג לעשות לאגרות פרסום נרחב ורעש תקשורתי חזק - כדי שלא יהיה לאף אחד סיבה לחשוש שמא יש כאן איזה זיוף שהתרקם במחתרת. זאת ועוד, לאחר הפעם הראשונה שהוא שולח את האגרות, הוא ממשיך ושולח עוד ועוד משלוחים של אגרות [המילה "נשלוח" מורה על התמדת השליחה, שלא נשלחו באופן חד פעמי], כדי שלא יהיה שום מחוז או איזה כפר נידח שלא יגיעו אליהם האגרות. אם יהיה עיכוב כלשהו במשלוח אחד, יגיע משלוח אחר, כך שאף אחד לא יפספס חלילה את היום המיוחד. (מנות הלוי)

כדי להלהיב את ההמון לבצע את המזימה, הודגש באגרות כי "שְׁלָלִים לְבוֹז" - השלל לא ילך אל קופת המדינה, אלא כל מי שיהרוג יהודי - יטול את ממונו, כך שהעסק הזה מאוד משתלם. כך אף לא יוצר מצב שהיהודים ינסו לשחד את הגויים בכסף שלא להורגם.

🔗 "לְהִיּוֹת עֲתִידִים לְיוֹם הַזֶּה" - אמר רבי לוי: אומות העולם - נבואתן סתומה, ואינם יודעים אם להיהרג או אם להרוג. משל לאדם שהיה מהלך בדרך, והיה עייף ויגע, אמר: הלוואי אשיג איזה חמור! עבר שם חייל רומאי שאתונו המליטה, והסייח לא היה יכול לעמוד בקצב ההליכה. אמר החייל להולך הרגל: קח את הסייח והרכיבהו על כתפיד. אמר הולך הרגל: אהה, תפילתי התקבלה! קבלתי חמור, אך שכחתי לפרט למה אני מתכוון... אני התכוונתי לחמור שארכב עליו, ולבסוף קיבלתי חמור שרוכב עלי. כך על הגויים נאמר "להיות עתידים", ולא מפורש אם להרוג או להיהרג. אבל על היהודים (באגרות ההצלה דלהלן) נאמר במפורש: "וְלִהְיוֹת הַיְּהוּדִים עֲתִידִים לְיוֹם הַזֶּה לְהִנָּקֵם מֵאִיְבֵיהֶם". (אסתר רבה ז כד)

מסע הסברה

מלבד אגרת השמד המרכזית, שבה נכתב הצו המלכותי להשמיד ולהרוג ולאבד, נשלחו אגרות נוספות: ארוכות, מפורטות ומנומקות.

המן ערך מסע הסברה עולמי, בו היטיב לשתף את ההמון בבעיית היהודים, המטילה צל כבד על העולם כולו. הוא הסביר את הסכנה האורבת לאנושות כולה מקיומם, ואף הביע את תחושת האחריות שהובילה אותו אל התוכנית האמיצה, תוכנית "הפתרון הסופי", אשר כולם צריכים להיות שותפים נאמנים לה.

הוא קרא לכולם להתגייס למשימה החשובה, ולעשות עבודה יסודית וטובה: אין להותיר יהודי אחד בכל רחבי הממלכה! ולשם כך כל מדינה נדרשת לפתוח את פנקסי משרד הפנים, לבדוק תעודות זהות, לערוך ביקורת בגבולות - שלא יהיו יהודים שינסו לטשטש את מוצאם או לברוח ממקום למקום! (תוספות השלם פא)

אחי ורעי היקרים די בכל אתר ואתר,

אני גדול המלך ושני לו, ראש לסגנים ומובחר שבגדולי המלכות, התוועדתי יחד עם כל שרי המלוכה, הפחות, הסגנים והאחשדרפנים, והוסכם בינינו בעצה אחת, בפה אחד ובדיבור אחד, בהסכמתו של המלך אחשורוש ירום הודו ובחתימת טבעתו, אודות הנשר הגדול [עם ישראל], שהיו כנפיו פרוסים על כל העולם כולו [בזמנים הטובים של עם ישראל] ולא היו עוף ובהמה [שום אימה] יכולים לעמוד בפניו, עד שבא הארי הגדול [נבוכדנצאר מלך בבל] והכה את הנשר מכה גדולה ונשרו כנפיו ונמרטו נוצותיו ונתקצצו רגליו [החריב את בית המקדש ועם ישראל נחלש והתפזר בגלות]. ואז היה העולם שרוי בנחת ובשלוה ובהשקט עד היום הזה. ועכשיו רוצה הנשר שוב לגדל כנפיו ולהפריח נוצותיו ולשוב אל קינו, ולהטיל אימתו על כל יושבי הארץ. לכן נקבצנו כל גדולי מדי ופרס להיות כולנו מוכנים להכין מלכות לנשר הזה קודם שיגדל כוחו ויחזור אל קינו [שלא יצליחו לבנות שוב את בית המקדש ולהשתקם מחדש]. וראינו לכלותו לגמרי מן העולם, לשבור את כנפיו, ולתת את בשרו מאכל לעוף השמים, לבקע ביציו ולפצוע אפרוחיו ולעקור זכרו מן העולם. ולא תהא עצתנו כעצת פרעה שגזר רק על הזכרים והשאיר את הנקבות, ולא כעשו אשר המתין למותו של אביו כדי להרוג את יעקב, ולא כעמלק שרדף אחר עם ישראל והרג הנחשלים שבהם והשאיר את הגיבורים, ולא כנבוכדנצאר שהגלה אותם והושיבם בעיר מלכותו. אלא הסכמנו ברוח ברורה להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, עד שלא יהיה להם שום זכר בעולם כלל. שלא יקומו עלינו ויעשו בנו כדרך שעשו באבותינו ובמלכינו הקדמונים, אשר השיבו להם רעה תחת טובה [כאן פירט המן את ההיסטוריה כפזית הטובה ורבת האכזריות של העם היהודי, כפי שהיטיב לתאר לפני אחשורוש וכנ"ל].

ועל זאת באתי על החתום. יום י"ג לחודש ניסן שנת ג'ת"ד
המן האגגי יש"ו. היושב פה עיר הבירה שושן.

גם מלשכת הדובר של אחשורוש הוצאו אגרות הסברה מנומקות, המסבירות את פשר הצו המלכותי: (מנות הלוי קכד ע"ב. בשם תרגום ירושלמי)

ממני המלך אחשורוש לכל העמים והאומות והלשונות השוכנים בכל הארץ, שלומכם ירבה.

מודיע אני לכם שאדם אחד בא אלינו, לא ממקומנו ולא ממחוזנו הוא, ונוסף בנו להתגבר על שונאינו. חקרנו ודרשנו אודותיו, ונגלה לנו שמגזע תרשישים הוא, מזרע מלכים אדירים, נין ונכד למלך אגג, בן עמלק הגדול, בן רעואל בן אליפז בכור עשו, בן גדולים בעל נכסים. המן שמו. ושאל ממני שאלה קטנה וקלה, והגיד לי על היהודים ועל מעשיהם ועל נימוסייהם הבלתי טובים, ונתן לי כופר נפשם בעבור הריגתם. ועתה אני המלך אחשורוש הרבה אני שמח, ודעתי מיושבת עלי, והעם מכרתי לו להריגה. עתה אכלו ושתו ושמחו כמו שאני אוכל ושותה ושמח.

ובזאת פונה אני בקריאה נרגשת לכל אזרחי הארץ, איש את רעהו יעזור, חזקו ונתחזקה בעד עמנו. תופס הקשת יתפוס קשתו, האוחז בחרב יאחז חרבו, צאו ושלטו בהם בשלושה עשר לחדש אדר. ולא תחוסו לא על מלכיהם ולא על שלטוניהם ולא על גדוליהם ולא על קטניהם. הרגו אנשים נשים וטף, וממוניהם בוזו לכם.

ומתריע אני בהתראה חמורה, לכל עם אומה ולשון בכל מקום ומקום, בכל מדינה ומדינה, בכל משפחה ומשפחה, ובכל עיר ועיר - שימצא שם עבד יהודי או אמה יהודיה - שאעשה דין חרוץ על יושבי המקום הזה, וייהרגו גדוליהם על שער המדינה ההיא, יען לא קיבלו את מצות המלך, ונתנו ליהודים מקום מקלט לנוס שמה. שאני אחשורוש חפץ שלא ימצא יהודי אחד על פני ארץ מלכותי.

החותם פה עיר הבירה שושן ביום י"ג לחודש ניסן ג'ת"ד
נאום המלך אחשורוש ירום הודו.

בוקה ומבולקה בשושן

"הַרְצִים יָצְאוּ דְחוּפִים בְּדַבַּר הַמֶּלֶךְ, וְהִדַּת נִתְּנָה בְּשׁוֹשַׁן הַבִּירָה, וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יָשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת, וְהַעִיר שׁוֹשָׁן נְבוֹכָה".

האגרות החתומות יצאו לדרך. חלקן תגענה ליעדן תוך ימים ספורים, וחלקן מיועדות למדינות רחוקות ותגענה רק בעוד ימים ארוכים. הבהלה והפחד שהן עתידות להביא עימן לכל מקום - הם רק ענין של זמן.

אבל לשושן הבירה - הגיעה הבשורה הקשה בו ביום. בעוד היהודים עסוקים בהכנות אחרונות לקראת חג הפסח הממשמש ובא - מתפרסמות לפתע אגרות שמד נוראיות, הקוראות להמון להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים ביום אחד!

בהלה נוראה תוקפת את היהודים. הם המומים ומבולבלים. האם נכון ראו עיניהם, שעל כל האגרות מתנוססת לה לתפארה חותמתו של המלך! זהו המלך הליברלי רב החסד שהזמין אותם למשתה ברוב כבוד ויקר? מה זה היה לו! מה קורה כאן בכלל! ואולי זו טעות, או איזה תרגיל מרושע של המן צורר היהודים. עליהם לשלוח בדחיפות משלחות אל המלך אחשוורוש, לברר את פשר הענין ולתקן את הטעות האיומה.

אבל, מה זה? היום אין קבלת קהל אצל המלך! המלך מסב למשתה היין עם המן הרשע, ואין רשות לאף אחד להפריע לו באמצע. אוי ואבוי! משמע שאכן הגזירה נעשתה בהסכמתו המלאה של המלך. הנה יושבים הם יחד כדרך שעושים בני אדם בסחורתם, כדי לתת משנה תוקף לעסק שעשו. (תוספות השלם עמוד עה)

הצרה היא שהמן מתחכם להאריך את זמן המשתה, כדי לא לתת להם שום הזדמנות לדבר עם המלך! (מנות הלוי קכה ע"ב)

ובינתיים - בוקה ומבולקה בעיר. ההמון הנוכרי חוגג בחוצות, וקול קריאות הנאצה והשמחה לאיד מתערבב עם קול בכיות היהודים (תרגום). הגויים מרימים ראש, ומתנכלים ליהודים. הולך יהודי בשוק, ולפתע בא פרסי וחונקו ואומר לו: חכה חכה, עוד מעט אני הורג אותך ונוטל את כל ממונך. מרוב בכייה ובהלה, קורים לפתע מקרים קשים: אשה הולכת לשטוח פירות על הגג, ונופלת מן הגג ומתה; אדם הולך לשאוב מים מן הבור, נופל לתוכו ומת. (ילקוט שמעוני אסתר תתנ"ו)

פרק ד

12 יוסף

היאך למעט הצו האיום ונזא. ומביא ציונו לצדקה גדולה ומרה.
 היאך למעט אסור אל האבטור. ומעבדקט למרדכי לקבש בדד צמה ולא למשו.
 היאך היהודים לדבר גבולה (אספים, ושיוויס בגדניו שזשה ימים רצופים.
 וזליל הסדר אין מצוה ואין יין, ריק בלחזה (שכנוג כחיס.
 גזוליס וקטניס ימיו קוראים וצדקיס. וגזל שודגס אל האוקיס.

מרדכי ידע

"ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו, וילבש שק ואפר, ויצא בתוך העיר, ויזעק זעקה גדלה ומרה".

העיר שושן הומה וסוערת, היהודים אינם יודעים את נפשם מצער ומדאגה. הידיעה המרה הולכת ומתפשטת אף בערים נוספות, ובכל מקום שהיא מגיעה היא מביאה בכנפיה אבל ובכי ומספד.

אבל מרדכי היהודי ידע מעבר למה שידעו כולם. "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה" - הוא ידע את מה שעומד מאחורי הדברים, על מה ולמה נגזרה הגזירה הנוראה. דומה הדבר לאדם שמבלי משים זרק אבנים על אנדרטה של המלך, והיו כולם מתכנסים ומסתכלים עליו בתרעומת ובתדהמה. אבל הוא כלל לא הרגיש במעשהו, והיה יושב ומתעסק בנחת בענייניו. כך היהודים באותו דור כלל לא שיערו מהן ההשלכות החמורות שנגרמו מהליכתם למשתה אחשוורוש לפני כתשע שנים, הם המשיכו בשגרת החיים בנחת ובשלווה. וכעת, כשנגזרה הגזירה הנוראה, ידע מרדכי היהודי את סיבתה, ואף ידע היאך אפשר לרפא את המכה הכואבת. (יולקו"ש אסתר תתנו)

אמרו חז"ל: לאחר שהלכו ישראל אל המשתה, קיטרג עליהם השטן לפני הקב"ה... אמר הקדוש ברוך הוא לשטן, הבא לי מגילה ואכתוב עליה כליה. באותה שעה הלך השטן והביא לו מגילה וכתב עליה. מיד יצאה התורה בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי לפני הקב"ה, וגם מלאכי השרת צעקו לקול בכייתה ואמרו לפניו: רבונו של עולם, אם ישראל יהיו בטלים מן העולם - אנו למה אנו נצרכים בעולם? שנאמר (ישעיה לג ז): "הן אַרְאֵלֶם צַעְקוּ חֲצָה מִלְּאֲכֵי שְׁלֹם מִרְ יִבְפְּיוֹ". כיון ששמעו חמה ולבנה כך, אספו נוגהם, שנאמר (ישעיה נ ג): "אַלְבִּישׁ שְׂמִים קְדֹרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים פְּסוּתִים".

באותה שעה רץ אליהו הנביא בבהלה אל אבותינו הקדושים אברהם, יצחק ויעקב, ואל משה רבנו ואמר להם: השמים והארץ וכל צבא השמים בוכים במר נפש, מפני הגזירה שנגזרה לכלות את ישראל, ואתם ישנים ודוממים, ואינכם משגיחים על

הצרה שבניכם שרויים בה?! אמרו לו, מפני מה נגזר עליהם כך? אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם של נבוכדנצר, ואכלו ושתו מסעודתו של אחשורוש, ועתה נמסרו ישראל לטבח כדי לאבד שמם מן העולם.

אמרו לו אברהם יצחק ויעקב: אם הם עברו על דת הקדוש ברוך הוא, ונחתמה גזירתם, מה אנו יכולים לעשות? חזר אליהו ואמר לו למשה: רועה נאמן! כמה פעמים עמדת על הפרץ לישראל, וביטלת גזירתם לבלתי השחית, מה תענה על הצרה הזאת? אמר לו משה לאליהו: האם יש אדם כשר בדור? אמר לו: יש, ומרדכי שמו. אמר לו משה: לך מיד והודיעו, שהוא יעמוד למטה בתפילה ובתחנונים, ואנו נעמוד לפני הקב"ה למעלה, ונבטל את הגזירה. אמר לו אליהו למשה: רועה נאמן, כבר חתומה הגזרה בשמים על צאן מרעיתך. אמר לו משה: דע לך, אם בדם היא חתומה - מה שהיה היה ואין תקנה, אבל אם בטיט היא חתומה - עדין יש תקוה, ורחמי הקדוש ברוך הוא מרובים. אמר לו: בטיט היא חתומה [וזה שנאמר: "אם על המלך טוב, יכתב לאבדם" - לא בדם]. תיכף רץ אליהו והודיע למרדכי, שנאמר: "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, ויקרע מרדכי את בגדיו". (אסתר רבה ז יח)

זעקת מרדכי

קרע מרדכי את בגדיו, לבש שק ואפר, והתחיל להתפלש בתפילה לפני בורא עולם. אמר: איני אז מן השק עד שיעשה הקב"ה ניסים כמו שעשה לאבותי! [ביעקב נאמר: "וישם שק במתניו", ולא הוריד השק עד שהתבשר שהנה יוסף חי. וכן יהורם לא הזיז השק מעליו עד שכלה הרעב משומרון. שלבישת השק מורה על התפלשות והכנעה לפני בורא עולם (אסתר ח א)].

"ויזעק זעקה גדולה ומרה" - היה מרדכי הולך וזועק ומתפלל: יצחק אבינו, ראה מה עשית בשביל צעקה אחת שצעק עשו לפניך בשעה שברכת את יעקב, מיד ריחמת עליו וברכת אף אותו. ועכשיו הלא תשמע לקול צעקה של אומה קדושה זו שנמכרה וצועקת מתוך כאבה?! לא על מחצית מן העם בלבד נגזרה הגזרה, ולא על שלישי ולא על רבע, אלא על כל האומה, להשמיד להרוג ולאבד את כולם. אנא אל תעמוד מנגד, וחוש להתפלל ולהתחנן עלינו לפני בורא עולם. (ילק"ש אסתר תתרינ)

עוד התפלל מרדכי אל ה' ואמר: "אנא אדון כל העולם, אתה ידעת את לבבי כי לא מגובה רוחי ורום לבבי עשיתי זאת, שלא להשתחוות לפני המן העמלקי הזה, אלא מפני יראתך עשיתי זאת, לבל אתן את כבודך לאדם בשר ודם. על כן לא חפצתי להשתחוות לערל הטמא הזה, ולא אשתחוהו אלא רק לשמך הגדול והקדוש שנקרא עלינו. ועתה לישועתך קיוונו, הצילנו נא מידו של המן הרשע, וילכד הוא בעצמו ברשתו אשר טמן. אנא הפוך אבלנו לששון ולשמחה ויום טוב, ונשבחך על הגאולה הטובה אשר תגאלנו". (בתי מדרשות - חלום מרדכי. אסתר רבה ח ז)

עצרת התעוררות ותפילה

כשראו ישראל את מרדכי הצדיק שהיה הגדול שבהם, זועק בצורה כזו, מיד התקבצו

ובאו סביבו, עד שהתאסף קהל ועם רב עד מאוד. עמד מרדכי על רגליו ואמר: עם ישראל, עם אהוב ויקר לפני אביכם שבשמים, האם אין אתם יודעים מה ארע? האם לא שמעתם את הגזירה שגזרו עלינו המן ואחשוורוש להשמיד, להרוג ולאבד אותנו מעל פני הארץ? אין לנו מלך שנסמוך עליו, וגם לא נביא שיתפלל בעדנו, אין לנו מקום לברוח, וגם לא מדינה להינצל שמה. בכל מקום ומקום כתב עלינו, ובכל מדינה ומדינה שלח עלינו. הננו כצאן אשר אין להם רועה, וכספינה בים אשר אין לה רב חובל. אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים!!

באותה שעה הוציאו את ארון הקודש בשערי שושן, והוציא מרדכי ספר תורה מגולל בשק ואפר וקראו בפרשה הכתובה בספר דברים (פרק ד פסוקים כג - לא)

"הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן תִּשְׁכַּחוּ אֶת בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם... וְעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֵיךָ לְהַכְעִיסוֹ: הַעֲיִדְתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אָבִד תֵּאבְדוּן מֵהָרַע מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא תֵאָרִיכוּ יָמִים עֲלֶיךָ כִּי הַשְּׁמַד תִּשְׁמָדוּן: וְהַפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתֵּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם... וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ וּמִצֵּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכֹל לִבְבְּךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ: **בְּצַר לָךְ וּמִצָּאוֹךְ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וּשְׁבֵת עַד ה' אֱלֹהֵיךָ וְשָׁמַעַת בְּקוֹל: כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֵיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם."**

המשיך מרדכי ואמר: בית ישראל, עם קדוש ואהוב ויקר לפני אלוקיו, דעו כי כל השערים ננעלו, חוץ משערי דמעה. הבה ונלמד מאנשי העיר נינווה, שכאשר הגיע אליהם הנביא יונה ובישר להם כי העיר עומדת להיהפך, מיד התעוררו לתשובה, לבשו שק ואפר, קראו צום, ויקראו אל אלוקים בחוזקה, וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם. וינחם האלוקים על הרעה אשר דיבר לעשות להם. אף אנו נקבל עלינו תענית ונחזור בתשובה, והקדוש ברוך הוא יראה בעונינו וירחם עלינו בזכות ילדינו, שאם אנחנו חטאנו - הם מה חטאו?! באותה שעה געו כל העם בבכיה גדולה ומרה. (מנות הלוי קכט בשם תרגום רבתי)

עמד מרדכי וקיבץ גם 22,000 תינוקות של בית רבן, שקול תפילתם הוא הבל שאין בו חטא, והלבישם שקים, והושיבם על האפר, והיה צווח ובוכה עמהם ביום ובלילה. (ילקו"ש תתנז)

נהג מרדכי כמו שכותב הרמב"ם, שעל כל צרה שלא תבוא על ישראל, צריך לזעוק ולהתריע, ולא לתלות את הדבר במקרה. כי התולה דבר במקרה עליו הכתוב אומר (ויקרא כו, כו כח): "וְאִם בָּזֵאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי, וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי, וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי, וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אִף אֲנִי שָׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם."

הבשורה המרה הולכת ומתפשטת

"וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מֵגִיעַ, אֲבָל גָּדוֹל לַיהוּדִים, וְצוּם וּבְבִי"

ומספד, שק ואפר יצע לרבים – בכל מקום שבו התפרסמו אגרות ההסתה של המון, נשמעו קולות שוד ושבר. ההמון המוסת החל להשתולל בחוצות, והיהודים נרדפו בתאוות דם. דווקא בערים האחרות שמחוץ לשושן, היתה קיימת סכנה מיידית יותר לחייהם של היהודים, שכן היה חשש שההמון המוסת וצמא הדם, בהיותו מרוחק ממשטר המלוכה, לא יעצור בעד תאוותו עד ליום המיועד בעוד חודשים ארוכים, אלא יתחילו לעשות מיד שפטים ביהודים ח"ו. באופן טבעי היה עלול להתרחש חלילה טבח המוני ביהודים, ואולם בהשגחת ה', היה מה שבלם את תאוות הדם הבווערת של ההמון: היה זה זכרון של האגרות הראשונות שנשלחו לפני כתשע שנים, כשנהרגה ושתי. זכרו כולם כי לאחר מכן אחשוורוש התחרט מאוד על הריגתה, ולכן חששו פן יתחרט אף על הגזירה הכתובה באגרות הללו, ואז הוא יתבע אותם על דמם של היהודים שנרצחו לפני הזמן הנקוב.

ובכל אופן ההתפרעויות לא נבלמו כליל, היהודים היו נתונים להתנכלויות שונות מצד ההמון הפרוע, ורבתה הצעקה והבכייה.

היו יהודים אשר ניסו להציל את עצמם על ידי שימכרו עצמם לגוי. ניגש יהודי אל שכנו הגוי ואמר לו: "בבקשה ממך, קח אותי ואת אשתי וילדי לך לעבדים – ולא נמות". השיב לו הנוכרי: "וכי לא ראית את אשר כתוב באגרות, כי משפחה אשר ימצא בקרבה איש מבני היהודים – ייהרגו אף הם. אני מצטער, לא אוכל לעזור לך...". וכך התקיים בישראל מאמר הפסוק **וְדַבְרִים כַּח סוּחַ: "וְהִתְמַכְרְתֶם שָׁם לְאִיבֵיךָ לְעֶבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת וְאִין קָנָה"**. (תרגום שני פרק ד פסוק ב)

"אבל גדול" נפל על היהודים. שלא כמו אבל רגיל ההולך ומתמעט ככל שחולפים הימים, אלא היה זה אבל שהולך ומתגבר, כי כל יום שעובר מקרב יותר את הגזירה הנוראה. (אס"ר ח ב)

ששה מיני צער הצטערו ישראל: אבל [על ההרוגים ומעיל קסב], צום, ובכי, ומספד, שק ואפר – כנגד ששה ימים שנהנו מסעודתו של אותו רשע. (ת"ה עח)

אך יחד עם זאת התחזקו להתפלל ולשוב בתשובה אל ה'. רבים הציעו את מיטותיהם בשק ובאפר, להכנעה והתפלשות לפני בורא עולם. ותעל שוועתם ותשובתם אל האלוקים.

"אל תירא מפחד פתאום"

לאחר שנגזרה הגזירה, יצא המון שמח עם כל בני חברתו, ופגש במרדכי היהודי. והנה ראה מרדכי שלשה ילדים שיצאו מבית הספר. רץ מרדכי אחריהם, ובעקבותיו רץ המון, כדי לשמוע מה יאמר להם. כיון שהגיע מרדכי אל הילדים, אמר להם: "אמרו לי פסוק שלמדתם היום". אמר לו אחד הילדים: **"אל תירא מפחד פתאום ומשואת רשעים פי תבא"** (משלי ג כח). אמר הילד השני: אנו עצרנו היום בפסוק: **"עצו**

עצה ותפר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל (ישעיה ח י). פתח השלישי ואמר: **"ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבל, אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל ואמלט"** (ישעיה מו ד). כיון ששמע מרדכי כך, שחק והיה שמח שמחה גדולה. אמר לו המן, מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? אמר לו, על בשורות טובות שבישרוני, שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו! כעס המן הרשע ואמר, אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות! (אסתר רבה ז יג)

מרדכי לפני שער המלך

המשיך מרדכי בתפילותיו ובזעקותיו לפני ה', אך הבין כי עליו אף לעשות השתדלות טבעית להצלתם של ישראל. הנה זוהי העת אותה צפה ברוח קודשו, שבה רוצה הקב"ה לזמן תשועה לישראל על ידי אסתר המלכה! ולכן יש לפעול בזריזות בכיוון זה.

אסתר המלכה, אשר היתה יושבת בארמון פנימה, לא היתה מודעת כלל לחומרת המצב, ולכן רצה מרדכי ליידעה ולעוררה, שתשמע באוזניה את הזעקות והבכיות, ותבין את המצב הקשה. הלך מרדכי, הלך ובכה, ובא עד שער המלך. אך הוא לא יכל להמשיך ולהיכנס, **"כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק"** - אין זה מכבוד המלכות להיכנס כך אל שערי שטח הארמון.

"ותבואנה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה, ותתחלחל המלכה מאד, ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו - ולא קבל". הנערות והסריסים שהיו הולכים בחצר, ראו את מרדכי כשהוא זועק מרה, והלכו ואמרו זאת לאסתר. (ת"ה פ)

בשמוע זאת אסתר, חיל ורעדה אוחזים בה. היא הבינה בטוב שכלה, כי מרדכי אינו זועק ובוכה מצער ומדאגה לשלומו האישי, אלא משהו נורא קרה לכלל ישראל. היא רוצה לשוחח עימו פנים מול פנים, ולשם כך היא שולחת לו בגדים, כדי שיוכל להסיר מיד את שקו מעליו ולהיכנס לתוך השער (הגר"א). אבל מרדכי לא אבה לקבל את הבגדים, כי לא רצה להסיר השק מעליו ולהפסיק רגע מתחנונים, שזה כעוזב בטחונו מה' וסומך על עזרת בשר ודם (מלבי"ם). לכן נאלצה אסתר לשוחח עם מרדכי באמצעות שליח.

שליחת התך

"ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניה, ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה".

אין זה פשוט להעביר דו שיח בעניינים כה רגישים וסודיים באמצעות שליח. יש למצוא שליח נאמן ביותר, שיהיה אף מבין ענין, וידע להעביר מסרים מורכבים בצורה מדויקת ואחראית. עליו גם לכלכל צעדיו בתבונה, לבל ימשוך את עיניהם הבולשות של המן וחבר מרעיו.

האדם המתאים ביותר שמצאה אסתר לשליחות מורכבת ומסוכנת זו היה 'התך'. יש אומרים שהיה זה דניאל, אשר היה שר חשוב במלכות בבל, ועתה חתכוהו מגדולתו ונתנו לו תפקיד זוטר. [התך - כמו חתך] (מגילה טו ע"א)

ציונה אסתר להתך שיחקור את מרדכי היטב **"מה זה"** - מה בדיוק קורה בשטח, **"ועל מה זה"** - מהי הסיבה לדברים הללו, מה עומד מאחורי הדברים. (הגר"א)

במילים אלו אף התכוונה לרמוז את חששות ליבה: איך יתכן שנגזרה על ישראל גזירה כה קשה וחסרת תקדים, אשר לא היתה כמוה מעולם! שמא חלילה כפרו בה' אלוקי ישראל, אשר עליו ענו ואמרו כאחד: **"זה אלי ואנוהו!"**. או שמא חלילה כפרו בתורה הקדושה ובלוחות הברית, אשר בהן נאמר: **"מזה ומזה הם כתובים!"**! (אסתר רבה ה' ח)

כל אשר קרהו

"וַיֵּצֵא הַתֵּךְ אֶל מְרַדְכֵי אֶל רְחוּב הָעִיר אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ" - יוצא התך אל מרדכי, אך הוא נוקט במשנה זהירות. הוא אינו ניגש אליו ישירות, אלא יוצא אל רחוב העיר, מתערב בקהל, ואז מתקרב אליו ומעביר לו את שאלתה של אסתר, מתוך השתדלות שלא למשוך תשומת לב יתירה. (מע"ל קמוד)

"וַיִּגַד לוֹ מְרַדְכֵי אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ, וְאֵת פְּרִשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הַמֶּן לְשָׁקוֹל עַל גִּזְזֵי הַמֶּלֶךְ בְּיְהוּדִים לְאַבְדָּם, וְאֵת פִּתְשָׁן כְּתָב הַדָּת אֲשֶׁר נָתַן בְּשׁוֹשָׁן לְהַשְׁמִידם נָתַן לוֹ, לְהִרְאוֹת אֶת אֲסֶתֶר, וְלְהַגִּיד לָהּ וּלְצִוּוֹת עָלֶיהָ לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל עַמָּהּ."

מספר מרדכי להתך את כל פרטי הפרשה, ואף נותן בידיו את אגרת ההסתה של המן, שתראה אסתר בעיניה את הגזירה הנוראה ודברי ההסתה החמורים של המן, ובכך יתעורר ליבה יותר להשתדל בעד עמה. (ת"ה פב)

הוא מזכיר גם **"את פרשת הכסף"**, כדי שתבין שאין אפשרות לנסות לשחד את המלך כדי שיבטל את הגזירה, כי הכסף לא 'משחק תפקיד' אצלו, שהרי אף את הכסף שהציע לו המן, לא אבה לקבל. (מע"ל)

במילותיו אף רמז לה את הסיבה האמיתית לגזירה הקשה: **"את כל אשר קרהו"** - רָמַז לעמלק, אשר עליו נאמר: **"אשר קרד בדרך"**. אמר לה: בן בנו של "קרהו" [עמלק] בא עלינו. כאשר בא עמלק להילחם בישראל בצאתם ממצרים, לא היתה לו שום סיבה לכך, אלא היה זה רק מתוך שנאה נוראה לעם ישראל. ומדוע הגיעה הצרה הזו לישראל? מפני שרפו ידיהם מן התורה, ובכך ניתן כח ביד עמלק לבוא ולהילחם בהם. בני ישראל הצליחו לגבור עליו - לא בכח הזרוע, אלא על ידי שהתחזקו בתורה ושעבדו את ליבם לאביהם שבשמים [כמבואר בתורה שמות פרק יז פסוקים ח-יג ובמפרשים]. אף המן בן בנו של עמלק - הצליח להתגבר על ישראל בעקבות רפיונם

בתורה ובמצוות. והתרופה לכך היא שיתחזקו וישבו בתשובה, ובכך יבטלו את כוחו של המן. (אסתר רבה ח ה. מע"ל)

מרדכי מספר לאסתר על חלומו

בהזדמנות זו מזכיר מרדכי לאסתר את דברי החלום שחלם לפני כעשר שנים, ושסיפר לה כבר בזמנו:

בשנה השניה למלכותו של אחשורוש, חלם מרדכי היהודי, והנה רעש גדול וצעקה וקול בהלה בכל הארץ. אז נראו שני תנינים גדולים אשר באו להלחם זה לקראת זה, וכל העולם חרד מפניהם. בין שני התנינים האלו היה עם קטן אחד, אשר כל עמי הארץ ההיא קמו עליו לבלועו, והיה צר לעם הקטן ההוא מאד, ויצעקו ויתפללו לפני ה' בכל לבבם ובכל נפשם. והתנינים נלחמים באכזריות רבה, ואין אף אחד מעז להתערב ביניהם. ופתאום רואה מרדכי והנה מקור מים חיים עובר בין שני התנינים הלוחמים, והבדיל בין שניהם, עד כי חדלו להלחם. ומבוע מקור המים הפך לנהר גדול והתרחבו תחומיו עד שהיה הולך ושוטף בארץ. ויזרח השמש על פני כל הארץ. והעם הקטן גדל והתרומם מאד, ואילו העמים הרמים והגאים נשפלו. ותשקוט כל הארץ כי רבה האמת, ויהי שלום לכל יושבי הארץ. (ילקוט'ש תתרינן. אסתר רבה ח ה)

מיום ההוא והלאה שמר מרדכי את החלום בלבו ולא ספר אותו לאיש, אלא רק לאסתר. וכאשר קם המן להצר ליהודים, אמר מרדכי לאסתר המלכה: הנה באים דברי החלום אשר ספרתי לך, וזאת היא הצרה אשר אמרתי לך. ובכן קומי נא והתפללי לפני ה' אלוקי אבותינו, ותקדמי פניו בבקשה כי יתן אותך לחן ולחסד בלב המלך אחשורוש, וכך תבואי לפניו ביופיך להגן בעד עמך ובעד מולדתך.

"וּלְצִוּוֹת עָלֶיהָ לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל עַמָּהּ" - עד עתה הייתי מצווה אותך שלא תלכי אל המלך מרצונך, אלא רק כאשר הוא יבקשך. עתה אני מצווה שתלכי ותתרצי לפניו. עד עתה ציוויתך שלא תגלי את עמך ומולדתך, עכשיו אני מצווה שתגלי. (ת"ה פב)

אין זה הזמן המתאים

שומעת אסתר את הדברים, ואומרת להתך להשיב למרדכי: הייתי רוצה בחפץ לב להגן ולהשתדל בעד עמנו. אבל אתה הרי יודע מה המצב בארמון: "כָּל עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְעַם מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ יִדְעוּ אֲשֶׁר כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יָבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֶל הַחֹצֵר הַפְּנִימִית אֲשֶׁר לֹא יִקְרָא - אַחַת זָתוּ לְהַמִּית, לְבַד מֵאֲשֶׁר יוֹשִׁיט לוֹ הַמֶּלֶךְ אֶת שְׂרָבִיט הַזָּהָב וְחִיָּה. וְאֵינִי לֹא נִקְרָאתִי לְבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ זֶה שְׁלוֹשִׁים יוֹם".

המן תפס שליטה על המלך - אין מי שיכול לגשת אל המלך ללא רשותו של המן; המן כמובן דאג להסביר למלך, שזהו אמצעי זהירות בסיסי למלך רם ונשגב כמוהו, אשר רבים לוטשים עיניהם אל כסאו ועלולים להתנקש בחייו, ולכן אין לסמוך על

אף אחד, אף לא על הקרובים ביותר [הנה אפילו בגתן ותרש, השומרים הנאמנים, ניסו להתנקש בחיי המלך! מי היה מואמין?!...]. יש להציב כללים בטוחים ונוקשים: כל מי שרוצה להיפגש עם המלך - צריך לתאם זאת מראש עם הסגן, אשר ישקול ויבדוק היטב את מטרת הפגישה. מי שינסה לגשת אל המלך ולהיכנס אל החצר הפנימית ללא הזמנה מוקדמת - יש להורגו מיד ללא כל שהות, לפני שינסה חלילה להתנקש בחיי המלך. אלא אם כן יושיט לו המלך את שרביט הזהב.

כמובן שכוונתו האמיתית של המן לא היתה מתוך דאגה יתירה לשלום המלך, אלא מתוך שאיפה להשתלט על ענייני המדינה, ושאף אחד לא יוועד עם המלך מבלי ידיעתו ורשותו. כך הוא יוכל להשגיח מקרוב שמרדכי לא יכנס אל המלך לדבר על ליבו לבטל את הגזירה. (ת"ה פד. מנות הלוי קלה ע"א. מע"ל קמז)

החוק הזה מפורסם מאוד, כולם יודעים אותו, ולכן גם לי בתור אשת המלך לא תהיה חנינה. הלא כבר יש תקדים: אחשורוש הרג את אשתו הראשונה ושתי כשעברה על מצוותו, כך שגם אותי יהרגו אם אעבור על החוק.

ואולי אתה חושב, שבודאי אמצא חן בעיני המלך, והוא יושיט לי את השרביט? דע לך כי אני לא נקראתי לבוא אל המלך כבר שלושים יום! כנראה שכבר איני אהובה לו כבתחילה. (ת"ה פד)

לכן אני חושבת שיש סיכון גדול בכך שאכנס אל המלך. אומנם, מרוב דאגתי לעם ישראל, מוכנה אני בשמחה לסכן את נפשי למענם, אלא שאני חושבת שאין זה הצעד הנכון כרגע, כי הרי יש לנו עוד 11 חודשים עד למועד ביצוע הגזרה ביום י"ג באדר, ויש שהות בידני לכלכל מעשינו בתבונה ולא בפזיזות. במקום לדחוק את השעה, לגשת עכשיו אל המלך בלי הזמנה, ולקחת סיכון שאולי יהרגוני מבלי שאצליח כלל לדבר עמו, עדיף שאמתין זמן מה, ובינתיים ימשיכו היהודים להתפלל אל ה' וישובו בתשובה שלימה, ואז כשיאיר שוב מזלנו, יקרא לי המלך, ותהיה זו העת הכשרה והמוצלחת לרצות ולפייסו ולשדלו למען הצלתם של ישראל. (מע"ל קמח)

התך נהרג

יוצא התך להעביר למרדכי בשנית את דברי אסתר, אבל - ידו הארוכה של המן השיגה אותו. עם כל ניסיונו הקודם לטשטש את שיחתו עם מרדכי, לא עלה הדבר בידו. עיניו הבולשות של המן עקבו אחריו. המן ראה כי התך משוחח עם מרדכי, ולאחר מכן חוזר לארמון לשוחח עם אסתר. הוא הבין כי הם חושבים מחשבות כיצד לבטל את מזימתו, ולכן כאשר יצא התך כעת מעם אסתר, בעט בו המן ברגלי סוסו והרגו.

הואיל וכך, שלח הקב"ה למרדכי את המלאכים מיכאל וגבריאל [ומכאן ואילך לא מוזכר התך]. (תרגום שני ד יא. תוספות השלם פג בשם פרקי דרבי אליעזר ג)

לא עת לחשות!

"וַיֹּאמֶר מְרַדְכֵי לְהָשִׁיב אֶל אֶסְתֵּר: אֵל תְּדַמֶּי בְנִפְשָׁךְ לְהַמְלִיט בֵּית הַמֶּלֶךְ מִכָּל הַיְהוּדִים, כִּי אִם הַחֹרֵשׁ תַּחְרִישִׁי בְּעַת הַזֹּאת - רוּחַ וְהִצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמָּקוֹם אַחֵר, וְאֵת וּבֵית אֲבִיךָ תֵּאבְדוּ. וּמִי יוֹדֵעַ אִם לַעַת כְּזֹאת הִגַּעַת לְמַלְכוּתוֹ!"

מרדכי שולל את תשובתה של אסתר מכל וכל. הוא שולח לומר לה: דעי לך כי כל יום ויום הוא גורלי ומשמעותי ביותר, ואין לחכות ולהתמהמה אפילו יום אחד! וזאת מכמה סיבות:

אחת - בינתיים ההמון הגויי המוסת חוגג בחוצות ומתנכל ליהודים בתאוות רצח. עלולים להיות חלילה אף פגיעות בנפש עוד לפני שיגיע מועד הגזירה.

שנית - יש לקחת בחשבון כי ישנן במלכות אחשוורוש מדינות מרוחקות מאוד, ואם נתמהמה, הרי שצו ביטול הגזירה לא יספיק להגיע אליהם לפני י"ג באדר, וחס ושלום יהרגו שם כל היהודים. [כי היה עליהם להמתין עד שיחזרו השליחים ששלח המן, ואז לשלוח שוב את השליחים עם צו הביטול, כדי למנוע חששות של זיופים, כפי שיתבאר בהמשך].

שלישית - מי יודע כמה זמן עוד תישארי במלכות? מי ערב לנו שהמלך אחשוורוש ההפכףך לא יחליט לפתע להדיח אותך, כשם שהדיח ברגע אחד את וּשְׁתִי אֶשְׁתוּ הִרְאִשׁוֹנָה?! לכן, כל זמן שאת במלכות - לא עת לחשות. (ת"ה פו בשם רשב"ם)

וסיבה חשובה נוספת: דווקא עכשיו - שהתכנסו כל היהודים בתפילה וחזרו בתשובה, זוהי עת רצון, וישמע ה' לתפילתם. אך אם תתמהמה ישועתם, הם עלולים להתייאש ולחדול מן התפילה ומן התשובה, ואז מי יודע אם שוב יהיו ראויים לישועה.

לעת כזאת הגעת למלכות

עוד הוסיף מרדכי לומר לאסתר, כי אם תתמהמה, יתכן שתבוא הישועה ממקום אחר, אך בזה תפסיד אסתר את המטרה שלשמה זימן אותה הקדוש ברוך הוא אל בית המלך - למחות את המן שהוא מזרע עמלק, ובכך לכפר את חטאו של שאול, אשר היא באה מזרעו. שכידוע - שאול המלך חטא במלחמת עמלק, בכך שהשאיר את אגג מלך עמלק חי, כמסופר בנביא (שמואל א פרק טו):

"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל שָׂאוּל... כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פָּקֶדְתִּי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדָרְךְ בְּעֵלְתוֹ מִמְצָרִים: עֵתָה לֵךְ וְהִכִּיתָ אֶת עִמָּלֶךְ וְהִחַרְמְתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְלֹא תִחַמַּל עָלָיו וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שֶׂה מִגְּמַל וְעַד חֲמוֹר... וַיֵּךְ שָׂאוּל אֶת עִמָּלֶךְ וַיִּתְּפֹשׂ אֶת אֲגַג מֶלֶךְ עִמָּלֶךְ חַי וְאֵת כָּל הָעַם הַחֲרִים לְפִי חֶרֶב: וַיַּחַמַּל שָׂאוּל וְהָעַם עַל אֲגַג וְעַל מֵיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר... וַיְהִי דְבַר ה' אֶל שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: נַחֲמֵתִי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֵת דְּבָרֵי לֹא הִקִּים...". למחרת בא שמואל לשאול - **"וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲגִישׁוּ אֵלַי אֶת אֲגַג מֶלֶךְ**

עֲמַלְק וַיִּלְדָּ אֱלִיּוֹ אֶגֶג מֵעֲדַנַּת וַיֵּאמֶר אֶגֶג אֲכֹן סָר מֵר הַמּוֹת: וַיֵּאמֶר שְׂמוּאֵל פֶּאֶשֶׁר שִׁפְלָה נָשִׁים חֲרָבָד כֵּן תִּשְׁפַּל מְנָשִׁים אֶמְדָּ וַיִּשְׁסַף שְׂמוּאֵל אֶת אֶגֶג לַפְּנֵי ה' בְּגִלְגָל".

אומנם יום למחרת המלחמה הרג שמואל את אגג, אך באותו לילה שעדיין נשאר אגג חי, הוא לקח שפחה כנענית, וממנה נולד לו בן, שממנו יצא המן הרשע. לכן הזהיר מרדכי לאסתר, שכל ביאתה לעולם היא כדי להיות בבית המלכות, לתקן את חטאו של שאול שלא השמיד את זרעו של עמלק כליל, וממנו יצא המן, ועליה למסור נפשה על הדבר הזה - "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת - רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת ובית אביך תאבדו, ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות". (הגאון רבי משה בולה בספר חיי עולם דרוש לשבת זכור דף צ"ז ע"ג)

9

קביעת שלושה ימי צום

שלחה אסתר להשיב אל מרדכי: "לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוּ עִלַּי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים". מבקשת אני, כי כל היהודים יתכנסו יחד לשלושה ימים של צום ותפילה, ובכך שיצומו וימנעו עצמם מן האכילה ומן השתיה, יכפרו הם על מה שאכלו ושתו בסעודתו של אחשוורוש, וכך תהיה לי סייעתא דשמיא בהליכתי אל המלך. (ת"ה פח)

אסתר הדגישה למרדכי שיתכנסו כל היהודים יחד - "לך כנוס את כל היהודים!" כי בהיות כל ישראל באחדות שלימה, לא תאונה אליהם רעה. ואכן המן הרשע קטרג על ישראל שהם עם מפוזר ומפורד, שיש פרוד לבבות ביניהם. אך אסתר הציעה שיתכנסו כולם במעמד אחד, ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו בלבב שלם, ואז תשועתם מהרה תצמח. וכמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת ניצבים סימן א): בנוהג שבעולם אדם נוטל אגודה של קנים - בודאי לא יוכל לשוברם בבת אחת, אבל אם נוטל אחת אחת - אפילו ילד קטן יוכל לשוברם. כך כוחם של ישראל כשהם כולם אגודה אחת, שכאשר הם אגודים ביחד זוכים הם ונגאלים ומקבלים פני שכינה.

"גַּם אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֶצוּם בְּךָ" - אף אני ונערותי היהודיות נצטרף לצום של כלל ישראל. [שבלי ספק היו שם בנות ישראל שבויות, אשר בעבר היתה ושתי הארורה בת הארור מעבידה אותן בשבת (רמב"ם - פירוש מגילת אסתר)]

ומעלת הצום גדולה מאוד, שקורעת גזר דינו של האדם, שאם אדם מדכא בקרבו את רצונותיו הגשמיים, מתחיל לזרוח בו האור האלוקי, ונקלט יותר מאשר בזמן שהכוחות הגשמיים פועלים בו.

מוסיפה אסתר ואומרת למרדכי, כי בימים הקרובים היא מתכוונת להסביר פנים להמן ולהזמינו למשתה יחד עם אחשוורוש, כדי שהמן לא יחשוד בה שהיא משתפת פעולה עם היהודים [הרי יש לו כבר חשד בכיוון הזה, ולכן הרג את התד, ומי יודע באלו אמצעים נוספים הוא מסוגל לנקוט כדי למנוע זאת]. ואולם רב צערה על כך שהיא עוברת,

ללא רצונה, על שלוש עברות: מאכלות אסורות - שעכשיו תיאלץ לאכול ולשתות במשתה עם אחשורוש והמן. גילוי עריות - שהיא מזמנת את עצמה אל אחשורוש [עד עכשיו היה זה באונס, שבאה רק כאשר קרא לה המלך. ועכשיו היא באה מיוזמתה], ושפיכות דמים - שהיא גרמה בעקיפין למותו של התנך. היא מקווה, כי בכך שיצומו שלושה ימים יתכפרו לה שלושת העוונות הללו. אך מרדכי השיב לה: (תהלים מה ט) "מִדְּאֲהָלוֹת קִצְיֹעוֹת כָּל בְּגִדְתִּיךָ", הבגידות [העבירות] שלך מדיפות ריח טוב כמור ואהלות, כיון שמעשך לשם שמים. (ת"ה פח. מע"ל קנב)

"וַיַּעֲבֵר מְרַדְכִי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר". ראה מרדכי כי שלושת ימי הצום שרוצה אסתר לקבוע הם בתאריכים י"ד ט"ו וט"ז בניסן. שלח לומר לה: והרי י"ד בניסן הוא יום שחיטת קרבן פסח, וט"ו הוא יום טוב ראשון של פסח, וט"ז הוא יום הקרבת העומר. היאך נקבע צום בימים נעלים כאלו, והיאך נבטל את החג ואת ליל הסדר? אמרה לו: זקן [חכם] שבישראל, אם אין ישראל - מהן המועדות או מהי התורה? איזה קיום יהיה להם? כיון ששמע זאת מרדכי, אמר: "מלכה, כל מה שתאמר שומעים לה", וגזר תענית. לכן נאמר: "ויעבר מרדכי" - שהעביר את יום טוב של פסח בתענית. (אסתר רבה ח ז. ת"ה צ)

מיד העביר מרדכי כרוז בכל העיר, והלך ממבוי למבוי ומשוק לשוק - לכנוס את היהודים לצום ולתפילה. (ת"ה צ)

אמונת חכמים ללא התחכמות

היהודים נענו לקריאתו של מרדכי - אך לא היה זה פשוט כלל וכלל! הם נדרשו לגייס בקרבם תעצומות נפש גדולות כדי לציית לדבריו.

נתאר לעצמנו את ההתרחשויות האחרונות מנקודת מבטם של יהודי שושן:

אחשורוש מעלה לגדולה את המן, ומצווה על כולם לכרוע ולהשתחוות לו. והנה - "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה!"

מהומה רבה נוצרה בקרב היהודים. "מה פירוש? הרי לפי ההלכה יש היתר להשתחוות להמן, כי אדם איננו עבודה זרה. מה פתאום מחליט מרדכי "להתחסד" ולא להשתחוות?! התקשורת רעשה: "מרדכי מסכן את חיי היהודים!!!" משלחות של יהודים באו והתחננו לפניו, כי יואיל בטובו להשתחוות, אך ורק כדי להצילם מכעסו של המן, אולם מרדכי נותר בעמדתו הנחרצת - "לא אכרע ולא אשתחוה!". בחדשות דאגו להודיע, כי מערוץ הטלוויזיא שלחו צלמים להראות היאך מרדכי לא משתחוה, ואכן פרסמו זאת בחדשות ב"מבט" לעיני כל העמים, שיראו מה גורם הרב החרדי הזה להעלות את חמתו של המן בעם היהודי ובכך לאבדם.

ואכן, התחזיית השחורות התגשמו, ותוך תקופה קצרה נשלחו אגרות מזעזעות אל כל מדינות מלכות אחשורוש - "להשמיד, להרוג ולאבד את כל היהודים!".

ההלם גדול, כולם יודעים שהגזרה הנוראה באה בעקבות עקשנותו של מרדכי היהודי, מחכים הם לאיזו שהיא התנצלות מצידו. אולם - מהי תגובתו המתחמקת של מרדכי? מרדכי ברוב עזותו מנסה להפיל את התיק עליהם, ובכך להתנער מהאשמה! "דעו לכם", הוא אומר לכל היהודים, "שהגזרה הנוראה באה עלינו משמים בעקבות השתתפותכם במשתה אחשורוש שנערך לפני תשע שנים!" מי בכלל זוכר את המשתה הזו? איך מנסה מרדכי להפיל את האשמה עלינו בצורה כל כך בלתי הגיונית? זאת היתה לכאורה התגובה המצופה מיהודי שושן, ובפרט שמרדכי מבטל את 'ליל הסדר', דבר כה חשוב ומרכזי בעם ישראל.

אך כאן חל המהפך הגדול!

שלא כמו מה שקרה לפני תשע שנים, כאשר הוזמנו אל המשתה של אחשורוש: אז - הם התעלמו מפסיקתו של מרדכי שלא ללכת אל המשתה. הם העדיפו את ראייתם המדינית המפוכחת וה"רחבה", מול דעתו ה"מצומצמת" של מרדכי היהודי, לא כופפו את דעתם למול דעת תורה. וזו היתה חומרת חטאם:

אבל כעת - השתנו הדברים. דווקא בנקודה קשה זו, כשגזירת מוות על ראשיהם, הבינו היהודים את האמת - "לא הנחש ממת אלא החטא ממת!". הפעם הם התעלו מעל עצמם, התעלמו מן העובדות הנראות לעין ומן הפרשנויות הטבעיות, וכופפו קומתם לפני 'דעת תורה' של מרדכי היהודי. (שיחות ומאמרים לרב דסלר זצ"ל עמ' לו. אל המקורות ח"א 84)

צום ובכי ומספד

התכנסו היהודים כולם לשלושה ימים של צום ותפילה [וכדי לקיים את גופם, היו מפסיקים מעט מבעוד יום לפני החשכה (ילקו"ש ה תתריג)]. היו שם 12,000 כהנים, הם לקחו שופרות ביד ימין וספר תורה ביד שמאל, והיו הולכים וזועקים אל ה': רבוננו של עולם, התורה שנתת לנו - בודאי כדי שנלמד בה נתת אותה. ואם עמך יכלה מן העולם - מי יעסוק בתורתך, ומי יזכיר שמך? ונפלו על פניהם ואמרו: "עננו ה', עננו", והשופרות הריעו עמהם, והעם ענה אחריהם. וכל כך גדולה היתה בכייתם, שבכו עמהם כל צבא מרום, ותעל שועתם אל האלוקים. (תרגום שני)

ליל הסדר בבנייה - ורעש גדול בשמים

כאשר הגיע ליל הסדר, היו כל ישראל שרויים באמצע התענית, ובמקום לומר את ההגדה של פסח בשמחה, אמרו סליחות ושלוש עשרה מידות של רחמים בבכי וצעקה. ובזוהר הקדוש (בא מ ע"ב) אמרו, כי בשעה שיושבים ישראל בליל פסח ומספרים ביציאת מצרים וקוראים ההגדה של פסח, מזמין הקב"ה את מלאכי השרת וכל פמליא של מעלה, ואומר להם: לכו שמעו מה מספרים בני על הנס שעשיתי להם

ביציאת מצרים. ואז כל המלאכים מתכנסים והולכים לפקוד את בתי ישראל, ושומעים איך ישראל מודים ומשבחים להקב"ה, וחוזרים ובאים אל הקב"ה ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ, ששמחים בישועת ה', ובאותה שעה כביכול מוסיפים עוז וגבורה להקב"ה.

ואילו בשנה זו בליל פסח, נשמע במרום קול בכייתם של 22,000 תינוקות של בית רבן, באמירת סליחות ותחנונים, כשהם חוסים בצילו של מרדכי. עמד השר של התורה וצווח לפני כסא הכבוד, בכה והתחנן, ולקולו נזעקו כל מלאכי השרת ונתנו קולם בבכי, כמו שנאמר: "הן אראלים צעקו חוצה, מלאכי שלום מר יבכיון". אמרו לפני הקב"ה: רבונו של עולם! אם ישראל בטלים חס ושלום, אנו למה נצרכים בעולם? וכל צבא השמים חרדו ולבשו שקים, ועלתה שועתם לשמי מרומים. באותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת: מה אני שומע, קול גדיים וכבשים? אמרו לו: רבונו של עולם, לא קול גדיים וכבשים אתה שומע אלא קול קטני עמך בית ישראל, תינוקות של בית רבן השרויים בתענית, והמן הרשע רוצה להוליכם לטבח. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא, וכביכול היה בוכה עימהם. והעיר את כל חמתו על המן האגגי ומיד הפר עצתו וקלקל מחשבתו, שנאמר: "סורו ממני כל פועלי און כי שמע ה' קול בכי". (חז"ע שו)

פרק ה

12 יוסף

איך אסר אל המלך (משה. שני משפטים) לדין היא ביקשה.
לא סבה להלחין אל המלך. ואיזה פה בדין (מג).
איך הוא יצא מהמשלה נבאון (פסוק). ומה הדין לו אל מ23 היום.
ועם מי הוא שומע והגיור. עד אשר הכין אל הדין.

תפילת אסתר

בשעה שכל היהודים מכונסים היו בבתי כנסיות וזועקים אל ה', אף אסתר המלכה הלכה לקדם את פני ה' בתפילה. היא פשטה את בגדי מלכותה ואת עדי תפארתה ולבשה שק, פרעה שער ראשה ומלאה אותו עפר ואפר, עינתה בצום נפשה, והתפללה:

"אנא ה' מלך על כל המלכים, אנא הושיע נא לאמתך היושבת לבדה, אשר אין לה עוזר זולתך, כי בדד לוקחתי הנה, ובדד אני יושבת בבית המלך פה, בלי אב ואם, רק כיתומה עניה. ועתה ה', הצליחה נא לאמתך הענייה הזאת, והצילה את צאן מרעיתך מפי האריות האלה אשר פתחו את פיהם לאכול אותם. ובכן שנאתי והרחקתי את כל לבושי הודי, ואת כל בגדי תפארתי ועטרת מלכות אשר בראשי, ולא שמחתי ביום אשר אני פה עד עתה. ואתה אלהי, אבי יתומים, קום נא לימין

אמתך היתומה היום הזה, כי בטחתי במאמריך בטובך וברחמיך, ותן לי רחמים לפני אחשורוש המלך, כי יראה אנוכי ממנו כאשר ירא הגדי מפני הארי. ואבקש ממך ה' כי תשפיל אותו עם כל יועציו ושיהיה נכנע ונכבש לפני אמתך בחן ובחסד ותפארת ויופי אשר נתן לאמתך. ובאתי לפניך אך בשם מאמריך, ותן יראתך עליו, ופחדך תן בלבבו". (אסתר רבה ח ז)

אסתר לובשת מלכות

"וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת, וַתַּעֲמִד בַּחֲצַר בֵּית הַמֶּלֶךְ הַפְּנִימִית נֶכַח בֵּית הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא מְלָכוּתוֹ בְּבֵית הַמְּלָכוּת נֶכַח פֶּתַח הַבַּיִת."

ביום ט"ו בניסן [שהוא היום השלישי לשליחת אגרות השמד (רש"י מגילה טו ע"א)], מתכוננת אסתר המלכה לגשת אל המלך אחשורוש להתחנן בעד עמה.

גופה חלוש מן הצום, כוחה תש מן הבכי ומן התפילות - אך רוח מיוחדת מפעמת בלבבה. היא התעלתה לדרגה רוחנית גבוהה עד שלבשה אותה רוח הקודש. "חיל מן החיל של מעלה". מלכות והדרת קודש אפפו ועטפו אותה. [זוה רמזו במילים "ותלבש אסתר מלכות", שלא נאמר בגדי מלכות, אלא מלכות ממש, שהמלכות עטפה ולבשה אותה, כמו: "רוח לבשה את עמשי". (ילק"ש ה תתרנז. זוהר שלח קסט ע"ב)]

היא הסירה מעליה את השק והאפר, ולבשה בגדי יופיה ותפארתה - בגדי מלכות מעובדים ורקומים בזהב יקר, שזורים במשי טוב, ומשובצים באבנים טובות ומרגליות. שמה כתר מלכות בראשה ונעלי זהב אופז ברגליה, והקב"ה האיר את פניה כאור החמה עד שכולה היתה אומרת הדר מלכות. (מע"ל קנז)

בדרכה אל המלך

לקחה עימה אסתר את שתי נערותיה, כחוק המלכות. האחת - תומכת בימינה, והשניה - הולכת אחריה ואוחזת בשובל שמלתה לבל תיגרר על הארץ. וכך הלכה ובאה אל בית המלך, כשהיא מכסה את הדאגה אשר בלבבה, ומצהילה את פניה. (אס"ר ט ז)

בדרכה - המשיכה לשטוח את תפילותיה לפני בורא עולם, שיתן אותה לחן ולחסד ולרחמים, ויצליח את שליחותה. היא חשה את השכינה ההולכת לפניה ומלווה אותה בדרכה. ואולם, כאשר עברה אסתר דרך בית הצלמים [עבודה זרה] אשר למלך - עזבה אותה השכינה, והיתה אסתר אומרת במר נפשה: "אֵלֵי אֵלֵי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי...!". (מגילה טו ע"ב. וכן אמרה כל זומור כ"ב שבתהילים)

בפיק ברכיים הלכה והתקרבה אסתר אל בית המלך, עד אשר הגיעה אל חצר בית המלך הפנימית - מקום אשר אין לבוא אליו ללא הזמנה מוקדמת מאת המלך. ממרחק - הבחינה אסתר במלך היושב על כסא מלכותו בלבוש זהב.

בהשגחתו המופלאה של הקב"ה, בדיוק באותה עת רצה אחשוורוש לשאוף אויר צח, ולכן צויה להעמיד את כסאו "נוכח פתח הבית", ולא בתוככי הטרקלין פנימה כפי שהיה יושב תמיד, וכך היתה אסתר כעת בטווח ראייתו. [עמדה לה זכותו של אברהם אבינו, אשר "והוא יושב פתח האוהל כחום היום"]. (הגר"א. מע"ל קנז)

סבבוני כלבים – עדת מרעים הקיפוני

ראה אחשוורוש את אסתר מרחוק, ואולם בתחילה הוא לא הבחין ביופיה, מפני שהיה לו דוק בעיניו [מעטה המטשטש את הראייה] (ילקו"ש ה תתנז). הוא התמלא כעס וחימה, חרק את שיניו ואמר בלבו: "חבל על דאבדין ולא משתכחין", אי... חבל על אובדנה של ושתי אשת נעורי הבלתי נשכחת. היא היתה מלומדת בנימוסי מלכות ומלאת כבוד עצמי - אף כשקראתי לה לבוא, שמרה על כבודה ולא באה. ואילו זו - מגיעה מבלי שבכלל אקרא לה כלל, ואף מפירה בכך את מצותי! (מדרש תהילים כב תרפז)

ככעסו, מיהר להסיט את מבטו ממנה, כדי לא לראותה. הבינו מכך שרי הטבחים שאין ברצונו להציל אותה ולהושיט לה את השרביט, וכבר התכוונו להורגה. (תרגום שני) המן אשר נוכח במקום - שמח לאידה, שהרי כבר מזמן חפץ במותה. שומריו החלו להתלחש עם שומריו של אחשוורוש, ודנו ביניהם מי יקבל את תכשיטיה ובגדיה המפוארים לאחר מותה... (מדרש תהילים כב)

ואסתר - נבהלה מאוד, ופגה רוחה. היא נשאה עיניה למרום בתפילה: "סְבָבוּנִי פְּרִים רְבִים, אֲבִירֵי בֶשֶׁן כְּתְרוּנִי. פְּצוּ עָלַי פִּיהֶם, אֲרִיֵה טָרֶף וְשֶׁאֵג. כְּמִים נִשְׁפְּכֵתִי וְהִתְפָּרְדוּ כָּל עֲצָמוֹתַי, הִיָּה לִבִּי כְּדוֹגָג נִמְסָ בְּתוֹךְ מַעֲי... הִמָּה יִבִּיטוּ יָרְאוּ בִּי, יִחַלְקוּ בְּגָדֵי לְהֶם, וְעַל לְבוּשֵׁי יַפְּיָלוּ גוֹרֵל. וְאֵתָה ה' אֵל תִּרְחַק, אֵילוּתֵי לְעִזְרָתִי חוֹשֶׁה. הַצִּילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי, מִיַּד כָּלֵב יַחֲדִיתִי..." (תהילים כב)

וישלח את מלאכיו

והנה כהרף עין - שלח ה' לאסתר ישועה ניסית ומופלאה. אחשוורוש חש לפתע כאב משונה - ראשו הוסט קדימה בכה. היה זה מלאך ששלח ה' לסטור לו על פניו ולהסב את ראשו כלפי אסתר. כעת, הניחו שרי הטבחים את חרבותיהם, וכולם הביטו במלך ובאסתר בצפייה דרוכה.

"וַיְהִי, כִּרְאוֹת הַמֶּלֶךְ אֶת אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עֹמֶדֶת בְּחֶצֶר, נֹשְׂאָה חֵן בְּעֵינָיו, וַיּוֹשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאֶסְתֵּר אֶת שְׂרָבִיט הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּיָדוֹ, וַתִּקְרַב אֶסְתֵּר וַתִּגַּע בְּרֹאשׁ הַשְּׂרָבִיט".

אסתר, אשר כמעט התמוטטה מרוב חרדה - זקפה לפתע את קומתה ועמדה בצוואר מורם. חן וחסד האירו את פניה. הניח עליה המלך את מבטו - והנה נרפאו עיניו, ונתגלה לפניו יופיה. לא היה זה יופי רגיל, אלא יופי מיוחד, קורן ועילאי, עד שנדמתה בעיניו כמלאך אלוקים, וכמעט פרחה נשמתו ממנו. מיד הושיט לה המלך

את השרביט - ובאורח פלא נמתחה השרביט והגיעה עד מקום עומדה של אסתר במרחק רב.

למעשה כל ההתרחשות הזו היתה על ידי שלושה מלאכים שזימן ה' יתברך לאסתר בשעה גורלית זו: **האחד** שהחזיק אותה, הגביה את צווארה וזקף את קומתה. **השני** הוסיף יופי על יופיה והדר על הדרה. **והשלישי** מתח את שרביט הזהב שבידי המלך ומשך אותה עד שהתארכה לאורך של כ-100 מטר. (מגילה טו ע"ב. ילקו"ש ה תתרנ"ו. זוהר פרשת שלח דף קסט וחוקת דף קפג ע"ב. מע"ל קסא)

עד חצי המלכות

"וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ, מַה לָּךְ אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמַה בְּקִשְׁתְּךְ, עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַיִּנְתֵּן לָךְ". אחשוורוש לא ידע את נפשו. הוא היה אחוז חרדה ובהלה בראותו את אסתר אשתו היקרה שהעמידה את חייה בסכנה. הוא קם מכסאו, רץ לקראתה, בכה כנגדה ואמר: **"מה לך אסתר המלכה, רעייתי היקרה, למה תפחדי? והלוא החוק הזה אשר קבענו, שאין רשות לבוא אל המלך ללא הזמנה מוקדמת, איננו חל עליך באשר את רעייתי?"** ענתה אסתר ואמרה: **"נפשי נבהלה מפני יקרת כבודך"**.

אמר לה: **מה לך אסתר המלכה**, מה אירע לבריאותך שפניך דאוגות כל כך?! **ומה בקשתך?** אם העמדת את חייך בסכנה, כנראה שיש לך בקשה גדולה, ואני מוכן בכל ליבי למלאה - **עד חצי המלכות וינתן לך!** כל מה שתבקשי אתן לך, אבל רק דבר אחד לא אוכל לעשות: אם תבקשי ממני לבנות את בית המקדש של היהודים - לא אוכל למלא בקשתך, כי כבר נשבעתי שלא אסכים לעולם לבנותו, שחושש אני שמא ימרדו בי היהודים. [וזהו "עד חצי המלכות" - דבר שחוצץ ביני ובין המלכות, שעלול לפורר את מלכותי. (מגילה טו ע"ב)] [ילקו"ש ה תתרנ"ו. אס"ר ט א. מע"ל קסב והלאה]

הזמנה למשתה

כולם ציפו בדריכות לתשובתה של אסתר. השרים, אשר לא יכלו לראות את המלך ביגונו ובשתיקתה, הפצירו בה שתאמר את דבריה.

אולם אסתר ידעה כי אין זו שעת הכושר המתאימה להעתיר בעד היהודים ברגע זה, כיון שהיא נרגשת מידי, ועליה להחליף כת, כדי לדבר עם המלך כיאות. גם המלך עדיין נרעש ונרגש - ומשתה טוב ודאי ייטיב עמו, ישמח את ליבו, וישכיח ממנו כליל את העוון שעשתה נגדו.

לכן פתחה פיה בחכמה ואמרה: **"אם על המלך טוב, יבוא המלך והמן היום אל המשטה אשר עשיתי לו"**. אני רוצה לשוחח עם המלך בנחת, לא ככה על רגל אחת, ולכן לעונג יהיה לי לו יאות המלך לבוא אל המשטה אשר הכנתי. הכל כבר מוכן ומזומן מראש, השולחן כבר ערוך, לא כדאי להתמהמה. ואולם - הייתי מאוד שמחה שגם המן יצטרף אלינו, שהרי הוא השושבין הראשי של נישואינו, כזכור... (ת"ה צה)

מדוע הזמינה אסתר את המן?

מדוע באמת הזמינה אסתר למשתה את המן צורר היהודים?

נתבונן: הן המן הרשע - נוטר בלבבו משטמה כלפי אסתר כבר מרגע שנבחרה למלכה. יש לו חשד די מבוסס שאסתר היא יהודיה. הנה רק לפני יומיים, בעת שהתפרסמו אגרות השמד, הוא הצליח לתפוס 'על חם' איך היא מעבירה סודות למרדכי היהודי. והוא לא העביר זאת על סדר היום! מיד דאג לחסל את הסוכן החשאי התך, ודרס אותו למוות. - הוא לא יתן לאף אחד לשבש לו את התוכנית המוצלחת, חלום חייו. הוא דרוך וערני לכל תנועה חשודה!

והנה עכשיו - אסתר סיכנה את עצמה להיכנס אל המלך מבלי לתאם זאת מראש עם הסגן! הדבר ברור שהיא מנסה להסתיר ממנו משהו! ואיזה משהו זה יכול להיות בדיוק בימים מתוחים אלו? לא צריך להיות חכם גדול כדי להבין שאחד ועוד אחד שווה שניים! ודאי שלח אותה מרדכי להשתדל בעד היהודים, והיא כמובן לא יכולה לעשות זאת במעמד השרים, ולכן היא מזמינה את המלך למשתה אישי, אשר בו היא תרצה אותו ותשדל אותו לביטול הגזירה...!

ידעה אסתר, כי אם אכן תנקוט במהלך כזה - המן ללא ספק יטרף את התוכנית. הוא יפעל בכל האמצעים העומדים לרשותו [והם רבים מאוד] כדי למנוע את הדבר. לכן נהגה בחכמה והזמינה אף את המן למשתה, כדי להסיר מליבו מחשבות אלו, ולתת לו להבין שכל חששותיו הם חששות שוא. הנה אין כאן שום דיבורים וסודות מאחורי הגב שלו, ולהיפך - אסתר מסבירה לו פנים ומזמינה אף אותו למשתה...

עוד ידעה אסתר, כי קשה לפעול להרשעתו של המן בדרך של שתדלנות ארוכה ותהליכי שכנוע רבים - הן מצד שאחשורוש הפכפך הוא, ויכול בקלות לשנות את דעתו; והן מצד שהמן כבר הצליח להשיג שליטה רבה בכל ענייני המלכות, אפילו טבעת המלך כבר אצלו, ואם יורשע על ידי המלך - ודאי ימהר לגייס את מעמדו, את סמכויותיו ואת כושר השכנוע שלו - כדי להוכיח את חפותו ולצאת בשלום מן העניין. לכן יש להפיל אותו בפתע פתאום, בבת אחת, מבלי לתת בידו שהות להתגונן ולהינצל. שברגע שאחשורוש יסכים להורגו, מיד יהיה המן מוכן ומזומן לפורענות.

ואין הזדמנות יותר טובה להפילו - מאשר בעת משתה, כי מתוך משתייהם של הרשעים, מגיעה עליהם הפורענות. [אכן, "והמן אל המשתה" בגימטריה: "יהי שולחנם לפניהם לפח" ... (ת"צ זח)]. [מגילה טו ע"ב. תרגום שני. ת"צ זח. מע"ל]

יהי שולחנם לפניהם לפח

בגמרא מנו חז"ל טעמים שונים, מדוע הזמינה אסתר את המן למשתה: **רבי נחמיה אומר:** כדי שלא יאמרו ישראל, אחות לנו בבית המלך, ויסיחו דעתם מן התפילות והתחנונים. על ידי שיראו שאף היא 'מתחננת' לפני המן, יתייאלו ממנה, ויתלו את

כל בטחונם אך ורק בה' יתברך. **רבי יוסי אמר** כדי שיהיה מצוי לה בכל עת, שאולי תוכל להכשילו באיזה דבר בפני המלך ובכך להאשימו. **רבן גמליאל אומר:** אחשוורוש מלך הפכפך היה, אמרה אסתר: שמא אוכל לפתותו שיהרוג את המן, ואם לא יהיה המן מוכן ומזומן לפניו תעבור השעה ויחזור בו. **רבה אמר:** "לפני שבר - גאון", דהיינו טרם שיבוא שבר על הרשע, בא לו מתחלה 'גאון' וממשל רב, כי בזה יכפל הצער. וגם כאן מתוך שהמן יתגאה בלבו על כך שאסתר הזמינה רק אותו, מתוך גאווה ורוממות זאת, יגיע שברו ומפלתו יותר. **אביי ורבא אמרו,** מתוך משתיים של הרשעים באה עליהם פורענות. כמו שראינו לעיל בבלשצאר וצבאו שכאשר שבו עיפיים מן המלחמה, ישבו לשתות והשתכרו, ובאותו לילה מת בלשצאר. מוסיף **רש"י הקדוש** (אסתר ה ד): את דברי הגמרא שמטרתה היתה לעורר את קנאתו של המלך, שיחשוב שהוא חשוק אליה ויהרגנו.

פעם שאל האמורא רבה בר אבא את אליהו הנביא: כמו מי מדברי החכמים באמת התכוונה אסתר? אמר לו אליהו הנביא: כוונתה היתה באמת ככל דברי התנאים והאמוראים, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, שברוחב בינתה ודעתה חשבה אסתר על כל הדברים הללו. (מגילה טו ע"ב)

מהר מהר!

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מִהֲרוּ אֶת הַמֶּן לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר, וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂתָּה אֶסְתֵּר".

אחשוורוש לא התמהמה. הוא לא יכל לשאת את צערה של אסתר אשתו היקרה, ולכן רצה למהר ככל האפשר. הוא ציוה לדחוק בהמן: בבקשה לבוא במהירות, כי המשתה כבר מוכן, התבשילים חמים, לא כדאי להתעכב, שלא יתקלקל האוכל... (הגר"א. ת"ה צה)

כל ענייני המגילה ונס פורים היו בדרך המהירות, כי היו למעלה מן הזמן ולא בהתמשכות הזמן כשאר מאורעות טבעיים. ולכן כשמתבוננים בכתובים רואים שהכל היה במרוצה ובתהפוכות פתאום: "הרצים יצאו דחופים", "מהרו את המן אל המשתה", "ויבהילו להביא את המן", "מהר קח את הלבוש ואת הסוס", ועוד.

ומן הטעם הזה נמשלה הגאולה הזאת לאיילת השחר, כמו שהאיילה מקפצת ממקום למקום, וכמו שהשחר ממהר לעלות מתוך האפלה - כך היתה הגאולה הזאת. שבי"ג בניסן נכתבו האגרות הראשונות, וכעבור ארבעה ימים בט"ז לחודש כבר נתלה המן על העץ. (מע"ל קעב)

במשתה היין

יושבים המלך והמן ומיטיבים את ליבם במשתה היין. אחשוורוש מוזג לאסתר כוס

"לחיים" כדרך רעים אהובים, אולם אסתר מסרבת בחן, באומרה שאיננה חשה בטוב. (מע"ל קסה)

היא מקפידה למזוג ולהגיש בעצמה כוס יין להמן, כדי לעורר עליו את קנאתו של המלך, ובכך לזרוע בליבו זרעי שנאה כלפיו. (ת"ה פט)

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן, מַה שְּׂאֵלְתְּךָ וַיִּנְתֵּן לָךְ, וַיְמַה בְּקִשְׁתְּךָ, עַד חֲצֵי הַמַּלְכוּת וַתַּעֲשֵׂה". שוב חוזר המלך על דבריו, כי הוא חפץ ומוכן לתת לה ככל אשר תבקש: מה שאלתך – אם את זקוקה לממון, בבקשה, יושב כאן איתנו סגני, נאמן ביתי, המשמש כמובן גם כשר האוצר, בקשי איזה סכום את רוצה וינתן לך [מן הסתם בשביל זה קראת לו לכאן, לא?]. **ומה בקשתך** – אם את שרויה באיזו צרה, או שאת זקוקה לעזרה כלשהי – הריני מוכן ומזומן לעשות למענך כל אשר אוכל. (מע"ל קסה)

אסתר מחכה לעת רצון

אולם אסתר מבינה בדעתה, כי עדיין אין זו שעת הכושר המתאימה לבקש את חיסולו של המן. הנה כל היהודים שרויים בתענית כבר יומיים, ובכל זאת לא חלה שום התפתחות לטובתם. שמא עדיין לא הגיעה שעת רצון שנעתר ה' לתפילתם, ושמא בכלל לא טוב הדבר בעיני הקב"ה שהיא תנסה להוביל את המהלך בצורה כזאת ולבקש מן המלך בקשה כה נועזת, ואם כן היא עלולה חלילה להזיק ולהחמיר את המצב במקום להועיל.

לכן ציפתה אסתר לראות איזו התפתחות לטובה, שתהיה בעבורה אות וסימן כי תפילתם של ישראל התקבלה, וגם משמים מסכימים עם המהלך שלה. (אבן עזרא. הגר"א)

החליטה אסתר לדחות את כל הענין למחר, על ידי שתזמין את המלך והמן אל משתה נוסף. היא ידעה אומנם כי הדבר עלול לשבור את רוחם של היהודים בראותם שהיא מסבירה פנים להמן, אך מאידך קיוותה שדווקא מתוך כך תצמח ישועתם! כי הנה עד כה אכן התפללו וזעקו אל ה', אך בכל זאת היתה להם תקוה נסתרת, בחושבם "אחות לנו בבית המלך", והיא ודאי תשתדל עבורם ותעשה ככל יכולתה למען ביטול הגזירה. אבל כעת יווכחו לראות שהיא כביכול בוגדת בהם, הולכת חלילה בעצת המלך והמן למכור עמה בלא הון, ומזמינה את שניהם למשתה פעם אחר פעם כרעים אהובים, דווקא לעת היותם כואבים. וכך יבינו כי "אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים!". אין שום תקוה אחרת. "וכל חלילה עד הבוקר לעת האוכל במשתה השני, אש תוקד בקרבם ויצעק ליבם אל ה' בקול בכי וקול צעקה, ויתדבקו במלכם שבשמים בכל ליבם ובכל נפשם, באופן שה' אלוקיהם ירצם ויחונם, למען בעת המשתה השני אשר תדבר אל המלך ותגלה רעת המן האגגי, יהיה עת רצון שיהיו ישראל אז נכאים, בקול מר ולב חמרמר, ויהיו לרצון אמרי פיה". (אלשיך)

הזמנת המלך והמן למשתה נוסף

פונה אסתר אל המלך בלשון של פיוס וריצוי ואומרת: אדוני המלך, תסלח לי, אולם אני עדיין נתונה בסערת רגשות, אינני מסוגלת לשוחח בנחת. אנא, **"אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי, יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם, ומחר אעשה כדבר המלך"**. (הגר"א)

מחר נשב יחד שוב ונשוחח על הכל. אני אפילו **אעשה כדבר המלך**, אשר בקש ממני לא פעם לגלות את עמי ומולדתי. עד עכשיו הייתי מנועה מכך, אבל מחר אני אפרוס הכל על השולחן, אשפוך את המועקה אשר בליבי, ואגלה למלך אף את עמי ומולדתי. (רש"י)

כמובן שאני רוצה שאף המן יבוא אל המשתה, השתתפותו חשובה לי מאוד...! ובליבה הוסיפה: כמובן וכמובן שאני רוצה שהוא יבוא מחר. השתתפותו חשובה לי מאוד מאוד! מי יתן ויצליח ה' את דרכי ומחר תהיה מפלתו. "שכל זרעו של עמלק למדים ליפול 'למחר', וכן הוא אומר במלחמות משה בעמלק: "מחר אנכי ניצב על ראש הגבעה". (ילקו"ש ה תתרו)

שמח וטוב לב

"ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב". המן יצא מן המשתה בהרגשה נפלאה. אם לפני המשתה היו לו עדיין אלו שהן חששות בנוגע לכוונותיה של אסתר בכך שהזמינה אותו, שמא יש כאן איזו קנוניה בינה לבין מרדכי - הרי שכעת לאחר המשתה התפוגגו החששות לגמרי. אסתר הסבירה לו פנים וכיבדה אותו, ואף הזמינה אותו למשתה של מחר, לעת שהיא רוצה לשטוח את משאלותיה בפני המלך - משמע, שהיא מבינה היטב שהוא המן הינו איש המפתח כאן בארמון, על פיו יישק כל דבר. היא מבינה שהוא הדמות הנכונה שיכול לסייע לה במילוי בקשתה, המלצותיו וחוות דעתו ודאי יתקבלו על לב המלך, ולכן נוכחותו חשובה לה. כן, הוא הבחין בכך היטב: היא לא הזמינה אותו סתם מטעמי נימוס, אלא היה ניכר שחשוב לה מאוד שהוא יבוא!

אהה... איזה כבוד, אפילו המלכה צריכה את עזרתו. מילה שלי זו מילה, גם המלכה כבר יודעת זאת. אין בכל המלכות גדול ממני! (אס"ר ט ב. מלבי"ם ה יב. מע"ל קסו)

בקיצור, זה היה טוב, המשתה הזה. היה גם אוכל טוב ומשקאות מצוינים. ויש הזמנה גם למחר. נפלא. [זהו "שמח וטוב לב". "שמח" על הכבוד, "וטוב לב" שאכל ושתה ות"ה צח]

🔗 **"ויצא המן" - מספר גנות הרשע הזה ורוע תכונתו, שעד עתה בכל המעלות אשר עלה - לא שמח מימיו, כי כל מעלה שהשיג, היה מבקש מה שאחריה, והיתה המעלה הקודמת קטנה בעיניו. רק היום הוא שהגיע לקצה הגדולה והכבוד, להיות שווה עם**

המלך, אז היה היום הראשון שיצא שמח וטוב לב. אולם גם זאת לא נמשך הרבה, כי אך כאשר ראה את מרדכי הלהפכו מחשבותיו ליגון ואנחה". (מלבי"ם)

המן רותח מכעס

"וְיָבֹאוּ הַמֶּן אֶת מֶרְדֵּכִי בְשַׁעַר הַמֶּלֶךְ וְלֹא קָם וְלֹא זָע מִמֶּנּוּ, וַיִּמְלֵא הַמֶּן עַל מֶרְדֵּכִי חֲמָה". שמחתו של המן לא ארכה זמן רב. אך בא לצאת מארמון המלך - והנה, מרדכי היהודי, שנוא נפשו, יושב בשער המלך. בבת אחת ירד לו כל מצב הרוח! אין זו הפעם הראשונה שהמן עובר ומרדכי לא קם ומשתחוה לכבודו, אבל הפעם זה העלה את חמתו עד להשחית. הוא הרהר: מילא - עד עכשיו היה לו למרדכי את האומץ והגאווה להתגאות עלי. אבל עכשיו, שהצלחתי להטעים אותו מנחת זרועי, ולהוציא עליו ועל כל עמו צו הריגה, עדיין הוא מעיז להתגאות עלי?! הרי רק אתמול ראיתי אותו מסתובב ברחוב העיר, לבוש שק ואפר, וזועק זעקות מרות. הייתי בטוח שהוא כבר נכנע וכבר מבין עם מי יש לו עסק. אבל הנה עכשיו הוא יושב לו כאן בנחת - ולא רק שאיננו קם, אלא אף לא זע, אינו מראה שום סימן של פחד או יראה מסוימת. כלום, כאילו אני אוויר. נדמה לי שאולי אני רואה אפילו איזה מבט של לגלוג וזלזול בעיניים שלו. מי יודע אלו תוכניות גם יש לו בראש. אוף, אוף... כבר נמאס לי ממנו לגמרי. כל הזמן אני צריך לחשוש ממנו. עלי לחסל אותו בהקדם, ממש בהקדם, לפני כל היהודים, שלא ינסה לטרפד תוכניות, שלא יוריד לטמיון את מפעל חיי. (הגר"א. מע"ל קסז)

"וַיִּתְאַפֵּק הָמָן". הדחף הראשון של המן היה - פשוט מאוד, לדרוס את מרדכי עם מרכבתו, בדיוק כמו שדרס שלשום את התך. לחסל אותו ברגע אחד וזהו. אבל במחשבה שניה החליט המן להתאפק קצת. נכון שאת התאונה עם התך הוא דאג איכשהו להשתיק, אבל עם מרדכי זה לא יצליח לעבור כל כך בשתיקה. בכל זאת, יש למרדכי תפקיד חשוב אצל המלך, והוא מקורב אף אל אסתר המלכה. ללא ספק מותו יעורר הדים חזקים, התקשורת תדווח על כך, אולי אף ידרשו לפתוח וועדת חקירה. לא, הצעד הזה לא בריא לו עכשיו. מוטב להתאפק מעט, לא לפעול בפזיזות. עליו לכלכל את צעדיו הבאים בתבונה ובזהירות. (ת"ח צח)

כינוס ועדת יועצים

"וַיִּבְאוּ אֶל בֵּיתוֹ, וַיִּשְׁלַח וַיִּבְאֵ אֶת אֶהֱבִיּוֹ וְאֶת זָרֵשׁ אֲשֶׁתּוֹ". החליט המן, כי הטוב ביותר הוא לְכַנֵּס כעת ועדת יועצים, לשבת יחד על המדוכה ולדון בעניין הבעור. היה לו להמן סגל רחב של יועצים - 365 יועצים בכירים. ואולם מבין כולם, לא היה מי שיכול לתת עצות טובות יותר - מזרש אשתו! היא היתה מתוחבלת וחכמה להרע, ואף מומחית לענייני כישוף. היא היתה מיוחסת ומלומדת בתחבולות ובתכסיסים, בתו של "תַּתְנִי", המושל בעבר הנהר. (תרגום. אס"ר ט ב)

אבל, רגע אחד, איפה היא בעצם, זרש? למה היא לא בבית? למה צריך לשלוח

להביא אותה? נו, טוב, כמו תמיד, היא יוצאת פה יוצאת שם, צריך לחפש אותה...
(ת"ה צט)

עליה – וקוץ בה

"וַיִּסְפַּר לָהֶם הַמֶּן אֶת כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְרַב בְּנָיו, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ וְאֵת אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ עַל הַשָּׂרִים וְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ. וַיֹּאמֶר הַמֶּן, אֵף לֹא הִבִּיֵּאָה אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר עָשִׂתָּה כִּי אִם אוֹתִי, וְגַם לְמַחֵר אֲנִי קְרוּא לָהּ עִם הַמֶּלֶךְ. וְכָל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מְרַדְּכֵי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ."

לאחר שהתכנסו כולם, פתח המן את הישיבה. הוא תאר בפני כולם את מעמדו וגדולתו ומזלו הטוב. הוא התחיל בתיאור עושרו האגדי. אחר כך עבר לספר על 208 בניו הרצים לפניו. חלקם אף תופסים משרות חשובות: שרי מכס, גזברים, סופרים - כל הממלכה עומדת עליהם! כך שיש לו קשרים בכל מקום ובכל תחום, יש לו שליטה על תיקים רבים. (מגילה טו ע"ב. אבן עזרא. מלבי"ם. מע"ל קסח)

הוא הוסיף ותאר את הצלחתו הפוליטית ומעמדו הרם: הוא השר החשוב ביותר מכולם, אין שני לו ואין דומה לו בממלכה כולה. הנה, אסתר עורכת משתה, ובמקום לקרוא לכל השרים כנהוג, היא מסתפקת בכך שהיא מזמינה אותו בלבד, כי מבחינתה הוא מייצג את השרים כולם! היא אף מבינה, כי הוא ורק הוא, איש המפתח שיוכל לעזור לה במילוי משאלותיה. כלומר היא מבינה שיש בידו כח ועוצמה, יותר מאשר לה בעצמה! (מלבי"ם)

"אבל", כאן עלה קולו לטונים גבוהים, **"כָּל זֶה אֵינְנוּ שׁוֹה לִי, בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מְרַדְּכֵי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ!"**. לא שווה לי כלום, פשוט כלום! יהודי אחד הורס לי את הכל. את ה-כ-ל!!!

עצתה של זרש – מוות בתליה

"וַתֹּאמֶר לוֹ זֶרֶשׁ אִשְׁתּוֹ וְכָל אֶהְיֶה, יַעֲשׂוּ עִץ גְּבֵהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה, וַיַּבְבֵּקֵר אָמַר לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת מְרַדְּכֵי עֲלָיו, וּבֹא עִם הַמֶּלֶךְ אֶל הַמִּשְׁתֶּה שְׂמַח".

זרש, החכמה להרע, הגתה עצה, וכך אמרה: מרדכי הלוא יהודי הוא, והיהודים כידוע מלומדים במעשי פלא ובכישופים, לכן יש להתחכם נגדו להפילו במיתה כזאת, אשר אף אחד מבני אומתו לא התנסה להינצל ממנה. הנה, תערוך סקירה היסטורית קטנה: ממוות בשריפה - כבר הצליחו להינצל חנניה מישאל ועזריה כאשר השליכם נבוכדנצר לכבשן האש. גם אבי אבותם אברהם הצליח להינצל באורח דומה מכבשנו של המלך הקדמון נמרוד. אז גם עם מרדכי זה לא ילך - הוא ידע איך לצאת מזה ולהינצל. ממוות על ידי שיסוי חיות טורפות - הצליח כבר להינצל דניאל לפני מספר שנים, כאשר השליך אותו המלך הפרסי הראשון דריוש, בעצת יועציו, לגוב האריות.

גם זה לא בא בחשבון. ממוות בחרב - הצליח להינצל משה רבם, כאשר ניסה פרעה להורגו, ונעשה צווארו קשה כשיש. אם כן גם זה לא שייך. ואם תרצה לאוסרו בבית האסורים - הלוא כבר יוסף הצליח להינצל מבית הסוהר הנורא של מצרים. ואם תרצה להורגו בטביעה - הלוא כבר ניצלו מכך ישראל ביציאתם ממצרים, ונהפך להם הים ליבשה, כלומר גם בזה יש להם מומחיות וניסיון.

אבל ישנה מיתה, אשר אף יהודי במשך כל ההיסטוריה שלהם לא התנסה להימלט ממנה - **מוות בתליה**! מכך הוא בודאי לא יצליח להינצל.

ואני אף אסביר לך מדוע: הרי כפי שאמרתי לך, היהודים מומחים מאוד בכישופים. כל ההצלות שניצלו היו בכח הכישוף. ואולם כידוע לך, כח הכישוף יכול לפעול רק בשעה שרגלי האדם מונחות על הקרקע, אך כשהוא מתנתק מן הקרקע, אינו יכול לפעול בכח הכישוף מאומה. לכן אם תיקח את מרדכי לתליה - ברגע שיתנתקו רגליו מן הקרקע, כבר לא יוכל לפעול בכישופיו, וכך לא יוכל להציל את עצמו! (אס"ר

ט ב. ילק"ש ה תתננו. יד יוסף צרפתי דף קס ע"ב)

לכן, עצתי לך: "עֲשׂוּ עֵץ גְבוּהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה, וּבַבֶּקֶר אָמַר לְמֶלֶךְ וַיִּתְּלוּ אֶת מְרֹדֶכִי עָלָיו!"

גבוה גבוה...

הוסיפה זרש ליעץ: את עמוד התלייה תעשה דווקא כאן, בחצר ביתנו, כיון שאנו רואים באיצטגונות [חוזים בכוכבים] את מרדכי היהודי נמצא גבוה גבוה מעל ביתנו. יש לממש ולהוציא זאת אל הפועל! [אכן ראיתם טוב, מרדכי היהודי בהחלט עתיד להיות על בית המן, אך לא כפי שאתם חושבים, אלא כפי שנאמר: "וְתִשֵּׁם אֶסְתֵּר אֶת מְרֹדֶכִי עַל בֵּית הַמֶּן"....]

(אלשיך אסתר ה יד)

יחד עם זאת תשים לב, שהעץ יהיה מספיק גבוה, בגובה חמישים אמה [25 מטר], כך שיוכל להיראות עד ארמון המלך. הדבר יעזור לך לקבל את הסכמתו המהירה של המלך, בראותו בעיניו את העץ מוכן ומזומן. וכך כמובן תוכל גם לשמוח שמחה שלימה בעת שתשב מחר למשתה, ותאכל ותשתה ויערב לך בראותך את שונאך צלוב

כנגדך. (ילק"ש ה תתננו)

טוב מאוד, המן. באמת כדאי שהעץ יתנשא אל על ויוכל להיראות היטב מארמון המלך. מחר, כאשר חרבונו יספר למלך מה אתה זומם, הוא יוכל מיד להצביע על העץ המזדקר מבעד לחלון, והמלך ירתח מכעס... (הגר"א)

ואל תשכת, המן, שהגובה הזה - חמישים אמה - נצרך מאוד, כדי שיהיה אפשר לתלות עליו ברווח אותך ואת עשרת בניך, אחד מתחת לשני, עם קצת רווח בין אחד לאחד. עוד מעט נדבר על זה, ונראה לך איך זה מסתדר בדיוק... (מע"ל קעא)

בבוקר בלאט

כמובן, המון, שעליך לעשות זאת בחכמה. אם תגלה ענין ושנאה אישית כלפי מרדכי, הדבר יעורר מיד את חשדו של המלך, ואף את התנגדותה של אסתר ועוד רבים ממקורביו של מרדכי. לכן עליך לעשות זאת בצורה עקיפה וחכמה, בלי הרבה רעש ודיונים.

דבר ראשון, עליך להתייבב מוקדם בבוקר, לפני שיפתח סדר היום של הממשלה, וגם אסתר ודאי לא תהיה בשטח, כך תוכל להבטיח לעצמך שקט ומניעת הפרעות. או אז תפנה אל המלך מכיוון מעניין ומפתיע: תציג לפניו את ה"הפתעה" היפה שהכנת למענו: עמוד תליה בלב העיר עבור המורדים במלכות. כאן עליך להלהיב ולשכנע אותו עד כמה הדבר תורם לממלכה. עמוד תליה כה מרשים, בממדים כה גדולים, המזדקר ונראה בכל העיר, זהו חידוש נפלא ומיוחד, התורם רבות למען צביונה של הממלכה. הוא מהווה גורם מרתיע ממדרגה ראשונה, ומשמש כתמרור אזהרה תמידי. אין ערוך לתרומתו ונחיצותו למען השמירה על הסדר הטוב ועל מורא המלכות, ולמען מניעת מרידות והפרות חוק.

כאשר תראה שהרעיון מוצא חן בעיני המלך, והוא כבר מחפש את מי לתלות... אז תציע לו לתלות את מרדכי, כי הוא מבזה את דת המלך בכך שאינו משתחוה כאשר ציוה המלך.

כמובן שמיד כאשר יתן המלך את הסכמתו, תמהר להוציא זאת לפועל ולתלות את מרדכי, לפני שעוד יספיק לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, וכך תגיע אל המשתה שמח.

(מנות הלוי קסג ע"א. מע"ל קעא קעב)

🔗 **"ובבוקר אמור למלך" - והמסורת צוחת: "ובבוקר תפילתי תקדמך", תפילתן של מרדכי ואסתר ושל ישראל - קדמה! (ת"ה קד)**

חדוות יצירה

"וַיֵּטֵב הַדָּבָר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַשׂ הָעֵץ". המן התלהב מהרעיון, וניגש מיד לבצעו. הוא לא המתין שעבדיו יעשו עבורו את העבודה, אלא הוא עצמו טרח בעשייתו, כי השנאה מקלקלת את השורה [את הנורמה]. (הגר"א)

אולם, אין זה פשוט להשיג קורת עץ כה גדולה וארוכה, באורך של חמישים אמה! תר המן וחיפש אחר קורה כזאת, ולא מצא. והנה לפתע נזכר: כאשר בנה את ביתו, הביא לו בנו פרשנדא קורה מיוחדת, גדולה במיוחד, ברוחב 12 אמה [6 מטר] ובאורך חמישים אמה [25 מטר], אשר היתה אף בעלת ערך היסטורי עצום. היתה זו קורה ששרדה מן התיבה של נח, והיתה שוכנת כבוד במדינת קרדוניה. [הקב"ה דאג להשאירה בעולם לזכרון, למען ידעו דורות העולם שבא מבול לעולם, וכמו שנאמר: "זכר עשה

לנפלאותיו¹]. פרשנדתא, אשר היה הגמון במדינת קרדוניה [השוכנת בהרי אררט, שם נחה התיבה ולבוש יוסף ח"ב פ"ז], נטל את הקורה הזו והביאה אל אביו המון, כדי לפאר בה את ביתו. כעת החליט המון לפרקה מביתו, לצורך המטרה החשובה. [ילקו"ש ה תרנו. מדרש אבא גריון ה]

לא פשוטה היתה מלאכת העמדת העץ והתקנתו, אך מלאת גיל וחדוות עשייה. היה צורך להזמין בעלי מקצוע שונים לצורך התקנת התליה, אזיקים ורשתות ברזל. ואכן המון לא פשט את בגדיו ולא עלה על משכבו עד אשר הובאו האומנים הנדרשים. והוא בעצמו יחד עם בניו היו מכים בפטישים ושמחים. וזרש היתה מזמרת ומנגנת בכלי ניגון, וערכה משתה. בשמחתה אמרה, כי היא תשלם את שכרם של בעלי המקצוע [היה לה כמובן חשבון בנק נפרד...]. [מע"ל קעא]

קוץ על קוץ

ומאיזה מין היה עץ התלייה?

אמרו חז"ל: בשעה שבא המון להכינו, קרא הקב"ה לכל העצים ואמר: מי יתן עצמו כדי שיתלה רשע זה [המון] עליו? באה **התאנה** ואמרה, אני אתן את עצמי, שממני מביאים ישראל בכורים. בא **הגפן** ואמר, אני אתן את עצמי, שבי נמשלו ישראל שנאמר (תהלים פ): "גפן ממצרים תסיע". בא **הרימון** ואמר אני אתן את עצמי שבי נמשלו ישראל, שנאמר (שיר השירים ד): "כפלה הרמון רקתך". **האגוז** אמר אני אתן את עצמי, שאלי נדמו ישראל, שנאמר (שיר השירים ו): "אל גנת אגוז ירדתי". **האתרוג** אמר אני אתן את עצמי, שממני נוטלים ישראל למצות ארבעת המינים, שנאמר (ויקרא כג): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר". **ההדס** אמר אני אתן את עצמי שנמשלו בי ישראל, שנאמר (זכריה א): "והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה". וכך באו עצים נוספים, **הזית**, **התפוח**, **הדקל**, **הארז**, **התמר** ו**הערבה**, ובקשו כולם שיעשה העץ מהם כדי לתלות את הרשע הזה.

באותה שעה אמר **הקוץ** [עץ קוצני] לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אני שאין לי במה לתלות את שבחי, אין בי לא פרי ולא פרח, לפחות אזכה שאתן את עצמי ויתלה טמא זה, שאני שמי נקרא קוץ, ורשע זה גם כן קוץ מכאיב לישראל, ונאה שיתלה קוץ על קוץ... [אסתר רבה ט ב]

נאה לך העץ!

כאשר הסתיימה המלאכה המורכבת, והעץ עמד על תילו בפתח הבית, שמח המון שמחה גדולה, ומדד עצמו עליו להראות לעבדיו היאך יתלה מרדכי. השיבה בת קול ואמרה: **נאה לך העץ, מתוקן לך העץ, כבר מששת ימי בראשית...** [אסתר רבה ט ב]

פרק ו

12 יסופי

איזה אלה קשה ונורא על המלך דברי. איך עלו זכינונו (שנאויס) מנכני הדברי.
 היאך לא שקט המלך ולא ישן, עד שהאויס אפרוד אר האוב הישן.
 ומי אז בציוק אל החזר האיד באט. ומתוך בקשונו 'הצנודג' - מה המלך קלט?
 איך (אף) להוביל מצדד כבוד מרשים ויחודי, לכבוד 'יציגו ואהובו' - מרדכי היהודי.
 איך קרא יפה ובקול: 'ככה יודעה לאיש', ואילו מקלמג (אה הוא קיבל) כי בקשיש.
 ואיך כסוף סוף אצרי אביא אבן ומקווי ראש, מיהרה להביאו למטה אסגרי ואמאווז...

בלילה ההוא...

ליל ט"ז בניסן שנת ג'ת"ד. הלילה שירד על העיר שושן, לא הביא בכנפיו שקט ומנוחה. בעוד המון וחבר מרעיו עסוקים בהכנת העץ, ואינם נותנים שינה לעיניהם - רבים אף הם לא טעמו טעם שינה. בלילה זה, בחסות החשכה, מתרחשות דרמות סוערות, רבות משמעות, המביאות למפנה מפתיע בפרשייה הסוערת. מאורעות גדולים וקטנים מצטרפים יחד זה לזה, בתזמונים מדהימים בדיוקם, ובצירוף מעורר השתאות. מי שעניינים לו לראות ולב להבין - אינו יכול שלא להתפעל מיד ה' המושכת בחוטים ומכוונת הכל מלמעלה, בהשגחה מיוחדת ואוהבת כלפי עם ישראל.

ליל נדודים...

רבי חמא בר גוריון אמר: כל בעלי שינה לא טעמו שינה כל אותה הלילה. המון היה עסוק בהכנת העץ, אסתר המלכה היתה עסוקה בהכנותיה לקראת המשתה הגורלי, מרדכי היה עסוק בשקו ובתעניתו, וכל ישראל שרויים בבכי ובמספד על הגזירה הנוראה. אמרו ישראל לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כתבת בתורה: "איש פי ימות ויבן אין לו - והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו... [או] לשארו הקרב אליו ממשפחתו". ואילו אנו - נמכרנו כולנו להשמיד להרוג ולאבד, ואין אפילו מי שירש אותנו. ואם כן, כל הממון והרכוש שלנו - לשם מה?! אולי כדאי שנפקיר את הכל כבר מעכשיו...

רבנן אמרו: נדדו העליונים [פמליא של מעלה] ונדדו התחתונים [בני אדם]. בו בלילה נדדה שנת מלאכי השרת, שנזעקו לסנגר על ישראל, שנאמר: "הן אראלים צעקו חוצה". בו בלילה נדדה שנת אבות העולם ממערת המכפלה, בו בלילה נדדה שנת משה ואהרן, ובו בלילה נדדה אף שנת מלכו של עולם, שהתעוררו רחמיו על ישראל, לשלוח להם רווח והצלה.

אבל יש לשאול: וכי יש שינה לפני הקב"ה? והלא כבר נאמר (תהלים פרק קכ"א): "הֲנָה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל"? אלא בזמן שישראל שרויים בצער ואומות העולם בשלוה, כביכול נראה כאילו הקב"ה ישן ואינו משגיח עלינו, שנאמר (תהלים פרק מד): "עֲוֹנָה לְמַה תִּישָׁן ה'" [וְזאת כדי לעוררנו לחזור למוטב]. ואילו באותו לילה שמע ה' לתפילתם ותשובתם של ישראל, וזימן להם הצלה מופלאה.

זומם רשע לצדיק...

בחצר ביתו של המן: המן ירד בזהירות מן העץ וסקר אותו בסיפוק. זהו זה, המלאכה הסתיימה. העץ עומד על תילו לתפארה. זה באמת לא היה פשוט בכלל. הרבה עבודה, הרבה כסף, הרבה מחשבה. לילה מעייף במיוחד. הבית המפואר שלו עוד יצטרך לעבור שיפוץ רציני לאחר שפירקו ממנו קורה כזו גדולה ומרכזית. אבל הכל הכל שווה...!! שווה לשלם כל מחיר כדי לראות בקרוב את מרדכי תלוי לו שם למעלה...

הנה, עוד מעט יגיע הבוקר, והוא ימהר אל הארמון, להציג בפני המלך את פעולתו הכבירה והחשובה למען הממלכה - הקמת עמוד תלייה גבוה ומרכזי, מטיל מורא, המזדקר ונראה בכל העיר. הוא יסביר למלך עד כמה הדבר חשוב והכרחי, ואף ימליץ בחום שטקס חנוכת האתר יתקיים עוד היום, במעמד רב רושם, ובהדגמה חיה ומוחשית. הנה יש לו מועמד מתאים ביותר לתליית בכורה, אשר לאחרונה נרשמו לו כמה הפרות חוק חמורות, המעידות על זלזול בכבוד המלכות. תליותו בודאי תעורר את ההדים הרצויים והנכונים!

אהה... אין ספק שהמלך יתלהב מיד מהרעיון, ויתן את הסכמתו. ואז, סוף סוף, הוא יזכה לרוות קצת נחת ממרדכי שנוא נפשו...

"זִמְם רָשָׁע לְצַדִּיק וְחָרַק עָלָיו שָׁנָיו"
ה' יִשְׁחַק לוֹ, כִּי רָאָה כִּי יָבֵא יוֹמוֹ" ... (תהלים לו יב-יג)

נחשבנו פצאן טבחה

בינתיים, עד שיגיע הבוקר, החליט המן לעשות סיבוב קטן, לבקר מעט את מרדכי, לראות מה שלומו, איך המרגש, ולהכין אותו קצת לקראת המאורע הגדול...

כאשר הגיע לבית המדרש, נדהם למראה עיניו: אלפי אלפי ילדים קטנים, "תינוקות של בית רבן", היו יושבים, לבושים שקים במותניהם, ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים בתפילה.

זה לא מצא חן בעיניו בכלל! בחמתו, ציוה מיד על חייליו לספור אותם, ומצאם 22,000 ילדים. פקד לקשור את כולם באזיקי ברזל, והעמיד עליהם שומרים. אמר: מחר, אשחט תחילה את כל התינוקות הללו, ואחר כך אתלה את מרדכי!

לשמע הגזירה הקשה והנוראה, התאספו האמהות בבכייה גדולה. הן הביטו בעיניים כלות בילדיהן הקשורים באזיקים, אשר נגזר דינם להריגה, והם אף כה רעבים וחלושים מן התענית הממושכת. הן הגישו לפניהם לחם ומים, כדי להחיות את נפשם, והתחננו לפניהם: "בנינו, אכלו ושתו קודם שתמותו למחר, ולא תמותו ברעבו!" אולם הילדים סירבו. הם הניחו ידיהם על ספריהם ואמרו: "נשבעים אנו בחיי מרדכי רבנו, כי לא נאכל ולא נשתה, אלא מתוך תעניתנו נמות!". געו כולם בבכייה גדולה ומרה, והתערב קול בכי התינוקות מבפנים בקול בכי האמהות מבחוץ, עד שעלתה שוועתם למרום. (אסתר רבה ט ד. מדרש אבא גריון פרשה ה)

אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבנו של עולם, קול גדיים וכבשים אנו שומעים. באותה שעה עמד משה רבנו בבכייה לפני הקדוש ברוך הוא ואמר: "רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שלא קול גדיים וכבשים הם, אלא קול קטני עמד ישראל, ששרויים בתענית היום שלושה ימים ואסורים בקולרים ובשלשלאות של ברזל, ולמחר עומדים הם לשחיטה כגדיים וכבשים, ולב אויב שמח עליהם".

באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה, ושיבר החותמות וקרע האיגרות וגידיע קרן רשע והשיב מחשבתו הרעה בראשו והרים קרן ישראל והצמיח להם ישועה. (מדרש אבא גריון פרשה ה)

נדדה שנת המלך

באותן שעות ממש, בארמונו של אחשוורוש - סערה ומבוכה. משהו משונה מאוד קורה פה הלילה! המלך קיבל התקף מוזר ונורא.

אחשוורוש אכן שכב על מיטתו, התהפך מצד לצד, וניסה להירדם. אולם מחשבות פראיות טרפו את מנוחתו. מאורעות היום החולף עברו שוב ושוב לנגד עיניו - והוא חש כי רצפת הארמון בוערת תחתיו. משהו קורה כאן בארמון בזמן האחרון! משהו מתחולל מתחת לאף שלי ואני לא יודע! אסתר מזמינה למשתה את המן - דווקא את המן. מסתתר כאן משהו! אולי הם קושרים נגדי קשר משותף? זה עלול להיות מסוכן מאוד, שהרי כל הסמכויות בארמון נתונות לאחרונה בידי המן, אפילו הטבעת בידי! מי יודע אם הוא לא ניצל זאת נגדי?! אוי, איזו טעות עשיתי! מי יודע איזה בור כריתי לעצמי! אחשוורוש חש שליבו הולם בפראות. הוא מרגיש לפתע אף חבטות מכאיבות, משונות ומוזרות. מה זה? מה קורה לי? מי חובט בי? זה דמיון או מציאות? אוי, אוי, נראה לי שאני הולך למות! מחשבות פראיות דהרו בקרבו ללא שליטה. בטח מישהו הרעיל אותי! הטבחים משתפים פעולה עם המורדים והרעילו את האוכל!

"להרוג מיד את הטבחים והאופים!" הוא פקד בגרון ניחר. הללו התאספו בחדרה ושאלו בקול רועד: "אדוננו המלך, מה פשענו ומה חטאתנו?" אמר להם המלך בכעס: "סם המוות נתתם לי לאבדני מן העולם!" אמרו לו: "אדוננו המלך, ממאכל אסתר והמן היום אכלת, וממשקה ששתו שתית. לכן הטוב ביותר שתבדוק - אם אף הם

סובלים כמו המלך, אכן ראויים אנו לעונש, ואם לא - מדוע תוציא אותנו להורג?! הסכים המלך עם דבריהם, והלכו ומצאו כי המן ואסתר אינם סובלים מיחוש כל שהוא.

אז מה בעצם קורה ליי? מה פשר החבטות והטלטולים המשונים שתוקפים אותי? אוייי... אוייי... אאאחח... אני יוצא מדעתי!...

מה באמת הטריף את מנוחתו של אחשורוש? אמרו חז"ל: בשעה שהיו ישראל בוכים וצועקים אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה למלאך שממונה על השינה: "בני בצרה, והרשע הזה ישן על מטתו! לך ונדד את שנתו!", באותה שעה ירד המלאך ונדד שנתו של אחשורוש וחבטו בקרקע שס"ה [365] פעמים, והיה המלאך עומד על גבו ואומר: "כפוי טובה, כפוי טובה, עמוד ועשה טובה למי שעשה איתך טובה!". (אבא גרין פרשה ו)

רדוף מחשבות

ככל שניסה אחשורוש לחטוף תנומה - לא הצליח. תמונות שונות חולפות מול עיניו, רודפות אותו, ולא נותנות לו מנוח. מאורעות נשכחים ודחוקים עולים לפתע מתהום הנשייה, חוברים אל המאורעות האחרונים, ומנסים להתחבר יחד כפאזל. אבל התמונה עדיין לא ברורה בכלל! כנראה חסרים לו כמה חלקים גורליים ומשמעותיים: הנה - הוא רואה לפניו את המן, לפני כ-9 שנים, קופץ בראש ומביע את דעתו הנחרצת בדבר הריגתה של ושתני. אולי רק עכשיו נדמה לו שהוא רואה איזה נצנוץ ערמומי בעיניו? והנה בגתן ותרש, שני השומרים הנאמנים - אשר ביום בהיר החליטו להתנקש בחייו. הוא לא יכול לשכוח את רגעי ההלם והאימה, כאשר ברגע האחרון ממש התגלתה המזימה. איכשהו הענין עבר די מהר לסדר היום. האם רק עכשיו נדמה לו שהמן הוא זה שדאג להשתיק במהירות את הפרשייה ולפזר את וועדות החקירה?!

המחשבות מסתחררות סביבו במחול מטורף. מה קורה לו היום? מדוע מחשבותיו מובילות אותו לחשוד בהמן, משנהו הדגול, איש סודו, נאמן ביתו? אכן הקשר הזה שנתגלה לו היום עם אסתר, לא מוצא חן בעיניו בכלל! מי יודע מה הוא זומם שם?! מהיכן הוא מתכנן לפתע להפיל אותו?!

ואולם - כיצד יתכן שהמן יצליח לרקום מזימות מרד ככה מתחת לאף שלי? האומנם לא ימצא מי שיגלה נאמנות כלפי ויבוא לגלות את אוזני ולהצילני? ואולי בעצם, הדבר מחייב אותי לבחון ולבדוק היטב, עד כמה אני נותן מוטיבציה לעשות זאת, עד כמה אני מתגמל את מי שמגלה נאמנות מיוחדת כלפי. אכן, זו הנקודה. עלי לבחון אם היה מישהו בעבר שהצליח לסכל איזו תוכנית התנקשות נגדי, ואם כן - עד כמה באמת תגמלתי אותו, עד כמה דאגתי לעשות מכך רעש ועניין, כדי להשריש בקרב האזרחים פטריוטיות ונאמנות למלך.

קריאת ספר הזכרונות

"וַיֹּאמֶר לְהֵבִיא אֶת סֵפֶר הַזְּכוּרוֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים, וַיְהִיו נִקְרָאִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הֵגִיד מְרַדְכִי עַל בְּגִתְנָא וְתִרְשָׁא שְׁנֵי סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף, אֲשֶׁר בָּקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרוֹשׁ".

"נא להביא לפני את ספר הזכרונות", פקד אחשורוש. חיש מהר התייצבו לפניו עשרה מבניו של המן אשר שימשו כסופרי המלך, כשספר הזיכרונות בידיהם. התחיל שמשי בן המן לקרוא מתוך הספר, והנה הוא מגיע לסיפור עם בגתן ותרש, אשר מזימתם סוכלה על ידי מרדכי. 'אוי, בדיוק הסיפור הזה?', הרהר שמשי, 'הרי בדיוק היום אבא שלי מתכנן לבוא אל המלך ולבקש את תלייתו של מרדכי. הסיפור הזה על בגתן ותרש הוא הדבר האחרון שהמלך צריך לשמוע עכשיו!'. מיד התחיל שמשי לגלול את הדפים כדי לקרוא במקום אחר, ואולם באורח פלא, הדפים היו נגללים שוב ושוב לאותו מקום, כאילו יד נעלמת הופכת בהם ופותחת את הספר דווקא במקום זה. משראה כך, ניסה למחוק את האותיות, אבל הוא לא הבין איך וכיצד - המילים נכתבות לו שוב ושוב מחדש. שמשי נלחץ - המלך ממתין ומצפה למוצא פיו, ואולם הסיפור הזה של בגתן ותרש קופץ לו כל הזמן מול העיניים. מה יעשה? אולי יתעלם מן הכתוב וינסה לספר סיפורים אחרים? עוד הוא חוכך בדעתו מה לעשות, והנה הוא שומע לפתע את הסיפור נשמע ברמה, מילה במילה! מי כאן מקריא אותו?!

אמרו חז"ל: "ויהיו נקראים" - מלמד שנקראים מאליהן - האותיות היו זועקות מעצמן. רבי יעקב בשם רבי חנינא אמר: אל תתמה, שהרי מה כדי להטיל שלום בין שבט לשבט, בעת חלוקת הארץ, היה הגורל עצמו מדבר, שנאמר: "על פי הגורל תחלק נחלתו", כאן - כדי לתת חיים לאומה שלימה, על אחת כמה וכמה! (מגילה טו ע"ב. ילקוט ש"ו תתנז)

ואמרו במדרש: כאשר הגיע שמשי בן המן לעניין זכות מרדכי, היה גולל, והדפים נגללים חזרה מאליהם. "וימצא כתוב" - מלמד ששמשי מוחק וגבריאיל כותב. (מגילה טו ע"ב. מדרש אבא גריון ו)

עוד אמרו, כי בשעה שכתב שמשי הסופר בשעתו את מעשה בגתן ותרש, רצה למעט ככל היותר בכבודו של מרדכי, ולכן כתב שהגיד מרדכי "על בגתן או תרש", ומשמע מכך שרק אחד מהם רצה להרוג את המלך, ומחמת הספק הרגו את שניהם. וממילא לא מגיע למרדכי שכר טוב על זה, כי לא סיפק את כל המידע הדרוש, ובגללו נהרג אדם חף מפשע. אבל כעת, כשפתחו את ספר הזכרונות, חילק הקב"ה את המילה 'או' לשנים. ולכן: "וימצא כתוב אֲשֶׁר הֵגִיד מְרַדְכִי עַל בְּגִתְנָא וְתִרְשָׁא", כדי שידעו שבאמת שניהם פשעו והוצאו להורג כדין, ויבוא מרדכי על שכרו כראוי. (מדרש תלפיות,

הגר"ח אבולעפיא, מהר"ט. חז"ע פורים שז)

חלום בלהות

המלך האזין לסיפור בקשב רב. אכן, איך הצליח לשכוח! בניסיון ההתנקשות המסוכן של בגתן ותרש - מרדכי היהודי הוא זה שעלה על התוכנית ודאג ליידע את המלך על ידי אסתר המלכה. מעשה זה ראוי לפרסום ולתהילה! מן הסתם כבר ניתנו לו למרדכי יקר וגדולה כיאה וכיאות. ואולם, בעצם, מה ניתן לו? משום מה אינני מצליח להיזכר...

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מַה נַּעֲשֶׂה יָקָר וְגִדּוּלָה לְמַרְדֳּכָי עַל זֶה?" הזכירו נא לי, איזה כבוד עשינו לו [-יקר?]? איזה קידום קידמנו אותו [-גְּדוּלָה?]? **וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁרֵתָיו, לֹא נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר".** כלום, לא כבוד ולא קידום, אפילו לא איזו אות הוקרה, שום דבר.

המלך השתומם. האומנם?! איך יתכן שלא ניתן שום תגמול לאדם שהציל את חיי המלך?! איך יתכן שהדבר עבר לסדר היום?! הרי זו שגיאה נוראה, החמצה של הזדמנות מיוחדת להשריש בלב העם מוטיבציה לגלות נאמנות למלך! אמרו לו נערי: אכן, הרבה חשבנו מה השכר הראוי לתת למרדכי, ולא היינו יכולים בגלל המון, שלא הסכים לתת לו כבוד... (מע"ל קעט)

שוב המון!... המלך שקע במחשבות. העניין הזה צריך בדיקה רצינית. משהו מסתתר כאן. עודו שקוע במחשבות, והנה אחזה אותו שינה חטופה וטרופה. הוא חולם חלום ביעותים, ובו הוא רואה את המון ניצב למולו כשחרבו שלופה בידו, והוא מסיר מעליו את גלימת המלכות, נוטל את הכתר מעל ראשו, ומבקש להורגו.

השחר התחיל להאיר. המלך התעורר משנתו, שטוף זיעה קרה. הצילו, מה קורה כאן? איפה המון? זה היה חלום או מציאות?

...ואז בדיוק זה קרה! בעיתוי מדויק, בתזמון חד. כמו בובת תיאטרון, המובלת על ידי המושך בחוטים, ומופיעה בדיוק ברגע הרצוי - כך בדיוק הוא הופיע. האדם הכי לא נכון, במקום הכי לא נכון, בזמן הכי לא נכון...

- המון...

הנה המן עומד בחצרי!

אחשוורוש מבועת, רוחו סוערת. החלום עומד חי לנגד עיניו, והוא עדיין תוהה אם חלום שווא הוא, או שמא יש לו קשר עם המציאות. חושי דרוכים בתחושה של סכנה אורבת. והנה הוא שומע רעש חשוד מכיוון חצר הארמון! חושי מתחדדים. **"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ, מִי בַּחֲצָרֵי?"**

- **"וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו, הִנֵּה הַמֶּן עֹמֵד בַּחֲצָרֵי!"**

אחשוורוש נדרך. מה... המן?! בדיוק הוא...?! מה יש לו לעשות בחצר ארמוני בשעת בוקר מוקדמות שכזאת?! הלוא בכל בוקר הוא מגיע לשיבת הממשלה רק לאחר שכל השרים כבר התכנסו, כיאה לתפקידו הרם והנעלה, ומדוע היום הוא מקדים לבוא לפני כולם?! אהה... אין חלום בלא אמת! נכון החלום אשר חלמתי - לא בא זה בשעה זו אלא להרגני! הוא מבקש להתנקש בחיי!

ואולם אחשוורוש לא הסגיר את סערת רוחו. עליו לכסות את הפחד ולהגיב בצורה עניינית, כיאה למלך רם ונשגב כמוהו! אחרי הכל, לא יתכן לחרוץ משפט לפי חלומות ודמיונות. עליו לגשש בזהירות מהי באמת מגמת פניו של המן. **"ויאמר המלך, יבוא"** - בקור רוח הוא פוקד על נעריו להכניס אליו את המן. (ילק"ש ו' תתרנ"ז. מדרש אבא גריון פרשה ו'. מנות הלוי קסז ע"א)

בקשה נועזת

פנה המלך אל המן בלשון חלקלקות: המן יקירי, מכיר אני אותך כיועץ מעולה, כל המתיעץ איתך אינו נכשל. ובכן ברצוני להתייעץ עימך, מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו? [מאת ה' היתה, שאחשוורוש לא הזכיר "יקר וגדולה" אלא רק "יקר", וכך המן יכל לטעות ולחשוב שמדובר בו, שאם היה המלך מזכיר אף גדולה (קידום), היה המן מבין כי לא מדובר בו, שהרי הוא תופס במשרה הרמה ביותר בממלכה ולא שייך כלפיו קידום. (הגר"א ו'ו)]

המן שומע את השאלה - ומתלהב! שאלה לענין, ברור שמדובר בו! "מי גדול ממני, מי מכובד ממני?! כל מה שאבקש - לעצמי אני מבקש!". דעתו עדיין זוחחה עליו מן הכבוד הגדול של אתמול וממה שמצפה לו היום. בתאוות כבוד הוא נסחף ועונה: **"איש אשר המלך חפץ ביקרו, יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך, וסוס אשר רכב עליו המלך, ואשר נתן כתר מלכות בראשו, ונתון הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים, והלבשו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו, והרכבוהו על הסוס ברחוב העיר, וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו"**.

תשובה נועזת שכזו! אפילו את הכתר הוא העיז לבקש! אומנם הוא היה זהיר: בהזכירו את הכתר, הוא התנסח בניסוח מעורפל: **"ואשר נתן כתר מלכות בראשו"**, שלא יובן באופן חד משמעי שהוא מתכוון לבקש את הכתר. [מניסוח זה יהיה ניתן גם להבין שמדובר על הלבוש והסוס, דהיינו שינתנו הלבוש והסוס ששימשו את המלך ביום שניתן כתר מלכות בראשו - ביום הכתרתו למלך. (מנות הלוי קסח)]

ואולם למרות זאת המן שם לב, שכאשר הזכיר את הכתר, השתנו פניו של אחשוורוש ועננה של כעס עברה עליהם [ולא לחינם! כי הלוא זה תואם בדיוק לחלום אשר חלם, שהמן נוטל ממנו את הכתר...], לכן בהמשך דבריו לא הזכיר שוב את הכתר. (ילק"ש ו' תתרנ"ח)

הקערה נהפכת על פיה

סיים המן להשמיע את עצתו "המאלפת", וציפה ב"ענוות חן" להמשך דבריו של

אחשוורוש... ואז נשמעה פקודתו הלאקונית של המלך: **"מַהֲרָה קַח אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, וְעֲשֵׂה כֵן לְמַרְדֳּכָי...!"**

"מ... מ... מה...?! ל... לא... לא הבנתי..." המן חש שהכל מסתחרר סביבו. "מ... מי... מי יקח?! א... אני?! א... את... את מי?! א... את... מרדכי?!"

'רגע, רגע, להירגע', הוא פקד על עצמו. בטוח שיש פה איזו אי הבנה. "אדוני המלך, איזה מרדכי?" הוא ניסה לתהות.

- **"מַרְדֳּכָי הַיְהוּדִי!"** -

- "איזה מרדכי היהודי, אדוני המלך, יש הרבה יהודים ששם מרדכי?!"

- **"הִישָׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ!"** כן, אני חייב לו טובה גדולה על כך שהצילני מן המוות. אבל עֲשֵׂה זֹאת עוֹד הַיּוֹם, עֲכָשִׁי. לפני שיגיע זמן המשתה. אני חש זאת כמחויבות כלפי אסתר. ברצוני להגיע אל המשתה בלב שקט ורגוע, ולספר לה כי השבתי טובה למרדכי."

הופעה מושלמת

הוסיף אחשוורוש ופקד: "המן, אל תתמהמה. גש כעת אל חדרי האוצרות, והבא משם את המלבושים המיוחדים שלבשתי ביום שבו הוכתרתי למלך. אל תשכח שום פריט, שההופעה תהיה מושלמת! קח את גלימת הארגמן שלבשתי, המשובצת באבנים טובות ומרגליות, ובארבע פינותיה תלויים פעמוני ורימוני זהב. וכן קח את כתר הזהב הגדול אשר הביאו לי ממדינת מקדוניה. קח אף את חרבי ושריוני אשר הובאו לי ממדינת כוש. כמו כן אני רוצה שתקח שני בגדי שרד נוספים, עבור שני שרים חשובים שיתלוו אליך למצעד. גם עבורם תיקח את הטוב ביותר, כדי לכבד ולייקר את המעמד! קח עבורם את הבגדים המשובצים מרגליות, אשר הובאו לי מאפריקה. לאחר מכן צא אל ארוות סוסי המלך, והוצא משם את "שפרגז" - הסוס האצילי שרכבתי עליו ביום הראשון למלכותי. כל התפארת והיקר והגדולה הללו - תלך בזריזות ותעשה למרדכי היהודי אשר אהבתיו אהבה עזה! (תרגום שני. עושה פלא)

🔗 עליו אמר דוד המלך: **"חֲטָאת פִּימוֹ דָּבַר שְׁפָתַימוֹ, וַיִּלְכְּדוּ בְּגָאוֹנָם..."** (תהלים נט יג).
היה סבור שהיה שואל לנפשו, ולא שאל אלא למרדכי. (ילק"ש ו תתרנח)

ניסיונות שכנוע

באותה עעה נבהל המן, חרד ורגז, עיניו חשכו, ושיניו זו לזו נקשו. קל להבין את ההלם של המן, אשר היה רודף כבוד בצורה מבהילה, שכל עושרו וקנייניו ורוב בניו וגדולתו, אינם שווים לו בכל עת אשר הוא רואה את מרדכי שאינו כורע ומשתחוה

לו. והנה עכשיו צריך הוא בעצמו לחלוק כבוד גדול למרדכי, שנוא נפשו, אשר רק לפני רגעים ספורים היה בדעתו לבקש מן המלך לתלותו!

ואולם לא שחצן כמוהו ימהר להשלים עם ההשפלה הנוראה! הוא ניסה לגייס את כל כוחות השכנוע שלו, כדי לרכך את לבו של המלך, שיאות לוותר על ביצוע הפקודה.

אמר המן למלך: אדוני המלך, האיש הזה אשר אמרת לי לכבדו, הוא שונאי בנפש ושונא אבותי, ואתה מבקש ממני לנשאו ולגדלו עליי! אנא מלכי! אל תעשה אותי לצחוק בכל המדינה, מוכן אני לתת לו עשרת אלפים כיכר כסף, ובלבד שתוותר לי ולא אצטרך להרכיבו ברחוב העיר. אמר המלך: אכן תן למרדכי עשרת אלפים ככר כסף, ולא עוד אלא שהוא יהיה מהיום והלאה שליט על כל ביתך ורכושך, ויחד עם זאת - לא ימנע ממנו הכבוד אשר אמרת לי לכבדו.

ניסה המן בשנית ואמר: עשרה בנים יש לי, ומוכן אני שכולם יהיו עבדים ומשרתים בבית המלך, רק אל תאלץ אותי לתת את הכבוד הזה למרדכי. אמר לו המלך: אתה ואשתך ובניך - כולכם תהיו עבדים למרדכי - והכבוד הזה אשר אמרת לי אל ימנע ממנו!

הוסיף המן לנסות: אדם פשוט הוא מרדכי, תן לו כבוד בכך שתמנה אותו לשר ולשליט על איזו מדינה או מחוז, והוא יקבל מהם את המיסים ויתעשר, בעבורו זהו כבוד גדול, אולם אנא, הכבוד הזה שאמרת לי לא יעשה לו! ענה המלך: אכן אשליט אותו על מדינות ומחוזות רבים, ובכל זאת - הכבוד הזה לא ימנע ממנו!

או אז אמר המן למלך בקול שבור: מוכן אני אפילו לבטל את האגרות ששלחתי, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, אבל אנא, אדוני המלך! וותר לי שלא אעשה למרדכי את הכבוד הזה! עתה התקצף המלך מאוד על המן, ואמר: המן המן, מהר נא ועשה כאשר ציוויתך, **אַל תַּפֵּל דָּבָר מִכָּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ!**

המן מתייצב לפני מרדכי

"וַיִּקַּח הַמֶּן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס, וַיִּלְבַּשׂ אֶת מַרְדֳּכָי..."

כשראה המן כי אין מנוס, נכנס לבית גנזי המלך בקומה שחוהה ובפה מעוות, וראשו מלא צער ויגון, ושפתותיו רועדות ועיניו חשוכות ולבו דווה עליו ובגדיו קרועים וחוורתו פתוחה ושיניו נוקשות זו לזו. לקח המן משם את בגדי המלך אשר לבש ביום הראשון להמלכתו, כפי שנצטווה. ויצא משם ביגון גדול, והלך אל אורוות הסוסים ולקח משם את הסוס הראשון, היפה מכולם, שהיה מקושט בתכשיטי זהב, והטעין על כתפו את כל בגדי המלך, וכך בא לו אל מרדכי.

כיון שראהו מרדכי, רעדה אחזתו, אמר לתלמידיו: הרשע הזה בא להורגני, אינני רוצה שתמותו גם אתם בגללי, לכן ברחו מכאן מהר. אמרו לו: רבנו מרדכי, לא נעזוב אותך, לחיים ולמוות. באותה שעה עמד מרדכי בתפילה, בחושבו כי זוהי התפילה האחרונה בחייו. בינתיים ישב המן להמתין עד שיסיים מרדכי את תפילתו. כשיסיים אמר לו המן, במה הייתם עוסקים לפני שבאתי? אמר לו, בפרשת קמיצת העומר שהיו מקריבים בבית המקדש בתאריך זה - יום ט"ז בניסן, כדי שיהיה מותר לאכול את התבואה החדשה. אמר לו המן: ממה היתה עשויה קמיצת העומר, מכסף, מזהב או אולי מיהלומים? אמר לו מרדכי: זהו קומץ של קמח שעורים שמקטירים אותו על גבי המזבח. נדהם המן ואמר: בא קומץ קמח שעורים שלכם, ודחה את עשרת אלפים ככר כסף שלי!

המן - בלן וספר

אמר המן למרדכי: עמוד מרדכי הצדיק! מימות אבותיכם נעשים לכם ניסים גדולים, ועתה קום ולבש את בגדי המלכות שאני נותן לך, ותן כתר מלכות בראשך ורכב על הסוס הזה, כי כן ציוה המלך לכבדך.

"אי, אי... איזה ביש מזל אני", התאנח המן. "אמש הייתי עסוק להתקין לך עמוד תלייה - ואילו אלוקיך מתקין לך כתר. אני הייתי מתקן לך חבלים ומסמרים - ואילו אלוקיך מתקן לך לבוש מלכות. אני רציתי לבקש מן המלך לתלות אותך - והנה הוא אומר לי להרכיב אותך על הסוס..." (אסתר רבה י ה')

הבין מרדכי, כי הנה הנה מתחילה ישועת ה' להפציע, והקב"ה הופך את הגלגל על המן. לפיכך רצה לנצל הזדמנות זו שזימן ה' לפניו - ולהשפיל את המן ככל היותר, עד עפר.

אמר מרדכי להמן: הלוא אני לובש שק ואפר, וכל גופי ושערותי מכוסים בעפר - היאך אתה רוצה שאלבש את בגדי המלך בצורה כזו, הרי זה ממש בזיון למלכות! לכן איני לובש עד שאסתפר ואתרחץ לכבוד המלכות. הלך המן לחפש בלן שירחץ את מרדכי, אך לא מצא, משום שאסתר גזרה באותו יום על כל בתי העסק והחנויות לשבות, כדי שיראו כולם את הכבוד הגדול של מרדכי והשפלתו של המן. כל בתי המרחצאות היו סגורים, ולא היו בהם מים חמים. בלית ברירה הסיק וחימם המן מים במו ידיו, חגר חלציו, שטף את גופו של מרדכי, וסך אותו במיני שמנים טובים. לאחר מכן הלך המן לחפש מספרה ולא מצא, אמר לו למרדכי, מה נעשה והרי כל המספרות סגורות, אמר לו מרדכי להמן: רשע, וכי אינך יודע להיות ספר? והרי עשרים ושתיים שנה היית ספר בכפר ששמו 'קרצום'. כששמע זאת המן, נאלץ להביא זוג מספריים מביתו ולספר את מרדכי. בעודו מספר את שערותיו של מרדכי, נאנח המן מצער. אמר לו מרדכי, מדוע אתה נאנח? אמר לו המן, אוי לי שהייתי איש גדול ונכבד מכל השרים והפרתמים, וכסאי היה למעלה מכיסאותיהם, ועתה ירד כבודי לשפל מדרגה כזו, ונעשיתי בלן וספר. (מגילה טז ע"א)

ואתה על במותימו תדרוך

סוף סוף היה מרדכי לבוש בבגדי מלכות, ועתה הזמין אותו המן לעלות על הסוס המלכותי. אמר לו מרדכי: מצטער אני, תשש כוחי מרוב התעניות שהתעניתני ואיני יכול לעלות בכוחות עצמי. התכופף המן והציע למרדכי שיעלה על גבו, ומשם יעלה על הסוס. כשעלה מרדכי על גבו בעט בו בעיטה הגונה כמו שצריך. אמר לו המן: הרי כתוב בתורתכם "בנפול אויבך אל תשמח"?! אמר לו מרדכי: במה דברים אמורים? - בישראל, אבל בשונאי ישראל נאמר: "ואתה על במותימו תדרוך", ונתן לו שוב בעיטה חזקה כיאות.

התהלוכה

... "וּרְפִיבֵהוּ בְּרֻחוֹב הָעִיר, וַיִּקְרָא לִפְנֵיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִמְלִיךְ חֶפֶץ בִּיקְרוֹ".

היה מרדכי רוכב על הסוס, והמן הולך רגלי, ולמעלה מעשרים אלף נערים של בית המלך הולכים עמו, וכוסות של זהב בימינם וגביעי כסף בשמאלם, ואבוקות של אור הולכים לפניו, וגם הם מכריזים ביחד עם המן: "כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִמְלִיךְ חֶפֶץ בִּיקְרוֹ". והיה מרדכי מקלס ומשבח את הקדוש ברוך הוא: "אַרְוִמְךָ ה' כִּי דָלִיתְנִי, וְלֹא שְׁמַחְתָּ אִיבֵי לִי". ותלמידיו של מרדכי היו אומרים: "זְמְרוּ לַה' חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזִכַּר קִדְשׁוֹ... בְּעָרֵב יִלִּין בְּכִי וְלִבְקָר רִנָּה". והמן היה אומר: "וְאַנִּי אֲמַרְתִּי בְשִׁלְוִי, בַּל אֲמוּט לְעוֹלָם". ואסתר אומרת: "אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא וְאֵל ה' אֶתְחַנֵּן". וישראל אומרים: "הִפְכַּת מִסְפְּדֵי - לְמַחֹל לִי". (ולקו"ש אסתר ו תתנח)

אבל וחפוי ראש

והנה, בדרכם עברו ברחוב שהיתה גרה שם בתו של המן. כששמעה את קולות התהלוכה יצאה אל המרפסת, וחשבה לעצמה, כי בודאי אביה הוא הרוכב על הסוס והקורא לפניו הוא מרדכי. היא מיהרה אל בית הכסא ולקחה משם את הכלי שבו היו מי הביוב והצרכים, ושפכה אותו על ראש אביה המן ועל בגדיו. נשא המן את עיניו לראות מי עשה לו כד, ונבהל לראות שזוהי בתו. וכשראתה הבת שזו אביה, הפילה עצמה מן המרפסת ומתה, שנאמר: "וְהֵמָּן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ אָבֵל וְחִפּוּי רֹאשׁ". אבל - על בתו שמתה, וחפוי ראש - בגלל מי הצרכים ששפכה עליו. (ולקו"ש ו תתנח)

אותות כבוד

זהו זה, הסייט נגמר. התהלוכה הסתיימה. המן התבייש להרים את עיניו מרוב בושה! הוא לא יכל לשאת את מבטי הבוז והלגלוג שנשלחו לעברו מכל עבר. הוא חש כי משאלתו היחידה כרגע - להיעלם מהשטח כמה שיותר מהר! מבויש ונכלם, כמו ילד קטן, התחיל לרוץ לכיוון ביתו - "וְהֵמָּן נִדְחַף אֶל בֵּיתוֹ".

"הי, מה זה, מה מציץ לי פה מכיס המכנסיים? אבוי... אלו המספרים, שסיפרתי בהם את מרדכי. כעת כולם צריכים לדעת שהייתי היום ספּר... איזה בושות... רגע,

אבל זה לא הכל, יש עלי עוד כמה "אותות כבוד" מבישים: האגן שרחצתי בו את מרדכי, המעיד על כך שהייתי היום גם בלן מדופלם; מושכות הרסן של הסוס, המעידות על הכישרונות שגיליתי היום בתחום העגלונות; ואף חצוצרה המעידה עלי שאני מסוגל להיות אפילו קרוֹן טוב...

אי, אי... איזה בושות... איזה בושות... ארוץ מהר יותר, נו, מתי כבר אגיע הביתה...!?

(הגר"א. תרגום שני)

"איש בער ולא ידע..."

מתנשם ומתנשף הגיע המן לביתו. די, הכל כבר מאחוריו. היה זה מקרה רע, ביש מזל! חבל ששמעתי לעצת היועצים שלי, ללכת אל אחשורוש על הבוקר, הכל התחיל מזה...!

והמלך הרשע הזה... זה לא יעבור לו בשתיקה! ככה להשפיל אותי לעיני כל העם?! מה הוא חושב לו, שאני איזה עבד שפל?! הוא שכח כנראה איזה מעמד יש לי, אלו סמכויות ואפשרויות רחבות יש בידי... אני עוד אראה לו מי אני...! אתחיל מיד להפעיל קשרים ולמתוח את זרועותי הארוכות. אשלח אגרות לכל בְּנֵי השולטים במחוזות רבים ברחבי הממלכה, ואארגן מרד רחב טווח. פתאום הוא יתחיל לשמוע ממני ד"שים חמים מכל מיני מקומות... כן, אכנס לפעולה עוד היום, לפני המשתה, אי אפשר לדעת כיצד יתפתחו העניינים הלאה. בינתיים אסור לי לאבד אפילו שנייה אחת!

בבית כבר ציפו לו 365 יועציו יחד עם זרש אשתו, אשר התכנסו לנחמו ולהיות עמו ברגעים הקשים. המן נכנס וסיפר להם "את כל אֲשֶׁר קָרְהוּ". היה זה מקרה. קורה. קורה שיורד גשם פתאום באמצע חודש תמוז, אז מה? זה אומר שמתחיל להיות חורף?! לא! במקרה ירד גשם! עוד מעט יתפזרו העננים ושמשי קייצית תמשיך לזרוח במלוא עוזה! אז באמצע המהלך שאני מוביל בהצלחה נגד היהודים ונגד מרדכי, קרה לי מקרה מביש, ספגתי לפתע השפלה [והמלך עוד ישלם עליה, בגדול!], אבל לא צריך לאבד את העשתונות. צריך להרים ראש ולראות איך ממשיכים הלאה. ככוחי אז כן כוחי עתה, להמשיך במדיניות החיסול והכליה נגד היהודים! וכמובן שעלי אף לראות כיצד לקדם בחכמה את העניין הזה של מרדכי. אני לא מתכוון לוותר על התענוג לראות אותו מתנדנד שם למעלה...

עצת היועצים

"וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו וְזָרֵשׁ אֶשְׁתּוֹ: אִם מִזְרַע הַיְהוּדִים מְרַדְּכִי אֲשֶׁר הַחֲלוֹת לָנֶפֶל לָפְנָיו, לֹא תִנְכַּל לוֹ, כִּי נָפֹל תִּפּוֹל לָפְנָיו". היועצים דווקא לא הסכימו עם הדברים. זה היה יכול להיות נכון אילו היה מדובר בסתם אדם. אולם אם מזרע היהודים מרדכי, אז אין זה סתם מקרה. יש כאן מהלך שמיימי, שצריך לראות איך להתמודד עמו. יתכן מאוד שזוהי התחלה של נפילה, והמזל שלך מתחיל לרדת כלפי מטה. לכן הדבר הנכון כרגע הוא לא לנסות להמשיך הלאה ולהילחם, אלא עליך לשנות כיוון. דווקא עכשיו

עליך להוריד יותר את הראש, להראות הכנעה, ואולי דווקא כך תצליח לעבור את הגל הזה בשלום.

תשמע לעצנתנו, המון, "לא תוכל לו" על ידי מלחמות והתנצחויות. אין זה הזמן המתאים. "כי נפול תפול לפניו" – עליך להביע הכנעה והתרפסות, להוריד מעט את הראש, לכבד אותו. כמובן וכמובן שעליך כעת להרוס מיד את עמוד התלייה שהכנת לו! עכשיו הדבר יכול רק להזיק לך. אולי אפילו תצא בהיחבא מן העיר לתקופה מסוימת...

בהלה ובלבול

"עודם מדברים עמו, וסריסי המלך הגיעו, ויבהלו להביא את המן אל המשנה אשר עשתה אסתר". באמצע הדיון החשוב והבווער, בעוד המן מנסה לשקול בדעתו את דברי היועצים, מגיעים לפתע סריסי המלך. הם מזרזים את המן להגיע מיד אל המשתה שעומד כבר מוכן ומזומן. המלך והמלכה מחכים רק לו! עליו למהר...

רגע, רגע, על מה הלחץ? שימתינו כמה דקות, עליו להתרחץ ולסדר את עצמו, ואף להתכונן נפשית לקראת המאורע. הפעם הוא לא הולך בשאננות ובבטחה כמו שהלך במשתה של אתמול. אתמול הוא היה גאה בכך שהמלכה הזמינה רק אותו, ופירש זאת ככבוד וכקרבה מיוחדת, אבל היום הוא אינו בטוח כלל וכלל בכוונותיה הטובות של אסתר! היום הוא גילה את הפרצוף האמיתי שלה! כן, הוא יודע טוב מאוד מי עמד מאחורי השביתה הכללית של כל בתי העסק היום! אסתר המלכה היא זאת שדאגה לנפח ולפרסם את כבודו של מרדכי, ובכלל לא היה לה אכפת מכל ההשפלה והעוול הנורא שנעשה למשנה הדגול! היא אף זרתה לו מלח על הפצעים וגרמה לו שייאלץ להיות בלן וספר! אז ההזמנה הזאת היום אל המשתה איננה כה תמימה כפי שחשב, מי יודע מה הולך לקרות שם!?

אולם הסריסים לא הסכימו להמתין אפילו רגע אחד. המלך והמלכה מחכים, המלכה דורשת שיבוא מיד!

המן התבלבל. מה קורה כאן? איזה בלבול... רגע, אולי הייתי צריך לפרק את העץ...? ואולי הייתי צריך לקפוץ אל מרדכי להתרפס בפניו כפי שיעצו לי...? ובעצם דווקא חבל שלא הספקתי לשלוח אגרות אל בני המושלים שיקנאו את קנאתי על העוול הנפשע שנעשה לי... ו... רגע, בכלל, מה אני הולך לעשות שם במשתה? רק שלא אסתבך... אוי ואבוי לי! הי, מה זה...?! אני לא מאמין... עדיין לא התרחצתי... מה, ככה אלך למשתה?! לא... לא... לא... זה לא שייך...! תמתינו...! תמתינו...!

אך הסריסים לא המתינו! כך, כשהוא כולו מבולבל ומטונף, מדיף ריח צחנה, הבהילו והריצו אותו אל המשתה, כמו שמובילים אסיר אל בית הסוהר...

אכן אסתר היא זו שציוותה למחר את המן, כדי שלא יתחיל לנקוט בצעדים ופעולות להשבת כבודו הפגוע. וחפץ ה' הצליח בידה, שהמן אף לא הספיק ליישם את עצותיהם של יועציו. כך הכין לו ה' יתברך את הקרקע הטובה ביותר למפלתו המוחצת. (מע"ל, חזו"ע, ילקו"ש ו תתנח)

מרדכי שב לשקו ותעניתו

ובינתיים - מרדכי היהודי, שזכה היום לכבוד מלכים שאין כמוהו - להיכן הלך? מרדכי העניו והצנוע - לא גאה ליבו ולא רמו עיניו; אף לא רפו ידיו מן התפילה. הוא מיהר לשוב מיד לשקו ולתעניתו. אדרבה, כעת כאשר הוא לבדו יצא מן הסכנה, ראה לנכון להתפלל ולהעתיר יותר בעד עם ישראל כולו, שעדיין שרוי בסכנת קיום גדולה. ואכן באותה שעה גורלית שבה ישבה אסתר במשתה היין השני עם אחשורוש והמן, היה מרדכי מתפלל, והתקבלה תפילתו ברצון.

פרק ז

12

12 יוספי

לא ההבטגמוויג במשנה השני. 12 הואשם המן כחולץ ציוני.

היאק הצבידה עליו המלכה לבז מורמט וכואב, והכניצה: "איס צי ואויב!"

איזה "ציון" בציוק שם הופיד. שפך שמן על המצורה ולא היצו הצביד.

איך המלך המלמא על המן כנס ואימה. ופקד מייביא מלמא על על גבוה מלישיס אמנה.

ויין למרי נפש

"ויבא המלך והמן לשותות עם אסתר המלכה".

מבולבל ומטונף - מגיע המן אל המשתה. אחשורוש אף הוא מבולבל ונסער מן המאורעות האחרונים. ללא ספק, עבר עליו לילה קשה ונורא. מחשבות ודמיונות מטורפים התערבלו במוחו בתוספת חלומות ביעותים, והביאו אותו לפנות בוקר לנקוט בצעד משפיל ומביש כלפי משנהו הדגול. כעת, כשכל זה כבר מאחוריו, הוא כלל לא בטוח שנהג כשורה. ככה, בראש כל חוצות, להשפיל ולבייש את השר הנכבד ביותר - זה לא דבר של מה בכך! מי יודע איזו דעת קהל הוא עורר?! מה יחשבו ומה יגידו על מלך כזה, שנוהג בעריצות וברודנות אפילו כלפי השרים המקורבים ביותר?! וחוף מזה - אולי בכלל החשדות שלו לא נכונים? אולי לשוא התעלל במשנה? מי יודע איזה מחיר הוא עוד ישלם על כך? זה היה צעד פזיז מדי! היה עליו לחקור בחשאיות את חשדותיו, להיוועץ ביועציו, ולפעול בצורה שקולה ומחושבת! אבל מנגד - החשדות הללו לא נותנות לו מנוח. משהו פה מריח מאוד מאוד לא טוב עם המן. עליו להיות ערני ודרוך. ואולי במשתה יקבל סוף סוף איזה קצה חוט שיוביל אותו לפתרון התעלומה? אולי דבריה של אסתר יבהירו מעט את התמונה?

אוהה... יש כאן יינות מצוינים. אין כמו יין טוב להשיב מעט את הנפש וליישב את הדעת...

היטיב המלך את לבו ביין. אף המון נתן עינו בכוס להפיג את צערו וטרדת נפשו.

נפשי בשאלתי

משנחה דעתו מעט, פנה המלך אל אסתר. "ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני במשנה היום, מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך, ומה בקשתך, עד חצי המלכות ותעש". אסתר יקירתי, הלוא את המלכה, וכל דבר שתחפצי ותשאלני לעצמך, ינתן לך מיד. ואם יש לך בקשות נוספות, מעבר למה שאת צריכה לעצמך - גם זאת הנני מוכן בחפץ לב למלא, עד חצי המלכות. (אלשיך)

ו"ותען אסתר המלכה ותאמר, אם מצאתי חן בעיניך המלך, ואם על המלך טוב, תנתן לי נפשי בשאלתי, ועמי בבקשתי". ותען - לאחשוורוש, ותאמר - במחשבה, אל מלך העליון, שמאיתו היתה שואלת ואליו היתה מייחלת (כתם אופיר). הגביהה אסתר עיניה כלפי מרום ואמרה: אם מצאתי חן בעיניך המלך, מלך מלכי המלכים, ואם על המלך השולט בארץ טוב, תנתן לי נפשי בשאלתי להינצל מאויבי, ועמי בבקשתי להינצל מיד צר. (ותרגום)

כתב הגר"א: "ודע שכל הצדיקים היה דרכם לכשידברו דברים לפני המלך, היה לבם ומחשבתם דבוק להקב"ה יתברך שמו". [וכן כתב במשלי (טו א): "בעת שיצטרך לדבר לפני המלך ולפני שר, אין לו, רק לערוך לבבו לה", ומה' יהיה מענה לשונו, וכל אשר ישים ה' בפיו אותו ידבר"].

אמרה אסתר לאחשוורוש: אדוני המלך, אתה מוכן לתת לי עד חצי המלכות. אבל אני לא מבקשת חצי, ולא רבע, גם לא עשירית ואפילו לא מאית. יש לי בקשה אחת, קטנה ואלמנטארית - "תנתן לי נפשי בשאלתי". באתי לבקש ממך על חיי! (ת"ה קיט)

נתנו רשעים פח לי

בראותה כי המלך חרד ומשתומם לפשר הבקשה, הרימה קולה בבכי ובדמעות שלישי, והתחילה לספר לו מי עמה ומהו ייחוסה; על כך שהיא באה ממשפחתו של שאול מלך ישראל.

ואולם, ישנו מישהו שמתקנא בו! ומנסה בכל דרך להתנקש לחיי! למעשה - לא רק בי הוא התקנא, אלא אף באשתך הראשונה ושתי, ולכן בשעתו הוא יעץ לך להרוג אותה, תוך שהוא מתעטף באצטלא של שר נאמן הדואג למלכו. אבל למעשה הכל נבע רק מתוך קנאה ותאוות שלטון. והנה, עכשיו הוא מתנכל גם אלי. אבל עד כה לא הצליח למצוא עלי שום עלילה להורגני, ולכן התחכם לגזור גזירת מוות על כל העם שלי! הוא דאג לספר לך סיפורים ולהעליל עליהם עלילות, אבל הכל כסות

עיניים - עיקר מטרתו להתנכל לחיי! הוא כמובן הסתיר זאת ממך - אבל בבוא היום, כשיגיע חלילה מועד ביצוע הגזירה, הוא מיד ידאג להמציא מסמכים והוכחות למוצאי היהודי, ולדרוש - בשם החוק כמובן - את הריגתי.

"כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד. ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו, החרשתי, כי אין הצר שזה בנזק המלך".

אדוני המלך, ראה נא גם ראה. אילו באמת היו לו כוונות טהורות, אילו באמת היה חפץ בטובתך, הוא לא היה אומר לך להשמיד את היהודים, אלא היה מייעץ לך למכור אותם לעבדים ולשפחות, ובכך - קודם כל, היה מכניס ממון רב לקופת המדינה. ודבר שני - היה מונע מצב של נזק בלתי הפיך. שהרי אם בבוא הזמן יתברר שחסרונם של היהודים גורם נזק לכלכלת המדינה, אזי אם הם עבדים ניתן לשחרר אותם, אבל אם הרוגים - וכי אפשר להקימם לתחייה!?

אבל הצר הצורר הזה אינו **שוה בנזק המלך**, הוא אינו מנסה לאמוד איזה נזק ייגרם למלך, מה יותר טוב עבור המלך - **הוא אינטרסנט!** הוא רק רוצה להשיג את המטרות שלו! הוא שכח כנראה איזה צער נגרם למלך מהריגת ושתי, הוא גם אינו זוכר אלו משאבים ואלו תקציבים נדרשו כדי למצוא למלך אשה חדשה. כל זה לא מעניין אותו, כי לא את טובת המלך הוא דורש. כל כוונתו למלאת תאוותו ורצונו, ועתה הוא רוצה להרוג גם אותי, ולשם כך הוא מבקש לאבד עם שלם! (רש"י. מגילה טז ע"א. מנת הלוי קעו ע"ב, קעז ע"א)

איש צר ואויב!

אחשוורוש נסער. אכן החשדות שלו אינם חשדות שוא, להמן היו כוונות נוספות - אפלות ושפלות, במזימותיו נגד היהודים! הוא ידע מהו מוצאה של אסתר - והסתיר זאת ממנו ביודעין! **התחכם לשלוח יד במלכה - בשם החוק, בחתימת טבעת המלך!** איזו עזות... היאך מלאו ליבו לעשות דבר כזה!...

הוא פונה אל אסתר בפניה נרעשת. עד עתה לא דיבר עימה ישירות, כי המנהג היה להעמיד מתורגמן בין המלך ובין המדברים עימו, מפני מורא המלכות, שאין ראוי לדבר עם המלך כדבר איש אל רעהו. וכך דיבר אף עם אסתר מפני שסבור היה שהיא אסופית חסרת זהות, או בת למשפחה נחותה, אבל עכשיו כאשר שמע אחשוורוש ושמה על היותה של אסתר בת מלכים, חפץ לדבר עימה ישירות פה אל כה. [ולכן נאמר כאן: **ויאמר המלך אחשוורוש, ויאמר לאסתר המלכה**]. (מגילה טז ע"א. מנת הלוי קעז ע"ב)

"ויאמר המלך אחשוורוש, ויאמר לאסתר המלכה, מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן!" איזו עזות פנים מצידו! ככה - להתנקש בכזו אלגנטיות בחיי המלכה! למכור את עמך להריגה, מבלי ליידע אותי כלל שאת יהודיה!?

בליבה של אסתר התחוללה סערה. אחשוורוש עושה את עצמו "צדיק תמים". כאילו לא ידו היתה במעל הנורא הזה. כאילו לא הוא שמכר עם שלם להריגה. כאילו לא הוא שמסר את הטבעת בשיוון נפש להמן. רק מה? עכשיו נודע לו שלהמן היתה כוונה נסתרת, לפגוע במלכה. אז עכשיו זה כבר מפריע לו. עכשיו נעשה כאן פשע מחפיר. אבל לפני כן - הכל היה בסדר... לשלוח עם שלם להריגה, אנשים נשים וטף - אין בכך שום בעיה...

בסערת ליבה, רצתה להצביע על אחשוורוש ולומר לו 'בַּפְּנִים': **"אִישׁ צַר וְאוֹיֵב!"**, אבל משמים סייעו בעדה, ובא מלאך וסטר את ידה לכיוונו של המן. והיא אכן התעשתה והוסיפה: **"הֵמָּן הִרְעָה הָזֶה"**. (מגילה טז ע"א. תורה תמימה. והגר"א כתב שבהיותה מכוננת את ליבה לקב"ה, והיה במחשבתה על אחשוורוש שמכר את ישראל, לפיכך טעתה וחוותה ידיה כלפי אחשוורוש. וכמו אדם שחושב על ראובן, ורוצה לקרוא לשמעון, וקורא לו בטעות ראובן).

"וְהֵמָּן נִבְעַת מִלְפְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָה". המן נבהל וחרד. הוא רצה לומר משהו, להצדיק את עצמו, אבל הרגיש שהוא נתון במיצר.

אילו היה עומד כרגע לפני המלכה לבדה, ללא נוכחות המלך, הוא היה מתרפס לפניו ואומר שלא ידע כלל שהיא יהודיה, ואילו היה יודע זאת, בודאי שלא היה עולה בדעתו לגזור גזירה כזאת על היהודים. אבל עכשיו שהמלך נמצא כאן, זה יישמע מגוחך ובלתי אמיני! הרי מה עם כל ההרצאות המאליפות שלו על הסכנה שבקיומם של היהודים!! האם לפתע הכל מתנדף למול ייחוסה של המלכה?! האם לפתע חלפה הסכנה?! ה'התקפלות' הזאת תישמע חשודה מאוד...

לעומת זאת, אילו הוא היה עומד כרגע לפני המלך לבדו, ללא נוכחות המלכה, הוא היה פשוט מוכיח למלך, שאין שום קשר בין מוצאה של המלכה לבין המהלך שהוא מוביל נגד היהודים! הלוא מטרת המהלך הזה היתה אחת - להסיר את האיום היהודי המרחף על פני האנושות. הוא היה שב ומסביר למלך עד כמה זהו צעד הכרחי ומתבקש, מתוך אחריות לשלומם של אזרחי הממלכה. היה שב ומסביר את גודל הסכנה בקיומם, את הנזק שהם גורמים, את זממם ושאיפתם להפיל את הממשלה ולהקים לעצמם ממלכה עצמאית. ואם כן בודאי שלא היתה כאן שום כוונה אישית לפגוע במלכה. אבל עכשיו, בנוכחותה של המלכה, הוא לא יכול לדבר דיבורים כאלו נגד היהודים.

ולכן הוא נתון במיצר! עם כל הדיפלומטיות שלו - כרגע, במעמד הזה, בנוכחות המלך והמלכה יחד, הוא אינו מסוגל להשיב דבר! וזהו שנאמר: **"וְהֵמָּן נִבְעַת - מִלְפְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמֶּלֶכָה"**. (הגר"א. מע"ל)

יש תקדים

"וְהַמֶּלֶךְ קָם בְּחִמְתּוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיַּיִן אֶל גַּת הַבַּיְתָן".

אחשורוש לא ידע את נפשו. כעס נורא געש בקרבו על המן. עד אתמול חשבו לאוהבו ושוחר טובתו, רודף האמת והצדק, דואג לשלומם של אזרחים תמימים ולשלומה של הממלכה הפרסית. נתן בו אמון מלא והפקיד בידיו את כל ענייני הממלכה, אפילו את הטבעת מסר לו. ועכשיו - הוא לא יודע מה לחשוב! המן נדמה לו לפתע כאויב שפל, כאיש תככים רע מעללים, השואף להפילו. הבעיה היא שאין לו ראיות והוכחות ברורות. 'מריח' לו לא טוב, אבל הוא אינו יודע לשים את היד על הוכחה ברורה.

ספקות כבדים כרסמו בלבבו. האומנם נכונה טענתה של אסתר? האומנם באמת כוונתו של המן היתה להתנכל לחייה? ואולי בעצם הוא לא ידע כלל מהו מוצאה? אולי באמת היתה כוונתו רק לטהר את העולם מן היהודים, ללא קשר למוצאה של המלכה? אולי בכל זאת כוונותיו טהורות וכנות?

גל של מרירות הציף אותו. כן, הוא בהחלט היה יכול למצוא להמן משנהו הדגול צדדים של זכות. היה יכול לחשוב שאין הוא יודע את מוצאה של אסתר. היה יכול להאמין שאין לו עניין מכוון לפגוע במלכה. כל זאת - **אילו לא היה לכך תקדים**, בהריגתה של ושת! כן, הוא איננו יכול לשכוח, מיהו שקפץ בראש השרים, ודרש את הוצאתה של המלכה להורג! אוי, אוי, כמה שהדבר הזה הכאיב לו! איזה עניין היה לו להמן בכך? מדוע מנע בכח את נסיונם של השרים למצוא לה חנינה? מדוע...! למה...!

אחשורוש הרגיש איך הכעס הישן הזה עולה ומטפס לו לראש! [וזהו שאומר "המלך קם בחמתו" - הידיעה והישנה] כמו מאליהם נשאו אותו רגליו אל גינת הביתו, מקום המשתה, שם אסף את יועציו, ונחרץ משפטה של ושת! על ידי המן איש הבליעל! עכשיו הוא צריך קצת להתייחד עם אבלו ועם מחשבותיו, ואולי באויר הפתוח אף ימצא מענה לספקותיו. (אלשיך)

התרפסות לפני המלכה

"וְהָמֵן עָמַד לְבָקֵשׁ עַל נַפְשׁוֹ מֵאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה, כִּי רָאָה כִּי כָלְתָה אֵלָיו הָרַעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ."

המן נחרד. לא נעלם מעיניו הכיוון אליו בחר המלך ללכת. דווקא אל גינת הביתו! הסיור שם בודאי לא יוסיף לו נקודות של זכות! אוי ואבוי לו! כלתה אליו הרעה מאת המלך! לפחות כעת ינסה לדבר על לב המלכה. ללא נוכחותו של המלך, הוא יכול לנסות להתרפס לפניו ולשכנעה, כי לא ידע כלל את מוצאה, ואילו היה יודע - בודאי לא היה מתנכל לעמה. חלילה, אין לו שום כוונה רעה נגדה. להיפך - האם איננה זוכרת מי היה השושבין הראשי בנישואיה אל המלך?! האם איננה זוכרת מי פינה לה את הכסא המלכותי...! (הגר"א. אלשיך)

כן, לב רחום לה. ינסה לפייס את דעתה ולבקש ממנה חנינה. כך, בהתרפסות

ובתחנונים ניגש המן אל אסתר, לבקש על נפשו.

בגינת הביתן

ובינתיים - יצא המלך אל גינת הביתן. ינסה לשאוף אוויר צח, להשתחרר מריח הצחנה של המן, ולעשות מעט סדר במחשבותיו. אך, אבוי, מה רואות עיניו! עשרת בני המן מסתובבים בגינה, וקוצצים אילנות! "מה אתם עושים פה?" הוא שאל בתדהמה, והם ענו לו, שאבא שלהם שלח אותם לעקור כמה אילנות מובחרים מגינת המלך ולנטוע אותם בגינת ביתו...

היו אלה מלאכי השרת, שנידמו לבניו של המן, ושלח אותם הקב"ה לחמם את האווירה, ולהבעיר את חמת המלך על המן יותר, עד להשחית. (מגילה טז ע"א)

ואולם, הלא נאמר (ותהילים קא): "דוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִפּוֹן לִנְגַד עֵינָיו", והיאך טפלו שקר על המן, והוא לא ציוה כן לבניו! אלא במידתו פרעו לו - לפי שהוא הלשין ודיבר הרבה רעות על ישראל, כך דיברו עליו. וזה שנאמר (איוב י יח): "לִפְתּוֹ אֲרָחוֹת דְּרָכָם". (מגנת הלוי קכט ע"א)

הכעס מוגיע לשיא

"וְהַמֶּלֶךְ שָׁב מִגִּנַּת הַבַּיִת וְאֶל בֵּית מִשְׁתֵּה הַיַּיִן, וְהָמָן נָפַל עַל הַמִּטָּה אֲשֶׁר אֶסְתֵּר עָלֶיהָ". בחימה שפוכה נכנס אחשוורוש חזרה למשתה. המן, אשר היה נופל לרגליה של אסתר, ניסה מיד להתרומם ולקום. אבל - מרוב רעדה ופחד, הוא לא הצליח להתרומם. הוא מנסה להזדקף - ונופל, מנסה שוב - ושוב נופל. היה זה המלאך מיכאל שדחפו. וכך, כשנכנס אחשוורוש, מצא את המן נופל לרגלי אסתר. (רש"י הגר"א)

המלך הזדעק: "הֲגַם לִכְבוֹשׁ אֶת הַמַּלְכָּה עִמִּי בְּבַיִת?!". אוי לי מבפנים ואוי לי מבחוץ. בניך השחיתו עצי גינתי בחוץ, ואתה באת לכבוש את המלכה בביתי?! (ילקו"ש תתרנח)

כעסו של אחשוורוש הגיע לשיא. כמו בסרט מטורף חלפו לנגד עיניו מאורעות היום האחרון. עד אתמול עוד נתן אמון מלא בהמן. היתה זו הזמנתה של אסתר, אשר החלה להניב בליבו ניצנים של חשדות ותהיות. ואכן התנהגותם של אסתר והמן בעת המשתה לא היתה לרוחו כלל וכלל! בלילה - הגיעו כל החשדות והמחשבות, וקיבלו מימדים נפוחים ומפחידים. זכרונות ישנים אף הם צפו ועלו, והצטרפו יחד לחשד של ממש. ואז הגיע אותו חלום בלהות בו ראה את המן בא עם חרב להורגו. כאילו כדי לאמת את החלום הגיע המן עצמו על הבוקר, מוקדם מן הרגיל. כאן כבר הפך החשד המסתורי לאיום חי ומוחשי. והנה אכן המן מבקש מאת המלך בקשה נועזת ויומרנית, לרכוב על סוס המלך, וללבוש את בגדי המלך אשר לבש ביום הכתרתו... וגם את ה-כ-ת-ר נפלט לו לבקש...

עכשיו במשתה, מגלה לו אסתר את מוצאה היהודי, ואת רצונו של המן להורגה. אולי אם היתה מספרת לו זאת לפני יומיים, הוא לא היה מתייחס. היה דן את המן לכף זכות. אבל כעת זה כל כך הסתדר עם מה שקרה בבוקר, כל כך תאם, שאי אפשר היה להתכחש לכך. אז מה הפלא שכבר ראה בגינה את הבנים של המן עוקרים אילנות? בטח, המן כבר מרגיש בארמון בעל הבית... ולמרבה החוצפה הוא עוד מעיז לנצל את הרגע שיצא אל הגינה, כדי להתרפס ולהתחנף לפני אסתר. מה יש לו להסתיר? אם הוא רוצה להסביר את עצמו, שיעשה זאת בנוכחותי, מדוע חיכה שאני אצא? מי יודע מה הוא רוצה להעליל עליה, וכיצד הוא חושב להתנכל לה...!?! (מע"ל רז)

"וּפְנֵי הַמֶּן חָפוּ". וכי מה יאמר? במה יצטדק? שהיה לו מה להגיד למלכה, דווקא ללא נוכחות המלך? שקיבל פיק ברכיים ולא הצליח להתרומם?!

כשראו עבדי המלך את כעסו הנורא של המלך, מיהרו לכסות את פניו של המן, שלא יראנו עוד המלך [כך היה נהוג בפרס, שאדם שהמלך כועס עליו, מכסים את פניו ממנו שלא יראנו] (אבן עזרא).

מכה בפטיש

ואולם, למרות הכעס הנורא, לא ציזה המלך להרוג את המן. למרות המאורעות האחרונים, עדיין אין לו הוכחה ברורה לכך שהמן חותר תחתיו ומתכוון להרוג את המלכה. חמתו בוערת בו להשחית, אבל הוא צריך את ההכרעה הסופית.

וכאן, ברגע גורלי ומכריע זה - שוב הגיעה אל זירת הבמה "הבובה" המתאימה, כשמלמעלה יושב המושך בחוטים, ומזיז את הבובות כרצונו. **"יֵוֹשֵׁב בַּשְּׂמַיִם יִשְׁחַק, ה' יִלְעַג לְמוֹ..."**

הפעם היה זה חרבונה, "חבר טוב" של המן, אשר נשלח משמים להכות על הברזל בעודנו חם ורותח, ולהביא אל ההכרעה הסופית. [ויש אומרים שהיה זה אליהו הנביא בדמותו של חרבונה]. (ילקוט"ש ז תרגום)

חרבונה

מי היה חרבונה? היה זה אחד מ"אוהביו המושבעים" של המן, אשר יעצו לו אמש להכין את העץ [שנאמר: "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו, יעשו עץ גבוה חמישים אמה..."]. אלא שמשום מה, היום בבוקר, לאחר התהלכה הנפלאה, הם כבר לא בדיוק היו "אוהביו", אלא רק "חכמיו" [שנאמר: "ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו, אם מזרע היהודים מרדכי..."]. כדרך שנאמר (משלי יד כו): **"יְאֹהֲבֵי עֶשֶׂר רַבִּים"**. (ילקוט ציוני דרד על המגילה)

חרבונה, אשר ראה שהמלך לפתע מגדל ומרומם את מרדכי, והמן מתחיל להסתבך - החליט כי טוב יותר שלא להיות מעורב בפרשייה, ומיהר להתחמק ולפרוש. כעת, כשראה בצרתו הנוראה של המן, לא רק שלא נחלץ לעזרתו, אלא שראה בזאת

הזדמנות פז להתפטר ממנו לגמרי. הרי ברור שכל הפרשייה הזו של הכנת העץ למרדכי, הולכת להסעיר את המדינה ולתפוס כותרות. תתחלנה להיערך מסיבות עיתונאים ולקום וועדות חקירה: מי הקים את העץ, מה היתה כוונתו, האם היתה כוונה להתנכל למלכה, האם יש קשר בין הדברים, האם מישהו מנסה להוביל כאן מהלך להפלת המלך. כל השאלות הללו ידרשו תשובות, והמן בנכליו בודאי ידע כיצד להפיל את התיקים על יועציו ומקורביו, כדי לצאת בשלום מן העניין... לכן עכשיו זוהי הזדמנות מצויינת עבורי לצאת בראש נקי מהעניין... כדרך שאומרים "נפל שור - הָבָא שוחטים..." וכמו שנאמר (איוב כז כב): "וַיִּשְׁלַךְ עֵלְיוֹ וְלֹא נִחְמָלוּ, מִיָּדוֹ בָּרוּחַ יִבְרַח". (מגילה טז ע"א. מע"ל)

על ראש הגג בווער הכובע...

זה שאמרו חז"ל (מגילה טז ע"א): "אף חרבונה רשע באותה עצה היה. כיון שראה שלא נתקיימה עצתו, מיד ברח". אך עלינו להבין, מדוע חז"ל מפילים על חרבונה אשמה זו, והלוא במגילה מבואר שנתן עצה טובה, ותו לא?!

אלא משל לעיור עני, שהיה רגיל לקבץ נדבות. והנה יעצו לו ידידו שכדאי לו ללכת ביום ל"ג לעומר למירוון, לקבר רבי שמעון בר יוחאי, שם יש כינוס של אנשים רבים ובודאי יצליח לעשות קופה נאה... שמח העיור לעצה זו, שכר נער שיוביל וילוה אותו לכל היום, והבטיח לו תשלום נאה. לקח הנער את העיור והושיבו בכניסה לאתר, והאנשים אכן נתנו לו איש איש כמתנת ידו. כעבור מספר שעות התעייף העיור, אסף את כספו, הניחו באמתחתו, וביקש מן הנער לקחת אותו למקום צדדי כדי לנוח מעט. כאשר נח, בא הנער בלאט, גנב את צרור הכסף, ספר אותו והחביאו אצלו.

לאחר שהתעורר העיור, חיפש את כספו והנה - איננו! ויצעק צעקה גדולה ומרה... לשמע צעקותיו, נחלצו אנשים רבים לעזרתו ועזרו לו לחפש את הכסף האבוד. גם הנער עשה את עצמו כמחפש. תוך כדי החיפוש, אמר העיור לסובבים אותו, שיבדקו אצל הנער שנמצא איתו. הרגיש בזה הנער, ומיד הוציא את הצרור וקרא בקול גדול: "הנה, הנה, מצאתי את האלפיים שקל האבודים!" נטל העיור את הכסף, ויחד עם זאת לקח את הנער והתחיל להכותו מכות נמרצות, ולצעוק עליו שהוא הגנב. התפלאו האנשים, על מה ולמה הוא מכה את הנער, במקום להכיר לו טובה ולהודות לו שמצא את אבידתו?! ומדוע הוא חושד בו שהוא הגנב?! אמר להם העיור: "ודאי שהוא הגנב, שאם לא כן, מנין לו לדעת שיש כאן אלפיים שקל בדיוק? אולי יש כאן אלף חמש מאות ואולי אלפיים מאתיים? מכך שנקב בסכום המדויק, מוכח שהוא זה שגנב את הכסף!"

והנמשל: הנה חרבונה אומר: "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי עומד בבית המן גבוה חמישים אמה", והרי מנין לחרבונה לדעת שגובהו של העץ חמישים אמה?! אולי ארבעים ותשע ואולי חמישים ואחת?! אלא ודאי שהרשע הזה, אף הוא באותה עצה היה, ורק כשראה שכלתה הרעה אל המן מאת המלך, פחד על עורו, והכפיש את

העץ יוכיח

"וַיֹּאמֶר חֲרֻבוֹנָה אַחַד מִן הַסְּרִיסִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, גַּם הִנֵּה הָעֵץ אֲשֶׁר עָשָׂה הֶמֶן לְמַרְדְּכָי אֲשֶׁר דִּבֶּר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ, עִמַּד בְּבֵית הֶמֶן גְּבַהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עִלָּיו".

הצביע חרבונה על העץ המתנשא ומזדקר מבעד לחלון, ואמר: אדוני המלך, גם הנה העץ אשר עשה הֶמֶן לְמַרְדְּכָי. אתה הרי יודע על כך, רואים אותו בכל העיר. גם המן ציין זאת לפניך היום בבוקר, כשפקדת עליו להרכיב את מרדכי. הוא ניסה לבכות לפניך שלא תדרוש ממנו לעשות כבוד כזה גדול למרדכי, בשעה שבדיוק עכשיו הוא בא לבקש ממך תלותו וכמבואר בילק"ש (תתנח). אבל המן הנוכל הזה - מה אמר לך? שהוא הכין את העץ למרדכי - על כך שהפר את חוקי המלך, ולא השתחוה לפניו כאשר ציווית. אבל אני רוצה לשאול, אדוני המלך, וכי הדבר מתקבל על הדעת, להוציא אדם להורג עבור הפרת חוק? ועוד בתליית ראווה!! הרי מרדכי לא מרד במלכות! וכי חסרות דרכים כיצד להעניש או להרוג מפירי חוק? אדוני המלך, עכשיו אתה יכול להבין מצוין מהי הסיבה האמיתית לכך - **"אֲשֶׁר דִּבֶּר טוֹב עַל הַמֶּלֶךְ"**! כן, זה כל פשעו וחטאתו של מרדכי! המן רוחש לו שנאה תהומית רק בגלל שדיבר טוב על המלך. זה ברור, שהרי יש לו להמן תוכניות ושגעונות גדלות, הוא מוביל מהלכים שלמים כדי להגיע אל הכסא. ההתנקשות של בגתן ותרש בחיי המלך היתה יכולה להקפיץ אותו קדימה עד כס המלכות, והנה בא מרדכי וטירפד לו את התוכנית! זהו, מאז הוא אכול שנאה כלפי מרדכי. הוא רואה בו אבן נגף בדרכו אל הכסא. בכל ליבו הוא משתוקק להשיב לו כגמולו, על כך שגרם לתלייתם של בגתן ותרש - ולתלות אותו.

והנה הוא הצליח למצוא עליו עלילה, שאינו כורע ומשתחוה לו, ובעקבות כך מיהר להכין לו עץ תליה. הנה העץ **"עִמַּד בְּבֵית הֶמֶן, גְּבַהַ חֲמִשִּׁים אַמָּה"**. משנאתו האישית היוקדת, הוא לא הסתפק בהוצאה להורג רגילה, אלא טרח להכין לו בחצר ביתו עץ גבוה. את כל הבית שלו הוא הפך בשביל להביא קורה גדולה וגבוהה. ומה זה אומר? דברים פשוטים וברורים! וכי היה עולה בדעתו לעשות את כל זה, סתם בשביל להוציא להורג אזרח שנתפס על הפרת חוק?!

העץ הגבוה העומד בחצר ביתו של המן, ונעשה בטרחה כה מרובה, באופן שיהיה כה גבוה - הרי הוא זועק ומוכיח, שיש לו להמן שנאה אישית כלפי מרדכי, בעבור שדיבר טוב על המלך!

לכן נכונים דבריה של המלכה ללא ספק. המן מוביל כאן מהלכים שלמים כדי לחתור תחת המלך. דבר לא עוצר אותו במרוצתו אל הכסא, הוא עושה הכל כדי להסיר את כל המחסומים המפריעים לו בדרך. (ועל פי אוסף פירושים על מגילת אסתר להגאון רבי דוד

בקדרה שבישל, בה יתבשל

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ תִּלְהוּ עִלָּיו!" דבריו של חרבונה היו במקום. אכן מבחינתו של אחשורוש הפאזל הושלם, התמונה התבהרה. כל המחשבות שלו על המן ביממה האחרונה - אמיטיות ונכונות. לפניו עומד נוכל שפל ונתעב ממדרגה ראשונה. בוגד, מורד במלכות, מתנכל לחיי המלך והמלכה. לא, הוא אפילו לא מעוניין לשמוע מה בפיו של הנבל הזה. אינו מוכן להתדיין על כך מילה. הוא רוצה לראות אותו תלוי תיכף ומיד על העץ!

ומי האדם המתאים ביותר לביצוע גזר הדין? כמובן מרדכי היהודי. הוא, שראוי לאות ולדוגמא של נאמנות למלך, שנרדף על ידי המן דווקא בגלל נאמנותו הרבה - יבוא הוא ויתלה את הבוגד הנאלח!

פרפורים אחרונים

שלח המלך אחשורוש לקרוא למרדכי היהודי. אמר לו, עמוד וקח את המן צורר היהודים, ותלה אותו על העץ אשר הכין לך. בעת ההיא יצא מרדכי מאת המלך, ויקח את המן משער המלך. ענה מרדכי ואמר להמן: בוא אתי המן השונא, האויב הרע אשר לי וצורר כל היהודים, ונתלה אותך על העץ אשר הכינת לנפשך...

נפל המן לפני מרדכי וניסה להתחנן לפניו על נפשו: אוי, מרדכי הצדיק, איך אעז לדבר עמך, איך אעז להסתכל על פניך, אחר כל הרעה אשר חרשתי עליך, בהטותי אוזן לדבריהם הנאלחים של אוהבי וזרש אשתי... אוי, אוי! מרדכי הצדיק, עשה אתי חסד בגודל חסדיך, כי הלוא אין בקרבכם היהודים רוצחים והורגי נפשות. רק זאת אבקש ממך, מרדכי הצדיק: אנא אל תתלה אותי בביזיון כדרך שתולים פושעים שפלים ובזויים. אתה הרי יודע איזה מעמד היה לי. שרים ושליטי מדינות היו כפופים לפני, כאין וכאפס בעיני נחשבו. במילה אחת שלי הרעשתי מדינות. אוי, חוסה נא על כבודי, מרדכי הצדיק, ואל תהרגני ואל תשחיתני בביזיון, ואל תעלה את שיבתי על העץ. הרוג אותי בכל דרך אחרת שנראית לך, כרות ראשי בחרב המלך, אשר בה נהרגים גדולי המלכות, אך על עץ התלייה על תעלני. (תרגום שני)

היה המן צווח ובוכה, אולם מרדכי לא היטה אוזן כלל לקול צעקתו, כי כל המרחם על הרשעים - אכזרי. ואדרבה, היה חפץ בתלייתו, כדי שיתפרסם הדבר בכל העולם, ובכך תהיה ליהודים נחמה ופתח תקוה להאמין שהגזירה הנוראה יכולה להתבטל.

את המן תלו על עץ גבוה...

"וַיִּתְּלוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ אֲשֶׁר הָכִין לְמֶרְדֳּכָי." קשרו את ידיו של המן באזיקים והובילוהו לכיוון ביתו, לעבר עץ התלייה אשר כה טרח להכין. נאספו שם רבים מישראל, והכהנים בחוצרות, ונתקיים בהם מה שכתוב בתורה (במדבר פרק י פסוק ט): **"וְכִי תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל הַצַּר הַצָּר אֲתָכֶם, וְהִרְעַתֶּם בְּחֻצְרוֹת וּנְזִפְרַתֶּם לְפָנֵי ה'**

אֶלְהֵיכֶם, וְנִשְׁעַתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם". הצר הצורר הוא המן הרשע צורר כל היהודים.

כשבאו לתלותו נעשה נס שהתכופף העץ מעצמו. ותלו אותו בבגדי השרד החשובים והמיוחדים אשר לו, כדי שיהיה ניכר וברור לעין כל, שזהו המן הרשע בכבודו ובעצמו התלוי לו שם למעלה על העץ. (ת"ה קכז)

יצאה אסתר לראות את המן כשהוא מוצא להורג. אמרה: "נִפְשָׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלָטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים, הִפַּח נִשְׁבֵּר וְאֶנְחָנוּ נִמְלָטָנוּ" (תהלים קכד ז). ומרדכי ענה ואמר: "בְּרוּךְ ה' שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף לְשֹׁנֵיהֶם" (שם ו). ועל זה אמר שלמה בחכמתו (משלי יא ח): "צִדִּיק מִצָּרָה נִחְלָץ, וְיָבֵא רָשָׁע תַּחְתָּיו", שהשכים המן בבוקר לתלות את מרדכי, והנה נתלה הוא עצמו באותו יום על העץ אשר הכין לו. "כן יאבדו כל אויביד ה'!" (מע"ל)

סוף טוב הכל טוב

"וְחִמַּת הַמֶּלֶךְ שְׂכָכָה". רק כעת, כשנתלה המן, חש אחשורוש כי הוא משתחרר מהמתח הנורא של השעות האחרונות. הכעס שגעש ורתח בקרבו על ההתנכלות הנוראה לחייה של אסתר, נח ושקט. גם הכעס הישן על הריגת ושתי, שפעפע בקרבו כבר תשע שנים ומיאן להירגע - כעת נרגע אף הוא. איך אומרים? סוף טוב הכל טוב... ומה יותר טוב מלשבת בארמון ולראות מבעד לחלון את המן תלוי ומתנדנד לו על העץ שם למעלה...!?

[המילה "שְׂכָכָה" מורה על שכיכה כפולה וחזקה. ולא כמו שנאמר לאחר מעשה ושתי: "כִּשְׂדֵי חִמַּת הַמֶּלֶךְ", שזהו שיכוד מועט ולא מושלם (תורה תמימה)]

יש לשאול, מדוע המגילה משמיעה לנו שחמתו של המלך על המן שככה, מה בכך, וכי אכפת לנו אם המלך ימשיך לכעוס על המן? אדרבה, שימשיך לכעוס...

אלא אמרו חז"ל: "וחמת המלך שככה" - שתי שכיכות הללו למה? אחת של מלכו של עולם ואחת של אחשורוש. (מגילה טז ע"א)

והסבר הדברים: הרי ידוע שגזירתו של המן היתה עונש משמים, על אשר השתתפו היהודים במשתה אחשוורוש. ואולם מי אמר שכעת, עם תלייתו של המן, התבטלה הגזירה? אולי יש לחוש חלילה לגזירה אחרת מה' יתברך? לכך השמיעונו: "וחמת המלך שככה" - חמתו של מלך העליון על ישראל שככה. ובעקבות כך, אף חמתו של אחשורוש על המן שככה, כלומר שהכעס שהמן הבעיר בקרבו על ישראל - נעלם. דברי השטנה והנאצה של המן נשכחו מליבו, ולא שמר עוד שנאה ליהודים. (אסיפת זקנים שם)

פרק ח

13

12 יוספי

היאק הגמנה מרנכי אלמנה גמג צורנו. ואל קיבל אינני אג ביט ורוב זושנו.
 כו33 הו31א איהוויס 13 הגנה ורשיון. מאושר ביני ביט המספס היליון.
 להשמיז ולהיז ולדמוז דא (פסס). אל לבז באויביס שלל ויכוש.
 היאק ה13 למספסס מלבי זיכוז ואימור. ומרנכי יו3א בזבז גבלג ומור.
 ובז מקוס איהוויס שלמה ובהלה. ואילו אזוייס פמג ובהלה.

המלך רגוע

זהו זה. המן תלוי - והמלך רגוע.

לא, אין לו שום הרהורי חרטה על הצעד הזה! אין לו שום רצון לבדוק את הדברים מחדש ולנבור בהם פעם נוספת! נכון שמדובר כאן במשנה למלך, שהתגלה לאחרונה כבעל כשרון יוצא מן הכלל. נכון שהעריץ אותו על היותו בעל כוחות קסם נפלאים. אבל יחד עם זאת, תמיד שכן בליבו רגש של דחייה כלפיו. מאז שגרם למותה של ושתי, יש לו עליו שנאה נסתרת. מה גם שתמיד היה לו איזה מין חשש לא מוגדר, שמא המן 'מסובב' אותו. אז זהו זה, עכשיו כשהוא תלוי, הוא יכול להיות רגוע באמת.

וחוץ מזה, יש לו סיבה נוספת להיות רגוע. היום הובררה לו עובדה משמעותית מאוד. אבן גדולה נגולה מעל ליבו! תמיד העיק על ליבו הסוד הנורא, מה שאמרו לו החוזים בכוכבים, שהמלך שימלוד אחריו יהיה יהודי. תמיד חשש שהיהודים ימרדו בו ויקחו ממנו את מלכותו. אבל היום נודע לו שאסתר, אשתו היקרה, היא יהודיה! כלומר: היהודי שימלוד אחריו - יהיה בנו, עצמו ובשרו! (יערות דבש)

אז בעצם, לחינם רדף את היהודים, וגזר עליהם גזירת שמד נוראה. מסכנה אשתו היקרה, היא כל כך מצטערת... עליו לחשוב היאך לבטל את הגזירה!

מדינת חוק

אבל מי כמוהו יודע, שזה לא פשוט בכלל! האגרות החתומות בחותמת המלך כבר נשלחו והופצו, והרי החוק קובע שכתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך, אין להשיב. ובמדינת חוק - אין משחקים, חוק זה חוק. גם אם בעקבותיו יובלו להריגה אנשים חפים מפשע, אין מה לעשות. חוק הוא ערך עליון. אוי ואבוי לו אם ינסה לעקוף את החוק! מיד יקום בית המשפט העליון ויזעק את זעקת האמת והצדק. יעמידו אותו לדין, ולא יעזור לו שהוא המלך. במדינת חוק הכל שפיט, וכולם שפיטים.

אז מה באמת עושים?

בית המן לאסתר

כצעד ראשון, החליט המלך, כי יש לפרסם ככל היותר את סיבת תלייתו של המן. שלא יחשבו שהיתה זו סתם סגירת חשבון בינו לבין המלך. שידעו שזה קשור לאגרות שהוא שלח, להתנכלות שלו נגד היהודים. שידעו שמשוהו כאן לא בסדר, ויפחדו בינתיים לגעת לרעה ביהודים.

”ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר המלכה את בית המן צרר היהודים”. הנה החוק קובע, כי הרוגי המלך - נכסיהם ורכושם הולכים לקופת המלך. אם כן, הרהר אחשוורוש, עכשיו אני אוכיח לכולם, שהמן לא נהרג כמורד במלכות, אלא בגלל סיבה אחרת - בגלל היותו ”צרר היהודים”. ולכן, את כל רכושו העצום ועושרו האגדי - לא אקח לי לקופת המלך כנהוג, אלא אתן אותו לאסתר המלכה, וכך ידעו כולם שבעבורה הוא נהרג, בעבור התנכלותו לה ולעמה היהודים! אין ספק שצעד זה יזכה לפרסום נרחב, ויעורר את ההדים הרצויים. אף אחד לא יעיז בינתיים לגעת ביהודים לרעה! (מלבי"ם)

ואכן, עוד באותו יום, ניתנה הפקודה. ארמונו המפואר של המן, עם כל אשר בו, וכל כספו, אוצרותיו ונכסיו הרבים - ניתנו במתנה לאסתר! אף בניו ובני ביתו - נמסרו לה לעבדים! (תרגום. ת"ה קל)

אחשוורוש אף ראה בכך צעד של פיוס וריצוי כלפי אשתו היקרה. הן עד עתה חשד בה שיש לה איזה קשר נסתר עם המן. לבטח היא חושבת שיש בלבו עדיין כעס עליה על המשתאות שערכה, בהם הזמינה את המן, ונתנה לו יחס נפלא. אוי, לא. הוא איננו מסוגל לחשוב על כך שאשתו היקרה תהיה בצער, שתחשוב שהוא כועס עליה. מה פתאום? אין לו שום כעס! הוא הרי יודע כמה היא נאמנה לו, ומעולם לא נתנה עיניה בהמן. הכל היה רק הצגה. אז הנה עכשיו זו הזדמנות בשבילו להוכיח לה שהכל בסדר. אין כאן הקפדות, אין כאן כעסים, אין כאן קנאה. הכל שרוי ומחול וסלוח. ואין הוכחה טובה יותר לכך, מאשר לתת לה את בית המן. הרי ברור שאילו היה חושב שדעתה על המן, לא היה נותן לה את ביתו, אלא דווקא מנסה להשכיח אותו מליבה. (מנות הלוי)

”לב מלכים ושרים ביד ה'! נפלא לראות, כיצד נותן הקב"ה בליבו של אחשוורוש אהבה כה עזה לאסתר, עד שהוא מוכן 'להפוך את העולם' בשבילה. הוא אינו מסתפק בכך שנתן לה את מבוקשה, ואף מעבר לכך, בכך שתלה את המן. אלא מוסיף לחשוב כיצד לרצותה ולפייסה, ולמנוע ממנה כל צער. ומוכן לשם כך אף לוותר על הזדמנות הפז לזכות בעושרו האגדי של המן. [ומהיכרותנו עם אחשוורוש, אנחנו כבר יודעים כמה הוא אוהב כסף ולא ישבע כסף].

מרדכי משנה למלך

”ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה”. בהזמנת כבוד, נקרא מרדכי

לבוא אל המלך. עד עתה, בימים האחרונים, לא היה יכול מרדכי לבוא אל המלך כלל, מפני שהמן חסם את הגישה, דאג לנטרל את המלך מכל השפעה ושתדלנות של היהודים. אבל כעת, עם תלייתו של המן, הותרה הכניסה, ומרדכי סוף סוף יכול היה לבוא אל המלך. ואולם, לא רק שהותרה לו הכניסה, אלא שהוא הוזמן בדרך של כבוד, שהרי כעת הוא מגיע - לא רק כשר בכיר, ולא רק כמציל חייו של המלך - אלא גם כדוד ואומן של המלכה! (מנות הלוי קפא)

"וַיִּסַּר הַמֶּלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ אֲשֶׁר הָעֵבִיר מֵהֶמֶן וַיִּתְּנָהּ לְמַרְדֳּכָי". באותו מעמד ממנה המלך את מרדכי למשנה למלך, ונותן לו את טבעתו. אותה טבעת, אשר מילאה את תפקידה באמונה בהיותה בידיו של המן, בכך שעוררה את ליבם של ישראל לתשובה שלימה [כפי שהובא לעיל מאמר חז"ל: "גדולה הסרת הטבעת, יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שעמדו להם לישראל..."] (מגילה יד ע"א), עכשיו, שחזרו ישראל בתשובה, הגיעה שעתה לעבור מידיו של המן - אל ידיו של מרדכי, ולתת בכך תשועה והצלה לעם ישראל. (וזו היא ההדגשה במילים: "ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן". מנות הלוי קפא ע"ב) [על פי הנ"ל ניתן לפרש את ההבדל בטעמי המקרא בתיבות 'ויסר המלך' כאשר ניתנה הטבעת להמן, לבין 'ויסר המלך' כשניתנה הטבעת למרדכי. שבתחילה שנתן אחשוורוש את הטבעת להמן, הטעם הוא: דרגא תביר, שהנגינה בו לא חלקה, דהיינו שלא נתנה לו המלך בלב שלם, אלא בלב לא רגוע ומלא פחדים וחששות, שמה המן יכשיל אותו, וכנזכר לעיל שעדיין שנאה היתה שמורה בלבו להמן על שהרג את ושתאי. אבל כשנתנה למרדכי הצדיק, היה זה בלב סמוך ובטוח, שבודאי לו נאה ולו יאה, ואין ספק כי ישתמש בה כהוגן, ולא תצא תקלה תחת ידו, על כן הטעם שם: אזלא גריש, שהנגינה בו רגועה.]

מרדכי על בית המן

"וַתֵּשֶׁם אֶסְתֵּר אֶת מַרְדֳּכָי עַל בֵּית הָמָן". אסתר הצדיקה והצנועה, אשר קיבלה לידיה ביום אחד רכוש כה רב, לא רמו עיניה ולא גבה ליבה, ולא הילכה בגדולות ובנפלאות ממנה. אין מגמתה לזכות לעושר, לכבוד ולמעמד - אלא כל רצונה כעת להציל את אחיה היהודים. היא חשבה בליבה כי אילו יתן בית המן למרדכי דווקא, תהיה התועלת גדולה יותר. הרי כולם מכירים את מרדכי כמנהיגם של היהודים וכ'אויב מספר אחד' של המן, וברגע שביתו של המן יעבור למרדכי, הדבר יעורר רעש ופרסום עצום. תהיה זו הדגשה מוחשית לגודל המהפך שהתרחש במעמדם של היהודים. אות וראייה לכך שהשליטה עברה מידיו של המן לידיו של מרדכי.

ואולם, אין זה משורת דרך ארץ מצד אסתר, לתת למרדכי את המתנה שקיבלה מאת המלך, ולכן התחכמה למנות אותו כמושל על כל ענייני הבית, אשר על פיו יישק כל דבר, וכך ייראה לעיני כל, שמרדכי הוא בעל השליטה בבית המן. (מע"ל. מנות הלוי קפב)

🕯️ **המן, המן, בוא תראה איזה יופי! אתה התרברבת על שני דברים, עליהם דאגת לספר רק אתמול לאשתך ולאובהיך. התגאית על "כבוד עושרך ורוב בניך" - התגאית ברכוש הרב שלך, אז הנה, כעת כל הרכוש שצברת ואספת כל ימי חיך, עבר למרדכי ואסתר, אפילו בניך ניתנו להם לעבדים. והתגאית גם על אשר גדלך המלך ונישאך - אז הנה, גם הגדולה והמשרה שלך עברו למרדכי היהודי. כעת הוא המשנה למלך, והטבעת המלכותית נמצאת בידו.**

ומה שהכי נחמד, שהכל קרה לך ביום אחד! ביום אחד בלבד התרחש כל המהפך הגדול הזה! זה אולי מזכיר לך משהו? גם אתה רצית לעשות איזה לינץ' ביהודים "ביום אחד", לא? אז תנסה להרגיש איך זה... ומלבי"ם. מע"ל. וי"א שכל העברת הרכוש והגדולה למרדכי ונתנית הטבעת, התרחשו עוד לפני הוצאתו של המן להורג, כדי שיראה בעיניו איך כל עמלו ומעמדו עוברים למרדכי.

הכסף בידיים טובות

מרדכי, בקבלו לידיו עושר זה, הקציב שליש מן הרכוש - לבנין בית המקדש, שנמצא כרגע בשלבי בנייה התחלתיים. שליש נוסף - חילק כתמיכה לעמלי תורה, ושליש אחד הותיר בידיו (שוחר טוב סוף פרק כב). אף ביקשה אסתר ממרדכי, שיתן פיצוי כספי לכל יהודי שניזוק מהתעללותם של הגויים בימים האחרונים. (מע"ל)

על כך דרש רבי אבא בר כהנא: "וְלַחֹטָא נָתַן עֵינָיו לְאַסּוּף וְלַכְּנוּס, לְתַת לְטוּב לְפָנֵי הָאֱלֹהִים" (פרק ב פסוק כו) - החוטא זה המן הרשע, שאסף וכנס נכסים רבים. "לתת טוב לפני האלוקים" - אלו מרדכי ואסתר. (מגילה י ע"ב)

חששות כבדים

הנה כעת - מרדכי היהודי משנה למלך, ומושל על ביתו של המן. השמועות על התהפוכות האחרונות עושות להן כנפיים ומעוררות סערה. מעמדם של היהודים מתייצב. ההתפרעויות נפסקות כליל.

אולם אסתר מצפה לחשוב מכל - לביטול הגזירה באופן רשמי!

נכון שנרגעו הרוחות, אבל למעשה זהו רק שקט זמני, הסכנה לא חלפה כלל! האגרות החתומות עושות את דרכן לעבר מדינות רבות, ומאיימות לעשות את שלהן.

שמועות ופרשנויות - ברורות ומסעירות ככל שתהיינה - אין בכוחן לגבור על כוחה של אגרת חתומה בחותם המלך, עם פקודה מפורשת להשמיד להרוג ולאבד. מה גם שעד שיגיע המועד בעוד 11 חודשים, כבר תאבדנה השמועות מכוחן. ומי יודע מה יכולות להיות התוצאות, חלילה?!

אז מדוע המלך בושש מלבטל את הגזירה?

בעצם, המתנות הרבות שנתן לה ולמרדכי, מתחילות כעת להחשיד אותה. אולי הן באות לחפות על משהו? אולי המלך רוצה להימנע מלהסתבך בענין, ולכן החליט לדחות במתנות? אולי במקום לפתור את הענין לעומק, בחר להסתפק בפתרונות חלקיים ועכשוויים, שרק ישקטו את הענין? (מלבי"ם)

תחנוניה של אסתר

"וַתּוֹסֵף אֶסְתֵּר וַתְּדַבֵּר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וַתִּפֹּל לְפָנָיו וַתִּבְדֹּךְ וַתִּתְחַנֵּן לוֹ, לְהַעֲבִיר אֶת רְעַת הַמֶּן הָאֲגָיִי וְאֶת מַחְשַׁבְתּוֹ אֲשֶׁר חָשַׁב עַל הַיְהוּדִים".

אסתר הבינה, כי לא עת לחשות. עליה לשוב ולדבר עם המלך, להפעיל את כל כח השכנוע שלה. בדמעות ובבכי גדול נפלה לפני המלך, והתחננה אליו שיעביר את רעתו של המן כליל. היא בכתה בכי כה גדול, עד שכמעט לא היתה יכולה לדבר מרוב בכיה. (מע"ל)

🔗 גם כעת, כשדיברה אל המלך, היו עיניה וליבה נשואים בתפילה ובתחנונים למלך מלכי המלכים הקב"ה.

"וַתֹּסֵף אֶסְתֵּר" – היא הוספת רוח הקודש. [הוספה על מה שנאמר מתחילה (פרק ה פסוק א) ו"תלבש אסתר מלכות" – שלבשה רוח הקודש].

"וַתִּדְבֹר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ" – לפני הקב"ה. היא בכתה והתחננה לפניו שימחל עוונותיהם של ישראל ויבטל את כל המקטרגים הנולדים מהם, שגרמו לצרה זו שעשה המן. (הגר"א. מע"ל)

"וַיֹּשֶׁט הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר אֶת שְׂרֵבֵט הַזָּהָב, וַתִּקֶּם אֶסְתֵּר וַתַּעֲמִד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ". אחשוורוש ניסה להרגיע את רוחה של אסתר. הוא הושיט לה את השרביט, כדי להעמידה. ובכך אף רמז לה שהוא מוכן למלא את מבוקשה. (ת"ה קלא)

ואכן אסתר קמה והתחננה לפני המלך על ביטול הגזירה והשבת האגרות שכתב המן, באומרה כי הצלת עצמה אינה חשובה בעיניה, כל עוד עמה נתון בסכנה.

"וַתֹּאמֶר אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב וְאִם מִצְאָתִי חַן לִפְנֵי וְכִשֵּׁר הַדָּבָר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְטוֹבָה אֲנִי בְּעֵינָיו, יִכְתֹּב לְהִשִּׁיב אֶת הַסְּפָרִים מִחֻשְׁבַּת הַמֶּן בֶּן הַמְּדַתָּא הָאֲגוּי אֲשֶׁר כָּתַב לְאַבְדֹת אֶת הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ: כִּי אֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּרָעָה אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֶת עַמִּי, וְאֵיכָכָה אוֹכַל וְרֵאִיתִי בְּאַבְדֹן מוֹלְדָתִי".

אחשוורוש לא ידע כיצד לענות לה. הוא רצה להסביר שזה לא פשוט כמו שהיא חושבת. החוק לא מאפשר. מצידו היה עושה הכל בשבילה, אבל הוא כבול. צריך למצוא דרך חילופית. אולם היאך יאמר בפניה דברים כאלו?! הרי בקושי הצליח להרגיע אותה מבכיה ולהעמידה על רגליה, ועכשיו אם יאמר לה זאת, היא עלולה להתמוטט מרוב צער!

לכך ביקש אחשוורוש לקרוא למרדכי היהודי. נוכחותו ודאי תרגיע אותה ותשרה עליה ביטחון. היא תיווכח לראות שהמלך אינו מנסה לדחות את הבקשה ולהתחמק מן הבעיה, אלא מעוניין באמת למצוא את הפתרון הנכון. (הגר"א)

מחפשים פתרון

"וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחְשֹׁרֵשׁ לְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּלְמַרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי". כעת, בנוכחותו של מרדכי, פרס אחשוורוש את תמונת המצב על השולחן: **"הִנֵּה בֵּית הַמֶּן נִתְּנִי לְאַסְתֵּר, וְאַתּוּ תְלוּ עַל הָעֵץ עַל אֲשֶׁר שָׁלַח יָדוֹ בַּיְּהוּדִים".** המצב כרגע הוא, שלמרות הגזירה הכתובה באגרות, הרי שבשטח כולם יודעים שאני המלך חפץ ביהודים. ציוויתי לתלות את

המון, המשנה הדגול של הממלכה, ודאגתי להדגיש קבל עם ועולם, שהדבר נעשה רק בעבור התנכלותו ליהודים! כלומר כולם כעת מבינים שאגרות השמד הללו נכתבו ונחתמו על ידי המון, שניצל את מעמדו וסמכותו, וחתם על האגרות, **שלא על דעת המלך.**

רק מה? אחרי הכל, **"כָּתַב אֲשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְנִחְתָּם בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, אֵין לְהַשִּׁיב!"** גם אם האגרות נחתמו בטעות, נגד רצון המלך - לפי החוק אי אפשר לבטלן. לכן אני מייעץ לכם: **"וְאַתֶּם כָּתְבוּ עַל הַיְהוּדִים כְּטוֹב בְּעֵינֵיכֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ, וְחַתְמוּ בְּטַבַּעַת הַמֶּלֶךְ."** תנסו לכתוב אגרות אחרות, שלא תסתורנה את הראשונות, ויחד עם זאת יהיה בהן הצלה ליהודים. אני נותן לכם רשות לכתוב בשמי כל מה שתחפצו, ובלבד שלא תסתרו את האגרות הראשונות. אני בטוח שלאור הסערה האחרונה, והמסרים הברורים שהתקבלו עם תלייתו של המון, תצליחו אכן לנסח כתב הגנה, שיעמיד את הדברים על מקומם בצורה ברורה ואמינה. (הסבר מהלך הדברים הללו מתבסס בעיקר על פירוש המגילה "ראשון לציון" לרבנו אור החיים הקדוש, וספר מחיר יין לרמ"א [רבנו משה איסרליש] ועוד. ועיין שם ובמפרשים נוספים כל הקושיות המתישבות בהסבר זה.)

אגרות ההצלה

ואכן מרדכי כלכל צעדיו בחכמה ובתבונה. מלכתחילה, אילו ניתנה לו האפשרות, היה מבטל כליל את האגרות הראשונות, ופוקד שלא לגעת לרעה ביהודים כלל, ובכך היה פוטר את היהודים מכל 'כאב ראש' ומלחמה. אולם עתה, כשאין אפשרות להשיב את האגרות הראשונות, נקט מרדכי בכמה צעדים חשובים.

ראשית לכל, הוציא צו מלכותי, כי ביום שלושה עשר באדר, היום בו ניתן לגויים רשות לתקוף את היהודים, ניתן בזאת אף ליהודים כח וסמכות מאת המלך להתגונן על נפשם, לתקוף את אויביהם, ואף לבזוז את רכושם.

אגרות אלו, אשר נחתמו בחותם המלך, הופצו בכל השפות, בכל מדינה ומחוז, ומרדכי דאג אף לשלוח העתקים אישיים בלשון הקודש לכל מנהיגי היהודים שבכל מקום ומקום, כדי לתת בידם הוכחה כתובה וברורה לצדקת מעשיהם. שלא היה מצב שראשי הרשויות הגויים יעלימו את האגרות הללו וינסו להתעלם מהן. (ת"ה קלו)

מאת ה' היתה זאת לטובה, שלא ניתן היה לבטל את האגרות הראשונות. שאילו היו מבטלים את הראשונות, הרי בהגיע היום המיועד, היו משונאי ישראל שלא היו עוצרים ברוחם, ובתאוות רצח היו מתנפלים על היהודים שנואי נפשם, ומתעלמים מצו הביטול. ואילו ליהודים לא היתה יכולת להתגונן ולהשיב מלחמה. אבל עתה - בעקבות צו ההגנה המתיר ליהודים להילחם בשונאיהם, התרחש "ונהפוך הוא - אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" ... (תקפו של נס לרבי רחמים חי חייתה הכהן)

מסע הסברה

מלבד אגרות ההגנה המרכזיות הללו, שלח מרדכי בשם המלך אף אגרות הסברה נוספות - ארוכות ומנומקות, בהן הורחב אודות הזיוף הגדול, העוול הנתעב,

וההכפשה השקרית נגד היהודים - שנעשו על ידי המן איש הבליעל. (הנוסח על פי תוספות השלם קלו. פירוש הרמב"ם. מפרשים נוספים)

כה אמר המלך הגדול אחשוורוש לכל יושבי היבשה ולכל יושבי על הים, ערי מושב וערי מבצר, ערי שדה וערי גבול, וכל מי שנכנס תחת משמעת המלך הגדול, שלומכם יגדל.

גלוי וידוע לכל העמים, כי ממלכתנו האדירה, החולשת על עמים ויבשות, חרטה על דגלה את סמל הצדק וההגינות. הרחבנו את גבולות הארץ, ניצחנו ממלכות, והכנענו את כל תושבי הארצות. ועם כל זאת - לא נהגנו בכוחנו בשרירות לב עם נתיננו. טובת האזרחים היא העומדת בראש מעיינינו. ביערנו מן העולם את העריצות והרודנות שהיו מונהגים בשלטונות הקודמים - ונתנו חופש מלא לאזרחינו, לעשות כרצון איש ואיש.

והנה עלה בינינו איש אחד, מזרע אומה שפלה מלומדת תככים ומזימות ומלחמות ועצות רעות, והתחזה ונדמה לנו כאומתנו, וקרבנוהו וגידלנוהו, וקראנוהו משנה למלך, וחשבנוהו לאוהבנו ושחר טובתנו וטובת ממלכתנו. ולא ידענו רוע לבבו, כי היה בלבו להרוג את המלך וליקח ממנו מלכותו, ולתפוס לידי השלטון בעריצות ובתוקפנות. והוא בנכל לבבו ובשקרו הטעה לב המלך, וכתב לאבד מתוכנו אומה שלימה, והם אנשים צדיקים וישרים, אמיתיים ותמימי דרך, ועושים טובה עם מושלי הארץ. אין לנו מהם כל נזק שצריך להישמר מפני רעתו, והם חכמים ואצילים, יביאו תועלת ולא יזיקו, ויש ביניהם אנשים קרובים למלכות, וענייני הממלכה מופקדים ומסורים בידם. והנה אף נגלה שהם מן השבט של הגבירה הגדולה אסתר, אצילת העם, מגזע מלכים. ושומרה ואומנה הוא איש צנוע ושלם וחכם ויודע בכל, עומד בראש בני דתו, מרדכי היהודי, דודה אחי אביה, דורש טוב לנו ואהוב לנו ונמצא בתוכנו. והמן האויב הנתעב כתב עליהם עלילות ברשע להכפיש שמם בעולם ולהאבידם מן הארץ.

והיה לא תהיה בממלכתנו רבת החסד, לפשוע באנשים חפים מפשע. וכשנתגלתה לנו הרעה שהיתה בו, וחפצו לבגוד בגידה חזקה, מיהרנו לבער הרע מקרבנו, ותפסנו אותו והשפלנו אותו ותלינו אותו על עץ גבוה חמישים אמה. וכל מחשבתו וגמולו השבנו לו בראשו.

ועתה פונה אני בזאת בקריאה נאמנה לכל אזרחי ממלכתי, להיות שותפים עמי במלחמת הצדק והיושר, ולעמוד לצד היהודים. אני נותן בזאת תוקף וסמכות ליהודים לחגור נשק ולעמוד על נפשם ולהשיב מלחמה לכל מי שירים ראש לפגוע בהם לרעה. ואתם אזרחים הטו אליהם שכם לעוזרם ולעמוד מול הקמים עליהם לרעה, וביערנו הרע מקרב ממלכתנו. היו שלום, וחיו בשלום, ויתן לנו האלוקים שלום בקרב ממלכתנו.

בזאת באתי על החתום. יום כ"ג לחודש סיון שנת ג'ת"ד
נאום המלך אחשוורוש ירום הודו ותכון ממלכתו
 היושב פה עיר הבירה שושן.

מכתבים לראשי הרשויות

בנוסף לאגרות, יצאה אף פקודה מלשכתו של מרדכי היהודי, במכתבים אישיים לכל ראשי הרשויות, מפקדי הצבא, השרים ומושלי המדינות - שעליהם במלחמה זו לעמוד לצידם של היהודים ולעזור להם במלחמתם נגד אויביהם. (מע"ל)

שליחת האגרות

"וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמִּלֶּדֶד בַּעַת הַהֵיא בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִינּוֹן בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים בּוֹ, וַיִּכְתֹּב כָּל אֲשֶׁר צִוָּה מֶרְדֳּכָי אֶל הַיְהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוּתֵי וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מֵהַדוֹ וְעַד כּוּשׁ, שֶׁבַע יָמִים וְשֶׁבַע יָמִים וּמֵאָה מְדִינָה, מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כְּלָשֹׁנוֹ, וְאֶל הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנֵם". [זה הפסוק מונה מ"ג תבות, והוא הארוך ביותר בכל התנ"ך, כי הוא לטובתן של ישראל, לכך יש לו כבוד זה שהוא גדול מכל פסוק (ת"ה)].

ביום כ"ג בסיון ג'תד, שבעים יום לאחר שליחת אגרות השמד של המן, נחתמו ונשלחו אגרות ההצלה. ומדוע המתינו זמן כה רב, והלוא חודשיים קודם בט"ז בניסן כבר ניתלה המן? אלא שכל עוד שהיו השליחים הראשונים עדיין בדרכם לעשות את שליחותם ולהפיץ את אגרות השמד, לא היה טעם לשלוח שליחים חדשים עם אגרות חדשות. האזרחים היו מתייחסים לאגרות הללו בחשדנות ובחוסר אמון, והיו סבורים שהן מזוייפות. אולם כעת, כשחזרו השליחים, שלחו עם אותם שליחים עצמם את האגרות החדשות, וכך הן התקבלו באמון מלא ללא שום חשש זיוף. (הגר"א)

🔗 **"בַּעַת הַהֵיא, בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֹדֶשׁ סִינּוֹן, בְּשְׁלוֹשָׁה יָמִים בּוֹ".** הפסוק מציין שהתאריך הזה לא היה במקרה, אלא "בעת ההיא", בזמן מכוון בדיוק מאת ה'.

כי הנה בתאריך זה הושלמו בדיוק שבעים יום משליחת אגרותיו של המן. שעמלק הוא ראש לשבעים אומות המצרות לישראל, ככתוב: "ראשית גויים עמלק". לפיכך מיום שנכתב כי זרע עמלק ישלטו ביהודים עד יום שכתב שהיהודים יאבדו את עמלק, היה מרחק שבעים יום, כמו שהם רחוקים היהודים מזרע עמלק. (אור חדש למהר"ל)

וכמו כן, באותם שבעים יום קשים אלו, עשו ישראל תשובה שלימה בלב שלם, כנגד השבעים שנה שהיו בגלות, וזה היה סוף הגלות. (הגר"א)

"וַיִּכְתֹּב בְּשֵׁם הַמִּלֶּדֶד אַחַשְׁוֶרֶשׁ, וַיַּחֲתֵם בְּטַבַּעַת הַמִּלֶּדֶד, וַיִּשְׁלַח סִפְרִים בְּיַד הָרָצִים בְּסוּסִים רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים בְּנֵי הָרַמְכִּים". מרדכי כתב בעצמו את האגרות וחתם בעצמו, ושלח בעצמו, ואילו בהמן כתוב: "נכתב ונחתם", "ונשלח" - הכל על ידי אחרים, כי המן ברוב גסותו וגאווותו עשה הכל על ידי שליח, לא כן מרדכי הצדיק רצה כי מצוה רבה זו של הצלת ישראל תהיה על ידו. (ויינה של תורה)

"הָרָצִים רַכְבֵּי הָרֶכֶשׁ הָאֲחַשְׁתָּרְנִים, יָצְאוּ מִבְּהֵלִים וְדַחוּפִים בְּדַבַּר הַמִּלֶּדֶד, וְהִדְתָּ נִתְּנָה

בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה." מחמת שהיו השליחים עייפים כבר משליחותם ולא היה בהם עוד כח לרוץ, ולעומת זאת מרדכי רצה שיגיעו כמה שיותר מהר כדי לשמח את היהודים ולבטל יגונם, וכמו כן שיתחילו להזדיין בנשק, שהרי הם אינם מלומדי מלחמה, לכן שלח מרדכי את השליחים כשהם רכובים "האחשתרנים בני הרמכים" - מין גמל בעל שמונה רגליים, וריצתו מהירה מאוד, ויכול לרוץ ששה ימים ללא אכילה ושתיה. (ת"ה. מע"ל)

גדולת מרדכי

"וּמְרַדְכִי יָצָא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֵטְרַת זָהָב גְּדוֹלָה וְתַכְרִיף בּוֹץ וְאַרְגָּמָן, וְהָעִיר שׁוֹשׁן צָהָלָה וְשִׂמְחָה".

למעשה, כבר לפני למעלה מחודשיים מונה מרדכי למשנה למלך, ונעשה שר חשוב ומפורסם ביותר. ואולם מרדכי העניו והצנוע עד עתה לא רצה להבליט את כבודו, ולא חפץ לנהוג בשררה, בפרט כשבני עמו עדיין שרויים בצער ובדאגה.

לעומת זאת עכשיו, לאחר שהופצו אגרות ההצלה, ראה מרדכי לנכון דווקא לנהוג שררה בפרהסיה ובפרסום רב. הוא ידע שככל שיוסיף להתפרסם ולהתגדל שמו בממלכה, יהיה זה לתועלת היהודים במלחמתם נגד אויביהם, שכן יותר ויותר אזרחים יימנעו מלהילחם נגדם ואף יעמדו לצידם.

ואכן יצא מרדכי בבגדים יקרים עד מאוד ששוויים 120 ככרי זהב. היתה גלימתו עשויה משי ירוק וארגמן, משובצת בזהב ואבנים טובות ומרגליות, ובמותניו היתה חגורה שהיתה בה שורה של אבני שוהם יקרות. גם נעליו היו מעובדות בזהב ומרגליות, וחרב של העיר מדי, תלויה היתה על צוארו בשרשרת של זהב. על ראשו היה כתר העשוי 'זהב מוקדון' [סוג משובח מאוד של זהב]. ועל כל זה - התעטר בגאון בתפילין, ובכך הכירו כולם שהוא מרדכי היהודי, ונתקיים בו הפסוק: "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיךְ, וַיֵּרְאוּ מִמֶּךָ". (דברים כח ט)

כשיצא מרדכי מבית המלך, היו הרחובות מקושטים בהדסים, ובחצרות היו פרושים יריעות ארגמן הקשורים בחבלי שש, כדי להצל עליו מפני השמש. בחורים הלכו לפניו כשבדיהם כתרים, כדרך שעושים לשרים הגדולים, והכוהנים תקעו בחצוצרות. עשרת בני המן היו קשורים בידיהם והיו הולכים לפניו, והתוודו ואמרו: ברוך המקום ברוך הוא, שמשלם שכר טוב לצדיקים, וגמול רע לרשעים. ומשיב גמול רשעים בראשם, ואת המן אבינו השוטה שבטח ברכושו, שבר מרדכי העניו בתענית ותפילה. ואסתר המלכה היתה מסתכלת מחלונה ואמרה: "עזרי מעם ה', עושה שמים וארץ".

זכה מרדכי, ובשכר שיצא אל רחוב העיר בשק ואפר, וקרע בגדיו בשביל ישראל - יצא עכשיו אל רחוב העיר בלבוש מלכות. ובשכר ששם על ראשו אפר - יצא עכשיו בעטרת זהב גדולה, וקוים בו הפסוק: "לָתֵת לָהֶם פֶּאֶר תַּחַת אֶפְרָ". שכל המצטער עם

שמחה וששון

"וְהַעִיר שׁוֹשׁוֹן צְהֵלָה וְשִׂמְחָה". על כך אמר רבא: "בְּרָבוֹת צְדִיקִים יִשְׂמַח הָעָם, וּבְמִשְׁלַח רְשָׁע יִאֲנַח עָם" (משלי כט). ברבות צדיקים - אלו מרדכי ואסתר, ישמח העם - ככתוב: "והעיר שושון צהלה ושמחה". ובמשול רשע יאנח עם - זה המן, ככתוב: "והמלך והמן ישובו לשתות, והעיר שושון נבוכה". (מגילה יא ע"א)

🔗 "לַיְהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשִׂשׁוֹן וִיקָר" - דרשו חז"ל: אורה - זו תורה, שמחה - זה יום טוב, ששון - זה מילה, ויקר - אלו תפילין (מגילה טז ע"ב). מלמד שעל כל אלה גזר עליהם המן. ועכשיו יכלו מחדש לעסוק בתורה, לשמור שבתות ומועדים, למול את בניהם ולהניח תפילין. (תרגום ורש"י)

וניתן לפרש, כי לולא ביטול הגזירה לא היה להם אור התורה, ורק עתה שנתבטלה הגזירה, קיבלו את התורה מחדש - ברצון ובשמחה. וכמו כן, כעת התחדשה להם שמחת יום טוב, שהתבטלה מהם בעקבות גזירתו של המן, והעבירו יום טוב ראשון של פסח בתענית. והתחדש אף הששון שבמצות המילה, שעד עתה היו מלים בסתר, כדי להסתיר את יהדותם שלא יתנכלו להם הגויים, ועכשיו יכלו למול בגיל ובששון. וכן זכו כעת לחוש את הכבוד והיקר שבמצות התפילין, וללכת עימן בגאון ובתפארה, כשם שהלך עימן מרדכי. (ויזרע יצחק על המגילות)

"וּבְכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וּבְכָל עִיר וְעִיר, מְקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מְגִיעַ, שִׂמְחָה וְשִׂשׁוֹן לַיְהוּדִים, מִשְׁתֵּה יוֹם טוֹב, וְרַבִּים מְעַמֵי הָאָרֶץ מִתְיַהֲדִים כִּי נָפַל פְּחַד הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם". האגרות הביאו עימן לכל מקום את בשורת המהפך הגדול. היהודים אשר עד עתה נאלצו להתחבא במקומות נסתרים, מחמת האווירה העוינת השוררת בחוצות והתפרעויות ההמון - יצאו עתה בגאון ובששון החוצה. ואילו הגויים שונאי ה', אותם אלו שהתחילו להתנכל ליהודים ולהפגין את שנאתם היוקדת, פחדו עתה מפני נקמתם, והתחילו לחפש מקומות מסתור. רבים מהגויים, מחמת פחדם ומוראם, אף 'התייהדו' - עשו עצמם כיהודים. [ואולם לא קבלו אותם להתגייר ולהסתפח בנחלת ה', כמבואר בגמרא (יבמות כד ע"ב), שלא קבלו גרים בימי מרדכי, כיון שלא היתה כוונתם כנה ושלילה לשם גיור. לכן כתוב 'מתייהדים', שעשו עצמם כיהודים, אבל באמת אינם יהודים גמורים (הגר"א)].

🔗 מעשה היה ברבי חייא ורבי שמעון בן חלפתא שהיו הולכים בדרך, וראו איילת השחר, שבקע אורה [זריחת השמש]. אמר רבי חייא לרבי שמעון: כך היא גדולתם של ישראל, לאט לאט. בתחילה "ומרדכי יושב בשער המלך", אחר כך "וירכיבוהו ברחוב העיר", אחר כך "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות...". לבסוף - "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". (אס"ד י יד)

פרק ט

12 יוסף

לא יוסף גוראי של מאבק ומלחמה. מלחמה ה' בלמלך ובזויים נקמה.
היאק היאק והפסול לא האויים ומלחמה. ואי ואי לא הפלץ גס (ג'א).
ואאי סוף כל סוף (או מאויזיהם ושקטו. וכיזי בטרה המצוק והמאצו.
והיאק נקבצו ואי הפוקים אצווא. אה' אהוצו בהל) ובשיווא.

תכונה ודריכות

הימים הולכים ונוקפים, היום המיועד הולך ומתקרב. דריכות ומתיחות רבה ניכרת בקרב היהודים. יודעים הם היטב, שעם כל התהפוכות הנפלאות, ועם כל השמחה וההקלה שהגיעו אליהם עם קבלתן של אגרות ההצלה, עדיין חייהם תלויים להם מנגד. הצו הנורא של המן עדיין מרחף מעל ראשם. נכון שניתנה להם אפשרות להילחם ולעמוד על נפשם, אבל - מהו כוחו של עם קטן, מפוזר ומפורד בין העמים, מול המון גויים רבים, מלומדי מלחמה, שונאי ישראל, תאבי שלל?!

הן אמת, כי בחסדי שמים, נראה שההמון הגויי נטש את כלי המלחמה, ופניו לשלום. זאת הודות לדמותו רבת העוצמה של מרדכי היהודי, אשר שמעו וגדולתו הולכים למרחקים, ויש לו השפעה אדירה בעולם כולו.

ואולם - מנגד, קיימת פעילות מדאיגה, מאסיבית ומקיפה, של תנועת הג'יהאד העמלקי! הללו - מנאמניו של המן וממשיכי דרכו - אינם שוקטים לרגע. הם מתכוננים ונערכים לקראת מלחמת חורמה נגד היהודים.

הג'יהאד העמלקי

אכן, התנועה העמלקית נערכה למלחמה - למרות הכל.

לא. אותם לא ירשימו אגרות, ועליהם לא יאיימו בשום דבר. היום הגדול שציפו לו הולך ומתקרב. זה היום שלהם, הם לא יפססו אותו!

אי, אי... המן, המן. האיש האמיץ, ש'הרים את הכפפה' ויצא לבער את הנגע היהודי מן העולם. אי... איך נפל קרבן בידי מרדכי?! אבל דמותו וצוואתו חקוקים בלבבם, בוערים בעצמותיהם. במותו ציוה להם את מלחמת החורמה נגד היהודים. כן, להשמיד להרוג ולאבד. אנשים נשים וטף. ביום שלושה עשר לחודש אדר. לא לחינם בחר המן את היום הזה. בכשפיו ובקסמיו ידע את היום המדויק שבו מזלם של ישראל למטה. הם לא יתנו ליום הגדול הזה לחמוק תחת ידיהם. יקומו ויצאו - להרוג או להיהרג. ילחמו עד טיפת דמם האחרונה.

זה לעומת זה

ככל שקרב היום, גברו ההיערכות והפעילות. ראשי התנועה העמלקית ליבו את נאמניהם לצאת להילחם. בעיר שושן, שבה קיים ריכוז גבוה של יהודים, הוקם מטה הפיקוד המרכזי של התנועה, בראשות בניו של המן. משם התפרסה פעילות נרחבת בכל רחבי הממלכה.

קול צחצוחי החרבות לא נעלם מאוזניהם של היהודים. היטב ידעו והבינו ש"אין לנו על מי להישען, אלא על אבינו שבשמים". הם עשו את ההשתדלות המתבקשת, נערכו אף הם לקראת מלחמה והצטיידו בכלי נשק - אבל ידעו כי לא בחיל ולא בכח יגברו על אויביהם, אלא בישועתו של ה'. ואכן התחזקו בתשובה ובתפילה, ואת יום י"ג באדר - קבע מרכזי היהודי ליום של תענית ותפילה. שהרי - "אַלֶּה בְּרֶכֶב וְאַלֶּה בְּסוּסִים, וְאַנְחֵנוּ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר!"

מלחמה לה' בעמלק

"וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הוּא חֹדֶשׁ אָדָר, בְּשָׁלוֹשָׁה עֶשֶׂר יוֹם בוֹ, אֲשֶׁר הִגִּיעַ דָּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ לְהַעֲשׂוֹת, בַּיּוֹם אֲשֶׁר שָׁבְרוּ אִיבֵי הַיְהוּדִים לְשָׁלוֹט בָּהֶם - וְנִהְפָּדוּ הוּא, אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הָמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם. נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם בְּכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ לְשַׁלַּח יָד בְּמַבְקָשֵׁי רְעֵתָם, וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם, כִּי נָפַל פָּחַדָם עַל כָּל הָעַמִּים."

ביום המיועד "נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים בְּעָרֵיהֶם", התקבצו והתאחדו יחדיו לצום ותפילה, ואמרו סליחות ותחנונים לפני הקב"ה שיעזרם במלחמתם נגד זרע עמלק החפצים לאבדם. באחדות שלימה ובהתחזקות בישועת ה' - יצאו למלחמה. (מע"ל. ת"ה קלח)

ואכן במלחמה זו ראו היהודים עין בעין את ישועת ה'. העמלקיים הגיבורים, מלומדי המלחמה, נפלו שדודים בידיהם. "וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם, כִּי נָפַל פָּחַדָם עַל כָּל הָעַמִּים", אפילו הילדים שבישראל - אימתם נפלה עליהם. (ת"ה קמו)

אֱלֹהֵינוּ וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפָנֵיהֶם" - "אִישׁ" הוּא הַשֵּׁר שֶׁל אוֹמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהַקַּב"ה הַכְנִיעַ אוֹתוֹ מִלְּמַעְלָה, שֶׁלֹּא יַעֲמוּד בְּפָנֵי הַיְהוּדִים. (ת"ה קמו)

באופן יוצא מגדר הרגיל, בכל מהלך המלחמה - עמדו שאר הגויים דווקא לצד היהודים, ולא לצד העמלקיים. זאת למרות שהיה להם פיתוי להרוג ביהודים כדי לבזוז את שללם. "וְכָל שָׂרֵי הַמְּדִינוֹת וְהָאַחֲשָׁדְרָפְנִים וְהַפְּחוֹת וְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מְנַשְׂאִים אֶת הַיְהוּדִים" - ראשי המדינות וכל אנשי הממשלה, לא רק שלא הסיתו את ההמון נגד היהודים, אלא אף עודדו ודרבנו את האזרחים לעזור ליהודים במלחמתם. ובעלי המלאכה למיניהם ["עושי המלאכה"] - סייעו אף הם ככל שיכלו, במתן ציוד ואספקה ללוחמים היהודים, וכיסוי הוצאות המלחמה. (ת"ה קמו. מע"ל רלד)

וכל כך למה? **"כי נפל פחד מרדכי עליהם. כי גדול מרדכי בבית המלך, ושמעו הולך בכל המדינות, כי האיש מרדכי הולך וגדול"**. שהרי מרדכי היהודי מכהן כמשנה למלך, והמלך הולך ומעלה אותו מדרגה לדרגה, ונותן בידי סמכויות רחבות, ואם כן יכול הוא להדיח אותם בקלות מכסאם. (ותוקפו של נס לרבי רחמים חי חיותה הכהן)

🔗 **"ועשי המלאכה אשר למלך" - אלו המלאכים, משרתיו של מלך העולם, אשר שלחם הקב"ה לנשא את היהודים ולעמוד לצידם במלחמתם.**

וזהו שנאמר בהמשך: **"נקהלו ועמד על נפשם" - ועמד בכתוב חסר, כאילו כתוב: "ועמד", שהקב"ה עמד על נפשם להגן עליהם מפני אויביהם, שלא יהרגו בהם.** (ות"ה קמו קנד)

לעשות נקמה בגויים

"ויכו היהודים בכל איביהם מפת חרב והרג ואבדן, ויעשו בשנאייהם כרצונם". הכו היהודים באויבים העמלקיים ללא רחמים, וכמו שאמר שמואל לשאול בצאתו למלחמה בעמלק: **"עתה לך והפיתה את עמלק, והחרמתם את כל אשר לו, ולא תחמל עליו, והמתה מאיש עד אשה, מעלל ועד יונק..."** (שמואל א טו טו), לפי שעמלק כידוע הוא שורש הרע.

וכך הרגו בהם, בכל מיני מיתות שונות ומשונות, כפי המזדמן. חלקם הרגו בחרב, וחלקם בהרג - במגלפים ובמקלות. מהם איבדו אף בכל מיני מיתות **ואבדן** - כגון שהציתו באש את מקום הימצאם, או שהשליכו אותם ממקום גבוה, או זרקו אותם לנהרות וכדומה. וכן עשו בהם שפטים, עיוורו את עיניהם וחתכו את ידיהם ורגליהם. כן יאבדו כל אויביך ה'. (ות"ה קמח)

המלחמה המרכזית בשושן

"ובשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש. ואת פרשנדתא, ואת דלפון, ואת אספתא, ואת פורתא, ואת אדליא, ואת ארידתא, ואת פרמשתא, ואת אריסי, ואת ארדי, ואת ויזתא. עשרת בני המן בן המדתא צרר היהודים הרגו, ובבזה לא שלחו את ידם". בשושן הבירה, שבה כאמור פעל מטה הפיקוד המרכזי של העמלקיים, התנהלה המלחמה ביתר עוז. בחסדי ה', אף שם השתלטו היהודים על אויביהם והרגו בהם 500 איש, כשבראשם ראשי הפורעים והמסיתים, הלוא הם עשרה מבניו של המן הרשע, אשר כל אחד ואחד מהם היה **"דג שמן"** בפני עצמו [ולכן ראוי להזכיר במגילה את כל אחד מהם בשמו ומע"ל].

בהריגתם של עשרת הבנים הללו, זכו היהודים גם לבצע מעט **"חיסול חשבונות"**, כי הם אלו אשר בזמנו כתבו למלך אחשוורוש כתב שיטנה על יהודה וירושלים, וגרמו להקפאת בניית בית המקדש (רש"י). [כמבואר לעיל בהרחבה, בפרק הפתיחה - הרקע למלכות אחשוורוש].

לא נוגעים בשלל!

ואולם היהודים בכל המקומות "**בַּבְּזָה לֹא שֶׁלְחוּ אֶת יָדָם**" – לא לקחו לעצמם כלל וכלל מן הרכוש, שהרי – הזמן קצר, והמלאכה מרובה! ישנו יום אחד לחיסול האויבים, אז למי יש זמן פנוי להתעסק בשלל! הלא בינתיים האויבים עלולים לחמוק ולברוח! (ת"ה קנא)

מלבד זאת, אם יקחו מהשלל, המלך והשרים יסתכלו על זה בעין צרה. ירגישו שהיהודים מתעשרים על חשבונם. הם אף יוכלו לטעון שהיהודים הרגו אנשים חפים מפשע רק כדי לבזוז את שללם. אבל כעת, שכל השלל ילך אל אוצרות המלך, אדרבה, יתרצה המלך וישמח בנקמתם של היהודים מאויביהם. (רש"י. אבן עזרא. ת"ה קנא)

גם בזה שלא לקחו היהודים מן השלל, כיפרו על מה שעשה שאול, שלקח הביזה מהעמלקים, ובגלל זה נכשל במצוות מחיית עמלק. כעת תיקנו הדבר שלא ליהנות כלל מממון זרע עמלק. (רבנו בחיי)

הידיעות מגיעות אל המלך

"**בַּיּוֹם הַהוּא בָּא מִסַּפְרֵי הַהַרְוּגִים בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ**". כבר באותו יום נמצאו להם כמה "נשמות טובות" מן הגויים אשר מיהרו להחיש את הידיעות המדויקות אל המלך, כדי להראות לו איזה הרג חוללו היהודים. (מע"ל)

אבל ליהודים זה לא הפריע. אדרבה, גם הם היו מעוניינים שהמלך ידע באלו מספרים מדובר. שידע מה רבו צורריהם ושונאיהם, עד שגם אחר פקודת המלך נמצאו עדיין חמש מאות איש שהרימו ראש נגדם! (מלבי"ם. אלשיך)

וכדי לרצות את לב המלך, שימשיך לעמוד לצידם, הביאו היהודים לפניו את השלל של ההרוגים. היה זה שלל רב מאוד, כי הנהרגים היו אנשים עשירים, ובפרט בני המון שכל אחד מהם היה גנרל עשיר בעל מעמד. (מע"ל)

מה' מענה לשון

אך למרות זאת, למשמע מספרם הרב של ההרוגים, חש אחשוורוש תרעומת בלבבו. הוא פנה אל אסתר ואמר לה: "**בְּשׁוֹשׁן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאַבְדַּ חֲמֵשׁ מְאוֹת אִישׁ, וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי הַמֶּן. בְּשָׂאֵר מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ מָה עָשׂוּ**". הוא התכוון לומר לה, שהיהודים, איך לומר? קצת הגזימו. אם בעיר הבירה, מקום מושבו של המלך, הם העיזו להרוג 500 איש, מי יודע מה עשו בשאר המדינות...

אבל הוא איננו יודע למה, תוך כדי דיבורו, חש לפתע צורך לשנות את הכיוון. ופתאום התחיל להמתיק את דבריו ולפרש את כוונתו בצורה אחרת לגמרי: אוי ואבוי, אשתי היקרה. אם בשושן, שזו עיר הבירה, העיזו אויביכם ככה להרים ראש,

עד שנאלצתם להרוג 500 איש, בשאר המדינות מי יודע מה קורה, כמה העיזו להרים ראש נגד היהודים. זה ממש מבהיל. צריך לחשוב איך למגר לגמרי את התופעה המסוכנת הזו! ולכן - **"וַיִּמָּה שְׂאֵלְתֶךָ וַיִּנְתֶּן לְךָ, וַיִּמָּה בִּקְשָׁתֶךָ עוֹד וַתַּעֲשׂ!"** (מלבי"ם. תורה תמימה. מע"ל רלט)

אמר ר' אבהו, מלמד שבא מלאך וסטרו על פיו! [הפך את דיבורו] ומגילה טז ע"ב. תורה תמימה

יום נוסף בשושן

"וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר, אִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב, יִנְתֶּן גַּם מִחַר לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן לַעֲשׂוֹת פְּדַת הַיּוֹם. וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי הַמֶּן יִתְּלוּ עַל הָעֵץ."

השיבה אסתר למלך: ודאי כך הוא, כאשר דיברת, אדוני המלך! אכן היהודים הנמצאים בשושן פחדו להרוג יותר מדי, ולא הרגו לגמרי את כל השונאים. וזה כל כך חבל, כי דווקא כאן, בעיר שושן, מרוכז הגרעין הקשה של שונאי היהודים. אם אתה חשבת ש-500 איש זה הרבה, אז אני אומרת לך שזה מעט, כי מסתובבים כאן עדיין בעיר עוד 'שאהידים' וצמאי דם רבים, שרוצים לשלוח יד ביהודים. למרות שחלף היום, הם לא ינוחו ולא ישקטו, ועלולים הם לצאת בהתפרעויות גם מחר. ובפרט שרבים מהם רוצים לנקום את נקמת יקיריהם שנהרגו היום. ולכן אני מתחננת לפניך שתתן כאן בשושן יום נוסף ליהודים לעמוד על נפשם ולהרוג בשונאיהם. ובנוסף לכך, את אותם בני המן, ראשי הפורעים, שנהרגו היום, נוציאים לתלייה, כדי להפיל אימה ופחד, שלא יעיז עוד אף אחד להרים ראש נגד היהודים.

אחשוּרוש הסכים, ואכן דבריה של אסתר הוכיחו את עצמם. למחרת, ביום י"ד באדר, המשיכה המלחמה בשושן, והיהודים הרגו עוד 300 איש. כלומר: אחרי כל מאורעות האתמול, עדיין נמצאו 300 איש, אשר בשנאתם היוקדת ובתאוותם לדם יהודי, העיזו להרים ראשם וניסו לשלוח יד ביהודים. (ת"ה קנב, קנג. מלבי"ם. מע"ל)

תליית עשרת בני המן

אותם עשרת בני המן שנהרגו, הוצאו לתליית ראווה על העץ הגבוה חמישים אמה שהכינו יחד עם אביהם לפני כשנה.

המן עדיין היה תלוי עליו, כי מרדכי השאיר אותו על העץ במשך אותם 11 חודשים שחלפו מאז תלייתו, למען יראו וייראו [ועיינו שלחו ערוך יורה דעה סימן שמו]. כעת הובאו הבנים בסמוך לאביהם, ונתלו על העץ, זה תחת זה. ואולם לפני תלייתם ערפו את ראשיהם, והם נתלו קטועי ראש.

כמה טוב שגובה העץ היה 50 אמה, כך היה מקום לכולם ברווח, ואפשר היה לתלות אותם בצורה מאוד מסודרת ובולטת. הנה, כך: כל אחד תפס גובה של 3 אמות [כמטר

וחצין, מלבד המן שתפס 4 אמות מפני שנתלה עם ראשו. סה"כ 34 אמות. ובין אחד לשני צריך לעשות קצת רווח, שלא יהיה להם צפוף, וגם שכל אחד יהיה ניכר בפני עצמו, ובכך עשו רווח של אמה בין אחד לאחד [סה"כ 10 אמה]. למעלה, מעל הראש של המן, הותירו רווח של עוד אמה אחת, כדי שלא ינקרוהו הציפורים, כך שישאר שלם וכולם יוכלו לזהותו בלי בעיה כפי הציפורים לא יבואו "חזיתית" לאוכלו מפני שהם מפחדים מצורת אדם. אבל אם יהיה ראשו בראש העץ ממש, הם יכולים לבוא מלמעלה ולנקרו מבלי לראות שזה אדם]. למטה, מתחת לרגליים של ויזתא - הותירו 3 אמות, כדי שלא יבואו כלבים או חיות רעות

מאות	חמש	ואבד	היהודים	הרגו
ואת				איש:
ואת				פרשתא:
ואת				דלפון
ואת				אספתא:
ואת				פורתא
ואת				אדליא
ואת				ארידתא:
ואת				פרשתא
ואת				אריסי
ואת				אדי
עשרת				ויזתא:
בני המן בן המרתא צבר היהודים הרגו				

לנגוס בו ו"יגבנו את ההצגה"... וכמו כן, העץ היה תחוב באדמה בעומק של 3 אמות, שיהיה יציב. סה"כ בדיוק 50 אמה. ות"ה קמט-קנג. ילקו"ש תתרגט. טעמא דקרא קנח [ובמסכת בבא בתרא וכה ע"א] מבואר שמרחיקים את הנבלות ואת הקברות מן העיר חמישים אמה, מפני ריח רע].

הם כתובים במגילה ממש באותו סדר שבו הם נתלו, זה מתחת לזה [המילה "איש" מרמזת על המן, שעליו נאמר "איש צר ואויב המן הרע הזה"]:

אמר רבי יוחנן: האות ו' של המילה ויזתא, צריך למתוח ולהאריך אותה, כמורדיא דלברות" [כמשוט של ספינה] ומה הטעם? שכולם בעץ אחד נתלו, זה למטה מזה.

דרש רבי שילא: כל השירות נכתבות אריח על גבי לבינה, לבינה על גבי אריח [אריח הוא הכתב, והלבינה הוא הרווח החלק. למשל, שירת הים כתובה בתורה באופן "בגוי" ו"יציב", שכל שורה נסמכת על חברותיה], חוץ משירה זו ומלכי כנען, שהם אריח על גבי אריח ולבינה על גבי לבינה. ומה הטעם? שלא תהא תקומה למפלתם. דהיינו שלא יהא להם מקום להרחיב צעדיו תחתיו. [שהרי יש לצדם מקום ריק, נפילה]. [מגילה טז ע"ב ורש"י]

ומה עם יתר בניו של המן? הלוא כזכור היו לו 208 בנים. ובכך, חוץ מן העשרה שנתלו, רבים נהרגו בשושן יחד עם יתר ההרוגים. ו-70 בנים שנשארו בחיים, ברחו יחד עם זרש, והתפרנסו מקיבוץ נדבות [שְׁנוּרָר בלע"ז...]. ברוך משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום. ות"ה קנד. מגילה טו ע"ב]

ימי משתה ושמחה

"וּשְׂאָר הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּמַדִּינֹת הַמֶּלֶךְ נִקְהְלוּ וְעָמְדוּ עַל נַפְשָׁם וְנוֹחַ מֵאִיבֵיהֶם וְהָרַג בְּשִׁנְאֵיהֶם, חֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים אֶלֶף, וּבִבְזָה לֹא שָׁלְחוּ אֶת יָדָם. בַּיּוֹם שֶׁלֶשָׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ אָדָר, וְנוֹחַ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר בּוֹ, וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וּשְׂמֵחָה. וְהַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשָׁן נִקְהְלוּ בְּשִׁלּוּשֵׁי עָשָׂר בּוֹ וּבְאַרְבַּעַת עָשָׂר בּוֹ, וְנוֹחַ בְּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, וְעָשָׂה אֹתוֹ יוֹם מִשְׁתָּה וּשְׂמֵחָה".

עם סיומה של המלחמה, חשו היהודים הקלה ושמחה עצומה. רק כעת, כשהיום הקשה הזה כבר מאחוריהם, ובחסידי ה' שום יהודי לא נפגע, ולא עוד אלא שזכו לטהר מאויביהם 75,000 איש עמלקיים רשעים שונאי ה', יכולים הם סוף סוף לנשום לרווחה. כעת בי"ד באדר, כשנחו מאויביהם, עשו יום של משתה ושמחה והודיה לה' יתברך, כי גבר עלינו חסדו. (הגר"א)

ובשושן, שבה כאמור היתה עדיין סכנה והמשיכה המלחמה גם בי"ד, הרי שרק בט"ו נחו מאויביהם, ועשו אותו יום משתה ושמחה.

התחזקות בתורה

מתוך שמחתם של היהודים, קבלו הם את התורה עליהם ביתר שאת וביתר עוז, כמו שנאמר: **"וְקָבַל הַיְהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת"**. "וקיבל" - בלשון יחיד, לומר שקבלו עליהם הכל כאיש אחד בלב אחד, כמו שבמתן תורה קבלו את התורה מתוך אחדות מלאה, שנאמר שם: **"ויחן שם ישראל נגד ההר"**.

ואומרת הגמרא, כי בימי מרדכי ואסתר קבלו היהודים את התורה שבעל פה בשמחה. כי את התורה שבכתב כבר קבלו ברצון ובשמחה במעמד הר סיני, כמו שנאמר בתורה: **"כל אשר דבר ה', נעשה ונשמע"**. מפני שאין בתורה שבכתב לא יגיעה ולא צער. אבל התורה שבעל פה שיש בה הרבה דקדוקי מצוות וצריכה עמל ויגיעה, לא רצו אז לקבלה, עד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית, ואמר להם: אם מקבלים אתם את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתם. והוכרחו לקבלה בעל כרחם. ובימי מרדכי ואסתר, מרוב חביבות הנס, חזרו וקבלו גם את התורה שבעל פה ברצון ובשמחה. (שבת פח ע"א)

כתיבת המגילה

"וַתִּכְתֹּב אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה בֵּת אֲבִיחַיִל וּמַרְדֳּכָי הַיְהוּדִי אֶת כָּל תַּקְוָהּ לְקַיֵּם אֶת אַגְרַת הַפְּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִיית". כתבו מרדכי ואסתר את כל דברי המגילה ברוח הקודש. שלחה אסתר המלכה את המגילה לחכמי ישראל ואמרה להם: **"קבעוני לדורות"**, שתהיה למגילת אסתר קדושה כמו לספרי הקודש. אך חכמים לא רצו להסכים איתה, כדי שלא לעורר שנאה אצל אומות העולם. השיבה להם אסתר, הלוא כבר כתוב מאורע זה בספר ההיסטוריה של מלכי מדי ופרס. ובכל זאת לא רצו להסכים עמה. אמרו: כתוב בתורה **"אלה המצוות אשר ציוה ה' את משה"** - שאין נביא אחר יכול לחדש דבר מעתה, ומרדכי ואסתר מבקשים לחדש לנו דבר? והיו נושאים ונותנים בדבר, ולא זזו משם עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיניהם, ומצאו את הפסוק שנאמר בתורה במלחמת עמלק: **"כתוב זאת זכרון בספר"**, והסכימו לה. (בבלי מגילה ז ע"א. ירושלמי מגילה פ"א ה"ה)

או אז קבעו את ימי הפורים לדורות, עם כל מצוותיהם. ועל התקנה חתמו בית הדין

הגדול שהיה בירושלים, ומאתים זקני התורה, ושלושת הנביאים חגי זכריה ומלאכי, ודניאל וחבריו, ונחמיה ובלשן וזרובבל. (מע"ל שד)

פור המן נהפך לפורינו

המגילה מציינת: "על כן קראו לימים האלה פורים, על שם הפור". ולכאורה נראה שעניין הפור שהפיל המן, הוא ענין קצת שולי בכל הסיפור. ואולי היה מתאים יותר לקרוא לימים ימי שמחה, ימי הצלה וכדומה?

אלא, מעשה במלך שעבר עם שריו ועבדיו דרך מדבר צחיה ויבש, והנה נקרה בדרכם הלך מסכן, אשר התייבש מחום המדבר, והיה זקוק למים מרובים. מיד שלח המלך את רוכביו שימהרו להרכיבו ולהחישו אל מעיין מים חיים, למען ירווה את צמאונו וירחץ ותחי נפשו.

חסד גדול עשה המלך לאותו אדם להחיותו ולהצילו, אולם עם כל זאת, החסד הזה הוא מצומצם ומוגבל לאותו אדם בלבד. אבל אילו יצווה המלך למשרתיו לאמר: מהרו חפרו בארץ עד מוצאיכם מקור הנוזלים באר מים חיים, הנה החסד הזה גדל ערכו הרבה יותר, כי הוא ימשך לכל האנשים הבאים אחר כך אל המקום הזה, בכל זמן שיהיה.

כזה היה נס פורים. ההצלה שעשה ה' לישראל מגזירתו של המן, לא היתה הצלה פרטית רק לדור הזה. אלא העניין הוא שה' הפך לגמרי את מזלם של הימים הללו. כי באמת הפור שהפיל המן מיום ליום ומחודש לחודש, היה על פי מערכת צבא השמים, בחפשו אחר זמן אשר יהיה בעבורו ברום ההצלחה ובתכלית המעלה, וישראל חס ושלום בתכלית הירידה. והנה עם כל זה "פור המן נהפך לפורנו" ושב הזמן להיות לעזרנו, עד אשר קבעו חז"ל (ותענית כט ע"ב). "משנכנס אדר מרבנים בשמחה". אדם שיש לו דין עם גוי, כדאי לו שהמשפט ייערך בחודש אדר, שיש בו מזל טוב לישראל. כלומר הקב"ה הפך את המזל לגמרי, גם במשך כל הדורות - לטובת ישראל.

לכן אומרת המגילה: "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור", כי מיני אז והלאה נקבעו להיות ימי ישועה לדור ודור. ולזאת קוראים לימים האלה פורים, שזה היה עיקר הנס, שפור המן נהפך לפורנו, וה' שידד את כל מערכות צבא השמים - לטובת עם ישראל. (בית דוד דרוש יב. הובא באוסף פירושים על מגילת אסתר עמ' ע. וכ"כ הגר"א והמלבי"ם)

פרקי

"וַיִּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרוּשׁ מִסַּעַל הָאֶרֶץ וְאֵי הַיָּם. וְכָל מַעֲשֵׂה תִקְפוֹ וּגְבוּרָתוֹ, וּפְרִשֵׁת גְּדֻלַּת מְרַדְכֵי אֲשֶׁר גָּדְלוּ הַמֶּלֶךְ, הָלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי מִדְי וּפָרְס". בהיות מרדכי משנה למלך, הצליח ה' את דרכו, להרחיב ולהגדיל את הממלכה, לכבוש מדינות רבות ולשים עליהם מיסים, כמו שנאמר (תהילים לז): **"צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לְעֵד עֲלֶיהָ"**. [רק שהמגילה יחסה זאת למלך, משום כבודו].

הממשלה הפרסית הנפיקה לכבודו מטבעות חדשות, כאות וסמל ל"איש שלום". על המטבעות היתה חקוקה מצד אחד דמותו של מרדכי, ומן הצד השני דמותה של אסתר המלכה. מטבעות אלו הופצו לשימוש בכל רחבי הממלכה. (אס"ר יב)

אך למרות כל טרדותיו ועיסוקיו בענייני המלכות, היה **"גָּדוֹל לַיהוּדִים, וְרָצוּי לְרַב אֶחָיו, דָּרֵשׁ טוֹב לְעַמּוֹ, וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל זֶרְעוֹ"**, שעיקר מעייניו היו נתונים לאחיו היהודים, להורות להם את התורה ולהשתדל בכל ענייניהם. ולא התנהג עמם בתוקף ובחזקה, רק בשלום ובמישור. (אבן עזרא. מלבי"ם)

אמר רבי יעקב בר אחא: אמר הקב"ה למרדכי, אתה דרשת את שלום נפשה של נערה אחת יתומה מאב ואם, חייך שאני נותן לך לדרוש את שלום אומה שלימה, שנאמר: **"דורש טוב לעמו, ודובר שלום לכל זרעו"**. הקב"ה מנסה תחילה את מנהיגי ישראל ובודק אותם במרעה הצאן, שאם ינהיגו את הצאן בהנהגה יפה ונכונה, ידעו להנהיג אף את עם ישראל. אף כאן עשה הקב"ה נסיון למרדכי בהנהגתו כלפי אסתר, וכשראה את חמלתו עליה וטוב ליבו, זיכהו שינהיג אומה שלימה. (אס"ר ו ת. חזו"ט)

חזק חזק ונתחזק!

✧ מאמרים לפורים ✧

☞ "זכור את אשר עשה לך עמלק..."! ☜

שנאת נצח

אומרת התורה (דברים כה יז-ט) "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים, אשר קרד בדרך, ויזנב בך כל הנחשלים אחריך, ואתה עניו ויגע ולא ירא אלהים. והיה בהניח ה' אלהיך לך מפל איביך מסביב, בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים - לא תשכח".

התורה מצווה ציווי כפול וחזק: "זכור" ו"לא תשכח!". לעולם ועד אל לך לשכוח את זממו של עמלק, את התנכלות והיטפלותו לעם ישראל. ובכל שנה אנו שבים ומזכירים זאת מחדש, כשאנו קוראים בתורה את הפסוקים הללו, בשבת שלפני פורים [כי בפורים זכינו לאיבודו של המן, מזרע עמלק]. "שלא תיחלש שנאתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן" (רמב"ם, ספר המצוות עשה קפט). שתשמר השנאה הנצח.

מיהו עמלק? מדוע צייתה התורה לכרות לו ברית שנאה לעולם, לאבדו ולהכריתו?

משרש נחש - יצא צפע

נתחקה אחר שורשיו. וכדברי הנביא (ישעיה יד כט): "כי משרש נחש - יצא צפע". ולהלן ברובו מן הספר מעיין המועד פורים פרשת זכור.

עמלק היה עם שנקרא על שם מייסדו הראשון - עמלק, בנם של אליפז ותמנע. תמנע היתה בת אלוף מיושבי שער החורי. כיון ששמעה אודות גדולתם של אבותינו אברהם ויצחק, שהיו קדושים ונערצים, והמונים נהו אחריהם לשמוע ללקחי הדרכתם, וראתה את גדולתו של יעקב אבינו ובניו הקדושים, ביקשה להסתפח אליהם ולהתגייר. תהה יעקב אבינו על קנקנה וראה שהיא מושרשת במידות מושחתות ללא תקנה. סירב לקבלה ולגיירה. כיון שנדחתה, פרצו ארסי מידותיה בפרץ של משטמה עזה, יוקדת ומורעלת. הלכה והיתה לפילגש לאליפז בן עשו, אחיו ושונאו הגדול והמושבע של יעקב אבינו. ומהם נולד - עמלק.

עמלק זה, גדל על ברכי סבו עשיו. ממנו, ומאמו תמנע, ספג את ארס השנאה ליעקב. יומם ולילה חינכו סבו על מורשת השנאה, על שבועת המשטמה. אמר לו: "כמה יגעתי להרוג את יעקב, ולא עלה בידי. תן דעתך לגבות את נקמתי!"

שאל עמלק: איך אוכל לגבור עליו?

אמר לו: סימן זה יהא בידך, כשתראה שנתקלו בדבר עבירה - הווי קופץ עליהם.

עשיו מת, ושנאתו המפעפעת לובתה בידי נכדו, אשר ייסד עם שלם, שאין לו במורשתו אלא רעיון אחד, ייעוד אחד: להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים - מנער ועד זקן, טף ונשים. עם שלם שאינו מייחל אלא לדבר אחד: מתי יחטא עם ישראל, מתי יעורר עליו כעס ממרום. מתי יסטה מן המסילה הישרה ואפשר יהיה לזנב בו, לקטול בו. עם שלם שתורתו - תורת ההשמדה, הרצח, השנאה, המשטמה. מטרתו לעקור, לגדוע, להרוס, לקעקע, ותו לא!

בדרך בצאתכם ממצרים

התיישב העם העמלקי בארץ הנגב, כשהוא אינו שוכח את "ייעודו" וחזונו הגדול. אבל רק לאחר כ-200 שנה נקרתה לפניו ההזדמנות.

הנה עם ישראל, אשר היו נתונים עד כה בעבודת קשה ובשעבוד נורא, תחת מגפיה הדורסות של האימפריה המצרית - יוצא לפתע לחופשי, בקול רעש גדול. יציאתם מחוללת מהפכה בינלאומית אדירה, שכן הם הצליחו לפורר עד דק את האימפריה האדירה, ששלטה בכיפה שלטון ללא מיצרים. בגינם - ניתכו על מצרים עשר טראומות נוראיות, בזו אחר זו, וזרעו בה הרס וחורבן. ערערו לחלוטין את מעמדה המדיני והכלכלי. ולבסוף - הנחילו למצרים את מכתם הסופית ומפלתם המוחצת, ב"קריעת ים סוף", כשפרעה וכל חילו טובעו ביים.

והנה כעת הם הולכים, בגאון ובקומה זקופה, אל הארץ אשר נשבע אלוקיהם לתת להם. הם מוקפים בניסים - עמוד ענן הולך לפניהם ביום, ועמוד אש בלילה. ענני כבוד מקיפים אותם ומגינים עליהם מכל נזק וסכנה. אלוקיהם דואג להם במדבר הצחיח אף ללחם מן השמים, ולמים מן הסלע.

אימתו וחיתתו של העם הפלאי, נופלת על כל גויי הארץ: "שָׁמְעוּ עַמִּים יְרֵחוֹן, חֵיל אֲחָז יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי, אֲזָ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם, אֵילֵי מוֹאָב יִאֲחַזְמוּ רֶעֶד, נְמוּגוֹ כָּל יִשְׁבִּי כְּנָעַן. תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימַתָּה וַפְּחַד..." (שמות טו יד-טז)

ועמלק - לא יכל לסבול זאת!

אומנם לא היה מאויים. לא היה נתון בסכנה כלל. ארבע מאות פרסה הפרידו בין ארצו לבין העם הנמצא כרגע בקרבת ים סוף. ארצו אף לא היתה יעד לכיבוש, כי לא היתה כלולה בגבולות ארץ כנען, שעמדו בני ישראל לרשת. ובכל זאת - לא יכל לשבת בשקט. לא יכל לשאת את מציאותו של עם ה'.

הוא היה חייב לעשות משהו. לנגח, להילחם. ולמרות שסיכויי הצלחתו היו אבודים מראש, זה לא הרתיע אותו. אומנם לא ישיג דבר, ינחל תבוסה מוחצת, יספוג קורבנות וימיט על עצמו אסון לאומי כבד - אבל לפחות יצליח לנגח, לגרום לישראל צער ונזק, להוריד משהו מהזהר האופף אותם. "משל לאמבטיה רותחת, שאין כל

בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בליעל אחד, קפץ וירד לתוכה. אף על פי שנכוחה, הקרה [קירר] אותה בפני אחרים". (רש"י)

ואכן כאשר ראה עמלק שישראל חטאו ב"מסה ומריבה", ורפתה מעט אמונתם בקב"ה (וכנאמר בתורה שמות יז), מיד "קפץ לאמבטיה" ובא להילחם עמם. [וזהו: "וַיִּזְבֹּב בְּדָבָר כָּל הַחֲשָׁשִׁים אֲחֵרֵיךָ, וְאַתָּה עָנִי וַיִּגַע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים"] וכיצד ניצחוהו ישראל? על ידי התחזקות באמונת ה'! כפי שאומרת התורה: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה, בָּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים, וְצֵא הַלָּחֶם בְּעִמְלֹק מִחֹר אֲנָכִי נֹצֵב עַל רֹאשׁ הַגְּבָעָה וּמִטֹּה הָאֱלֹהִים בְּיָדִי. וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּאֲשֶׁר אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְהַלָּחֵם בְּעִמְלֹק, וּמֹשֶׁה אָהָרֹן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבָעָה. וְהָיָה כְּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדָיו - וְגַבְרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדָיו - וְגַבְרֵי עִמְלֹק". (שמות פרק יז)

אמרו חז"ל: וכי ידיו של משה מגברות ישראל או ידיו שוברות עמלק? אלא כל זמן שמגביה ידו כלפי מעלה, היו ישראל מסתכלים בו, ומאמינים במי שפקד את משה לעשות כן, והקב"ה עושה להם ניסים וגבורות. (מכילתא בשלח מסכת דעמלק פרשה א)

לאחר מלחמה זו, בנה משה מזבח לה', וקרא לו: "ה' נסי". "וַיֹּאמֶר: כִּי יָד עַל פֶּסַח יְהוָה, מִלְחָמָה לְה' בְּעִמְלֹק מִדֹּד דָּר". ידו של הקב"ה הורמה להישבע בכסאו, להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית! ומדוע נאמר בפסוק "כֶּסֶךְ", ולא "כסא"? וכן מדוע מוזכר שמו של הקב"ה בצורה חסרה - "יה"? - כי נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם, ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק כולו. וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם. (רש"י)

מלחמה לה' בעמלק מדור דור!

מעיד המדרש (ותנחומא תצא טו): מיהו עמלק? עם שבא ללקק דמם של ישראל ככלב [עמלק - עם לק]. ועל הכלבים נאמר: "והכלבים עזי נפש, לא ידעו שבעה". זוהי מגמתו, זהו ייעודו, של העם העמלקי - להתנכל ליהודים, ללקק את דמם, מבלי לדעת שובע, ה' יצילנו.

והקב"ה ציוה: "וְהָיָה בְּהֵנִיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֵיבֶיךָ מִסְבִּיב, בְּאַרְצָךְ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ, תִּמְחָה אֶת זִכְרֵ עִמְלֹק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח". כלומר כאשר יכנסו עם ישראל לארץ ישראל ויסיימו את מלחמות הכיבוש, מצוה עליהם לצאת להילחם בעמלק ולמחותו.

ואכן כעבור כ - 400 שנה, לאחר שהומלך שאול, המלך הראשון של ישראל, ציוה עליו שמואל הנביא: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, פְּקֹדֵתִי אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה עִמְלֹק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שָׁם לוֹ בְּדָרְךָ בְּעֵלְתוֹ מְמַצְרִים. עֲתָה לֵךְ וְהִכִּיתָ אֶת עִמְלֹק, וְהִחַרְמְתָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ, וְלֹא תִחַמַּל עָלָיו, וְהִמַּתָּה מֵאִישׁ עַד אִשָּׁה מֵעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק מִשׁוֹר וְעַד שֶׁה מִגֹּמֵל וְעַד חֲמוֹר..." (שמואל א פרק טו)

אולם לדאבוננו, המטרה הוחטאה, כפי שמסופר בהמשך: "וַיֵּד שְׂאוֹל אֶת עֲמֶלֶק וַיִּתְפֹּשׂ אֶת אֶגְג מֶלֶךְ עֲמֶלֶק חַי וְאֶת כָּל הָעָם הַחֲרִים לְפִי חֶרֶב. וַיַּחְמַל שְׂאוֹל וְהָעָם עַל אֶגְג וְעַל מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבְּקָר...". עמלק לא נמחה כליל.

כ - 300 שנה לאחר מכן, אבדו עקבותיו המדוייקים של העם העמלקי, בעקבות מסע כיבוש עולמי חסר תקדים, שערך סנחריב מלך אשור. כדי להבטיח את כניעת פסיפס העמים שהדביר תחתיו, נקט בשיטת ההגליה ההמונית. לדוגמא: בכובשו את רובה של ארץ ישראל, הגלה את עשרת השבטים אל מעבר לנהר הסמבטיון, ובמקומם יישב נוכרים מאיי כפתור וסרדיניה. בין העמים שהגלה היה גם עמלק, ומאז לא נודעו עקבותיו [מלבד אחד מבניו - המפורסם וידוע לשמצה: המן בן המדתא האגגי, נצר לאגג מלך עמלק]. לכן מאז, איננו יכולים לקיים בפועל את מצות מחייתו [אבל מצות הזכירה לעולם נשארת].

ואנו מצפים ומייחלים ליום שבו הקב"ה בכבודו ובעצמו ימחה את זכר עמלק מן העולם, כפי שהובטח לנו בתורה: "כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זֵכֶר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם".
(שמות יז יד)

למחות את עמלק - מליבנו

עלינו להבין: הלוא הקב"ה "קורא הדורות מראש", ידע וצפה כי עמלק יטמע בין העמים ולא תהיה לנו אפשרות למחותו, ומדוע ציוה עלינו: "תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עֲמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם - לֹא תִשְׁכַּח". ומה תועיל לנו הזכירה, כשאין לנו אפשרות להוציאה לפועל?

אלא: אומנם אבדו עקבותיו המדוייקים של העם העמלקי, אבל עדיין הוא קיים בעולם. והרושם שלו קיים - אף בלבנו. מהו אותו רושם, וכיצד עלינו למחותו?

70 אומות ברא הקב"ה בעולם, ולכל אומה ואומה ניתן כח ייחודי המאפיין אותה [לדוגמא: פלישתים - ליצנות. אדום - שפיכות דמים. ישמעאל - גזל]. והאדם הוא "עולם קטן", בתוכו נטועים כל 70 הכוחות והמידות הללו.

ומהן המידות הללו - טובות או רעות? תלוי איך משתמשים בהן. כי המידות, כהגדרתן - הן רק כלי קיבול [כלי מידה], וניתן למלאו בטוב או ברע, להשתמש בו לחיוב או לשלילה. אין לך מידה שאינה נצרכת לעיתים, בזמן הנכון ובמינון הנכון.

"כל הכוחות הנטועים בכל נפש מישראל, אין לחשוב שהוא רע גמור, ושצריך להיות הפכו. כי אין לך שום מידה וכח שאין בהם צד טוב. רק שצריך להשתמש בהם כפי רצון ה' יתברך. ואם אינו כפי רצון ה' יתברך, גם המידות הטובות - רעות".

לדוגמא: מידת הגאווה, הגם שהיא נראית כשלילית, מכל מקום ישנה גאווה רצויה וטובה, כשהיא בבחינת: "ויגבה לבו בדרכי ה'". וכמו כן מידת הכעס, כשהיא לשם שמים, אף היא יכולה להיות לפעמים נכונה וטובה. ולעומת זאת גם המידות הטובות יכולות להיות שליליות כשאין משתמשים בהם לפי רצון ה', כמו שאול, שנענש

בעבור הרחמנות [שריחם על אגג מלך עמלק]. וענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס -
החריבה בית אלוקינו (ניסין נו ע"א).

הנה לנו דוגמא מחז"ל למידת שפיכות דמים - שאף היא יכולה להיות רעה או טובה: ידוע שעשיו היה "אדמוני" - מלשון דם, שופך דמים. "וכיון שראה שמואל הנביא את דוד [כשבא להמליכו על ישראל] והוא אדמוני, נתיירא ואמר: אף זה שופך דמים כעשיו? אמר לו הקב"ה: דוד הוא אדמוני "עם יפה עיניים" - עשיו מדעת עצמו הוא הורג, אבל דוד מדעת הסנהדרין הוא הורג". הרי לנו שאפילו תכונה של רצח יכולה להיות חיובית כאשר משתמשים בה לפי רצון ה'. וכדברי הגמרא שהנולד במזל מאדים יהיה שופך דמים - או מוהל ושוחט. בידו לנתב את המידה לטוב או למוטב - כחפצו.

על האומות העיד הבורא: "כל מה שעשיתם, לכבודכם עשיתם". מנצלים הם את תכונותיהם וכוחם להישגים אנוכיים, לתועלת עצמית, לנהנתנות לשמה. אבל מידתם ותכונתם לכשעצמה איננה שלילית כאמור. אפשר וצריך להביאה לקדושה, והם הם נשמות הגרים הבאים מאותה אומה. ועל כן: "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים" (פסחים פז ע"ב), שיתעצמו בתוכם מגוון של כוחות, וישתמשו בהם לרצון ה'.

ומהו כוחו המיוחד של עם ישראל? לעם ישראל אין שום כח מיוחד מסויים - הכח היחיד שלו הוא ההתבטלות לרצון ה'. ייחודיותו היא היותו עם ה': "ואנחנו עמך וצאן מרעיתך", כצאן הנמשך אחר הרועה, כך אמרנו "נעשה ונשמע". כל תכונה וכל מידה, אנו רוצים להשתמש בה אך ורק בכפוף לרצון ה'. אין לנו רצונות משלנו, אין לנו מאוויים משלנו. בניגוד לאומות העולם שמייחסים את כוחותיהם לעצמם.

זהו שאמרו חז"ל, שישראל נמשלו ללבנה ומונים לחודשיה, ואומות העולם מונים לשנת החמה. הלבנה אין לה אור משלה, כל אורה - מהשמש. אף ישראל כן - נושאים עיניהם לבוראם ומייחלים אליו. "אמרו ישראל לפני הקב"ה, אין לנו אלא הארת פניך". "אמר הקב"ה לישראל: חושקני בכס, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטים עצמכם בפני". אבל אומות העולם - מונים לחמה, סבורים הם שכוחותיהם משלהם ומכוחם. ומשום כך, כל חסד שאומות העולם עושים, חטאת הוא להם, שאינם עושים אלא להתגדל בו, שנאמר "וחסד לאומים חטאת", כל מעינים בעצמם, והכל מייחסים הם לכוחם ועוצם ידם.

אם כן, מה מפריד בין הטוב לרע? מה קובע אם הכח יהיה חיובי או שלילי? - מידת ההתבטלות כלפי הקב"ה. כאשר היישות העצמית מתבטלת בפני בורא עולם, הרי האדם מפעיל את כל כוחותיו לטובה. אבל כאשר העצמיות מנופחת, הרצונות האישיים הם הקובעים והמנחים - כל כח יתהפך לרע.

וזהו עמלק. עליו אמר בלעם: "ראשית גויים - עמלק", הוא הראשית והשורש של

הרע. הוא התגלמות היישות, העצמיות - "אני רוצה". הוא ההתנתקות והנפרדות מבורא עולם. הוא הכח ההרסני שהופך כל מידה וכל תכונה - לשלילית.

לפיכך, "שבועה נשבע הקב"ה, שאם יבאו גרים מכל האומות אני מקבלם [שכאמור, מביאים הם את כח אומתם לקדושה], ומזרעו של עמלק - איני מקבלם לעולם!"! (מכילתא סוף בשלה, תנחומא, פסיקתא דרב כהנא. ועיין בחזו"ע (עמוד יא) אם הלכה מקבלים גרים מזרע עמלק). את כוחו בנפש - כח הפירוד מבורא עולם - יש למחות מכל וכל, לא יתכן בו שימוש לטובה.

עמלק - נוטריקון: על מנת לקבל. הוא כח האנוכיות הצרופה. אני ואפסי עוד. "אין עוד מלבדי". לכן לא היה יכול לשאת את עם ישראל הקורא "אין עוד מלבדו", עם של עבודת הבורא לשמה, לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים.

ולמרות שאבדו עקבותיו של העם העמלקי, עודנו קיים בעולם, ועודנו קיים כוחו בנפשנו. בכל אדם קיימים שני הכוחות המנוגדים הללו - כח ההתבטלות והחיבור לקב"ה, "אנא עבדא דקודשא בריך הוא" [אני עבד של הקב"ה] לעומת כח העצמיות, הפירוד וההתנתקות, "בשרירות לבי אלך", שהוא שורש כל רע. ועבודתנו התמידית להילחם בו ולהכניעו, לשנאו ולרחקו. עדי יחיש ה' גאולתנו, ימחה את זכר עמלק מן העולם - ומלבנו, ונזכה לעובדו באמת ובלבב שלם. (עד כאן ממעיין המועד פורים).

העמלק הנאצי ימ"ש

בדור האחרון, לדאבון ליבנו, שוב צץ עמלק, בדרכו של העם היהודי, וזמם "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, טף ונשים". ה' יצילנו. הוא העמלק הנאצי - יימחה שמו וייאבד זכרו.

לפני כ-2,000 שנה חז"ל צפו והעידו על כך: אמר רבי יצחק, מה באור הפסוק ותהלים קמ ט: "אל תתן ה' מאַוּיִי רָשָׁע, זָמְמוּ אֶל תַּפֵּק...?" - אמר יעקב אבינו לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אל תתן לעשו הרשע תאוות לבו, זממו אל תפק - זו גרמניא [גרמניה והגר"א] של אדום, שאלמלי הם יוצאים, מחריבים כל העולם כולו. (מגילה ו ע"ב)

בספר איש על החומה (עמוד 108) כתב, שבעת ביקור הקיסר הגרמני וילהלם בירושלים בשנת תרנ"ט, נערכה לכבודו קבלת פנים מפוארת וגדולה, ורבים מבני ירושלים יצאו לקבל את פניו, חלקם מסקרנות, וחלקם כדי לברך את הברכה שמברכים על ראיית מלך: "שחלק מכבודו לבשר ודם". אולם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל לא יצא, ואמר: מקובלני מהמהרי"ל דיסקין, כי מסורת בידו מהגר"א, שהגרמנים הם מזרע עמלק. ואידך אברך על מי שמצווים למחותו?! [ויש לציין שהיה זה כ-40 שנה לפני השואה. והגר"א אמר על גרמניה שהיא עמלק כבר לפני כ-250 שנה, ובזמנו רבים לא קיבלו את דבריו, כי גרמניה היתה סמל למדינה מתורבתת ונאורה. אבל לצערנו, בשואה אכן התגלה פרצופה האמיתי של גרמניה].

במגילת אסתר ישנו רמז על כניעתה של גרמניה, ותליית ראשי הנאצים ימח שמם.

שידור חוזר לתליית עשרת בני המן

* המעיין במגילת אסתר בתליית עשרת בני המן, יבחין כי ישנן שלוש אותיות כתובות בצורה קטנה מהרגיל: **ת, ש, ז**. וכן ישנה אות אחת ו' הכתובה בצורה מוגדלת, מה הרמז בזה?

* אמרו חז"ל (אס"ר ג ט): כל מקום שנאמר במגילה "מלך" סתם, ולא נאמר במפורש "המלך" אחשורוש", רומז לקב"ה, מלכו של עולם. אם כן, בפסוקים שלפנינו נרמז, שאסתר פונה אל "המלך", אל הקב"ה. ומה היא מבקשת? "שינתן גם מחר... ואת עשרת בני המן יתלו על העץ", מרמז על העתיד לבוא, שיתלו עשרת בני המן אחרים בהיסטוריה! על אלו בני המן נרמז בבקשתה של אסתר?

הָרְגוּ הַיְּהוּדִים וְאֶבֶד חֲמֵשׁ מֵאוֹת	
אִישׁ:	וְאֵת
פְּרִשְׁנֶהָא	וְאֵת
דְּלִפּוֹן	וְאֵת
אִסְפָּתָא:	וְאֵת
פוּרְתָא	וְאֵת
אֲדִלְיָא	וְאֵת
אָרִידְתָּא:	וְאֵת
פְּרַמְשְׁתָּא	וְאֵת
אָרִיסִי	וְאֵת
אָרְדִי	וְאֵת
וְיִתָּא:	עֶשְׂרֵת
בְּנֵי הַמֶּן בֶּן הַמֶּדְתָּא צַרְר הַיְּהוּדִים	
הָרְגוּ... וְתֵאמֶר אֶסְתֵּר אִם עַל	
הַמֶּלֶךְ טוֹב יִתֶּן גַּם מַחֵר לַיהוּדִים	

בשנת 1946, בעיר נירנברג שבגרמניה, נערך משפט מפורסם, הידוע בשם "משפט נירנברג". במשפט זה נידונו גדולי פושעי הנאצים שנותרו בחיים, ו-11 מתוכם נידונו למוות. במהלך המשפט אף נערך דיון איך להוציאם להורג, האם ביריות או בתלייה, והפסק היה: בתלייה!

מרטיין ג'לברט [ביומנו המפורסם המכונה "יומן נירנברג"] מתאר את תגובתם של הנידונים למוות - על פסק הדין להוציאם להורג בתלייה: "חובתי היתה לפגוש אותם בחזרתם לתאיהם. שאלתי כל אחד מהם מה היה פסק הדין. **גרניג** [ימ"ש. סגנו של היטלר ימ"ש] ירד ראשון וצעד אל תאו. פניו חיוורים וקפואים. עיניו יוצאות מחוריהן. מוות! אמר, עם שצנח על מיטתו המתקפלת ושלה יד ליטול ספר. ידיו רעדו למרות נסיונו להיות שווה נפש. עיניו היו לחות והוא נשם בכבדות, נאבק למנוע התמוטטות רגשית. בקול רועד בקשני שאעזבהו לנפשו שעה קלה. **ריבנטרוף** [שר החוץ ימ"ש] נכנס כאיש נדהם, החל להקיף את תאו כמתוך הלם, ולחש מוות! מוות! עכשיו לא אוכל עוד לכתוב את הזכרונות היפים שלי. צק צק! כל כך הרבה שנאה! צק צק! אחר ישב, אדם שבור לגמרי, וניבט בוהה נכחו. **קייטל** [ראש הצבא ימ"ש] היה כבר בתאו כאשר נכנסתי, גבו מופנה אל הדלת. הוא נסוב ומיהר לקפוץ לדום בקצה המרוחק של התא. אגרופיו קמוצים וזרועותיו קשיות, בעתה בעיניו. מוות - בתלייה! הודיע, קולו ניחר מעוצם החרפה. זאת לפחות, חשבתי שיחשכו ממני. אינני מאשים אותך על שאתה עומד בריחוק מאדם שנידון למוות בתלייה. אני מבין זאת בהחלט. אבל עדיין אני כמו שהייתי. אם רק תואיל לבקר אותי לפעמים בימים האחרונים האלה. אמרתי שאבקר. **קאלטנברונר** [ראש הכוחות המזוינים ימ"ש] הביע בחיבוק ידיו את הפחד שלא גילה בפניו אטומי הרגש. מוות! לחש, ולא יכל לומר עוד דבר. **פראנק** [ימ"ש] חייד בנימוס, אבל לא יכול היה להסתכל בי. מוות בתלייה! לאט, מניד ראשו כמסכים. הייתי ראוי לזה וציפיתי לזה, כמו שאמרתי לך תמיד. אני שמח שניתן לי ללמד זכות על עצמי ולהרהר בדברים בחודשים האחרונים. **רוזנברג** [ימ"ש] לגלג בסערות רוח, עם ההחלף חליפתו בסרבלי הכלא. החבל! החבל! זה שרציתם, מה? **שטרייכר** [עורך העיתון השטני "דר שטריימר". ימ"ש] חייד חיוך מעוקם. מוות, כמובן, בדיוק כמו ששיערתי. כולכם ודאי ידעתם זאת כל הזמן. **זאוקל** [ימ"ש] היה מזיע ואחוז רעד כולו כשנכנסתי לתאו. דנו אותי למוות! הפליט. פסק הדין אינו הוגן בעיני. אני עצמי מעולם לא התאכזרתי. תמיד רציתי בטובתם של העובדים. אבל אני גבר

ואוכל לקבל עלי את הדין. ואז פרץ בבכי. **יודל** [ימ"ש] פסע אל תאו, נוקשה וזעוף, משתמט ממבטי. אחרי שהותרו איזקיו ועמדנו פנים אל פנים בתא, היסס שניות אחדות, כאילו אינו יכול להוציא את המילים מפיו. פניו נזרעו כתמים אדומים מחמת מתיחותם של כלי הדם. מוות בתלייה! לזה, לפחות, לא הייתי ראוי. המוות בסדר גמור, מישהו חייב לשאת באחריות. אבל זה. פיו רטט וזו פעם ראשונה נחנק קולו. לזה לא הייתי ראוי. **סייס-אינקווארט** [ימ"ש] חייד, אבל קולו הסדוק הכחיש את דיבורו האגבי. מוות בתלייה. שוב חייד ומשך בכתפיו. כי כן, לאור המצב כולו, מעולם לא קיוויתי למשהו אחר. זה בסדר גמור. הוא שאל אם יקבלו עוד טבק, ואחר התנצל על שהוא נטפל לקטנות כאלו בשעה כזאת. **פריק** [שר הפנים ימ"ש] משך בכתפיו, קהה רגש עד הסוף. תלייה, לא ציפיתי לדבר אחר. הוא שאל על השאר ואמרתי לו כי ניתנו אחד עשר פסקי מוות, לרבות פסק הדין שלו. ככה, אחד עשר. אני שיערתי שיהיו ארבעה עשר. כי כן, אני מקווה שיגמרו מהר.

בליל ה- 14-15 באוקטובר, הצטרף גרינג אל היטלר, הימלר, גבלס וליי [שם רשעים ירקב], שאיבדו את עצמם לדעת. הוא בלע גלולת רעל ששמה קץ לחייו. שאר העשרה הוצאו להורג בתלייה.

סוכנות ידיעות בינלאומית, מדווחת על טקס התלייה (ניו יורק ג'ורנל אמריקן, 16 לקאוקטובר 1946):
 "יואכים פון ריבנטרופ, מי שהיה מיניסטר החוץ הגרמני, תפס את מקומו של גרינג בראש ההולכים לגרדום, ועשרת אבירי הנאצים הנידונים נתלו אחד אחר השני בתוך חדר ההתעמלות השומם, שהואר באור חשמל, ואשר עמד במרכז אחד החצרות של בית הסוהר העירוני בנירנברג. כל עשרת הנאצים השתדלו לקבל את מותם באומץ לב. רובם הביעו מורת רוח, אחדים נכנעו בצורה מבישה והאחרים ביקשו מחילה מריבון העולם. היחידי, מכל מקום, שהסתמך על האיידאולוגיה הנאצית היה יוליוס שטרייכר, צורר היהודים. התנהגותו היתה חוצפנית יותר מכל יתר הנידונים, והוא צווח בקולי קולות 'הייל היטלר' בעת שעלה על המדרגות לעבר הגרדומים. כשהגיע שטרייכר פנים אל פנים אל החבל, הוא נעץ שוב את עיניו לעבר הקצינים מבנות הברית ולעבר שמונת העיתונאים שייצגו את עיתונות העולם. הללו ישבו בשורה אחת ליד שולחנות קטנים לאורך הקיר בדיוק לפני הגרדומים. באש שנאה שבערה בעיניו הסתכל שטרייכר אל עדי הראייה והוא זעק: **"חג פורים 1946"**. אותו רגע ניתר הפתח תחתיו בקול חבטה חזקה. החבל התהדק בחוזקה, והגוף התנדנד בתנופה. אוושת אנחה נשמעה היטב מתוך התא הקודר של הגרדום."

יום ההוצאה להורג היה - **"כ"א תשרי תש"ז** [הוא יום 'הושענא רבה', שעליו אמר הזוהר הקדוש (ויקרא פרשת צו דף לא ע"ב): "ביום השביעי של החג, הוא סיום הדין של העולם, ופסקי הדינים יוצאים מבית המלך, והגבורות מתעוררות ומסתיימות ביום ההוא]. שנה זו רמוזה בשלוש האותיות הקטנות שבשמות עשרת בני המן: **תש"ז!** והאות הגדולה **ו'** מרמזת שהאירוע היה באלף השישי.

ומה פשר זעקתו המוזרה של שטרייכר...? אולי שטרייכר ידע, שזהו "שידור חוזר" לתליית עשרת בני המן... (מתוך טיב הפרשה - וישלח. מסילות אל האמונה 179)

כן יאבדו כל אויביך ה'!

יהי רצון שנזכה בקרוב לקיום דבר ה': "כי מַחַה אֶמְחָה אֶת זֶכֶר עֲמֶלְק מִפְּתַח הַשְּׁמַיִם". ימחה עמלק מן העולם, ואף רושמו וכוחו ימחה מליבנו, ונזכה לעבוד את הקב"ה באמת ובתמים, בלב זך וישר, בדביקות שלימה. ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אמן ואמן.

אומר הבן איש חי זצ"ל: נראה לומר בסיעתא דשמיא, כי נס האחרון האמיתי הוא גאולת ישראל מאדום, וביטול קליפת עמלק. **וידוע כי על ידי קריאת מגילת אסתר ושאר מצוות שעושים בפורים, יהיה ביטול מחודש בכל שנה במקצת מקליפת עמלק.** כי המן הוא זרע עמלק. ונמצא נס של אסתר יוצא ממנו תועלת תמיד לנס הגדול שהוא סוף כל הניסים. ובזה יובן מה שכתב בילקוט תהילים (סימן כב): "אמר רבי יהודה בר רבי סימון, בית שיש בו נחשים, מביאים קרן של איילת ומעשנים בתוכו, ומיד הנחשים בורחים. כך כשבאה אסתר [שנמשלה לאיילת] ברח המן". והכוונה, שהמשל הזה הוא שייך בכל דור ודור, ולא דוקא על אותו הדור שנצלב בו המן. כי באמת בכל שנה, בזכרון נס אסתר, בורחים הנחשים שהם גונדא [ת"ל] דקליפת עמלק, שהוא נחש הקדמוני, וגבר ישראל". (בן יהודע יומא כט ע"א)

השמחה – מאין תימצא?

אל חדר הרופא נכנס אדם מדוכא ומר נפש. "דוקטור", בכה האיש, "סובל אני מעצבות גדולה מאוד, שרוי אני בדכאון נפשי עמוק, ואין ביכולתי לשמוח בשום דבר. חיי אינם חיים, רוצה אני כי תתן לי עצה או תרופה כדי לצאת מדכאוני הקשה."

"עצה מצויינת לי אליך", ענה הרופא, "בעיר הסמוכה ישנו בדרן, העורך מופעי בידור מיוחדים במינם. גם האדם הקשוח והעצוב ביותר, ההולך למופעים אלו, אינו יכול שלא לצחוק ולשמוח. עצתי לך אם כן שתלך למספר מופעים כאלו, וכך בודאי תצליח להכניס ללבך הדווי אור ושמחה".

"עצתך היתה יכולה להיות נפלאה", שח האיש בעוגמת נפש, "אלא שישנה בעיה אחת: אותו בדרן אינו אלא... אני בעצמי."

האושר, השמחה - הם משאת נפשו של כל אדם עלי אדמות. בכל פעולותינו אנו רוצים ושואפים להגיע למטרה נכספת זו. אך כיצד?

מספרים על ר' אייזיק, שפעם חלם חלום, כי בעיר הבירה ברלין מתחת לגשר ישנו מטמון גדול. כאשר חזר חלום זה שוב ושוב, החליט ר' אייזיק לנסות את מזלו. הוא נסע לעיר הבירה, והתחיל לחפש את האוצר מתחת לגשר. השומר הניצב במקום, אשר ראה אדם המתנהג כמרגל, ניגש אליו ושאלו לפשר חיפושיו. ר' אייזיק ניסה להתחמק, אך השומר לא הרפה. לבסוף בלית ברירה סיפר לו את דבר החלום.

למשמע החלום פרץ השומר בצחוק גדול, ואמר: "האם גם אתה מאלו שמאמינים בחלומות? הנה גם אני חלמתי חלום, כי בעיירה הסמוכה מתגורר יהודי בשם אייזיק, אשר מתחת לתנור ביתו ישנו אוצר גדול. האם חושב אתה כי בשל חלום טפשי זה אטריח את עצמי ללכת לביתו של היהודי?!" אך שמע ר' אייזיק את דברי השומר, מיהר מיד לביתו והתחיל לחפור מתחת לתנור. אכן לאחר חפירה קלה מצא מטמון גדול והתעשר עושר רב.

פעמים רבות מחפשים אנו אחר אוצרות שמחה נעלמים, מחפשים אנו אותם בכל מקום אפשרי: במסיבות, בקניות, בבתי מלון ועוד ועוד, אך עלינו לדעת כי אוצר השמחה האמיתי, נמצא דווקא אצלנו פנימה!

שמחה חיצונית דומה לשמחתו של השיכור, שכאשר יפוג טעם היין, תפוג גם השמחה. שמחה זו היא בעצם **בריחת האדם מעצמו**. לעומת זאת שמחה אמיתית נובעת **מהתרכזות האדם בעצמו**.

יום פורים, יום שמחה, עומד לפנינו. רוצים אנו להרבות בשמחה, כמצות היום. אך עלינו לזכור, כי השמחה לא תושג מתוך הוללות, מתוך פריצת גדרות, ליצנות, לשון הרע והפקרות. "שמחה" שכזו מותירה אחריה טעם מריר מאוד.

"עבדו את ה' בשמחה" - אותיות **מחשבה**. רק מתוך מחשבה נצליח בעז"ה לשמוח באמת. נשתדל שתהא שמחתנו שמחה יהודית של מצוה. נחשוב על כל אותם אנשים, אשר המשלוח מנות שנשלח להם, יוסיף להם אור ושמחה. ימי הפורים הם גם הזדמנות פז עבורנו לשפר יחסים מתוחים עם שכנים ומכרים על ידי משלוח מנות מחויד. כדאי לחשוב גם על זה. נחשוב על הזכות שנפלה בחלקנו לקיים את מצוות היום, ונשתדל לקיימם בשמחה. עם מעט השקעה של מחשבה נוכל בעזרת ה' לשמוח ולשמח, ולקיים בהידור את מצוות היום.

הנה לנו דוגמאות מן המקורות לשמחה אמיתית, הנובעת מפנימיות הנפש:

😊 "איזהו עשיר? – השמח בחלקו!"

אדם היודע לשמוח במה שיש לו - הנו אדם מאושר. כתוב: "השמחה - מאין תמצא?" - בסימן שאלה, אך ניתן לקרוא זאת גם בסימן קריאה: "השמחה - מאין תמצא?" - אדם הרוצה למצוא את השמחה באמת, יכול לשמוח מכלום, מאין! וזאת אם רק ישכיל למצוא את נקודות האור והיופי שבחיינו.

מסופר על רבי אריה לוי זצ"ל שהיה חי לפני כחמישים שנה, בדירה עלובה ובדוחק רב. כאשר ראינו אותו עיתונאים ושאלו: "רבי אריה, יאמר נא, האם טוב ונה לו כאן? כלום אין התקרה דולפת בחורף? והמיטה אינה קשה? ודלתות הארון גם כן נפתחות בקושי...? הניח רבי אריה את ידו על כתף העיתונאי ואמר: ישמע נא! פעם נדברתי עם רעייתי ע"ה, כי תמיד נחיה ממה שיש לנו! וברוך ה' מה חסר לי? החדר

גבוה ממני ואינני צריך להתכופף כדי להכנס. מים יש לי, וגם חשמל, ובאמת שאני חי היום, איך אומרים? ממש כמו לורד!

מה שקובע את מידת האושר והשמחה של האדם, אינו מה שיש לו, אלא **צורת ההתייחסות** שלו למה שיש לו, כמו שאומר הפתגם: **"מיהו האדם שיש לו כל מה שהוא רוצה: מי שרוצה את מה שיש לו!"**.

מעשה נודע מסופר על הבעל שם טוב הקדוש שפגש את חייקל, שואב המים של העיירה, שהתהלך לו בסמטאות עם האסל והדליים הכבדים על כתפיו, ושאלו: "מה שלומך ר' חייקל?", "אוי!" נאנח ר' חייקל כשהוא מוריד את האסל מעל כתפיו, ומוחה את הזיעה הניגרת על מצחו, "קשה לי מאוד, אני כבר לא צעיר, ונגזר עלי להסחב עם דליי מים כבדים, לטפס עד קומות גבוהות ובשכר זה כמה אני מקבל? בקושי כמה פרוטות עלובות, כמה מר הוא גורלי!"

למחרת שוב פגש בו ושאלו: "מה שלומך היום, ר' חייקל?", "הו, ב'הו!" חייך ר' חייקל, "למרות שאינני צעיר אני עדיין מצליח לשאת את האסל והדליים הכבדים, ומטפס עד לקומות גבוהות. אומנם אינני מרויח מעבר לכמה פרוטות אך בכל זאת אני מתפרנס בכוחות עצמי ואיני נופל לטורח על זולתי, כמה שפר חלקי..." כששמע זאת הבעש"ט אמר: "עתה התישבה לי הסתירה בין מה שאמרו חז"ל "מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה", ומצד שני אמרו "אדם נידון בכל יום" - הכיצד? אומנם מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה לכל השנה, אך בכל יום אדם קובע מחדש כיצד להתייחס אל הדברים, בקושי או בקלות.

מספרים שפעם שאל ר' שמעלקא מניקלשבורג את רבו: איך אפשר לקיים את דברי חז"ל: "חייב אדם לברך על הרעה, כשם שהוא מברך על הטובה, בשמחה"? וכי אפשר לאדם לשמוח בדברים הרעים שקורים לו, באותה מידה שהוא שמח בדברים הטובים? השיב לו הרב, תלך לבית המדרש, ותמצא שם את תלמידי רבי זושא מאניפולי, והוא יסביר לך את דברי חז"ל, שכן רבי זושא הוא עני מרוד, ומצבו בכי רע ודחוק מאוד. אותו מתאים לשאול שאלה זו.

הלך ר' שמעלקא אל רבי זושא ושטח לפניו את שאלתו. תמה רבי זושא ואמר: אינני מבין מדוע שלח אותך רבנו אלי! שאלה כזו מתאים היה לשאול אדם שעבר צרות ורעות בחיים שלו, אבל אני - יש לי ברוך ה' כל טוב מיום היוולדי ועד עתה, ומנין אוכל לדעת כיצד מברכים על הרעה?! הרי לא עבר עלי שום דבר רע!?

שמע ר' שמעלקא את התשובה, והבין כי לא לחינם שלח אותו רבו לרבי זושא. יהודי צריך להיות תמיד בשמחה כזו, שאף אם הוא מגיע למצב רע, הוא לא מרגיש כלל שזה רע, אלא מביט תמיד אך ורק על הטובות הרבות עד אינסוף שעוטף בהן אותו ה' יתברך.

☺ "פקודי ה' ישרים, משמחי לב"

מקור בלתי נדלה של שמחה עבור היהודי הוא קיום המצוות. שמחה של מצוה היא שמחה בעלת עוצמה גדולה כל כך, אשר רק כאשר חווים אותה מבינים את עוצמתה ועומקה. התגברות פנימית, עשיית מצוה לשם שמים, ואולי גם מתוך קושי - אלו מותרים אחריהם שובל ארוך של טוהר ושמחה.

☺ "נגילה ונשמחה בישועתך"

האמונה והבטחון בה' יתברך מהווים אף הם מקור אמיתי של שמחה. וזכור כי:

המאמין בה' בלב שלם, אין בחייו דאגה כלל וכלל

כי הוא יודע שהכל נעשה לטובתו ולתועלתו האמיתית. גם אם עדין לא הגענו אל הבטחון השלם, ואל אי הדאגה המוחלטת, הרי שכל התחזקות באמונה ובטחון, משרה עלינו יותר שלווה ושמחה.

כותב רבנו בחיי (תחילת פרק א משער הביטחון): "מהות הביטחון הוא **מנוחת נפש הבוטח**, ושיהיה לבו סמוך על מי שבטח עליו שעושה הטוב והנכון לו בענין אשר יבטח עליו".

ובספר 'אור לציון - מוסר' באר, כי הנה מצות הביטחון מנה אותה רבנו בחיי זצ"ל בין המצוות הקשורות ללב, להורות שעיקר המצוה היא בלב, שאם יאמר אדם בפיו, אני בוטח בה', אבל בלבו איננו מרגיש זאת, הרי לא קיים את המצוה, אבל אם בלבו בוטח בודאי קיים את המצוה, ואמנם טוב שיבטא זאת בפה מלא. וצריך לדעת ולהאמין שאין הסיבה גורמת לאשר נעשה, אלא הקב"ה הוא המסובב וגורם שתהיה הסיבה שעל ידה נעשה הדבר, לכן חלילה לתלות דבר מהנעשה בעולם, באיזו סיבה כל שהיא. לדוגמא בעל חנות שעשה סיכום שבועי או חדשי ונוכח לדעת שרווחיו מועטים היו, לא יתלה זאת בסיבה מפני שחברו בחנות הסמוכה הכריז על מכירת חיסול ובוזה משך את כל הקונים אליו, וכן כל כיוצא בזה, כי אלה מחשבות הבל וריק. אלא הכל נעשה בהשגחה עליונה ומדוקדקת. ומכלל זה לומדים גם שלא לבטוח בשום גורם בעולם שהוא יעשה, שהוא יעזור ויפעל, אלא יתלה בטחונו אך ורק בבורא יתברך, וכל שכן שלא להחניף לאף אדם כדי להשיג על ידו דבר כל שהוא, שהרי זה כבוטח באדם חלילה.

ובאמת שכל הגורמים בעולם, הם רק שלוחיו של הקב"ה. נמצא שכשהוא בוטח בגורם כל שהוא, הרי בטחונו באמצעי ולא בעיקר, וזה כאדם שנחוצה לו דירה למגורים ודואג כיצד ישיג כסף לקניית הדירה, בודאי שטעות היא בידו, כי הוא צריך לבטוח בהקב"ה שימציא לו דירה בדרך הטובה לפניו יתברך, אבל לא ידאג על הכסף. ועל אף שצריך לעשות השתדלות להשגת מבוקשיו, גבול ההשתדלות נמדד לפי

דרגת האדם. ואין צריך לומר שאין לעשות חריצות יתירה המהווה חוסר בטחון. וגם ישתדל ככל האפשר להעסיק רק את גופו ולא את ראשו, כי לראש נודעת חשיבות עליונה, וצריך לנצלו רק לתורה וליראה, ולא תעזור חריצות ומחשבות יתרות להשגת מבוקשיו, כי רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום.

רצונך להיות מאושר?

קרא את השורות שלפניך, חזור וקרא אותם שוב, חזור וקרא אותם בכל הזדמנות, חקוק את הדברים על לבך, השתדל להפנימם ותרגיש את תחושת האושר והשלוה המציפה אותך בכל עת ובכל מצב בחייך, תחושתו של אדם מאמין!

שבעת עמודי היסוד שידיעתם מביאה לביטחון ועל פי רבנו בחיי בספרו חובת הלבבות, שער הבטחון:

- א. השם אוהב כל אחד ומרחם על כל אחד.
- ב. השם דואג ומשגיח בקפדנות על כל צרכיו.
- ג. השם חזק וכל יכול ובעל הכוחות כולם.
- ד. השם יודע באופן יסודי את טובתו האמיתית של כל אחד.
- ה. השם הוא מנהיגו היחיד של האדם מתחילת בריאתו ועד יום מותו.
- ו. אף אחד אינו יכול להזיק לי, ולא להיטיב לי, אם לא ברצונו יתברך.
- ז. מידת טובו של ה' יתברך, הינה תמידית, כלפי כל אדם, אף כשאינו ראוי.

☺ "וְשִׂמְחֵתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי"

כמה מאושר הוא היהודי אשר יש לו "קו פתוח" אל בורא עולם, לפנות אליו בתפילה בכל מקום, בכל מצב ובכל זמן, כמו שנאמר בתורה, "כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו כֹּה' אֱלֹהֵינוּ כָּכָל קְרָאנוּ אֵלָיו" (דברים פרק ד פסוק ז).

עגלון אחד נסע בעגלתו מעיר לעיר. בדרך ראה עני מסכן העושה את דרכו ברגל, כשעל שכמו תרמיל כבד. נכמרו רחמי העגלון, הוא עצר את העגלה והזמין את העני לעלות אליה. אורו עיניו של ההלך המסכן. הוא עלה על העגלה והתרווח על המושב, אלא שאת התרמיל לא הוריד משכמו. "מדוע לא תסיר מעליך את התרמיל?" שאל העגלון הרחמן. "אהה", נאנח העני, "אתה באמת נדיב לב, אך לא נעים לי להטריח אותך יותר מדי. די לי בזאת שהכבדתי על העגלה בכובד גופי, אינני רוצה להכביד גם על ידי הנחת התרמיל!"...

ומה נאמר אנחנו? גם אנחנו לפעמים מרגישים לא נעים להטריח את הקב"ה בבקשות קטנות ופעוטות ערך.. "נפקיד את הבעיות הגדולות ביד הקב"ה", אנו אומרים לעצמנו, "אך עם הבעיות הקטנות והיומיומיות, ננסה להסתדר לבד".
האמנם!?

מסופר על אחד ממקורביו של החזון איש זצ"ל שהגיע יום אחד לבית רבו, ושמע מפיו את הדברים הבאים: "לפעמים רואים אנו אדם שומר תורה ומצוות ופתאום ביום בהיר אחד הוא פורק מעליו את העול. לכולם נדמה שמפנה זה חל בפתאומיות, אך למעשה, ההידרדרות הפנימית החלה בודאי זמן רב קודם לכן, האמונה בתוך ליבו נחלשה כבר מזמן" כך סיים החזון איש את דבריו. כאשר יצא הבחור בדרכו חזרה לירושלים, טרוד היה מאוד במחשבתו, הוא שאל את עצמו שוב ושוב: מדוע החזון איש אמר לי דברי תוכחה קשים כל כך? איזה פגם מצא בי? כשהגיע לירושלים פגש את חברו וסיפר לו את כל הענין, הדברים נראו תמוהים גם בעיני החבר, והוא יעץ לו לשוב לבני ברק, אל ביתו של החזון איש ולבקש הסבר על הדברים. הבחור אכן כך עשה. למחרת נסע שוב אל החזון איש ושאלו לפשר הדברים. החזון איש קידם את פניו בחיידך ואמר לו: "אמונה היא מהדברים הצריכים חיזוק תמידי. אם אין אדם מחזק את אמונתו, היא הולכת ונחלשת. אדם צריך לחוש את הקב"ה יום-יום:

וכיצד מגיעים לאמונה חושית? - כל דבר שהנך זקוק לו, בקש אותו מהקב"ה. אם דרושות לך נעליים חדשות, עמוד בפינת החדר ותאמר: רבונו של עולם, המצא נא לי כסף כדי לקנות נעליים חדשות, וכך בכל דבר ודבר. על ידי זה תרגיל את עצמך להכיר ולהרגיש שה' יתברך הוא הנותן לך את הכל. כך רוכשים אמונה חושית!" סיים החזון איש.

באפשרותנו לפנות אל אבא שלנו שבשמים בכל עת ובכל שעה, הוא תמיד זמין, אף פעם לא "תפוס" אצלו, וגם אין אצלו "שיחה ממתינה", לא "תא קולי", ולא "מזכירה", הקב"ה מתאוה לתפילותינו. על ידי שנתפלל אליו תמיד, נחוש תחושת תלות בה' יתברך "כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי", נטיל על הקב"ה את כל "כובד" בעיותינו הגדולות והקטנות, והוא כבר ידע היאך לטפל.

ויש לדעת, כי בכל מצב יש לפנות אל אבא שלנו שבשמים, אף אם נראה שבמצב שבו אנו נמצאים, לא יוכל להינתן שום פתרון שבעולם, בכל זאת יודעים אנו שאנו בוטחים לא בבשר ודם שהוא מוגבל, אלא בה' יתברך בורא העולם שבודאי הוא הכל יכול, ואין מה שיכול לעצור בעדו. וכבר ראינו בנביא (מלכים א פרק כב. דברי הימים ב פרק יח) על אחאב מלך ישראל ויהושפט מלך יהודה שנלחמו עם מלך ארם, וצויה מלך ארם לחייליו שלא להרוג שום אדם אלא את מלך ישראל בלבד. ומלך ישראל התחפש ולבש בגדים פשוטים מחמת פחדו שמא יכירוהו, אבל יהושפט מלך יהודה לבש בגדי מלכות, והחיילים חשבו שמלך יהודה הוא מלך ישראל והגיעו אליו והניחו עליו את החרב להורגו, ואז זעק אל הקב"ה, ומיד הסית הקב"ה את חיילי ארם ממנו ולא הרגוהו, ככתוב בנביא: וּמִלֶּךְ אֲרָם צָנָה אֶת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר לוֹ לֵאמֹר לֹא תִלַּחֲמוּ אֶת הַקָּטָן אֶת הַגָּדוֹל, כִּי אִם אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ: וַיְהִי כַּאֲזוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת יְהוֹשָׁפָט וְהָמָּה אֲמָרוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וַיִּסְבּוּ עָלָיו לְהִלָּחֵם וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט וְה' עֲזָרוּ וַיִּסִּיתֵם אֲלֵהֶם מִמֶּנּוּ:

ואמרו במדרש ילקוט שמעוני (מלכים סימן רכב): "ויזעק יהושפט וה' עזרו" - מלמד שלא היה חסר כי אם להתיז את ראשו, וזה שאומר הפסוק (דברים ד ז): "כה' אלהינו בכל קראנו אליו". אמר רבי יודן, אדם בשר ודם שיש לו אדון - אם הגיע לו עת צרה, אינו נכנס אצלו פתאום, אלא קורא לבן ביתו ואומר לו, תאמר לאדון שפלוני רוצה לדבר עמו, אבל אצל הקב"ה אינו כן, **אלא אם הגיע לאדם צרה, לא יקרא לא למיכאל ולא לגבריאל אלא יקראני ואענהו**, וכן הוא אומר (ויאל ג ה) "כל אשר יקרא בשם ה', ימלט". ע"כ.

ומיהושפט מלך יהודה, למד גם כן נכדו חזקיהו המלך, שבשעה שהיה חולה מאוד, שלח אליו הקב"ה את ישעיהו הנביא שיאמר לו שנגזרה עליו הגזירה שימות, אך חזקיהו לא התיאש כלל, ועמד בתפלה ובתחנונים לבורא עולם, וקיבל הקב"ה את תפלתו. כמסופר בנביא (מלכים ב כ):

בַּיָּמִים הָהֵם חָלָה חִזְקִיָּהוּ לְמוֹת וַיְבֹא אֵלָיו יִשְׁעִיָּהוּ בֶן אֲמוּץ הַנְּבִיא וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' צוּ לְבִיתְךָ כִּי מוֹת אֶתָּה וְלֹא תַחִיָּה: וַיִּשֶׁב אֶת פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' לֵאמֹר: אָנֹכִי ה' זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנֶיךָ בְּאֵמֶת וּבְלִבָּב שְׁלֵם וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עָשִׂיתִי וַיִּבֶן חִזְקִיָּהוּ בְּכִי גְדוֹל: וַיְהִי יִשְׁעִיָּהוּ לֹא יִצָּא חֵצֵר הַתִּיכְנָה וַדְּבַר ה' הָיָה אֵלָיו לֵאמֹר: שׁוּב וְאֲמַרְתָּ אֶל חִזְקִיָּהוּ נְגִיד עַמִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ שְׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ רָאִיתִי אֶת דְּמַעְתְּךָ הִנְנִי רֹפֵא לָךְ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַעֲלֶה בֵּית ה': וְהִסַּפְתִּי עַל יָמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמִכֶּפֶר מְלֶכֶךָ אֲשׁוּר אֲצִילְךָ וְאֶת הָעִיר הַזֹּאת וְגִנּוֹתֶי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְמַעַנִּי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי:

ואמרו חז"ל בגמרא מסכת ברכות (דף ט ע"א) שמה שאמר לו ישעיה הנביא, כי מת אתה ולא תחיה, היינו מת אתה בעולם הזה ולא תחיה גם לעולם הבא, כלומר שלא יהיה לו חלק לעולם הבא. ושאל אותו חזקיה למה כל זה, ענה לו ישעיה כיון שלא נשאת אשה לקיים מצות פריה ורביה. אמר לו חזקיה, וכי בחינם לא נשאתי אשה, הלוא ראיתי ברוח הקודש שיצאו ממני בנים לא טובים שיעברו על התורה. אמר לו ישעיה: למה לך להכניס את ראשך בסודותיו של הקב"ה? מה שאתה מצווה לעשות - תעשה, אתה מצווה על מצוות פריה ורביה, ועליך להביא לעולם ילדים ולחנך אותם לתורה, והקב"ה מה שטוב בעיניו יעשה הוא. אמר לו חזקיה, הריני חוזר בי ממחשבותי, ותן לי אולי את בתך לאשה, ואז אפשר שהזכות שלי ושלך יגרמו ויצאו לי בנים צדיקים. אמר לו ישעיה, הקב"ה אמר לי שכבר נגזרה עליך הגזירה, וממילא לא אתן את בתי לאדם שהולך למוות. אמר לו חזקיה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא [יהושפט הנ"ל] **אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים**. שנאמר (איוב יג טו) הֵן יִקְטְלֵנִי, לוֹ אֶיֶחַל. ע"כ. וכמו שראינו בפסוקים לעיל שמיד קיבל הקב"ה את תפלתו של חזקיה, ועוד לא הספיק לצאת ישעיהו הנביא מחצר המלך, וכבר נגלה אליו הקב"ה ואמר לו שיודיע לחזקיה שהוא מרפא אותו מהשחין, ומוסיף לו עוד חמש עשרה שנה לחיות, וכן יצילהו מסנחריב מלך אשור שבה להלחם בו.

אחים יקרים, הנה לנו חזקיהו המלך ששמע את גזרתו של הקב"ה מפורשות, "כי מת אתה, ולא תחיה", ובכל זאת לא נתן אל לבו תחושת יאוש כלל, אלא הסב פניו אל הקיר ובכה והתפלל מקירות לבו, והקב"ה ענה לו. על אחת כמה וכמה במקרים שונים ומשונים שקורים אצל כל אחד, ואדם כבר נשבר ומתייאש ואין לו מצב רוח כלל, כי לדעתו אין תקוה, אך שוכח הוא לרגע את בורא עולם ישתבח שמו לעד שהכל שלו והכל הוא יכול, וכמו שאמר בנביא (שמואל א יד ו): "כִּי אֵין לֵהּ מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אֹז בְּמַעַט" - להקב"ה אין מניעה להושיע ישועה קטנה או ישועה גדולה, הכל בשבילו אותו הדבר.

אשר על כן, אחי ורעי, בואו ונחלץ חושים לשתף את בורא עולם בכל עניינינו כולם, מהקטנים ועד הגדולים, ונבטח בה' באמת ובתמים ובלב שלם, שהכל ממנו יתברך, ושהכל לטובתנו. ועצה טובה לכל אדם שמגיעים אליו כפעם בפעם מקרים המצערים אותו מאוד, שישתדל לומר 'תקון חצות' ולהצטער ולבכות על חורבן בית המקדש, וכמו שפסק מרן בשלחן ערוך (או"ח סימן א סעיף ג) "ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש". כי בורא עולם קבע לאדם כמות של צער שיצטרך לעבור אותה, והחכם ממיר את הצער הזה על חורבן בית מקדשנו ותפארתנו ובוכה על גלות וצער השכינה, וממילא לקח את מכסת הצער והיסורים המגיעה לו, אבל אדם שלא בוכה על דברים חשובים אלו, אין ברירה אלא לשלוח לו ענייני צער אחרים, ה' יצילנו.

ועל כל פנים לאחר שאדם מתפלל, אומר החזון איש, צריך הוא לחוש תחושה כזאת: אני את שלי עשיתי, כלומר התפללתי, והוא יתברך יתן לי כפי מה שהוא מבין, ומתי שהוא מבין, ואני סמוך ובטוח שגם אם לא יתן לי, אין זה אלא לטובתי, ותפילתי בודאי לא הלכה לחינם, הקב"ה גונז את כל התפילות ושומרו, ואותן תפילות יעמדו לי במקום אחר. וכאשר רואה אדם שתפילתו אכן התקבלה, מן הראוי הוא שישוב ויפנה אל ה' ויודה לו. ואז הוא חווה שוב את החוויה של הקשר עם הקב"ה. אם הוא עושה כך בתמידות יזכה לאמונה חושית, זוהי הדרך הקלה להשגת האמונה שהורה החזון איש לתלמידו.

אמונת חכמים

ראינו במהלך סיפור המגילה, שגזירת השמד נגזרה על עם ישראל בגלל חוסר אמונת חכמים, שלא צייתו להוראתו של מרדכי היהודי - לא להשתתף במשתה אחשוורוש. והתשועה הגיעה על ידי שתיקנו פגם זה, ונשמעו להוראתו של מרדכי להתקבץ בתפילה, אף על פי שבמבט אנושי היה נראה שמרדכי אשם בכל מה שקרה וכפי שסופר לעיל בהרחבה).

אמונת חכמים היא אחת מיסודותיו של העם היהודי. מעלתם הנשגבה של חכמי ישראל מתאפיינת בדעת תורה ובכשרונם האדיר לראות בשכל ישר את הדברים. העצה שלהם היא לא רק עצה נכונה, אלא היא מבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים".

על פי זה ניתן להבין את הנאמר בתורה: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", מפרש בספרי: אפילו נראה בעיניך שהשמאל הוא הימין והימין הוא השמאל, שמע להם.

יתכן בהחלט שעד שלא יצא הדבר מפי החכמים, היה הימין ימין והשמאל שמאל, כפי שהדברים אמנם נראים. אך מכיון שאמרו על ימין שהוא שמאל, נהפך הימין להיות שמאל, מכיון שכך גזר הצדיק, וממילא הקב"ה מקיים.

מסופר על שני בחורים שבאו מארצות הברית ללמוד בישיבת מיר בליטא וחלו במחלה נדירה. קצרה יד הרופאים המקומיים מלהושיע, ולכן שלח אותם הגאון רבי ירוחם זצ"ל משגיח הישיבה, אל אחד מגדולי הדור שישאלוהו אודות רופא הנמצא באזור מגוריו. לפני שיצאו לדרכם הזהירם רבי ירוחם שיתיעצו עם הרב ההוא בכל פרט ולא ימרו פיו חלילה. השניים יצאו לדרך, וכשהגיעו אל מקום מגורי הרב פנו אל בית הרב, וקבלו ממנו הוראה מפורשת שאם ירצו הרופאים לנתחם אל יסכימו בשום אופן שיתבצע הניתוח אלא על ידי רופא פלוני. אחד מהם ציית להוראות והתעקש לקבל את הטיפול אך ורק על ידי הרופא שאמר לו הרב, ולאחר זמן הבריא. אבל חברו - כשבא לקבל את הטיפול במחלתו, נעדר הרופא ההוא מהמקום, אי לכך אמר שהוא רוצה להמתין עד שיחזור. השפיעו עליו הרופאים שיפנה אל רופא אחר שכן לא כדאי לדחות את הטיפול, מה גם שהרופא השני אף הוא רופא מצוין. הדברים השפיעו עליו ולמרות אזהרת הרב הסכים שהניתוח יתבצע על ידי הרופא השני. אחרי שלושה ימים נפטר הבחור. מספרים תלמידי ישיבת מיר שבמשך חצי שנה בסיומה של כל שיחה שאמר רבי ירוחם בפני בחורי הישיבה, היה מזכיר את השניים שנסעו להירפא, והיה מסיים בזה הלשון: זה ציית וזה לא!

כיצד זכו חכמי ישראל לבהירות השכל והבנה עמוקה בכל צרכי העם ברוחניות ובגשמיות? מכח התורה הקדושה! אומר החפץ חיים: "יש בחיי האדם רגעים אשר הוא נאלץ להחליט בענין מסוים ואינו יודע מה להחליט ויש ענין הנוגע לו עד נפש, ומי שאינו יודע מה לעשות, הוא בא לידי יאוש. והנה לוחש לו אחד על אוזנו: "הרי תוכל לשאול בעצתו של ה' יתברך בכבודו ובעצמו".

"איככה אוכלי?" ישתומם האדם, ובאמת, אומר החפץ חיים, ניתנה אפשרות זו לכל אדם ואדם! יש לנו תורה הכוללת תשובות על כל השאלות שבעולם. הפתרון שמוצאים אותו בתורה הוא עצת ה'. יש לדעת שמלבד המצוות הכתובות בתורה, רשומות שם גם עצות, עצות מנוסות, וכשם שהתורה נצחית גם עצתה היא נצחית".

רבי אלחנן וסרמן זצ"ל מוסיף משל ציורי: הרי שבא אליך ראובן ואומר לך שנתלכלכו פניך, ולעומתו שמעון מכחישו ואומר שפניך נקיים לגמרי. מה היית עושה? אתה ניגש לראי ונוכח לראות בעצמך עם מי הצדק. והנה התורה היא הראי הבהיר שלנו שהכל משתקף בה, וכשיש ספקות ומתגלים חילוקי דעות, יש להתבונן קודם כל

מה כתוב בתורה. התורה נקראת "תושיה" מפני שהיא העצה היחידה לאומה הישראלית, וכן לאיש ישראל כפרט - בכל השאלות.

אנו רואים בימינו שנתרבו בישראל ארגונים שונים בתחומי הפוליטיקה, הכלכלה, התרבות והלאומיות המרבים בחיפוש עצות להטבת מצבינו. וראה זה פלא, מכל העצות הניתנות מכל עבר, מחלת העם רק מכבידה ומוסיפה ואנו מתדרדרים מבחינה גשמית, ובמקביל - ברוחניות.

מדוע כל העצות מביאות לידי תוצאות הפוכות? אומר רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שכדי להיות בר סמכא להשיא עצה נכונה, צריך האדם להיות נחון בתכונות הבאות:

- א. שיהיה בר דעה.
- ב. שלא יהיו לו נגיעות אישיות בדבר.
- ג. עליו להיות שונא בצע.
- ד. בנוסף לשכל הישר, צריך הוא להכיל דעת תורה שהיא אינסופית. דעתם של האנשים הפשוטים מעורבת היא בכל מיני השפעות ודעות מן השוק, עיתונים, רדיו וכו', ולכן דעתם משתנה בהתאם למה ששמעו. לפיכך **רק מי שמכיל בקרבו דעת תורה נקיה במאת האחוזים ללא שמץ של תערובת דעות זרות כלשהן, יכול להיות בר סמכא!**
- ה. בנוסף לכל התנאים הנזכרים יש צורך בכח עילאי הגדול מכולם והוא - "סייעתא דשמיא", ולה זוכים יחידי סגולה.

ואם ישאל השואל: **מה לתלמידי חכמים בעלי דעת תורה לעניינים מדיניים, תעשייתיים או סוציאליים? שיתעסקו הם בהוראות ההלכה שזה הוא תחום עיסוקם?** התשובה לכך ענה ה"חפץ חיים" בשם רבנו יצחק מוולוז'ין, "כי אין שום שאלה שאין למצוא לה תשובה בתורתנו הקדושה! דרושות רק עיניים מאירות, כדי לגלות היכן היא כתובה".

למה דומה תלמיד חכם שכולם סרים למשמעתו, ואין מי שיוכל לשנות את דעתו הצרופה ע"י לחצים של 'ארחי פרחי'? לשעון שמעמידים אותו גבוה במרכז העיר, ולזה שתי סיבות: **א.** שיגראה למרחוק. **ב.** מכיון שמטרת השעון שכל הקהל יכולין את השעה על פיו, הרי שאם השעון היה עומד במקום נמוך אז היה כל אחד ניגש אליו ומכיון את הזמן של שעון העיר בהתאם לשעונו הפרטי, וממילא היתה מתבטלת המטרה של השעון, אך עכשיו כשמעמידים את שעון העיר במקום גבוה, ואין בידו של היחיד לגשת אליו ולהתאימו לשעונו הפרטי, הרי בהכרח שהוא מכיון את שעונו עפ"י שעון העיר.

בעוונותינו הרבים, ישנם אנשים שמעמידים את תלמידי החכמים במקום נמוך, ממילא כשלא מתאים להם, קל להם לדחות את דברי החכמים בשביל צורכיהם הפרטיים. עלינו להעמיד את רבותינו במקום גבוה, שדעתם - דעת תורה - תעלה על כל שיקול אישי שלנו, ואז נזכה 'לסייעתא דשמיא' ולעצות טובות ומעולות מפי החכמים, ובכך נהיה מוצלחים בכל דרכינו.

בן תורה מול נשיא ארצות הברית

ימים טרופים עוברים על מדינת ישראל, הבעיה הבטחונית הולכת ומחריפה, ותחושת אין אונים אופפת את אזרחי המדינה. כולם מנסים למצוא פתרונות לבעיה. השמאל מציע הסכמי שלום, ואילו הימין הקיצוני דוגל בדיכוי וביד קשה. כל הפתרונות נראים טובים כשהם בדיבורים ועל הנייר, אך בשטח לצערנו הם לא עובדים. יש לעיתים רגיעות זמניות, אך למרבה הצער לא פתרון תמידי. מדוע זה כך? למה הפתרונות השונים לא עובדים? הרי הם כל כך נכונים מבחינה מדינית, כל כך מסתברים והגיוניים? אכן משהו לא טבעי מתרחש מתחת לפני השטח!

בתורה הקדושה (בראשית פרק כז פסוק מ) אומר יצחק אבינו ע"ה לעשו הרשע: **וְעַל תְּרִבְדָּ תַחֲיֶה וְאֵת אַחִיךָ תַעֲבֹד וְהִיא כַּאֲשֶׁר תִּרְיַד וּפְרַקְתָּ עָלוּ מֵעַל צְוֹאֲרֶךָ**: מסביר רש"י: כאשר עם ישראל יעברו על התורה, אז יהיה לעשו פתחון פה לערער על הברכות שניתנו ליעקב, והוא יצליח לגבור עליו. זהו זה! לא פרשנויות כאלו ואחרות, לא פתרונות מימין ומשמאל. תמונת מצב בהירה וברורה, מציבה לנו תורתנו, תורת אמת. "על מה אבדה הארץ? על עוזבם את תורתנו!" (ירמיה ט יא)

אשר על כן, לא נהיה כאותם חכמי חלם שהחליטו להקים בית חולים לנפגעי הגשר השבור, עלינו לנסות לתקן את הגשר! לפתור את הבעיה מן השורש! החזרה אל התורה והמצוות, היא שתתן לנו את הביטחון האמיתי. לא נחכה שאחרים יתחילו. ננסה לחזק את עצמנו בלימוד התורה ובשמירתה, נשאף לתקן את עצמנו, ובכך נעשה את ההשתדלות הטובה ביותר למען שלום עם ישראל.

דוגמא מאלפת להשתדלות נכונה ואמיתית למען עם ישראל אנו מוצאים אצל מרדכי היהודי. הפסוק האחרון במגילת אסתר אומר: "ומרדכי היהודי משנה למלך אחשוורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו, דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו". מרדכי עולה לגדולה, נהיה משנה למלך המושל בכיפה - 127 מדינות. אנו מתארים לעצמנו שמרדכי בודאי נעשה מאז אותו היום עסקן פוליטי ממדרגה ראשונה, מעורב בכל תהליך מדיני, הכל כמובן מתוך דאגה לאחיו היהודים המפוזרים ברחבי תבל. בתוקף תפקידו ודאי יכל לפעול רבות למען זכויותיהם ורווחתם של אחיו, ולהקל מעליהם. כך בודאי אנו סוברים שטוב ונכון שיעשה מרדכי. אך ראה זה פלא, מרדכי לא סבר כמונו. לאחר סיפור המגילה, מחליט מרדכי היהודי לעזוב את לשכתו ההדורה בשושן, והוא שם פעמיו לירושלים, שם הוא מורה הוראות בבית המקדש בהלכות הסבוכות. כפי שמוזכר במשניות מסכת שקלים: "פתחיה זה מרדכי. למה נקרא שמו פתחיה, שהיה פותח בהלכות ודורשו, ויודע שבעים לשון". איזה עוול! אנו חושבים לעצמנו, איזה בזבז! אדם שכל כך מעורב בפוליטיקה, בעל השפעה כל כך עצומה, אינטליגנט גדול הבקי בשבעים שפות, הולך ו"מתבזבז" בירושלים, וראשו נתון בפתירת סוגיות בהלכות!?

נתאר לעצמנו שהיו מציעים לאיזשהו יהודי טוב להיות נשיא ארצות הברית, ואותו יהודי היה נמנע מכך ומעדיף להסתגר באיזו ישיבה וללמוד תורה. הלוא היינו

מרעימים עליו בקולנו: עזוב את הישיבה ורוץ לקחת את התפקיד שניתן לך! ביכולתך להציל את מדינת ישראל, למנוע את תהליך הטרור, להביא רווחה כלכלית לאלפי משפחות יהודיות! אל תהיה בטלן!

כן, בעיני הברש שלנו נדמה, כי המושכים בחוטים והקובעים מהלכים, הם אותם בעלי שררה, נשיאים, ראשי ממשלות, אילי ההון - כל נגידי תבל וחשובי ארץ הם שמובילים את המהלכים, ובידם לעזור לנו. מרדכי היהודי בהשקפתו הטהורה ידע את האמת: **מה שבן תורה אחד מסוגל לעשות בעת שהוא יושב ולומד תורה, לא יעשה גם משנה למלך או נשיא ארצות הברית!!!**

מילי דבדיחותא לפורים

😊 פעם אחת שאל כומר אחד את הגאון רבי יהונתן אייבשיץ: אתם היהודים אסורה לכם הנקימה והנטייה, ולמה עד היום אתם מתנקמים בהמן שהיה לפני יותר מאלפיים שנה? ענה לו הרב: חס ושלוש, אין בזה משום נקימה ונטירה, אלא זוהי "תזכורת" ל"המנים" של כל דור ודור, להזכיר להם את סופו של המן רבם הראשון...

😊 ראו פעם אחת עם הארץ כשהוא יושב ומגרד בסכין כל שם "המן" הכתוב במגילת אסתר המודפסת בסוף החומש. גערו בו: איך אתה מקלקל את המגילה? תמה עם הארץ: הרי כתוב במפורש בתורה "מחה תמחה את זכר עמלק", אם כן צריך למחוק את שם המן מן הספר! אמרו לו: טוב, מילא שמו של המן ראוי למחוק אותו, אולם בזה אתה מגרד ועוקר גם את המילים הקדושות שמעבר לדרך מול תיבת המן! אמר להם אותו עם הארץ: הרי אמרו חז"ל 'אוי לרשע ואוי לשכנו'...

😊 עם הארץ אחד שאל את חברו: משה רבנו כידוע נולד ביום ז' באדר, אם כן יוצא שיום הברית מילה שלו חל בי"ד באדר שהוא פורים, והשאלה היא במה התחילו אז, אם במגילה או בברית? חברו ה"גאון" עיין, יגע ומצא, ענה ואמר לו: העיר גושן מסתמא היא מוקפת חומה מימות יהושוע בן נון, ואם כן אין מקום כלל לשאלתך, כי שם קורים את המגילה ביום ט"ז ולא ביום י"ד...

😊 נדבן אחד שאשתו קמצנית, הזמין פעם אחת קבוצת עניים לסעודת פורים. ראו שהאשה מגישה לבני הבית רבע עוף לכל אחד, ואילו להם העניים - רבע עוף לארבעה אנשים. מיד קם אחד מהם וקרא: רבותי, קומו ונתפלל מנחה! אמר לו בעל הבית: מה אתה ממהר, הלוא טרם אכלנו והשעה היא רק רבע לאחת?! השיב לו העני בחייד: אצלך בצלחת רבע לאחד אבל אצלנו רבע לארבע...

😊 איש אחד הזמין לביתו אורח עני לסעודת פורים. הגישו לשולחן קערה גדולה מלאה כיסנים טעימים מאוד, וריחם נודף למרחוק. נטל האורח כיסן אחד ואמר: זה כנגד יחידו של עולם! נטל עוד שניים ואמר: אלה כנגד משה ואהרון. נטל עוד שלושה ואמר: אלו כנגד שלושת האבות, ועוד ארבעה - כנגד ארבע האמהות, ועוד שנים עשר כנגד י"ב שבטים... אמר בעל הבית לאשתו, סלקי מיד את הקערה מכאן, בטרם יקח כנגד ששים רבוא בישראל...

✧ שער ההלכה ✧

☞ חודש אדר ☞

1

משנכנס אדר מרבנים בשמחה

הן אמת שתמיד צריך האדם להיות בשמחה, בכל מצב ובכל זמן, ויכול להגיע לזה אך ורק על ידי שתולה את בטחונו בבורא יתברך בלבד, ולא חושש משום אדם שבעולם, וכמו שכתב בספר חובות הלבבות, כי אחד מעמודי הביטחון הוא: להאמין ולדעת ששום אדם בעולם לא יכול להזיק לי, ולא להיטיב לי, אם לא ברצון הבורא יתברך, [ועיין בזה בהרחבה לעיל (עמוד 174)], מכל מקום אמרו חז"ל (מסכת תענית כט ע"א): "משנכנס אדר מרבנים בשמחה", וכמו שנאמר: "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה".

וגבר ישראל

חודש אדר מסוגל לישועות גדולות יותר מכל חודש אחר, שכך גזרה חכמתו יתברך, ואין לזה שום שייכות לאצטגנינות וכוכבים כלל. (הריטב"א) על כן, יהודי שיש לו משפט עם גוי, ישתדל שהדיון יתקיים בחודש אדר, וגבר ישראל. (ולא)

פורים קטן

בשנה מעוברת [שיש שני חודשי אדר], ימי י"ד וט"ו שבאדר ראשון, אף שאין עושים בהם את מצוות הפורים, מכל מקום אסורים בהספד ותענית, ואין אומרים בהם תחנון. וראוי לעשות בהם קצת משתה ושמחה, בי"ד לבני הפרזים, ובט"ו לבני ירושלים, בשירות ותשבחות לה' יתברך, ויאמרו דברי תורה וחיזוק האמונה, כדי לזכות את הרבים, ותבוא עליהם ברכה, וכמו שכתב הרמ"א בסוף הלכות פורים: "וטוב לב משתה תמיד (משלי טו טו), והעיקר שיהיה הכל לשם שמים". [רבנו פרץ העיד שכך נהגו רבותיו, ושכן היה רגיל רבנו יחיאל להרבות בו בשמחה ובסעודה, ולהזמין בני אדם לשמוח עמו. וכן כתבו בשבח המנהג הזה, הסמ"ק, הר"ן, אליה רבה, הגר"א, נהר שלום, חתם סופר ועוד.] (ורח)

פטירת משה רבנו

תיקון שבעה באדר – ביום שבעה באדר נפטר משה רבנו עליו השלום, כמובא בגמרא (מסכת קידושין לו ע"א) ובשלחן ערוך (סימן תקפ ס"ב). ויש נוהגים לליל שבעה באדר, ללמוד את התיקון שסידר הגאון רבנו יוסף חיים זצ"ל, ומנהג יפה וחשוב הוא. ובשנה מעוברת [שישנם שני חודשי אדר], יעשו כן ב-ז' אדר ב'. וטוב שיעשו את הלימוד גם ב-ז' אדר א'. (לב) [ועיין בחוברת "חג הסוכות בהלכה ובאגדה" את כל תהליך פטירתו של משה רבנו ע"ה בהרחבה מיוחדת מרגשת ונפלאה.]

תענית – מנהג החסידים הבריאים להתענות ביום זה. והמתענה, צריך לקבל על עצמו את התענית בתפילת מנחה של היום הקודם ו' באדר, ככל תענית יחיד שצריך לקבל ממנחה שלפניו (סימן תקסב ס"ז). ונוסח קבלת התענית מובא בסידורים קודם אמירת 'עושה שלום' שבסיום העמידה.

עשרה מתענים – אם ישנם עשרה אנשים שמתענים ביום שבעה באדר, נוהגים בו ככל דיני תענית ציבור, ומוציאים ספר תורה וקוראים שלושה עולים בפרשת "ויחל משה". והשליח ציבור המתענה אומר "עננו" בחזרת התפילה ברכה בפני עצמה בין "גואל ישראל" ל"רפאנו". ואם יש שם כהנים מתענים, נושאים את כפיהם גם בתפילת מנחה. והוא הדין לשאר תעניות יחיד, כערב ראש חודש, עשרת ימי תשובה, ימי השובבי"ם, א' באב שהוא יום פטירת אהרון הכהן, וכיוצא בהם (כמובא בשלחן ערוך סימן תקפ).

כתב בספר תיקון יששכר: ונהגו פה בעיר הקודש צפת באלו המשמרות בכל ערב ראש חודש, שמתקבצים ובאים עשרה מתענים מכל קהילות צפת, ויושבים כל היום וקוראים את כל התהילים עד לתפילת המנחה, ומוציאים ספר תורה וקוראים בפרשת "ויחל משה", והשליח ציבור אומר "עננו" ברכה בפני עצמה בין גואל ישראל לרפאנו, במעמד כמה מחכמי העיר. וכמה פעמים היה ביניהם גדול דורנו החכם השלם הרב הגדול מורנו הרב רבי יוסף קארו נר"ו וחברי ישיבתו עמו ביום משמרתו וכו'. וכתב זקן אהרון: ומנהג קדום בכל תפוצות ישראל לקבוע ברכת "עננו" ולקרוא "ויחל משה" בכל תענית ציבור שקבעו לעצמם להתענות, ומנהג אבות תורה הוא. וכן מפורש במאירי שהכהנים נושאים כפיהם בתעניות אלו. וכן פסקו הכנסת הגדולה, מהר"ש הלוי, גינת ורדים, שלמי ציבור, עקרי הד"ט, התעוררות תשובה ועוד. וכתב הגרי"מ טוקצנינסקי, שהמנהג בארץ ישראל בתעניות שני וחמישי, שובבי"ם ושבעה באדר, שאם יש עשרה מתענים, הכהנים עולים לדוכן ונושאים כפיהם במנחה כמו בתענית ציבור. וכן כתב הגר"ש דבליצקי שהמנהג פשוט בירושלים בספרדים והאשכנזים שהכהנים נושאים כפיהם בתעניות אלו במנחה. ושכן דעת רוב הפוסקים וכן דעת הגרי"ש אלישיב. (חזו"ע ארבע תעניות עמוד צט)

❁ קריאת ארבע פרשיות ❁

סדר ארבע פרשיות

כתוספת לקריאת התורה של פרשת השבוע בכל שבת, תקנו חז"ל עוד ארבע קריאות בשבתות הסמוכות לפורים, ואלו הן: שקלים, זכור, פרה, החודש. והיינו שלאחר הקריאה בפרשת השבוע, קורא המפטיר אחת מהקריאות הנ"ל כדלהלן.

שבת הפסקה

פעמים שתהיה שבת אחת או שתיים מחודש אדר, שבה לא נקרא מהקריאות הנ"ל, ושבת זו נקראת 'שבת הפסקה', שמפסיקים בה מהרצף של הקריאות הנוספות.

קביעת ארבע הפרשיות

כדי לקבוע באיזו שבת קוראים את הקריאה הנוספת, ובאיזו שבת היא 'שבת הפסקה', יש לבדוק באיזה יום בשבוע יחול ראש חודש אדר [או ראש חודש אדר ב']. דהיינו, אם יחול ר"ח אדר בשבת, אזי בשבת זו יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ח' אדר] פרשת זכור, ולאחריה [ט"ו אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [כ"ב אדר] פרשת פרה, ולאחריה [כ"ט אדר] פרשת החודש.

אם יחול ר"ח אדר ביום שני, אזי בשבת הקודמת [כ"ט שבט] יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ו' אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [י"ג אדר] פרשת זכור, ולאחריה [כ' אדר] פרשת פרה, ולאחריה [כ"ז אדר] פרשת החודש.

אם יחול ר"ח אדר ביום רביעי, אזי בשבת הקודמת [כ"ז שבט] יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ד' אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [י"א אדר] פרשת זכור, ולאחריה [י"ח אדר] פרשת פרה, ולאחריה [כ"ה אדר] פרשת החודש.

אם יחול ר"ח אדר ביום שישי, אזי בשבת הקודמת [כ"ה שבט / אדר א] יקראו פרשת שקלים, ולאחריה [ב' אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [ט' אדר] פרשת זכור, ולאחריה [ט"ז אדר] תהיה שבת הפסקה, ולאחריה [כ"ג אדר] פרשת פרה, ולאחריה [ר"ח ניסן] פרשת החודש.

ודע, כי ראש חודש אדר או אדר ב', לעולם לא יחול בימי ראשון, שלישי וחמישי, אלא בימי שני, רביעי, שישי ושבת. ראשי תיבות: זבד"ו.

כסימן לזכור את שבתות ההפסקה הנ"ל, נתנו לנו חז"ל ראשי תבות: ז"טו, ב"ו, ד"ד, ו"ביו. והיינו: ז"טו, כשיחול ר"ח אדר ביום ז', אזי שבת הפסקה תחול בט"ו לחודש. ב"ו, כשיחול ר"ח ביום ב', שבת הפסקה תחול בו' לחודש. ד"ד, כשיחול ר"ח ביום ד', שבת הפסקה תחול בד' לחודש. ו"ביו, כשיחול ר"ח ביום ו', יהיו שתי שבתות הפסקה, אחת תחול בב' לחודש, ואחת ב"ו (ט"ז) לחודש. וכמבואר בהרחבה ברש"י מסכת מגילה (ע"ג,ב), ובשלחן ערוך (סימן תרפה).

פרשת שקלים

2

תזכורת למחצית השקל

בשבת שלפני ראש חודש אדר, או בשנה מעוברת בשבת שלפני ראש חודש אדר ב', מוציאים שני ספרי תורה. בספר הראשון קוראים את פרשת השבוע, ובספר השני קורא המפטיר פרשת 'שקלים', שהיא בספר שמות בתחילת פרשת כי תשא.

הטעם לקריאת פרשה זו, מכיון שבזמן שבת המקדש היה קיים, ציוותה התורה שקודם חודש ניסן על כל אחד מישראל להביא תרומת 'מחצית השקל' לבית המקדש, כדי שמראש חודש ניסן בשנה זו עד לראש חודש ניסן בשנה הבאה, יקריבו מכסף זה "קרבנות ציבור" [דהיינו, קרבנות הבאים בשביל כל ישראל, כמו תמיד של שחר ובין הערביים, מוספים, לחם הפנים ועוד]. כמו שנאמר (במדבר כה יד): "זאת עלת חֲדָשׁ חֲדָשׁוֹ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה", למה כפלה ושילשה התורה את החודשים? אלא לדרשה: "אמרה תורה

חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה", כלומר, יש חודש שאתה צריך לחדש הקרבנות ולהביאם מתרומה חדשה. (מסכת יומא סה ע"ב ועוד)

ובזמנם, בתי הדין שבכל ערי ישראל היו מכריזים על זה בראש חודש אדר, כדי להזכיר לציבור שהגיע הזמן לתת את 'מחצית השקל'. ולכן קוראים בתורה בשבת שלפני ראש חודש אדר מענין 'מחצית השקל'.

שבת וראש חודש

אם חל ראש חודש אדר בשבת, קוראים את פרשת שקלים באותה שבת של ראש חודש, ולא מקדימים לשבת שלפני כן, כיון שראש חודש הוא הזמן המתאים ביותר לקריאה זו, שבו מתחילים לתת את 'מחצית השקל'. (א)

שלשה ספרי תורה – ראש חודש אדר שחל בשבת, מוציאים שלשה ספרי תורה. בספר הראשון קוראים ששה עולים בפרשת השבוע. בספר השני קורא העולה השביעי בקריאת ראש חודש, ואומר קדיש. בספר השלישי קורא המפטיר בפרשת שקלים, ואומר קדיש. ואין אומרים קדיש אחר גמר הקריאה בספר תורה הראשון, מכיון שעדין לא עלו שבעה עולים ולא הסתימה חובת העולים של היום. אך לאחר הספר השני, שעלו כבר שבעה עולים, אומרים קדיש. ומכל מקום, אם העלו שבעה עולים בספר הראשון, כיון שהושלמה חובת היום, יאמרו קדיש, ונמצא שאז אומרים שלושה קדישים. (יט)

כבודה של תורה – בכל פעם שמוציאים שלשה ספרי תורה, כגון ראש חודש טבת או ראש חודש אדר או ראש חודש ניסן שחל בשבת, או בחג שמחת תורה, מנהג קדום ויפה לומר, השליח ציבור עם הקהל, את הפסוקים דלהלן בפתיחת ההיכל וירמיה פרק י פסוקים ה, ז, י: **"מֵאִין כְּמוֹךָ ה', גְּדוֹל אֲתָהּ, וְגְדוֹל שְׁמוֹךָ בְּגְבוּרָה".** **"מִי לֹא יִרְאֶךָ מִלֶּךְ הַגּוֹיִם כִּי לֶךָ יֵאֲתָהּ, כִּי בְּכָל חֲכָמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם מֵאִין כְּמוֹךָ".** **"וְה' אֱלֹהִים אֲמֵת, הוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמְלֶכֶךָ עוֹלָם, מִקְצֵפוֹ תִרְעַשׂ הָאָרֶץ, וְלֹא יִכְלוּ גוֹיִם זְעֵמוֹ".** ואחר כך יאמרו: **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד".** **"אֲנָהּ ה' הוֹשִׁיעָה נָא, אֲנָהּ ה' הוֹשִׁיעָה נָא. אֲנָהּ ה' הַצְּלִיחָה נָא, אֲנָהּ ה' הַצְּלִיחָה נָא".** (הגר"ח פלאג'י, הלבוש ועוד)

הפטרה – בשבת זו מפטירים הפטרת פרשת "שקלים", ולאחר מכן קוראים פסוק ראשון ואחרון מהפטרת "השמים כסאי", שהיא הפטרת שבת וראש חודש. (א)

טעות בהפטרות

בארבע הפרשיות: שקלים, זכור, פרה והחודש, אם טעה המפטיר וקרא הפטרת פרשת השבוע במקום ההפטרה של אלו הפרשיות, חוזר וקורא את ההפטרה הנכונה. אלא שאם כבר ברך את הברכות שאחר ההפטרה, לא יחזור לברכן. (כב)

פרשת זכור

מחיית עמלק

פרשת 'זכור', היא שלושה פסוקים האחרונים שבפרשת 'כי תצא', המדברים בענין מצות מחיית עמלק. והיינו שנצטוונו לזכור פעם אחת בשנה את אשר עשה עמלק לעם ישראל כששהו במדבר לאחר שיצאו ממצרים, היאך בא להלחם בהם, והפיג את האימה והפחד הנוראים שהיו לאומות העולם מעם ישראל, כי מאחר ששמעו כולם את גבורות ה' בעשר המכות שהביא על מצרים, ואת קריעת ים סוף, כולם רגזו ופחדו ונמס לבם ולא העזו להלחם בישראל, כפי שהתורה מעידה בשירת הים: "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן, חֵיל אֲחָז יִשְׁבִּי פְלִשְׁתִּי: אֲזַ נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם, אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחָזְמוּ רָעַד. נִמְגּוּ [נמסו] כָּל יִשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה וּפְחָד, בְּגִדְלֵי זָרוּעַד יִדְמּוּ [שתקו] כְּאֶבֶן". ועל ידי שבא זה הרשע עמלק, ונלחם עם ישראל, הוא צינן והפיג את הפחד שהיה לאומות העולם מעם ישראל, ובכך העזו אומות אחרות לאחר זמן גם כן להלחם בישראל. לכך נצטוונו לזכור דוקא את אשר עשה עמלק, ולא מה שעשו האומות האחרות, אף שגם הם נלחמו בישראל.

אם מצות מחיית עמלק נוהגת היום

יש לדון האם מצוה זו של מחיית עמלק, נוהגת בזמן הזה או לא. והנה הסמ"ג (לא תעשה רכ"ו) כתב: "מצוה זו אינה נוהגת אלא לימות מלך המשיח לאחר כליבוש הארץ, שנאמר (דברים כה יט): 'וְהָיָה בְהֵנִיחַ ה' אֶלְהֵיךָ לְךָ מִכָּל אֲיָבֶיךָ... תִּמְחָה אֶת זֵכֶר עַמְלָק". וכל עוד שלא הונח לנו מכל אויבינו, עדיין אין אנו מצווים למחות את עמלק. וכיוצא בזה כתב היראים (מצוה רצט), מצות מחיית עמלק מוטלת על המלך של ישראל, ולא על שאר האנשים, שכן פירוש המקרא "כי יד על כס יה", כשקיימת על כס יה, היינו המלכות, שיש מלכות בישראל, אז תקיים מלחמה לה' בעמלק. ע"כ. ולפי זה, כיון שבזמנינו אין לנו מלך, אין מצוה זו נוהגת עד שיבוא מלך המשיח במהרה בימינו. אבל הרמב"ם כתב בספר המצוות (עשה קפ"ז), התחשוב כשהשם יתעלה יאבד את זרע עמלק לגמרי ויכריתו עד אחריתו, כמו שיהיה במהרה בימינו, כמו שהבטיחנו יתעלה "כי מחה אמחה את זכר עמלק", הנאמר אז שמצות "תמחה את זכר עמלק", אינה נוהגת לדורות! זה לא ייאמר, אלא היא נוהגת בכל דור ודור, כל זמן שנמצא מזרע עמלק מצוה להכריתו. והיא מלחמת מצוה, ואנחנו מצווים לחטט אחריהם ולרודפם בכל דור ודור עד שיכלו ולא ישאר מהם איש. וכן עשינו עד אשר תמו ונכרתו על ידי דוד, והתפזרו הנשארים והתערבו בין האומות עד שלא נשאר להם שם. ולא בעבור שנכרתו, תהיה המצוה שנצטוונו בה להורגם, אינה נוהגת לדורות. ע"ש. ומפורש שמצות מחיית זכר עמלק נוהגת לדורות. גם בספר החינוך (מצוה תרג) כתב, ומצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן. ע"ש. ואף שסנחריב בלבל את כל האומות, ואין אנו יודעים מיהו עמלק, בכל זאת אנחנו קוראים בכל שנה פרשת זכור, שהרי אם יבוא אליהו הנביא, ויאמר שאיש זה מזרע עמלק הוא, מצוה להורגו ולאבדו מן העולם, לכן גם מצות עשה של זכירת עמלק נוהגת בזמן הזה.

אוי לרשע ואוי לשכנו

תקנו חכמים לקרוא פרשה זו בשבת שלפני פורים, כדי להסמיך את מחיית

עמלק למחיית המון, שאף הוא היה מזרע עמלק, כמו שקוראים במגילה: "המן בן המדתא האגני", ואגג היה מלך עמלק. (א)

מצוות צריכות כוונה

לדעת רוב הפוסקים קריאת פרשת זכור היא מן התורה, כמו שנאמר (דברים כה יז): **"זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ יְיָ עַמְלֶק"**, וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תרפה ס"ז). ומאחר ומצוות צריכות כוונה, לכך על השליח ציבור לעורר את דעת הקהל קודם הקריאה, שיטו אוזן קשבת לשמוע כל מילה, ויכוונו לצאת ידי חובת מצוות עשה מן התורה של זכירת עמלק ומחייתו, ושגם הוא מכוון להוציאם ידי חובתם, ולא יקראו עם החזן בלחש כלל. (א)

התבוננות במחיית עמלק

יש לדעת שלבד ממה שאנחנו קוראים את פרשת זכור בספר תורה ומשתדלים להבין את פירוש המילים (וד קיב), עלינו להתבונן במעשיו הרעים והמרושעים של עמלק, כדי לעורר בנו את השנאה והאיבה כלפיו, וחלילה שתיחלש שנאתנו אליו עקב אורך הזמן. על כן, על החכם שבקהל לעורר בזה את הציבור קודם הקריאה, כי זה עיקר המצוה.

כתב הרמב"ם (הלכות מלכים פ"ה ה"ה): מצות עשה לאבד את זכר עמלק, שנאמר "תמחה את זכר עמלק", ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו, כדי לעורר איבתו, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק. מפני השמועה למדו, "זכור" בפה, "לא תשכח" בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו. ע"כ. וכתב עוד בספר המצוות (עשה קפט): ציוונו לזכור מה שעשה לנו עמלק, ושנאמר זה בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להילחם בו, ונזרז העם לשנוא אותו, עד שלא תשכח המצוה, ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן. והוא אמרו יתעלה, זכור את אשר עשה לך עמלק. ולשון הספרי, זכור את אשר עשה לך בפה, לא תשכח בלב, כלומר, אמור מאמרים בפיך שיחייבו בני אדם שלא תסור שנאתו מהלבבות. הלא תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת, איך עשה? שהוא זכר תחילה מעשהו הרע, ואחרי כן צוה להרגם. ע"כ. ומפורש שעיקר ציווי התורה, הוא לדבר ולהגביר את שנאתנו על עמלק ככל היותר. גם הרמב"ן בפירושו על התורה (דברים כה יז) כתב: והנכון בעיני לומר, שלא נשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם "כך עשה לנו הרשע", ולכך נצטוונו למחות את שמו. וכן במעשה מרים הנביאה, נצטוונו להודיעו לבנינו ולספר בו לדורות, ואף על פי שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותו של צדיקים, אבל ציוה הכתוב להודיעו ולגלותו, כדי שתהא אזהרת לשון הרע שומה בפה, מפני שהוא חטא גדול, וגורם רעות רבות, ובני אדם נכשלים בו תמיד, כמו שאמרו (בבא בתרא קסה ע"א) והכל באבק לשון הרע. ע"כ.

וכתב מרן זצוק"ל (שו"ת יביע אומר חלק ח סימן נד אות יח), מכיון שאנו מצפים לימות המשיח, וכמו שאמרו בגמרא מסכת שבת ולא ע"א) ששואלים את האדם "ציפית לישועה?", על כן חובה עלינו לעורר שנאתו וקנאתו של עמלק בליבנו, שכאשר יבוא משיח צדקנו במהרה לבער גילולים מן

הארץ ולמחות את זרעו של עמלק, אנחנו נחלץ חושים להשמיד את זרע עמלק ולא נשכח את שנאתנו אליו. ע"כ. על כן, יש לעורר את הציבור ולחדד את השנאה כלפי עמלק ככל היותר.

"כִּי מַחָה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם" (שמות יז יד)

ציוה הקב"ה לזכור דוקא את עמלק ולמחוק אותו כליל. אף על פי שהיו גויים רבים שהצרו לעם ישראל, ומי לנו גדול מפרעה והמצרים שכל כך ציערו את עם ישראל, ולכל היותר אמרה התורה שלא להתחנן עם גר מצרי עד דור שלישי. גם עמון ומואב שנאמר בהם (דברים כג ד): "לֹא יָבֹא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֹהֶל ה'..." עד עולם", אבל אין מצוה למחוק אותם. ואילו עמלק, יש מצוה למחוק אותו לגמרי. עד כדי כך שאמרו במדרש (תנחומא כי תצא אות יא) "כִּי יָד עַל פֶּס יֵה מְלַחֶמָה לְה' בְּעַמְלֵק", אין השם שלם ואין הכסא שלם, עד שימחה שמו של עמלק. למה עד כדי כך?

אם נתבונן נראה שעמלק היה כל כולו רע, כל מטרתו היתה אך ורק להילחם בישראל, בלי שום הנאה ורווח, כמו שאמרו במדרש (שם אות ט) מיהו עמלק? עם שבא ללקק דם של ישראל ככלב [עמלק - עם לק]. ועל הכלבים נאמר (ישעיה נו יא): "וְהַכְּלָבִים עָזִי נִפְשׁ לֹא יִדְעוּ שְׂבָעָה". זוהי מגמתו, זהו ייעודו של עמלק - להתנכל ליהודים, ללקק את דמם, מבלי לדעת שובע, השם יצילנו. הלוא אילו היינו שואלים את עמלק, וכי משעמם לך? למה אתה בא להילחם בישראל? מה הם מפריעים לך? מה הם מציקים לך? וכי הם באו לכבוש את המדינה שלך? אתה נמצא במרחק אדיר של מאות קילומטרים מהם, והם הולכים במדבר לעצמם, הקב"ה מפנק אותם, עושה להם ניסים, קורע להם את הים, נותן להם מן. מה אתה מטריח את עצמך בתחבורה של פעם על סוסים, על חמורים, עם חיילים וצבא גדול, בשביל מה? הרי הם ינצחו אותך, הקב"ה לא יתן לך להזיק להם, הוא שומר על עמו ישראל, הוא הציל אותם מפרעה הרשע, נתן למצרים עשר מכות נוראות 'באבי אביהם', הטביע אותם בים עם כל סוסיהם... וכי בעיה בשבילו לנצח אותך ואת כל הצבא שלך?! אלא זה עמלק, הוא מוכן להילחם, למות, להתאבד, בלי שום רווח, העיקר שלשני לא יהיה טוב, שלשני לא יהיה נחת, הוא לא יכול לסבול שלשני טוב, הוא חייב לבוא, להפריע, לקלקל, להרוס ולהשחית בכל מחיר שיהיה.

גם היום בעוונות ישנם משובשים כאלו שהם ממש בבחינת "יָכַל יִצֵּר מִחֶשֶׁבֶת לְבוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם" (בראשית ו ה), כל מחשבותם רק נגד השם ונגד משיחו. הלוא יש לך אדם שיש לו יצר הרע לעשות עבירות, אבל המטרה שלו בשביל ליהנות, יש לו תאוות רעות, מסכן. אבל אלו המשובשים אין להם מטרה ליהנות, אלא פשוט רק רע, כל מחשבותם רע, רק להזיק כמה שיותר. "שִׁבְתָּם וְקִיַּמְתֶּם הַבֵּיטָה, אֲנִי מִנְגִּינְתֶּם" (איכה ג סג), כמה שיותר לנגח כל ריח וסממן של תורה ומצוות. וכי מה אכפת להם אם יהיו דוכנים של הנחת תפילין בסופרים ובפיצוציות, וכי הכריחו מישהו להניח, אם הוא רוצה מעצמו הוא מניח, ואם לא, לא. מה אכפת להם אם יהיו פלאפונים כשרים או לא, הרי לא כופים אף אחד על זה, אז למה אתם תכפו עלינו? וכן הלאה והלאה כל מיני חוקים שכל מטרתם רק רע, להכעיס, להפריע, לקלקל,

להשחית, להרוס ולבלבל בכל צד ואופן שיהיה. אם בכשרות, אם בגיורים לגייר גויים ללא קבלת מצוות, אם בריבוי חילולי השבת, פתיחת חנויות בשבת, תחבורה בשבת, ועוד ועוד. אלו הם מבית מדרשו של "עמלק". ועד כדי כך אמרו חז"ל (שבת קטז ע"א) שאפילו אם חלילה רודפים אחרי אדם להורגו, או נחש רץ להכישו, מותר לו לברוח ולהתחמק על ידי שיכנס לבית עבודה זרה, אבל לא יכנס לבתיהם של אלו המינים, כי הללו מכירים וכופרים, והללו אין מכירים וכופרים. ומטילים קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים, ועליהם אמר דוד (תהלים קלט כא): "הֲלוֹא מִשְׁנֵאִיד ה' אֲשַׁנָּא וּבִתְקוּמָאִיד אֲתִקוּטֵט. תְּכַלִּית שְׁנָאָה שְׁנֵאתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי".

מעשיהם מזכירים ממש את הגמרא (תענית ח ע"א) ששואלת מאי דכתיב (קהלת י יא): "אִם יִשָּׁף הַנְּחֹשׁ בְּלוֹא לְחֹשׁ, וְאִין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְּשׁוֹן?" לעתיד לבוא מתקבצות כל החיות ובאות אצל הנחש, ואומרות לו: "ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך?" עונה להם הנחש: "וכי מה יתרון לבעל הלשון", כלומר, מה הנאה יש לו לאדם שמרכל על חברו! ויש להבין, הלא לכאורה, ישנה הנאה לבעל הלשון, שבזה שהוא מדבר ומרכל על חברו, הוא נוקם בו, וכבר כתב הרמח"ל במסילת ישרים (פרק יא): "הנקמה מתוקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה", אם כן יש לו יתרון?

מספרים (הרשב"ץ בספר מגן אבות בשם "מבחר הפנינים") שפעם הקנאה והתאוה היו מהלכות בדרך, ראה אותן המלך ואמר להן: אחת מכן תבקש מה שתרצה ואתן לה, אך לחברתה אתן פי שנים. כמובן שהתאוה רצתה לקבל פי שנים, כי היא מתאוה לעוד ועוד, אבל גם הקנאה רצתה פי שנים, כי לא יכלה לסבול מצב שלחברתה יהיה יותר ממנה, על כן כל אחת דחקה בחברתה שתבקש ראשונה. הוויכוח נמשך ונמשך, עד שקמה הקנאה ואמרה, שהיא "מוותרת" לבקש ראשונה. ומה ביקשה? שיוציאו לה עין אחת! למה? כדי שלתאוה יוציאו שתי עיניים!!! עכשיו נתבונן, למה הקנאה לא ביקשה שיתנו לה מיליון דולר? כי אז התאוה תקבל 2 מיליון. טוב, אז שתבקש גם היא 2 מיליון. לא, עדיין לא טוב לה, כי אז התאוה תקבל 4. ואז מה אכפת לך, הרי את רצית 2 וקבלת 2? אלא זו היא הקנאה, היא לא יכולה לסבול שלשני יהיה יותר. נו, ועכשיו מה הרווחת שהוציאו לך עין? כלום, רק נזק. נמצא שהקנאה - לא אכפת לה שלא להרוויח כלום ואפילו לקבל נזק, העיקר שלשני גם לא יהיה. **זו כבר לא הנאה אלא זו רשעות, הוא מוכן שיכאב לו, שיוציאו לו עין, ובלבד שהשני לא ירוויח.** זהו הנחש! מה אתה מרוויח שאתה מקיש, הרי אתה לא נהנה, אתה לא אוכל את זה? אלא העיקר שהשני ימות, שהשני יסבול, שהשני יהיה לו רע. כך בעל הלשון, אינו מקבל שום הנאה ממשית, אלא כל הנאתו היא אך ורק להזיק לשני. זו לא הנאה, אלא רשעות. זהו שאומר הנחש 'מה יתרון לבעל הלשון'?

לצערנו הרב, כך התנהגותם של אותם משובשים, הלא הם לא ירוויחו כלום, אם פלוני יניח תפילין או לא, אם פלוני ישמור שבת, אם פלוני יאכל כשר וכו', אבל העיקר להרע, להזיק, להציק, לקלקל כמה שיותר, שלא תהיה תורה בישראל. נתפלל להקב"ה שיפר עצתם ויקלקל מחשבותם, ונשמע ונתבשר בשורות טובות, ונזכה

במהרה בשמחה לראות בהרמת קרן התורה, ולה' הישועה, אמן. (ועיין עוד בעלון "ותתענג בדשן" גיליון מס' 16)

3 ספר תורה מהודר

אף על פי שהנוהג בהרבה בתי כנסת להוציא בכל שבת את ספר התורה על פי תורנות מסוימת, מכל מקום לקריאת פרשת 'זכור' שהיא חובה מן התורה, יוציאו את ספר התורה הכי מהודר שיש להם בבית הכנסת. (ה)

מושבים

הגרים במקום שאין שם מנין קבוע מידי שבת, עליהם לתת דעתם על זה לפני שבת, ולארגן מנין אנשים לשבת 'זכור'. ואם אין באפשרותם, עליהם לשבות במקום אחר שיש בו מנין, כדי לשמוע פרשת 'זכור'. ואם לא השיגו מנין כלל, יקראו מתוך ספר התורה את פרשת 'זכור', אך בלי הברכות שעל התורה. (ו)

אף שחכמים תקנו לקרוא פרשת זכור בעשרה אנשים עם ברכות התורה, מכל מקום מאחר ואין באפשרותם להשיג מנין, יקראו בספר תורה בלי ברכות, כדי שלפחות יקיימו את המצוה מן התורה, שהרי מן התורה אין צורך לקרוא דוקא בעשרה, אלא די לקרוא מתוך ספר התורה. ויש קצת ראייה לזה, כי הנה כאשר דוד המלך שלח את יואב שר הצבא להילחם בעמלק, כפי שהצטוויו בתורה, שנאמר (דברים כה יט): "וְהָיָה בְּהִנָּיִחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִכָּל אֲיָכִיךָ מִסָּבִיב... תִּמְחָה אֶת זָכָר עִמְלַק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח". יואב אכן יוצא להילחם, אבל הוא איננו משמיד כליל את העם כולו, אלא את הזכרים בלבד, ככתוב בנביא (מלכים א יא טז): "כִּי שִׁשֶׁת חֲדָשִׁים יָשָׁב שָׁם וַיֹּאבֵד וְכָל יִשְׂרָאֵל עַד הַכְרִית כָּל זָכָר בְּאֲדוֹם". ומספרת לנו הגמרא (בבא בתרא כא ע"ב) שכאשר הגיע יואב לדוד וסיפר לו שהרג את כל הזכרים בעמלק, שאל אותו דוד, למה הרגת רק את הזכרים? אמר לו יואב: הרי כתוב: "תמחה את זכר עמלק". אמר לו דוד: קוראים "זכר עמלק" [שמשמעותו גם זכרים וגם נקבות], ולא זכר עמלק?! השיב יואב: אני, בהיותי קטן, המלמד שלי לימד אותי לקרוא זכר בקמץ! מיד הלך יואב אל המלמד ושאל אותו: איך הקראת לי, זכר או זכר? ענה לו: זכר. אמר לו אם כך אני ששיבשתי וקראתי זכר, ואמנם אתה פשעת שלא השגחת על טעותי לתקן אותי. לקח יואב את החרב להורגו, שאל אותו רבו: מדוע? ענה לו, שכתוב: "אָרוֹר עֲשֵׂה מְלֹאכֶת ה' רְמִיָּה"! דהיינו שלא עשה כראוי את "מלאכת ה'" שהופקדה בידו. אמר לו רבו שיעזוב אותו ולא יהרגו, ודי שתישאר לו קללת 'ארור' שכתובה מפורש בפסוק (ורבנו חננאל). אמור מעתה, אם קריאת פרשת זכור שבכל שנה צריכה להיות בעשרה מהתורה, אם כן איך יתכן שלא שמע יואב אף פעם קריאת הפרשה בעשרה כראוי [זכר], ואז היה מבחין בטעותו, אלא ודאי שאין צריך עשרה אלא מדרבנן, ובזמנם עדין לא תיקנו חז"ל לקרותה בעשרה, וכל אחד היה קוראה בפני עצמו בפה. (ו)

ובזה שמעתי פעם ממרן זצוק"ל לבאר את הפסוק "כתוב זאת זכרון בספר, ושים באזני יהושע", ומאחר שכתוב בספר, למה צריך גם "באזני יהושע"? אלא שאם רק היה כתוב בספר, כיון שספר התורה אינו מנוקד, אפשר היה לטעות ולקרוא "תמחה את זכר עמלק", במקום זכר, לכן תקרא לו באוזניים, כדי שישמע שקוראים זכר ולא זכר, וכך לא תצא תקלה וטעות חלילה.

כתב הגר"ח פלאגי, ומורנו הרב בעל תהילה לדוד זצ"ל בהיותו רב הכולל כאן, ענש לאדם אחד

על שלא בא בשבת זכור לבית הכנסת לשמוע פרשת זכור, אף על פי שבא בפורים ושמוע קריאת פרשת "ויבא עמלק", וגם קריאת המגילה בציבור. מכל מקום קריאת פרשת זכור היא מן התורה ממש, ואין יוצא ידי חובתו בפרשת "ויבא עמלק". ולכן אסרתי לאחד שרצה לצאת מן העיר בערב שבת זכור, ומנעתי זאת ממנו, אף על פי שלטענתו יהיה לו הפסד ממון מכך. (ח)

חתן בר מצוה

נער שנעשה בר מצוה בשבת "זכור" [דהיינו שיום הולדתו של גיל שלש עשרה שנה חל בשבת זו], הנכון יותר שלא יעלוהו לעלית מפטיר כדי לקרוא בתורה פרשת זכור להוציא את הציבור ידי חובתם. ואולם אם נעשה בר מצוה כמה ימים קודם לכן, רשאים להעלותו לכתחילה, ובלבד שהוא בקי בקריאה היטב, בביטוי האותיות, בדקדוק ובטעמי המקרא, ולכוון להוציא ידי חובה את הציבור. (עיין כ"ט)

יש לדעת, כי אין הנער מתחייב במצוות מן התורה, אלא אם כן הוא הגיע לגיל שלוש עשרה שנה וגם הביא סימני בגרות, אבל אם עדיין לא הביא סימני בגרות, הריהו חייב במצוות מדרבנן מדין חינוך, וממילא אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתם במצוות מן התורה, כמו ברכת המזון, קידוש בליל שבת, תקיעת שופר, קריאת פרשת זכור, וכיוצא בהם. וכמו שכתב רש"י (מסכת אבות פרק ה משנה כא): בן שלוש עשרה למצוות, כי מי שהביא שתי שערות בא לכלל חיוב מצוות מן התורה, שהלכה למשה מסיני היא. ושיערו חכמים הבאת שתי שערות לגיל שלוש עשרה שנה, לפיכך מכניסים אותו לקיים מצוות. ומאותו זמן ואילך, מן הסתם מחזיקים שהביא שתי שערות כרוב התינוקות, אבל אם יודעים אנו בביורר שלא הביא שתי שערות, אף שהוא בגיל שלוש עשרה, אינו חייב במצוות מן התורה אלא מדין חינוך מדרבנן. ע"ש. גם הרמב"ם (הלכות שביית עשור פרק ב הלכה יא) כתב, בת שנים עשרה שנה ויום אחד ובן שלוש עשרה שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות, הרי הם כגדולים לכל המצוות, ומשלימים את יום הכיפורים מן התורה. אבל אם לא הביאו שתי שערות, עדיין קטנים הם ואינם משלימים אלא מדברי סופרים. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תרט"ז סעיף ב). וכתב עוד (סימן נה סעיף ט): לעולם הוא קטן עד שיביא שתי שערות אחר שיהיה בן שלוש עשרה ויום אחד. ע"כ.

ואולם להלכה אנחנו סומכים לכתחילה על החזקה שמן הסתם כבר הביא שתי שערות, וכמו שכתבו רוב רובם של הפוסקים ראשונים ואחרונים, שחזקה זו היא חזקה אלימתא מאוד, ומועילה גם לדברים שהם מן התורה. וכן כתב בשו"ת מהרי"ק (החדשים סימן מז), שחזקה זו שהביא שתי שערות, אנו סומכים עליה אפילו בדאורייתא... שאם לא כן יקשה לפי מה שנהגו כדעת הפוסקים שקטן לא מצטרף למנין עשרה, אם כן היאך פשט המנהג בכל יום שאנחנו מצרפים לעשרה רק על פי זה שידענו שהוא גדול בשנים, ואף שלא נבדק ולא ידענו אם הביא שתי שערות, והלא ראוי לחוש שלא להוציא שם שמים לבטלה. והרי כמה פעמים הוא בעצמו מברך לנו ברכת המזון משהגיע לכלל שנים ואף שלא נבדק אם הביא שתי שערות, והלוא לכל הדעות אין הקטן מוציא לאחרים ידי חובתם, ויש כאן ביטול מצות עשה מן התורה אם עדיין הוא קטן? אלא ודאי שבכל כיוצא בזה אנחנו סומכים על החזקה, שכיון שבא לכלל י"ג שנים, חזקה שהביא גם סימנים. ע"ש. וזו לשון מרן מלכא זצוק"ל (חזו"ע שבת ב עמוד מז): נער שהגיע למצוות, בן י"ג שנה ויום אחד, יכול להוציא אחרים ידי חובת קידוש, אף על פי שלא ידוע אם הביא שתי שערות, מפני שיש חזקה גמורה שכל שהגיע ל"ג שנים, חזקה שהביא סימנים, ומוציא אחרים ידי חובה אפילו במצוות מן התורה. ע"ש. ועיין שו"ת יבי"א ח"ד סימן י. ח"ז סימן מו. ח"ח ס"ס נה. ח"י או"ח סי' נה אות ט על רב פעלים ח"א. ח"ג סי' כז אות ו ד"ה והנה, ובהערה 18. חזו"ע שם)

ואמנם דע, כי הגם שבארנו שישנה חזקה גמורה שכל שהגיע לגיל שלוש עשרה שנה, הביא שתי שערות, מכל מקום מן הסתם לא נאמר שתיכף בכניסת הלילה הביא שתי שערות, וכמו שכתבו התוספות (קידושין עט ע"ב ד"ה מי) שהנערות רגילות להביא סימני בגרות בבוקר של אותו יום, ומסתבר שגם הנערים מביאים הסימנים בבוקר של אותו יום. ונמצא שבלילה עדיין לא שייד לסמוך על החזקה כל כך, וכל עוד שלא הביא שתי שערות לא התחייב במצוות מן התורה אלא מדרבנן, ואיך יוציא את אחרים שחייבים מן התורה? ועוד, הרי מבואר בשלחן ערוך (אבן העזר סימן קנה סעי' יז, יח) ובבית יוסף (אורח חיים סימן נג אות ו) ששיעור אורך השערות שיגדילו כדי לכוף ראשן לעיקרן, והרי בוודאי שאי אפשר שיגיעו השערות לשיעור כזה כל כך מהר עם צמיחתן בלילה הראשון שהגדיל. ובפרט לדעת מרן השלחן ערוך (אבה"ע שם סעיף יד) שפסק כהרמב"ם וסיעתו שלא מועיל שתי שערות אלא אם כן הביא אותן לאחר ששלמו לו שלוש עשרה שנה, אבל מקודם לכן אינן אלא שומא בעלמא. וכן מתבאר בספר המקנה, שאי אפשר לומר שחזקה שבאותו יום הביא מיד שתי שערות גמורות כדי לכוף ראשן לעיקרן, שבודאי אין סברא לומר שבשעה אחת בתחילת הלילה באו הסימנים הללו עד כדי כך. עי"ש. ואפילו לדעת התוספות והרא"ש, שאם הביא שתי שערות ביום האחרון של שנת י"ג, אינן נחשבות לשומא, וכן פסק הרמ"א, מכל מקום לא מסתבר לומר שכבר מיד בתחילת הלילה יגיעו לשיעור כל כך כדי לכוף ראשן לעיקרן, וכל שכן שאצל הרוב אין המציאות כן. באופן שאיך שיהיה, נראה שלא מצוי כל כך שיביא הנער סימנים כהלכה מיד בצאת הכוכבים. ואם כן היאך אפשר שבלילה שנעשה שלש עשרה, יוציא את אחרים ידי חובה בקידוש ליל שבת שהוא מן התורה. ומכל מקום לענין קריאת פרשת זכור שהיא בבוקר, יש להקל יותר להוציא את הציבור, ובפרט בעדות מסוימות שמקפידים שחתן הבר מצוה יעלה דווקא לעליית מפטיר. (עיין שו"ת יביע אומר חלק ג או"ח סימן כז אות ו ד"ה והנה. חזו"ע שבת ב מה, מז. כט. ודו"ק)

קטן

לכתחילה אין להעלות ילד קטן לקריאת מפטיר בפרשת זכור, כיון שהיא מן התורה. ומכל מקום אם טעו והעלו את הקטן, לא ירד מהתיבה, אלא יברך הקטן ברכות התורה, והחזן שהוא גדול יקרא בתורה בקול רם להוציא את הציבור ידי חובתם, אך הקטן לא יקרא בשום פנים ואופן, שהרי אינו מוציא את אחרים ידי חובתם. (שו"ת יחיה דעת חלק א סימן פה. כז. כט)

חולה

מי שהיה חולה ולא בא לבית הכנסת, טוב לפחות שיקרא את הפסוקים של 'פרשת זכור' בחומש. וירשום לעצמו לתזכורת שכאשר יגיעו הציבור לפרשת 'כי תצא' לקראת סוף השנה בחודש אלול, יאמר לחזן שיכוון להוציא ידי חובה בקריאת 'זכור'. ועל כן, טוב שכל חזן בפרשת 'כי תצא', יאמר לציבור שהוא מכוון להוציא ידי חובה את כל מי שלא שמע את קריאת 'זכור' בחודש אדר. (ז)

ספר תורה פסול

ציבור שקראו פרשת זכור, ולאחר זמן נמצאה טעות בספר התורה, טוב שיזכור החזן לכוון להוציאם ידי חובת 'זכור' בפרשת כי תצא, וכן"ל. (ולקו"י מועדים ערב)

בני ספרד ואשכנז

אף על פי שבשאר ימות השנה, אין בני ספרד ואשכנז מקפידים להתפלל דוקא בבית הכנסת שעל פי מבטאם, ומתפללים אלו אצל אלו, ושומעים קריאת התורה ותפילה ויוצאים ידי חובה, מכל מקום בשבת זכור, הנכון שכל אחד ישמע פרשת זכור כפי מסורת אבותיו, כיון שקריאה זו מן התורה. (ה)

ביטוי האותיות בהלכה

4

בזוהר (פנחס רכח ע"א ועוד) מובא שהאותיות מתחלקות לחמש מוצאות הפה. כדלהלן: א, ה, ה, ע - אותיות גרוניות, שמבטאים אותן מהגרון. ב, ו, מ, פ - אותיות השפתיים. ג, י, כ, ק - אותיות החיך. ד, ט, ל, נ, ת - אותיות הלשון. ז, ס, צ, ר, ש - אותיות השיניים. וכן הוא בספר היצירה.

ומפורש בזוהר שביטוי אות ח' אינה כמו כ' רפויה, שהרי אות ח' היא מהגרון, ואות כ' היא מהחיך. וכן ביטוי אות ת' רפויה אינה כמו ס', שהרי אות ס' היא מהשיניים, ואות ת' היא מהלשון. וכן ביטוי אות ג' אינה מהשיניים [כמו ג'ורג'], אלא מהחיך. כמו כן, יש לבטא את האות ק' בצורה עמוקה, ולא כמו פ'. וכן אות ט' תהא עמוקה, ולא כמו ת', וכן באותיות א' ה' ע', יש לשים לב להבדל ביניהן, שלא יבטא אות ה' כאות א', שאות ה' עמוקה יותר, ואות ע' עמוקה עוד יותר. וכן לא יחליף א' בע' וע' בא', או ס' וש' באות ש' ולהיפך. למשל, במקום לומר: "לְסַסְתִּי בְרָבְבִי פְרָעָה", אומר: לְשִׁשְׁתִּי. ובמקום: "שִׁיר הַשִּׁירִים", אומר: סִיר הַסִּירִים.

וכן מבואר בכמה מגאוני אשכנז, ומהם: הגאון מהר"י יוזפא בספרו נוהג כצאן יוסף, הגאון יעב"ץ בסידורו בית יעקב, הגאון ר' יחיאל יעקב וינברג בשו"ת שרידי אש, הגאון מהרי"א הענקין בספרו עדות לישראל ועוד. ובשו"ת דברי יוסף שווארץ כתב, לדעתי נראה ברור שהברת הספרדים היא הנכונה, כי הם לא הלכו כל כך בגולה מדחי אל דחי, כי אם בחורבן בית שני באו משם לספרד עד גלות הארץ במשך יותר מאלף ושלוש מאות שנה, ולא שינו הברתם אשר הביאו עמם, ואשר השתמשו בה אבותינו בירושלים ובבית המקדש ובכל ארץ ישראל. וביותר הברת אנשי עדות המזרח בבל וסוריה ומצרים, אשר לא נפסק הישוב מהם בכל הדורות. מה שאין כן האשכנזים שהלכו בגולה מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, גולה אחר גולה, בארצות פזוריהם, ולכן היתה סיבה שנשתבשה הברתם ולשונם, כי נתערבו בגויים רבים, וילמדו מהברתם ולשונם, וישתמשו גם בלשון הקודש כדרך הברת לשון העמים. וראיה לזה מבראשית רבה, רבי מאיר אומר "והנה טוב מאד", טוב מות, וכן היה דורש רבי שמעון בן אלעזר. ומוכח שביטוי אות ת' כהברת הספרדים שדומה קצת לד', אבל לפי הברת האשכנזים שאות ת' דומה לס', אין שום מקום לדמות מילת 'מאד' למילת 'מות'. עיין שם שהאריך בעוד ראיות. וכיוצא בזה כתב בשו"ת בית רידב"ז לגאון רבי יעקב דוד וילובסקי: "וקרוב לומר שהמבטא של לשון הקודש אצל בני ספרד מתוקנת יותר, יען שאנחנו בעוונות הרבים נדדנו כמה פעמים מגולה אל גולה, גלות אחר גלות יותר מכם, על כן יש להאמין שהמבטא של לשון הקודש אצלכם מתוקנת הרבה יותר". וכן כתבו בספר מקור ברוך אפשטיין ועוד.

וידוע מה שכתב בספר דרך הנשר מעשה רב על הגאון רבי נתן אדלר רבו של החתם סופר, שהיה מתפלל במנין שלו בפרנקפורט במבטא ספרדי ובנוסח הספרדים, והזמין לשם כך מירושלים חכם ספרדי, הלוא הוא הגאון רבי חיים מודעי [מחבר שו"ת חיים לעולם], ולמד ממנו את המבטא הספרדי המדויק והנכון. וכן העיד תלמידו החתם סופר: מורי הגאון החסיד שבכהונה מוהר"ר נתן אדלר הוא בעצמו עבר לפני התיבה והתפלל בנוסח הספרדים בסידור

האר"י ז"ל. וכן נהג מורי הגאון בעל ההפלא"ה. וכן כתב בספר צרור החיים: "ומה שהעידו על הגאון החסיד מהר"ר נתן אדלר שהיה מתפלל בפרנקפורט במבטא ספרדי, גם אני ידעתי החשו, כי אני בעצמי בימי בחרותי התפללתי עמו, ושמעתי אותו שמתפלל במבטא ספרדי, וזכיתי להכיר אז את האיש הגדול ואת שיחו, שאין אנחנו ראוים להיות להדום רגלי החסיד הזה. והוגד לי מפי מגידי אמת, כי בביתו של הגאון החסיד רבי נתן אדלר, התאכסן רב אחד מירושלים במשך שנתיים או שלוש, אך ורק לתכלית זו שילמד ממנו את המבטא הספרדי." (יביע אומר חלק ו סימן יא. ח)

ביטוי הקמץ והפתח לבני ספרד

יש לבני ספרד לשים לב להבדל הדק שבין ניקוד הפתח לקמץ, שבפתח פותחים את הפה יותר, ובקמץ קומצים מעט את הפה, וההברה גבוהה מעט. והרוצה להבחין בזה היטב, ישמע את המבטא הכללי של בני עדת הבוכרים.

כן מבואר בדברי רבנו בחיי (פרשת וירא) שכתב, ואף על פי שנראה שהקמץ והפתח הכל דבר אחד ותנועה אחת, אין הדבר כן, אלא יש הפרש ביניהם במבטאם, שתנועת הקמץ גבוהה ועליונה, ותנועת הפתח למטה ממנה. ע"כ. ומכאן סיוע למדקדקים מבני ספרד שמבדילים קצת בין הקמץ לפתח. [שאם ההבדל גדול כבין פתח לחולם, לא היה לו להזהיר כן, כשם שלא הזהיר להבדיל בין הפתח לחולם.] ויש סמך לזה מהגמרא ברכות (טו ע"ב) שאמרו להיזהר לתת רווח בין הדבקים בקריאת שמע, כגון: על לבבך, עשב בשדך, הכנף פתיל, שהאות האחרונה והראשונה שאחריה דומות, ואם יקרא מהר יכול לבלוע אות אחת. וכתבו התוספות והרא"ש: "הרי"ף היה מוסיף להיזהר גם כשאומר, וְתָרָה אֵף, שאם לא יתן רווח ביניהם, נראה כאומר וְתָרָף." ע"כ. וכן נפסק בשלחן ערוך (סימן סא ס"ט). והדברים מובנים רק אם נאמר שהקמץ דומה קצת לפתח, ולכן יש חשש שאם ימהר בקריאה, יבלע את האל"ף של תיבת אף, ויהיה נשמע וְתָרָף. אבל אם הקמץ של וְתָרָה מתבטא כעין נקוד החולם, הרי כיון שהאל"ף של אף נקוד בפתח, לא יהיה נשמע כאומר וְתָרָף, מאחר והניקוד מבדיל ביניהם, אלא ודאי שהקמץ והפתח אין ביניהם אלא הבדל דק מאוד, וכמו שנוהגים המדקדקים. וכן הוכיח בשו"ת דברי יוסף שווארץ מפיוטי הקדמונים, כגון הפיוט 'צור משלו אכלנו', שהמחבר כתב חרוזים: "ברכו אמוני, כדבר אדוני", וזה מתחרז רק אם יש הבדל דק בין הפתח לקמץ. וכן מוכח מפיוטי רבי אליעזר הקליר [שכתבו התוספות שהוא רבי אלעזר בן רבי שמעון בר יוחאי], ובפיוטי רבנו שלמה אבן גבירול, ובפיוטי דונש בן לברט [שהיה לפני 1200 שנה] כגון בפיוט המפורסם 'דרור יקרא' ועוד. ומסופר על רבי יצחק מוואלוז'ין ורבי חיים מבריסק, שהיו חוזרים לקרוא קריאת שמע בבוקר ובערב במבטא ספרדי, מפני שחששו שהיא ההברה הנכונה, והחמירו בשל תורה. (שו"ת יביע אומר ח"ו סימן יא. ד תשצב)

הכה תכה

יש נהגו להכות ברגלים על הארץ בעת שהחזן מזכיר 'עמלק' בפרשת בשלח ובקריאת התורה שביום פורים וכיוצא בהם. אולם בפרשת 'זכור' עדיף שלא יעשו כן, פן יגרמו מכשול לציבור, שלא ישמעו את הקריאה כראוי. (ה)

נשים

הפוסקים נחלקו האם נשים חייבות לשמוע פרשת 'זכור', על כן, ישתדלו מאוד לבוא לבית הכנסת ולשמוע. הנה מחד יש מקום לחייבן, הואיל ומן התורה אין זמן קבוע

למצות זכור, וכל מצוה שאין זמנה קבוע, כמו ברכת המזון, מזוזה וכיוצא בהן, נשים חייבות. אולם מאידך הואיל ועיקר מצות זכור, היא כדי לבוא לידי מעשה להילחם בעמלק ולמחותו מן העולם על ידי כלי מלחמה ונשק, והלא נשים אינן יוצאות למלחמה, לכך יש מקום לפטרן. והנה בראש השנה כמעט כל הנשים באות לשמוע קול שופר, אף שלכל הדעות הן פטורות, ומדוע אפוא לא יתאמצו לבוא לשמוע פרשת זכור, לצאת ידי חובת כל הדעות.

ומכל מקום אשה שקשה לה להגיע, כגון שאין בית הכנסת בקרבת ביתה וצריכה ללכת רחוק, יש לה על מה לסמוך שלא לבוא לשמוע קריאת פרשת 'זכור'.^(ט)

טיפול הילדים

נשים שיש להם ילדים קטנים ועסוקות בטיפול הילדים, כיון שאי אפשר לעזובם מבלי השגחה, פטורות מלבוא לשמוע פרשת 'זכור'. והטעם בזה, כי כלל גדול בידינו (סוכה כה ע"ב): "העוסק במצוה פטור מן המצוה", וכיון שהן עסוקות כרגע בהשגחה וחינוך הילדים, פטורות הן ממצות שמיעת פרשת 'זכור'.^(י)

נשים שאינן מגיעות לבית הכנסת מכל סיבה שהיא, טוב לפחות שיקראו את הפסוקים של 'פרשת זכור' מתוך החומש. (שו"ת יביע אומר חלק ח חאו"ח סימן נד)

זהירות

ואמנם יש לדעת שהנשים הבאות לבית הכנסת לשמוע 'פרשת זכור', הוא בתנאי שבאות בצניעות ויראת שמים, ואינן מדברות בשעת התפילה. ולאחר התפילה פונות מיד לבתיהן ואינן מתעכבות לפטפט על יד בית הכנסת, שבזה גורמות צער לשכינה, ומחטיאות את הרבים בחוסר זהירות בשמירת העיניים. על כן, כל אחת תבדוק בעצמה, אם כדאי שתבוא לבית הכנסת או לא. [ועיין בחוברת הנפלאה "להיות את" בהלכה ובאגדה, בהגדרת הלבוש הנכונה לבת ישראל - בת מלך מלכי המלכים הקב"ה].

מנין נשים

כדי לזכות את אותן נשים שלא יכולות לבוא לבית הכנסת בבוקר, נכון לארגן בשעה מאוחרת יותר קריאה מיוחדת לנשים בלבד, ויבוא חזן ירא שמים עם אשתו, ויקרא להן מתוך ספר התורה בלי ברכות התורה, ותבוא עליהם ברכה.^(י)

פרשת זכור בפורים

במקום שלא הצליחו לארגן קריאת פרשת זכור לנשים, מאחר וברוב בתי הכנסת מארגנים קריאת המגילה לנשים, הנכון שהשליח ציבור יקרא להן באותה הזדמנות פרשת זכור בספר התורה, ותבוא עליהם ברכה.

פיוט 'מי כמוך'

המשורר רבנו יהודה הלוי [לפני כתשע מאות שנה], חיבר פיוט "מי כמוך ואין כמוך", עם חרוזים נעימים ויפים, מתוקים מדבש ונופת צופים. פיוט זה מסכם בקצרה את כל הקורות במגילת אסתר, וממלא את האדם בשמחה ובאמונה בבורא יתברך. וכבר נהגו רוב קהילות ישראל לאומרו בשבת 'זכור' לאחר קדיש תתקבל קודם קריאת התורה. ויש שנהגו לאומרו לאחר קריאת התורה. (מיו)

"מי כמוך ואין כמוך"

כתב בסדר הדורות, רבי יהודה הלוי היה עשיר גדול, והיתה לו בת נאה וחסודה. כשבגרה, לחצה אמה שוב ושוב על בעלה רבי יהודה להשיאה בהקדם, עד שהחליט הרב להשיאה ליהודי הראשון שיבוא לפניו. והנה למחרת בפתע פתאום, הגיע לפניו רבי אברהם אבן עזרא שהיה עני ובא בלבוש בלוי. ובראות אשת הרב שזהו החתן המיועד לבתה, נפלו פניה, והתחילה לחקרו מה שמו ומה מדעו. ויתנכר האיש שלא יכירוהו, והסתיר ממנה את האמת. ותלך האשה אל בעלה ותבכה לפניו. ויאמר לה רבי יהודה, אל תיראי, אני אלמדהו תורה. ויקראהו רבי יהודה ויחקרהו, אך רבי אברהם הערים ולא רצה לספר את האמת שהוא רבי אברהם אבן עזרא הידוע.

באותם הימים, היה רבי יהודה עוסק בבית מדרשו בעריכת הפרק הראשון של הפיוט "מי כמוך" על סדר א' ב', וכשהגיע לאות ר' לא הזדמן לו לערכו. אחר שישב והתמהמה, באה אשתו והפצירה בו שיבוא לסעוד את לבו ולאחר מכן ימשיך בכתיבה. פנה הרב אל ביתו, או אז הגיע רבי אברהם אבן עזרא לבית המדרש ומצא את הפיוט ערוך לפניו וחסר בו האות ר'. ויקח קולמוס ויתקן בפיוט בשנים ושלשה מקומות, וכשהגיע לאות ר' כתב את כל הבית בזה הלשון: **"רְצָה הָאֶחָד לְשֹׁמֵר כְּפָלִים, מְשֻׁמְרָתוֹ וּמְשֻׁמְרַת חֲבֵרוֹ שְׁתֵּי יָדַים, וְהַשְּׁנַי סִם בְּסַפֵּל הַמַּיִם, שֶׁם שָׁם לוֹ"**. כשחזר רבי יהודה לבית מדרשו, ראה שהושלם הקטע. אחר דרישה וחקירה, מצא כי ידיו של רבי אברהם כוננו זאת. ואז התגלה שהוא רבי אברהם אבן עזרא המפורסם בחריפותו ובחכמתו, במליצותיו ובמשליו, ושמח מאוד לקראתו, ויחבקו וינשקו, ויאמר לו: עתה ידעתי כי אברהם אבן עזרא אתה, וחתן אתה לי. אז העביר רבי אברהם המסוה מעל פניו, והודה על האמת. ויתן לו את בתו לאשה ויתעשר עושר גדול. אחר כל זאת, חזר רבי יהודה הלוי וכתב אות ר' בזה הלשון: **"רְחֹשָׁה אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּאֹמְרֵי שָׁפָר, בְּשֵׁם מְרַדְכֵי וּנְכֹתֵב בְּסַפֵּר, בְּקֶשׁ וּנְמַצָּא לְפָנַי צְבִי עוֹפָר, כִּי בּוֹל הָרַיִם יִשְׂאוּ לוֹ"**. ולכבודו של חתנו הפרשן על התורה רבי אברהם אבן עזרא, השאיר גם את הקטע שכתב הוא. (שנא)

פיוט 'מי כמוך' מחולק לארבעה פרקים. הפרק הראשון הוא על סדר א' ב', ובאות ר' ישנם שני קטעים, [הקטע הראשון הוסיפו רבי אברהם אבן עזרא, כמובא בסיפור הנ"ל] ואלו הם: **"רְצָה הָאֶחָד לְשֹׁמֵר כְּפָלִים, מְשֻׁמְרָתוֹ וּמְשֻׁמְרַת חֲבֵרוֹ שְׁתֵּי יָדַים, וְהַשְּׁנַי סִם בְּסַפֵּל הַמַּיִם, שֶׁם שָׁם לוֹ"**. רְחֹשָׁה אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּאֹמְרֵי שָׁפָר, בְּשֵׁם

מְרַדְּכֵי וְנִכְתָּב בְּסֵפֶר, בְּקֶשׁ וְנִמְצָא לְפָנַי צְבִי עוֹפֵר, כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ. וזהו הנוסח הנכון, וכן הביא מרן הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו "חזון עובדיה" – פורים, בנוסח הפיוט 'מי כמוך' (עמוד שנט), ולא כמו שהביאו באיזה סידורים את הקטע השני בלבד. [וראה בפירושו רבנו יצחק אברבנאל על התורה (פרשת כי תשא) שכתב: "ואטה אוזני לדברי הרב אברהם בן עזרא, ומצד אחר לדברי רבי יהודה הלוי חותנר".] (שנב)

פרשת פרה

5

מן התורה

קריאת פרשת פרה היא בתחילת פרשת חוקת. ולדעת רבים מן הפוסקים חיוב קריאתה הוא מן התורה, (ותוספות רבי יהודה החסיד, תוספות שאנץ, הרשב"א, הריטב"א, הרא"ש, תרומת הדשן, הרש"ל ועוד) וכן פסק מרן השלחן ערוך (סימן תרפ"ה ס"ז). על כן, יקראו את הפרשה בספר התורה היותר מהודר, וקודם הקריאה יכוונו השליח ציבור והקהל לצאת ידי חובה מן התורה, וכן"ל בפרשת זכור. (טז, יז)

יש להבין, היכן נזכר בתורה מצות זכירת מעשה פרה אדומה. יש שכתבו מפני שכתוב (דברים ט ז): "זָכֹר אֶל תְּשַׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִדְבָּר..." והפרשה מאריכה שם על מעשה העגל, אך כיון שפרשת העגל היא גנאי לישראל, לכך תקנו לקרוא פרשת פרה שבאה לכפר על מעשה העגל, וכמו שפירש רש"י, שתבוא האם [הפרה] ותקנח צואת בנה [העגל]. ולפי טעם זה, אין הנשים חייבות לשמוע קריאת פרשת פרה, מכיון שלא השתתפו כלל בעוון העגל. אמנם קשה על טעם זה, שהרי דרשו בתורת כהנים, "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר", יכול יזכור בלב, כשהוא אומר "אל תשכח" הרי שכחת הלב אמור, ומה אני מקיים זכור, בפה. וכן הוא אומר "זכור את אשר עשה לך עמלק", יכול בלב, כשהוא אומר "לא תשכח" הרי שכחת הלב אמור, ומה אני מקיים זכור, בפה. נמצא שצריכים לזכור דוקא בפה, והרי בקריאת פרשת פרה, אינו מבטא בפיו ובשפתיו את מעשה העגל כלל, ואיך יצא ידי חובה? ובערוך השלחן כתב, שפרשת פרה מן התורה ממה שכתוב בסופה: "והיתה לכם לחוקת עולם", והרי זה מיותר, שכבר נאמר למעלה "והיתה לבני ישראל לחוקת עולם", אלא שבא לחדש ענין קריאת הפרשה אף בזמן שאין אפר פרה אדומה. ולטעם זה, נכון להזהיר את הנשים לבוא לשמוע קריאת פרשת פרה. וישנו עוד טעם, משום שמתקרבם אנחנו לחדש ניסן, שבו נצטוונו להקריב קרבן פסח, וכתזכורת לטהר את עצמנו מטומאת מות כדי להקריב את הקרבן בטהרה, קוראים בפרשה זו, ששם בארה התורה את תהליך הטהרה באפר פרה אדומה. וגם לפי טעם זה, הנשים שייכות בקריאה זו כדי להיטהר מטומאתן לאכול קרבן פסח. (טז, יז, יח)

נשים

לכתחילה יש להזהיר וליידע את ציבור הנשים שתבאנה לשמוע פרשת פרה. ואדרבה יש מחמירים בה יותר מפרשת זכור. (יז, יח. ד קפ)

בני ספרד ואשכנז

יש להקפיד לשמוע את פרשת פרה כמבטא אבותיו, כמו בפרשת זכור. (ט)

חתן בר מצוה. קטן

נער שנעשה בר מצוה בשבת "פרה" [דהיינו שיום הולדתו של י"ג שנה חל בשבת זו], הנכון יותר שלא יעלוהו לעלית מפטיר כדי לקרוא בתורה פרשת פרה להוציא את הציבור ידי חובתם. ואולם אם נעשה בר מצוה כמה ימים קודם לכן, רשאים להעלותו לכתחילה, ובלבד שהוא בקי בקריאה היטב, בביטוי האותיות, בדקדוק ובטעמי המקרא, ולכוון להוציא ידי חובה את הציבור. (עיין כז, כט)

פרשת החודש

קרבת פסח

קריאת פרשת החודש היא בחומש שמות פרשת בא, ששם ציוה הקב"ה לעם ישראל על קרבן פסח, שנאמר: "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית". ולכן אנו קוראים פרשה זו עתה, כדי לעורר על הדבר בתחילת חודש ניסן, שאולי נזכה כבר השנה להקריב קרבן פסח, ועל ידי קריאה זו נדע היאך להתכונן לחג בהבאת הקרבן.

שבת וראש חודש

ראש חודש ניסן שחל בשבת, מוציאים שלושה ספרי תורה. בספר הראשון קוראים ששה עולים בפרשת השבוע. בספר השני קורא העולה השביעי בקריאת ראש חודש, ואומר קדיש. בספר השלישי קורא המפטיר בפרשת החודש, ואומר קדיש. ואין אומרים קדיש אחר גמר הקריאה בספר תורה הראשון, מכיון שעדין לא עלו שבעה עולים ולא הסתיימה חובת העולים של היום. אך לאחר הספר השני, שעלו כבר שבעה עולים, אומרים קדיש. ומכל מקום, אם העלו שבעה עולים בספר הראשון, כיון שהושלמה חובת היום, יאמרו קדיש, ונמצא שאז אומרים שלושה קדישים. (יט) וראה לעיל (עמוד 185) את אמירת הפסוקים שאומרים בפתיחת ההיכל כשמוציאים שלשה ספרי תורה.

הפטרה – בשבת זו מפטירים הפטרת פרשת "החודש", ולאחר מכן קוראים פסוק ראשון ואחרון מהפטרת "השמים כסאי", שהיא הפטרת שבת וראש חודש. (יט)

✪ מחצית השקל ✪

זכר למחצית השקל

כבר בארנו שהמעוות של מחצית השקל, שציוותה התורה לתת, היו לצורך קניית קרבנות התמיד שהקריבו בבית המקדש בכל יום. ואמנם גם היום, שבעוונות

הרבים חרב בית המקדש, נוהגים לתת סכום זה, אך נזהרים לומר שהוא 'זכר' למחצית השקל, ולא מחצית השקל ממש. וגם הנשים יתנו 'זכר למחצית השקל', כשם שנתנו בזמן שבית המקדש היה קיים. (קא, קה)

זמן הנתנה

מראש חודש אדר [ובשנה מעוברת מראש חודש אדר ב'] מתחיל הזמן של נתינת 'זכר למחצית השקל'. והעיקר שישתדל לתת קודם קריאת המגילה, כמו שדרשו חז"ל (מגילה יג ע"ב): "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתידי המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים הקב"ה את שקלי ישראל לשקליו". (קא)

מאיזה גיל?

מגיל עשרים שנה, יתנו 'זכר למחצית השקל'. וטוב לתת כבר מגיל שלוש עשרה, וכן המנהג. וטוב לתת גם עבור ילדיו הקטנים. כי מאחר ונותנים את הכסף לצדקה, ורומזים בזה מה שאמר הקב"ה: הקדימו שקליכם לשקליו של אותו רשע המן, והלוא גם הנשים והילדים היו באותו הנס, לכן נותנים גם כנגדם. (קד, קה)

חשבון עשרת אלפים ככר כסף שקל המן כנגד ישראל

המן רצה לתת את הערך הכספי המלא של כל עם ישראל, בשעה שיצאו ממצרים, כשהיו 600,000 איש, שהרי אינו יודע מהו מספרם כעת. והנה בתורה מבואר ערכם הכספי של בני אדם [במצות ערכין], והערך הגבוה ביותר הוא: 50 שקלים [לזכר מגיל 20 עד 60]. אם כן, רצה המן לתת: 50 שקלים X 600,000 איש = 30,000,000 שקלים.

ומבואר בתורה שככר כסף ערכו 3,000 שקלים. שנאמר (שמות לח כה): "וְכִסְּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְאַלְף וְשִׁבְעֵי מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. בְּקַע לַגִּלְגָּלִת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, לְכָל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמֵעֵלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים". מפורש כאן שמחצית השקל של 603,550 איש, הגיע לסך של 100 ככר כסף + 1,775 שקלים. ועתה, צא וחשוב סך חצאי השקלים של 603,550 איש, תקבל מחצית המנין סך: 301,775 שקלים. ועל סך זה אמרה תורה שהוא: 100 ככר כסף + 1,775 שקלים. נמצא אפוא ש- 300,000 שקלים שווים למאה ככר. וכל ככר = 3,000 שקלים. ועתה נחשב "עשרת אלפים ככר כסף" X 3,000 = 30,000,000 שקלים. בדיוק כמנין הערך הכספי המלא של ששים ריבוא ישראל.

וזהו שאמרו במדרש (אסתר רב ג ט): אמר לו המן, השתא לית אנא ידע מניניהון, אלא כי נפקו ממצרים הוו ת"ר אלפי גברי, ועל כל אחד ואחד יהיבנא לך מאה זוזי דהוו חמישים שקלים. **תרגום:** עכשיו אינני יודע את מניינם, אך כשיצאו ממצרים היו שש מאות אלף גברים. ועל כל אחד ואחד אני אתן לך מאה זוזים [שקלים של חול, ערכם חצי משקלים של קודש], שהם חמישים שקלים של קודש שבהם התורה דיברה.

הסכום

מטבע של 'מחצית השקל' הוא 9 גרם כסף טהור, לפי מחיר הכסף הגולמי מדי שנה בשנה. [מחצית השקל בשקל הקודש הוא: 2 דינרים, וכל דינר הוא משקל מיתקאל,

שהוא דרהם וחצי (כסף משנה הלכות כלי המקדש פ"ב ה"ג), ו-2 דינרים הם: 3 דרהם. וכל דרהם הוא: 3 גרם, בסך הכל: 9 גרם. ובשנים האחרונות סכום זה נע בין 20 ₪ ל-30 ₪]. ורשאי לתת חפץ בשווי זה במקום כסף. (קב, קג)

העשיר לפי עושרו

הרוצה לתת יותר מהסכום הנדרש, רשאי לתת כמתנת ידו כדי להרבות תורה, צדקה וחסד, ותבוא עליו ברכה. ומאידך, מי שמצבו הכלכלי קשה, די שיתן מטבע של חצי שקל [50 אגורות] המצוי כיום. (קד)

מעשר כספים

ראוי ונכון לכל אדם [במשך כל ימות השנה] להפריש מרווחיו לצדקה. ויש לדעת, כי הנותן מעשר כספים, דהיינו 10% מכל הרווחים, זו היא מדה בינונית בצדקה, אך מצוה מן המובחר לתת חומש דהיינו 20%. והנותן פחות ממעשר, הרי זו עין רעה. כמבואר בשלחן ערוך הלכות צדקה (יורה דעה סימן רמט סעיף א).

אין לתת מעות של 'זכר מחצית השקל' ממעשר כספים או מהחומש שרגיל לתת. אולם אם כשהתחיל לתת את המעשר או החומש, אמר שנוהג כן 'בלי נדר', ועתה מצבו הכלכלי קצת קשה, רשאי לתת ממעות אלו. (קד)

6

למי נותנים

את הכסף נותנים למוסדות של תורה שמגדלים בהם תלמידי חכמים, שזה מהווה כתחליף לקרבנות שהיו מכפרים על עם ישראל בזמן בית המקדש. ואדרבה אמרו חז"ל [ומגילה ג ע"א]: "גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת הקרבנות". ובמדרש מסופר על רבן יוחנן בן זכאי שהיה מהלך בירושלים ורבי יהושע תלמידו היה מהלך אחריו, וראו את בית המקדש חרב, אמר רבי יהושע אוי לנו על בית המקדש שהוא חרב, שבו היו מתכפרים עוונותינו. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי: בני, אל ירע בעיניך, יש לנו כפרה אחרת שהיא כמותה, והיא תלמוד תורה וגמילות חסדים, שנאמר (הושע ו ו): "כִּי חֶסֶד חִפְצָתִי וְלֹא זָבַח, וְדַעַת אֱלֹהִים [תורה] מַעֲלֹת". וכל המשתדל להיות עושה וּמַעֲשֶׂה בהרמת קרן התורה ולומדיה, יזכה לראות בהרמת קרן ישראל. (קה)

המעלה הגדולה בצדקה

יש לדעת ולהודיע, כי אחת המעלות הגדולות ביותר בצדקה, היא לזכות את אותם יהודים שעדיין לא זכו לקיים את התורה והמצוות, אם שמירת השבת או טהרה ושאר מצוות התורה כדת וכהלכה, וכמו שכתב מרן בשלחן ערוך (יורה דעה סימן רמט סט"ז): "מצות צדקה לנערים ללמוד תורה, עדיף ממצות בית הכנסת",

ומבואר בבית יוסף, שמצות בית הכנסת, מעלתה גדולה יותר אפילו מלתת צדקה לעניים. ורק אם העניים חולים הם קודמים לבית הכנסת. אבל המעלה לזכות את אחרים לתורה, עלית על כולנה. והגע עצמך, היכן המעלה גדולה יותר אם לא אצל אחינו התועים מדרך האמת שלא זכו עדין ללכת בדרך השם, ובא אדם ונותן להם חומר בשפה נעימה וקלה, למען יוכלו אט אט להתחזק בקיום המצוות, ועל העושים כן נאמר (דניאל יב ג): "וּמְצַדִּיקֵי הָרַבִּים פְּכוּכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד".

והנה מרן מלכא הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בהקדמה לספרו יביע אומר חלק י', הרחיב בשבח מעלת העוסקים בתורה, ובתוך הדברים ציטט מהמדרש ילקוט שמעוני על הפסוק (משלי ט י): "וַיְדַעַת קְדוֹשִׁים בִּינָה", אלו בעלי גמרא, שבשעה שיושבים ולומדים ומבינים כל דבר ודבר, הם דומים למלאכי השרת שנקראו קדושים. ועל זה אמר בתנא דבי אליהו: אשרי מי שמחדש בדברי תורה, שהוא דומה כמי שמשמיעים אותו מן השמים, ואומר לו הקב"ה: בני, בנית לי בית המדרש, והשכר הגדול שיש לי באוצרי שלך הוא, ובשבילך ובזכותך אני מציל את עמי ישראל מכל צרה, כמו שנאמר בשירת דבורה כאשר עם ישראל ניצחו את סיסרא וחייליו (שופטים ה ח): "אִז לָחֵם שְׁעָרִים, מִגֹּן אִם יִרְאֶה וְרַמָּח, גְּאָרְבָּעִים אֶלְפֵי גְּיִשְׁרָאֵל", מלמד שאם יצאו למלחמה ארבעים אלף מיישראל, ותלמידי חכמים עסקו בתורה, דומה להם כאילו אחזו מגן וצינה וחרב פיפיות להצלתם. וכן אמרו (מכות י ע"א): "עֲמֻדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם", מי גרם שיהיו רגלינו עומדות איתן במלחמה, שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה. ואחר, המשיך מרן בלשונו הטהורה:

אולם, למעלה בקודש הוא "זיכוי הרבים", שאין לך מעלה גדולה כמו מי שמזכה את הרבים, וכמו שנאמר (דניאל יב ג): "וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֹהַר הַרְקִיעַ, וּמְצַדִּיקֵי הָרַבִּים פְּכוּכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד", כשם ששבעת כוכבי לכת נראים לנו כניצוצות קטנים, והאמת שהם פי כמה וכמה מיליונים מכל כדור הארץ, כך המזכים את הרבים ערכם גדול אצל השם יתברך, שמושכים את אחינו התועים מדרך השם בעבודות אהבה לתוך קדושת התורה, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה. צא ולמד מה שכתב רבנו בחיי בספרו חובות הלבבות (שער אהבת ה' פרק י): **וְדַע, שאפילו החסיד הגדול ביותר, וגדול בתורה, עד שיגיע לתכלית השלמות בתיקון נפשו אצל השם יתברך, ואפילו אם יגיע למדרגת מלאכי השרת במידותיהם הטובות, ובמנהגייהם הנחמדים, ובהשתדלותם העצומה בעבודת הבורא, ובאהבתם הזכה בהשם יתברך, עדין לא יגיע לזכויות מי שמורה ומדריך את בני האדם אל הדרך הטובה והישירה בעבודת השם יתברך, ומיישר אורחותיהם, להטותם לעבודת השם יתברך, ולקרבתם לצור מחצבתם, ולהחזירם בתשובה שלימה, שזכויותיו של זה נכפלות שבעתיים, בעבור זכויותיהם של אלו שבמשך כל הימים והזמנים, ובזכויות זרעם וזרע זרעם.** ועליו אמרו חז"ל (ואבות פ"ה מ"ח): "כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו, משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו. וכן אמרו (בבא מציעא פה ע"א): "כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו אם הקב"ה גוזר גזרה, מבטלה בשבילי, שנאמר (ירמיה טו יט): "וְאֵם תּוֹצִיא יְקָר מִזֶּלְל, כְּפִי תִהְיֶה", וזוכה ויושב בישיבה של מעלה". ובזוהר הקדוש אמרו, אילו ידעו בני האדם כמה גדולה מעלת המזכה את הרבים, ומחזירים בתשובה, היו רצים אחר זה כאדם הרץ אל חייו. והנה בדורנו זה בנקל יכולים להשיב אנשים תמימים אל דרכי ה', ומלאה הארץ דעה את ה'. ויש עוד להאריך בכל זה. עד כאן מדבריו חוצבי להבות אש.

ובאמת שרבים עושים כדברי מרן אלו להשפיע על אחינו התועים מדרך האמת ללמדם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, וגם באמצעות החוברות הללו "בהלכה ובאגדה"

הכתובות בשפה קלה ונעימה השווה לכל נפש, ובחסדי השם רבים התחזקו בשמירת התורה והמצוות דרכם, ועלו במעלות התורה והיראה. והכל נזקף לזכותם של השומעים לקול מורים המבינים במעלת וחשיבות זיכוי הרבים, ומזילים מעות מכיסם לחלק מהחבורות הנ"ל לעם שבשדות שעדין לא זכו להסתופף בחצרות השם, ומגישים להם את הכל ערוך בטוב טעם ודעת. ישמע חכם ויוסף לקח, מחלקם יהיה חלקנו, אמן.

זוכה ומזכה לאחרים

לאור כל האמור, אשרי המשתדל בחוברות אלו "בהלכה ובאגדה", מכספי "זכר למחצית השקל", ומכספי מעשרותיו, ומזכה בהן את אחינו היקרים שעדין לא זכו להבין במעלות התורה והמצוות, שאין לך הידור גדול בצדקה מזיכוי הרבים. ועל אחת כמה וכמה שכרו גדול אם זוכה גם לדבר עם חבריו ולהשפיע עליהם שיעשו גם הם כן, וכמו שכותב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ו): הכופה אחרים לתת צדקה ומעשה אותם [גורם להם לעשות], שכרו גדול משכר הנותן.

וכתב רבנו יונה (מסכת אבות פ"ב מ"ב): כמה גדלה מעלתם של העוסקים בצרכי ציבור. ואל תאמר למה לי הצרה הזאת לטרוח בצרכי ציבור, ואף כי אזכה אותם במצות הצדקה, הלא ממנום שלהם הוא, והמצוה תחשב להם ולא ליי? אין לך לחשוב כדבר הזה, **כי כפליים תיטיב לעצמך בעבורך, ומעלה אני עליך שכר כאילו עשית אתה משלך את הכל, וכאילו מכיסך נתת את אשר נתנו על ידך**, והנך מרוויח בטרחה במעשיהם, מאשר אם תטרח לעצמך, כי מעשיהם מרובים ממעשיך. וכל אשר אתה עושה, ה' מצליח בידך. לכן העוסק בצרכי ציבור, היטיב לעצמו הרבה מאוד, ובלבד שיכוון לבו לשמים. ע"כ.

תענית אסתר

טעם התענית

ברוב רחמיו וחסדיו של השם יתברך עלינו, ביטל את גזרתו של המן הרשע, ששלח אגרות למאה ועשרים ושבע מדינות, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, בשלשה עשר לחודש אדר. בעקבות ביטול הגזרה, נשלחו אגרות שניות ליהודים שייקהלו באותו יום, לעמוד על נפשם מפני אויביהם ולהרוג בשונאיהם, והיו זקוקים לרחמי שמים מרובים, לבל יוכלו אויביהם לפגוע בהם, ועמדו בתפילה ובתחנונים ובתענית באותו יום, כשם שעשה משה רבנו ביום שנלחמו ישראל בעמלק, וגבר ישראל. והשם יתברך שמע את תחינתם, וקיים בהם "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם", והרגו בהם שבעים וחמשה אלף איש, מלבד מה שהרגו בשושן, ושום יהודי לא נהרג, כי לא בחיל ולא בכוח, כי אם ברוחי אמר ה' צבאות. וזכר לנס זה שנעשה לעם ישראל בתענית, נהגו להתענות בכל שנה ושנה ביום זה, י"ג באדר. וצום זה נקרא: "תענית אסתר". (ולא)

הקדמת התענית

כשחל י"ג באדר בשבת, מקדימים להתענות ביום חמישי י"א באדר.

אף על פי ששאר תעניות שחלו בשבת, כמו שבעה עשר בתמוז ותשעה באב, דוחים את התענית ליום ראשון, בתענית אסתר מקדימים, מכיון שכל התעניות נתקנו מחמת פורענויות שהיו, כמאורעות חורבן בית המקדש וכדומה, וכלל בידינו שאין מקדימים פורענות, אבל תענית אסתר שאינה זכר לפורענות, אפשר להקדימה. ועוד, כי לא שייך לדחות את התענית ליום ראשון, שהוא יום פורים - יום משתה ושמחה, שאסור להתענות בו. (לז)

ומה שמקדימים ליום חמישי ולא ליום שישי, על פי מדרש תנחומא שכתב, אם חל י"ד באדר להיות ביום ראשון, אסור להתענות בערב שבת, אלא מקדימים ומתענים ביום חמישי, כי עיקר התענית בסליחות ותחנונים, ויבואו להימנע מכבוד השבת, וכבוד השבת עדיף יותר מאלף תעניות, שכבוד שבת מהתורה, והתענית מדרבנן, ויבוא כבוד שבת וידחה תענית מדרבנן. ובשאלות דרב אחאי גאון כתב, בראשונה היו מקדימים להתענות תענית אסתר בערב שבת, אלא שערב שבת בבבל הוא יום השוק, וכשהיו מתענים באותו יום ומרבים בסליחות ותחנונים ככל תעניות ציבור, ביציאתם מבית הכנסת כבר פסקה רגל מן השוק, ולא היו מוצאים לקנות צרכי שבת, לכן הקדימו התענית ליום חמישי, שלא יתמעט כבוד השבת. (מב)

7 החייבים והפטורים מהתענית

חובת התענית

חובה על כל אדם בריא להתענות, האנשים מגיל 13 שנה, והנשים מגיל 12. (מב)

חולה

מי שחולה פטור מלהתענות, ואף לא רשאי להחמיר על עצמו. וכן אדם שנתקף בחולשה יתירה או זקן מופלג שתש כוחו, פטור מלהתענות. ומי שמצטער מכאבי עיניים, פטור מלהתענות, אך כאשר יבריא, ישלים את תעניתו לאחר פורים. ואמנם אם אכל על פי פקודת רופא, אינו צריך להשלים את התענית. (לט)

מעוברת

נשים מעוברות פטורות מלהתענות, אף אם אינן מצטערות מהתענית. ומעוברת, היינו משלושה חדשים ומעלה. ומכל מקום, אם סובלת מהקאות ומחושים או חולשה רבה, אף קודם לכן פטורה מלהתענות. ויש מקילים לכל מעוברת, כל שנודע לה על ידי בדיקה רפואית שהיא בהריון. (לז) סנסן ליאיר (עמוד קמה)

יולדת או מפלת

יולדת או אשה שהפילה, פטורה מלהתענות בתוך שלושים יום ללידה. ומשלושים

יום עד עשרים וארבע חודש [שנתיים] - אם היולדת מניקה, לא תתענה. אך אם אינה מניקה, תתחיל להתענות כפי יכולתה, ואם תרגיש חולשה, תאכל. (שו"ת יביע אומר חלק י סימן לט. ועיין חזו"ע לח. ודו"ק)

מזל טוב

חתן וכלה, בשבעת ימי המשתה, פטורים מלהתענות. וכן שלושה בעלי ברית: אבי הבן, הסנדק והמוהל, פטורים מלהתענות, ואינם רשאים להחמיר על עצמם, כיון שיום טוב שלהם הוא. ואמנם, בשאר התעניות שחלו בזמנן, הם חייבים להתענות. וההבדל הוא, כי שאר תעניות הן משום אבלות על חורבן בית המקדש וירושלים, לכן האבלות של כלל ישראל דוחה את השמחה של יחיד שהוא החתן או בעל הברית. גם הלוא החתן בעצמו אומר: "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי", על כן עליו להשתתף בתענית על חורבן ירושלים. לא כן בתענית אסתר, שאינה משום אבלות אלא אדרבה זכר לנס שהרגו באויביהם ביום התענית וכנ"ל, על כן ביום שמחתו אין ענין לצערו שיתענה. [מב]

שאר פרטים

שאר פרטים ודיני התענית, כגון שטעה וברך על מאכל או משקה, ודין טעימת תבשיל בצום, ואם מותר לפתוח מסעדות וחנויות פיצה וכיוצא, עיין בחוברת "ארבע תעניות בהלכה ובאגדה". ובכל אופן אין להתיר לפתוח מסעדות וחנויות פיצה ופלאפל וכדומה שאוכלים את המאכל מיד ולמכור לאדם בריא.

קריאת התורה בתענית

רוב מנין

אין מוציאים ספר תורה בשחרית ובמנחה, אלא אם ישנם לפחות ששה אנשים מתענים, ושאר המנין חולים ואינם יכולים להתענות, או שהם בעלי שמחה שהתירו להם לאכול כנ"ל. אבל אם אין ששה מתענים, או שארבעה האחרים שאינם מתענים הם בריאים, אך מחמת שהתענית קלה בעיניהם, מזלזלים הם בה ולא מתענים, אזי בימי שני וחמישי, בשחרית בלבד ולא במנחה - יוציאו ספר תורה ויקראו בפרשת השבוע. ובשאר הימים - לא יוציאו ספר תורה כלל. (מד. חזו"ע ארבע תעניות עה, פ, פה, קי, קיג)

קורא מתענה

טוב להדר שגם הקורא בתורה יהיה מי שמתענה. אך אם אין קורא בתורה בקי אלא מי שאינו מתענה, רשאי לקרוא להם לכתחילה.

מפני שאין הקריאה בתורה להוציא ידי חובה את האחרים כקריאת מגילה, פרשת זכור וכיוצא, שנצריך שיהיה אדם המחויב בדבר, אלא בקריאת התורה הענין הוא להשמיע לציבור, לכן די ששומעים אף ממני שאינו מתענה. (חזו"ע שם קו)

עולה מתענה

אין להעלות לספר תורה אלא מי שמתענה. ואפילו אם קראוהו בשמו, יתנצל שאינו חש בטוב ואינו מתענה ויעלה אחר במקומו, כי יש בזה חשש ברכות לבטלה. אולם אם חלה התענית ביום שני או חמישי, שבלאו הכי קוראים בתורה, רשאי לעלות בשחרית בלבד אף שאינו מתענה. (מה. חזו"ע נז, קח, קי, קיב) על כן, כהן או לוי או אדם עשיר שתומך בלומדי התורה, שפטור מהתענית מחמת חולי או שמחה, מעלים אותו לכתחילה בשחרית ביום שני או חמישי.

אם חלה התענית בשאר ימי השבוע או בימי שני וחמישי במנחה, ויש רק כהן אחד ואינו מתענה, טוב שיצא הכהן מבית הכנסת ויעלה ישראל במקומו. ואם לא נוח לו לצאת, או שהמנין מצומצם, יאמרו "אף על פי שיש כאן כהן, יעמוד ישראל במקום כהן". והוא הדין אם יש לוי אחד שאינו מתענה, יקרא הכהן פעמיים במקום הלוי, וטוב שיצא הלוי מבית הכנסת כנ"ל. (סימן תקסו ס"ו. חזו"ע קח)

והטעם שאין הכרח שיצאו הכהן או הלוי, כי הסיבה שראוי היה לצאת, כדי שלא יאמרו שיש בו חשש פסול כהונה, ולכן אינו עולה לעליית כהן, אבל בזמנינו שירדה חולשה לעולם ורבים יודעים שיש לחשוש שכהן זה אינו עולה מחמת שאינו חש בטוב ולא יכול להתענות, אין חשש שיאמרו שהוא פגום. והרי זה דומה למה שפסק מרן (סימן סו ס"ד): כהן הנמצא בקריאת שמע וברכותיה וקראוהו לעלות לתורה, לא יעלה. כי כל הסיבה שאמרו חז"ל להקדים את הכהן היא משום כבוד כהונתו, ולכן דוקא שכשהוא פנוי ומקדימים אחר בפניו, נמצאו מקילים בכבוד הכהונה, אבל כהן זה שאינו יכול לעלות מחמת שעסוק בקריאת שמע, אין כאן הקלה בכהונתו. וכאן גם כן, כולם יודעים שאין עולים לספר תורה אלא מי שמתענה. (חזו"ע קח)

וכל שכן לפי מה שכתב מרן הבית יוסף וסימן קלה סוף אות ד, על אותם שנהגו שבשבת בראשית אחד מהקהל מתנדב מעות לצורך בית הכנסת כדי שיקרא ראשון בתחילת התורה [חתן בראשית], ואם יש שם כהן הוא מוחל על כבודו ויוצא מבית הכנסת. ובשנה אחת ארע שלא רצה הכהן לקנות המצוה, וגם לא רצה לצאת מבית הכנסת, והכריחוהו הקהל על ידי השלטון שלא יכנס לבית הכנסת, כדי שלא יתבטל כבוד התורה ומנהג אבותיהם. והעיר הבית יוסף: ואיני יודע למה צריך הכהן לצאת מבית הכנסת כשמוחל על כבודו, הלוא רב ורב הונא היו קוראים ראשון, ולא משמע שהיו יוצאים הכהנים מבית הכנסת... אלא ודאי שבפני הכהנים היו עולים לקרוא ראשונים, ולא מצאנו שיצטרך הכהן לצאת מבית הכנסת אלא גבי נשיאת כפים, לפי שאם אינו עולה לישא כפיו מבטל שלוש מצוות עשה. ע"כ. וכתב מרן מלכא זצוק"ל בשו"ת יביע אמר וחלק ו אורח חיים סימן כג אות ג שכן כתב הכנסת הגדולה בשם כתבי הרב רבי לוי טריויש צרפתי ז"ל שאף על פי שהכהן בבית הכנסת, עולה ישראל המתנדב וקורא במקום כהן. וכן הסכים הפרי חדש, וכן כתב מרן החיד"א, יש נוהגים שביום חג שבועות רב המקום קורא בבית הכנסת במקום כהן לכבוד התורה, ואין צריך הכהן לצאת, ואומר החזן "יעמוד הרב במקום כהן". וכן כתבו האחרונים.

בעלי שמחה

בעלי שמחה שהתירו להם לאכול ביום התענית, לא יעלו לספר תורה אפילו בשחרית שעדין לא טעמו כלום, כיון שבדעתם לאכול במשך היום. אולם אם חלה

התענית בימי שני וחמישי בשחרית, כבר בארנו לעיל שרשאים לעלות לכתחילה. (חזו"ע קי)

יום השנה

מי שיום פקודת השנה של אביו או אמו חל ביום התענית, וחשקה נפשו מאוד לעלות לספר תורה לעילוי נשמתם, אך הוא חולה ואינו מתענה, יש ליעץ לו לאכול ולשתות בשיעורים מעט מעט, כדלהלן: יאכל 30 גרם, ולאחר 10 דקות עוד 30 גרם, וכן הלאה כפי צרכו. וכמו כן, ישתה מים במידה עד 35 גרם, וישהה כמה שניות וישתה שוב עד 35 גרם, ושוב ישהה מעט וישתה כפי צרכו, וכנזכר לעיל. ובאופן זה יוכל לעלות לספר תורה בין בשחרית בין במנחה, בין בשני וחמישי ובין בשאר הימים. שכל עוד שלא אכל ושתה כמות המיישבת דעתו של אדם, נחשב לו שמתענה. ויש מחמירים שלא לאכול בכל אכילה יותר מ-25 גרם, ויפסיק בין אכילה לאכילה כנ"ל. (חזו"ע קיא)

עננו בחזרת הש"צ

אם אין ששה מתענים, לא יאמר השליח ציבור 'עננו' בחזרת התפילה של שחרית או מנחה בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו', אלא יאמר אותו בברכת 'שומע תפילה' כמו שהיחיד אומרה בתפילת לחש ללא החתימה של ברכת 'עננו'. (מד)

זמני הפורים בערים השונות

8

פרזים ומוקפים

נאמר במגילה (טו יט): "על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות, עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשחה ויום טוב ומשלת מנות איש לרעהו". ומכאן למדו חז"ל שערי הפרזות [פרוז, פרוץ בלי חומה], עושים את כל מצוות הפורים בי"ד באדר, וממילא הערים המוקפות חומה עושים למחרתו בט"ו באדר. ואולם, היינו דוקא לערים שהיו מוקפות חומה בתקופתו של יהושע בן נון בשעת כיבוש ארץ ישראל, כירושלים וכיוצא בה, אבל ערים שהוקפו בחומה לאחר מכן, עושים בי"ד.

מה שתלו את הדבר במוקפות חומה מזמן יהושע בן נון דוקא ולא מזמן אחשורוש, משום שיהושע בן נון הוא הראשון שנלחם בעמלק, והמן היה מזרע עמלק. ועוד כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה בימי אחשורוש, ובזה שיהיו שונות כמה מערי ארץ ישראל משאר העולם ויקראו בהם בט"ו ולא בי"ד, יהיה זיכרון לארץ ישראל בנס פורים. (קו. בית יוסף. ת"ה רד. ועיין בעליו "ותתענג בדשן" גיליון מס' 63 ותרזה נחת)

ערים המסופקות

ישנן כמה מערי הארץ העתיקות שאנו מסופקים אם הן היו מוקפות חומה

בתקופת יהושע בן נון או לא, [כגון: טבריה, חברון, יפו, עכו, צפת, לוד, רמלה, באר שבע, חיפה, בית שאן]. ואף שבפסוקים בנביא יהושע נראה שכמה מהן היו מוקפות חומה, מכל מקום אפשר שהערים האלו נבנו עתה לא במקומן הראשון ממש שהיה מוקף חומה. על כן, מקומות אלו קוראים את המגילה ועושים את כל מצוות הפורים ב"ד, וחוזרים לקוראה בט"ו בלי ברכה. ויאמרו 'על הניסים' גם בט"ו, ואין בזה חשש הפסק. וטוב שיעשו גם משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת פורים, אך לא יוציאו ספר תורה לקריאת התורה של פורים. (ק, קיא, קיד)

כתב הרמב"ם (הלכות מגילה פרק א הלכה יא): עיר שהיא ספק ואין ידוע אם היתה מוקפת חומה בימות יהושע בן נון או אחר כן הוקפה, קוראים בשני הימים שהן ארבעה עשר וחמשה עשר ובלילותיהם, ומברכים על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאתה לרוב העולם. ע"כ. ולכאורה יש להבין, הרי כלל גדול בדינו "ספק ברכות להקל", ואם כן למה הערים המסופקות יברכו על המגילה ב"ד, ומה אכפת לנו שי"ד הוא זמן קריאה לרוב העולם, והרי בברכות לא הולכים אחר הרוב. ולמשל אם יש ספק אם לברך או לא, אף שפוסקים רבים אומרים לברך, ולעומתם שני פוסקים אומרים שלא לברך, אנחנו לא מברכים, בגלל חומר איסור ברכה לבטלה, שלדעת הרמב"ם (פ"א מהלכות ברכות הט"ו) ומרן השלחן ערוך (סימן רטו ס"ז) עובר על לאו מן התורה ממש של "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא", ואמרו בגמרא שבועות (לט ע"א) שבשעה שהקב"ה אמר "לא תשא", כל העולם כולו הזדעזע, היתה רעידת אדמה בכל העולם. אם כן למה כאן הרמב"ם פוסק שהולכים אחר הרוב?

והנה נאמר בתורה (שמות כג ב): "אֲחֲרַי רְבִים לְהִטֹּת", ומכאן למדו חז"ל (וחלין יא ע"א) שהולכים אחר הרוב אפילו בדיני נפשות. וכגון אם ישבו סנהדרין קטנה של עשרים ושלושה דיינים לדון על פלוני שחילל שבת אם חייב מיתה או לא, ושלושה עשר דיינים חייבו אותו, ואילו עשרה פטרו אותו, בזה קבעה התורה שהולכים אחרי הרוב, כי הרוב הוא נמצא לפנינו, והדיינים האלו רואים את אלו ושומעים את טענותיהם, ובכל זאת הם חולקים על המיעוט, לכן הולכים אחרי הרוב, ואפילו הורגים נפש על פי הרוב. אבל במקרה שנחלקו הפוסקים, שאז הרוב אינו לנגד עינינו ממש, אלא שבמשך הדורות התאספו עוד פוסקים ועוד פוסקים, ועכשיו אנחנו רואים שבסך הכל רובם אומרים לברך ומיעוטם אומרים שלא לברך, בזה אין לנו גזרת התורה ללכת אחרי הרוב, כי אין הרוב לנגד עינינו ממש, ואפשר שאילו היו הרוב רואים את המיעוט ושומעים את טענותיהם, היו מסכימים למיעוט, וכמו שבאר הגאון הראשון לציון רבי משה בן חביב בספרו גט פשוט (כללים כלל א) בשם הרשב"א. ולכן אף על פי שבדרך כלל בכל הלכה אנחנו פוסקים כדעת רוב הפוסקים, כי מן הסתם אם רובם הסכימו לדעה אחת, הוי אומר שכך היא הסברה המתקבלת יותר וכמותה אנו מכריעים, אבל כשהמחלוקת היא בענייני ברכות שזה חמור, אנחנו עדיין חוששים למיעוט הפוסקים ולא מברכים. כי אין זה ככל רוב מציאותי שמדין תורה צריכים ללכת אחריו. וכמו למשל במקרה שהתערבה חתיכת בשר טרף בשתי חתיכות של בשר כשר, שהתורה אמרה שהולכים אחר רוב מציאותי כזה, והמיעוט בטל ברוב, ומותר לאכול את שלושתן.

נמצא אפוא שכאשר הרוב הוא במציאות, הוא חזק ואלים ללכת אחריו אפילו בדיני נפשות, ואם כן כל שכן בספק ברכות שנלך אחרי רוב במציאות ונברך. לכן כותב הרמב"ם שהערים המסופקות יברכו על המגילה ב"ד, כי כאשר רוב העולם קוראים ב"ד, הרי זה רוב של מציאות שהולכים אחריו. וכיוצא בזה פסק מרן זצוק"ל (שו"ת יביע אומר חלק ו יורה דעה סימן יב),

שהקונה כלי מתכות וזכוכית מתוצרת חוץ, צריך להטבילם במקוה בברכה, כיון שהולכים אחר הרוב, ורוב בתי החרושת בחוץ לארץ שייכים לגוים, ולא חוששים למיעוט שמא כלים אלו מבית חרושת של יהודי, כי זה רוב במציאות. גם בשו"ת יחווה דעת (חלק ו' סימן יב) פסק, שהקונה פירות וירקות בשוק, לא צריך לחשוש שמא הם מגידולי מים שברכתם "שהכל", כי הולכים אחר הרוב, וזהו רוב של מציאות, שרוב הגידולים מהקרקע ולא מהמים.

ובשו"ת שואל ומשיב חיזק את הדברים ממה שמצאנו בנביא שכאשר נבל הכרמלי התנהג שלא כהוגן עם דוד והשיב לו רעה תחת טובה, רצה דוד להענישו, אך נמנע בסוף כאשר אביגיל אשתו של נבל הביאה להם מנחה גדולה, כמו שנאמר (שמואל א' כה לד): "חַי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִנְעַנִי מִהָרַע אֵתָּךְ, כִּי לֹאִי מִהֲרַתְּ וַתְּבִיאַת לְקִרְאֹתִי, כִּי אִם נֹתֵר לְנִבְל עַד אֹרֶן הַבְּקָר מִשְׁתֵּינִי בְּקִיר". ולכאורה איך נשבע דוד שהיה הורג את נבל ואת כל אשר לו עד הבוקר, ואולי לא היה מצליח עליהם? אלא כיון שעל פי רוב הוא יכל לעשות כן, שהרי היו עמו ארבע מאות איש, ודוד עצמו שקול כנגד כולם, לכן יכל גם להישבע בשם השם על פי הרוב. עי"ש. והוא הדין שעל פי רוב מציאותי שזוה, רשאי גם לברך, ואין בזה חשש ברכה לבטלה. (ועיינו עלון "ותתענג בדשן" גיליונות מס' 29, ו-63 אות יג. וחוברת "כשרות המטבח בהלכה ובאגדה" הלכות טבילת כלים)

ירושלים

ירושלים עיר הקודש, אין ספק שהיא אותה ירושלים של פעם המוזכרת בתנ"ך. וכיון שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, קוראים בה את המגילה ועושים את כל מצוות הפורים בט"ו בלבד. והוא הדין לעיר 'שושן' [המאדאן] שבפרס, שגם הם עושים את כל מצוות הפורים בט"ו בלבד, כיון ששם המשיכו עם ישראל להרוג בשונאיהם גם ביום י"ד באדר, ונחו מהמלחמה ביום ט"ו. (ק"י)

סמוכים לעד לעולם

עיר המוקפת חומה שקוראים בט"ו, יש עיר הנראית עמה, או שאינה נראית עמה אבל היא סמוכה לה עד מיל [960 מטר], גם בערים אלו קוראים בט"ו. [ומכיון שפרטי דינים רבים יש בזה, לכן כשיש ספק יש לשאול מורה הוראה.] (ס' תרפח ס"ב. ק"י)

לו יצויר שיבנו את השטחים הפנויים שבין עיר לעיר בארץ ישראל עד ירושלים, נמצא שבכל ערי הארץ יקראו את המגילה בט"ו כירושלים עיר הקודש.

ובאמת אין זה פלא, כי בקרוב ממש עומד להיות כך, כמו שאמרו חז"ל (פסיקתא רבתי פרשה א): אמר רבי לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל, וארץ ישראל ככל העולם כולו. ושואל המדרש, הלוא נאמר (ושעיה סו כג): "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יְבֹא כָּל בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר ה'", אם כן היאך באים עם ישראל לבית המקדש בראש חודש ובשבת מסוף העולם? אלא העננים באים וטוענים אותם ומביאים אותם, והם מתפללים שם בבוקר. וכשחל ראש חודש להיות בשבת, הם באים שתי פעמים, אחת בשביל שבת ואחת בשביל ראש חודש. והיאך הם באים? העננים טוענים אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים, ומתפללים שם בבוקר, וטוענים אותם שוב לבתיהם. ובמנחה, מחזירים אותם שוב לירושלים, שנאמר (שם ס ח): "מִי אֶלֶּה כָּעֵב [כענן] תְּעוּפִינָה וְכִיּוֹנִים אֶל

אַרְבַּתֵּיהֶם". מי אֵלָה קָעַב תְּעוּפִינָה - הרי של בוקר. וְכִיּוֹנִים אֶל אַרְבַּתֵּיהֶם - הרי של מנחה. ע"כ. יהי רצון שיראו עינינו וישמח לבנו בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

סמוך למסופק

ערים הסמוכות ברצף בתים לערים המסופקות, כמו בני ברק, רמת גן, תל אביב, חולון, שהן סמוכות ליפו, וכן חיפה שסמוכה לחיפה העתיקה, טוב שיקראו את המגילה גם בט"ו בלי ברכה, וכן כל כיוצא בהן. וכן נהג החזון איש בבני ברק, וכן נהג מרן מלכא זצוק"ל בהיותו הרב הראשי לתל אביב. (ק"ב)

עמוד השחר

שאלה: מי שנסע מירושלים לערי הפרזות או מערי הפרזות לירושלים, האם עליו לקיים את הפורים כפי המקום שנמצא שם עתה או לפי מקום מגוריו?

תשובה: הכל תלוי היכן הוא נמצא בעמוד השחר, וכדלהלן. (שו"ת יחוה דעת חלק ז סימן קט)

נסע לתל אביב

תושב ירושלים שנסע לתל אביב בליל י"ד, ובדעתו להישאר שם עד למחרת בבוקר, מאחר ובזמן עמוד השחר [בערך: 5:15] של יום י"ד, הוא יהיה בערי הפרזות, עליו לקרוא את המגילה בלילה, ולמחרת ביום יקיים את כל מצוות הפורים [קריאת המגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות, משתה ושמחה] ככל תושבי המקום. ואפילו אם חזר בבוקר לירושלים, יקיים שם את כל המצוות. אבל אם חזר בלילה לירושלים, אינו נוהג פורים אלא בירושלים בלבד. (שו"ת יחוה דעת חלק ז סימן קט. ד שמו)

אדם זה שנסע לתל אביב וקיים שם את כל מצוות הפורים, לאחר מכן חזר לעירו ירושלים, כל שהיה בירושלים בעמוד השחר, יחזור לקיים את כל מצוות הפורים, [כיון שזו עירו וזה מקום מושבו בקביעות], ויאמר 'על הנסים' בתפילות ובברכת המזון, אך לא יברך על המגילה. (שו"ת יחוה דעת חלק ז סימן קט. ד שמו. ספר "רבנו" עמוד רא)

ירושלמי שנסע לתל אביב לאחר עמוד השחר של י"ד, אינו נוהג את מצוות הפורים בתל אביב, מאחר ובעמוד השחר היה בירושלים. ואם שהה בתל אביב עד למחרת בעמוד השחר, נפטר מכל מצוות הפורים, שהרי בעמוד השחר של י"ד היה בירושלים שאין זה זמנם, ובעמוד השחר של ט"ו היה בתל אביב, ולכן יזהר שלא לעשות כן. ובכל זאת מי שעשה כן, יעשה את מצוות הפורים ויקרא את המגילה בט"ו בלי ברכה, ויאמר על הנסים בתפילה ובברכת המזון. (שו"ת יחוה דעת חלק ז סימן קט וסימן קי. ד שמו, שמה)

9 עלה לירושלים

תל אביבי שקיים את כל מצוות הפורים ביום י"ד, ועלה לירושלים בליל ט"ז אפילו שנשאר שם למחרת ביום ט"ו, מן הדין הריהו פטור מלקרוא את המגילה ושאר מצוות הפורים. והמחמיר לעשותם, תבוא עליו ברכה. (וד שמה) ומכל מקום "על הניסים" יאמר בכל תפילותיו ובברכת המזון, כדלהלן (עמוד 244).

תל אביבי שעלה לירושלים בליל י"ד ושהה שם י"ד וט"ו, עליו לקיים את כל מצוות הפורים ולקרוא מגילה בברכה בט"ו ככל תושבי ירושלים. (שנב)

שליח ציבור ירושלמי בתל אביב

בית הכנסת שבערי הפרזות שלא מצאו חזן שיקרא להם את המגילה, רשאים להזמין חזן ירושלמי שיקרא להם, אף שהוא חוזר לירושלים לאחר הקריאה, ויבוא בבוקר שוב לקרוא להם. (ועיין שו"ת יביע אומר חלק א סימן מג אות טז, יז. וחלק ז סימן נח הערה 6. וחלק ח ס"ס מו. שו"ת יחיה דעת חלק ד סימן מ ד"ה אולם, ובהערה שם. וחלק ז סימן קט אות ד)

שליח ציבור תל אביבי בירושלים

שליח ציבור תל אביבי שעלה לירושלים בליל ט"ו, אפילו שנשאר שם עד הבוקר, אינו יכול להוציאם ידי חובת קריאת המגילה, כיון שחובת קריאת המגילה פקעה ממנו, שכבר קיים את המצוה במקומו בזמנו. לא כן במקרה הקודם שהירושלמי שייך בקריאת המגילה כבר מליל י"ד, שהרי ירושלמי שקרא בי"ד יצא ידי חובתו. וכמו שכתב הריטב"א (הלכות ברכות פרק ה אות ג), שהמחויב במצוה, כשם שמוציא את חברו אף לאחר שעשה מצוותו, כך מוציאו קודם שיוציאו לעצמו, כגון בן ט"ו שמוציא בקריאת המגילה לבן י"ד, שעדיין לא הגיע זמנו. (שם. שו"ת יחיה דעת חלק ז סימן קט אות ה)

❦ קריאת המגילה ❦

"לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית"

אמרו בתלמוד ירושלמי (מגילה פ"א ה"ה): מה עשו מרדכי ואסתר, כתבו אגרת ושלחו לרבתינו, אמרו להם מקבלים אתם עליכם שני ימי הפורים הללו בכל שנה ושנה? אמרו להם חכמים, לא דינו הצרות הבאות עלינו, אלא שאתם רוצים להוסיף עלינו עוד צרתו של המן, [כלומר, שלא ייראה שאנחנו מתגרים באומות העולם שניצחנו]. חזרו וכתבו להם אגרת שנית, שנאמר: "לקיים עליהם את אגרת הפורים הזאת השנית", ומה היה כתוב בה? אמרו להם, אם מדבר זה אתם מתייראים, הרי היא כבר כתובה ומעלה בארכיים [לשון 'ארכיון'], שנאמר: "הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס".

רבי יונתן אומר, שמונים וחמשה זקנים ומהם שלשים וכמה נביאים היו מצטערים על הדבר הזה, אמרו כתיב בתורה "אלה המצוות אשר ציוה ה' את משה", אלו

המצוות שנצטוונו מפי משה, וכך אמר לנו משה, אין נביא אחר עתיד לחדש לכם דבר מעתה, ומרדכי ואסתר מבקשים לחדש לנו דבר?! לא אזו משם נושאים ונותנים בדבר, עד שהאיר הקב"ה את עיניהם, ומצאו אותה כתובה בתורה, בנביאים ובכתובים, [כלומר, מצאו רמז בתורה שענין מחיית עמלק, צריך להיות כתוב גם בתורה, גם בנביאים וגם בכתובים. והרי בתורה ובנביא כבר הוזכרה מחיית עמלק, אבל בכתובים עדין לא הוזכרה, ובהכרח שעכשיו יצופו את מגילת אסתר לכתובים, שבה הוזכרה מחיית עמלק.] שנאמר (שמות יז יד): "ויאמר ה' אל משה כתוב זאת זכרון בספר" **זאת** – תורה, שנאמר (דברים ד מד): "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". **זכרון** – נביאים, שנאמר (מלאכי ג טז): "ויכתב ספר הזכרון לפניו ליראי ה'". **בספר** – כתובים, שנאמר (אסתר ט לב): "ומאמר אסתר קיים את דברי הפורים האלה ונכתב בספר". רב ורבי חנינה ורבי יונתן ובר קפרא ורבי יהושע בן לוי אמרו: המגילה הזאת נאמרה למשה מסיני, אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה. (השווה מגילה ז ע"א)

הבנת המגילה

מה טוב ומה נעים שכל אדם יתכונן תחילה, וילמד את פירוש המגילה, כי זה עיקר המצוה להבין את הניסים הגדולים והעצומים שעשה הקב"ה ישתבח שמו ויתעלה כבוד הדרו לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ולא נכון להישאר בהבנה שטחית כפי ידיעתנו מקטנותנו. ועצה טובה, שכבר מראש חודש "אדר", יקרא בכל יום לעצמו [ולבני ביתו], כמה עמודים מתוך "שער האגדה" המובא לעיל, וכן ראוי ונכון שהמורים בתלמודי התורה ובבתי הספר יקראו יחד עם תלמידיהם. ואין ספק שבכך יגיעו לקריאת המגילה בפורים הרבה יותר מוכנים, כאשר מבינים ומתפעלים מניסי השם יתברך. ותהילות לאל יתברך, זיכנו במשך כמה שנים במסגרת השיעור היומי, ללמוד את פירוש המגילה כשבועיים לפני חג הפורים, והדבר גרם לחוש את ימי הפורים ברמה אחרת לגמרי.

כתב הרמב"ם (סוף מנין המצוות): יש מצוות אחרות שהתחדשו לאחר מתן תורה וקבעו אותן נביאים וחכמים, ופשטו בכל ישראל, כגון: מקרא מגילה, ונר חנוכה, ותענית תשעה באב, ונטילת ידים ועירובין... כל אלו המצוות שהתחדשו, חייבים אנו לקבלן ולשומרו, שנאמר ודברים יז יא: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", ואינו תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה התורה לא תוסיף ולא תגרע? שלא יהיה נביא רשאי לחדש דבר, ולומר שהקב"ה ציוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה, או לחסר אחת מאלו השש מאות ושלוש עשרה מצוות. אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או דרך הוראה או דרך גזרה, אין זו תוספת, שהרי לא אמרו שהקב"ה ציוה לעשות עירוב או לקרוא את המגילה בזמנה, ואילו אמרו כן היו מוסיפים על התורה. אלא כך אנו אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וציוו לקרוא את המגילה בעונתה, **כדי להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך הוא ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשוועתנו, כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה (שם ד ז): "כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו, פה אלהינו בכל קראנו אליו". ועל דרך זו, היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין עשה בין לא תעשה. ע"כ.** וכתב האבודרהם (הלכות פורים), העיקר במגילה היא הקריאה, שהבנת הלב תלויה בה.

זמן הקריאה

ביום ובלילה

חייב אדם לקרוא את המגילה בלילה, ולחזור ולקרוא ביום. וקריאה של לילה, זמנה כל הלילה עד עמוד השחר. ואם לא הספיק לקרוא, לא מועיל שיקראה ביום פעמיים. וקריאה של יום, זמנה מהנץ החמה ועד השקיעה. (מ"ב)

מנין פועלים

אנשים המוכרחים להתפלל תפילת שחרית מוקדמת בעמוד השחר, לכתחילה יקראו את המגילה לאחר שיגיע הנץ החמה. אך אם זמנם מצומצם מאוד, יקראו לאחר עמוד השחר בברכה ויצאו ידי חובת. (מ"ב)

טרוד בלילה

מי שהיה טרוד בליל פורים, ולא קרא את המגילה עד שהגיע עמוד השחר, הפסיד את הקריאה של הלילה. ואם רוצה, טוב שיקרא אותה בלי ברכה, ויכוון במפורש בקריאה זו לצאת ידי חובת קריאה של ליל פורים דוקא, ולא של היום. וקודם שיקרא, יברך ברכות התורה, כי אסור לומר דברי תורה לאחר עמוד השחר בלי ברכות התורה.

יש אומרים שזמן קריאת המגילה של לילה גם לאחר עמוד השחר עד הנץ החמה, וכדין קריאת שמע של לילה. וכן כתבו הט"ז, קול הרמ"ז ושו"ת היכלי שן תליתאה. אולם דעת המגן אברהם שקריאת המגילה זמנה עד עמוד השחר. וכן כתבו ספר אמרכל, אליה רבה, וערך השלחן. וכתב בשו"ת הלק"ט, שבשנת ה'תנ"א דן בזה רבו הגאון מהרא"י בחברת חבריו הרבנים, ועלתה הסכמתם שאם קראה אחר עמוד השחר, לא יצא, כי אין קריאת המגילה דומה לדין קריאת שמע, שאם לא קרא קריאת שמע כל הלילה ונזכר בעמוד השחר, שיקרא עתה, כי בקריאת שמע תלה הכתוב הדבר בשכיבה, שנאמר "ובשכבך", וכיון שיש בני אדם הישנים באותה שעה של עמוד השחר, לכן יוצא בזה ידי חובה של קריאת שמע של לילה. לא כן בקריאת המגילה, שזה ענין של עונת לילה ולא עונת יום, וכיון שצריך לקרוא בלילה דוקא, היאך יצא אם יקרא בעמוד השחר, הלוא עמוד השחר מן הדין יום הוא. וכתב בספר בית עובד שכן מפורש בבעל הלכות גדולות, וכן כתב הרוקח. ובכל זאת, אם ירצה לחשוש לחולקים, יקראנה עתה בלי ברכה. (מ"ב)

על כן, מי שהיה אנוס כל הלילה, ורוצה לקרוא את המגילה בעמוד השחר, יכוון שרוצה לצאת ידי חובת קריאה של לילה דוקא ולא של יום. כי מאחר והגיע עמוד השחר, ומן הדין הוא נחשב כבר יום, ומבואר במשנה (מגילה כ"ע"א) שהקורא את המגילה בעמוד השחר, בדיעבד יצא ידי חובה של קריאת יום, כמו שאמרו שם: "אין קוראים את המגילה וכו' עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר, כשר". נמצא שלאחר הנץ החמה שיחזור לקרוא את המגילה בשביל הקריאה של היום, לא יוכל לברך, כי כבר יצא בדיעבד. על כן יכוון מתחילה שלא יוצא בזה ידי קריאה של יום, וכך יוכל לברך על הקריאה השניה של היום ללא חשש.

טרוד ביום

מי שהיה טרוד ביום פורים במצוות היום, משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת פורים, ולא קרא את המגילה ונזכר סמוך לשקיעת החמה, אם יודע שיוכל לסיימה קודם צאת הכוכבים, יברך ויקרא. ואם לאו, יקרא בלי ברכה.

כתב מרן מלכא זצוק"ל בשו"ת יביע אמר (חלק י סימן נב, ועיין שו"ת יחיה דעת חלק ז סימן קח): מי שהיה עסוק במצוות יום הפורים, ומחמת טרדותיו שכח לקרוא את המגילה, וסמוך לשקיעת החמה נזכר שעדיין לא קרא את המגילה, ומשער בדעתו שלא יוכל לסיים את כל הקריאה אלא בבין השמשות, האם בכל זאת יברך על המגילה או לא? ומסקנת הרב, שיברך משום ספק ספיקא, כי שמא בין השמשות עצמו יום הוא. ושמא בין השמשות שלנו שהוא שלושת רבעי מיל [13.5 דקות זמניות] לאחר השקיעה, אינו אלא לדעת רבי יהודה, אבל לדעת רבי יוסי כל זמן זה, הוא יום גמור, ורק כחצי דקה לאחריו ישנו זמן קט כהרף עין [כשעור קריצת עין ברפיון ולא בחוזקה ור"י שבת לד ע"ב] שהוא בין השמשות, ואז מגיע "צאת הכוכבים". וכל שכן לפי מה שכתב המשנה ברורה (ביאור הלכה סימן תטו ס"ג), שמן הדין בודאי שהלכה כרבי יוסי, וכן מבואר בגמרא (ברכות ב ע"ב ופסחים ב ע"א) שעד צאת הכוכבים יום הוא, רק שלגבי כניסת שבת אנחנו מחמירים כרבי יהודה לחשוש שהוא ספק לילה מפני חומרת השבת. וכן יש לצרף דעת רבנו תם ורוב ככל רבותינו הראשונים, שכל זמן זה הוא עדיין יום גמור עד קרוב לשעה לאחר השקיעה [שלוש מיל ורבע, 58.5 דקות]. ובצרוף דעת הרדב"ז שכל שיש ספק במצוה ולא בברכה, לא אומרים ספק ברכות להקל. וגם הלוא לדעת מרן השלחן ערוך, בין השמשות שלנו יום גמור הוא כרבנו תם, ונמצא שעדיין זמן המצוה הוא. ע"ש.

והנה יש שהקשו על דברי מרן הנ"ל, אם כן מדוע פסק מרן זצוק"ל (חזו"ע סוכות עמוד תמה) על מי שהיה טרוד ביום ראשון של חג הסוכות, ולא נטל לולב עד שקיעת החמה, שיטול מיד בבין השמשות בברכה, ואילו בשאר הימים שהמצוה היא מדברי חכמים, טוב שיטול את הלולב, אך בלי ברכה. ומדוע לא נאמר שיטול בברכה בבין השמשות מחמת הספק ספיקא הנ"ל, והלוא גם קריאת המגילה בפורים היא מצוה מדברי חכמים, כמו נטילת לולב בימי חול המועד? אולם לעניות דעתי, יש הבדל בין הנדונים, כי בקריאת המגילה מדובר שנזכר קודם השקיעה שלא קרא, וכיון שזמן זה הוא יום ודאי, הרי שמוטל עליו עתה חיוב גמור לקרוא, אלא שיש צד לומר שלא יברך, כיון שלא יספיק לסיימה קודם בין השמשות, ונמצא שאולי אינו קורא אותה בזמנה אלא בלילה, שכבר הסתיים זמנה, על זה צרף מרן את כל הספקות כדי להחשיב זמן זה ליום. לא כן בלולב מדובר שכבר הגיע בין השמשות, ואם כן ישנו ספק שמא עתה הוא לילה ועבר זמן המצוה וממילא אינו חייב מן הדין ליטול לולב, כיון שבשאר ימי החג הלולב הוא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. וכמו שכתב הר"ן (ועל הרי"ף בסוכה כב ע"ב), שאתרוג הוקצה למצותו לכל יום השביעי, משום שאם לא נטל בשחרית יטול בבין הערבים, שכל היום ראוי למצותו, אבל לבין השמשות עצמו לא התקצה, שהרי בין השמשות אינו ראוי למצות אתרוג, שאפילו אם לא נטלו כל היום אינו נוטלו בבין השמשות, שכיון שלולב ומיניו בזמן הזה מדרבנן, חוץ מיום הראשון, ובין השמשות ספקא הוא, ספק דרבנן לקולא. וכן כתב בחידושי הריטב"א. ולכן גם אם נצרף את כל הספקות הנ"ל להחשיב את בין השמשות ליום, עדיין היאך יברך "אשר קדשנו במצוותיו וציונו על נטילת לולב", הלוא אינו מצווה, ולכן פסק מרן מלכא שרק טוב שיטול בבין השמשות להידור ומעלה, כי מן הדין אינו חייב.

ולפי זה צריך לומר שמה שפסק מרן זצוק"ל (חזו"ע ימים נוראים עמוד קמד) שמי שלא שמע שופר

בראש השנה ונזכר בבין השמשות, תוקע בברכה, ובלבד שיסיים את התקיעות קודם צאת הכוכבים. היינו דוקא ביום הראשון של ראש השנה שמצות התקיעה היא מן התורה, וכיון שספק דאורייתא לחומרא, לכן תוקע בברכה וכן"ל לגבי לולב ביום טוב ראשון. אבל אם לא שמע שופר ביום השני שהתקיעה היא מדרבנן, לא יברך בבין השמשות, כיון שמן הדין הוא פטור מלתקוע, שספק דרבנן לקולא. שוב ראיתי שכן ציינו בקצור שלחן ערוך חזון עובדיה (מועדים ח"א עמוד שנג) שכוונת מרן זצוק"ל דוקא ביום הראשון של ראש השנה, אבל ביום השני לא יברך בבין השמשות כלל. ועיין שו"ת יביע אומר ח"ט סימן נב, וח"י סימן נב ובמילואים. שו"ת יחיה דעת חלק ז סימן צט הערה 4. ליקוט יוסף ארבעת המינים עמו' תקמת, תקנב, תקנה. ופורים עמ' רפד, רצא)

ההכנות לקריאה

10

אכילת עראי מותרת

אסור לאכול סעודת קבע קודם קריאת המגילה. על כן, אין לאכול פת למעלה משיעור כביצה [54 גרס], וכן לא יאכל עוגה ושאר מיני דגן כמו קוסקוס, סיגרים וכיוצא בהם, בשיעור קביעות סעודה, דהיינו 216 גרם, וטוב להחמיר שלא לאכול יותר מ-160 גרם. אבל פחות מכמות זו, מותר לכתחילה לאכול. ומשאר מאכלים, כמו פירות, אורז וכיוצא בהם, מותר לאכול ללא הגבלת כמות. וכן מותר לשתות תה, קפה וכדומה קודם קריאת המגילה.

על כן ראוי ונכון שבכל בתי הכנסת [לבד מירושלים ברוב השנים] הקוראים את המגילה במוצאי התענית - ליל י"ד, יכריזו על הפסקה קטנה של כמה דקות קודם קריאת המגילה, ויביאו מיני מזונות ושתיה לכל המעוניינים לפתוח את הצום, וכך יוכלו הציבור לשמוע את המגילה בנחת ובישוב הדעת. וכל שכן שהם רבים שאז אין חשש שמא ימשכו באכילה וישכחו לקרוא, כי רבים מזכירים אחד לשני. ועל האחראים בבתי הכנסת לתת את דעתם בכל זה, כי אנשים רבים קשה עליהם הצום, ואין שום היתר לצער את הבריות, חלילה. וקל וחומר ביום גדול ומאיר שכזה, שיש בו מצות שמחה של ממש. ואמרו חז"ל בתוספתא (בבא קמא פרק ט הלכה ל): "זה סימן יהיה בידך, כל זמן שאתה רחמן, הרחמן מרחם עליך". וכן דרשו חז"ל בגמרא מסכת שבת (קנא ע"ב) על הפסוק (דברים יג יח): "וַיִּתֵּן לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ וְרַחֲמֶיךָ", כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות, אין מרחמים עליו מן השמים. ועוד אמרו בגמרא מסכת מועד קטן (ה ע"א): "כל השם אורחותיו - זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (תהלים נ כג): "וְיִשֶׁם דָּרְךָ אֶרְאֶנּוּ בְיַשֵּׁעַ אֱלֹהִים", אל תקרי וְיִשֶׁם דָּרְךָ אלא וְיִשֶׁם דָּרְךָ' [לשון שמאות והערכה] - אֶרְאֶנּוּ בְיַשֵּׁעַ אֱלֹהִים".

קביעות סעודה אסורה

בגמרא מסכת ברכות (ד ע"ב) אמרו, לא יאמר אדם אוכל מעט ואשתה מעט, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל. וכתבו התוספות ועוד, מכאן משמע שמשעה שהגיע זמן קריאת שמע של

הלילה, אין לאכול "סעודה" עד שיקרא קריאת שמע ויתפלל ערבית. ומבואר שטעימה בלבד, מותרת, ורק "סעודה" אסורה. וכן מפורש בטור ובשלחן ערוך (סימן רלב ס"ג, וסימן רלה ס"ב) לענין אכילה שקודם תפילת מנחה וקריאת שמע, שכל האיסור דוקא כשקובע סעודה, אבל טעימה כביצה פת, מותרת, וכדין אכילת פירות. [וזו לשון הטור (סימן רלה): אין לו לאכול ולישן עד שיקרא קריאת שמע, דתניא לא יהא אדם בא מן השדה בערב ויאמר אוכל קמעא [מעט], ואישן קמעא, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל, ונמצא חוטפתו שינה וישן כל הלילה, אלא אדם בא מן השדה ונכנס לבית הכנסת או לבית המדרש, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל, ואחר כך **אוכל פתו**. ומשמע שכשהגיע זמן קריאת שמע, אסור **לקבוע סעודתו** עד שיתפלל. עכ"ל.] וכיון שאפילו בקריאת שמע שהיא מן התורה, מותר לטעום, כל שכן במגילה שהיא מדרבנן. גם המגן אברהם (סימן תרצב סק"א) כתב בשם הרא"ם, שאדרבה קריאת מגילה קלה יותר מקריאת שמע ובדיקת חמץ, שכיון שהיא חביבה לא יבוא לפשוע שלא לקוראה, ולכן לא אסרו חכמים ללמוד קודם מקרא מגילה כמו שאסרו בבדיקת חמץ. ואם בקריאת שמע ובדיקת חמץ, הטעימה מותרת, קל וחומר למקרא מגילה. ובפרט שעיקר מצות מקרא מגילה ביום. ולכן גם הרמ"א שינה מלשון תרומת הדשן ולא כתב שאסור "לטעום", אלא אסור "לאכול" קודם מקרא מגילה, ומשמע שטעימה מותרת. ע"ש. (שו"ת יביע אומר חלק ט סימן סז)

קביעות סעודה במיני דגן

ואמנם, כיון שעיקר האיסור הוא **לקבוע סעודה**, אבל אכילת עראי מותרת, לכן לבד מאכילת פירות, מותר גם לאכול עוגות ושאר תבשילים ממיני דגן כל שאוכל פחות משיעור קביעות סעודה [162 או 216 גרס], ורק כשקובע עצמו לסעודה אסור. וכמבואר בשלחן ערוך שקביעות סעודה של מיני דגן שונה מקביעות סעודה של פת, וזו לשון מרן (סימן קסח סעיף ו): "פת הבאה בכיסנין" [עוגה], מברך עליה בורא מיני מזונות, ולאחריה מעין שלש. **ואם אכל ממנה שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליה, אף על פי שהוא לא שבע ממנה, מברך עליה המוציא וברכת המזון**. ואם אכל שיעור שאחרים אין קובעים עליה, אף על פי שהוא קובע עליה, אינו מברך אלא בורא מיני מזונות וברכה אחת מעין שלש, כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם. ע"כ. ומבואר שכל שלא אוכל עוגות בשיעור קביעות סעודה, הרי זה בגדר אכילת עראי. וכן הדין בתבשיל העשוי ממיני דגן שאם לא אכל שיעור קביעות סעודה, הרי זה בגדר אכילת עראי, וכמבואר בשלחן ערוך הלכות סוכה וסימן תרלט סעיף ב, מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עראי, כביצה פת. ותבשיל העשוי מחמשת מיני דגן, אם קובע עליו נחשב קבע וצריך סוכה. ע"כ. ומבואר שגם בתבשיל ממיני דגן הכל תלוי בקביעות, וכל שלא אוכל קביעות סעודה, הרי זה בגדר אכילת עראי שמותרת חוץ לסוכה.

דעת החיד"א בקביעות סעודה לסוכה

והנה גאון עוזנו ותפארתנו מרן החיד"א בשו"ת חיים שאל (חלק א סימן עא) דן במי שנוהג לאכול ארוחת בוקר "פת הבאה בכיסנין" יותר משיעור כביצה, האם יברך על ישיבתו בסוכה או לא? וכתב שלדעת רבים מהראשונים אפילו יאכל הרבה יותר מכביצה לא צריך סוכה, כי אין דינו כפת, שהרי מברך "מזונות", עד שיאכל שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה, וכמו בתבשיל העשוי מחמשת מיני דגן שכתב מרן שצריך שיקבע סעודתו עליו, הוא הדין בפת הבאה בכיסנין שצריך קביעות סעודה לסוכה. ולכן דוקא באוכל שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה צריך סוכה, שאז דרך בני אדם לקבוע עליו, **שהרי בסוכה צריך קביעות**. אבל בשיעור כביצה ויותר לא נחשב קביעות, והרי זה אכילת עראי. אלא כיון שלדעת הרמב"ם חייב בזה בסוכה, יאכל בסוכה, אך לא יברך שספק ברכות להקל. וכן כתב במחזיק ברכה (סימן תרלט

סק"ה), ושכן ראה מעשה רב לגדולים אשר בארץ המה שלא היו מברכים לישיב בסוכה על עוגה אפילו יותר מכביצה. עי"ש. ומפורש שאכילת עוגות פחות משיעור שרגילים לקבוע עליו, הרי זה בגדר אכילת עראי. ואף שלהלכה אנחנו מקפידים לאכול אפילו כביצה עוגה בסוכה, אך זה מחמת הספק שאנו מחמירים ככל ספק דאורייתא לחומרא, אבל מכאן ועד להחשיב כביצה עוגה לאכילת קבע, זו לא שמענו כלל ועיקר. וכיון שאנו עסוקים באיסור אכילה לפני מצוה שברור שאינו אלא מדרבנן שמה ימשך, הרי שלכל היותר יהיה זה ככל ספק דרבנן להקל.

דעת מהר"ם בן חביב בגדר אכילת עראי וקבע

והנה אף לדעת "גדול האחרונים", "גאון ירושלים", הראשון לציון מהר"ם בן חביב (לפני כ-330 שנה) בספרו תוספת יום הכיפורים (וימא עט ע"ב על תוד"ה מיני תרגימה) שכתב גבי אכילה בסוכה, מה שאמרו שאכילת עראי היא כביצה, ומשמע שיותר מכביצה הוא קבע, וקשה מדין פת הבאה בכיסנין (סימן קסח) שלא נחשב קבע אלא אם אוכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו, והוא שלש או ארבע ביצים. ומעשים בכל יום שאוכלים פת הבאה בכיסנין קרוב לשלש ביצים ולא מברכים ברכת המזון, והלוא אמרנו ששיעור כביצה עראי, ומשמע שיותר מכביצה הוא קבע? ויש לומר ששלש חלוקות יש בדבר: כביצה - עראי. יותר מכביצה - יצא מכלל עראי ולא נכנס לכלל קבע. ג' או ד' ביצים - קבע. ולפיכך לענין סוכה שאמרו, אוכלים עראי חוץ לסוכה, היינו כביצה. אבל יתר מכביצה אין זה עראי, ואף שגם אינו קבע, אבל חייב לאכול בסוכה, [כי בסוכה העיקר שאינו עראי]. וכשאוכל ג' או ד' ביצים, נחשב קבע ומברך ברכת המזון, אבל פחות מ-ג' ביצים, אין זה קבע ומברך מעין שלש. עכת"ד. ולדבריו מבואר שהוא חידוש מיוחד בסוכה שמה שאינו עראי אף שגם אינו קבע חייב בסוכה, אבל באכילה שקודם קריאת שמע או מגילה לא שמענו לאסור אלא באכילת קבע ממש ולא באכילה שאינה עראי, ולכן ברור שלדבריו מותר לאכול עד ג' או ד' ביצים קודם קריאת המגילה.

דעת מאמר מרדכי בקביעות סעודה לסוכה

והנה המאמר מרדכי (סימן תרלט סק"ג) כתב, לכאורה היה נראה שמה שכתב מרן שתבשיל העשוי מחמשת מיני דגן, אם קובע עליו נחשב קבע וצריך סוכה. אין הדבר תלוי בדעתו אם קובע סעודתו על זה או לא, אלא צריך שיאכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו [ג' ביצים], וכמבואר בסימן קסח גבי פת הבאה בכיסנין. אלא שמהמגן אברהם משמע קצת שתלוי הדבר בדעתו שאם קובע על זה אף שאוכל כביצה נחשב קבע. ויש להבין מה שונה בקביעות בסוכה מקביעות בסימן קסח? ונראה לי שמוכרחים אנו לחלק ביניהם, שהרי תבשיל העשוי ממיני דגן אפילו קבע עליו לא מברך המוציא אלא מזונות ואפילו הכי צריך סוכה, ועל כרחך משום ששונה דין סוכה שאמרה תורה "תשב כעין תדורו", וכל שקובע בעצמו הרי זו קביעות להצריכו סוכה, כי בדעתו תלוי הדבר, ולא נאמר שבטלה דעתו אצל כל אדם. [כיון שתלתה התורה את החיוב "כעין תדורו", נמצא שהרגילות של כל אדם לעצמו בדירתו שלו קובעת]. ולפי זה, מי שאכל פת הבאה בכיסנין בשחרית בתוך הקאוו"י [הקפה] וכיוצא, כמו שאנו נוהגים בכל ימות השנה, אף על פי שאינו מברך המוציא כיון שאינו אוכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, מכל מקום צריך סוכה, כיון שקובע סעודתו עליו, וחשוב בקביעות לכמה בני אדם שמספיקה להם אכילה זו עד שש שעות שהוא שיעור שבין סעודה לסעודה. וכך נהגנו לברך עליה "לישב בסוכה"... ואין לדקדק כל כך בזה כי לדעת רוב הפוסקים צריך לברך בכל פעם שנכנס אפילו בלא אכילה. עי"ש. והנה אף לדבריו מבואר שהוא דין מיוחד בסוכה לקובע סעודתו בכביצה, כיון שהצריכה תורה "כעין תדורו", אבל עדין אין זה בגדר אכילת "קבע" לאסור קודם קריאת מגילה או קריאת שמע, ולכן יהיה מותר לאכול עד ג' או ד' ביצים.

איסור אכילה קודם מנחה דוקא בקביעות סעודה

והנה לגבי אכילה לפני תפילת מנחה, כתב מרן השלחן ערוך וסימן רלב סעיף ג, מה שאסור לאכול סעודה קטנה, היינו **כשקובע לסעודה**. אבל לטעום, דהיינו אכילת פירות, מותר. והוא הדין לאכול פת כביצה כדרך שאדם אוכל בלא קבע, מותר. וכתב בערוך השלחן (שם סעיף יח), ודעת מרן המחבר שפירות מותר אפילו הרבה, וכן גלוסקאות שברכתן "מזונות", מותר אפילו יותר מכביצה, שכל אלו נקראים אכילת "עראי". ע"כ. וברור שכוונתו שמותר יותר מכביצה עד שיעור קביעות סעודה שאז בוודאי אסור, שהרי זו אכילת קבע, ומברכים עליה המוציא וברכת המזון. גם הפרי מגדים (אשל אברהם שם ס"ק יב) כתב, ויראה "סעודה" אף בלא פת, כל **שקובע למיני מזון מחמשת המינים** וכדומה, אסור. ע"ש. ומשמע שאם אינו קובע במיני דגן, הרי זה מותר. גם המשנה ברורה (שם ס"ק לד) כתב, אפילו כבר הגיע זמן מנחה קטנה, ואפילו אם אוכל הרבה פירות, מותר כיון שזה לא נקרא "סעודה". **וגם תבשיל העשוי מחמשת המינים מותר, אם אינו קובע עליהם** [דרך החיים]. ע"כ. ומבואר שלפני תפילת מנחה מותר לאכול עוגות או תבשיל ממיני דגן כל שאינו קובע סעודתו עליהם. וממילא הוא הדין לפני המגילה שאדרבה היא קלה יותר, כמו שכתב המגן אברהם שכיון שהיא חביבה לא יבוא לפשוע שלא לקוראה וכו"ל.

איסור אכילה קודם ערבית דוקא בקביעות סעודה

גם הגאון הרב משה שטרנבוך שליט"א בספרו פשט ועיון (מסכת ברכות עמוד מז) מבואר שברור שמותר לאכול עוגות ותבשיל ממיני דגן לפני קריאת שמע ותפילת ערבית, ורק כתב שיש לדון בעוגות שיש ספק אם הן בגדר "פת הבאה בכיסנין" [ג' פירושים] או "פת" רגילה, אם מותר לאכלן לפני ערבית. ולהלכה כתב, שלא נאסרו ככל פת אלא רק כשנאכלים כסעודה, דהיינו שעיקרם בשביל סעודה, אבל כשנאכלים כמזונות בעלמא, אינו חשוב ליאסר לפני ערבית. ע"כ. ומבואר שכל שלא קובעים עליהן סעודה ממש, הרי זה בגדר אכילת עראי ומותרת אף קודם קריאת שמע. וכל שכן קודם קריאת מגילה שהיא מדרבנן.

מיני דגן נאסרו רק בקביעות סעודה

וזה לשון מרן זצוק"ל בחזון עובדיה חנוכה (עמוד סח): אסור לאכול "סעודת קבע" קודם הדלקת נרות חנוכה. ויש להחמיר חצי שעה קודם זמן ההדלקה שלא לאכול "סעודת קבע", דהיינו יותר מכביצה פת. אבל "סעודת עראי" ואכילת פירות ושתיית משקאות קלים, מותר. ע"כ. ומבואר שדוקא "אכילת קבע" אסורה, וכיון שעוגות ומיני דגן פחות משיעור קביעות סעודה הם בגדר אכילת עראי כנ"ל, מותר לאכול. ואף על פי שהלשון בחזון עובדיה (פסח עמוד מא, יום טוב עמוד רמה, פורים עמוד צה. תשס"ג) לאסור גם כביצה עוגה? לאור האמור נראה שמשנה אחרונה עיקר, כמבואר בחזון עובדיה חנוכה הנ"ל (תשס"ז), שרק "סעודת קבע" בלבד אסורה, וכדין אכילה שקודם תפילת מנחה או ערבית. וכן כתב בהלכה ברורה (חלק יב עמוד קלג) וזה לשונו: ומה שאסור להתחיל לאכול "סעודה" קודם שיקרא קריאת שמע של ערבית, אינו אלא כשרוצה לאכול "סעודת קבע", אבל אם רוצה לטעום מעט אפילו אחר שהגיע זמן קריאת שמע ותפילת ערבית, רשאי לעשות כן. ואכילת פירות או בשר או תבשיל של אורז, ירקות וגבינה וכדומה אפילו הרבה נחשבת לטעימה. וכן אכילת פת עד כביצה נחשבת לטעימה. וכן מותר לאכול אפילו יותר מכביצה תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן, ופת הבאה בכיסנין [עוגה] כל שאינו קובע סעודתו עליהם. וקביעות היינו שאוכל מהם כשיעור שלש [ארבע] ביצים או יותר. ע"ש.

וכתב עוד בשו"ת יביע אומר (שם): ואמנם מה שסיים המגן אברהם לענין מגילה (שם), "ומכל מקום אין להקל אלא לצורך גדול". קצת קשה למה החמיר, הלוא מן הסתם לאחר תענית

אסתר, נחשב צורך גדול לטעום קודם קריאת המגילה. וכן מבואר בראב"ד ובמאירי ובארחות חיים, שנחשב צורך בטעימה קודם הקריאה. והמגן אברהם עצמו בהלכות קריאת שמע וסימן רלה סק"ד) [הביא את לשון הטור שכתב, אסור לקבוע סעודתו. וכתב עליו, שכן כתבו המרדכי והאגודה והבית יוסף בשם התוספות, וכמו שכתבתי בסימן תל"א גבי בדיקת חמץ שטעימה בעלמא מותרת. אבל בתרומת הדשן משמע שאפילו טעימה אסורה, ואפשר משום שקריאת שמע דאורייתא החמיר יותר. ומכל מקום נראה לי שאין להחמיר בטעימה. עי"ש.] ולא הצריך דוקא לצורך גדול. וכן פסק מהר"י זקא בספרו עוד יוסף חי להתיר לכתחילה טעימה. ואם כן כל שכן בקריאת מגילה [שהיא מדרבנן] ועיקר מצותה ביום, וחביבה היא עד מאוד, שאין חשש שישכח. ולכן נראה שלא כתב המגן אברהם "לצורך גדול" אלא לחומרא בעלמא. וכן כתב הפרי מגדים שהמגן אברהם התיר טעימה לפני המגילה, ולא כתב שדוקא לצורך גדול. ומה שכתב הגר"ח פלאג'י, "אפילו שקשה לו התענית, לא יטעם קודם המגילה". תימה, זו מנין לו, והרי מכל הפוסקים מוכח שטעימה מותרת אפילו לכתחילה, ולא עדיף מקריאת שמע ובדיקת חמץ. וכן עיקר. ע"כ. ועיין עוד בשו"ת מעיין אומר (חלק ג עמוד שע"ז) שנשאל מרן מלכא זצוק"ל כדלהלן: המגן אברהם החמיר שלא יטעמו קודם קריאת המגילה [אלא לצורך גדול], מה הסיבה? וענה לו מרן: "כתבתי ביביע אומר שמוותר". ושוב שאל: ידעתי דעת מורנו ורבנו, אך שאלתי היא על המגן אברהם, מדוע החמיר? וענה מרן במעין חיוך: "תשאל אותו". ודו"ק.

רבים מזכירים אחד לשני

ודע שהיתר זה אפילו על אדם יחידי בביתו, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר בבית הכנסת שישנם רבים שמזכירים אחד לשני, שהרי אפילו באכילה שלפני קריאת שמע יש מתירים בזה, וכמבואר במשנה ברורה (סימן רלה ס"ק יח) שאם ביקש מאחד שיזכירונו להתפלל ערבית, רשאי להתחיל לאכול אפילו כשכבר הגיע זמן קריאת שמע. וכן כתב מרן זצוק"ל בחזון עובדיה פורים (עמוד צה) וזו לשונו: ואם ביקש מאחד שיזכירונו לקריאת המגילה בציבור, מותר באכילה, ואפילו יותר מכביצה פת כמבואר שם. ועיין עוד בנטעי גבריאל (הלכות חג הסוכות עמוד תכ) שהביא בשם קונטרס עיון תפלה, מנהג כמה מיראי השם שאוכלים פירות ושתיים משקאות בליל שמחת תורה לפני תפילת ערבית, ויזהרו לעשות קידוש ולאכול "פת הבאה בכיסנין" כדי שיהיה קידוש במקום סעודה. ולכאורה הלא אסור לאכול לפני ערבית. וכתב שאוכלים רק מיני תרגימא [מיני מזונות] ופירות שנחשב עראי. ועוד כיון שאחר כך מתאספים יחד בבית הכנסת לעשות הקפות, לא חוששים לשכחה. ע"כ.

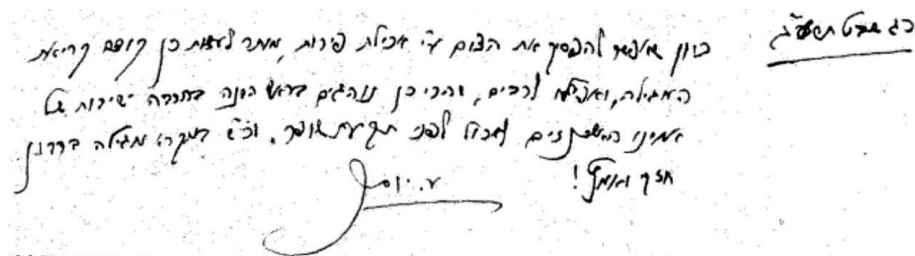
ויתד היא שלא תמוט

נמצא שהיתר זה של אכילת מיני מזונות עד שיעור קביעות סעודה קודם קריאת המגילה, מיוסד על פי רבותינו הפוסקים. וחלילה לחפש ולגבב חומרות בדברים שמצערם את הציבור. וידעתי בני ידעתי שישנם התמהים על פסק זה כי במקומותיהם לא נהגו כך, אך כבר כתב הגאון החיד"א, שהרבה מנהגים התפשטו על ידי דלת העם ואין ראיה מהם. גם בשו"ת דבר משה כתב, שאין להביא ראיה מכל מנהג, שכמה דברים נוהגים מבלי ידיעתם בדינים, ובלי הוראת חכם הבקי בתורה. והגע עצמך, הלוא לכל הדעות טעימה מותרת בעוגה פחות מכביצה או בפירות וכיוצא בהם, וכיון שבמקומותיהם הנ"ל לא אכלו קודם המגילה אפילו עוגה פחות מכביצה, וכי נאמר שגם טעימה אסורה?! על כן ברור, כי בהגלות נגלות שהיתר זה ברור ומבוסס, ויתד היא שלא תמוט, אשרי חלקם של הפותחים את הצום בעוגות ושתייה חמה קודם המגילה, ומשמחים את הציבור לקרוא את המגילה בישוב הדעת, וכבר אמרו רבותינו (חידושי הר"ן מסכת בבא בתרא ח ע"ב): "אין ציבור עני", ויזילו מעט כסף מכיסם לטובת הכלל, ואין ספק שיזכו לישועות והצלחות גדולות, ברוחני ובגשמי, ושובע שמחות וכל טוב, אמן.

להלן מכתב ממרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

כ"ג שבט תשע"ג

כיון שאפשר להפסיק את הצום על ידי אכילת פירות, מותר לעשות כן קודם קריאת המגילה, ואפילו לרבים, והרי כן נוהגים בראש השנה בהרבה ישיבות של אחינו האשכנזים לאכול לפני תקיעת שופר. וכל שכן במקרא מגילה דרבנן. חזק ואמץ! ע. יוסף. [וברור שמה שכתב מרן "פירות" הוא לאו דוקא, וכמו שכתב בשו"ת יביע אומר הנ"ל. וגם הלוא הביא את מנהג בני אשכנז בראש השנה, והאשכנזים בוודאי לא אוכלים "פירות" לפני תקיעת שופר, אלא "קוגל ומיני עוגות" כיד השם הטובה עליהם.]

כ"ג שבט תשע"ג
 ב"ר אבנר אהרן יוסף זצוק"ל
 ראשון לציון
 כבוד רבותי, ואלהי אבותינו, ובהיותנו עומדים לפניך בתפילה ישיבה
 זמנית בשבת נים אכילת פירות אשכנז. וכך דעתו של הרמב"ם
 ע"פ השו"ת!

נשים

גם הנשים צריכות להיזהר שלא לאכול למעלה מכביצה פת קודם קריאת המגילה, אך רשאיות לאכול עוגות ושאר מיני מזונות, או פירות ואורז וכדומה כנ"ל, ולא ימתינו בתענית ויצערו את עצמן בחינם. וברור שאם ימנו שומרות להזכיר להן לקרוא את המגילה, רשאיות לאכול אף יותר מכביצה פת. (צה)

שומר. שעון מעורר.

הממנה שומר להזכיר לו לקרוא את המגילה, רשאי לאכול יותר משיעור כביצה פת. (צה) וגם 'שעון מעורר' מועיל להזכירו. (ילקוט יוסף תפילה ח"א עמוד קנז)

פיצוצים

על האחראים לעמוד על המשמר ולהשגיח שהילדים לא יפריעו ברעשנים ובאקדחים ובכל מיני פיצוצים וכלי נשק בעת שהשליח ציבור אומר 'המן', שדבר זה מפריע את הסדר, ומונע את שמיעת המגילה כהלכה לחייבים בה. וזאת מלבד שיש בכך גם זלזול וחילול כבוד בית הכנסת, שהוא מקום השראת השכינה, וגורמים בהלה ומחנק לציבור. (סא)

כך היה מנהגו של מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, בהיותו מתפלל לפני כשישים שנה בבית הכנסת "בורוכוב" בשכונת הבוכרים בירושלים, קודם שהיה קורא את המגילה, היה אוסף בכבודו ובעצמו יחד עם גבאי בית הכנסת את כלי הנשק שהביאו הילדים, ברודים ופיצוצים למיניהם, כדי שחלילה לא יפריעו בקריאה.

כתב האבודרהם (הלכות פורים) בשם הראב"ן: נוהגים בצרפת ובפרובינצא, שהתינוקות לוקחים אבנים חלקות וכותבים עליהם "המן", וכשהקורא את המגילה מזכיר "המן", הם מקישים זו על זו למחוק את שמו, משום שנאמר (משלי י ז): "יָשֶׁם רְשָׁעִים יִרְקַב". וכן אמרו במדרש, תמחה את זכר עמלק, אפילו מעל העצים ומעל האבנים. וכן הוא בספר המנהיג (הלכות מגילה עמוד רמב).

נפצים

יש לדעת כי עצם השימוש בנפצים, הוא איסור גמור, כי הם גורמים לבהלה גדולה ולסיכונים. והמפחיד את חברו, מביא על עצמו יסורים וכף החיים י"ד סימן קטז אות קצג). ואם נגרם מזה חולי לחברו, הריהו חייב דיני שמים (שו"ע חושן משפט סימן תכ סעיף לב). ומצוה למסור את הסוחרים בנפצים למשטרה. (עיין רמ"א שם סימן שפח סעיף יב, וסימן תכה סעיף א. הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ זצ"ל) ואשרי ההורים המחנכים את ילדיהם בדרך ישרה. (שואל ומשיב להרה"ג עידן בן אפרים שליט"א)

גם בדורנו ישנם רשעים הקשים לישראל כהמון

מעשה בגביר גדול ירא שמים שהתארח אצלו אורח בליל פורים. הלכו שניהם יחדיו לבית הכנסת, וכשקרא השליח ציבור את המגילה, היה האורח הזה קורא עימו, אך כשהגיע לפסוק "בלילה ההוא נדדה שנת המלך", הפסיק לקרוא. שאל אותו הגביר, בסיום הקריאה: מדוע לא קראת חצי המגילה האחרון? השיב: אני מצטער הרבה על מותם של המן ובניו, וקשה עלי לקרוא את מפתם. וחבל על דאבדין ולא משתכחין!... שאלו הגביר: האם אתה אוהב את המן ואת מעשיו, אשר חשב לאבד את היהודים? ויאמר לו: אכן כן! כי היהודים עם קשה עורף, וצריכים הם אדם קשה כמו המן כדי להכניעם, לכן חבל על המן שנתלה על העץ ואבד מן העולם! אמר לו: ולמה אתה שונא את היהודים? וכי מה עשה לך העם הזה? אמר לו: הנה היום באו פרנסי הקהל ולקחו ממני מס כפל כפלים מן המגיע להם. שאלו הגביר: אם כן, מדוע לא עשית כמעשה המן? אמר לו: דע לך, שהיום הייתי אצל השלטונות והלשנתי על הפרנסים, שיגיע להם נזק גדול, ובעוד כמה ימים תשמע על כך. הגביר הראה לו פנים שוחקות כאילו הדבר מצא חן בעיניו. בסיום התפילה זימן את האורח ללכת עמו לביתו. ודרכו של הגביר היתה לקרוא שנית את המגילה לאשתו ולבני ביתו. כשנכנס הביתה עם האורח והושיבו בחדר האורחים, יצא הגביר לחדר אחר וקרא לכל בניו אשר היו רגילים בכל שנה לעשות את צורת המן, ובעת קריאת המגילה היו חובטים עליו במקלות שבידיהם. אמר להם: השנה אל תכו את הצורה של המן, כי המן בעצמו בא הביתה, והכה תכוהו בלי חמלה! אך למות לא תתנוהו, מפני שצריך להכות את המן גם מחר בבוקר, ואם ימות הלילה, את מי תכו מחר? שמחו הילדים ואמרו טוב הדבר. והנה כשהגיע הגביר לעשרת בני המן, עשה סימן בידו, ויתחילו להכות את האורח הרע הזה מכות גדולות ונאמנות, תוך כדי צעקות וגידופים עליו "הוי המן", "המן הרשע", עד כדי שהיה דמו שותת, וכשהגיעו לסוף קריאת המגילה, והתחיל הגביר לומר "ארור המן", התנפלו על האורח הזה ויכוהו הכה ופצוץ עד שנחלה כל גופו, והוא בוכה ומתחנן שיעזבוהו לנפשו, וכשקם ללכת צעקו אליו: המן!

להיכן תלך? תישאר כאן הלילה עד המכות הגדולות שתקבל מחר! לבסוף התחנן אל הגביר שיבקש מהילדים שיעזבוהו לנפשו. אמר לו הגביר: זה חלקך על אהבתך את צורר היהודים המן הרע הזה, ואתה חבר לאיש משחית שונא ישראל, אשר פיד ענה בך, שהלכת למסור את פרנסי ישראל לשלטונות, מגיע לך כל מה שעשו לך הילדים, כי כל הנוהג כמוך מעיד על עצמו שהוא מתלמידיו של המן הרשע. (בן איש חיל דרוש לשבת זכור) ומסיים מרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל: **"וכתבתי זאת לזיכרון, כי גם בדורנו ישנם אנשים רשעים הקשים לישראל כהמן..."**. ("ענף עץ אבות" עמוד רלד)

11

נטילת ידים

טוב להחמיר ליטול ידים קודם קריאת המגילה, כדי שיוכל לגעת במגילה בידי ממש, ולא באמצעות מטפחת. (ע"ה)

שליח ציבור פושט כאגרת

יש שליחי ציבור שנוהגים לפתוח את המגילה כולה מתחילה. ויש נוהגים שלא לפתוח את המגילה מתחילה, ורק לאחר שמסיימים לקרוא את העמוד הראשון, אינם גוללים אותו כספר תורה, אלא מניחים את המגילה פתוחה, וכן הלאה בכל עמוד ועמוד, עד שכשמסיימים את הקריאה, נמצאת כל המגילה פתוחה לפניו כאגרת, כדי לפרסם ולהראות את הנס יותר.

הציבור פושטים כאגרת

יש להזכיר לקהל שכל מי שיש לו מגילה כשרה בידו, גם הוא לכתחילה לא יגלול את המגילה אחר קריאת העמוד הראשון, אלא יניח אותה פתוחה עד לסיום הקריאה, ורק יזהר שלא תיגרר בארץ.

כתב הגאון רבי חיים פלאג'י בספרו רוח חיים (סימן תרצ אות ד): כיון שמצאנו מחלוקת אם יפשוט את המגילה קודם הקריאה, או שיקרא ואחר כך יפשוט, על כן יכולים אנחנו לקיים את שניהם, שהשליח ציבור יפשוט את כולה קודם הקריאה, כי בלאו הכי לדעת הסוברים לפשוט את כולה לשליח ציבור יפשוט את כולה היחידים קורא תחילה ואחר כך פושט, ובכך שניהם להלכה, כי על הרוב השליח ציבור קורא בתיבה על הבימה ויש לו מקום מרווח בתיבה לפשוט את כולה על גבי התיבה ולא יגרר בארץ. (ע"ה, עו)

כוונת הלב

על השליח ציבור לעורר את תשומת לב הקהל, שיכוונו לצאת ידי חובת המצוה, ושגם הוא מכוון להוציאם. כי "מצוות צריכות כוונה". וגם כאשר האדם מכוון, הוא מתבונן יותר ויש בזה פרסום הנס יותר, ואינו כקורא פסוקים בלבד. (ע"ה)

שמיעת האוזן

יש להקפיד לומר לציבור שיטו אוזן קשבת לשמוע כל מילה, כי לדעת הרבה

פוסקים אם לא שמע אפילו מילה אחת מכל המגילה, לא יצא ידי חובתו. (ע)

יש להוכיח מהגמרא שאם לא שמע אפילו מילה אחת לא יצא, שהרי אמרו (מגילה יח ע"א) אדם לועז [שאינו מבין לשון הקודש], ששמע את המגילה בלשון הקודש, יצא ידי חובתו. ואף שהוא לא הבין מה שמע, מכל מקום הרי גם הנשים ועמי הארץ בזמנם לא היו מבינים לשון הקודש, ובכל זאת יוצאים ידי חובה בשמיעה. ואומר רבינא כהוכחה לזה, שהרי גם אנחנו איננו מבינים כל מילה במגילה, שהרי אין לנו יודעים מה פירוש (אסתר ח ט): "הָאֲחֻשְׁתְּרִינִים בְּנֵי הַרְמָכִים", ואיך אנחנו יוצאים ידי חובה? אלא מוכח שדי בזה שאנחנו שומעים את הקריאה ומבינים את הנס בכלליות, ולכן גם הנשים ועמי הארץ הגם שאינם מבינים את הקריאה, די בזה שהם מבינים בכלליות שהיה נס. ולכן גם הלועז שמבין שהיה נס, יוצא ידי חובה, אף שלא הבין כל מילה. אמור מעתה, אילו היה הדין שאם לא שמע מילה אחת או שתיים יוצא ידי חובה, אם כן מה הראיה שמביא רבינא מהמילים הבודדות "האחשטרנים בני הרמכים" שאנחנו לא מבינים, הלוא גם אם דילגם לגמרי, היה יוצא ידי חובה, ואם כן לכל היותר יחשב לנו את אותם המילים שלא הבנו, כאילו לא שמענו אותם. ולעולם נאמר שחייבים להבין את המגילה, ולכן לועז שמע בלשון הקודש, לא יצא ידי חובה!! אלא ודאי שאפילו לא שמע מילה אחת או שתיים, לא יצא ידי חובתו.

נפלה המגילה

אם נפלה המגילה מידו לארץ, אין צריך להתענות כמו במי שנפלו תפילין מידו, אלא די שיתן מחיר של סעודה אחת לצדקה לעניים. (ע"ה)

ברכות המגילה

עולם נורא שמתגלה פעם בשנה בברכות המגילה

כתב רבנו חיים ויטאל, ראה בעיניך קדושת מועדים אלו, בכל מועד ומועד יש קדושות וסודות נפלאים. וצריך אתה לדעת כי יש עולם חדש למעלה שהוא קדוש ונורא מאוד, ואין אותו העולם מתגלה לחוץ מחמת רוב קדושתו, כי אם פעם אחת בשנה. ומתחיל להתגלות בתחילת קריאת המגילה, ומזה העולם היה שורש נשמתו של מרדכי הצדיק, וצריכים לנו לעורר רחמים שיתגלה העולם הנזכר לחוץ, וישפיע ויאיר על המתאספים לשמוע מקרא מגילה, בלב טהור בלב של כוונה. וזהו כוונת הברכות: "וציונו על מקרא מגילה", פירוש שציונו השם יתברך לעורר את הכוונה להוציא אותה הארה גדולה לחוץ, וזהו 'על מקרא מגילה', כמו למקרא העדה [להוציא העדה]. ויענו הקהל 'אמן' בכוונה גדולה. ומאוד מאוד צריכים לעורר הציבור על זה, וכשאומר 'על מקרא' ילבש חרדה ואימה על המברך ועל הציבור, כי הוא עולם איום גדול ונורא. ומאור העולם ההוא, יבוא שפע וניצוץ קדושה וטהרה להאיר על ישראל. ויכוון כל אחד שהוא כלי מוכן לקבל הקדושה והטהרה מזה העולם, ובאותו אור של רחמים יזכה לחיים וחסד, ושלא יבואו ישראל לשום מכשול, וימהר הקב"ה רחמים עלינו להוציאנו מאפילה לאורה. ולכן מרבים לנו בנרות בפורים, שהיו בתי כנסיות מלאים בנרות, והכל הוא רמז על אותו אור גדול. ועל זה אמר "ליהודים היתה

אורה". ובוודאי כל הירא וחרד לדבר ה', ישמח ויגיל בגילה וברעדה, כששומע קול הברכה 'על מקרא מגילה' כשיוצא מפי החזן. על כן, חיוב גדול עלינו לטהר את עצמנו במקוה קודם שילך לבית הכנסת, כדי שיהיה טהור לקבל אור טהור ושפע טהור. והאור הוא דמיון קבלת נשמה יתירה, למי שיודע לכוון לעשות עצמו כלי מוכן לקבל הקדושה העליונה. (ספר קב הישר. ד תקסה)

שלוש ברכות

קודם קריאת המגילה בלילה, עומד השליח ציבור ומברך שלוש ברכות בניגון מעט: **א.** על מקרא מגילה. **ב.** שעשה ניסים. **ג.** שהחיינו. וקודם קריאת המגילה ביום, מברך רק שתי ברכות: **א.** על מקרא מגילה. **ב.** שעשה ניסים. (סג, ע)

יש מבני אשכנז שנהגו לברך 'שהחיינו' גם קודם קריאת המגילה ביום. משום שקריאת המגילה של יום חשובה יותר מהלילה. אך סברת החולקים, כי הלא מי שברך 'שהחיינו' בעת בניית הסוכה קודם חג הסוכות, אינו חוזר לברך בכניסתו בליל החג לסוכה, ואם כן כל שכן כאן שכבר ברך בליל פורים 'שהחיינו' על קריאת המגילה שהוא כבר זמן של חובה, שבודאי פטר גם את הקריאה של היום. (סג)

[כתב הר"ן (פסחים ד ע"א), בנוסח ברכת המגילה מברכים: "על מקרא מגילה", כי הברכה היא על הקריאה ולא על השמיעה, ולכן גם תיקנו לומר "על" ולא "לקרא מגילה", כיון שיכולה הקריאה להתקיים על ידי אחר. [וכל שאפשר שהמצוה יכולה להתקיים על ידי אחר, מברך על. ורק כשאי אפשר על ידי אחר, מברך ל', כמו להתעטף בציצית, להניח תפילין וכדומה]. ואילו בנוסח ברכת השופר מברכים: "לשמוע קול שופר", שהברכה על השמיעה ולא על התקיעה, ולכן גם תיקנו את הברכה ב-ל', "לשמוע" ולא "על השמיעה", כי אי אפשר לשמוע על ידי אחר, [שהרי המצוה נעשית על ידי השומע בעצמו דוקא, ולא על ידי אחר שישמע במקומו]. שואל הר"ן: ומפני מה לא תיקנו להיפך, שתהיה ברכת המגילה 'לשמוע מגילה', [שנוסח הברכה יתייחס לשמיעה, וממילא יהיה ב-ל', כי אי אפשר לשמוע על ידי אחר], ואילו ברכת השופר תהיה 'על התקיעה', [שהנוסח יתייחס לתקיעה, וממילא יהיה ב"על", כי אפשר שאחר יתקע]? ויש לומר, לפי שהמגילה יש בה פיסוק אותיות שצריך לשמוע אותם, לכן תיקנו את הברכה על קריאתה דוקא, ללמדנו שלא בקול בלבד הוא יוצא, אלא בשמיעת קריאתה כיאות בפסוקיה ובדקדוקיה, [לכן נוסח הברכה מתייחס לקריאה, כי הדגש הוא בקריאה שתיאמר כהוגן וכהלכה בדקדוק רב, עם טעמיה וניגונה כיאות, וממילא תקנו ב"על", לפי שאפשר שהקריאה תהיה על ידי אחר]. לא כן בשופר, אין לשון תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה, [שאין דקדוקים בתקיעה כמו בקריאה, וכל הקולות כשרים, נמצא שהשמיעה והתקיעה הם באותו רעיון, ואין לשון תקיעה מוכיח יותר מלשון שמיעה, וממילא תקנו ב-ל', כי אי אפשר לשמוע על ידי אחר]. [בית יוסף סימן תקפה]

ואולם הראב"ה (מסכת מגילה סימן תקסט) כתב, מה שאין אנו מברכים "לשמוע קריאת מגילה" כמו שמברכים "לשמוע קול שופר", משום שבמגילה אם לא השמיע לאזנו יצא, כדין קריאת שמע, אבל גבי שופר צריך לשמוע, כפי ששינו התוקע לתוך הבור... לא יצא, כי תקיעה בלא שמיעה לא יצא, לכן תקנו "לשמוע קול שופר", וכן שמעתי בשם רבנו זקני. ע"ש. וכן כתב האבודרהם (הלכות פורים), הטעם שאין אנו מברכים "לשמוע מקרא מגילה" כמו "לשמוע קול שופר"? מפני שבשופר צריך שישמע התוקע קול, ואם לא שמע לא יצא. נמצא שהשמיעה עיקר

ולא התקיעה, שאין הבנת הלב תלוי בה. אבל במגילה יוצא בה בקריאה לבדה, אף שלא השמיע לאוזנו, נמצא שהקריאה עיקר, שהבנת הלב תלוי בה בלא שמיעה כדין קריאת שמע. ע"ש. גם הרשב"ץ (הובא בבית יוסף סימן תרפט סוף אות ב) כתב, חרש המדבר ואינו שומע, מוציא אחרים בקריאתו, ולא כשוטה וקטן שאפילו בדיעבד קריאתם פסולה. אבל בשופר אינו מוציא אחרים, משום שבשופר תלוי הדבר בשמיעה, שהרי מברכים "לשמוע קול שופר", וכיון שאינו שומע אינו מחויב בדבר ולא מוציא. אבל במגילה שבקריאה תלוי הדבר, כיון שידוע לקרוא, הרי הוא מחויב ומוציא. אבל השומע ואינו מדבר, יוצאים בתקיעתו. ע"כ.

ואמנם מה שהר"ן לא חילק בין מגילה לשופר כתירוץ זה, כי הוא לשיטתו שהשמיעה מעכבת גם בקריאת המגילה, ולכן לא די בקריאה לבד, וכמו שכתב (מגילה ו ע"ב ד"ה מתני'), מה שאמרו במשנה, הכל כשרים לקרוא את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן, חרש זה הוא אפילו שמדבר ואינו שומע. ואף על גב שסתם חרש בכל מקום, אינו שומע ואינו מדבר, אבל מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הם כפיקחים לכל דבריהם. מכל מקום שונה הדין במגילה, כיון שחרש המדבר ואינו שומע לא ראוי לקרוא את המגילה, וכדעת רבי יוסי בברכות (טו ע"א) שאמר, הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו, לא יצא, וגם במגילה כיון שאינו משמיע לאזנו, לא יצא, וכיון שהוא עצמו לא יצא, אינו יכול להוציא לאחרים. ע"כ. וכתב מרן הבית יוסף (סימן תרפט אות ב) שכן פסק הרמב"ם, שאם היה הקורא חרש, השומע ממנו לא יצא, וכן נראה דעת הר"ף והרא"ש. ואפשר שטעמם, כיון שבמגילה צריך בה פרסום הנס, וכל שלא השמיע לאזנו לא מתפרסם הנס. ע"ש.]

כבוד הציבור

השליח ציבור קורא את המגילה מעומד, מפני כבוד הציבור. אבל הקורא לנשים או לחולה, אינו צריך לעמוד בשעת הקריאה. (טס) ואף אם יהיו עשר נשים ויותר, אין צורך לעמוד, כי לא שייך שם של "ציבור" אלא כשיש מנין של עשרה גברים שהם נקראים "ציבור" ומצטרפים למנין לכל דבר שבקדושה, ולכן שייך בהם כבוד הציבור, אבל נשים, אפילו אם יהיו מאה נשים עדיין אינם בגדר "ציבור", שהרי אינן מצטרפות למנין ולכן לא שייך גם לומר בהן מפני כבוד הציבור. ואם השליח ציבור זקן וקשה לו לעמוד על רגליו, יבקש מהציבור שימחלו על כבודם, ורשאי לקרוא מיושב. וכן נהג מרן מלכא הראשון לציון זצוק"ל בשנותיו האחרונות.

עומדים או יושבים

יש נוהגים שהקהל עומד בשעת הברכות, אך המנהג היותר נכון שלא לעמוד בעת הברכות. כי מאחר ועיקר מצוותה של קריאת המגילה בישיבה, [ורק החזן עומד מפני כבוד הציבור], כל שכן שהברכה צריכה להיות בישיבה, שהרי אם במצוה שהיא העיקר יושבים, כל שכן בברכה שאינה אלא טפלה למצוה. ואולם, מצוות שקיומן מעומד, כמו ציצית, ספירת העומר, הלל וכיוצא בהם, ברכתן גם כן מעומד. וסיים מרן הראשון לציון זצוק"ל: לכך יפה נהגו אצלנו לברך על מקרא מגילה כשהקהל כולו יושב, חוץ מהשליח ציבור. ובבגדאד שנהגו לעמוד, נהגו. אבל אנו שלא נהגנו לעמוד, נאה לנו לברך ברכות המגילה כשהקהל יושב. וכן פסקו: האבודרהם, כנה"ג, הגר"ח פלאגי, תפילה לדוד, פני יהושע, אורה ושמחה, היעב"ץ, הגר"ש קלוגר ועוד. (סח)

במקום שנוהגים לעמוד, טוב שגם כשקוראים לנשים, תעמודנה בעת הברכות. (סח)

עמוד עמדי

טוב שיעמדו שנים, אחד מימין הש"צ ואחד משמאלו, בעת הברכות והקריאה. (ט)

ברכה אחרונה

בסיום קריאת המגילה, גוללים השליח ציבור והקהל את המגילה לתחילתה, ולאחר מכן מברך השליח ציבור ברכת: "האל הרב את ריבנו". ולא ידברו עד אחר הברכה. (ועה, פ, פח)

עשרה לברכה אחרונה

אין לברך ברכה אחרונה על המגילה אלא רק אם ישנם עשרה גברים או עשר נשים, שאז מתפרסם הנס ביותר. ואף אם היו חמשה גברים בבית הכנסת, וחמש נשים בעזרת הנשים, מצטרפים לעשרה. וגם קטנים או קטנות שהגיעו לגיל חינוך המבינים בניסי פורים, אפשר לצרפם לעשרה, כדי לברך ברכה זו, כי גם אצלם שייך פרסום הנס. [שהרי אין זה צירוף למנין עשרה כקדיש וקדושה שנשים וקטנים לא מצטרפים]. אבל אם אין עשרה, אין לברך. ואם טעה וברך, לא יענו אחריו אמנ. (פט)

ואף שלענין זימון, אין עשר נשים מזמנות לעצמן בשם ה', וכמו כן, אין מצרפים כמה ילדים קטנים לזימון אלא רק ילד אחד, ולמה כאן מצרפים את הנשים והקטנים לצורך עשרה לברכה אחרונה של המגילה? ויש לומר שבברכת המזון צריכים עשרה אנשים דוקא ככל דבר שבקדושה שאין אומרים אותו בפחות מעשרה, וכיון שנשים וקטנים לא מצטרפים לעשרה אלו, אין לצרפם כאן. לא כן, במגילה טעם העשרה הוא משום פרסום הנס, והרי שייך פרסום הנס גם אצל הנשים והקטנים. וכל שכן שהם עצמם היו בנס ההצלה, שרצה המן הרשע להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד. (שלמת חיים זונפלד. צא)

ארור המן

אחר הברכה האחרונה, אומרים: "ארור המן, ברוך מרדכי, ארורה זרש, ברוכה אסתר, ארורים הרשעים שונאי ה', ברוכים כל הצדיקים המאמינים בה', וגם חרבונה זכור לטוב". ונוהגים לכפול קטע זה שלוש פעמים, כדי לחזק הדבר. (צד)

הם מסכנים

יש להקפיד לומר, ארורים הרשעים שונאי ה', ולא ארורים הרשעים בלבד, כי ישנם רבים מאחינו התועים שאינם שונאי ה' חס ושלוים. ומה שעוברים על התורה והמצוות, זה מחמת מסכנות וחוסר ידיעה, והם בגדר תינוקות שנישבו, שהולכים אחר התקשורת המסיתה נגד ה', נגד התורה ונגד חכמי ישראל. ואין ספק שאם היו מודעים לאמת, בודאי שהיו עושים את רצון השם יתברך שברא אותם ונותן להם כל צרכם, ועל הכל מעניק להם חיים בכל רגע ורגע.

קריאת המגילה

ברוב עם הדרת מלך

מצוה מן המובחר לקרוא את המגילה בציבור גדול ככל היותר, שנאמר (משלי יד כח): "ברוב עם הדרת מלך", שבזה מתהדר ומתגדל שמו יתברך, היאך ישראל מתקבצים ובאים בהמוניהם לפרסם את נסיו ונפלאותיו, שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. ומכל מקום אם בבית כנסת זה ישנם רעשים, ואינו יכול לשמוע את המגילה כראוי, ילך לבית כנסת אחר. (מט)

קריאה מדוקדקת

צריך לדקדק היטב בקריאת המגילה ובשמיעתה, לבל יאבד אפילו תיבה אחת. [ועל זה הליצו: "בלע מצה יצא, בלע מגילה לא יצא". (עטז)] ולכן בבית כנסת שמרעישים באמירת 'המן', על החזן להמתין עד שיעבור הרעש, ולחזור על המילה שוב, כדי להוציא ידי חובה את אותם שלא שמעו כראוי. (עח, עט)

טעמים

לכתחילה צריך לקרוא את המגילה עם נגינת טעמי המקרא שלה. אולם אם אין בציבור מי שיוודע לקרוא עם הטעמים, יקראוה בלי טעמים. (נח, פו)

מלעיל ומלרע

יש להיזהר לקרוא את המגילה בדקדוק נכון, ולא יחליף בין מלעיל למלרע וכיוצא בזה, שפעמים רבות משנה את משמעות הענין. כגון בתיבת "באה", שפעמים קריאתה מלעיל שמשמעותה לשון עבר, ופעמים קריאתה מלרע שמשמעותה לשון הווה. כדלהלן: בפסוק (פרק א פסוק יז): "לְהִבְיֵא אֶת וְשִׁתִּי הַמִּלְכָּה לְפָנָיו וְלֹא בָּאָה", קורא מלעיל. ובפסוק (פרק ב פסוק יג): "וּבָזָה הַנְּעָרָה בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ", קורא מלרע. וכן בפסוק (פרק ב פסוק יד): "בְּעָרְבַי הִיא בָּאָה וּבְבֹקֶר הִיא שְׁבָה", קורא מלרע. (ט)

טעות בקריאה

אם טעה וקרא ומרדכי 'יֹשֵׁב', במקום 'יֹשֵׁב', או שטעה וקרא והמן 'נָפֶל' במקום 'נוֹפֵל', לא יצא, ומחזירים אותו לקרוא שנית כהוגן. וכן בכל טעות שמשנה את הענין, מחזירים אותו. אבל אם אין זה משנה את הענין, כגון שקרא 'יהודיים' במקום 'יהודים', אין מחזירים אותו. (עט)

קרי וכתוב

כשיגיע הקורא במגילה לפרק ח פסוק יא, טוב שיכפול: לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֹּ וּלְאַבֵּד,

וְלַהֲרֹג וְלֵאבֹד. וכן בפרק ט פסוק ב, יכפול: **וְאִישׁ לֹא עָמַד בְּפִנְיָהֶם, וְאִישׁ לֹא עָמַד לְפִנְיָהֶם.** כי ישנן שתי נוסחאות. אבל אין נכון לכפול בפרק ג פסוק ד, וְיִהְיֶה כְּאֶמְרָם, באמרים, אלא יקרא 'כְּאֶמְרָם' בלבד ככל קרי וכתוב שבתורה.

כמבואר בשלחן ערוך (סימן קמ"א ס"ח): "כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבת כמו שנמסר לכתוב בתורה, ותהיה נקראת בענין אחר כמו שנמסר לקרותה. ומעשה בחזן אחד שקרא בתורה כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור רבנו יצחק אבוב, ורבנו אברהם ואלאנסי, ורבנו שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתרו בו שיקרא כפי המסורה לקריאה, וסירב ולא רצה לעשות כן, ונידו אותו והורידוהו מן התיבה". (פ"ג)

מגילה לעצמו

מי שיש בידו מגילה כשרה, רשאי מן הדין לברך ולקרוא לעצמו בלחש, אך הנכון יותר שישמע מהחזן, כי בכל בית הכנסת מתוקן, ישנו חזן המכין את הקריאה היטב וקוראה כראוי בדקדוק ובטעמים, אבל זה הקורא לבדו, על פי רוב אינו בקי, ויכול לטעות ואין מי שיתקנו. גם פעמים רבות שהקריאה בלחש מפריעה ליושבים בצידו. ולבד מזה, הרי בקריאתו, הוא מפסיד את מעלת "ברוב עם הדרת מלך", שזה שייך דוקא כשכולם יוצאים ידי חובה מאדם אחד. (ס"ט)

אבל

היושב שבעה ב"מ, רשאי לקרוא את המגילה ברוב עם בבית הכנסת ולברך גם ברכת 'שהחיינו', וכל שכן כשהוא בתוך שלושים או י"ב חודש. (ס"ז)

יש לשאול, הלוא בענין הדלקת נר חנוכה, מבואר בחוברת "ימי החנוכה בהלכה ובאגדה", שאבל היושב שבעה ובא לבית הכנסת להתפלל, לא יכבדוהו להדליק את נר החנוכה בלילה הראשון, מפני שצריך לברך 'שהחיינו' שיש בה שמחה יתירה, ואם כן מדוע כאן התירו לו לקרוא בציבור ולברך 'שהחיינו'? אולם שונה זה מזה, שבנר חנוכה בבית הכנסת, אין יוצאים בו ידי חובה, ומדליקים רק בשביל לפרסם את הנס ברבים. לא כן בקריאת המגילה, הרי האבל עצמו חייב בקריאתה ובברכת שהחיינו כמו כולם, והרי זה כאבל שחייב להדליק נר חנוכה בביתו ולברך שהחיינו, לכן רשאי גם כאן לברך ולקרוא ברבים. מה גם שאם ימנע מלברך שהחיינו ויתן לאחר לברך, הרי זה נראה כאבלות בפרהסיא שאינה נוהגת בפורים, כדלהלן. ומרן הראשון לציון זצוק"ל כתב, כי בהיותו בי"ב חודש לאביו ואמו, היה עולה שליח ציבור בשבתות וחגים, וקרא את המגילה בפורים כדרכו בכל השנים. (שו"ת יבי"א ט י"ד ס"ג מ. ס"ז)

מתנמנם

הקורא את המגילה כשהוא מתנמנם, יצא ידי חובתו. אבל השומע את המגילה כשהוא מתנמנם, לא יצא. [כי בשמיעה בודאי שחסרו לו כמה תיבות שלא שמע, מה שאין כן בקריאה, ששם לב לקרוא כל מילה ומילה.] ויש להזהר בשמיעת המגילה בבוקר, שאם חלילה יתנמנם, לא יצא ידי חובה. וזה לבד ממה שהוא ישן עם תפילין. (פ"ג)

כתב מרן השלחן ערוך (סימן תרצ"ב): קראה מתנמנם, הואיל ולא נרדם בשינה, יצא. ובש"ת הרדב"ז (חלק ה סימן קכה) באר את החילוק בין המתנמנם שיצא לנרדם שלא יצא, כי המתנמנם אפשר לו לכוון לצאת ידי חובת קריאה, אבל נרדם אף על פי שהוא קורא כתקנה, אינו יכול לכוון, ולפיכך לא יצא. ואל תתמה היאך הנרדם יכול לקרות? כי אני ראיתי כמה בני אדם כותבים חשבונות והם ישנים ממש ונרדמים, ושואלים אותו והוא אומר מעולם לא כתבתי. וגם ראיתי מי שהלך לטווח לקנות קמח והוא ישן, ואחר כך לא היה זוכר מזה כלום. ושואלים אותו, והוא אומר לא זזתי ממקומי. וגם ראיתי מי שהיה עולה בסולם, וישן לו באמצע הסולם, ואדם זה ודאי לא היה יכול לכוון אף על פי שהוא יכול לקרוא, אבל המתנמנם יכול לכוון ולפיכך יצא. ואפילו לדעת האומרים מצוות אין צריכות כוונה, מודים שבמקרא מגלה צריכה כוונה, משום שצריך פרסומי ניסא, ואם לא יכוון לבו אינו אלא כקורא אגרת בעלמא, ואיזה פרסומי ניסא יש כאן? ע"כ.

מגילה כשרה

טוב שכל אדם יחזיק בידו מגילה כשרה, ובכך ירוויח שאם לא שמע כמה מילים, ישלים ממנה מהר וידביק את הקצב עם החזן. אך אינו רשאי להמשיך לשמוע מהחזן ובסוף הקריאה להשלים מה שלא שמע, מאחר וצריך לשמוע את כל הקריאה על הסדר. ומכל מקום גם אם אין לו מגילה כשרה, רשאי מן הדין להשלים את התיבות שלא שמע מתוך החומש. (ועט)

לא שמע הרבה מהמגילה

גם אם לא שמע מהחזן ענין שלם או יותר [כגון הסיפור עם בגתן ותרש בסוף פרק ב], יכול להשלים בחומש. על כן, מי שהוצרך לצאת לשירותים, ישלים מיד בחומש וידביק את הקצב עם החזן, ובלבד שאת רוב המגילה שמע מהחזן.

כתב מרן השלחן ערוך (סימן תרצ"ג) צריך לקרוא כולה, ומתוך הכתב. ואם קראה על פה, לא יצא. וצריך שתהא כתובה כולה לפניו לכתחילה, אבל בדיעבד אם השמיט הסופר באמצעה תיבות, אפילו עד חציה, וקראם הקורא על פה, יצא. הגה: אבל אם השמיט תחילתה או סופה, אפילו מיעוטה, לא יצא; ואפילו באמצעה דוקא שלא השמיט ענין שלם. ע"כ. ובאר המשנה ברורה, מה שאמר אם קראה על פה, 'לא יצא', היינו אם קרא על פה את כל המגילה או את רובה, אבל אם קרא מקצתה על פה כשרה בדיעבד. ואפילו אם היתה סיבת קריאתו על פה, מפני שהסופר השמיט בה איזה תיבות באמצעה עד חציה והוכרח הקורא לקרוא על פה, אף שלכתחילה אינו נכון לקרוא במגילה שחסרה תיבות, מכל מקום בדיעבד יצא. ומה שכתב 'אם השמיט תחילתה או סופה, אפילו מיעוטה, לא יצא', הטעם כיון שצריך שיקרא מתוך ספר, ואם חסר מתחילתו או שחסר באמצע ענין שלם, אף שהוא רק מקצתו אין זה נקרא ספר. וכתב על זה בביאור הלכה, ולפי זה נראה פשוט שכל זה שייך דווקא לענין אם השמיט את הכתיבה מתוך הספר, [אז יש לחלק שאם חסר מתחילתה או בסופה או ענין שלם, פסולה, ואם חסרה באמצע עד חציה, כשרה]. אבל לענין קריאה על פה שיוצא ידי חובה כל שאין רוב הקריאה על פה, אין לחלק בזה [בין אם קרא על פה בתחילתה או בסופה או ענין שלם, שבכל אופן יצא ידי חובה]. ובבגדי ישע ראיתי שהחמיר בזה, ולא נראה כלל. וכן מוכח מסתימת כל הפוסקים להקל, וכן מצאתי כדברי במטה יהודה עייאש. ע"כ. וכן פסקו בסידור בית עובד (קריאת המגילה אות ה דף קעב"ב), כף החיים (ס"ק כא), וכן מתבאר בחז"ע (רמד).

שאלה: אשה שאיחרה לבוא לבית הכנסת לקריאת המגילה, והגיעה אחר שהחזן כבר הגיע למשל לפרק ב', היאך תנהג כדי לצאת ידי חובתה? **תשובה:** הדבר ברור שאי אפשר לה לשמוע את שאר המגילה עתה, ובסוף הקריאה להשלים את הפסוקים שהחסירה, כי הקריאה חייבת להיות על הסדר דווקא. על כן, עליה לברך עתה את הברכות, ולקרוא מיד את הפסוקים שהחסירה מתוך החומש שבידה, ותזדרז להדביק את הקצב עם החזן, ומשם והלאה תקפיד לשמוע היטב מתוך מגילתו הכשרה, כי הכלל הוא, שכל ששומעים את רוב המגילה מתוך מגילה כשרה, יוצאים ידי חובה.

ואתם תחישון

אסור לדבר בעת הקריאה, ואם דיבר בעוד שהחזן המשיך לקרוא, ישלים מהר וידביק את הקצב עם החזן, וכנ"ל. (פ)

עניית 'אמן'

הקורא את המגילה [לבני ביתו] ושמע ברכה או קדיש, קדושה וברכו, יענה עימהם. שדיני הפסק במגילה, כדיני הפסק בהלל, שהוא גם כן שבח והודאה לבורא. (פב)

ברכת הרעמים

הקורא את המגילה, ובתוך כך שמע רעמים, יברך: "בא"י אמ"ה שכוחו וגבורתו מלא עולם", ויחזור מיד לקריאתו. ואין זה הפסק, כיון שהכל ענין אחד, שבח ותהילה לבורא העולם, ואם לא יאמרה עתה, אפשר שיפסיד את הברכה לגמרי. והרי זה דומה לאדם השומע רעמים או הרואה קשת באמצע ברכות קריאת שמע, שרשאי לברך, מאחר והיא מצוה עוברת. וכיוצא בזה, במקרה שהיום המיועד ל'ברכת החמה' [שהוא פעם ב-28 שנה] היה יום מעונן, ובתוך קריאת שמע וברכותיה התפזרו העננים וזרחה החמה, מאחר ואם לא יברכו עתה, יש חשש שתתכסה החמה ושוב לא יוכלו לברך, לכן יסיימו את הברכה או את הפרק שבקריאת שמע ויצאו לברך 'ברכת החמה'. ואם העננים סמוכים זה לזה, ויש חשש שהעננים יכסו מיד את החמה שנית, ולא יספיקו לברך עליה עד שייסימו את הברכה או הפרק, יפסיקו מיד לברך, מפני שהיא כמצוה עוברת. (כמבואר בחוברת "ראש חודש בהלכה ובאגדה". פג)

13

'המלך'

כשקורא החזן "בלילה הוא נדדה שנת המלך", ינגן ויאריך מעט בתיבת 'המלך', כדי לרמוז מה שדרשו חז"ל (ילקוט שמעוני אסתר תתנ"ז): 'שנת המלך', כביכול 'נדדה שנת מלכו של עולם'. (פה) ועיין בזה בהרחבה לעיל בשער האגדה.

'אורה', 'ויקר'

בקריאת המגילה ביום, כשיגיע לפסוק, "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר". בתיבת 'אורה' ימשמש השליח ציבור בספר התורה המונח על התיבה.

ובתיבת 'ויקר', ימשמש כל אדם בתפילין של יד ושל ראש, וינשקם. ואם הוא מניח תפילין של רבנו תם, והניחן קודם קדושת "ובא לציון", ימשמש אז בתפילין של רבנו תם. (קח)

עשרת בני המן

צריך החזן לקרוא את שמות עשרת בני המן עם תיבת 'עשרת' בנשימה אחת, כדי לרמוז שכולם נהרגו ונתלו כאחד. וטוב שיתחיל לקרוא בנשימה אחת מתיבות 'חמש מאות איש' עד 'עשרת', לרמוז שעשרת בני המן היו שרים על אותם חמש מאות איש. ואם לא אמר בנשימה אחת, יצא ידי חובה. (פח)

'ואת'

כשקורא בנשימה אחת כנ"ל, יזהר שמחמת המהירות לא יקרא על פה תיבות 'ואת' של כל אחד מעשרת בני המן, אלא יקראם מתוך הכתב. (פז)

מפני הבג"ץ

מרו הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל התבדח פעם ואמר: למה חז"ל אמרו שצריך לקרוא את כל עשרת בני המן בנשימה אחת? כי חששו שמא השמאלנים ירוצו מהר ויגלו לבג"ץ שהורגים את בני המן, ובג"ץ יפסוק להפסיק להורגם.

אגרת

כשיגיע לפסוקים: "עַל כֹּל דְּבַרֵי הָאֲגֵרֶת הַזֹּאת", ו"אֲגֵרֶת הַפּוּרִים הַזֹּאת", ינענע את המגילה. (מגן אברהם סימן תרצ סקי"ז. קח)

ארבע לשונות של גאולה

נוהגים הציבור לומר בקול רם את ארבעת הפסוקים הקשורים לגאולה שהיתה לעם ישראל בפורים, ואלו הם: א. איש יהודי היה בשושן הבירה. ב. בלילה הוא נדדה שנת המלך. ג. ומרדכי יצא מלפני המלך. ד. ליהודים היתה אורה ושמחה. וכבר פשט המנהג בהרבה מקומות לומר בקול רם גם את הפסוק האחרון: כי מרדכי היהודי משנה למלך וכו'. ולאחר שאמרו הקהל בקול רם, חוזר החזן לומר שוב את אותם הפסוקים, כדי להשמיע לציבור מתוך מגילתו הכשרה. (פד)

👉 החיבים והפטורים בקריאת המגילה

עיור. אילם.

העיור והאילם, חייבים לשמוע מגילה מאדם אחר, ויוצאים ידי חובה. (נד) ויש

לדעת שהעיור והאילם, חייבים בכל מצוות קריאה, כמו פרשת זכור, "שנים מקרא ואחד תרגום" שבכל שבוע, וישמעו מאחר שיוציאם ידי חובה. (הרשב"א. שבת א שגכ)

חרש המדבר

חרש שיכול לדבר, קורא את המגילה לעצמו, ואינו יכול להוציא את אחרים ידי חובתם, כיון שלא ברור חיובו כל כך. שכיון שעיקר קריאת המגילה לפרסם את ניסיו של הבורא יתברך, כל שאינו שומע, לא מתפרסם אצלו הנס כל כך. ומכל מקום אם הוא שומע כשצועקים לו, אף שמשתמש במכונת שמיעה, יש להקל לו להוציא אחרים ידי חובתם. ובפרט אם הוא הקורא מגילה לציבור במשך שנים רבות, ועתה הזדקן וכבדו אוזניו מלשמוע, שבודאי יקרא להם וחלילה לפגוע בו. (עיין נה. ועיין לעיל עמוד 224)

חולה

חולה שלא הגיע לבית הכנסת ולא שמע את המגילה, רשאי החזן ללכת לביתו לאחר התפילה ולקרוא לו בברכות. ואף שהחזן כבר בדרך ויצא ידי חובה, מכל מקום כלל יש לנו בברכות המצוות, שאף על פי שיצא אדם ידי חובת המצוה, יכול להוציא את אחרים ידי חובתם. שכיון שכל ישראל ערבים זה לזה, נמצא שכל עוד יש יהודי שלא קיים את המצוה, חסר בי גם כן חלק מקיום המצוה, ורשאי אני להוציאו כדי להשלים את חלקי. והוא הדין שרשאי השליח ציבור להוציא את הנשים וכדלהלן, שגם הגברים ערבים לנשים במצוות שהן חייבות בהן. (תרצב ס"ג. נא, סה)

חולה או אשה יולדת שאינם יכולים לבוא לבית הכנסת, ואין להם מגילה כשרה, ואין מי שיקרא בשבילם, לפחות יקראו מתוך החומש זכר לנס, אך ברור שלא יברכו. ועיין להלן (עמוד 233). לענין שמיעת המגילה מבית הכנסת באמצעות הטלפון. (נח)

תל אביבי חולה

תושב ערי הפרזות שלא קרא את המגילה בי"ד לא בלילה ולא ביום, מחמת שהיה חולה או מכל סיבה שהיא, אם למחרת בערב - ליל ט"ו [שושן פורים] הרגיש יותר טוב ומתאפשר לו, יקרא עכשיו את המגילה בלילה ולמחרת ביום, בלי ברכה, כי ספק ברכות להקל. (סימן תרפח ס"ח. קיג)

קטנים

ילדים קטנים שהגיעו לחינוך [מגיל חמש או שש ומעלה, כל ילד לפי הבנתו], מצוה להביאם לבית הכנסת שישמעו את קריאת המגילה. אבל ילדים שלא הגיעו לחינוך, אין להביאם לבית הכנסת, שהם מבלבלים את השומעים החייבים בקריאה, והמביאם לבית הכנסת, חטא הרבים נשא. אולם, אם הם שקטים ודעתנים, יש מצוה להביאם. (נה, סא)

קטן שנולד ב"בין השמשות" של יום י"ד באדר, לכתחילה לא יוציא אחרים ידי חובה בקריאת מגילה בליל י"ד אדר בשנת שלוש עשרה שלו, אלא אם כן בשעת הדחק שאין להם גדול ממש שיקרא להם. (חוברת "בר מצוה בהלכה ובאגדה")

חיוב הנשים

הנשים חייבות בקריאת המגילה עם ברכותיה. ובפרט שברוך ה' רבה הדעה בבנות ישראל ויודעות קרוא וכתוב כבר מגיל קטן, ומבינות את הכתוב, שבודאי יש להן לברך, ואין לחשוש שמא לא יטו אוזן קשבת לכל הקריאה. (ג, נג, נז)

ואף על פי שכלל גדול בדינו, "נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא [גורם]", דהיינו, כל מצוה שזמנה קבוע - שהזמן גורם לה לבוא, האשה פטורה מלעשותה, כגון: ציצית, שהנשים פטורות מציצית, כי זמנה קבוע ביום ולא בלילה. וכן פטורות מלהניח תפילין, כי זמן הנחתן בחול ולא בשבת. וכן פטורות משופר ולולב, כי זמנם קבוע, וכן כל כיוצא בזה. וכיון שכלל זה קיים גם במצוות מדברי חכמים, אם כן לכאורה תהיינה הנשים פטורות מקריאת המגילה, כיון שמצוה זו זמנה קבוע בי"ד או בט"ו באדר? אולם ישנן מצוות שהגם שזמנן קבוע, בכל זאת הנשים חייבות מטעם שאף הן היו באותו הנס. כמו הדלקת נר חנוכה, שגם הנשים היו בגזרת השמד של היוונים שלא לשמור שבת, טהרה וכו', ונושעו גם הן מהגזרות הללו. וגם נעשה הנס בזכות אשה, יהודית בתו של יוחנן כהן גדול שגרמה להבעיר את אש הנקמה באחיה החשמונאים שילחמו ביוונים ולא יכנעו להם. וכן בפורים, שביקש המן להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף 'ונשים' ביום אחד, ואף הן נושעו, ונתקיים "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". וגם כי הנס היה בהשתדלותה של אשה, היא אסתר המלכה, לכך גם הנשים חייבות בקריאת המגילה ובשאר מצוות הפורים.

נוסח הברכה לנשים: 'על מקרא מגילה'. ויש מבני אשכנז הנוהגים לברך לנשים: 'לשמוע מקרא מגילה'. (נג)

נשים השומעות את המגילה מעזרת הנשים, יקפידו לשמוע היטב ולא לאבד אפילו מילה אחת, שלדעת הרבה פוסקים לא יוצאים ידי חובה כנ"ל. (משנ"ב תרפ"ט סק"א. נד, עח)

אם אבי המשפחה יודע לקרוא את המגילה בדקדוק כראוי, יקרא בביתו לאשתו ובנותיו, ויברך ויוציאן ידי חובה. אך מאחר ולא כולם בקיאים בקריאה כראוי ובדקדוק נכון, על כן, הנכון לארגן בבתי הכנסת בשעה מסוימת לכל הנשים, שתבואנה לשמוע קריאת המגילה מחזן ירא שמים שיבוא עם אשתו, והוא יברך את כל הברכות ויקרא להן. (משנ"ב תרצ"ב סק"י. נג, סה, פט)

הסירו מכשול

נשים הבאות לשמוע את המגילה בלילה, ואינן באות למחרת ביום, יש להבהיר להן בצורה ברורה שאינן עושות נכון כלל על פי ההלכה, ומבטלות מצות חכמים

בידים, שהרי הקריאה ביום חובה יותר משל לילה [כמבואר בגמרא (מגילה כ ע"א) מהפסוק: "והימים האלה נזכרים ונעשים"]. ומה שטוענות שעסוקות הן בצרכי הפורים, בהכנת משלוחי המנות וסעודת הפורים, אין זה פוטר אותן כלל, ועליהן לקרוא את המגילה קודם, ולאחר מכן תתעסקנה בשאר צרכי היום. (3)

שמיעה באמצעות מכשירים

14

רדיו, טלפון

לכתחילה אין לצאת ידי חובה בשמיעת המגילה ברדיו בשידור חי או בטלפון, ואולם יענה אמן לאחר הברכות. ורק אם אין זה שידור חי, לא יענה אמן. (3)

רמקול

אם באים קהל גדול לשמוע את המגילה, ורוצים להשמיע את המגילה באמצעות הרמקול, תלוי הדבר, אם הקהל יכולים לשמוע את החזן גם בלעדי הרמקול, אלא שהרמקול רק מסייע להגברת קולו יותר, הרי הם יוצאים ידי חובה. אבל אם אינם יכולים לשמוע ללא הרמקול, אין יוצאים ידי חובה. עיין מנחת אלעזר ממנוקטש, חזון איש, שובע שמחות לאדמו"ר מליבאוויטש, שבט הלוי, רבבות אפרים, שער המזרח ועוד. (נז. ד תסז)

כדי להבין את דעת המתירים, ראינו לנכון להביא מה שבאר בזה בשו"ת אגרות משה (אורח חיים ח"ב סימן קח), וזה תוכן דבריו: אף אם נאמר שהאמת כדברי המומחים שעל ידי הרמקול לא נשמע קול האדם, אלא קול אחר שנעשה מקולו, מכל מקום כיון שעל כל פנים רק כשהוא קורא נשמע הקול, יש להחשיב זה כשמיעת קולו ממש, שהרי כל מה שנשמע, הוא מכח קולו ממש. שהרי מנין לנו עצם כח השמיעה איך הוא? אולי הוא גם כן באופן כזה, שנבראים גלי קול באוויר ומגיעים לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע, שהקול יש לו הילוך עד האוזן, וגם יש קצת שיהוי זמן בהילוכו עד שמגיע לאוזן, ובכל זאת נחשב שהוא קול האדם. לכן אפשר שגם הקול שנעשה על ידי הרמקול ששומעים אותו בעת שמדבר, הוא נחשב קולו ממש, [שהוא מעביר את גלי הקול מהאדם עצמו למרחק רב יותר], וכן מסתבר יותר. ומה שאומרים שהוא קול אחר, לא ברור. ולכן מצד ההלכה, אין למחות ביד אלו שרוצים לקרוא את המגילה על ידי הרמקול. ע"כ. וכתב הגאון בעל שבט הלוי וואזנר, וכן דעתי נוטה למה שכתב האגרות משה. גם החזון איש כתב, כיון שהקול הנוצר הוא על ידי האיש המדבר, וקולו נשמע מיד כדרך כל המדברים, אפשר שנחשב כשומע ממש מפי האיש המדבר.

אין לו מי שיקרא

חולה או אשה יולדת הנמצאים בבית חולים או בביתם באופן שאינם יכולים לבוא לבית הכנסת לשמוע את המגילה, לפחות יתאמצו לסכם עם מישהו שיניח את הפלאפון שלו על יד החזן, וישמעו את הקריאה מהחזן בבית הכנסת באמצעות הפלאפון, והוא הדין לשמיעה מהרדיו בשידור ישיר. (ד תסח) וכן הורה מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל כשאין ברירה אחרת, וברור שיענין 'אמן' אחר כל הברכות.

כתב בשו"ת אגרות משה ואורח חיים ח"ד סימן צא אות ד: בענין שמיעת הבדלה על ידי טלפון לאשה הנמצאת בבית החולים, הנה אם אי אפשר לה שתשמע הבדלה במקומה, ודאי יש לה לשמוע על ידי הטלפון שיותר נוטה שיוצאה בזה כמו שכתבתי בתשובה הנ"ל גבי קריאת המגילה, והוא הדין לגבי הבדלה, שכיון שאי אפשר לה לשמוע הבדלה בבית החולים צריכה לשמוע על ידי הטלפון, וכן צריך לענות אמן על ברכה ששומעים בטלפון.

✽ ליל פורים ✽

בגדי חג

בערב פורים ילבשו כולם, אנשים, נשים וילדים, בגדים נאים של יום טוב, לכבוד היום הקדוש והחשוב הזה, ולא ישארו בבגדי חול שעליהם כלל, שאין זה נאה ולא יאה להיכנס בבגדי חול ביום השמח והנעלה הזה. והבאים בבגדי חול, יש בזה חשש של זלזול ביום הנעלה והקדוש, שאינם מחשיבים את הניסים הגדולים שעשה לנו השם יתברך, ואינם מטריחים עצמם מעט להחליף בגדיהם לבגדי חג ויום טוב. (צט. ד תרנב)

כן כתבו המהרי"ל, הרמ"א, מעבר יבוק, החיד"א, מהר"ח אבולעפיא, קב הישר, יסוד יוסף, עבודת ישראל, יפה ללב, דברי יציב ועוד. וכן מבואר בפסיקתא זוטרתא: "זכרם לא יסוף מזרעם", שאפילו אבלי ציון וירושלים ששים ושמחים בפורים ורוחצים ומתכסים לבנים. וכתב הגר"ח פלאגי, וילבש בגדי יום טוב מהערב וילך לבית הכנסת, ולא כאותם הלובשים בבוקר יום פורים, וזהו מנהג רע, כי הלבשה היא זכר למרדכי ואסתר, שנאמר: "ותלבש אסתר מלכות", ונאמר: "ומרדכי יצא בלבוש מלכות", ואיך יתכן לקרוא הפסוקים הללו במגילה בלבוש חול. גם הרב חמדת ימים כתב שכן נאה לעשות להחזיק טובה למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים והנפלאות ההם, ופדה את נפשותינו ממות. ועל כן צריכים אנו להראות בעצמנו הענין הזה ולשמוח בישועת אלוקינו להכיר ולידע את החסד הנפלא ההוא, עם היות שלא היינו כדאים והגונים, ובאהבתו ובחמלתו הוא גמלנו כל טוב. ומי הוא זה אשר יבין זאת, ולא יודה וישבח לאדון הכל על כל הטובה אשר עשה לישראל עמו. (וד רסה, תקסג)

פורים גדול מכיפור

חז"ל הפליגו מאוד בשבח פורים, עד שאמרו שיום הכיפורים מעלתו כפורים. (עיין תיקוני זוהר נז ע"ב) כי הקושי יותר לעבוד את השם לשם שמים כשאוכלים ושותים ושמחים, מאשר כשצמים ומתפללים כל היום בבית הכנסת.

פורים הוא יום טוב, וקדחת היא מחלה...

מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה רגיל לספר בימי הפורים על האדמו"ר מזיכלין זצ"ל שהיה מקפיד מאוד על מי שמזלזל בכבוד יום הפורים ואינו לבוש בבגדי שבת לכבוד היום הקדוש. והנה שנה אחת, בתענית אסתר לעת ערב, התאסף ציבור גדול בבית המדרש לשמוע את קריאת המגילה, וכולם היו מלובשים בבגדי שבת, אך איש אחד מתושבי העיר בא לבוש בבגדי חול. שאלו אותו אנשים

מדוע לא לבש בגדי שבת לקריאת המגילה, והשיב בליצנות בזו הלשון: "קדחת איז קיין קרענק, און פורים איז קיין יום טוב", כלומר: "קדחת זו לא מחלה, וגם פורים זה לא יום טוב". בעודו אומר מילים אלו, נפתחה הדלת, והאדמו"ר נכנס לבית המדרש. הוא הספיק לשמוע את דברי הלץ, ופנה ואמר לו: "אנו אומרים פורים הוא יום טוב, וקדחת היא מחלה". הדברים יצאו מפי הרב, והאיש הזה הלך אחר התפילה לביתו, וקיבל קדחת חזקה במיוחד, ר"ל. כעבור כמה ימים, ראה כי המחלה מתגברת, והבין על מה ולמה. שלח לרב שיתפלל עליו, והרב השיבו: "אז קדחת איז א קרענק וייסט ער שוין ער מיז דאך אבער וויסען אז פורים איז א יום טוב". כלומר, "קדחת שזו מחלה הוא יודע, אבל צריכים ללמדו גם שפורים זה יום טוב". וזה האיש היתה לו המחלה שנה תמימה, עד עבור הפורים השני, ואז נרפא ממחלתו, ולא העיז עוד לומר דברי ליצנות על מועדי ישראל וחגיגתם. (להב אש" עמוד קכא)

מחצית השקל

בין מנחה לערבית, נהגו להזכיר לציבור לתת המעות של "זכר למחצית השקל". וכמבואר פרטי הדינים לעיל (עמוד 200) בהרחבה. (קא)

סדר תפילת ערבית

קודם תפילת ערבית אומרים בניגון מזמור (ותהלים כב) "על אילת השחר". (צט)

בגמרא (מגילה טו ע"ב) מבואר שאסתר המלכה אמרה מזמור זה, כמו שדרשו על הפסוק "ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית", אמר רבי לוי: כיון שהגיעה אסתר לבית הצלמים של אחשורוש, הסתלקה ממנה שכיתה, אמרה: "אלי אלי למה עזבתני". שמא אתה דן על שקראתי לאחשורוש "כלב", שנאמר: "הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי". חזרה וקראתו "אריה", שנאמר: "הושיעני מפי אריה" [וכן אלו הפסוקים במזמור "אילת השחר"]. וכן דרשו חז"ל (יומא כט ע"א) מזמור זה על אסתר המלכה, למה נמשלה אסתר לאילה? לומר לך: מה אילה רחמה צר, וחביבה על בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה - אף אסתר היתה חביבה על אחשורוש כל שעה ושעה כשעה ראשונה. ואמר רב אסי: למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך: מה שחר סוף כל הלילה - אף אסתר סוף כל הניסים שניתנו להיכתב. ועוד, כי ממזמור זה למדו חז"ל על חיוב קריאת המגילה גם בלילה (מגילה ד ע"א) כמו שאמר רבי יהושע בן לוי, חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר "אלהי אקרא יומם ולא תענה, ולילה ולא דומיה לי".

אחר העמידה אומר החזן חצי קדיש, וקורא את המגילה בשמחה ובחדוה ובדקדוק כהלכה. ואחר הקריאה, אומרים קדושת 'ובא לציון' ומתחילים 'ואתה קדוש' וכו', ויאמר החזן קדיש תתקבל, שיר למעלות אשא עיני, קדיש יהא שלמא, ועלינו לשבת. (קא, קו)

לבני אשכנז, אחר העמידה אומר קדיש 'תתקבל' וקורא המגילה. ואחר 'ואתה קדוש', יש נהגו לומר שוב קדיש 'תתקבל', ויש נהגו לומר קדיש 'יהא שלמא'.

הטעם שמסמיכים 'ואתה קדוש' מיד לאחר קריאת המגילה בין בלילה ובין ביום, כיון שעיקר חיוב קריאת המגילה בלילה, סמכו חז"ל על הפסוק (תהלים כב ג): "אֱלֹהֵי אֶקְרָא יוֹמָם וְלַיְלָה וְלַיְלָה וְלַיְלָה דוֹמִיָּה לִי". וסמוך לפסוק זה נאמר שם: "וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל". ומה שלא מתחילים בלילה מתחילת "ובא לציון גואל", כי אין גאולה בלילה. (קו)

ירבה בשמחה

לאחר התפילה ילך לביתו בשמחה וגיל, וירבה לספר לבני ביתו מהניסים והנפלאות שעשה עמנו השם יתברך בימים אלו. ואף על פי שמצות סעודת פורים אינה אלא ביום, מכל מקום גם בליל פורים יש ענין להרבות קצת בסעודה. (הגאונים, ראבי"ה, מהר"י מברונא ועוד. קעט)

כתב בסדר היום: יבוא לביתו אחר קריאת המגילה בלילה, וימצא נרות דולקות ושלחן ערוך ומטה מוצעת מפני כבוד היום, ויאכל וישתה בשמחה ובטוב לבב וישמח אנשי ביתו, וירחיק מהם כל ריב וכל מצה, ויודיע להם הניסים והנפלאות שעשה עמנו השם יתברך בימים ההם בזמן הזה, כי פדה ה' את יעקב אנשים ונשים וטף, והשיב לאויבינו שבעתים אל חיקם. וראוי לנו להזכיר חסדי ה' תהילות על כל אשר גמלנו ה' רב טוב. (ד תקסג)

זרעונים

מנהג טוב לאכול זרעונים בליל פורים, זכר לאסתר המלכה שכאשר היתה בבית אחשוורוש, לא אכלה מהמאכלים שהביאו שם אלא זרעונים בלבד. וכתב רבנו אברהם אבן עזרא בפרושו על ספר דניאל (א טז): "זרעונים אלו הם האורז, שהוא נכבד מאוד, ועושים ממנו תבשיל, והוא בריא וערב יותר מן החיטה, ועושה דם טהור לאדם, ומבריא את הבשר". (קעט)

ילדים

מצוה לשמח גם את הילדים בפורים ביום ובלילה, במיני מתיקה ומעדנים. (קפה)

שריפת המן

בגמרא מסכת סנהדרין (סד ע"ב) אמרו, שהיו נוהגים לשמוח בפורים ב"משוורתא דפוריא". ובאר רבי נתן בעל הערוך (ערך שוור): שמנהג בבל שהבחורים עושים צורה בדמות המן, ותולים אותה על גגות הבתים ארבעה וחמשה ימים קודם פורים, וביום פורים מדליקים מדורה גדולה, וטבעת גדולה תלויה בתוך האש, ותולים את המן בתוכה, וקופץ האש מצד לצד עד שנשרף כולו. ועומדים כולם סביב אותה צורה ומזמרים בשירות ותשבחות לבורא עולם.

ועד היום מחזיקים במנהגים כעין אלו, כדלהלן: בספר ממלכת כהנים מובא על מנהג ג'רבה, שבשבע שחל פורים היו הילדים יוצאים עם הרבנים שלהם לשדות מחוץ לעיר, כדי להביא מין עשב מדברי הנקרא ד'ש שהוא יבש, ולשרפו ביום תענית

אסתר. וכל אחד לוקח בידו שק עם מגל והולכים כל ההמון יחד כל רב ותלמידיו עמו, ובדרך צועקים: "איש יהודי היה בשושן הבירה וכו'" וכשמגיעים למקום שנמצא שם העשב הנזכר, מתפזרים הילדים לכל עבר לקצור ולאסוף העשב הזה. ובינתיים הרב נח תחת אחד העצים עד עבור זמן מה, וחוזרים בהמולה בקול ששון וקול שמחה. וכשפוגשים בדרכם איזה גוי, קוראים בקול גדול "ועיני רשעים תכלינה" להינצל מעין הרע של הערבי שרואה הרבה ילדים יחד. וביום צום אסתר מתאספים בשכונות שונות, וכל אחד מביא קצירו לתוך הערימה שעושים באמצע הרחוב, וכל המרבה להביא הרי זה משובח, ועושים מזה צורת המן וילדיו, ותולים אותם באמצע הערימה, ומביאים גם חריות של דקל ירוקים, וכשתתחיל האש להיאחז בעשבים, מתחילים להכות בחריות על האש, ואומרים בקול רם: "המן אלחזיו, רגילאתו פ'טיין", [המן האבל, רגליו בטיט]. והגברים העוברים שם לאחר תפילת שחרית, היו לוקחים אחת מן החריות מיד הילדים ומכים בה שלש פעמים לזכר: "מחה תמחה את זכר עמלק". ואחרי תום המעמד, רבים מהילדים היו מחליפים בגדי חג והולכים לשוק הגדול שבעיר, ואבותיהם קונים להם מתנות וחוצרות, ומתכוננים לקראת היום הגדול והנעלה "פורים" הבא עלינו לטובה. גם בספר אבן ספיר כותב על היהודים "בני ישראל" מהודו, שבחודש אדר היו עושים פורים, ומכים ושורפים להמן. (ד תרפה. סנסן ליאר סימן יב)

פורים שחל במוצאי שבת

15

זמן תפילת ערבית

כשחל פורים במוצאי שבת, נהגו לאחר מעט את תפילת ערבית, כדי שיספיקו הציבור להגיע בנחת אחר צאת השבת, ובפרט שישנם הגרים רחוק ובאים ברכב עם בני ביתם. והרבה נשים באות לשמוע, ועליהן להתארגן מעט לאחר השבת. על כן טוב ונכון לארגן שיעור "בהלכה ובאגדה" מענייני הפורים קודם תפילת ערבית עד השעה שיראו לנכון שבה כבר יתאספו כולם. ואשריהם המזכים את הרבים, שאין חטא בא על ידם, וטוב להם בעולם הזה ובעולם הבא.

סדר התפילה

מתחילים להתפלל ערבית כבכל מוצאי שבת, ולאחר העמידה אומר החזן חצי קדיש, ואומרים "שובה ה' עד מתי", "ויהי נועם", "יושב בסתר עליון" עד "ואראהו בישועתי", וקוראים את המגילה בשמחה גדולה. ולאחר הקריאה אומרים "ואתה קדוש", קדיש "תתקבל" ומסיימים את התפילה. (קו)

"בורא מאורי האש"

קודם קריאת המגילה, יברך השליח ציבור בבית הכנסת על הנר "בורא מאורי האש", ויכוון להוציא את הציבור ידי חובתם, כפי שכתבו רבותינו הראשונים

שאינן ליהנות מן האור ללא שיברך עליו קודם. ואף בזמנינו שאין קוראים את המגילה לאור הנר אלא לאור החשמל, לא משתנה המנהג ומברכים עליו.

והטעם לזה, כי ברכת "בורא מאורי האש" פוטרת כל הנאה מכל אור שהוא, כולל אור החשמל. ומה שאין אנו מברכים על אור החשמל, הוא מטעמים אחרים, אבל מאחר וסוף סוף יש לנו הנאה מאור החשמל, מברכים "בורא מאורי האש" שהיא ברכה הכוללת גם הנאה זו. [וכיוצא בזה, נוהגים בתשעה באב שחל במוצאי שבת, שמברכים על הנר קודם קריאת מגילה איכה, אף שגם שם עיקר הקריאה וההנאה היא מאור החשמל ולא מאור הנר]. וכן עשה מעשה מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, בהיותו רב ראשי לתל אביב יפו, וחל פורים במוצאי שבת (בשנות ה'תש"ל וה'תשל"ג), וברך על הנר קודם קריאת המגילה. וכן כתבו רבנו חננאל, הר"י מפאריש, הראב"ד, האשכול, הכל בו, ארחות חיים, אבודרהם, מהריק"ש, פרי חדש, פרח שושן, ברכי יוסף, מאמר מרדכי, פעולת צדיק, בית דוד, ערך השלחן, הגר"ח פלאג'י, בית יהודה עייאש, יד אבישלום, גינת ורדים, כסא אליהו, יפה ללב, זכור לאברהם פלאג'י, נוה שלום, קרבן אשה, זבחי צדק, זכרונות אליהו מני ועוד. סז, קו. ילקוט יוסף. ת"ה רנב)

אם שכחו לברך על הנר קודם קריאת המגילה, יפסיק השליח ציבור באמצע קריאת המגילה בין פרק לפרק ויברך. ואם נזכרו לאחר גמר הקריאה, יברכו בהבדלה על הכוס כבכל מוצאי שבת. (קו)

הבדלה לבני ביתו

לאחר התפילה, כשעושה הבדלה לבני ביתו, יברך על היין והבשמים ולא יברך שוב על הנר, אלא הם יברכו בעצמם. ולאחר שיגמור את ההבדלה וישתה את היין, יברכו בני ביתו על הנר. [וזה עדיף יותר ממה שיברכו הם על הנר באמצע ההבדלה לאחר שברך על הבשמים. ומכל מקום אם ברכו באמצע ההבדלה לאחר הבשמים, לא יענה אחריהם 'אמן', כי מאחר ואינו חייב בברכה זו, שכבר בירך בבית הכנסת, הרי שענייתו נחשבת לו הפסק בין ברכת היין לטעימה שבסוף ההבדלה].

אם בני ביתו אינם יודעים לברך על הנר, יברך בתוך ההבדלה ויוציאם ידי חובה כבכל מוצאי שבת. (סת. ה"ע ג קסא)

הבאת המגילה מהבית

אין להביא את המגילה בשבת בשביל הקריאה בה שבמוצאי שבת, שהרי אסור להכין משבת לחול. ואולם במקום צורך, רשאי להביאה לאחר השקיעה. (קז) ואם הוכרח להביאה בשבת, ילמד בה כמה פסוקים בבית הכנסת, כדי שיראה שהביאה ללמוד בה בשבת עצמה.

זיכוי הרבים

בתי כנסת האוהבים תורה ומארגנים שיעור "בהלכה ובאגדה" קודם השקיעה עד

שיתאספו הציבור לתפילת ערבית, ואדם זה רוצה לזכות ולהגיע לשיעור, רשאי להביא את המגילה בשבת. [מאחר ולא יספיק להביאה במוצאי שבת בין השיעור לתפילת ערבית, נמצא שאינו מביאה בשבת כדי לחסוך זמן במוצאי שבת, אלא רק מחמת שאין לו אפשרות אחרת.] והנכון ביותר, שיקרא מעט פסוקים מהמגילה בבואו לבית הכנסת, שאז נמצא שמשתמש בה בשבת ממש. כמבואר בחוברת "השבת בהלכה ובאגדה".

מוקצה

המגילה בשבת זו אינה מוקצה, ורשאי להכין בה את הקריאה לצורך יום הפורים. וכמו כן, אין בזה איסור מכין משבת לחול, כיון שמקיים עתה מצות תלמוד תורה בעצם לימודו. ("השבת בהלכה ובאגדה". קז)

❁ ההנהגות בתפילות הפורים ❁

דע לפני מי אתה עומד

אין לזלזל בשום מצוה ובשום הלכה מחמת שמחת הפורים, על כן ישים לב להתפלל בכוונה ובישוב הדעת. ואם ראשו מבולבל עליו, ימתין מעט לכוון את דעתו ואז יתפלל. כי אמרו חכמים: "תפילה בלי כוונה, כגוף בלי נשמה". ובפרט יש להיזהר בזה בתפילת מנחה, שפעמים שבא לבית הכנסת ודעתו זחה עליו מדי, וכבר אמרו חז"ל (ברכות ו ע"ב): "לעולם יהיה אדם זהיר בתפילת המנחה".

כתב הרמב"ם (הלכות תפילה פ"ד הט"ו): כל תפילה שאינה בכוונה, אינה תפילה. וכיצד היא הכוונה? שיפנה את לבו מכל המחשבות, ויראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה, לפיכך צריך לישוב מעט קודם התפילה, כדי לכוון את לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים. וקודם התפילה יחשוב, אילו היה מדבר לפני מלך בשר ודם, איך היה מסדר דבריו ומכוון בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא חוקר כל המחשבות. ואם תבוא לו מחשבה אחרת בתפילה, ישתוק עד שתבטל המחשבה. ויחשוב בדברים המכניעים את הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים. ויחשוב מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו. (סימן צה ס"א) ועוד כתב הרמב"ם (תשובות סימן רסא), המתפלל ואינו יודע מהו אומר, הרי הוא כמו התוכי והשוטה החוזרים על המילים שבני האדם לימדום. וכיוצא בזה כתב רבי יהושע אבן שועיב (פרשת שמייני): "המתפלל שאינו מכוון את לבו, אינו יותר מהציפור והדרור שמצפצפים כמוהו, אבל כשיכוון ויבין את הדברים שמוציא בפיו, תהיה עבודתו שלימה ונכבדת, כי כוונת התפלה היא להדבק בה, שנאמר: "ובו תדבקון", וזהו יתד שהכל תלוי בו".

שתוי

אם שתה רביעית [81 גרס] יין או יותר, ויודע בעצמו שאינו מושפע מכך כלל ויכול להתפלל כרגיל, רשאי להתפלל. אבל אם היין מפריעו, לא יתפלל עד שיפוג יינו. ואם עבר והתפלל, אם הוא משער בעצמו שיכול לעמוד כך ולדבר לפני מלך, תפילתו תפילה. אבל אם אינו יכול לדבר לפני מלך, תפילתו תועבה, וצריך

לחזור ולהתפלל כשיסור יינו מעליו. ואם עבר זמן תפילה, אזי בתפילה שאחריה יתפלל תפילת תשלומים. (סימן צט. ה"ב ה שנד)

תחפושת בתפילה

אין להתפלל כאשר מונח על ראשו כובע ליצן או שערות שונות ומשונות, כי בעת התפילה צריך להיות לבוש כמו שעומד לפני אדם חשוב, על כן לא יתפלל גם כשהוא לבוש בתחפושת של חיה וכיוצא בזה. אבל מה שיש לובשים בגדי בני עדתם כפי שנהגו בחוץ לארץ, כמו ג'לביה של עירק ומרוקו, וג'לב של טריפולי, וג'מא של בוכרה, וגמיס של תימן, וסד'ר'ה או מ'רבוס של ג'רבה וכיוצא, או שלובש בגד חסידי עם שטריימל [כובע עגול עם שערות] שנהגו באשכנז, רשאי להתפלל כך. מה גם שביום זה, יעמדו בבגדים אלו גם בפני אדם חשוב. ובלבד שיתפלל באימה וישוב הדעת, אבל אם מחמת שלבוש בבגדים אלו, לא יתפלל כהלכה ויגרום לשחוק וקלות ראש, ברור פשוט שאסור להתפלל כן.

כתב הרמב"ם (פ"ה מהלכות תפילה ה"א): שמונה דברים צריך המתפלל להיזהר בהם ולעשותם, ואם היה דחוק או נאנס או שעבר ולא עשה אותם אין מעכבים, ואלו הם: עמידה, ותיקון הגוף, ותיקון המלבושים וכו'. תיקון המלבושים כיצד? מתקן מלבושיו תחילה, ומציין עצמו ומהדר, שנאמר: "השתחו לו" בהדרת קודש", ולא יעמוד בתפילה באפונדתו [איזור חלול משמישים בו מעות, ואינו דרך כבוד לעמוד כן לפני השם יתברך, וכן אין נכון להתפלל בחלוק בית או בחלוק שינה. (משנ"ב סימן צא סקי"א)], ולא בראש מגולה, ולא ברגלים מגולות, אם דרך אנשי המקום שלא יעמדו בפני הגדולים אלא בבתי הרגלים וכו'. דרך כל החכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהם עטופים. ע"כ. ומבואר ברמב"ם שצריך האדם להיות מצוין ומהודר במלבושיו בשעת התפילה, וללבוש בגדים מצוינים שדרך לעמוד בהם בפני גדולים. ולפי זה, כשם שאין דרך לעמוד בפני גדולים כשהוא לבוש בפיג'מה, ולכן אין לאדם בריא להתפלל בפיג'מה, הוא הדין שאין דרך לעמוד בתחפושות מסוימות בפני גדולים, ולכן בודאי שאין מן הראוי לעמוד ולהתפלל כך. ואולם בתחפושת עדינה שיש דרך לעמוד כן בפני גדולים, ובפרט ביום פורים שרבים מהלכים כן, יש להקל. (וד תרפו)

זמן תפילת מנחה

כידוע, ישנם שני זמנים לתפילת מנחה בכל יום: "מנחה גדולה" ו"מנחה קטנה". מנחה גדולה, היא מחצי שעה שאחר חצות היום [בחורף בערך: 11:50, ובקיץ בערך: 11:10], למשך שלוש שעות [זמניות]. ולאחר זמן זה עד השקיעה, הרי זה "מנחה קטנה" [בחורף בערך: 14:30, ובקיץ בערך: 15:50]. ומרן השלחן ערוך (סימן רלג ס"א) פסק: מי שהתפלל מנחה גדולה, יצא, אבל עיקר זמנה היא מנחה קטנה. ומפורש שמנחה גדולה היא רק בדיעבד. (וכן מבואר בירושלמי, וכן דעת הגאונים, התוספות, רבנו חננאל, הרמב"ם, מחזור ויטרי, המאירי, שבולי הלקט, הגהות מיימוניות, ארחות חיים, הרדב"ז ועוד) ולכן לכתחילה בכל יום אין להתפלל מנחה גדולה.

אמנם בפורים שרבים סועדים סעודת היום בצהריים, ומרבים בשתיית היין כדת

וכהלכה, מאחר ויש לחוש שמא יפסיד תפילת מנחה לגמרי, או שיצטרך להתפלל שתוי, על כן לכתחילה הנכון שיתפלל מנחה גדולה קודם הסעודה. אולם אם מכיר בעצמו שאינו שותה כל כך, עדיף שיתפלל מנחה קטנה לכתחילה כבכל יום. וכך נהג מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל גם בפורים.

✽ על הניסים ✽

16

טוב להודות

בכל התפילות של פורים, מוסיפים נוסח "על הניסים" שהוא שבח ותהילה והודאה לבורא עולם על הניסים שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. (ק)

דקדוקים בנוסח

הנכון יותר לומר 'ועל הניסים' עם ו' החיבור, ולא 'על הניסים'. וכן נכון יותר לומר 'בימים ההם בזמן הזה', ולא 'ובזמן הזה'.

ובסופו יאמר: "ועשית עימהם ניסים ונפלאות" בלשון רבים, ולא 'ועשית עימהם נס ופלא', בלשון יחיד. והטעם לזה, כי באמת במהלך נס ההצלה כמה וכמה ניסים ונפלאות עשה עמנו השם יתברך, ובפרט שלא נפקד ממנו איש, וכאשר חכמים הגידו, וכמה האריכו חז"ל בתלמוד ובמדרשים על מגילת אסתר מתחילתה ועד סופה. ועוד כשם שבחנוכה היו שני ניסים עיקריים, נס ההצלה ונס פך השמן, כך גם בפורים, שמלבד נס ההצלה מגזרת המן הרשע, היה נס הגדולה למרדכי הצדיק, שעל ידי כך הורמה קרן ישראל. וכתב בספר יפה ללב, ואנכי הרואה כי ברוב הסיפורים כתוב גם בפורים "ועשית עימהם ניסים ונפלאות", ונכון הדבר כי גם בפורים שתיים זו שמענו, דהיינו נס ההצלה ונס גדולת מרדכי. וכן הנוסח בסיפורי עבודת התמיד ובית עובד. ובסיפור כנסת הגדולה כתב שכן הנוסח בסיפורי חכמי ספרד. וכן פסק בכף החיים סופר, וכן עיקר. (ק, קפב. שו"ת יביע אומר חלק ח סימן יא אות כא)

"ועל הפורקן"

פירוש "ועל הפורקן" – מלשון "ויפרקנו מצרינו", דהיינו שפרק את עול הגויים הרשעים מעל צווארנו. או מלשון "פדיון" [פדות] תרגם אונקלוס "פורקן" (שמות ח יט), וכן "פרקונה תחת פירותיה", דהיינו פדיונה מן השבי (כתובות מז ע"ב), שהקב"ה פדה אותנו מגזרתו של המן הרשע. (חזו"ע חנוכה קפת)

שכח בתפילה

מי שכח לומר על הניסים, אם נזכר כשאמר "ברוך אתה" קודם שהמשיך "ה' הטוב שמך ולך נאה להודות", יאמר "מוודים אנחנו לך על הניסים ועל הפורקן וכו' בימי מרדכי ואסתר וכו'", וימשיך ועל כולם וכו', אבל אם אמר "ברוך אתה ה'", כיון שהזכיר שם ה' בחתימת הברכה, יסיים את העמידה, ולא יאמר "למדני

חוקיד". ובסיום העמידה לפני "עושה שלום", נכון שיאמר כנ"ל: "מודים אנחנו לך על הניסים... בימי מרדכי... ונודה לשמך הגדול סלה", "עושה שלום...". (ק)

שאלה: מצאנו בהלכה שאם אדם טעה ולא הזכיר מעין המאורע כמו "יעלה ויבוא" בראש חודש, ונזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'" קודם שאמר "המחזיר שכינתו לציון", עליו לומר: "למדני חוקיד", כדי שיראה כאומר פסוק שלם, [שכן הוא פסוק שלם בספר תהלים (קטי יב): "ברוך אתה ה', לְמַדְנִי חֻקֶיךָ".] ולא יהיה כמוציא שם שמים לבטלה, חס ושלוש. ואילו כאן בפורים שטעה זה ולא אמר "על הניסים", ונזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'", אומרים לו שלא יאמר "למדני חוקיד", אלא ימשיך את העמידה, מדוע?

תשובה: הריטב"א כתב כלל, אימתי מסיים "למדני חוקיד" כנ"ל, רק באופן שאם לא יאמר את הזכרת מעין המאורע שתקנו חז"ל להוסיף, יצטרך לחזור שוב לאותה ברכה, וממילא תהיה ברכתו לבטלה, על כן עדיף שיסיים "למדני חוקיד", שיראה כאומר פסוק שלם, ואף על פי שיש פה הפסק שמפסיק באמירת פסוק באמצע התפילה, בכל זאת הפסק זה עדיף מעוון של ברכה לבטלה [שלדעת הרמב"ם ועוד, הוא איסור מהתורה]. אבל באופן שאם לא אמר את הוספת מעין המאורע, לא היו מצריכים אותו לחזור לאותה ברכה, נמצא שאם ימשיך את העמידה לא תהיה ברכתו לבטלה, על כן, לא יסיים "למדני חוקיד", משום הפסק באמצע התפילה.

לאור האמור, הנה בראש חודש, שהדין הוא שאם לא אמר "יעלה ויבוא" בשחרית או מנחה, צריך לחזור, לכן אם נזכר כשאמר "ברוך אתה ה'", יסיים "למדני חוקיד", כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. אבל אם לא אמר "יעלה ויבוא" בערבית, שהדין הוא שלא חוזר, אזי אם נזכר אחר שאמר "ברוך אתה ה'", לא יסיים "למדני חוקיד" משום הפסק, כי בלאו הכי אינו צריך לחזור ולא תהיה ברכתו לבטלה. הוא הדין גם בשכח לומר "על הניסים" בפורים, ונזכר כשאמר "ברוך אתה ה'", שכיון שאם שכח לגמרי לאומרו, אינו חוזר, על כן לא יסיים "למדני חוקיד", כי הלא בלאו הכי, לא תהיה ברכתו לבטלה. (חזו"ע חנוכה קפט)

ובאמת שבכלל הנ"ל שכתב הריטב"א, אנחנו משתמשים בדין כיוצא בזה. פעמים שמצאנו שאם שכח לומר מעין המאורע, ונזכר לאחר שחתם הברכה, אומרו בין ברכה לברכה. כגון: אם לא אמר "יעלה ויבוא" בראש חודש בשחרית או מנחה, ונזכר אחר שחתם "המחזיר שכינתו לציון", אומר שם "יעלה ויבוא" וממשיך "מודים...". ואילו כאן בפורים שטעה ולא אמר "על הניסים", ונזכר אחר שחתם "הטוב שמך ולך נאה להודות", אינו אומר שם "על הניסים", אלא ממשיך את העמידה, ומדוע? והחילוק הוא כמבואר לעיל, שדוקא במעין המאורע שאם לא אמרו יצטרך לחזור עליו ותהיה ברכתו לבטלה, כ"יעלה ויבוא" בראש חודש בשחרית ומנחה, אז אומרו בין ברכה לברכה ולא חוששים להפסק, אבל מעין המאורע שאם לא הזכירו אינו חוזר, כ"על הניסים" בחנוכה ופורים, ו"עננו" בתעניות, ו"יעלה ויבוא" בערבית של ר"ח וכיוצא, אינו אומר בין ברכה לברכה משום הפסק, כי בלאו הכי לא תהיה ברכתו לבטלה. (הרשב"א, שבולי הלקט, הבתים, הרא"ש ועוד. ומרן בבית יוסף ושלחו ערוך סימן קיד ס"ה, וסימן רצד ס"ד. חזו"ע חנוכה קצב)

טעה בכפליים

מי ששכח לומר "על הניסים", ולאחר שסיים את העמידה טעה וחשב שצריך לחזור ולהתפלל שוב, ופתאום באמצע תפילתו נזכר שאין צריך לחזור, עליו להפסיק מיד במקום שנזכר, ואפילו באמצע הברכה. במה דברים אמורים?

בתפילת שחרית או מנחה, אבל אם קרה לו כן בתפילת ערבית, ימשיך את התפילה, ובלבד שיכוון שהתפילה מכאן והלאה היא בתורת "תפילת נדבה", ויוסיף איזו בקשה בברכת "שומע תפילה" שלא אמרה בתפילת ערבית הקודמת.

טעם החילוק בין תפילות שחרית ומנחה לתפילת ערבית, כי מאחר ותפילת ערבית עיקרה רשות, רשאי לסיימה בתורת נדבה, כי אף מתחילה לא התחיל להתפלל אותה בתורת חובה לגמרי. מה שאין כן בשחרית ומנחה שהם חובה, ובמקום קרבן, לא שייך שיהיה חצי קרבן חובה וחצי קרבן נדבה. וכן דעת הרמב"ם, המאירי, ארחות חיים, אוהל מועד. וכן פסקו מאורי אור, חמד משה, תעלומות לב, חיי עולם, כף החיים ועוד. ובלאו הכי לדעת הראב"ד, הרשב"א והמאורות בכל תפילה עליו להמשיך בתורת נדבה. חזו"ע חנוכה קפט, קצא)

דילוג "על הניסים"

הנמצא בעמידה, ומחשב שאם יאמר עתה "על הניסים" כהלכה, יתחיל השליח ציבור את חזרת התפילה ולא יספיק לענות קדושה עם הציבור, או שלא יספיק לענות לקדיש שבתפילת ערבית, אין לו לדלג על אמירת נוסח "על הניסים" בשביל להרוויח עניית דברים שבקדושה, ואף אין לו לקצר חלק מהנוסח כלל, אלא יאמר הכל מתחילת "על הניסים... בימי מרדכי ואסתר..." עד "ונודה לשמך הגדול סלה". שכל הנוסח הוא תיקון חז"ל, והמקצר ממנו הריהו גורע.

ואף שעניית קדיש וקדושה מעלתם גדולה מאוד אפילו יותר ממעלת התפילה בציבור, מכל מקום כיון שהוא עוסק עתה במצות התפילה, הרי כלל גדול בדינו: "העוסק במצוה, פטור מן המצוה", ואין לו להתחשב במה שיפסיד עניית קדיש או קדושה. וכיוצא בזה, כתב המשנה ברורה, באדם שרגיל להאריך בעמידה, ואף כשמתחיל עם הציבור אינו מספיק לסיים את תפילתו עד שהציבור כבר סיימו את עניית הקדושה, כיון שעתה חל עליו חיוב להתפלל עם הציבור, ולעת עתה לא חל עליו חיוב אמירת הקדושה, אין לו לחשוש כלל למה שאחר כך לא יוכל לקיים מצות הקדושה, אף שמעלתה גדולה מהתפילה בציבור. וכל שכן שאין לדלג מהתפילה לצורך הקדושה. (חזו"ע חנוכה קצד)

על הניסים בברכת המזון

בכל סעודות פת שאוכלים בפורים, בין בלילה בין ביום, מוסיפים בברכת המזון 'על הניסים'. ואם שכח ולא אמר, אם נזכר כשאמר 'ברוך אתה' קודם שהמשיך 'ה' על הארץ ועל המזון', חוזר ואומר 'על הניסים'. אבל אם כבר אמר 'ברוך אתה ה', כיון שהזכיר שם ה', ימשיך את ברכת המזון. וטוב שיוסיף באמירת 'הרחמן', נוסח זה: 'הרחמן הוא יעשה עמנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה' וכו'. (קפב)

האריך בסעודה

האריך בסעודה עד הלילה שיצא פורים, יאמר 'על הניסים' בברכת המזון. אך אם התפלל ערבית באמצע הסעודה, לא יאמר 'על הניסים'. (סימן תרצה ס"ג. קפב)

עלה לירושלים

תושב מערי הפרזות [כמו בני ברק ותל אביב וכיוצא בהם שקוראים בי"ד וכו'ל] שקיים את מצוות הפורים בעירו ביום י"ד, ועלה לירושלים בליל ט"ו ונשאר שם למחרת ביום, אומר "על הניסים" בכל תפילותיו [ערבית, שחרית ומנחה] ובברכת המזון.

הנה כלפי ערי הפרזות אם יאמרו על הניסים גם בט"ו, כתב מרן הבית יוסף: "איני יודע מה איסור יש בהזכרת על הניסים גם בט"ו". והיינו שהואיל ועל כל פנים הימים האלו ימי ניסים לכלל ישראל, גם פרוז יכול להזכירו בתפילה. וכיוצא בזה כתב הרדב"ז. ובספר תיקון יששכר העיד שמרן רבנו יוסף קארו אמר, שמנהג טוב לומר על הניסים בשני הימים י"ד וט"ו. [ועיין עוד בבית יוסף (סימן תרפ"א אות ו) שתמה על מנהג ירושלים שכאשר חל ט"ו בשבת שאז קוראים המגילה בי"ד - יום שישי, שאין אומרים בו על הניסים, וכתב, "ותמהני למה לא יאמרו על הניסים ביום שישי שבו קוראים המגילה?"]. והיעב"ץ כתב, ובאמת אני אומר על הניסים גם ביום ט"ו, ואם יהיה לי כח אקבע כן להלכה, כי הלוא זה יום טוב שקבלנו עלינו לאסור את של זה בזה בתענית והספד, ובו היה עיקר הנס בשלמותו. על כן, מי שמזכיר על הניסים גם בט"ו, אין מזניחים אותו, וכך ראוי לעשות. וכתב הגאון ממונקאטש שכן נהג הגאון הקדוש מקומרנא בעל ספר היכל הברכה. וכן שמעתי מקדושים אשר בארץ המה שאמרו גם בט"ו. וכן כתב מהרי"ל לומר בט"ו. ולפלא שלא הביאוהו האחרונים. (ק, קיב. ועיין שו"ת יח"ד ז' ס"י קט אות ג)

על כן, אף שלא נהגו בערי הפרזות לומר על הניסים בט"ו, מכל מקום מי שנוסע לירושלים וחוגג את הפורים שוב, יאמר על הניסים, כי נעשה דינו כתושב בערים המסופקות שאומרים על הניסים לכתחילה גם בי"ד וגם בט"ו, והלא גם פה יש אומרים שהוא חייב שוב בכל מצוות הפורים. אף שלהלכה אנחנו פוסקים שאינו חייב, מכל מקום רבים וכן שלמים מקיימים שוב את כל מצוות הפורים. וכיון שסוף סוף אין כאן הפסק, וספר תורה גבן הלוא הוא מרן הבית יוסף שאמר שמנהג טוב לומר, לכן יאמר. ואף יש כאן כמו ספק ספיקא, שמא הלכה כדעת מרן והיעב"ץ ועוד שאדרבה טוב לומר בשני הימים בכל מקום, ושמא אדם זה שעלה לירושלים חייב שוב בכל מצוות הפורים, וטוב בעיני ה' להודות לו ולברך בשמו תמיד. שוב ראיתי שכן השיב מרן הראש"ל זצוק"ל, כמובא בספר מעין אומר (חלק ג עמוד שעב). עי"ש.

שליח ציבור

תושב מערי הפרזות שעלה לירושלים ביום ט"ו, והעלוהו שליח ציבור בתפילת שחרית או במנחה, יאמר בחזרת התפילה "על הניסים" ללא כל חשש. (ק, קיב)

אף שברור שהוא פטור לגמרי מכל מצוות הפורים, שהרי הוא הגיע רק ביום ט"ו לירושלים ולא היה שם מבערב, בכל זאת כיון שהוא שליח ציבור, עליו להתפלל כמותם. ומה גם שיש מקום לומר שכל הנמצא בירושלים ביום ט"ו ומתפלל או אוכל שם, צריך לומר על הניסים.

שמחת פורים

נאמר בתורה (דברים כב ה): "לא יהיה כלי גֶבֶר על אִשָּׁה, וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה כִּי תִזְעַבְתָּ ה' אֱלֹהֶיךָ כֹּל עֲשֵׂה אֲלֶיהָ". והיינו שאסרה התורה שאשה תלבש

בגד של גבר, ושגבר ילבש בגד של אשה. והעובר על זה, הרי הוא יותר גרוע מהאוכל חזיר, כי האוכל חזיר הריהו חוטא לעצמו, אבל הלוּבש בגדים אלו, הריהו חוטא ומחטיא את הרבים. ואין ספק שגם בפורים חייבים להיזהר באיסור זה ככל שאר איסורי התורה, שחס ושלום שנעבור עליהם בשביל שמחת פורים. ולצערנו הרב, ישנם שנכשלים בזה מחוסר ידיעה, ונותנים לבנותיהם ללבוש בגדי בנים, הן בהצגות שבמשך השנה בבית הספר, והן בתחפושות ששולחים אותן כך מחופשות לבית הספר בימים שלפני פורים, והן בפורים עצמו. וכמה מכשולים וירידה ביראת שמים יצאו ממעשים אלו. ובכלל זה, אותם גברים או זמרים המניחים על ראשם פאה נכרית, ומופיעים כך בציבור למצות שמחת פורים, ובאותה שעה נכשלים באיסורי תורה חמורים.

על כן, מצוה רבה על ההורים ועל מנהלות בתי הספר והמורות, לעמוד בפרץ ולהבהיר לבנות שאין שום היתר בשביל איזו הצגה או תחפושת פורים וכיוצא בזה, שהבנות תלבשנה בגדי איש ואפילו לא בגד אחד, כמו מגבעת של איש או חולצה של איש. ויבטלו את מנהגם הרע, שכיון שהוא איסור מפורש בתורה, לא שייך לומר בזה "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים". וכל שכן שבודאי בנות ישראל קדושות שומעות לקול מורות, ויתקבלו דבריהן, שאפילו בלעם הרשע ידע, כי אלוהיהם של אלו שונא זימה. (קצט)

מפאת שהדבר קצת פרוץ באיזה בתי ספר, שהבנות מקילות לעצמן ללבוש בגדי בנים, הן במסיבת פורים, והן במשך השנה בהצגות שהן שמופיעות כך על הבמה, וכמובן מחוסר ידיעה בחומרת האיסור, על כן יצאנו מגדרנו הפעם להרחיב מעט במקורות הדברים, וכבר אמר הנביא (צפניה ג ז): "אֲמַרְתִּי אֵךְ תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר", והשתדלנו שהכל יהיה בשפה קלה נעימה ומובנת מאוד, ואשרי המדבר על אוזן שומעת. וברור בלי צל של ספק, כי כל איש ואשה שאפילו מעט יראת שמים בקרבם, יקבלו את הדברים ויזהרו בזה מכאן ולהבא, ובכך יתווספו להם קדושה וטהרה ויראת שמים, ותהיה בזה נחת רוח לאבינו שבשמים.

הנה הרמ"א שממנו נראה להתיר ללבוש כן בפורים, כתב במקורות דבריו בדרכי משה (סימן תרצו אות ה), וזה תוכן דבריו: כתב מורנו הרב יהודה מינץ על דבר לבישת הפרצופים שנוהגים בפורים, אם יש לחוש בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה או לא יהיה כלי גבר על אשה, והמנהג פשוט ואין מוחה וכו'. ומצאתי בשם ריב"א על הבחורים שחוטפים בפורים אפילו שלא ברשות, שאין בו משום גזל. הרי כתב שמשום שמחת פורים אין לחשוש לאיסור "לא תגזול", כן בנידונינו שמתנכרים בפרצופים לשם שמחת פורים, אין לחשוש לאיסור "לא ילבש". ע"כ. ואמנם ראיתי למהר"י בר"ן שקרא תגר על המנהג של לבישת בגדי כלאים מדרבנן, וכתב ויש תולים עצמם בתשובת ריב"א שכתב, שאין לחשוש לאיסור גזל משום שמחה, ואין זו ראייה, כי דבר של ממון ניתן למחילה [שאם אדם מוחל ולא מקפיד אין בזה גזל], שהפקר בית דין הפקר, מה שאין כן באיסור, שלא שייך למוחלו. ושמעתי מאבא מורי ז"ל שהיה מוחה באותם הלוּבשים כלאים מדרבנן, וכן אני נוהג אחריו. ע"כ. וכתב הרמ"א: ולפי זה כל שכן שאסור ללבוש

הפרצופים שהם איסור מן התורה. ואמנם מאחר שפשט המנהג ואין מוחה, נראה לי ליישב המנהג וכו' כן נראה לי טעם המנהג. אבל טוב להחמיר ולעבוד את ה' בשמחה ולהיות גילה ברעדה. עד כאן לשון הרמ"א בדרכי משה. ומבואר שלא נוח לו בהיתר כל כך, ובפרט שמדובר כאן על חשש איסור תורה, אלא שנדחק ליישב את המנהג. ומעתה אם כן, למה לנו להידחק במנהג כזה ולהמשיכו עלינו בכוח, באופן שרק צריכים ליישב אותו. מה גם שהרמ"א מסיים: "אבל טוב להחמיר ולעבוד את ה' בשמחה ולהיות גילה ברעדה".

זאת ועוד, בוא וראה כמה וכמה פוסקים אסרו את הדבר הזה בכל תוקף, וחלקו באופן מוחלט גם על יישוב המנהג הנ"ל. והנה כתב הב"ח (יורה דעה סימן קפב אות ה) ויש לתת לב על מה שנוהגים בפורים לשנות בגדיהם מאיש לאשה ומאשה לאיש, ואין מוחה. ומה שהשיב הרב יהודה מינץ ז"ל על זה ואמר שכיון שאינו עושה כן אלא משום שמחת פורים אין בו איסור, ודמי למה שהתירו להסתכל במראה כדי שלא יחבול בו במסתפר בעצמו. נראה לדעתי שדבריו בזה דחויים הם ממה שכתב רבי אליעזר ממיץ במפורש, שאף במשתאות של חתן וכלה יש איסור ללבוש כן, וזו לשונו בספרו היראים: יזהר אדם שלא יתקן עצמו בתיקוני נשים, והכל כמנהג המקום לתקן ולהיות מלבושיהם חלוקים ממלבושי נשים, מכולן מזהיר אדם שלא לתקן. **וללבוש אפילו עראי ודרך שחוק אסור, שהרי לא חילק הכתוב בין קבע לעראי, ולפי שראיתי בני אדם שלבושים במלבושי אשה עראי, וגם האשה במלבושי האיש עראי במשתאות של חתן וכלה, וגם בעניינים הרבה כתבתי כן.** עכ"ל היראים. ומבואר שאף מה שעושים משום שמחת מצוה, אינו דומה לעושה כדי להינצל מן הצער, כמו במראה כדי שלא יחבול בעצמו. וכן בדין, שלהינצל מצער אי אפשר בענין אחר, לכן התירו, **אבל לשמחת חתן וכלה ולשמוח בפורים, כבר אפשר בהרבה מיני שמחה ולא יעבור על לאו של "לא ילבש". ואין ספק שאילו לא היו נעלמים דברי היראים האלו ממנהר"י מינץ, לא היה כותב כן.** עוד כתב מהר"י מינץ כיון שיש היתר בפורים לחטוף המאכל ואין בו משום גזל, כן הדין לענין שינוי לבישת בגדים. ותימה שהרי זה דבר שבממון שניתן למחילה וכו'. ועוד שהוא רע ביותר, שמכסים פניהם בפרצופים שלא יכירום, ואין עלינו לומר בזה אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים, אבל **כל ירא שמים יזהיר לאנשי ביתו ולנשמעים בקולו שלא יעברו על איסור לאו, לא בפורים ולא בשמחת חתן וכלה, ותבוא עליו ברכה להרים מכשולות מדרך עמינו, ומנהגים לא הגונים לא ינהגו עוד.** עכ"ד הב"ח.

גם הגאון רבי יאשיה פינטו תלמידו של רבי חיים ויטאל בשו"ת נבחר מכסף (יורה דעה סימן טז) התריע נגד המנהג הרע הזה, והביא מה שכתב מרן הבית יוסף (יורה דעה סימן קפב) שאף על פי שאין האיש מחליף אלא בדבר אחד, ובכל שאר דבריו ניכר יפה שהוא איש, אפילו הכי אסרתו תורה, וכמו בכלי מלחמה שאסורים לאשה, אף על פי שבשאר דברים ניכר שהיא אשה, שכל שהוא מחליף בדבר אחד, אסור. ועל כל פנים בענין מלבוש או תכשיט המיוחד לנשים, לכל הדעות אסור מן התורה שילבשו האנשים. **ואם כן בצחוק שעושים בחופות חתנים ללבוש תכשיטי הנשים, מה שנהגו הוא מנהג איסור של תורה. וכיון שהוא מנהג של איסור ראוי לבטלו. ואין לתלות קיום המנהג להיתר מטעם שמחת חתן וכלה, לפי שלא נצטוונו על ההוללות ועל הסכלות אלא על שמחה של מצוה שיש בה עבודת שמים.** ואין לדיין אלא מה שענינו רואות, שאם רואה שהדור פרוץ ולא ישמעו לקול מורים ויעברו בזדון על תוכחתו, מוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים, אבל אם דבריו יעשו פרי הוא מחויב להפרישם מהאיסור, ואם רואה שלא יהיו דבריו נשמעים, מה בצע להגדיל פשעם ולעשותם מזידים. ומכל מקום **ירא שמים לא יהיה אצלם בשעת הצחוק ויזהיר ליראי ה' ולחושבי שמו להיות כיוצא בו.** עכ"ד.

והנה במה שכתבו הב"ח והרב נבחר מכסף שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזיזים, יש להעיר שהרי לא אמרו כן אלא בדבר שאין איסורו מפורש בתורה, אבל באיסור המפורש בתורה מוכיחים אותם עד שישמעו, כמבואר בדברי העיסור, הרשב"א, הרא"ש, הר"ן, המאירי (ביצה ל), הסמ"ג, הסמ"ק ועוד, שבאיסור המפורש בתורה מוחים בהם ומענישים אותם עד שיפרשו מהאיסור, וכן הוא מפורש ברמ"א (סימן תרח ס"ב) שכתב, בכל דבר איסור אומרים "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזיזים", ודוקא אם אינו מפורש בתורה, אף על פי שהוא איסור מהתורה, אבל אם הוא מפורש בתורה, מוחים בידם. ואם יודע שאין דבריו נשמעים, לא יאמר ברבים להוכיחם, רק פעם אחת, אבל לא ירבה בתוכחות מאחר שידוע שלא ישמעו אליו; אבל ביחיד [בינו לבין עצמו] חייב להוכיחו, עד שיכנו או יקללנו. ע"כ. ועיין במשנה ברורה שחזק זאת בביאור הלכה בטוב טעם ודעת.

וראיתי שכן העיר בכנסת הגדולה שאחר שכתב לדחות את ראיות מהר"י מינץ, ושאלו משם ראייה להתיר לבנות ללבוש בגדי בנינים במשתאות של שמחה וכיוצא בהם, כתב, ואחר זמן רב שכתבתי זה, בא לידי ספר הזכרונות לרבנו שמואל אבוהב והביא בשם הב"ח לאסור בענין זה, והרבה להקשות על מהר"י מינץ כעין מה שהקשיתי עליו, והביא משם ספר היראים שאסור לעשות כן אפילו במשתאות של חתן וכלה, וכן הסכים שם לאיסור. ואף על פי שהב"ח כתב מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזיזים, כבר העיר עליו שם שלא נאמר זה בדבר שהוא מפורש בתורה וצריך למחות בהם, ושינוי זה בבגדים מאשה לאיש או מאיש לאשה כתוב במקרא מפורש. עכ"ד. ועיין בט"ז יורה דעה סימן קפב סק"ד) שדעתו להחמיר בזה, כי הרבה מכשולות יצאו. והוסיף הבאר הגולה שם: "ואומר אני עוד, שהרבה גזירות וחורבנות נולדו על ידי זה, ואשרי המבטלים".

ועתה בא וראה מה כתב ראש המורים רבנו הגדול הרמב"ם ז"ל בתשובה (והובאה בראש ספר מעשה רוקח דף א טור א), וזו לשונו: "נשות בני ישראל גם כי רובם ניצולות מזה העוון רוצה לומר לאו של "לא יהיה כלי גבר על אשה", הנה קצתם נכשלות בו מצד פתייתם, וזה שבחופותיהם תצנוף האשה מצנפת או כובע ותקח בידה סייף וכו' ולא יעלה בדעת שמפני היותה כלה הותר לה איסור תורה, וכבר היה זה נעשה במצרים והיו נכשלים בו גדולים, עד שביטלנו אותו ומחינו זכרו. וראוי להיזהר מזה ולא יסמכו בו על הנשים שאין להם דעת ולא תבונה, ומי שיש בו יראת שמים ידקדק הוא בעצמו בפרטים הללו, כדי שלא יכשלו בעוון זה ויהיה הוא נתפס בעוונם. "וכן התינוקות לפעמים יקשטו אותם בקישוטי הנשים ויצבעו ידיהם בצבע שצובעות בו הנשים ידיהם, וזה בהיפך ממה שצויו עלינו מעתיקי השמועה ז"ל, וממה שהחכמים הזהירו לאדם שידריך בניו בדרך ישרה, והנביא אמר: "למען תלך בדרך טובים", וזו הדרך עקומה ודרך חטאים נעשה בפרהסיא בבתי כנסיות בתוך קהל ועדה מישראל במועדי ה', ואין איש שם על לב. ואל יתנצלו בזה שהם קטנים, כי הלוא אפילו דברים שאיסורם מדרבנן אסור להרגילו לקטן, וזה העני [הקטן] הם מאכילים אותו [מביאים לו] את האיסור, וכך אביו מחנכו. ע"כ.

וכתב מרן החיד"א (שיורי ברכה יורה דעה סימן קפב אות ג), אין להקל באיסור זה אפילו בשמחת חתן וכלה, ודבר זה רבנו הגדול אמרו, אבי התעודה הרמב"ם ז"ל. וכן כתב בספר היראים. ומאחר עלות לדברי שני המאורות הגדולים ראשונים כמלאכים, אין לסמוך על קולת מהר"י מינץ בפורים. וכאשר הכפירים שואגים ממעונות אריות, רבנן בתראי הלא בספרתם [הפוסקים האחרונים כמבואר בסמ"ח]. ואיש על העדה יאזור חיל בדעת ובכישרון לבטל מנהגים אלו וכיוצא בהם, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה, וכתוב "ואשמם בראשיכם", ואומר "חטאת הקהל הוא אשר נשיא יחטא", "ויהיה הב'ל רועה". ע"כ. וגם בחיבורו ברכי יוסף (סימן תרצו ס"ק יג) העיר על

הרמ"א וכתב, כבר הבית חדש דחה דברי מהר"י מינץ בזה, ודחה כל ראיותיו. וכן הרב כנסת הגדולה ועוד הרבו להשיב עליו, ודבריהם ברורים, שאין ראיות מהר"י מינץ בזה מחוורות.

צא וראה מה כתב מהר"ר שמואל אבוהב בספר הזכרונות (זכרון ב פרק ב), כל ימינו הצטערנו בדברי הגהה אחת בסוף אורח חיים סוף סימן תרצ"ו בשם מהר"י מינץ, במה שנהגו ללבוש פרצופים בפורים וגבר לובש שמלת אשה ואשה כלי גבר, ואין איסור בדבר מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא. **ובודאי שדברים תמוהים הם שהיאך יעקר לאו גמור מן התורה בטענה שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, ובעוונות הרבים תחת כוונה זו, יש כוונות לא טובות ומעשים קשים כמו שידוע.** וראינו לחז"ל התנאים והאמוראים אשר היה כוח בהם לנגוע בגופי התורה, שתמיד בכל זמן היו גוזרים גזירות ומבטלים מצוות עשה בשב ואל תעשה, מדאגה מדבר שלא יבואו לעבור על מצות לא תעשה בקום ועשה, כשופר ולולב כשחלו להיות בשבת, והרבה כיוצא בהם, ולעיתים רחוקים היו עוברים על מצות לא תעשה משום עת לעשות לה', ולא היו באים לידי מדה זו ליטול את הרשות הניתן להם מאת אדון הכל אלא בדוחק גדול וכשהשעה צריכה לכך, כמו שעשו הנביאים גם כן בחמלת ה' עליהם לפי שעה, כמו שהוא פשוט בספרים. ואם לאיזה רב מובהק לגודל חכמתו ובקיאותו נתברר לו בדברים אלו וכיוצא בהם איזה היתר, נראה שראוי לו להסתירו בלבבו, כי בזה הדבר מבואר שלא יחטא, ולא עוד אלא שזכות תחשב לו, והרי הוא קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד, כי דברים כאלו יש להם פנים לכאן ולכאן, ואם היום נגלה טעם אחד להיתר, אולי למחר יגלו שנים לאיסור, כמו שראינו בנדון דידן שיבוא בסמוך בעזרת השם. והמעלה אותם על ספר ממילא מתפשטים והולכים הם, והתקלה שלא תבוא, הלא היא פשוטה כי מאז טרם יציאת דבריו לחוץ, הנוהגים היתר בדבר אולי לפנים ירהרו תשובה ויהיה לבם נוקף, ואיזה מהם יפרוש מעבירה, מה שאין כן כשיראה הרואה שאין פקפוק בדבר. ולא עוד אלא שחס ושלום נקל הוא שיתוספו עליהם בראותם פשיטות ההיתר. ועיין שם עוד שהאריך בזה.

גם בספר יד הקטנה [לגאון רבי דוב בריש גוטליב, לפני 150 שנה] הרעיש מאוד על זה, ואחר שהאריך באיסור הדבר כתב, **ובודאי ראוי לכל גדולי ישראל למחות בחרמות גדולות ובכל מיני כפיות לבער המנהג הרע הזה, ולא תהיה מכשלה גדולה כזאת בישראל, ישתקע הדבר ולא יאמר.** וכן כתבו עוד רבים מהאחרונים, שיש למחות ביד המקילים ולבטל מנהגם הרע בכל תוקף. (עיין קצט)

על כן, כל אשר יראת שמים נוגעת אל לבו, בודאי שלא יעיז להלביש אפילו בבגד אחד את בנוי בבגדי נשים או את בנותיו בבגדי אנשים, ואפילו לזמן מועט כהצגה וכיוצא בה. ואין זה נכון להתעקש ולהקל בזה ולהידחק במנהגים שנהגו מחמת שניסו ליישב אותם ורבים חלקו על הישויבים ההם, כי הלוא ברור שאפילו המהר"י מינץ והרמ"א אילו היו רואים את תשובת הרמב"ם והיראים הנ"ל, לא היו חולקים עליהם, שהרי אין בכוח הפוסקים האחרונים לחלוק על הראשונים, וכמו שכתב הרמ"א בעצמו (חושן משפט סימן כה ס"ב) וזו לשונו: "אם נמצא לפעמים תשובת גאון ולא עלה זכרונו על ספר, ונמצאו אחרים חולקים עליו, אין צריכים לפסוק כדברי האחרונים, כי אפשר שלא ידעו דברי הגאון, ואם היו שומעים ויודעים אותו, היו חוזרים בהם". עכ"ל.

וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בדברים הללו שהצניעות יפה להם, שאין מה לחפש קולות, ואדרבה כל הזהיר בהם יותר ויותר, הריהו משובח ותבוא עליו ברכה, ואשר יבחר ה' הוא הקדוש, ולא להישען על קנה רצוץ של מנהג שאין לו שורש וענף להישען עליו. ובספר דינים והנהגות **ממרן החזון איש** זצ"ל (פרק כג אות יג) כתב, **אחד ממקורביו נכנס לביתו בפורים עם בתו**

כתב 4 או 5 כשהיא לבושה במכנסיים והקפיד בדבר ואמר: "וכי זה חינוך!!" ע"כ. ובפסקי תשובות (חלק 1 עמוד תרא) כתב, וברשימות הגאון רבי חיים קנייבסקי בשם החזון איש כתב, שאין להלביש שמלת אשה ולהיפך אפילו לתינוקות.

ולצערנו הרב, ישנם שנכשלים בזה מחוסר ידיעה, ונותנים לבנותיהם ללבוש בגדי בנים ושולחים אותן כך מחופשות לבית הספר. ואספר את אשר ראו עיני ולא זה, בהיותי בבוקר אחד מהלך באחת השכונות בירושלים עיר הקודש, בסמוך לאחד מבתי הספר של בנות מחסידות מסוימת, וביום שלפני פורים כאשר מגיעות התלמידות מחופשות לבית הספר, עברה ילדה אחת הנראית כבת 11\10 לבושה בבגדי בנים לגמרי, מכנסיים, חולצה, טלית קטן על החולצה, את הקוקיות הפכה לפאות ארוכות ומסולסלות, וכיפה על הראש, וכבן לכל דבר, באופן שהדבר היה נראה נורא ואיום, פריצות נוראה ממש, אשר אין ספק כי כל רואיה, יחרדו בליבם על הפריצות הנוראה הזאת, והכל בטענת שכך מנהגינו, ואוי לעיניים שכך ראות, ואוי לאוזניים שכך שומעות. וכמה מכשולים וירידה ביראת שמים יצאו ממעשים אלו וכיוצא בהם. ובכלל זה, אותם אנשים וזמרים המניחים על ראשם פאה נכרית, ומופיעים כך למצות שמחת פורים, ובאותה שעה נכשלים ועוברים על איסורי תורה. וה' הטוב יכפר בעד.

ובספר אביר הרועים (חלק 3 עמוד 140) סיפר, שפעם אחת חרה אפו מאוד של מרן מלכא זצוק"ל, שהלבישו נערה אשכנזיה בבגדי חסיד ביום פורים, ונכנסה לביתו בתחפושת זו, והרב לא ידע שהיא נערה והגיש לפניה משקה. וכשהבין שהיא נערה קצף מאוד על הדבר, הן מבחינת איסור "לא ילבש", והן מבחינת חוסר הצניעות שחלילה יבואו לידי מכשול.

18

יראת שמים = צניעות

על ההורים להזהיר את בנותיהם מתחפושות שאינן צנועות, ויקפידו על התנהגות נאותה ביראת שמים טהורה ובצניעות כיאות לבת ישראל כשרה. וכבר אמר החכם: **"עד היכן יראת השמים של האשה מגעת, עד היכן שצניעותה מגעת"**. [נפשוט שאין מן הראוי שאשה בוגרת תבוא מחופשת במקום שגברים מצויים שם, שאין דרך בנות ישראל הכשרות במעשים אלו, ואין רוח חכמים נוחה מהם].

שמחה וששון ליהודים

מצוה רבה לשמוח ולשמח ביום הקדוש הזה, כמו שנאמר: **"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"**. ויכוון להודות לבורא עולם על כל הניסים והנפלאות שעשה לאבותינו ולנו, והצילנו מיד איש צר ואויב המן הרע הזה, אשר זמם להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד. וברוב רחמיו, גבר חסדו עלינו, **"ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"**.

שמחה ולא ליצנות

עם כל השמחה, יש להקפיד שלא להיכשל בליצנות וקלות ראש חס ושלום, כמו שאמרו חז"ל (מסכת סוטה מב ע"א): **ארבע כיתות אינן מקבלות פני שכינה: כת ליצנים, כת חנפים, כת שקרנים, וכת מספרי לשון הרע** [ראשי תיבות חשמ"ל]. ועוד

אמרו (מסכת עבודה זרה יח ע"ב): כל המתלוצץ, יסורים באים עליו, ומזונותיו מתמעטים, ונופל בגינהם, וגורם כליה לעולם. ה' יצילנו. על כן, ישמח ביראת שמים טהורה, ואך ורק בדברים המותרים, ולא ילעג על בני אדם ולא יביישם חס ושלוש, שכל המלבין פני חברו ברבים, הריהו כאילו שופך דמים (מסכת בבא מציעא נח ע"ב), ואין לו חלק לעולם הבא (מסכת סנהדרין קז ע"א). וכתב המאירי: ולא נצטוונו בפורים על שמחה של הוללות ושטות, אלא על שמחה ותענוג שמגיעים בה לאהבת ה'. וכן מבואר בנימוקי יוסף, שמה שאמרו "חייב איניש לבסומי", היינו לומר מיילי דבדיחותא ולשמח בשמחה של מצוה, ולא שישתגע וימשך אחר שחוק וקלות ראש וניבול פה, שאין זה שמחה אלא הוללות וסכלות. על כן, שומר נפשו ירחק מכל ליצנות וקלות ראש. ולא יבוש מפני המלעיגים עליו שאינו משתתף עמם בליצנותם, ואפילו אם יצטרך לקיים בעצמו (ותהלים קא ב): "אֶתְהַלֵּךְ בְּתֵם לְבָבִי בְּקֶרֶב בֵּיתִי" [להישאר בבית], יזכה שיתקיים בו הפסוק (ותהלים קטז ט): "אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים", שמוטב שיקרא אדם שוטה כל ימיו, ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום. (מסכת עדייות פרק ה משנה ו) (רא)

"רב" פורים

מה שיש מנהג במעט ישיבות, שבחורים להם "רב" פורים, אשר משמיע במרום קולו בדברי ביקורת בבדיחות הדעת על רבני הישיבה, מנהג רע הוא, ועליו יומלץ: "מנהג" אותיות "גהנם", ויש לבטלו כליל, כי אין שום היתר בדבר, והמתבדח על חשבון חכמי ישראל, גדול עווננו מנשוא. והריהו בכלל מבזה תלמידי חכמים שאין לו חלק לעולם הבא. ואמרו חז"ל: "הוי זהיר בגחלתם שלא תכוה". ואסור להשתתף במושב לצים זה. וחובה למחות בידם עד שיבטלוהו, וכל היושב שם ואינו מוחה על כבוד התורה, נלכד גם הוא בשחיתותם, שלא הותרה בפורים אלא שמחה של מצוה, ולא שמחה של הוללות וסכלות.

אין ספק שהעושים כן נכשלים באיסור חמור, וגדול עוונם מנשוא, שהם נותנים את רבני הישיבה ללעג וקלס בדברי ליצנות והיתול. וכבר אמרו חז"ל (מסכת שבת קיט ע"ב): לא חרבה ירושלים אלא על שביזו בה תלמידי חכמים, וכל המבזה תלמידי חכמים, אין רפואה למכתו. וגם השומעים לא ינוקו מעוון חמור זה, וכמו שאמרו (מסכת בבא מציעא פד ע"ב), במעשה של רבי אלעזר ברבי שמעון שנענש על ששמע זלזול תלמיד חכם ושתק. ומכל שכן אלה השומעים ומתבדחים ונהנים מביזיון של תלמידי חכמים שעונשם גדול. ואפילו בסתם לשון הרע, שהוא גם כשהדברים נכונים, יש עונש חמור לאומרו, ולמקבלו יותר. והרמב"ם כתב, שאסור לדור בשכונתו של בעל לשון הרע, וכל שכן לשבת עמו ולשמע את דבריו. ולכן חלילה להשתתף במושב לצים זה, כי אין להעלות על הדעת שבשביל שמחת פורים, יהיה מותר לעבור על איסורים חמורים כאלה. וכתב בספר מטה משה, שאף שנדמה לרוב ההמון שהותר לבני אדם בפורים לפרוק עול תורה ומצוות מעליהם, וכל המרבה בשחוק והיתול הרי זה משובת, אבל בלי ספק ענין זה הוא רע ומר, ועוון פלילי הוא, שלא הותר לנו בפורים אלא שמחה של מצוה, ולא שחוק וקלות ראש. וכן כתב המאירי, שלא נצטוונו בפורים על שמחה של הוללות ושטות, אלא על שמחה ותענוג שמגיעים מהם לאהבת ה'. ולכן הרוצים להקל בטענה שהם עושים כן

לשחוק ולשמחת פורים, אין להם על מה שיסמוכו, ועל זה נאמר (קהלת ב ב): "לְשָׁחֹק וּלְשִׂמְחָה אֶמְרָתִי מְהוֹלָל וּלְשִׂמְחָה מָה זֶה עֲשֵׂה". וכל שכן אם הרב שמדברים עליו דברי בוז ולצון נמצא באותה מסיבה, שזה בכלל מה שאמרו חז"ל (מסכת בבא מציעא נט ע"א) המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים, ואין לו חלק לעולם הבא. והגאון רבי שמעון סופר (מחבר שו"ת מכתב סופר, ובנו של הגאון ההתם סופר), נפטר מרוב עגמת נפש, עקב דברי עלבונות שהוטחו כלפיו על ידי רב פורים. השם הטוב יכפר בעד. ולכן חלילה להמשיך במנהג זה, ומצוה למחות בכל תוקף ולבטל כליל מנהג רע זה, שהוא אותיות גהנם. ואפילו אם הרב שמדברים עליו אומר בפירוש שהוא מוחל על כבודו, אינם רשאים להתלוצץ ולומר דברי היתול עליו, שהרי מבוואר בראב"ד, שמה שהרב שמחל על כבודו, כבודו מחול, זהו דוקא בדבר שאין בו בזיון, אבל על בזיונו, אין בזיונו מחול. וכן כתבו בשו"ת קנין תורה, ובספר מועדים וזמנים. והדברים ברורים, ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב. (שו"ת יחיה דעת חלק ה סימן נ. רא)

קוסם

יש אומרים שקוסם העושה דברים מפליאים על ידי קלות התנועה וזריזות הידיים, אף שאין שם מעשה כישוף כלל, ואף שמודיע שאינו עושה מעשה פלאים אלא חכמה מיוחדת בלבד, הרי זה אסור מן התורה. ועיין שו"ת יביע אומר חלק ה יורה דעה סימן יד. שו"ת יחיה דעת חלק ג סימן סח. חזון עובדיה שבת ג עמוד תק) ומכל מקום לכל הדעות אין שום היתר לעשות כן בבית הכנסת או בבית המדרש מפני שהם "בית מקדש מעט", ונאמר: "ואת מקדשי תיראו", וכתב מרן השולחן ערוך (סימן קנא ס"א): בתי כנסיות ובתי מדרשות, אין נוהגים בהם קלות ראש, כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, ועליהם נאמר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיַּדְּכֶם רְמַס חֲצָרִי". וחובה קדושה להישמר ביתר שאת וביתר עוז באיסור זה, ובפרט בימי הפורים שבעוונות הרבים נעשה הדבר כהיתר אצל חלק מבני אדם. ובזוהר הקדוש הפליג מאוד בעונש המדבר דברים בטלים בבית הכנסת, עד שאמרו שאין לו חלק באלוהי ישראל, ה' יצילנו.

אומר הזוהר הקדוש (תרומה קלא ע"ב): מי שמדבר דברי חול בבית הכנסת, אוי לו שמראה שיש פירוד בעולמות העליונים, אוי לו שגורע את האמונה, אוי לו שאין לו חלק באלוהי ישראל, שמראה שאין לו אלוה חס ושלום, שהרי אינו מתבייש להפסיק בשבחיו. ואפילו הוא מאמין שיש אלוה, אבל הוא מראה שכאילו הקב"ה לא נמצא בבית הכנסת. ואפילו הקב"ה שם, אינו ירא ממנו, ונוהג קלון בתיקון של מעלה שנתקן כשמתפללים, שכיון שמפסיק באמצע, מראה שאין השבחים והתפילות מתקנים כלום. (חוברת "סדר היום בהלכה ובאגדה")

חכם עיניו בראשו

על כל אדם לשים לב אל מעשיו, באופן שיביאו אותו כמה שיותר להיות עבד השם אמיתי, וכשרואה דבר שמרחיק אותו מעבודת השם, ירחיקו ממנו, כמבוואר בגמרא (מסכת מועד קטן ה ע"א): "כל השם אורחותיו - זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (תהלים נ כט): "וְשֵׁם דָּרְךָ אֲרָאנוּ בְיַשַׁע אֱלֹהִים", אל תקרי 'וְשֵׁם דָּרְךָ' אלא 'וְשֵׁם דָּרְךָ' [לשון שמאות והערכה] - אֲרָאנוּ בְיַשַׁע אֱלֹהִים". על כן, אין זה מנהג נכון של איזה בחורים שנשארים ערים כמעט כל הלילה בריקודים

ומחולות ועוד, ולקראת בוקר הולכים לישון, וקמים בשעה מאוחרת, ובמקרה הטוב שמוצאים מנין, מתנמנמים בעת קריאת המגילה ועם התפילין. וכבר בארנו לעיל שהשומע את המגילה מתנמנם, לא יצא ידי חובתו. ישמע חכם ויוסף לקח.

סיגרות

מנהג משובש ישנם אצל איזה ילדים ונערים שמעשנים סיגרות בפורים, ופעמים שמחמת כן מתרגלים אט אט לעשן בקביעות. ומרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל דיבר בזה בזמנו בחומרה רבה, שעל ההורים להשגיח על בניהם לבל יתפתו אחר דברים כאלו, ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

והא לך ממה שכתב מרן זצוק"ל בחומרת העישון: על כל אדם להימנע מעישון סיגרות לגמרי, אחר שרבים מגדולי הרופאים קבעו בהחלט שהעישון מזיק ומסוכן מאוד לבריאות, ומביא לידי מחלות קשות, ומקצר את ימיו של האדם חס ושלום, ואף גורם סיכון לנמצאים בסביבתו של המעשן. ויש מקום לאסור לעשן על פי דין תורה, כפי שהזהירה תורה: "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם". וכמו שאנו סומכים על חוות דעת הרופאים בענייני פיקוח נפש בשבת וביום הכיפורים ובשאר דינים, כן אנחנו צריכים לשמוע להם להרחיק את עצמנו מדברים הגורמים סכנה לבריאותו של האדם. והגאון החפץ חיים כתב בספרו "ליקוטי אמרים": המרגיל עצמו בעישון סיגרות, עובר על "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ועתיד ליתן את הדין, כי הרופאים גזרו אומר שהעישון מחליש את כוחותיו של האדם, ולפעמים נוגע הדבר גם בנפשו. על כן, שומר נפשו ירחק מכל עישון. ואף מי שהורגל בעישון, חובה עליו לצמצם ולהפחית לאט לאט עד שיפסיק לגמרי. (חזו"ע ארבע תעניות לו. חזו"ע ברכות שלב. ה"ע א רסו)

יום פורים

19

סדר הבוקר

יקום בבוקר בזריזות ובשמחה לעבודת בוראו, ובפרט לקראת היום הגדול והקדוש הזה שאנחנו זוכים ובאות לפנינו כמה וכמה מצוות חשובות לקיימן.

תפילת שחרית

בגמרא (פסחים ו ע"א) למדנו ממש רבנו שצריכים להתכוון וללמוד את הלכות הפסח, שלושים יום קודם הפסח. נמצא שביום פורים שהוא יום השלושים שקודם הפסח, יש להתחיל בלימוד הלכות פסח. וכבר דרשו חז"ל (מגילה טז ע"ב): "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, אורה זו תורה". (קפא)

סיפר רבי מנחם מנדל מקוצק שפעם אירע ביום פורים, שכל העולם היו עסוקים ברגע אחד בסעודת פורים ובשאר מצוות היום ולא למדו תורה, ובדיק באותה שעה ישב הגאון מביאלא ועסק בתורה, ונעשה מזה רעש גדול בשמים, ונתנו לו בן עם נשמה גבוהה, הלוא הוא הגאון רבי אברהם מסוכטשוב בעל ה"אבני נזר" שהאיר את העולם כולו בתורתו. (קפא)

לאור האמור, מה טוב ומה נעים מה שנהגו רבים להתפלל ביום פורים תפילת שחרית בנץ החמה, וקובעים לאחר התפילה שיעור כשעה אחת מענייני היום בהלכה ובאגדה או בהלכות הפסח, כי במשך היום עסוקים במצוות ושמא ישכחו ללמוד. וכל העושה כן, עליו נאמר (דניאל יב ג): "וּמְצַדִּיקֵי הָרְבִים כְּכֹכְבִים לְעוֹלָם וָעֶד", ואין חטא בא על ידו, ומחלקו יהיה חלקנו.

כתב בספר מטה משה, ישכים בבוקר להתפלל שחרית בנץ החמה, משום שיום זה מרובה במצוות. וגם כיון שחזרו ישראל ביום זה וקיבלו את התורה שבעל פה מרצון, וכמו שביום קבלת התורה אנחנו ניעורים לכבודו, כן גם כאן אנחנו ניעורים להראות חיבתנו לתורה. ובשו"ת שיח יצחק כתב כשם שאנחנו עושים זכר באכילת זרעונים ובלבישת הפרצופים, כן אנחנו עושים זכר לזה שנדדה שנתם של מרדכי ואסתר ועם ישראל באותו לילה, וכביכול נדדה שנת מלכו של עולם, כמובא בתרגום המגילה, לכן משכימים קום לבית הכנסת. (וד תקסד)

פורים של גאון עוזנו רבנו יוסף חיים זצוק"ל

המוני יהודים מהעיר בגדד התאספו לחצר "צלחה אל-כביר" [בית הכנסת הגדול]. היה זה באחד הימים החשובים והעמוסים ביותר בכל ימות השנה. יום הפורים. את תפילת שחרית וקריאת המגילה כבר סיימו, אך עדיין רבה המלאכה אשר לפניהם: משלוח מנות, מתנות לאביונים, משתה ושמחה. היום קצר ועת לעשות. ואולם, על אף העבודה המרובה אשר עמדה בפני יהודי בגדד ביום העמוס הזה, לא נמנעו מלהגיע לחצר בית הכנסת, כדי לשמוע את דרשתו הנפלאה של רבם, הגאון רבנו יוסף חיים זצ"ל, בעל ה"בן איש חי". היתה זו דרשה עמוקה וארוכה: הרב היה מבאר בטוב טעם כל פסוק במגילת אסתר, משלב גימטריאות ופירושים גם על פי תורת הסוד. בדרשתו היה שזור בחכמה נפלאה גם משלי מוסר והלכות יום הפורים.

במשך כל הדרשה הרב ניצב על עמדו זקוף ופניו אל הקהל, ורק לקראת סיומה, היה מנהגו בכל שנה להתיישב על כסאו, ואז היה מדגים בפני הקהל כיצד החתים מרדכי הצדיק את המן על סנדלו, כאשר קנה אותו לעבד תמורת כיכרות לחם. הקהל היה מתמוגג ומחייך אל מול תנועותיו של הרב, ואילו על פני הרב עצמו לא נראתה שום בת צחוק. ובכל שנה היה מזכיר לקהל, כי יש בכך דברים עמוקים על פי כוונת הסוד, ואולם את זה אינו יכול להסביר ולפרט בפומבי.

בתום הדרשה פנה כל הקהל ללכת לביתו לקיים את מצוות היום, ואז היה יוצא גם הרב מבית הכנסת אל עבר מעונו. אבל שעה ארוכה ארכה לו הדרך. שכן, מבית הכנסת ועד ביתו משני צדי הדרך, עמדו אביונים ודלים והמתינו למתנת ידו. ואכן לכולם נתן הרב מתן ביד רחבה, כי היה נאה דורש ונאה מקיים. (משנת המועדים ב. פורים)

קריאת התורה

אחר חזרת התפילה, אומר השליח ציבור חצי קדיש. וקוראים בספר תורה תשעה פסוקים, מפסוק "ויבוא עמלק" שבסוף פרשת בשלח עד סוף הפרשה. וחוזרים על

הפסוק האחרון, כדי להשלים לעשרה פסוקים. ואם לא כפל את הפסוק האחרון שנית, יצאו ידי חובה, ואין בכך כלום, כיון שהסתיימה הפרשה. (קז)

פרשה קטועה

הטעם שפרשת עמלק קטועה [שאין בה עשרה פסוקים אלא תשעה], כתב הארחות חיים: "אמר הקב"ה, עמלק הרשע גרם לשמי ולכסאי שיהיו חסרים, שנאמר: "כי יד על כס [ולא כסא] יה [מהויה]", כך תהיה פרשת עמלק חסרה". (קז)

פרוז בעליה לתורה

תושב ערי הפרזות שקרא את המגילה בי"ד בעירו, ועלה בט"ו לירושלים, לכתחילה לא יעלה לספר תורה בבוקר לפרשת 'ויבוא עמלק', כיון שאין זה יום פורים שלו, ואולם אם קראוהו בשמו כמנהג בני אשכנז שקוראים בשם העולה לתורה, רשאי לעלות. (קטו)

סדר התפילה

אחר קריאת התורה, אומר חצי קדיש, 'אשרי' 'ובא לציון' עד ואתה קדוש, וקוראים את המגילה. לאחר המגילה ממשיכים 'ואתה קדוש'. קדיש תקבל, בית יעקב, "שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו... בקום עלינו אדם". וכשאומר מזמור זה יכוון מה שדרשו חז"ל (מסכת מגילה יא ע"א): "בקום עלינו אדם - אדם ולא מלך" [שהגזירה באה על ידי המן שלא היה מלך אלא הדיוט]. והיינו, שאם הגזירה באה על ידי מלך, בנקל תתבטל, כי "לֵב מֶלֶךְ בְּיַד ה', עַל כֵּן אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יִטְנֶנּוּ" (משלי כא א), ובידו יתברך להטות לבבו לבטל הגזירה, אבל כשהגזירה היא ביד אדם הדיוט, שהוא בחירי, קשה מאוד לבטל הגזירה, כי אם בתשובה שלימה וזכות גדולה, כמו על ידי מרדכי הצדיק בשעתו, וזכות תינוקות של בית רבן אשר חסו בצילו בימים ההם, והתעוררה על ידם מדת הרחמים. (קה)

שיר של יום

בשיר של יום יאמר: "היום יום ... בשבת קודש" בלבד, ולא ימשיך: "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן". ובסיום מזמור זה, יאמר מזמור (תהלים כב): "למנצח על אילת השחר", "הושיענו וכו'". (קה)

אכילה

יש להזכיר לנשים שגם ביום אסור לאכול קודם קריאת המגילה למעלה משיעור כביצה [54 גרם] פת, וכן לא יאכלו שיעור קביעות סעודה [216 גרם] של עוגות ומיני דגן, אך פחות מזה, מותר. וכן פירות ושתייה מותר ללא הגבלה. ואולם אם ימנו שומרות להזכיר להן לקרוא את המגילה, רשאיות לאכול אף יותר מכביצה פת. כמבואר לעיל בדיני הקריאה בליל פורים.

ברית מילה

אם יש ברית מילה בפורים, יש להקדים את קריאת המגילה למילה, משום שבקריאת המגילה יש פרסום הנס שמעלה גדולה היא עד מאוד, וגם היא מצוה ששייכת לרבים, לא כן מילה ששייכת היום רק לאבי הבן. ולכן לאחר התפילה ימולו. ויש מבני אשכנז שנוהגים למול בין קריאת התורה לקריאת המגילה. (קט)

חתן וכלה

מנהג בני אשכנז שהחתן מתענה ביום חופתו, כיון שבאותו יום נמחלים כל עוונותיו. ומכל מקום חתן המתחתן בפורים או במוצאי פורים, אסור לו להתענות. (סימן תקעג ס"א. רג) ודע, כי מה שאמרו חז"ל שחתן וכלה נמחלים להם עוונותיהם, זהו בתנאי שהם מחליטים באמת לשוב ממעשיהם הרעים, ופותחים דף חדש בחייהם על פי דרך התורה והמצוות, אבל אם ממשיכים במעשיהם הרעים, היאך ימחלו עוונותיהם?! הלא זה כטובל ושרץ בידו. (עין רמב"ם הלכות תשובה פ"ב הלכה ג) ועיין בכל זה בחוברת "הנישואין בהלכה ובאגדה".

עשיית מלאכה

20

סימן ברכה

המנהג שלא לעשות מלאכה ביום פורים [י"ד לפרזים וט"ו לירושלים, אבל בלילה מותר]. והעושה מלאכה, אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה.

מלאכות שהותרו לעשותן בחול המועד, פשוט שמותר לעשותן בפורים. על כן, דבר האבד שאם לא יעשהו, יפסיד, וצרכי רבים או מלאכה שהיא לצורך היום, כגון לתפור תחפושת שנקרעה, לתקן משקפיים שנשברו, לצלם, לגהץ, לגזוז ציפורניים וכיוצא בהם, מותר. (קצד)

סחורה

מותר לסחור בפורים, אך הנכון להימנע כדי שלא יתבטל משמחת היום. (קצה)

תספורת

מותר להסתפר ביום פורים לכבוד היום, ששמחה היא לו. ואף שאסור להסתפר בחול המועד, מכל מקום שם הטעם כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול בשערותיו, שאין זה מכבוד החג, אבל בפורים לא גזרו כן, על כן מותר להסתפר לצורך היום. (קצה)

מלאכה על ידי גוי

מותר לעשות מלאכה או לבנות או לשפץ בית על ידי גוי ביום פורים, ובפרט בארץ ישראל שמצוה לבנותה, וכל שכן אם יש הפסד בדבר. (קצו)

כתיבה

מותר ומצוה לכתוב חידושי תורה ביום פורים, הן בכתב יד והן במחשב.

כתב המאירי, ונטיעה של שמחה מותרת בפורים בכל מקום בלא שום פקפוק מנהג. מכאן סומכים תלמידי חכמים לכתוב סברותיהם אף ביום הפורים דרך שמחה ושעשוע. ובספר מטה משה כתב, שמהרי"ל היה כותב תשובות לשאלות ששאלוהו בעת שהיה מיסב על השלחן בסעודת פורים. והנה בשו"ת מן השמים (סימן לב) שאל על כתיבת חידושי תורה אפילו בחול המועד ששם איסור מלאכה הוא מן הדין, והשיבו לו: "אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה, כשמחדשים חידוש בהלכה ומעמידים אותה על ברור, אותם שערים נאהבים לפני המלך הגדול, יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר המצוות. וכל מי שמחשב מחשבות וסובר סברות, בהלכות החמורות ובפסקים החמורים, נאהב ונחמד לפני המלך העליון, והדברים והמחשבות ההם, הם כמרגליות היקרות בעיניו. ואם על אבדת ממונו, הותר לעשות מלאכה במועד, כל שכן שיש לחוס על אבדת המרגליות היקרות האלו, לכתבם ולחתמם למען לא יאבדו, והכותב והחותם יקבל שכר עליהם". וכתב המשנה ברורה (סימן תקמה ס"ק מז): ואין חילוק בין אם שמע את החידוש מאחר או שחידשו בעצמו, כי מצוי שאדם שוכח גם מה שחידש בעצמו. ואפילו בלא טעם שכחה, כיון שבכל רגע מוטל על האדם לעמול בתורה ולחדש בה כפי יכולתו, אין שייך לומר שימתין עד אחר המועד לכתב החידוש, כי באותו זמן יהיה עליו חיוב אחר לחדש חידושים אחרים. ואם יתעכב בכתיבת החידושים, יצטרך ללמוד שנית מה שלמד כבר, ולהזכיר מה שחידש מכבר, וזה יבטלנו מלימוד חידושים אחרים באותה שעה, ואין לך דבר האבד גדול מזה. ע"כ. ואם זה נאמר על חול המועד, קל וחומר על יום הפורים.

סעודת פורים

המקור למצוות היום

נאמר במגילה (פרק ט): "וַיִּכְתֹּב מֶרְדֳּכָי אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַיִּשְׁלַח סְפָרִים אֶל כָּל הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בְּכָל מְדִינֹת הַמְּלָךְ אַחַשְׁוֶרֶשׁ, הַקְּרוּבִים וְהַרְחֹקִים: לְקִים עֲלֵיהֶם לְהִיּוֹת עֲשִׂים, אֶת יוֹם אַרְבַּעַת עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אָדָר, וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: כִּימִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאִיבֵיהֶם, וְהַחֲדָשׁ אֲשֶׁר נִהְפְּדוּ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב, לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֵּה וּשְׂמֵחָה, וּמִשְׁלַח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וּמִתְּנוֹת לְאֲבִינִים".

הכל רמוז במגילה

דורשי רשומות רמוז באותיות תיבת 'מגילה' כסדרן ושלא כסדרן, את כל מצוות היום: קריאת המגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, משתה ושמחה. וגם רמוז למנהג התחפושות, כדלהלן:

מגילה – קריאת המגילה. **גמילה** – משלוח מנות. **מילגה** – מתנות לאביונים. **לגימה** – משתה ושמחה. **גלימה** – תחפושות.

זמן הסעודה

מצות סעודת פורים לעשותה ביום, ואם עשה בלילה, לא יצא ידי חובתו. שנאמר: 'ימיל' משתה ושמחה, ימים ולא לילות. ועל פי הקבלה, יש לעשותה בבוקר. (הרש"ש, השל"ה, הפרי מגדים, הגר"א ועוד. קעת, קפא)

לחם ובשר

מצוה להרבות בסעודת פורים. ולכתחילה יאכל לחם, כדי לקבוע סעודה. וטוב שיאכל בשר בהמה דוקא, כי יש אומרים שלא יוצא ידי חובה בעופות ודגים, שאין שמחה אלא בבשר בהמה. (חגיגה ח ע"א. וכן כתבו לקט יושר, היעב"ץ, החתם סופר, מועדי ה', שמחת יהודה, דבר משה אמריליו, באר היטב, הגאון ממונקאטש, הגר"מ הלבפשטאם ועוד. קעג)

יין

ישתה יין יותר מהרגלו. וכתב המאירי: "חייב אדם להרבות בשמחה בפורים, ובאכילה ושתייה, עד שלא יחסר דבר מעל שלחנו. ומכל מקום אין אנו מצווים לשתות יין כל כך ולהשתכר, ולהפחית כבודנו מתוך השמחה, כי לא נצטוונו על שמחת הוללות ושטות, אלא על שמחת תענוג שנגיע מתוכה לאהבת ה' יתברך, ולהודות לו ולברך בשמו על הניסים שעשה לנו". ע"כ. גם בארחות חיים כתב: מה שאמרו (מגילה ז ע"ב) "חייב איניש לבסומי [להתבשם ביין] בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", לא שישתכר, שהשכרות איסור גמור הוא, ואין לך עבירה גדולה מזו, שהוא גורם לגילוי עריות ושפיכות דמים וכמה עבירות זולתן, אך שישתה יותר מלימודו מעט. גם בספר חיי אדם כתב: "כיון שכל הנס נעשה על ידי משתה היין שעשתה אסתר, ציוו רבותינו לשתות יין יותר מהרגלנו לזכר הנס. אולם היודע בעצמו שבשתייתו יזלזל במצוה מן המצוות, כגון בברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או ערבית, או שיתנהג בשחוק וקלות ראש, מוטב לו שלא ישתה". על כן, הנכון שישתה מעט יותר מהרגלו וילך לישון, וכשהוא ישן, אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי. (הרמב"ם. בית יוסף סימן תרצה. קעה)

הנשים ישתו רק מעט יין, כי גנאי לאשה לשתות יין רב. (כתובות סה ע"א. קעה, קעה)

"עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"

אמרו בגמרא (מגילה ז ע"ב): "חייב איניש לבסומי בפוריא [חייב אדם לשתות יין בפורים] עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". וכמה הסברים נאמרו בזה:

א. שתייה המביאה לידי שינה – ישתה יין יותר מהרגלו, ומתוך כך ישן, וכשהוא ישן לא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי. (הרמב"ם, הרמ"א, פרי מגדים) וכתב המשנה ברורה, שכן ראוי לעשות.

ב. "עד" ולא עד בכלל – ישתה יין, אך לפני שיגיע למצב שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כבר יעצור. (שפת אמת, הגהות יד אפרים, עמק ברכה, הגאון רבי ישראל סלנט)

ג. **לא יבחין בנס** – ישתה עד שלא ידע להבחין איזה נס יותר גדול של מפלת המן או גדולת מרדכי. (הגר"א)

ד. **לא ידע לספר** – ישתה עד שלא ידע לספר את הנס על בוריו, כי אינו מיושב ודעתו לא צלולה ודיבורו לא ברור. (רוב דגן עטיה)

ה. **לא ידע לחשב גימטריא** – "ברוך מרדכי" ו"ארור המן", כל אחד מהם עולה בגימטריא 502. וישתה כל כך עד שלא ידע לכוון ולחשב חשבוננו של זה כחשבוננו של זה. (באר הגולה)

ו. **יתבלבל בפיט** – היה להם פיוט לפורים, ומתחיל "ארור המן", "ברוך מרדכי" והלאה על סדר א"ב, וישתה עד שלא יוכל לומר את הפיוט הזה מראשיתו לסופו בלי טעות. (אבודרהם, הרש"ש) ובדומה לכך, כתב החתם סופר: קבלתי ממורי ורבי הגאון רבי נתן אדלר, שהיה להם פיוט לזמר בו בסעודת פורים, ועל כל חרוז היו השומעים עונים, פעם "ארור המן", ופעם "ברוך מרדכי", ועל זה אמרו "חייב איניש לבסומי", עד שלא ידע מה שיענה. ומצאתי שכיוון לאמת וסוד ה' ליראיו, כי השיר הזה נדפס כאמור בסידור רומניה דפוס ויניציאה. ע"כ.

ז. **לא ירגיש אם הוא עשיר או עני** – בילקוט הגרשוני כתב על דרך הלצה בשם המגיד מוילנא: היות והעשירים אינם שבעי רצון מימי הפורים, כי אין להם מנוחה מן העניים המתדפקים על פתחי בתיהם לקבל מתנות לאביונים. ולהיפך, העניים שמחים בימי הפורים שמקבלים ממון רב. על כן, העשירים מקללים את המן "ארור המן", שהוא גרם להם לכול ההוצאות הללו. אולם העניים מברכים את מרדכי "ברוך מרדכי", שעל ידו זכו לברכה בכיסם. וכאשר האדם שותה, נאמר עליו: "ישתה וישכח רישו", כי אז אינו מרגיש אם הוא עני או עשיר. וזהו שאמרו: שישתה כל כך יין עד שלא ידע אם הוא עשיר, שצריך לומר: "ארור המן", או שהוא עני שצריך לומר: "ברוך מרדכי". (קעז. וחברתא מגילה ז)

אשרי המבין את מעלת היום הגדול הזה ומנצלו

הגאון בעל חידושי הרי"ם הסביר את ענין המשתה בפורים, על פי מעשה שהיה בזמן הבעל שם טוב. יהודי חוטא, לקח בידו 500 רובל, ונסע לעבור עבירה, השם יצלנו. בדרך שמע קול בכיות של אנשים וטף... כששאל לפרש הענין, אמרו לו שהפריץ הכניס לכלא יהודי עני עם משפחתו, על שלא שילמו לו שכר דירה ומס, ועל כן מענה אותם בעינויים קשים ומרים, ובידו אף להמיתם. נכמרו רחמיו עליהם, ונתן את כל כספו לפדותם. במעשה זה נעשה רעש גדול בשמים: יהודי שנסע לעבירה – נהפך למציל נפשות. ובשמים פסקו שכל היוצא מפיו יתקיים, אך כדי שלא יבקש מה שאי אפשר, כגון תחיית המתים, הזמינו לו הרבה יי"ש [יין שרף], שיהיה שיכור ושמה כל ימי חייו. וכשהוצרכו תלמידי הבעל שם טוב לישועה, היה שולח אותם אליו, וכשפג יינו פעל ישועות בברכותיו.

אמר חידושי הרי"ם, כמו כן פורים הוא זמן גדול מאוד, וכל אחד יכול לפעול בו ישועות. לכן כיבדוהו חז"ל בכוס יין... כדי שלא ידרוש שלא כהוגן, וכנ"ל. ודף על הדף מגילה ז ע"ב) על כן, אשרי המבין את מעלת היום הגדול הזה, ומבקש בו כיאות, כדי שנוכל לעבוד אותו יתברך, ולעשות לפניו נחת רוח, למען שמו באהבה.

שירה ודברי תורה

מה טוב ומה נעים להרבות בשירות ותשבחות לה' יתברך, כי טוב להודות לה' ולזמר לשמו כי נעים, על כל הטוב אשר גמלנו. וכתב בספר חמדת ימים: ויתעכב על שולחנו לאכול ולשתות יותר ממה שרגיל, מפני כבוד היום נאדר בקודש, וישמח אנשי ביתו. וכל איש הירא, יספר על שולחנו סיפור הנס הנפלא, להודיע את היד הגדולה אשר עשה ה' בהמן הנקלה והנבזה נין עמלק, ואת ישראל הושיע, למען ילמדו בני ביתו ליראה את ה' הנכבד והנורא. (קפא. ד תקסד)

ומעשה שהיה בביתו של מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל לפני כ-15 שנה, שהזמינו בני ביתו זמר מיוחד עם כלי נגינה, כדי לשיר ולנגן בסעודת הפורים, והנה להפתעתם לאחר כחצי שעה של שירה וזמרה מיוחדת, מרן אמר לעצור כאן, ברכו ברכת המזון, ומרן הלך לישון. לאחר כחצי שעה קם, וראה אותם עדיין מנגנים, אמר להם מה זה, וכי היום אין מצוה לעסוק בתורה? ושלח אותם לביתם לחיים טובים ולשלום. ופנה לחדרו לעסוק בתורה עד עת תפילת המנחה בסמוך לשקיעת החמה.

חידות בדברי תורה

טוב ונכון להכין כמה חידות מיוחדות בדברי תורה, כדי לעניין את המסובים, ובזה תרבה גם השמחה והצהלה לכבוד הבורא יתברך. וראה חידות רבות ונפלאות בספר "אמרי בינה" לגאון עוזנו ותפארתנו רבנו יוסף חיים זצ"ל. וכן נהג מרן הראש"ל רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בסעודות ליל שבת, לשאול את בניו ובנותיו בצעירותם חידות מספר זה.

כתב בספר לקט יושר (חלק א אורח חיים עמוד קג ענין ד) על בעל תרומת הדשן רבי ישראל איסרלין: והיה מנהגו שהיה מזמן אליו כל הבחורים, ומקצת בעלי בתים, ביום ראשון של שבועות, וביום אחרון של פסח, ובפורים כשאכלו סעודתם, וכשיושבים על השלחן אמר להם חודו חידתי, היאך מצינו שתרגולת פרח על האילן והפילה ממנו תפוח, התפוח אסור באכילה, ואם הטילה ביצה, התפוח והביצה מותרים? וזה פירונו, כגון שנפל התפוח בין השמשות שהוא ספק לילה, ואסור משום מחובר. אבל כשילדה ביצה בודאי יום הוא ושניהם מותרים בלילה. עי"ש. וצריך לומר שמדובר במקרה שאדם אינו יודע אם עתה יום הוא או בין השמשות, אבל אם יודע שבין השמשות הוא, היאך נכריע את הספק מחמת התרגולת!!

הנה מה טוב ומה נעים

יש קהילות שנהגו לקבץ כמה משפחות יחד לסעודת הפורים, ומזמרים לה' יתברך, עם דברי תורה וחיזוק באמונה ובטחון בה' יתברך. ואמנם, כל זה טוב ונכון כאשר הכל מתנהל בקדושה ובטהרה, בצניעות ויראת שמים, בהפרדה גמורה בין גברים לנשים, אבל אם חס ושלום יושבים בערבוביא, שומר נפשו ירחק ממקומות אלו. ומי שיראת שמים נוגעת אל ליבו, ורוצה להציל את עצמו ואת אחרים, ידבר על לב האחראים שיארגנו הכל בקדושה ובטהרה. ואין ספק כי אז יערב לה' סעודה כזו, ויאכלו ענוים וישבעו. כי בזה מגבירים את כח הקדושה למעלה, ויזכו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. ואשרי העושים כן ומעשים לאחרים, שזכות הרבים תלויה בהם.

שיכור

מי ששתה יין והשתכר והתחיל לרקוד ולהסתובב, והזיק לחברו או לכלך את בגדיו, חייב לשלם לו כפי מה שהזיק, שאין הבדל בין המזיק בפורים למזיק בשאר ימות השנה. וכתבו השל"ה והאליה רבה: "ושומר נפשו ירחק מזה, כי זו היא שמחת הוללות, ולא נצטוונו על זאת אלא על שמחה של מצוה". (רז)

במשנה מסכת סוכה (מה ע"א) אמרו, מיד התינוקות שומטים את לולביהם ואוכלים אתרוגיהם. וכתבו התוספות, פירוש שהגדולים שומטים ואוכלים את אתרוגי התינוקות, ואין בדבר גזל, ולא משום דרכי שלום, שכך נהגו מחמת שמחת החג. כך פירש רש"י. ומכאן יש ללמוד לאותם בחורים שרוכבים על סוסים לקראת חתן וכלה, ופעמים שנלחמים זה עם זה, וקורע האחד בגד חברו, או שמקלקל לו את סוסו, שהם פטורים, כי כך נהגו מחמת שמחת חתן וכלה. וכן כתבו המרדכי והאגודה. גם התרומת הדשן כתב בשם ריב"א, כל מאכל שלוקחים הבחורים זה מזה אפילו שלא ברשות, משום שמחת פורים, משעת קריאת המגילה עד ליל סעודת פורים שמסיימים בלילה שלמחרת, שהם שתי לילות ויום אחד, אין בהם משום גניבה ולא גזילה, ואין להזמינו לבית דין, ואין חוששים עליו. ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן על פי שבעה טובי העיר. וכן פסק הרמ"א (סימן תרצו ס"ח). אבל הרא"ש חלק על פירוש רש"י הנ"ל, ופסק שחייב המזיק לשלם. והובא בטור. ובשו"ת בית דוד כתב, שמשמע מפירוש הרמב"ם שסובר כהרא"ש. ותמה על הרמ"א שפסק כרש"י לפטור, היפך תשובת הרא"ש. גם השל"ה כתב על הרמ"א, ואני אומר לא משנת חסידים היא, ושומר נפשו ירחק מזה, לחטוף מחברו שלא ברשות, כי זוהי שמחת הוללות, ולא נצטוונו אלא על שמחת מצוה. גם בערוך השלחן כתב, ועתה בעוונותינו ערבה כל שמחה, ואין שמחתנו גדולה כל כך עד שיבואו לידי היזק חברים. ולכן אם הזיק חייב לשלם. ע"כ. וכתב הרש"ל, אפילו השיכור שהגיע לשכרותו של לוט, אם הזיק לחברו מקבל דינו על שלא עצר ברוחו, ושיכר עצמו להשתגע, ואין לפטרו מדין המזיק, שאדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. ע"כ. ובאמת שאף התרומת הדשן עצמו כתב, שאף על פי שמן הדין פטור, הואיל והיה בשעת השמחה, מכל מקום כדי שלא יכוון כל אחד להזיק את חברו בשעה זו, יש לקנסו, ואפילו על פי אומדנות שאין עדות ברורה, כדי לעשות סייג וגדר. והביאו הרמ"א בדרכי משה (וחשו משפט סימן שעח), ופסקו בשלחן ערוך (ושם ס"ט) שאם נראה לבית דין לעשות סייג וגדר, הרשות בידם. ועל כל פנים, מרן הבית יוסף (סימן תרצה) הביא את התרומת הדשן הנ"ל, וכתב: ונראה לי שדוקא במקומם שהיו נוהגים הבחורים כך, אבל אנו שלא נהגנו כן, אין חילוק בין פורים לשאר ימות השנה לענין זה, ולכן על המזיק לשלם. ובאמת שאף הרמ"א עצמו וסימן תרצו ס"ח) כתב להקל בזה, שנהגו כך. ולפי זה היום שלא נהגו בזה, גם לבני אשכנז אין להקל בזה. ואין לחפש היתרים בכוח לשכרות והוללות ונזקים לאחרים.

✽ פורים שחל ביום שישי ✽

שנים מקרא ואחד תרגום

ישתדל לקרוא "שנים מקרא ואחד תרגום" לאחר תפילת שחרית, כי כן מצוה מן המובחר. ואולם, אם יש חשש שבהתעכבותו יגרום ללחץ בבית לקיום מצוות היום, ידחה את הקריאה לאחר הצהרים או לשבת קודש. ועליו יש להליץ את הגמרא (סוטה ה ע"ב): "כל השם אורחותיו בעולם הזה, זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה, שנאמר (תהלים כג) "יְשֵׁם דָּרְךָ, אֶרְאֶנּוּ בְּיַשְׁע אֱלֹהִים", אל תקרי ושם אלא ושם דרך.

הכנת צרכי שבת

הגם שטוב ונכון להכין את צרכי השבת ביום שישי, מכל מקום כשחל פורים ביום שישי, וקשה להכין הכל באותו יום, יכין את צרכי השבת קודם לכן.

עם כל העיסוקים במצוות הפורים, אל לנו לשכוח שאנחנו תיכף צריכים לקבל את השבת המלכה, ועלינו לנקות את הבית לכבודה, להתרחץ, לגזוז ציפורניים, לטעום את התבשילים ושאר ההכנות.

זמן הסעודה

אף הנוהגים בכל שנה לעשות את הסעודה בצהריים, ביום שישי עדיף שיקדימו את הסעודה לבוקר, ובעיקר קודם חצות היום [בערך: 11:45], כדי שיאכלו בליל שבת לתיאבון. ומכל מקום אם לא הקדימו הסעודה, רשאים לעשותה כל היום, אבל בליל שבת בודאי שלא יוצאים ידי חובת סעודת פורים. (ות"ה שמו)

קידוש סמוך לסעודה

אם בליל שבת קשה לו לסעוד את הסעודה לתאבון, יעכב את הקידוש, ובינתיים ילמד הלכות פסח וכיוצא בהם, ולא יבזבז זמנו. (משנ"ב סימן רע"א ס"ק א. שבת ב קלב)

מאריך בסעודה עד שבת

המתפלל תפילת מנחה מוקדמת, וסועד סעודת פורים בשעות אחר הצהריים של יום שישי, רשאי להאריך בסעודה עד כניסת השבת, ואז יפסיק בסעודה, ויפרוס מפה על לחם משנה, כדי שייראה שהמשך הסעודה הוא לכבוד שבת. ויעמוד ויקדש על כוס יין מלא, כבכל שבת. ואם כבר שתה יין בסעודה, אינו צריך לחזור ולברך שוב "הגפן" בקידוש, ודי שיקח את הכוס ויאמר: ויכולו השמים... בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו וכו' בא"י מקדש השבת, וישב וישתה את הכוס. ועתה ימשיך בסעודה עם לחם משנה [בלי לברך שוב המוציא], ודברי תורה ושירות ותשבחות להשם יתברך, כיד ה' הטובה עליו.

כתב בארחות חיים (חלק א הלכות מגילה ופורים אות לז): פורים שחל להיות בערב שבת, עושים סעודת פורים מבעוד יום, ובלילה יקדש ויטעם לאחר הקידוש, שאם לא כן, לא יצא ידי חובת קידוש, כי אין קידוש אלא במקום סעודה. (בית יוסף סימן תרצה) גם המגן אברהם (סימן תרצה סק"ט) כתב בשם המרדכי, היה אוכל סעודת פורים בערב שבת, יפרוס מפה ויקדש, ובברכת המזון יאמר על הניסים. ובמטה משה כתב, הואיל ולא התפלל ערבית של שבת, לכן יאמר על הניסים. משמע שאם התפלל ערבית, שוב אינו אומר על הניסים. וכן כתבו השל"ה ומהרי"ל. לכן נראה לי שיברך ברכת המזון תחילה, ואחר כך יתפלל ערבית, להוציא עצמו מהמחלוקת, וגם שלא ישתכר ולא יברך ברכת המזון. ע"כ. וכתב הגאון רבי אהרן בן שמעון בספרו נהר מצרים: כשחל פורים בערב שבת, המנהג היפה והנעים הוא, לעשות הסעודה בערב אחר תפילת

מנחה, ובאמצע הסעודה פורס מפה ומקדש, וחוזר ואוכל סעודת שבת. וכן כתב מהריק"ש. ואחר כך מברכים ברכת המזון ואומר על הניסים, וכמו שפסק מרן. ואחר כך מתפללים ערבית של שבת. וזו היא הדרך היותר ישרה. וכן הוא מנהגנו בעיר הקודש ירושלים, וכן נוהגים רבים מיראי ה' וחושבי שמו. ע"כ.

בגמר סעודתו הנ"ל בליל שבת, יאמר בברכת המזון גם "על הניסים" על סעודת הפורים, וגם "רצה והחליצנו" על סעודת שבת. (עיין סימנים תרצה ס"ג, קפח ס"י, רעא סעי' ד, ו. חזו"ע שבת ב ע. ועיין שו"ת יביע אומר חלק יא סימן פג. ודו"ק)

לאחר הסעודה, לא ישכח להתפלל תפילת ערבית של שבת.

✧ משלוח מנות ✧

22

טעמי המצוה

חייב אדם לשלוח לחברו ביום פורים שתי מנות של שני מיני מאכלים, שנאמר: "וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ". והטעם למצוה זו, כי על ידי ששולח לחברו תשורה ומנחה, מביע בזה את רגשי אהבתו וחיבתו אליו, ונוטע בלב חברו אהבה ואחווה ושלוש כלפיו, כי כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם. ובזה אנו מראים היפך דברי איש צר ואויב המן הרשע, שאמר: "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", שיש בהם פירוד לבבות חס ושלום. (מנות הלוי לרבי שלמה הלוי אלקבץ) וגם כי ישנם אנשים מחוסרי כל, וצנועים בהליכותיהם, אשר יבושו לפשוט ידם לקבל צדקה כדי לקיים את סעודת הפורים במאכל ובמשתה כיאות, אבל כששולח להם "משלוח מנות" דרך כבוד והדר, לא יבושו ולא יכלמו, ויקיימו הסעודה כראוי.

(תריומת הדשן. קיז)

משלוח המנות של רבי שלמה אלקבץ

רבי שלמה אלקבץ, אשר חיבר את הפיוט הנודע "לכה דודי", בעת בחרותו היה עני, ובא בברית האירוסין עם בת הגביר רבי יצחק הכהן. בהתקרב ימי הפורים, נהוג היה כי החתן מביא משלוח מנות עם תשורה נאה לבית הכלה. רבי שלמה, אשר לא השיגה ידו להביא לחותנו מתנה מכובדת, היה מיצר על כך וחשב בלבבו כיצד ילך בפורים לבית חותנו ומה יביא עמו. והנה יעץ לו חברו, כי יערוך חיבור יפה על מגילת אסתר, ויביא אותו לחותנו כשי. ואכן כך היה, רבי שלמה חיבר חיבור מקיף "בהלכה ובאגדה" על מגילת אסתר והלכות פורים, וקראו בשם: "מנות הלוי", והביאו אל חותנו, אשר ידע להעריך ולהוקיר את המתנה החשובה, אשר היתה טובה בעיניו מכל תשורה אחרת.

וזו לשונו: "ביאור מגילת אסתר, הבנתו חיברתו יסדתו אף עשיתו, אני שלמה הלוי בן אלקבץ, יובל שי לכבוד יקר תפארת חותני, גביר ונעשה לשם ולתהילה, רודף

צדקה וחסד, הנבון כה"ר יצחק, והוא כהן לאל עליון, כאשר חבלים נפלו לי בנעימות חלקו וגורלו, אף נחלת בתו שפרה עלי ותהי לי לאשה, ובעד השלח אשר ישלחו הבחורים ביום פורים, שלחתי ביאור זה שלוח אליו, ואקרא שמו "מנות הלוי", והיה זה בשנת פר"ט לפרט האלף השישי" [לפני כ-490 שנה].

"עת דודים ומשלוח מנות, כסף זהב ומגדנות, ודתיים שונות... ואשקטה ואביטה במכוני, כי כשל כוחי בעוניי, במה אקדם פניו, ומה מני יהודך לערוך לפניו מליץ למעני. על משכבי בלילות אשיחה עם לבבי, על פניו אעביר כל טובי, ותשורה אין להביא. תהיה די הקבלת פני אדוני ואבי, ותתעטף רוחי בקרבי, ויתמעט דמי וחלבי. לבי ממשפחת החמולי, ישיב אמריו ויורני ויאמר לרוחי, שלחי נא ירך ואחזי בכנפי מגילת אסתר שם תנצלי, הרחיבי אמריך בה והוציאי לצורף כלי, הרימי קולך וצהלי, ותיטב מנזם זהב וחלי, ואל שדי יתן לך רחמים, לפני האיש ולא יערכנה בדמים, יריח ריחה לפניו כקטורת סמים, וכל ראשי בשמים, כי ערבים עליו דברי חכמים, ויינה של תורה מכל מטעמים, בתורת האל חפצו ומאווייו כל הימים..."

ריבוי משלוחים

מן הדין די במשלוח מנות אחד, שנאמר: "ומשלוח מנות איש לרעהו". אלא שכל המרבה לשלוח, הרי זה משובח, שמרבה שלום ואחווה בישראל. וכבר אמרו (מסכת עוקצין פ"ג מ"ב): "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". ועל ידי האחדות שבעם ישראל, ה' יתברך מבטל כל גזרות קשות ורעות. (קלג)

בני הבית

בני הבית הגדולים מגיל מצוות ומעלה, חייבים במשלוח מנות. על כן ישימו לב גם הם לקיים את המצוה. אולם, מן הדין רשאי האבא לשתף את אשתו ובני ביתו במשלוח מנות ששולח לחברו, ויוצאים בזה ידי חובה. (קלח)

מצות חינוך

טוב שגם הילדים הקטנים שהגיעו לגיל חינוך [חמש או שש ומעלה, כל ילד לפי הבנתו], ישלחו מנות לחבריהם, כדי להרגילם במצוות. (קמא)

פרטי המצוה

להלן יבוארו פרטי מצות משלוח מנות. אולם אין צורך להקפיד בכל הפרטים הללו, אלא במשלוח הראשון בלבד, ולא בשאר המשלוחים שאינם חובה. (קלג)

מאכל

משלוח מנות אינו אלא במיני מאכל, ולא בבגדים או בכסף וכיוצא בזה. (קכ)

שני מינים

אין יוצאים ידי חובה אלא בשני מיני מאכל שונים, אבל במין אחד, אפילו חילקו לשתי צלחות, אינו נחשב לשתי מנות. על כן, השולח לחברו שתי לשונות של עגל, אפילו מניח כל לשון בצלחת נפרדת, אינו יוצא ידי חובה, כיון שהכל מין אחד. אבל השולח לחברו לשון, וגם חתיכת בשר אחרת, יוצא ידי חובה, כיון שחלוקים הם בטעמים וטבעם. (קכה)

משקה

גם משקה נחשב למנה. ולכן רשאי לשלוח לחברו מנת מאכל ומנת משקה, או שני סוגי משקים, אלא שטוב יותר לשלוח שני מיני מאכל.

כן מדויק בפסוק שמשקה נחשב למנה, שנאמר (נחמיה ח י): "אֶכְלוּ מִשְׁמַנִּים וְשָׁתוּ מִמִּתְקִים וְשָׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נֶכֶן לוֹ". וכן בגמרא (מגילה ז ע"א) מסופר על רבי יהודה נשיאה ששלח לרבי אושעיא ירך של עגל משולש וחבית יין למשלוח מנות. (שמחת יהודה נג'אר. קכד)

מיני מתיקה

כיום נהגו רבים לשלוח מיני מתיקה. (קלה) ומכל מקום הרוצה לשלוח לחברו מיני בשר ותבשיל, ויודע שחברו ישמח בזה, תבוא עליו ברכה. כי אין ספק שבבשר ותבשיל מביע יותר את רגשי אהבתו וחיבתו לחברו, בזה שטורח ומכין ולא מסתפק בנתינת כמה ממתקים בצלחת. גם כי בדברים אלו יוכל לקיים סעודת פורים. ובפרט שרוב ככל הממתקים, אינם מומלצים לאכילה. (עיין עמוד קג)

הטעם למשלוח מיני מתיקה

כתב מרן החיד"א (נחל אשכול אסתר ט כב): "טעם גדול יש במנהג ישראל לשלוח בימי הפורים איש לרעהו ומגדנות ומיני מתיקה, שכן בימי אחשוורוש שבו ישראל וקיבלו את התורה מרצון. והתורה הלוא מתוקה היא מדבש ונופת צופים. וכשם שבחג השבועות אוכלים מאכלי חלב על שם קבלת התורה שנמשלה לחלב, כן בפורים אוכלים מיני מתיקה על שם קבלת התורה שמתוקה מדבש. וטעם נוסף, כי 'דבש' בגימטריא 'אשה', והוא לכבוד אסתר המלכה, שהיתה האשה החשובה שעמדה להם לישראל כשליח להצלתם. גם כי 'מיני מתיקה' בגימטריא 'אסתר' עם ארבע אותיותיה, לרמז על אסתר שעמדה להם לישראל, ובעבור כך אנו אוכלים מיני מתיקה ומגדנות בחג הפורים". עכ"ל.

משלוח מנות מסוכר

הגאון החיד"א מספר בספרו מעגל טוב (עמוד 188): כי התארח בפורים אצל הגאון רבי שאול מאסטרדם, וראה שם משלוח מנות ששלחו לו מעשירי העיר: שלחן ועליו בנין כשתי אמות דמות חצר המלך, ומרדכי יושב בשער המלך בלבוש פרסי, וארמון ובו אסתר המלכה על המטה, ודמות אחשוורוש, והמן נופל על המטה. ומחוץ לארמון

מצד אחר ברחוב דמות המן תלוי. ומסביב הבנין מוקף בחיילים, וכל מיני ציורים נאים בצבעים שונים. והכל היה עשוי מסוכר לבד בחכמה גדולה. וכל השלחן מלא מגדים פירות הנראים אמיתיים, גבינה שכתוב עליה כשר לפסח, וקישואים בחומץ, שלחן מלכים ממש, הכל עשוי מסוכר.

למי מגיע לשמוח בפורים?

מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל היה רגיל לספר בימי הפורים על מעשה שהיה לפני כמאתיים שנה אצל הגאון רבי יום טוב ישראל זצ"ל, רבה של מצרים, שהלך ביום תשעה באב לבית הכנסת "הרשב"י" ברחוב היהודים. והנה לתדהמת הרב, בית הקפה היה פתוח ביום תשעה באב, והיהודי בעל בית הקפה יושב בחוץ וספל קפה בידי. כשראה את הרב, העיז פניו ברוב חוצפתו וברך בקול רם: "שהכל נהיה בדברו" ולגם מן הקפה. חוצפתו קוממה את חבריו, שגערו בו: "האינדך יודע שיום צום היום, אבל גדול על חורבן בית המקדש?!" לעג אותו האיש ואמר בביטול: "עזבו, כל שנה תשעה באב, כל שנה תשעה באב, כבר אלפיים שנה. כמה אפשר להתאבל?!" שמע הרב וקיים בעצמו "אל תען כסיל כאיוולתו", התעלם ממנו והמשיך לבית הכנסת.

בפורים נהוג היה אצלם שהעשירים הגדולים שולחים זה לזה משלוחי מנות יקרים עם צורות שונות ומיוחדות העשויות כולן מסוכר, כדוגמת מרדכי על הסוס כשהמן מנהיגו, או כדוגמת אחשוורוש שמושיט לאסתר את שרביט הזהב וכיוצא בהם. בעל בית הקפה היה המומחה ביצירות אלו, והרוויח מהן הון רב ועתק. גם באותה שנה הכין מבחר משלוחי מנות יקרים מרהיבי עין. והנה בערב פורים שלח הרב את שני משרתיו להביא אליו את בעל בית הקפה [לרב היתה סמכות חוקית לכך מטעם השלטון]. נבהל האיש וניסה להתחמק, אבל המשרתים גברתניים היו, והצטוו להביאו אף בעל כורחו. נאלץ האיש לסגור את עסקו ולבוא עמהם. התייצב לפני הרב, שלא פנה אליו כל עיקר, והורה למשרתים שישליכוהו ל"חדר העכברים", כך קרוי היה המחסן. זעק: "רבי, מה עשיתי?!", אולם הרב לא שת לבו לדבריו כלל, והותירו במסגר עם לחם ומים במשך למעלה מיממה, עד חלוף פורים. כאשר יצא במוצאי פורים, כשהוא אבל וחפוי ראש על ההפסד הגדול שנגרם לו, שאל את הרב מה פשעו ומה חטאתו, כי גזר עליו כן. אמר לו הרב: "כל שנה פורים, כל שנה פורים, מספיק כבר אלפיים שנה... כמה אפשר לשלוח מנות כל שנה". מחה האיש: "כבוד הרב, מה זאת אומרת, הרי זה חג של כל ישראל?!" ענה לו הרב: "ותשעה באב אינו יום חורבן של כל ישראל! מי שמתאבל על חורבן בית המקדש גם אחרי אלפיים שנה, מגיע לו לשמוח בפורים גם אחרי אלפיים שנה. אבל מי שאינו מתאבל על חורבן בית המקדש, לא מגיע לו גם לשמוח בפורים". (לבוש יוסף)

לא אוכל ממתקים

היודע שחברו לא אוכל ממתקים, לא הוא ולא בני ביתו, מטעמי בריאות, ישלח

לו קופסאות שימורים וכיוצא בהם, ולא ישלח לו מיני מתיקה, כי יש אומרים שלא יוצא בזה ידי חובה. מאחר ואין לו שמחה בזה, וגם לא יוכל לקיים בזה סעודת פורים אפילו לקינוח סעודה, כי אינו אוכלם כלל. (קית, קנ)

23

בשר חלק

השולח לחברו מבני ספרד בשר 'כשר' שאינו 'חלק', לא קיים בזה מצות משלוח מנות. כי מאחר ולדעת מרן השלחן ערוך הבשר כשר הינו בשר טרף, נמצא שאין כאן לא הרווחה לסעודה ולא חיבה וריעות. (קנב)

יש לדעת, כי המושג של בשר 'חלק' ובשר 'כשר', נוצר לפני למעלה מ-150 שנה, מפאת חילוקי הדעות שבגדרי בהמה טרפה בין מרן השלחן ערוך שהספרדים קבלו הוראותיו, ובין הרמ"א שהאשכנזים קבלו הוראותיו, ומחמת שנגרם בדבר בלבולים, כי יש בהמות שמרן השלחן ערוך מטריף ולרמ"א הם כשרים. אי לכך תיקן הראשון לציון דאז, הגאון רבי יעקב שאול אלישר זצ"ל, שעל הבהמות הכשרות לדעת מרן יכתבו 'חלק', ועל הבהמות הכשרות לדעת הרמ"א יכתבו 'כשר', והזהירו שהספרדים לא יקנו אלא מהבשר ה'חלק' בלבד, כי הבשר ה'כשר' הינו טרף גמור לדעת מרן, ותקנה זו קיימת עד היום. ועל כן יש ליידיע את הציבור הספרדי, שאין להקל לקנות בשר 'כשר', כי הינו 'טרף' גמור לספרדים. וברוך ה', כיום גם רבים מבני אשכנז החרדים לדבר ה', משתדלים לקנות אך ורק בשר 'חלק', ותבוא עליהם ברכת טוב.

השולח לחברו בשר מבושל, והמקבל אינו יודע באיזה הכשר הבשר, מאחר שמן הדין מותר למקבל לאוכלו, ממילא קיים בזה השולח מצות משלוח מנות.

דין זה דומה לאדם המתארח אצל חברו שאוכל בדרך כלל בשר 'כשר', ועתה האורח אינו יודע אם הבשר שהובא לפניו 'כשר' או 'חלק', ופסק מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (שו"ת יביע אומר חלק ה יורה דעה סימן ג) שרשאי האורח לאכול את הבשר, ואינו חייב לברר אם הוא 'חלק' או לא. והטעם בזה משום שיש כאן 'ספק ספיקא', שמא הבשר הזה 'חלק', ואפילו תאמר שהוא 'כשר', שמא הלכה כדעת הרמ"א שמותר לאוכלו. בניאור המושג 'ספק ספיקא', עיין בחוברת "השבת בהלכה ובאגדה" בהלכות קידוש.

הכשר מהודר

מי ששלח לחברו מנות בהשגחה מסוימת שחברו מהדר ולא רוצה לאוכלה, יצא המשלח ידי חובתו, כיון שאין הדבר כאן אסור מן הדין, אלא שהוא מחמיר על עצמו שלא לאכול. (שו"ת קנין תורה בהלכה ח"ז ס"ס נה. הגרי"ש אלישיב. ד תשמז)

בהלכה ובאגדה

שאלה: ברצוני לשלוח לחברי סט חוברות "בהלכה ובאגדה", כדי לזכותו בהלכות המצויות, ובאגדות חז"ל המושכות את הלב, עד שנפעמים מנפלאות ה', ומתמלאים באהבה ואמונה בבורא יתברך, האם יוצא אני ידי חובת משלוח מנות או לא?

תשובה: אין ספק שכוונתך לטובה לזכות את חברך, וברוך ה' רבים התחזקו בקיום התורה

והמצוות דרך החוברות הללו. ולא אוכל לחשוך פי מלספר לך מעשה שהיה ביהודי ממרכז הארץ שהתקשר ואמר: "אני רחוק משמירת תורה ומצוות, והשתתפתי באיזו אזכרה וחילקו שם חוברות "השבת בהלכה ובאגדה" לעילוי נשמת הנפטר, קראתי את החוברת כולה, התרגשתי מאוד, האמת אומר לך שלא ידעתי שזו השבת, תמיד דברתי נגד הדתיים ונגד השבת, אני רוצה לבקש סליחה מכל הדתיים שדברתי נגדם". אין ספק שדבר זה עשה עילוי נשמה גדול לנפטר, שבזכותו מצטרף עוד יהודי למעגל הגדול של שומרי השבת, ומתחזק בקיום התורה והמצוות. אם כן בודאי שזכותך גדולה עד מאוד. אולם אין יוצאים ידי חובת משלוח מנות אלא במיני מאכל דוקא, על כן, רשאי אתה לשלוח לחברך מיני מאכלים, ולצרף לו גם את סט החוברות, ובזה הנך מקיים את המצוה בהידור גדול יותר.

והאמת, כי רבים ברוך ה', מצרפים למשלוחי המנות את החוברת "חג הפסח בהלכה ובאגדה", המחזקת מאוד את האדם בהשגחת הבורא עלינו, עם כל קורות עשר המכות, יציאת מצרים וקריעת ים סוף, בלשון סיפורית מעניינת ומרתקת מאוד, ועם ההגדה של פסח המבוארת בפירוש קצר ומתוק. וזכות הרבים תלויה בהם.

חידושי תורה

כתב בירחון המאסף, תלמיד חכם השולח לחברו משלוח מנות של "חידושי תורה" יוצא ידי חובתו, שהרי לפי הטעם של הרב "מנות הלוי" שמצות משלוח מנות היא משום חיבה וריעות, הלוא אין לך התחברות יותר מתורה, כמו שאמרו במסכת שבת (סג ע"א) תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה, הקב"ה מקשיב לקולם, שנאמר, "היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני", ועל ידי התורה הם נעשים אחד, כמו שאמרו בזוהר הקדוש שהתורה והקב"ה וישראל אחד הם. [ולטעם זה כתב בספר נחלת חיים, שאם כן יש לשלוח שני מיני חידושים דהיינו "בהלכה ובאגדה", כי חיוב משלוח מנות הוא בשני מיני אוכלים שהרי "מנות" כתיב. וזו לשון הרב שלמה אלקבץ בעל ספר "מנות הלוי": קראתי הספר בשם "מנות הלוי" כדין וכהלכה שצריך שתי מנות לאדם אחד, דברי מי שקדמוני, ודברי.] ואפילו לטעם השני של הרב "תרומת הדשן" כדי שיהיה לו בשביל סעודת פורים, הרי עיקר הסעודה היא בשביל השמחה, ועל התורה הלא נאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי לב". ע"כ. וכתב מרן זצוק"ל: וכל דבריו אינם אלא דרשות בעלמא ואינם הלכה, שהרי על כל פנים צריך "מנות" שזה דברי אכילה ואין כאן. ואף שנמשלה התורה לאכילה ושתייה, שנאמר (משלי ט ה): "לָכוּ לְחֶמּוֹ בְּלֶחְמִי וְיִשְׁתּוּ בְּיַיִן מִסֻּכָּתַי", סוף סוף אין זה בגדר "מנות", כי מנות הם דברי מאכל ממש, כמו שנאמר (נחמיה ח י): "אֶכְלוּ מִשְׁמַנִּים וְיִשְׁתּוּ מִמִּתְקִים וְשָׁלְחוּ מִנּוֹת לְאִין נְכוֹן לוֹ". ומה שכתוב בזוהר הקדוש שרבי שמעון בר יוחאי קיים סעודה שלישית בערב פסח שחל בשבת בסודות התורה ובמעשה מרכבה, אין ללמוד ממנו אלינו. וגם שם לא היתה לו אפשרות לאכול לחם, מה שאין כן כאן שאפשר לאכול. ומה שכתב בשו"ת יהודה יעלה אסאד "ויקבל ממני פאר רום מעלתו חידוש זה במקום משלוח מנות איש לרעהו", לתפארת המליצה כתב כן, ולא שיוצאים בזה ידי חובה ממש. על כן, ברור שמשלוח מנות חייב להיות בדברי מאכל ממש. (קכג)

כמות המנות

טוב שיהיו לפחות כמשקל סעודה אחת, דהיינו 162 גרם. ומכל מקום ראוי ונכון שיהיו המנות יקרות וחשובות לפי ערך הנותן, כדי להראות חיבה וריעות למקבל. וכן, ראוי גם שיהיו לפי ערך המקבל, אם הוא תלמיד חכם או עשיר. וכל אדם יעשה בדעת, שמנותיו אכן יכבדו את המקבל וישמחוהו, ובפרט כשמביא לרבו

או להוריו וכיוצא בהם, כי זהו מציווי תורתנו הקדושה ליקרם ולהיזהר בכבודם כנאה וכיאה. (קכט)

קודם הסעודה

טוב שיקיים מצות משלוח מנות קודם שיאכל סעודת פורים, אבל מן הדין אין זה מעכב. (קלה)

קודם פורים

רשאי אדם לשלוח מנות לחברו כמה ימים קודם פורים, ובלבד שיודע שלא יאכלם עד שיגיע יום הפורים, שהוא שעת חיוב הנתינה.

וכמו כן, תושב ירושלים ששלח ביום י"ד מנות לחברו שבערי הפרזות, יצא ידי חובה. אבל תושב ירושלים ששלח מנות לחברו שבערי הפרזות ביום ט"ו, לא יצא, כי אצלו כבר נגמר פורים. (קסב)

בחורי ישיבה

בחורים הנמצאים בישיבתם בפורים, לכתחילה יקיימו מצות משלוח מנות במנות שקנו מכספם הפרטי כדת וכהלכה, ולא יקחו את המנה שקבלו בישיבה לסעודת פורים ויחליפו עם חבריהם במנה אחרת. ורק מי שאין לו אפשרות, יעשה כן.

לכתחילה בודאי שאין לצאת ידי חובת משלוח מנות בחילוף המנות זה לזה, כי במנות שמקבלים מהישיבה לצורך הסעודה, אין הבדל בין מנה לחברתה, וממילא אין כאן קירוב דעת וחיבה שמחליפים מנה במנה ללא שום תועלת, וכאילו לא עשו כלום. ורק בסעודה שכל אחד מכין בביתו לפי טעמו וריחו, בזה יש לומר שמועיל להחליף מנה של זה במנה של חברו, כי יש כאן חיבה. גם אפשר שהישיבה אינה מקנה את האוכל לבחור אלא לצורך אכילתו בלבד, ולא בתורת קנין ממש, שהרי אם ירצה לקחתה לביתו או לאבדה, אינו רשאי כי אינה שלו ממש, וממילא איך יצא ידי חובת משלוח מנות בדבר שאינו שלו. (עיין ד תשלט, תשמ)

24

גדול. קטן.

ישלח את המנות לאדם גדול, אבל השולח לילד קטן פחות מבר מצוה, לא יצא. משום שנאמר: "ומשלוח מנות איש לרעהו", 'איש' היינו גדול, ו'רעהו' משמע כמוהו - גדול, שאין דרך האיש לעשות ריעות וחברות עם הקטן. (קמה)

איש או אשה

לכתחילה לא ישלחו משלוח מנות אשה לאיש או איש לאשה. ובמקום צורך, כגון שהיא אשה עניה או אלמנה, רשאי לשלוח לה משלוח מנות, על דרך שנאמר (איוב כט יג): "וְלֵב אֶלְמָנָה אֶרְנִין". (קמו)

כבוד רבו

אף על פי שכתוב ומשלוח מנות איש 'לרעהו', בכל זאת שולח התלמיד מנות לרבו, שהרי אפילו הקב"ה מאהבתו וחיבתו אלינו קראנו רעים, שנאמר ותהלים קכב ח: "למען אחי ורעי", וכל שכן ששייך לשון 'רעהו' אצל הרב מבחינה מסוימת. והשולח מנות מכובדות לרבו כפי כבודו, מקיים בזה גם מצות עשה של כבוד התורה. (קלה)

כיבוד הורים

לאור האמור, הוא הדין גם כששולח הבן להוריו שייך בזה 'רעהו'. וכן ראוי לעשות, כי מראה בעליל את חיבתו ואהבתו אליהם, ויהיו נקשרים בעבותות אהבה ביתר שאת ויתר עוז. (קלה) ולבד מהמבואר לעיל שגם ההורים נחשבים 'רעהו' מבחינה מסוימת, כבר כתב מרן החיד"א: "ראוי לכל אב להחשיב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה ישבו הוא ובניו בנחת ושלוה, כמו שנאמר (בראשית לא מו): "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים". ופירש רש"י: לאחיו, הם בניו. נמצא שיעקב אבינו החשיב את בניו כאחיו, וכן ראוי לאב יחשיב את בניו הגדולים כאילו הם אחיו, ובזה יהיו שקטים ושאננים". ע"כ. וכמבואר בחוברת "כבוד אב ואם בהלכה ובאגדה".

כבוד התורה

קהל מוקירי תורה שהשתתפו יחד, וקנו בסכום נכבד משלוח מנות לרבים, אף אותם אנשים שלא נתנו סכום כמחיר של שתי מנות, יצאו ידי חובה, כיון שבסך הכל התקבל המשלוח בכבוד הראוי כפי ערך המקבל. (קלז)

משלוח מנות למי שאינו מברך

אין לשלוח מנות למי שידוע שאינו מברך על אכילתו, כמו שפסק מרן בשלחן ערוך (סימן קסט ס"ב): "לא יתן לאכול אלא למי שידוע בו שיברך". שדבר זה עוון חמור מאוד, שמכשיל אותו בעוון אכילה ללא ברכה.

אמרו חז"ל (ברכות לה ע"א): כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גוזל להקב"ה ולכנסת ישראל, וקראו עליו "חבר הוא לאיש משחית", חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים, שכמו ירבעם שחטא והחטיא את הרבים, ומנע שפע מהעולם, כך מי שלא מברך מונע שפע מהעולם, נמצא שהוא גוזל את ישראל שמונע ומסלק מהם את השפע האמור לבוא בעקבות הברכות.

אם קדם אותו אדם שלא מברך ושולח מנות לחברו, ואם לא יחזיר לו, יראה כמזלזל בו, ויש חשש שיבוא לידי זלזול בתורה, רשאי להחזיר לו משלוח מנות.

כתב הגרש"ז אוירבך, הן אמת שצריך כל אדם לשום דרכיו ולכוון מעשיו לשם שמים, מכל מקום חושבני שמי שבא אליו אורח חשוב אשר איננו שומר תורה ומצוות, אבל עדיין יש לו

אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה, ואם בעל הבית לא יתנהג עמו בנימוס המקובל לכבד אותו במאכל ומשתה, יתכן שבגלל זה יתרחק חס ושלוים מהתורה והמצוות, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על ההולכים בדרך התורה. על כן, חושבני שהנכון לכבד אותו באכילה ושתיה ולא לחשוש כלל לאיסור של "לפני עיור לא תתן מכשול", שאף שאין אומרים לאדם לעשות איסור קטן כדי להציל אחרים מאיסור גדול. מכל מקום בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שיש חשש שעל ידי מניעת כיבודו, יבזו לבני תורה ותיגרם שנאה על ידי כך לשומרי התורה, נמצא שיכשילו באיסור גדול יותר, על כן אין כאן נתינת מכשול, אלא אדרבה הסרת מכשול שלא יבא לעוון חמור יותר. וכן בן שהוריו אינם שומרי מצוות, וניסה בדרכי נועם לשדלם לברך על מאכל ומשקה שמגיש להם ולא עלה הדבר בידו, רשאי להגיש להם, כי על ידי התנהגותו עימהם בנימוס המקובל, אולי תתקרב דעתם ובמשך הזמן יבואו לקיים מצוות. (וד תשלא)

שליח

רשאי האב למסור את המנות לבנו קטן, כדי שישלחם לחברו גדול. ואמנם עליו לוודא שהגיע המשלוח לייעודו. אבל אם מסרם לבנו גדול [בגיל מצוות], אין צריך לוודא שהגיע, כי מן הסתם עשה מה שציווהו. (מסכת עירובין לא ע"ב. קמג, קמז. שו"ת יביע אומר חלק ט אורח חיים ס"ס עא)

משלוחים

רשאי אדם לשלוח את המנות באמצעות המשלוחים שבחנניות, ואפילו אם השליח הוא גוי. כן השיב הגאון החתם סופר לחותנו הגאון רבי עקיבא איגר. (קמה)

בעילום שם

השולח מנות לחברו על ידי אדם אחר, צריך להודיעו מי הנותן. ואם שלח בעילום שם, לא יצא. מאחר והמטרה היא להראות חיבה וריעות, וכשאינו יודע מי שלח, אין כאן חיבה. (קנב)

שנינו בגמרא (מסכת ביצה טז ע"א): אמר לו הקב"ה למשה, משה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. מכאן אמרו: הנותן פת לתינוק, צריך לעשות לו אות וסימן, כדי שאם יאכלהו קודם שיבוא לאמו, תראה את הסימן, ותשאלהו: מי עשה לך כך, והוא יאמר: פלוני, וגם נתן לי פת, ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם, ותרבה אהבה וריעות בישראל. ועל פי זה אמרו שם, הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו, כדי שתרבה אהבה ואחוה בישראל. וברור שאין מצות משלוח מנות דומה למצות צדקה לעני, ששם עדיף שיהיה בסתר ולא ידע מי הנותן, כדי שלא יתבייש.

המקבל ישן

השולח מנות לחברו, ובא ומצאו ישן, ולא נודע למקבל אלא כשהתעורר משנתו במוצאי פורים, או שלא מצא את בעל הבית בביתו, והניח לו את המשלוח, ולא נודע לו אלא כאשר חזר לביתו במוצאי פורים, לא יצא המשלח ידי חובה. (קנב)

✧ מתנות לאביונים ✧

25

המצוה וטעמה

ביום פורים חייב אדם לתת שתי מתנות לשני אביונים, מתנה אחת לכל אביון, כדי שיהיה להם לסעודת פורים לשמוח יחד עם כל בית ישראל. כמו שנאמר: "לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מְשֻׁתָּה וְשִׂמְחָה, וּמְשַׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, וּמִתְּנוֹת לְאֲבִינִים".
(קסה, קסה, קעא)

מצוותה ביום

יתן מתנות לאביונים ביום ולא בלילה. ויתנם לאחר קריאת המגילה. כי עיניהם של עניים מייחלות ומצפות למקרא המגילה, כי בשעת הקריאה, מחיבת הנס, הלב פתוח לתת להם בעין יפה. (שער הכוונות. קסט, רטו)

בני הבית

בני הבית הגדולים מגיל מצוות ומעלה, חייבים במתנות לאביונים. על כן ישימו לב גם הם לקיים את המצוה. (קלח)

טוב שגם הילדים הקטנים שהגיעו לגיל חינוך [חמש או שש ומעלה, כל ילד לפי הבנתו], יתנו מתנות לאביונים. (קמא)

והנכון שהאבא יתן מתנות לאביונים גם עבור אשתו ובניו ובנותיו, כדי שלא יצטרכו הם לחפש אחר האביונים.

קודם פורים

רשאי אדם לתת מתנות לאביונים כמה ימים קודם פורים, ובלבד שיודע שלא ישתמש בהם האביון עד שיגיע יום הפורים, שהוא שעת חיוב הנתנה. ועל כן, מה שישנם אנשי אמת שאוספים מתנות לאביונים קודם פורים, ומחלקים ביום פורים עצמו, הנותן להם מקיים את המצוה ללא שום חשש. (קסג, קעב)

תושב ירושלים שנתן ביום י"ד מתנות לאביונים שבערי הפרזות, יצא ידי חובה. אבל תושב ירושלים שנתן מתנות לאביונים שבערי הפרזות ביום ט"ו, לא יצא, כי אצלם כבר נגמר פורים. (קסב)

מה נותנים?

רשאי לתת כסף או מאכל בלבד, אבל לא חפצים אחרים. (קסה)

הגם שבכל התורה יש לנו כלל "שווה כסף ככסף", כלומר, דבר שאין הוא בעצמותו כסף, אלא

הוא חפץ ששווה כסף, מכל מקום דינו כמו כסף. למשל: אדם שמקדש אשה, אף שהתורה אמרה שצריך לקדשה בכסף, מקדשים גם בחפץ ששווה כסף כמו בטבעת. ואם כן למה כאן אם נתן חפץ לעני, לא יוצא ידי חובת מתנות לאביונים, הלוא שווה כסף ככסף? **תשובה:** מאחר וכל מטרת המתנה לאביון היא בשביל שיוכל לסעוד את סעודת הפורים, אזי אם ניתן לו כסף, יוכל לקנות מאכלים ומצרכים לסעודה, אבל אם ניתן לו חפץ, יקשה עליו למכור ולקנות בו. על כן, יוצא ידי חובה במאכלים ממש או בכסף שיוכל לקנות בו מאכלים.

נתינת צ'ק

הנותן צ'ק לאביון, יוצא ידי חובה. כי אף אם הבנק סגור בפורים, עדין יכול לקנות בו. (ק"ע)

ועיין בתחילת ספר "כי בא מועד" - פורים, ששאל את מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, אם יוצאים ידי חובה בצ'ק 'למוטב בלבד' למתנות לאביונים. והשיב לו מרן, שיוצאים ידי חובה. וביאר את הטעם בזה (עמוד פט), כיון שיכול העני לפרוט ולהמיר לעצמו את הצ'ק שקיבל למוטב בלבד, בצ'ק אחר שלו, ובצ'ק שלו יוכל לקנות אוכל אף אם הוא לתאריך מאוחר ואין לו כרגע כסוי בבנק, כל שמאמינו המוכר, לכך הרי זה נחשב שקיבל כסף. וכשנשאתי ונתתי בזה עם ידידי הגאון רבי בנימין חוטה שליט"א מחבר הספרים הנפלאים "כי בא מועד", אמר לי שאין זה דומה לנתינת חפצים לעני, שלא יוצא ידי חובה, אף שגם אותם יכול למכור ולקנות בדמיהם אוכל, כיון ששונה דין הצ'ק שהוא עצמו נחשב 'כסף', ואף שהוא 'למוטב בלבד' והבנק סגור, ואין שום אפשרות לממשו כעת ולקנות אוכל, מכל מקום מאחר ושם 'כסף' עליו, הריהו דומה למטבע חוץ שכאן אי אפשר לממשו, ובכל זאת הוא נחשב 'כסף', כי במציאות הוא 'כסף', ויש לו פדיון במקום אחר, כך הצ'ק יש לו פדיון בהמרת צ'ק אחר של העני. לא כן בנתינת חפצים, שאין שם כסף עליהם כלל. וד"ק.

ועיין במילואים שבספר משנה ברורה (הוצאת 'דרש' עמוד 135) שכתבו, לענין 'זכר למחצית השקל' שיש נותנים ג' מטבעות של מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, כמבואר ברמ"א (סימן תרצד ס"א), אם כן מה הדין אם נותן מטבע של מחצית שאינו יוצא באותה מדינה. ומנהג הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי היה לתת ג' מטבעות של חצי דולר, [כי מטבע של חצי שקל בזמנו לא היה שווה פרוטה], וכן נהג הגרש"ז אוירבך. אולם הגר"ח קניבסקי כתב שלא יוצא ידי המנהג של 'זכר למחצית השקל' במטבע חוץ, כיון שאין המטבע יוצא באותו מקום, ואין זה אלא נתינת שווה כסף, וכן דעת הגר"ש אלישיב. ע"ש. וי"ל.

הגדרת עני

עני שמותר לתת לו מתנות לאביונים, הוא כל מי שאין לו סכום כסף למאכל ומלבוש למשך שנה שלימה לו ולכל בני ביתו. וברור שלא שייך להגדיר זאת בסכום מסוים, כי תלוי בכל משפחה ומשפחה לפי אורח חייהם שרגילים בו. [וכל זה לבד מכסף שיש לו בצד המיועד לתשלום חובות, משכנתא וכיוצא בזה.]

אמרו במשנה (מסכת פאה פרק ה משנה ח): "מי שיש לו מאתיים זוז, לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היו לו מאתים חסר דינר, אפילו אלף זוז נותנים לו כאחת, הרי זה יטול. היו ממושכנים לבעל חובו, הרי זה יטול. אין מחייבים אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו."

וכתבו מפרשי המשנה, שיערו חכמים שמאתים זו, הוא שיעור הוצאתו למזונות ומלבושים לשנה שלימה. וכתב הטור (יורה דעה סימן רנג), יש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם שהיה להם קופה ותמחויו שמפרנסים מהם את העניים, והיו מחלקים מעשר עני בכל שנה, והיו נוטלים לקט שכחה ופאה, לפיכך שיערו שמי שיש לו מאתיים זו, לא יטול, לפי שיכול לעבור בהם שנה שלימה, ולשנה הבאה יהיה לו במה שיהיה. אבל בזמנינו שאין את כל מתנות העניים הללו, יכול ליטול צדקה עד שיהיה לו קרן כדי להתפרנס מן הריווח. תדע לך שהרי אם נושא ונותן בממונו, אפילו יש לו רק חמישים זו לא יטול, כי אפשר לו להתפרנס מהרווח, ומשמע שהכל לפי הענין. ואפשר כי בימיהם היתה ההוצאה מעוטה ואפשר להתפרנס ברווח של חמישים זו, אבל בזמנינו אי אפשר, והכל לפי המקום והשעה. ע"כ. וכן פסק מרן השלחן ערוך (שם סעיף ב) בזו הלשון: יש אומרים שלא נאמרו השיעורים הללו אלא בימיהם, אבל בזמן הזה יכול ליטול עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהרווח. ודברים של טעם הם. ע"כ. וכתב בספר "כי בא מועד" (הלכות חול המועד), ששאל את מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל, מה הגדרת עני בזמנינו שמותר לתת לו מתנות לאביונים. והשיב לו מרן, שאם אין לאדם סכום למזון וכסות למשך שנה שלימה, הרי הוא בגדר עני.

איש ואשתו. אב ובנו.

הנותן לאיש ואשתו אביונים, או לאב ובנו אביונים, יוצא ידי חובת שתי מתנות לשני אביונים. ומעלה יותר לתת ליתומים ואלמנות. (קסז)

קטן

רשאי לתת מתנות לאביונים, לאביון קטן פחות מגיל מצוות. (קמו, קסח)

גוי

לא יתן את המתנות לאביונים גויים.

כתב תלמידו של רש"י, ראיתי בני אדם שנוהגים לחלק מתנות בפורים גם לעבדים ולשפחות גויים הנמצאים בבתי ישראל, והוקשה הדבר מאוד בעיני רבנו רש"י, שנמצא זה גוזל לעניים. וטוב מזה לזרקם בים, מפני שמראה שמצות מתנות היום היא אף לגויים. ובמחזור ויטרי הוסיף בדברי רש"י: שעל אלו נאמר (והשע ב י): "וְכִסֶּף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לְפַעַל". משל לאדם שהיה מקבל אורחים מישראל בשמחה, ובאו אורחים מאומות העולם, וגם כן קיבלם בשמחה, איבד את הראשונות, שזה שוטה שדרכו בכך, אף זה הנותן מתנות גם לגויים, איבד זכות המתנות שנתן לישראל העניים, שנראה שאינו עושה לשם שמים. והפורש מעשות זאת, יזכה בנועם ה' לחיות. וכן כתב בשבולי הלקט בשם רבנו קלונימוס. (קסח)

צריך לתת את המתנות לאביונים בסבר פנים יפות ובשמחה, שלא יתבייש האביון.

כתב מרן השלחן ערוך בהלכות צדקה (יורה דעה סימן רמט ס"א): "צריך ליתן הצדקה בסבר פנים יפות, בשמחה ובטוב לבב. ואם נתנה בפנים זועפות ורעות, הפסיד זכותו". (קסז)

מעלת הנתינה בשמחה

כתב בספר קדושת לוי, יש להרבות במתנות לאביונים בחדוה ובשמחה רבה. שבפורים יש ענין מיוחד, שכפי שנותן צדקה לעני ומלביש את עצמו במידת החסד ומתחסד עם העני, כן גורם שה' יתברך כביכול לובש מדת החסד ומשפיע בחסדו לכל השרפים והאופנים ולכל הנשמות וההיכלות ולכל העולמות ולעולם התחתון, שפע רב וששון ושמחה. ובצדקה שנותן, ובחסד שמתחסד עם העני, ובשמחה שמשמח את העני ואשתו ובניו, כן הוא גורם ששון ושמחה וצהלה, וחסדים ורחמים לכל העולמות, ריבוא רבבות עולמות עד אין קץ, ולכל השרפים והמלאכים והנשמות, ואשרי לו ולנשמתו. וכשנשמתו עולה למעלה, כל המלאכים והעולמות והנשמות מחבקים ומנשקים אותו, עבור שנשמתו גרמה לששון ושמחה וצהלה ושפע לריבוא רבבות אלפי עולמות, וכל העולמות והמלאכים מכריזים לפניו "הבו יקר לדיוקנא דפלניא דעביד רעותא דמאריה [תנו כבוד לדיוקן של פלוני שעשה רצון אדונו]". (וד תקצו)

שליח

רשאי לתת לאדם אחר שהוא יעביר את המתנות לאביונים ביום פורים. ואדרבה ישנה מעלה גדולה יותר, כשהאביון לא יודע מי הנותן. [אבל במשלוח מנות, צריך שידע מי הנותן, כדי שתרבה ביניהם אהבה ואחוה, וכמבואר לעיל.] (קעב)

כמות המתנה

מן הדין יוצא ידי חובה כשכל מתנה היא פרוטה. [ופרוטה היא המטבע הפחות ביותר שיוצא בשוק = 10 אגורות.] אבל טוב לכתחילה שתהיה כל מתנה במחיר של סעודה אחת, פת ולפתן [162 גרם. כמו מנה פלאפל]. וכל המרבה, הרי זה משובת. (קסו)

איך משמחים את הקב"ה?

כתב הרמב"ם (והלכות מגילה פ"ב הלכה יז): מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים, יותר מלהרבות בסעודת פורים, ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה ומפוארה אצל הקב"ה, כאדם המשמח לב עניים, יתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האומללים הללו דומה לשכינה, שנאמר (ישעיה נז טו): "מְרוֹם יְקֻדָּשׁ אֲשֶׁכֶּן וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָ רוּחַ, לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחֲיוֹת לֵב נְדָכָאִים". (קסח)

כתב הגאון רבי יצחק פלאגי בספרו "יפה ללב", כל המקיים מצות פורים כתקנה, מאריכים לו ימיו ושנותיו שלו ושל בניו. (וד תקצט)

מה שירצה יעשה

אין המקבל חייב לקנות ממעות אלו דברי מאכל דוקא, אלא רשאי לעשות בהם כרצונו, לקנות בגדים, נעלים וכל שאר צרכיו וענייניו. (קעב)

כשימצא עניים

הרוצה לתת מתנות לאביונים, אך במקומו אין עניים, יכול להשאיר את המעות אצלו בינתיים, ולאחר זמן שימצא עניים, יתן להם. (סימן תרצד ס"ד)

אביון

גם עני המתפרנס מן הצדקה, חייב לתת מתנות לאביונים. ועני שנתן לחברו פרוטה, רשאי חברו להחזיר לו, ויצאו ידי חובה שניהם במתנה אחת לאביון אחד. ויכול לעשות כן עם עוד עני, ויקיים מצות שתי מתנות לשני אביונים. (קסט)

❁ מדיני אבלות בפורים ❁

אונן

האונן [אדם שמת לו אחד משבעה קרובים, שהם: אב ואם, אח ואחות, בן ובת, בעל על אשתו ואשה על בעלה, ועדין לא נקבר], אסור באכילת בשר ובשתיית יין, אבל בפורים מותר לו לאכול בשר ולשתות יין בין בלילה בין ביום, משום שפורים הוא יום של שמחה לכלל ישראל, ומצות שמחה של רבים דוחה את האבלות של אדם יחיד. (קפו. אבלות א קעה, ג קכו) יש להבהיר כי להלן כשכתוב במקורות א או ב או ג, היינו "חזון עובדיה" הלכות אבלות חלקים א' ב' ג'.

לא קובר בלילה

מי שמת לו מת בליל פורים ואינו קוברו בלילה, אינו נחשב אונן בלילה וחייב בכל המצוות, ערבית, קריאת המגילה וכו'. אך בבוקר, מיד נעשה אונן. אולם אם כבר מסר את המת לחברה קדישא שיטפלו בו, יתפלל שחרית בציבור ויקרא את המגילה, ואחר כך יקבור את המת, ואז נעשה אבל שחוזר להתחייב בכל המצוות כולן ככל ישראל. (א קעה, קפ)

הטעם שהאונן יכול לקרוא את המגילה בבוקר קודם הקבורה, כי אם האונן מותר בבשר ויין בפורים, כיון שמצות שמחה של רבים דוחה את האבלות של יחיד, כל שכן שיקיים את מצות קריאת המגילה שהיא עיקר מצות היום ועדיפה מאכילת בשר ויין. וכמו שאמרו בתלמוד ירושלמי "אם חיי שעה התרת לו, קל וחומר לחיי עולם". וכן כתב המגן אברהם שקריאת המגילה קודמת לקבורה, וכן המנהג לקבור את המת אחר יציאתם מבית הכנסת. כי כל מה שהאונן פטור מכל המצוות, הוא כדי שיתעסק בצרכי המת, אבל כאן שאסור לו להתעסק בקבורת המת עד שיקרא מגילה, שהרי אפילו עבודת בית המקדש נדחית מפני קריאת המגילה בציבור, כל שכן שקבורת המת תדחה מפני זה, ולכן יתחייב אפילו בקריאת שמע ותפילה. ובזמן הזה שיש חברה קדישא שמטפלים במת, ובצירוף דעת רש"י והרמב"ם שאם האונן רוצה להחמיר על עצמו לקיים את המצוות רשאי, יקרא האונן את המגילה עם הציבור בתפילת שחרית, ואחר כך יקבור את מתו. (א קפ)

בל תלין

יש לדעת שהמשהה את מתו מלקברו לילה שלם, עובר באיסור לא תעשה של "לא תלין". אולם מותר להשהות את המת לכבודו, וכגון שאחד מקרוביו האבלים נמצא בחוץ לארץ, וממתינים לו עד שיבוא, שגם זה בכלל כבוד המת, שנוח לו שקרוביו נמצאים עמו בעת קבורתו. וכמו כן, אם נפטר ביום חמישי, יש מתירים להשהותו לקוברו ביום שישי, כדי שיזכה להיפטר מחיבוט הקבר, שגם זה בכלל כבודו להינצל מעונש כה חמור.

כי הנה ידוע מה שכתב רבנו האר"י ז"ל בשער הכוונות, קבלה בידינו שכל מי שנקבר בערב שבת אחר שעה חמישית מן היום, אין לו דין חיבוט הקבר, לפי שמשעה חמישית מתחיל זמן תוספת קבלת שבת, ויש לו דין כאילו נקבר בשבת עצמה. וזהו סוד ה' יתירה של יום "הששי", לרמוז כי בחמש שעות מיום שישי, מתחילה תוספת שבת, ולכן סמך אליו "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", שתיכף מאותה שעה נחשב כאילו הוא יום שבת. וכן כתב בשער הגלגולים, כל הנקבר בערב שבת אחר חמש שעות ביום, ושעה חמישית בכלל, אינו רואה דין חיבוט הקבר, כי קדושת שבת מפרידה ממנו הקליפה בלי צער של חיבוט הקבר. [ובספר חסד לאברהם אזולאי כתב, שזה דוקא למי שדר בארץ ישראל מפני קדושתה]. ולפי זה אף שנפטר בערב שבת בשעות הבוקר יכולים להשהותו עד סמוך לשעה חמישית. וכן כתב בספר שלחן גבוה, ראיתי פה ירושלים שמי שמת ביום שישי בבוקר, משהים אותו עד חצות, משום שאז מתחילה הארת קדושת שבת, ואין עונשים בחיבוט הקבר.

והנה הרדב"ז כתב שאסור להשהות את המת מיום חמישי ליום שישי כדי להצילו מחיבוט הקבר, כי מי הוא זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לבטל גזרת קונו. והמשהה אותו ליום שישי עובר על בל תלין, ואין זה נחשב כמו שהלינו לכבודו, בשביל להצילו מעונש. אולם המבי"ט כתב, שאם ירצו קרובי המת להשהותו אפילו מיום חמישי ליום שישי אחרי חצות, כדי שיזכה להיפטר מדין חיבוט הקבר, רשאים לעשות כן. (א שעה, שעו, שפ, שפא)

27

הספד

בכל מקום [בין בירושלים ובין בערי הפרזות], אין להספיד בשני ימי הפורים י"ד וט"ו, מפני מעלתם וקדושתם של ימים אלו, שימי שמחה הם לישראל. אולם בודאי שיכול לדבר דברי שבח ותהילה על אותן מידות טובות שהיו לנפטר. ומצוה שידבר דברי מוסר וחיזוק, ובפרט על חינוך הבנים לתורה שזה העיקר.

מותר להספיד תלמיד חכם בעת הלוויה. אבל לאחר הקבורה, אין מספידים. (א רפח, רצ. ג קלג)

וזכרני כי בי"ג באדר ה'תשמ"ה, נפטר הגאון הגדול רבנו משה פיינשטיין זצוק"ל בארצות הברית, ולאחר שהספידוהו שם מספד גדול וכבד מאוד, הובא ארונו לארץ ישראל לירושלים עיר הקודש, וההלוויה התקיימה בישיבת "עץ חיים" בשכונת "מתנה יהודה", בשושן פורים - ט"ו באדר, והספידוהו מאורי הדור בכבוד גדול, ומכללם הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, ולאחר מכן ליווהו רגלי למקום אשר נטמן בהר המנוחות גבעת שאול. ובספר הליכות שלמה (מועדים אדר עמוד שמה) כתב, והורה אז רבנו [שלמה זלמן אוירבך] שלא לערוך משתאות וחגיגות בליל הפורים כדרך כל שנה, באומרו איך נשמח בשעה שהגאון רבי משה מוטל בין שמים לארץ. ומכל מקום לא הסיר רבנו את בגדי השבת בעת ההלוויה. וכאשר תינה לפניו אחד מבני ביתו את מבוכתו איך לכלכל מעשיו ביום זה, שמוטלת עלינו מצות השמחה הגדולה של יום הפורים

מחד גיסא, וחובת האבלות והצער בפטירת גדול הדור מאידך גיסא, ענהו רבנו, תמינהי על מבוכתך, הרי איננו אלא "חיילים" הממלאים ומקיימים רצון השם, ומי שציונו להתאבל ולקונן בעת ההלויה, הוא אשר ציונו לקיים את מצוות היום בשמחה, ומצוות השם הם הם המעוררים את רגשות הלב המתאימים לכל מצב כראוי לו. ע"כ.

כתב מרן הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל (שו"ת יביע אומר חלק ט יורה דעה סימן מו): הנה בימי תנוכה, ביום ראש חודש טבת תשל"ט, נלב"ע הרה"ג רבי יהושע משה (מחבר ספר אזני יהושע) רבה של גבעתיים, והכניסו מיטתו לבית הכנסת שהיה מתפלל ומרביץ תורה שם. והתבקשתי להספידו, ובפתח דברי הקדמתי שאף על פי שאמרו חז"ל שאין מספידים בראש חודש ולא בתנוכה, מכל מקום כבר אמרו (מגילה ג ע"ב) אין מועד בפני תלמיד חכם, וכל שכן תנוכה ופורים. וכן נפסק בשלחן ערוך ביורה דעה ובאורח חיים. ואז אמרתי בקיצור מילי הספד לכבודו של תלמיד חכם בפניו. והנה קם אחרי חכם אחד, ואמר שכבר כתב המגן אברהם שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה, ולכן אסור להספיד, מכיון שהוא ראש חודש ותנוכה. ותעבור הרינה במחנה. ובאמת שמעשים בכל יום, לא תקום פעמיים צרה, שאנו מספידים בעת ההלויה לתלמידי חכמים בימי ראש חודש וחול המועד, ואין פוצה פה, כי יפתח בדורו כשמואל בדורו, וזה המערער, טובה היתה לו השתיקה, כי גם אויל מחריש חכם יחשב. וכמו שכתב הערוך השלחן, שגם בזמן הזה מספידים ובוכים בראש חודש וחול המועד על חכם בפניו, וגם מצוה וחובה יש בזה. ואף על פי שהמגן אברהם כתב על פי דברי המהרי"ו שאין לקרוע על תלמיד חכם בזמן הזה, שאין לנו תלמיד חכם היודע להשיב הלכה בכל מקום, כבר כתב האליה רבה, שאף המגן אברהם לא כתב כן אלא לגבי חול המועד שמצאנו בגמרא (סוכה לה ע"א) שנקרא יום טוב. והרי המגן אברהם עצמו הביא להלכה את דברי הלבוש לגבי ראש חודש, שמספידים על חכם בפניו, כי יש לנו דין תלמיד חכם גם בזמן הזה. ובשו"ת שואל ונשאל כתב שאפילו לאומרים שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה, אם הוא משמש כרב העיר לדון ולהורות, יש לדונו כדין תלמיד חכם, ושכן כתב הרב פלא יועץ. והרי הרה"ג המנוח היה רבה של העיר לדון ולהורות, על פיו יצאו ועל פיו יבואו. ובלאו הכי כבר כתב מרן החיד"א, שאנחנו הספרדים שקבלנו הוראות מרן, אין צריכים לכל זה, כי מרן לא חש כלל למה שכתב מהרי"ו שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה, שהרי כתב כל הדינים שנאמרו בגמרא לענין תלמיד חכם כמות שהו, וגם המהרי"ט דחה תשובת מהרי"ו בזה, וכן דעת הכף החיים. ועיין לרבנו יהונתן אייבשיץ בספר התומים שהביא מה שכתב הסמ"ע, שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה, לענין להפך בזכותו, וכתב, שחלילה להשפיל בכך את כבוד התורה ולומדיה, ואדרבה בדורותינו אלה חובה קדושה עלינו לרומם ולנשא את מעלת לומדי התורה, ולחלוק להם כבוד ויקר לחזק ולעודד שוחרי תושייה, ולא יהיה כעם ככהן. ע"כ. ובספר נזירות שמשון כתב, שאף בזמן הזה יש לומר צידוק הדין על תלמיד חכם בחול המועד ובראש חודש, שאין מועד בפני תלמיד חכם, ואין לומר שבזמן הזה אין דין תלמיד חכם, שהרי עיקר הטעם משום כבוד התורה, ויפתח בדורו כשמואל בדורו. ועוד שבעיקר מה שאמרו שאין דין תלמיד חכם בזמן הזה, יש להתיישב הרבה אם אפשר להקל בכבוד תלמיד חכם בשום צד, שהרי גם הראשונים אמרו (שבת קיב ע"ב) אם הראשונים כמלאכים אנתנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנתנו כחמורים ולא כחמורו של רבי פנחס בן יאיר. ובעירובין (נג ע"א) לבם של ראשונים כפתחו של אולם, לבם של אחרונים כפתחו של היכל, ואנו כמלא מחט סדקית. וכן מבואר ברש"ל שיש דין תלמיד חכם בזמן הזה, שיפתח בדורו כשמואל בדורו. וכן פסקו בתשובה מאהבה, ובזכרונות אליהו מני. ובודאי שראוי היה להספידו בהיותו רב העיר, שנאספו שם כל פרנסי העיר והקהל הקדוש צאן מרעיתו, ונאמר בכיוצא בזה כבדני נא נגד זקני עמי ונגד ישראל. רק לא הארכנו בדברי הספד, אלא במוסר השכל על ההתמדה בתורה, וחינוך הבנים בתלמודי תורה שזה העיקר. ע"כ.

מלמד תינוקות של בית רבן שקובע עיתים לתורה, דינו כתלמיד חכם שמותר להספידו בלוויה. (חזו"ע חנוכה י, יא)

צידוק הדין

לאחר הפטירה ולאחר הקבורה אומרים צידוק הדין. ולדעת מרן השלחן ערוך (אורח חיים סימן תכ ס"ב, ויורה דעה סימן תא ס"ו) גם אם הקבורה בראש חודש, חול המועד, חנוכה ופורים, ואפילו ביום טוב שני בחוץ לארץ, אומרים צידוק הדין, לפי שאינו הספד, אלא הודאה וקבלת דין שמים (הרא"ש). והעיד מרן בבית יוסף שכן המנהג. אמנם לדעת הרמ"א בכל יום שאין אומרים בו תחנון, אין אומרים בו צידוק הדין, שמא יבואו לידי הספד, ולפי זה אין לבני אשכנז לומר צידוק הדין בפורים. ויש גם מקומות מבני ספרד שנהגו בזה כהרמ"א, וכל מקום יעשו כפי מנהגם. (הש"ך יורה דעה סימן תא ס"ק ג. א. צא, צב, שכז)

גם לבני אשכנז, על תלמיד חכם אומרים צידוק הדין בעת הלוויה בפורים. (א. צא)

כתב הט"ז (אורח חיים סימן תכ סק"א): ושמעתי מזקן אחד שהעיד שהיה בקהילת קודש קראקא בשנת של"ג כשנפטר הרמ"א ז"ל ביום ל"ג בעומר, והיו מסופקים אם לומר צידוק הדין, ועמד אדם חשוב אחד והעיד ששמע מפי הרמ"א שיש לומר צידוק הדין על אדם גדול, ותיכף אמרוהו על הרמ"א בקול רם. ע"כ.

קריעה

מי שמת לו מת בפורים, קורע. רק שלאחר הקריעה יחליף את הבגד הקרוע בבגד אחר, מפני כבוד היום, שיש בו מצות שמחה. (א. קפ, רמב)

סעודת הבראה

הסעודה הראשונה שאוכל האבל לאחר הקבורה, היא: "סעודת הבראה", שבסעודה זו מברים [לשון בריאות] את האבל ומיישבים את דעתו לנחמו מצער. וסעודה זו, אסור לאבל לאכול משלו, אלא מצוה על שכניו להביא משלהם. (יו"ד סימן שעח ס"א. א. תפז)

אין מברים את האבל בפורים בביצים ועדשים כנהוג בשאר הימים, אלא בעוגות וקפה. וטוב יותר שיעשו את ההבראה בבשר ויין לכבוד היום. ובלאו הכי, נותנים יין לאבל בסעודת הבראה, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ע"א): לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים, שנאמר (משלי לא ו): "תִּנוּ שֶׁכֶר לְאוֹבֵד וַיֵּין לְמָרִי נֶפֶשׁ".

מנהג ירושלים שלא להברות בפורים על שאר קרובים, אלא על אב ואם. וכשמברים על אב ואם, מצטרפים גם שאר הקרובים. (קצג. א. תצד, תקא. ג. קכה. חזו"ע חנוכה יא)

בציעת הפת – אף על פי שבסתם סעודת הבראה, אם הביאו פת, גדול המסובים מברך על הפת ובוצע, ונותן פרוסה ביד האבלים. אבל בפורים האבל בעצמו בוצע, ולא יתן את הפת ביד האבלים אלא יניח על ידו, כיון שלא נוהגת אבלות בפרהסיא בפורים, וכדלהלן. (א תקא)

הנחת תפילין

מי שמת לו מת בפורים, אינו מניח תפילין ביום המיתה, [כי התפילין נקראים פאר, ולא ראוי להניחן ביום המיתה שהצער גדול כל כך והאבל מעולל בעפר קרנו]. אך אם נפטר יום קודם וקברוהו בליל פורים [י"ד וט"ו ובכל מקום], אזי בבוקר בתפילת שחרית, יניח תפילין בברכה כרגיל. ואם נקבר ביום פורים, יניח תפילין לאחר הקבורה בברכה. (קצא, קצב)

למשל: מי שנפטר לו מת בי"ג אדר וקברוהו בליל י"ד, בבוקר בתפילת שחרית, יניח תפילין בברכה כרגיל. ואין הבדל בזה בין תושב ירושלים לשאר הערים.

דיני השבעה

אין אבלות בפרהסיא נוהגת בפורים לא בי"ד [פורים של ערי הפרזות] ולא בט"ו [שושן פורים], בין בירושלים בין בערי הפרזות. ואין הבדל בין היום הראשון של האבלות לבין שאר הימים. ומכל מקום דברים שבצנעה נוהג, וכדין אבלות בשבת. על כן, בשני הימים ינעל נעלי עור, ולא ילבש את החולצה שקרע, ולא ישב על הארץ. וביום פורים עצמו [כל אחד לפי מקומו], ילבש בגדי שבת כרגיל. (יורה דעה סי' תא ס"ז. קפז. ג קכב)

לילי פורים

גם שתי לילות פורים דינם כפורים, ואין נוהגת בהם אבלות בפרהסיא. (ג קכו)

הרב המגיה את ספר "דעת תורה" לגאון המהרש"ם, הוא הרה"ג ר' שלום שבדרון, וכתב בהגהה: בשנת תשי"ח מת עלי אחי הגדול הרב ר' מנחם מנדל, ונודע לי ביום ח' אדר, והסתפקתי היאך לנהוג בליל פורים [י"ד], ואז היו בביתי הגאון רבי דוד יונגרייז, וגיסי הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך, ונחלקו בדיון זה, רבי דוד אמר שיש לנהוג בכל דיני אבלות בליל פורים, משום דכתיב "ימי" משתה ושמחה, אבל חזקו עליו דברי גיסי הגרש"ז אוירבך שאמר שאין לחלק בין היום ללילה. ואחר שהאריך הרב במחלוקת האחרונים ובראיות והוכחות, העלה שבפורים מצות שמחה נוהגת גם בלילה, וכדעת רבים מהאחרונים, וסיים: ולפי זה נראים להלכה דברי הרש"ז, שאין לחלק בין יום הפורים לליל הפורים, ואין אבלות נוהגת גם בלילה של פורים, שהלכה כדברי המיקל באבל.

יציאה לבית הכנסת

אם אין לאבל מנין אנשים שיתפללו עמו בביתו, לא יתפלל בביתו יחיד, אלא

לדך לבית הכנסת ויאמר קדישים וישמע את המגילה. ולא יעלה לספר תורה, מפני שהוא אסור בלימוד תורה. אבל אם קראוהו בשמו, יעלה, כדי שלא תראה אבלות בפרהסיא. (ב ש, ש"ב, שיג. ד תשע)

איסור בכיה

אסור לאבלים לבכות בימי השבעה בפורים, כיון שהם "ימי משתה ושמחה". וג (כח)

בשו"ת בית יהודה עייאש ואורח חיים סימן כד) נשאל: האם מותר לנשים ביום פורים לבכות ולקונן על המת שמת זה כמה ימים? תשובה: זה ודאי שאסור לקונן כמו ששינו במשנה, אבל יש להסתפק אם הבכיה מותר בלי קינות, ונראה לי להחמיר בפרט בפורים, שנאמר "ימי משתה ושמחה". רק אין למחות באלו הנשים המסרבים לשמוע דברי חכמים, ומוטב לחכם המורה שלא להשיב להן לא איסור ולא היתר, אלא יניחם בכסילותם. ומה שירצו יעשו, שמוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות.

בשר ויין

מותר לכתחילה לאכול בשר ולשתות מעט יין בימי השבעה. ואבלים הנוהגים שלא לאכול בשר, הרי זה מנהג טעות שאין לו שום יסוד ומקור בהלכה, ורשאים לבטל מנהגם ללא התרת נדרים. והנמנעים מלאכול בשר ויין בפורים מחמת האבלות, הרי הם עושים איסור, ועבירה היא בידם. (ב שטו, שטז)

כן מפורש בגמרא (מסכת תענית יג) שאבל אוכל בשר ושותה יין. וכתב רבנו יצחק בן גיאת, שנינו באבל רבתי, מקום שנהגו לנחם אבלים בביצים ועדשים מאכילים, מקום שנהגו לנחם בבשר ויין מאכילים, הכל לפי המנהג. וכן הוא בירושלמי. וכן מבואר בפרקי דרבי אליעזר ובמסכת סנהדרין (ע"א) שמנחמים אבלים בלחם ויין, שנאמר (משלי לא ו): "תִּנְנוּ שֶׁכֶר לְאוֹבֵד וַיִּין לְמָרִי נֶפֶשׁ, יִשְׁתֶּה וַיִּשְׁכַּח רִישׁוֹ וְעַמְלוֹ לֹא יִזְכֹּר עוֹד". וכתב הרמב"ן, מקום שנהגו להברות את האבל בבשר ומיני מטעמים עושים (ועיין שבת קלו ע"א), וכן פסקו כל הפוסקים ומרן השלחן ערוך וסימן שעה ס"ח, שמותר לאבל לאכול בשר ולשתות יין. ובשו"ת שואל ונשאל דן בזה על המנהג בג'רבה, שאין האבלים אוכלים בשר אפילו בשבת, ואף הקרובים אל האבלים, נמנעים מלאכול בשר לכבודם, אלא רק דגים, וכתב: **ובאמת אין יסוד למנהג זה, ואינו אלא מנהג המונים ודעת נשים שמתנהגים על פי סברת הכרס ודעת עצמם כפי שיראה להם. שהרי מפורש בשלחן ערוך שהאבלים מותרים בבשר ויין. וכיון שאף בשאר ימי האבל מותר, ודאי שבשבת ראוי לכבדו בסעודת בשר, ומי שאינו עושה כן, עושה איסור.** ועוד שהנהגה בכל שבתות השנה באכילת בשר, ונמנע מזה בשבת זו, הרי זו אבלות בפרהסיא. **לכך אין מקום לחוש כלל למנהג זה אפילו לאבלים, וכל שכן לקרוביהם.** ואני שמעתי על הרב החסיד המקובל כמה"ר ר' משה עידאן זצוק"ל שכאשר נפטרה בתו, לכבודו לא שחטו בשר כלל לשבת, והוא שלח לקנות בשר לשבת, ואמרו לו שלא שחטו לכבודו, והשיבם שאדרבה יש לו צער מזה, ולכן צויה לרב העיר לזרום לשחוט, וגם הוא קנה לעצמו לכבוד שבת. עכ"ד. ואף התרה אינם צריכים על מנהגם, כמו שכתב מרן הבית יוסף, שאם נהגו איסור מחמת טעות שהיו סבורים שהוא אסור מן הדין, מתירים להם בלא שום התרה, ואומרים להם טועים אתם בדין ומותרים אתם. וגם כאן שמן הסתם חשבו בטעות שכיון שאין שמחה אלא בבשר ויין, והאבל אסור בשמחה, הנהיגו עצמם

שלא לאכול בשר. לכן יש לנו להתירם בלא שום התרה, ובפרט בדורות האחרונים שהמורים מרובים והיודעים מעטים ועיינינו הרואות כמה הוראות שבטעות יסודן. גם בשו"ת דבר משה כתב, שאין להביא ראיה מכל מנהג, שכמה דברים נוהגים מבלי ידיעתם בדינים, ובלי הוראת חכם הבקי בתורה. ועיין בטור שכתב, בדין תשעה באב שחל בשבת, שאוכלים בשר ושותים יין בסעודה המפסקת, ואסור להימנע אז מאכילת בשר, והגם שאין חיוב לאכול בשר בשבת, מכל מקום כל שנמנע מלאכול בשר משום אבל, עבירה היא בידו. וכתב בשו"ת וישב אברהם, שבעיר ג'רבה חשבו המון העם שגם בשבת שאחר ראש חודש אב, אין לאכול בשר. וכל אלה שנהגו כן, יש לבטל מנהגם, שמנהג טעות הוא, ואינו צריך התרה כלל, שדבר איסור נהגו. והוא הדין לנידונינו. (ב שטו)

וכבר בארנו לעיל שמצוה להרבות בסעודת פורים, ולכתחילה יאכל בשר בהמה דוקא, כי יש אומרים שלא יוצא ידי חובה בעופות ודגים, שאין שמחה אלא בבשר בהמה. וכתב המאירי: "חייב אדם להרבות בשמחה בפורים, ובאכילה ושתיה, עד שלא יחסר דבר מעל שלחנו. על כן, ישמע חכם ויוסף לקח, ולא יצער האבל את עצמו ואת אחרים בחינם. וכבר אמרו בתלמוד ירושלמי (מסכת נדרים פ"ט ה"א): "לא דיין מה שאסרה לך התורה, אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים". ועיין בתשובות הרמב"ם (סימן שח) שכתב: **אם יש מנהג ידוע, צריך להיזהר בו מאוד, ובלבד שידע שאותו דבר מותר, ואוסרו על עצמו מצד שמדקדק על עצמו. אבל אם היו אנשי אותו המנהג חושבים בדבר המותר שהוא אסור, והם מתמידים על מחשבת האיסור בו, אין ראוי להניחם בזאת המחשבה בשום פנים, אבל צריך למחות בידם ומוזיעים להם שזאת שחשבו בו שהוא אסור, הוא מותר, ונפל להם באיסורם טעות, לפי שאין ראוי לקבוע הטעות בשום פנים.** ואין הפרש בין אוסרו את המותר או התרתו את האסור, הלא תראה כי זקן שמרה, אין הפרש בין התירו האיסור בין אוסרו המותר, כפי התנאים הידועים שיהרג. **וכבר בארנו שהראוי להתיר לכל בני אדם כל מה שאפשר להתיר ולא נטריח עליהם. ויש לאדם האחר בינו לבין עצמו, שיחמיר על עצמו כל מה שירצה.** עיין שם. ורבנו אברהם בן הרמב"ם כתב בספר "המספיק לעובדי ה'" בזה הלשון: אדם שהוא שלם בדתו, ואין תאוותיו מתגברות עליו, ומלומד בתורה ובכללי ההלכה, ושלם בהגיונו ומעיין כראוי, אינו צריך שכנוע, וזאת משום שהאמת והשקר נוגדים זה את זה, ועל ידי גילוי האמת יתעלם השקר ממנו, אבל מי שיצרו גובר עליו ומעדיף הניצחון בגלל פחיתותו, ומגן על מנהגו ומה שנתחנך עליו, ובפרט אם נמצאים אצלו הגאווה וכשרון בהלכה, כמעט ברור שלא יחזור בו אפילו על ידי הוכחה ברורה ומאה ראיות. (וד רצו)

וכל שכן כאן בפורים, שאם האבל יאמר שהוא רוצה "להחמיר" ולא לאכול בשר, הלא חומרתו היא קולתו, שמיקל במצות שמחת היום, על כן אדרבה להיפך, יחמיר בקדושת ומעלת היום, ויאכל בשר וישתה יין לשם שמים, ויבוא על שכרו מה' יתברך. שהרי אפילו אונן שאסור לו לאכול בשר מן הדין, התירו לו בפורים מפני מצות היום, כל שכן אבל שאין לו שום איסור ולא מנהג אמת. וכלשון הרב שואל ונשאל הנ"ל, **שאיין יסוד למנהג זה, ואינו אלא מנהג המוניס ודעת נשים שמתנהגים על פי סברת הכרס ודעת עצמם כפי שיראה להם.** והלוואי שיזהרו האבלים בשמירת שבת והנחת תפילין ושאר מצוות, כמו שמקפידים שלא לאכול בשר בימי השבעה. ודי בזה למבין.

פתיחת חנות

מותר לאבל לפתוח חנותו בפורים. כי אם לא יפתח, הרי זו אבלות בפרהסיא. (צור יעקב, בארות המים, מהרש"ם ועוד. קצ)

למשל: אם האבל מערי הפרזות שחוגגים פורים בי"ד, אזי חנויות שמותר לפותחן בפורים ויש רגילות לפותחן, כמו מכולת ושאר חנויות מזון וממתקים, מותר לו לפתוח. אולם בט"ו שאין איסור מלאכה כלל, מותר לו לפתוח כל חנות, כי אם לא יפתח, הרי זו אבלות בפרהסיא. וכן להיפך, אם הוא מירושלים שחוגגים פורים בט"ו, אזי חנויות מזון, מותר לפתוח בט"ו, ואילו בי"ד שאין איסור מלאכה, מותר לפתוח כל חנות.

ניחום האבלים

אף על פי שאין אבלות נוהגת בפורים אלא בדברים שבצנעה, מכל מקום באים הציבור לנחמו. כן ניתן ללמוד מדין אבלות בחול המועד, שכתב מרן (סימן תקמח ס"ו): אף על פי שאין אבלות ברגל, אם מת לו מת ברגל, מתעסקים בו ברגל לנחמו. וכל שכן בפורים.

דברי מוסר והתעוררות

המנהג שכאשר באים לנחם את האבלים, מדברים דברי תורה וחיזוק לעילוי נשמת הנפטר. על כן, ישים לב שלא לדבר דברי שבח על הנפטר עצמו, שהרי אין מספידים בפורים, אבל יכול לדבר דברי שבח ותהילה על אותן מידות טובות שהיו לו, וכן בשבח מעלת הקדישים שמעלים את הנפטר ממדרגה למדרגה בגן עדן, כי הזדמנות נאותה היא להחדיר בלב האבלים יראת שמים טהורה, ולהטות למוסר אוזנם בשמירת התורה והמצוות, ובחינוך בניהם לתורה. והניסיון הורה שכמה פעמים אחר שהקשיבו לדברים אלו, חזרו בתשובה שלימה, וגידלו בניהם לתורה. [וכתב רבנו ירוחם, בית האבל נקרא 'בי טעמא', על שם שדורשים שם ונותנים טעם על מה שאירע להם, כדי שיחזרו בתשובה, והאבל ישוב אל ה' וירחמהו, וכן לנחם אותו לדבר על לבו]. (וא רצ)

29

משלוח מנות ומתנות לאביונים

האבל חייב בפורים במשלוח מנות ומתנות לאביונים, כמו שחייב בכל המצוות. וטוב שישלח מנות של בשר, דגים, קופסאות שימורים וכיוצא בהם, ולא מיני מתיקה ותפנוקים שעשויים בעיקר לשמחה. וכמו כן, לא ירבה במשלוחים מדי, אלא ישלח לרעיו ואהוביו כפי הצורך. ולעומת זאת, מצוה רבה יותר שירבה במתנות לאביונים, כמבואר לעיל (עמוד 274). (ב רנה, רנב)

משלוח מנות ומתנות לאביונים לאבל

מותר לאחרים לשלוח מנות לאבל, אך לא ישלחו לו תפנוקים ומיני מתיקה, אלא מנות בשר, קופסאות שימורים וכיוצא בהם. וכמו כן, אם האבל עני, נותנים לו מתנות לאביונים. ואם הוא תלמיד חכם המרביץ תורה, מותר לשלוח לו בפורים דורון דרך כבוד, שאינו אלא כתשלום חוב, ולא משום שמחה. (ב רנב)

היתר זה הוא אף לבני אשכנז, שהרי כתב הרמ"א: "אסור לשלוח מנות לאבל על אביו או אמו כל י"ב חודש, ובמקום שנהגו לשאול בשלום האבלים בשבת, מותר". וכתב המגן אברהם, שכוונת הרמ"א להורות שכל זה לדעת האומרים שכל דיני אבלות נוהגים בפורים, אבל במקום שאין נוהגים אבלות בפורים, דין פורים כדין שבת, ובמקום שנהגו לשאול בשלום אבלים בשבת, מותר לשלוח אליו מנות. ע"כ. ולפי זה, כיום שאין נוהגים אבלות בפורים, ושואלים בשלום אבלים בשבת, מותר לשלוח לו מנות. ואף אם יש מקום שלא שואלים בשלום האבלים בשבת, מכל מקום, אם כבר הביא לו חברו משלוח מנות, יקבלו, שהרי אפילו אם שאלו בשלומם אחר שלושה ימים לאבלו, עונה. וכן פסקו האחרונים.

מסיבת פורים

רשאי האבל להשתתף בסעודת פורים שנערכת חוץ לביתו, אף אם יש שם כלי נגינה. וכל שכן אם האבל עצמו יודע לנגן, שרשאי לנגן לכבוד פורים.

הגאון רבי אליהו הלוי בשו"ת זקן אהרן (לפני למעלה מ-500 שנה. ומרן הבית יוסף הביאו בשו"ת אבקת רוכל סימן קט. ומרן החיד"א בספרו שם הגדולים כותב עליו "אביר הרועים") נשאל על אבל בתוך י"ב חודש, אם רשאי לנגן בכלי זמר בסעודת פורים ובחול המועד עם רעים וחברים. והשיב להתיר, כיון שהוא יום שמחה שלו, שגם הוא מצווה לשמוח בפורים, ובשמחת מצוה מותר, וכן מוכח מהראב"ד ורוב הגאונים, כמו ששנינו במסכת שמחות. ומה שכתב הראב"ד שלשמחת נישואין אסור להיכנס אלא אם כן הוא המשיא ליתום ויתומה שאי אפשר בלעדיו, היינו בשמחה שאינה חובה עליו שאינו מצווה עליה, אבל שמחת פורים ויום טוב מצווה עליה. גם כי יש שגר לפעולתו שהוא משמח אחרים. עי"ש. וכן פסק בכף החיים (סימן תרצו ס"ק כו), וכן התיר הגאון הרב אלישיב בשמחת פורים. (הובא במשנ"ב דרשו סימן תרצו הערה 28). ובשו"ת זרע אמת (ח"ב סימן קנז) פסק שמותר לאבל לאחר שבעה, לנגן בכלי שיר בחול המועד סוכות, כיון שזה נחשב דבר מצוה, שהוא זכר לשמחת בית השואבה. ומרן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל התיר לאבל בתוך י"ב חודש להשתתף בהקבלת פני רבו ברגל, ורק יסיח את דעתו בעת שמנגנים שם. (עיין קפ, קצד. מעיין אומר ד רמג. חוברת "האבלות בהלכה ובאגדה") ומה שכתב מרן זצוק"ל בחזון עובדיה שטוב להימנע, הנה ברור שאבל שרוצה להימנע שיחמיר לעצמו, אבל בוודאי שאינו רשאי למנוע שמחה מבני ביתו בגלל שהוא אבל, וכל שכן ביום פורים שהוא יום שמחה של כלל ישראל. וזה פשוט. ועיין עוד בעלון "ותתענג בדשן" (גיליון מס' 88 אות יג). ותהילות לאל יתברך, עתה הורה כן גם מרן הראשון לציון רבנו יצחק יוסף שליט"א בשיעורו הקבוע במוצאי שבת (פרשת ויקרא תשפ"ב). עי"ש.

אם האבל הוא רב הקהל, שאם לא ישתתף בסעודת פורים של בני קהילתו כדרכו בכל שנה, יהיה חסרונו נרגש, כל שכן שרשאי להשתתף עימם אף שיש שם כלי נגינה, כדי שלא יהיה ראה כנוהג מנהג אבלות בפרהסיא בפורים שזה חמור יותר. (ב שסד)

כתב בספר נימוקי אורח חיים, אודות הנהגים ביום פורים להביא לביתו של הרב נגנים אומנים, ושרים בכלי זמר כחצי שעה, וכעת הרב בתוך שנים עשר חודש על אביו, מכיון שיום פורים הוא יום שמחה ומשתה, אם ימנעו את המנגנים בכלי זמר לבוא לבית הרב, הרי זו אבלות בפרהסיא, וכן לא יעשה. ולא גרע פורים ממה שהתירו למשיא יתום ויתומה, או למשיא בנו ובתו, להיכנס אצל החופה ולשמוע שירה בכלי זמר.

אזכרה

ימי הפורים, אף שהם ימים טובים, מותר לעשות בהם אזכרה [יארצייט] לנפטר למלאות השבעה, השלושים או השנה. אלא שלא יספרו בשבת הנפטר ולא יבכו, אלא ידברו דברי תורה, וחיזוק אמונה ושמירת המצוות לעילוי נשמת הנפטר.

ביקור בבית הקברות

אם חל יום השבעה או השלושים בפורים, לא יעלו לקבר באותו יום, מפני שמתעוררים לבכי ומספד. אבל אם חל יום השנה בפורים, ויודע שלא יתעורר לבכי ומספד, מותר לעלות. (חזו"ע חנוכה יא, נט)

כתב בשו"ת ירך יעקב, מותר לבקר בבית הקברות בחול המועד, לפי מנהגנו שלא הולכים לעורר על המת אלא ללמוד שם רק פרק משניות ולומר קדיש והשכבה ולא יותר, ולכן אין בזה חשש. ומה שכתב בשו"ת מהר"ש הלוי, למנוע לעלות לבית הקברות במלאת השבעה ביום פורים, שם היה המנהג שאנשים הולכים ומספידים על הנפטר. (חזו"ע חנוכה יב)

תענית

אסור להתענות בשני ימי הפורים, כיון שהם ימים טובים לעם ישראל. ואפילו אם חל יום השנה של אביו או אמו, שפסק מרן בשלחן ערוך (סימן תקסח ס"ח) שטוב להתענות ביום זה, מכל מקום בימי הפורים לא יתענה כלל.

ובלאו הכי כיום שהדורות נחלשו, ואם יתענה יש חשש שימעט מעסק התורה, עדיף שלא יתענה אפילו בשאר ימות השנה, אלא ישב ויעסוק בתורה, וזכות התורה תעלה במעלות גבוהות מאוד מאוד את הוריו הנפטרים, ובפרט אם זוכים לארגן שיעור תורה ברבים לעילוי נשמתם. אבל אם אינו עוסק בתורה, מוטב שיתענה בשאר ימות השנה כמו שכתב מרן בשלחן ערוך, מה גם שאחת הסיבות לתענית זו, כי ביום זה ישנם חלילה דינים על המשפחה שקרה להם אסון ביום זה, ולכן מתענים כדי לבטל כל מיני דינים ומקטרגים.

✿ פורים משולש ✿

מהו פורים משולש

כאשר חל ט"ו באדר בשבת, גם בירושלים קוראים את המגילה ביום חמישי בערב [ליל שישי] וביום שישי בבוקר - י"ד באדר. והטעם לזה, כי התורה נתנה כח לחכמי ישראל לגזור גזרות למען ישמרו ישראל את דיני התורה כדת, ולא יבואו חס ושלוש לידי מכשול. כמו בראש השנה שחל בשבת, שגזרו חז"ל שלא לתקוע בשופר, כיון שהתורה אסרה בשבת להוציא חפצים מרשות היחיד [מהבית] לרשות הרבים [לרחוב] כשאין עירוב בעיר, ואולי ישכח מישהו ששבת היום ויוציא את השופר לרשות הרבים. כמו כן, כשחל ט"ו בתשרי - היום הראשון של חג הסוכות בשבת, אין נוטלים לולב, שמא יטעו ויוציאו את הלולב לרשות הרבים. וזהו הטעם גם בפורים, שגזרו חכמים שלא לקרוא את המגילה בשבת, שמא יטעו ויוציאו את המגילה לרשות הרבים, לכך מקדימים לקרוא ביום שישי כשאר כל העולם.

אולם, אין תושבי ירושלים עושים את כל מצוות הפורים בי"ד כשאר העולם, אלא מחלקים אותם [קריאת המגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות, משתה ושמחה, על הניסים, וקריאת התורה] לשלושה ימים כדלהלן, ולכן נקרא שמו 'פורים משולש'.

👁 יום שישי – י"ד באדר

מגילה ומתנות לאביונים

בירושלים מקדימים שתי מצוות ליום שישי: **א.** קוראים את המגילה בליל שישי וביום שישי כשאר ערי הארץ. **ב.** נותנים מתנות לאביונים ביום שישי. כי עיניהם של עניים מצפות למקרא מגילה, שאז הלב פתוח לתת להם בעין יפה. (רטו)

תזכורת

ראוי להזכיר לציבור קודם התפילה שלא אומרים 'על הניסים' ביום זה, לא בתפילות ולא בברכת המזון. ומכל מקום, אם אמר, אין זה הפסק. (קטו)

סעודה

טוב לעשות סעודה נאה ביום שישי בבוקר. (ת"ה שסב) וכבר אמר שלמה (משלי טו טו): "יְטוֹב לֵב מִשְׁתֵּה תְמִיד", ובלבד שיכוון לבו לשמים. גם כי לא גרע מפורים קטן שראוי לעשות בו קצת משתה ושמחה, וכבר הבאנו לעיל (עמוד 182) שכן נהגו רבותינו הראשונים להרבות בו בשמחה, ולהזמין בני אדם לשמוח עמם, וכל שכן ביום זה של קריאת המגילה לירושלמים.

מלאכה

מותר לבני ירושלים לעשות מלאכה ביום שישי, כי אצלם אין זה יום פורים. (רטז)

👁 יום שבת – ט"ו באדר

30

על הניסים

שני דברים עושים בשבת קודש: **א.** אומרים 'על הניסים' בתפילות ובברכת המזון. **ב.** קוראים בתורה "ויבוא עמלק".

ערים המסופקות

הערים המסופקות אם הן מוקפות חומה, יאמרו 'על הניסים' ביום שישי ובשבת. וכן תושב ערי הפרזות שמתארח בשבת זו בירושלים, יאמר 'על הניסים'. כמבואר לעיל (עמוד 206, 244)

פלג המנחה

הנהוגים בכל ערב שבת להתפלל ערבית מוקדמת בפלג המנחה, בערב שבת זו יאמרו "על הניסים" כבר בערבית אף שעדין הוא יום גמור. (חזו"ע חנוכה עמוד קפח)

קריאת התורה וההפטרה

מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים פרשת השבוע, ובשני קורא המפטיר קריאת פורים "ויבוא עמלק". ומפטירים בנביא (שמואל א טו): "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל", כהפטרת השבת הקודמת "פרשת זכור". אבל בשאר העולם, מוציאים ספר תורה אחד, ומפטירים הפטרת פרשת השבוע. (ריז, ריט)

תושב ערי הפרזות שבא לשבות בשבת זו בירושלים, לכתחילה לא יעלה לעליית מפטיר, אולם אם קראוהו בשמו כמנהג בני אשכנז, רשאי לעלות. (קטו)

מנה כפולה

טוב להכין עוד מנה לסעודת יום שבת לכבוד פורים, וישתה מעט יין יותר, לזכר הנס. וכן טוב שישלח מנות לחבר אחד, אם יש עירוב בעיר. (רכ, רכה)

דרשת השבת

על הרבנים לדרוש לקהל בשבת זו "בהלכה ובאגדה" מענייני הפורים, ומעין מה שאמרו חז"ל (סנהדרין קא ע"א): כל הקורא פסוק בזמנו, מביא טובה לעולם, שנאמר (משלי טו כג): "וְדַבֵּר בְּעֵתוֹ מַה טוֹב". (רכ, ת"ה שסב)

מוקצה

המגילה בשבת זו היא מוקצה לתושבי ירושלים בלבד. כיון שגזרו חכמים שלא יקראו בה בשבת זו, מחשש שמא יוציאה לרשות הרבים. אבל בשאר השבתות, אינה מוקצה. והא הדין לשאר ערי הארץ שאין זה פורים אצלם בשבת זו. (קז)

חתן בר מצוה

נער בר מצוה ירושלמי שיום הבר מצוה שלו [יום הולדתו של שנת שלוש עשרה] חל ביום ט"ו בשבת, טוב ונכון שיקרא את ההלל בלי ברכה בליל שבת וביום שבת.

כי מאחר וקריאת המגילה באה במקום קריאת ההלל של כל חג ויום טוב. והלא בעת שקרא את המגילה ביום שישי, הוא היה עדין קטן שאינו חייב במצוות, ובשבת עצמה הוא לא יכול לקרוא את המגילה מפני גזירת חכמים שאסרו, על כן לפחות יקרא את ההלל בשבת. (רכג)

י"ו ראשון – ט"ז באדר

משלוח מנות וסעודה

עוד שתי מצוות מקיימים ביום ראשון: א. משלוח מנות. ב. סעודת פורים. הטעם שדוחים את משלוח המנות ליום ראשון, ולא עושים אותו בזמנו בשבת, משום איסור הוצאה לרשות הרבים כשילך לבית חברו. (המאירי, המכתם, ארחות חיים, כל בו ומהר"ם די לינזאנו. רכ, רכה)

ומה שדוחים את סעודת פורים ליום ראשון, לפי שנאמר: **לעשות אותם ימי משתה ושמחה**, דהיינו המשתה צריך להיות ביום שנקבע לעשותו שמחה על ידי חכמים, אבל השבת - השמחה בה נקבעה בידי שמים כבר מששת ימי בראשית, כמו שדרשו חז"ל בספרי 'וביום שמחתכם' אלו השבתות (ירושלמי). ועוד, שאם יעשו את הסעודה בשבת, לא יהיה ניכר שזה לכבוד פורים, שהרי בכל שבת אנחנו סועדים סעודה חשובה (מעשה רוקח). ועוד, שכיון שמשלוח מנות נדחה ליום ראשון, והרי טעם משלוח מנות כדי שתהיה סעודה לנזקקים, לכן דוחים את הסעודה ליום ראשון, כדי שיעדו ממשלוחי המנות. (המאירי, המכתם וארחות חיים. רכ, רכה)

על הניסים

אין אומרים 'על הניסים' לא בתפילה ולא בברכת המזון ביום ראשון. ואולם בברכת המזון נכון מאוד לומר: "הרחמן הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. בימי מרדכי ואסתר...". (רכז)

וידוי

אין אומרים וידוי בירושלים בתפילה, כי הוא יום משתה ושמחה. (רכז) ונכון שלא לאומרו גם בשאר ערי ארץ ישראל, מפני כבודה של ירושלים. (וד תכה. פס"ת תקעא)

כתב הטור (אורח חיים סימן קלא) בשם רב נטרונאי גאון, שנפילת אפים היא רשות. וכן כתב הריב"ש בשם רבי יצחק בן גיאת ורב שר שלום גאון. וכתב המאמר מרדכי, כלל גדול יהיה בידך, שכבר הסכימו הפוסקים שנפילת אפים רשות, ולכך מקילים בזה. וכתב החיד"א, שאם יש ספק אם יפלו על פניהם, יותר טוב שלא יפלו, כי נפילת אפים רשות, ואם לא יאמרו, אין בכך כלום. וכן דעת רבים מהאחרונים. (עיין שו"ת יביע אומר חלק ג סימן יא אות ת, וחלק ז ס"ס יז)

אבלות

אין אבלות נוהגת בירושלים בפרהסיא ביום "פורים משולש" אלא בצנעה, אבל בשאר המקומות נוהגת אבלות לכל דבר. מכיון שיום זה הוא יום "משתה ושמחה" שהעתיקו אותו חכמים ממה שהיה צריך להיות ביום שבת, והעבירו אותו ליום ראשון. (כן דעת הגרש"ז אוירבך, הג"ר אליהו זלאטניק, הגאון רבי ישראל יעקב פישר, ועוד. ג עמוד קל)

ירושלמי שמת לו מת ביום שלישי י"א אדר וקברו אותו סמוך לשקיעה, אינו יושב על הארץ ואינו נוהג דיני אבלות ממש אלא יומיים - רביעי וחמישי, כי ביום חמישי בערב הוא קם כמו לפני שבת, ומחליף את בגדיו ונועל נעלי עור ולא לובש חולצה קרועה, כי אין נוהגת אבלות בפרהסיא. וכן יעשה ביום שישי ובשבת קודש. וביום ראשון עושה סעודת פורים במשתה ושמחה. ובערב שזה ליל השבעה, יערוך אזכרה וינהג מנהגי אבלות עד הבוקר שלמחרת. וכן במוצאי שבת ינהג אבלות, שאין חובת המשתה ושמחה אלא ביום ראשון ולא במוצאי שבת.

תענית - אין לתושבי ירושלים להתענות ביום ראשון ט"ז באדר - פורים משולש, כיון שחובה עליהם לקיים מצות סעודת פורים באותו יום. (רכז)

נקודות מכירה לרכישת החוברות:

052-6473598* נתניה:	0508-361166* טבריה:	054-8433308 אופקים:
0527-632800*	052-9256124 *	050-3387587 אור יהודה:
052-8281272*	0522-753310 טירת הברמל:	0523-934439 אור עקיבא:
052-4317340 055-6700579 עכו:	055-6707676 טלסוטון:	0507-555810 אזור:
054-5288797 עפולה:	052-7129739* יבנה:	052-5257266 אילת:
052-7651580 ערד:	08-6757677*	054-8422891* אלעד:
054-8590068, עתלית:	052-5277260 יד בנימין:	050-2211132*
0546-303926	היוד: 053-4158435,	052-3066012 אריאל:
0527603435* פתח תקוה:	052-7010722	052-7667048* אשדוד:
054-8439076, 054-3346241*	054-3320744 יקנעם:	054-8580584 *
0504-121786 צפת:	052-7115988 ירוחם:	052-7689873 אסקלון:
052-7644622 קיסריה:	0502290082* ירושלים:	08-6722103
0504-102069, קרית:	0548573908 * רמות	054-8447230* באר שבע:
04-8492473	054-8417188 * רמת שלמה	054-8508067 *
054-2399998 קרית אתא:	058-3251274 *	052-7183329 בית שאן:
052-4830879 * קרית גת:	052-7176887 הר שמואל - רמות	0528-985558, בית שמש:
0533-126950 *	052-7114363* בית וגן	02-9995076
052-7150358* קרית מלאכי:	02-5827008* סנהדריה	054-8437294 (A) ביתר עילית:
052-5454211, 052-4315009 *	058-6680000, 02-6542292 הר נוף	0504-174567* בני ברק:
0504-172416 קרית ספר:	0583217945* גבעת שאול	054-8517294, 054-8494964*
05271-92976 קרית שמונה:	054-6726721 * הר חומה	052-7616868 * 054-8438347*
0545-250370* ראש העין:	0506-518504* ארמון הנציב	052-7646027* [פרדס כז]
054-2260186*	0545-810328* גילה	054-2491168* בת ים:
0503332293* ראש"צ:	077-3396020* ק. יובל	054-5847762*
055-6771727*	052-7141907* פסגת זאב	054-7429955 גדרה:
0533-000093*	053-2476758* גבעת מורכי	052-4315009, גן יבנה:
05484-98449*	054-2561977 כוכב יעקב:	052-5454211
052-7153567* רחובות:	052-7671730 כפר סבא:	054-8427237 דימונה:
052-6575529* 054-7429955*	052-5705148 כרמיאל:	052-8046337 הרצליה:
054-7444103 רעננה:	0504-107540 לוד:	052-7129661 זכרון יעקב:
054-8408840* רכסים:	052-6111881 מבשרת ציון:	052-7117668 חדרה:
077-3005038	0506-830791 מגדל העמק:	050-5559595 * חולון:
052-7101791 רמלה:	058-3278597 מודיעין:	058-3262447, 054-8499504*
053-6203733 רמת הגולן:	08-9725742	052-7101791 *
053-3131382 שדרות:	052-4619144 מעפה רמון:	052-7657756 * חיפה:
052-7101791* תל אביב:	053-4322936 נהריה:	052-7184820 *
052-7661162 *	054-8461451 נוף הגליל:	054-8462601 חצור:
משלוח עד הבית בעלות 60 ₪	052-5326090 * נתבות:	052-7161207 חריש:
במייל: 6410995@gmail.com	05271-53938, 077-5504905 *	058-7737616 חשמונאים:

...נניח? ככה גם את ארכיב...